3 1761 07063176 7

Daničić, Đugo
///

ИСТОРИЈА ОБЛИКА

СРПСКОГА или ХРВАТСКОГА ЈЕЗИКА

*Istorija oblika srpskoga ili
до СВРШЕТКА XVII ВЈЕКА hrvatskoga
jezika ...*

НАПИСАО

Ђ. ДАНИЧИЋ

У БИОГРАДУ

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1874

LaSer.Gr
D1832 ista

672064
24. 1. 88

Облике из којих су се развили облици старогa словенскогa језика показали су прије овогa мога посла други људи, који су се особито око тогa трудили: што је добра у мом послу с те стране, за то њима припада хвала. Али сам гдје гдје одступао од пута којим су они из старијих облика изводили словенске: то сам чинио само ондје гдје сам мислио да је пријеко потребно самијех облика ради, остављајући све друго науци о гласовима да расправи. Толико сам и међу границама самијех словенских језика одступао од гдјекоје дојакошње мисли. У томе мислим да је главно: је ли требало одступати? Ако јест, онда мислим да ће мањи бити укор што одступајући нијесам ни сам свагда нашао што треба.

Догнав у овом послу до конца XVII вијека завршујем га за то што је до тада у српском или хрватском језику већ било свршено ако и није свуда преобладало све чим се садашњи облици његови разликују од старијих. А извори из којих црпих ово су:

АНДР. ДЕВ. — Витала Андријашевића *Devocioni („devotioni“)*. Млеци 1664.

АНДР. НАЧ. — Истогa *Pravi način za prositi milosti u gospodina boga*. Млеци 1664.

АНДР. ПУТ. — Истогa *Put od raja*. Млеци 1686.

БАНД. — Ивана Бандулавића *Novo istomačen'je pištola i evangel'jih priko svega godišta*. Млеци 1626.

БРН. — *Nauke života redovniškoga, ke piše blaženi sveti Brnard sestri svojoj*. Рукопис XVI вијека у библиотеци југослов. академије у Загребу бр. 642.

БУД. — Шимуна Буднића *Ispravnik za ereji ispovidnici i za pokornih*. Рим 1582.

БУН. — Ива Вучића Бунџа *Mandaljena pokornica*. Јакин 1630.

ВРАН. ЖИВ. — Фауста Вранчића *Život nekoliko izabranih divic*. Рим 1606.

IV

ВРАН. РЈЕЧ. — Истогa *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmati(c)ae et ungaricae*. Млеци 1595.

Г. — Гласник српског ученог друштва.

ГЛАВ. — Фр. Главинића *Svitlost duše verne*. Млеци 1685.

ГРАД. ДЈЕВ. — Бас. Градића *Libarce od djevstva i djevič-koga bitja*. Млеци 1567.

ГРАД. ДУХ. — Истогa *Libarce vele duhovno i bogoljubno od molitve i kontemplan'ja*. Млеци 1567.

ГУНД. ПС. — Ива Франа Гундулића *Pjesni pokorne kralja Davida*. Млеци 1630.

ГУНД. СУЗ. — Истогa *Suze sina razmetnoga*. Млеци 16(23).

ГУЧ. — Аркангела Гучетића *Rozario*. Рим 1597.

Д. РАЊ. — Динка Рањине *Pjesni razlike*. Фиренца 1563.

ДИВ. — Матије Дивковића *Извк крстивански*. Млеци 1611.*

ДОМ. — Живот св. Саве. Написао Доментијан. Издао друштво српске словесности трудом Бура Давичића. Биоград 1860.

ЋАМ. — Р. Ћаманића *Nauk za pisati dobro latinskiema slovima rieči jezika slovinskoga kojim se Dubrovčani i sva Dalmatia kako vlastitiem svojiem jezikom služi*. Млеци 1639.

ЗАК. — Законик цара Стефана Душана у П. Ј. Шафарика *Ramátky dŕevn. písemn. jihoslov*. Праг 1851.

ЗБОР. — Рукопис у ком су различне ствари писан кирилицом године 1520 у библиотеци југосл. академије у Загребу бр. 542.

ЗЛАТ. — Доминка Златарића *Elektra tragedia, Ljubmir pri-povies pastirska i ljubav i smrt Pirama i Tizbe*. Млеци 1597.

ЗОР. — Петра Зоранића *Planine*. Млеци 1569.

ЈЕРК. — Матија Јерковића *Bogoljubna razmišljan'ja od slav-noga svetoga rozarija*. Млеци 1634.

* Три књиге код којих овдје стављам звјездицу нијесам прочитао цијеле, него већ на поласку из Загреба у Биоград, да бих и из њих што имао, прочитах из сваке по неколико првијех листа, и то из Дивковићеве првијех 16 необиљеженијех бројем и за њима 39 бројем обиљеженијех листа; из Посиловићеве 45 листа бројем обиљеженијех; из Радичићеве 100 страна.

- КАШ. — Барт. Кашића *Život gospodina našega Isukrsta* (п *život sv. bogorodice*). Рим 1638.
- КАШ. ГРАМ. — Истога *Institutionum linguae illyricae libri duo*. Рим 1604.
- КРН. — Брне Крнапутића *Izvršna ljubav i napokon nemila i nesrićna smrt Pirema i Tižbe*. Млеци 1627.
- ЉЕТ. — Љетописи српски у П. Ј. Шафарика *Ramátky dřevn. písemn. jihoslov*. Праг 1851.
- М. — *Monumenta serbica*. Edidit Fr. Miklosich. Беч 1858.
- МАТ. — Стјепана Матијевића *Испокљадоник*. Рим 1630.
- МИК. — Јакова Микаље *Blago jezika slovinskoga*. Лорет 1649.
- МИК. ГРАМ. — Истога *Gramatika talijanska*. Лорет 1649.
- МРН. — Ивана Томка Мрнавића *Osmanskica*. Рим 1631.
- Н. РАЊ. — Рукопис писан руком Николе Рањине године 1503 латиницом, у ком је из старог и новог завјета што се чита у цркви преко године, и који је у библиотеци југосл. академије у Загребу бр. 653.
- ОРБ. — Мавра Орбина *Zrcalo duhovno*. Млеци (1621).
- П. — Споменици српски преписао кнез Медо Пуцић. Биоград 1858.
- ПБ. — Споменици српски преписао кнез Медо Пуцић. Биоград 1862.
- ПОС. — Павла Посиловића *Наслађење духовно*. Млеци 1682.*
- РАДН. — Мих. Раднића *Pogrgjenje izpraznosti od svijeta*. Рим. 1683.*
- РАДОЈ. — Јур. Радојевића *Гизделина Skazan'je kako gospodin bog vazda je providio svojim virnim slugam i sada ga molimo da pomogne u ove sadane potrebe krstianske. Okolišen'je i uzetji grada Budina*. Падва 1686.
- САВ. — Живот св. Симеуна. Написао св. Сава. У П. Ј. Шафарика *Ramátky dřevn. písemn. jihoslov*. Праг. 1851.
- САВ. СТАР. — Посланица св. Саве у четвртој књизи Старица, које издаје југосл. академија у Загребу.
- СТ. ПИС. — *Stari pisci hrvatski*. На свјет издаје југосл. академија зnanosti i umjetnosti. Књига I—V. У Загребу 1869 до 1873.
- СТАР. — *Starine*. На свјет издаје југосл. академија зnanosti i umjetnosti. Књига I—IV. У Загребу 1869—1872.

VI

СТЕФ. — Живот св. Симеуна. Написао краљ Стефан. У П.

Ј. Шафарика *Památky dřevn. písemn. jihoslov.* Праг 1851.

ХЕКТ. — Петра Хекторовића Riban'je i ribarsko prigovaran'je
i razlike stvari ine. Млеци 1568.

ЧУБР. — Андрије Чубрановића Jegjupka. Млеци 1599.

ШАФ. рам. — *Památky dřevního písemnictví jihoslovnuv. Se-
bral a vydal P. J. Šafařík. Vydání druhé. V Praze 1873.*

У Београду мјесеца јануара 1874.

Б. ДАНИЧИЋ.

ПРЕГЛЕД.

Приступ	1
-------------------	---

ОБЛИЦИ НОМИНАЛНИ.

Основе	3
Номинатив јед.	5
Генитив јед.	14
Датив јед.	20
Акусатив јед.	27
Вокатив јед.	30
Инструментал јед.	34
Локатив јед.	46
Номинатив мн.	56
Генитив мн.	67
Датив мн.	92
Акусатив мн.	102
Вокатив мн.	112
Инструментал мн.	112
Локатив мн.	130

ОБЛИЦИ ПРОНОМИНАЛНИ И СЛОЖЕНИ.

Основе	145
Номинатив јед.	146
Генитив јед.	156
Датив јед.	162
Акусатив јед.	167
Вокатив јед.	170
Инструментал јед.	171
Локатив јед.	178
Номинатив мн.	187
Генитив мн.	189
Датив мн.	195
Акусатив мн.	200

VIII

Вокатив мн.	203
Инструментал мн.	204
Локатив мн.	211

ДОДАЦИ.

Замјенице без рода	215
Двојина	221
Три четири	236
Пет—десет	241

ОБЛИЦИ ГЛАГОДСКИ.

Инфинитив	245
Саданње вријеме	256
Прво лице јед.	257
Друго лице јед.	267
Треће лице јед.	272
Прво лице мн.	285
Друго лице мн.	288
Треће лице мн.	289
Двојина	297
Имперфекат	299
Аорист	317
Императив	335
Партици саданњега вр. активни	346
Партици саданњега вр. пасивни	370
Партици прошлога вр. активни I.	370
Партици прошлога вр. активни II.	386
Партици прошлога вр. пасивни	392

ПРИСТУП.

Облици постају од основа и наставака. Сваки облик има свој наставак, већ ако га је изгубио или се замијенно другим обликом; а основа је свијем облицима исте ријечи иста, већ ако која ријеч у ком облику узима другу основу. По томе разлике између једнога облика и другог исте ријечи долазе од њиховијех наставака, а разлике између једнога облика ~~и исте~~ ^и ријечи и истога облика друге ријечи долазе од њиховијех основа, и то од крајњег гласа у основе и његова слагања с наставком.

Није за сваки облик доста знати како му сада гласи или како би му сада гласно крајњи глас од основе и наставак: од таквих гласова каки су сада многи облик не би могао ни на који начин постати онаки какав је сада; јер облици не постају сада, него су постали кад су сродни језици били у заједници, с тога су постали од гласова каки су онда били и по законима каки су онда у њима били, па су готови остали сваком језику: у ком се облику гласови од којих је постао нијесу били смијешали ни промијенили у оној заједници, у њему се могао сваки глас од кога је постао само промијенити према законима свакога језика, који га има, па се за такв облик може рећи да у сваком језику постаје и од онаких гласова какви су у том језику; али у ком су се облику гласови од којих је у оној заједници постао смијешали и промијенили још у оној заједници, у њему су се само они гласови који су тијем мијешањем и мијењањем постали могли промијенити према законима свакога језика, који га има, а гласови које је на тај начин облик у ком језику добио, често су са свијем другим него што би у истом језику били кад би се у облику гласови од којих је (у заједници) постао само према законима истога језика

промијенили или се промијењени и смјешали. За то тражећи како постају облици не можемо гледати само како крајњи гласови у основа и како наставци гласе или могу гласити у словенским језицима, него нам треба знати гласове од којих су ти словенски гласови постали, гласове, на које су се свршивале основе и који су били у наставцима онда кад су облици постајали, а то су гласови који су заједнички језицима племена индоевропскога, међу које припадају и словенски, па су се у јединјем више а у другима мање сачували. То треба особито у наших имена (nomina) и замјеница (pronomena), јер се у њих све речено највише јавља. — Тога ради показиваћу овдје завршетке у основа и наставке тијем заједничким гласовима.¹ У глагола, у којих у словенским језицима свагда к основама онаким како у њима гласе, приступају наставци, доста ће бити да се само наставци покажу заједничким гласовима.

¹ Да се не би ти гласови мијешали са словенским, него да би лакше било имати на уму да у словенским језицима могу и другачије гласити докле се не покаже како донста гласе, стављаће се латинским крунијим словима.

ОБЛИЦИ НОМИНАЛНИ.

ОСНОВЕ.

Основе именима словенских језика по гласовима на које су се свршивале кад су облици постајали јесу:

I. Основе на ц; таке су у ријечима мушким као *во* (основа *воли*), *дом*, *мед*, *син*.

II. Основе на а, и то

1. на чисто а; таке су

а) у ријечима мушким као *бог* (основа *бога*),

б) у ријечима средњега рода као *село* (основа *села*),

в) у ријечима женским као *жена* (основа *жена*);

2. на ја, од чега се глас *ј* по својим законима слаже с гласовима који се десе пред њим¹; таке су основе:

а) у ријечима мушким као *крај* (основа *краја*), *коњ* (основа *коња*),

б) у ријечима средњега рода као *поље* (основа *поља*),

в) у ријечима женским као *душа* (основа *душа*).

III. Основе на и; таке су

а) у ријечима мушким као *гост* (основа *гости*),

б) у ријечима женским као *власт* (основа *власти*).

IV. Основе на сугласно. — Сугласна су основама на крају у словенским језицима једнака са зајединчким, и то

1. н, пред којим је у словенским језицима самогласно е, тако

а) у ријечима мушким као *ками* (основа *камен*);

б) у ријечима средњега рода као *име* (основа *имен*);

¹ Гласови који тада постају јесу љ, њ, ћ (*шт*), ђ (*жд*), ж, ш, ч, ц, з (не свагда, него кад тако постаје); иза гласа *р* држи се *ј* у старије вријеме у неким приликама (*црпк*), а у неким се губи у гласу који њега ради буде за њим (*цррк*), послије испада и у првијем приликама (*цррл*). 10.

2. т, пред којим је за словенске језике самогласно а, које у српском језику гласи е; таке су основе у ријечима средњег рода као јагње (основа јагњет);
3. с, пред којим је у словенским језицима самогласно е; така је основа у ријечима средњег рода као небо, (основа небес);
4. р, пред којим је у словенским језицима самогласно е; таке су основе у ријечима женским: мати (основа матер), кћи (основа кћер);
5. в, пред којим је у словенским језицима самогласно ѣ или о; таке су основе у ријечима женским као љуби (основа љубок или љубѣк). Будући да ово сугласно заједно са самогласним које је пред њим постаје од другог п, за то се оваке основе свршују управо на друго п: љуби; али како од тога самогласнога постаје сугласно в, а у осталом се ријечи с таким основном не разликују од других с основном на сугласно, за то и њих узимам међу ове.

У адјектива се словенских основе свршују само на а, и то или на чисто а, као у нов (основа нова), или на ја, као у туђ (основа туђа).

Многе су основе прешле из своје врсте у другу одбацивши своје особине и примивши особине друге врсте, и то или за све облике или само за неке: тако су се још у староме словенском језику ријечи с основном на и помијешале с ријечима у којих је основа на а, те осим правијех својих облика имају и онаке какве могу имати само ријечи с основном на а; тако су у српском језику све ријечи мушке с основом на і (н. п. пут) прешле међу мушке с основом на а сачувавши само неке облике које могу имати од основа на і; тако су и неке женске ријечи с основом на і прешле међу женске с основом на а (н. пр. ријеч која је прије гласила ијесан, сада је ијесма); тако н. пр. ријеч јелен, којој се основа управо свршује на сугласно, те у старом словенском има неке облике од таке основе, она је још у старом словенском језику у самом номинативу јед. прешла међу ријечи мушке с основом і, а с тијем је ријечима опет у српском језику прешла међу мушке ријечи с основом на а.

НОМИНАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак му је s, који стојећи на крају отпада у словенским језицима по правилу по ком сугласно не може стајати на крају ријечи. Ријечи средњега рода немају у овом падежу наставка, и оне између њих у којих је основа на а замјењују овај падеж акусативом.

I. Основе на и. Крајње је и у основи кратко, те у словенским језицима слабећи постаје ѣ, које у староме словенском остаје а у другима отпада: сынѣ, син.

II. Основе на а:

A. У мушких ријечи:

1. Крајње је а у основи кратко, те у словенским језицима слабећи постаје о, које опет слабећи постаје ѣ, на

а) у основама на чисто а остаје ѣ постало од њега у старом словенском језику а у другима отпада: родѣ, род; с промјеном крајњег а у о: дио М. 409. Н. Рањ. 58. туо Н. Рањ 1826.

б) у основама на ја ѣ постало од а мијења се предњега гласа ради у ѣ: ако је предњи глас само ј, отпада иза њега ѣ и у старом словенском језику, те га нема ни у српском: кон, бој; — ако ли је предњи глас други, који постаје од ј и гласа који се пред њим десн¹, онда ѣ у старом словенском остаје а у српском опет отпада: конѣ, коњ; — ако је пред ј глас р, у старом се словенском глас ј губи у ѣ, или ако је било смијешано са р, остаје смијешани глас незабиљежен као и други (л, њ), или се гдје гдје билијежи знаком ѣ, а у српском језику отпада и ј: царѣ, цар.

Међу ријечима с основом на ја биле су ждрѣни и исти, гдје је крајње и, које је гласило ј, предњега и ради и отпадало: ждрѣни М. 180. исти М. 273. II. 112. а мјесто ни долазило је разједначавањем и си, али само у старије вријеме: ждрѣни Стеф. 23. Таке су се ријечи са завршетком иј послвије промијениле одбацивши га или узевши други: тако од почетка XVI вијека долази ждријѣб Н. Рањ. 177. Банд. 198. петјак Мик. 316. али прва ријеч долази уз глагол метати у акусативу јед., који је једнак с номинативом, XVI и XVII

¹ Види напријед на стр. 3.

вијека још једнако са *и*: ждријеби Збор. 29. 115. ждриби Банд. 87. 93. Мат. 48. Мик. 760.

Нека народна имена која се сада говоре без крајњег *и* налазе се с тијем завршетком још XVI вијека: хрватин Ст. пис. 3, 55. жидовин Н. Рањ. 109. тако и XVII вијека: жудијин Банд. 104.

Од два сугласна на крају, која и сада могу стајати на крају, могло се задње и одбацити, као што и сада гдје гдје бива и то од XVI вијека: даж Н. Рањ. 206. Ст. пис. 4, 115. плаш Збор. 26. лис Ст. пис. 2, 88. 3, 187. Град. дјев. 118. тако без задњег *т* има и крс Н. Рањ. 526. — Кад су оба задња гласови ск и зг, долазе кад кад и без *а*, које се међу њих уметало као што се и сад умеће, допирући тако у сам XVII вијек: воск Н. Рањ. 1126. виск Ст. пис. 1, 243. тиск Вран. рјеч. 81. триск Ст. пис. 1, 243. Стар. 1, 235. Вран. рјеч. 40. жив. 68. Мрн. 64. мозг Вран. рјеч. 60. Док су тако гласови ск и зг долазили без уметног *а*, могао се задњи глас и одбацити: вос Ст. пис. 4, 349. 359. тијес Ст. пис. 2, 315. тријес Ст. пис. 4, 173. 266. 5, 188. Бун. 14. моз Ст. пис. 5, 55. Тако се без уметнутог *а* налази и басилк Ст. пис. 1, 78. кладенц Ст. пис. 5, 45. мударц Каш. грам. 31.

У адјектива је као у супстантива: с основном на чисто *а*: *нов*, с основном на *ја*: *туж*.

2. Крајње кратко *а* у основи ослабивши у *о* остаје не слабећи даље у ријечима које се говоре од мила (ипоко-ристика) и које тога ради постају од других, особито у таким именима властитијем:

а) с основном на чисто *а*: Растько (т. ј. Растислѣк) Дом. 4. Слакѣ М. 13. Берилѣ М. 12. Гостилѣ М. 12. Влахѣ М. 240. Жоухѣ М. 299. Дрлго М. 62. Стано М. 62. Млро М. 246. Михѣ М. 62.

б) с основном на *ја*: *аа*) остаје такођер *о* још непромијењено предњег гласа ради у *е*: Блѣ (Бајо) М. 63. Коѣ (Којо) М. 62. Стлѣ (Стајо) М. 62. — *бб*) мијења се *о* на *е* у ријечима од предњих (као што је Драго) на ново начињеним: Радѣ М. 2. Дрлгоѣ М. 201. Млросѣ М. 412. Милѣ М. 96. — Види још код вокатива јед.

Уз оваке се ријечи сачувао овако крајњи глас од основе и у гдјекојим странијем именима властитијем и другим: тако

још у старом словенском језику: **Калѣхо** Микл. lex. **Марѣко** Микл. lex. и кад је основа на **ја**, те се *о* мијења на *е*: **Клсилне** Микл. lex. **Дионисне** Микл. lex. **халѣтоуларне** (cartularius) Микл. lex. Тако је у српском језику од најстаријих времена: а) с основом на **а** до краја XV вијека: **Бартоло** М. 474. **Клименѣто** М. 40. **Манило** М. 62. **Марѣко** М. 180. **Марѣтоло** М. 43. **Михило** М. 259. **Михило** М. 39. **Пакѣло** М. 40. **Филино** М. 40. **Јарѣхо** М. 115. 116. и послѣје: **Алексадро** Збор. 126. **Радн.** 87. **Алудерто** Збор. 1716. **Бернадо** Збор. 14. **Данило** Ст. пис. 1, 89. **Јеронимо** Збор. 12. **Исидоро** Збор. 7. **Ларго** Банд. XVII. **Михаило** Каш. 48. **Андр.** пут 122. **Радн.** IIб. **Полидоро** Ст. пис. 4, 401. **Поликарно** Банд. X. **Смарагдо** Банд. XVII. — б) с основом на **ја**, гдје се *о* мијења на *е*: до краја XV вијека: **Николае** М. 27. 115. 117. особито у основама које пред **ја** имају *и*: **Мерѣкоурне** Стеф. 25. **Методне** Стеф. 16. **Нансе** М. 127. **Осѣдосе** М. 128. **Димитре** Дом. 77. **Димитре** М. 43. **Октѣвне** М. 537. и послѣје једнако: **Мојсије** Радн. 2. **Сопѣкне** Стар. 3, 239. оваке стране ријечи, у којих је у словенским језицима основа на **ја**, још у старом словенском језику одбацују у неким падежима **ј**, те им се ни *о* не мијења на *е*, тако би у нас могло бити и у овом падежу у овијех ријечи, али мислим да ће прије бити талијански облик: **Матто** М. 6. **Масе** М. 187. **фарисео** Н. Рањ. 35. **Хелисео** Н. Рањ. 646. **Птоломео** Збор. 9в. тако и **Меркурио** Ст. пис. 4, 146. **Отавно** Д. Рањ. 836. **Тулно** Збор. 7. **Матијо** Ст. пис. 5, 320. а према њима и **Мојсио** Пос. 66. тако је страни облик и **Аристотиле** Збор. 12. **Банд.** IV. **Пократе** Збор. 126. **Улисе** Ст. пис. 4, 409. — Али је у свијех таквих странијех ријечи могао речени крајњи глас у основи и ослабити у **ѣ**, као и у других ријечи, а по том је **ѣ** код нас отпадо: тако у старом словенском језику има и **Марѣѣ** Микл. lex., а у нас а) од основа на **а**: до краја XV вијека: **Бартѣо** (т. ј. **Бартѣоуѣ**) М. 451. **Марѣѣ** М. 40. **Марѣѣо** (т. ј. **Марѣѣѣ**) М. 40. **Михаѣ** М. 287. **Пакѣ** М. 40. **Филиѣ** М. 7. **Рафѣѣ** М. 221. **Радѣѣ** (т. ј. **Радѣѣѣ**) М. 229. и послѣје: **Аристѣо** Збор. 16. **Гуч.** 6. **Бернард** Збор. 1536. **Габрио** Н. Рањ. 156. **Гуч.** 295. **Даниѣ** Ст. пис. 1, 90. **Данио** Н. Рањ. 68. Ст. пис. 4, 372. **Мавар** Ст. пис. 5, 342. **Михѣо** Збор. 1246. **Банд.** XVIII.

Савао Банд. 191. Толемеј Збор. 6. Холоферан Радн. 58. — б) од основа на ја: до краја XV вијека: Никики М. 66. и без крајњег и, које гласи ј: Власи М. 40. Гсрѣкласи М. 40. Димитри М. 39. охтокри М. 519. тако се налази још и XVII вијека, прем да већ ријетко: Барониј Каш. 36. Епифаниј Каш. 19. Матиј Јерк. 1. Тибурициј Вран жив. 19.¹

Б. У ријечи средњег рода овај се падеж замјењује акусативом јед.; али им и у том падежу отпада његов наставак, а крајње кратко а у основи слаби само у о, које се у основама на ја мијења на е предњег гласа ради: с основном на чисто а: стадо М. 4. тло Вран. жив. 54. — с основном на ја: показине М. 5. морс М. 42.²

Завршетак нис, од кога и од давна отпада, па се ј с гласом који се пред њим десн слаже по својим законима, налази се и сажет у и, прем да врло ријетко: тако XIV вијека: хтѣни М. 42. на крају XV вијека: ули Ст. пис. 1, 38. 77. 99. 224. XVI вијека: ули Ври. 25. и у сланку: безакони Ст. пис. 5, 72. XVII вијека: ули Вран. жив. 50. 82. окушени Пос. 3.

Неке су ријечи средњег рода прелазиле међу мушке с основном на а: тако се налази: весад Ст. пис. 5, 335. језер Андр. пут 280. рун Вран. рјеч. 110. Гунд. суз. III, LII. рух Вран. рјеч. 112. жив. 39. особито у цјесмама: твој крид Ст. пис. 2, 229. 260. 435. 3, 6. 45. 4, 86. 102. 149. 293. 351. 5, 67. 80. 144. тако ријеч средњег рода која је обична само у множини налази се и међу мушкима у јединици: уст Ст. пис. 2, 225. мој уст Ст. пис. 2, 276.

Тако су онет неке ријечи мушке прелазиле међу ријечи средњег рода: гвоздо Мри. 142. зламено Ст. пис. 3, 215. југо Вран. рјеч. 12. пинезо Буд. 105. 109. плино Мри. 83. 146. туло Мри. 119. И између ријечи женских с основном на

¹ О свему овоме под 2. види још у мојој расправи која ће изаћи у 25. или 26. књизи Рада југосл. академије.

² Прем да у другим падежима прелазе кад кад основе на ја међу основе на чисто а, те се не мијења о на е, опет мисли да ће у овом падежу бити какве год погрешке: сунцо Д. Рањ. 24. милосрдно Андр. 93. јер више таквих примјера не нађох.

³ Да би ово дошло управо од знама као у Чеха јмепено од има, не може се у српском језику мислити.

i овамо је прелазила: мидо Вран. рјеч. 71. жив. 29. тако-
ђер између истијех ријечи ријеч која је обична само у мно-
жини прелазила је међу ове ријечи и у једнини: јасло Вран.
рјеч. 81. 122.

Ријеч средњег рода која је у обичају само у множини,
налази се и у једнини XVI вијека: њидро Вран. рјеч. 98.

Ријеч која се сада говори и у средњем и у женском
роду у множини, налази се тако двојачко XVI вијека: кљп-
шћа Вран. рјеч. 38. жив. 62. кљншће Зор. 7.

Ријеч средњег рода *тло* мјесто облика једнине узима
и облике множине, код којих ће се и споменути.

У адјектива је као у супстантива: с основом на чисто
а: *ново*, — с основом на *ја*: *туђе*.

В. У женских ријечи: крајње је *а* у основи било дуго,
за то у словенским језицима не слаби као у мушких ријечи,
него само бива кратко *а*: с основом на чисто *а*: *женѧ*; —
с основом на *ја*: *душа*.

Које се ријечи свршују у овом падежу на *ни* и на *ѧни*
оне су у старије вријеме мјесто крајњег *л* имале и: *соудни* *Мор*
Дом. 55. тако у староме словенском језику и *милостѧни*. Како
је таким ријечима дошло и мјесто *л*, није доста протумачено;
најприличније ми се чини да оне у овом падежу прелазе
међу ријечи с основом на *i* задржавајући своје *j*, па им се
међу њима *ѧ*, које би добиле у овом падежу, једначи с тијем
j те постаје *и*, пред којим *j* умекшава предње сугласно *н*
у ријечи *милостѧни*, а у ријечи *соудни* губи се међу два *ни*,
од којих је крајње могло гласити *и* и *j*.

Између ријечи женских с основом на *ја* ријеч која је
међу њима гласила *мравија* а по том *мравља*, као што ћемо
је видјети у неким падежима, прелазила је и међу ријечи
женске и мушке с основом на *i*, међу којима ће се споме-
нути, а најпослије је прешла међу мушке с основом на *а*:
мали мрав Каш. грам. 44. Андр. пут 313.

Ријеч *вила* долазила је у пјесмама и без крајњег *а*
остајући у женском роду: онај *вил* Ст. пис. 2, 436. горска
вил Ст. пис. 4, 127. твоја вил Ст. пис. 5, 193. па је тако
остајала и у другим падежима јед. не мијењајући се: добре
вил Ст. пис. 2, 436. ове вил Ст. пис. 2, 440. једне вил Ст.

пис. 5, 331. некој вил Ст. пис. 2, 436. овој вил Ст. пис. 4, 148. вил овој Ст. пис. 5, 192. горску вил Ст. пис. 2, 435. једну вил Ст. пис. 4, 117. вил туј Ст. пис. 5, 223. прид том вил Ст. пис. 2, 437. с драгом вил Злат. 96. тако и у множини: дошле вил Ст. пис. 2, 207. ове вил Ст. пис. 5, 203. драге вил Ст. пис. 5, 195. — Тако и *стријела*, али је она у номинат. јед. долазила и у мушком и у женском роду: стрил Ст. пис. 2, 315. стрилки ме израни Ст. пис. 3, 41. стрил справан Ст. пис. 4, 26. љувен стрил Ст. пис. 4, 179. стријел Ст. пис. 5, 46. златоперна стрил Зор. 316. стрил злаћена Крн. 56. у осталијем је падежима долазила такођер без промјене али само у женском роду: љуте стрил Ст. пис. 2, 437. својом стрил Ст. пис. 2, 435. худом стрил Ст. пис. 2, 437. — Јамачно ће бити само тако окрњено и тисућ Ст. пис. 2, 53. и у слику: држав Ст. пис. 1, 41.

Ријечи као *селе* види код вокатива јед., који замјењују номинативом, али се у номинативу не налазе у изворима које употребих.

У адјектива је као у сунстантива: с основом на чисто а: *нова*, — с основом на ја: *туђа*.

III. Основе на *і*. Крајње је *і* у основи кратко, те слабећи у словенским језицима постаје *е*, а од *њега њ*, које у староме словенском остаје а у српском отпада:

а) у мушких ријечи: *наѣ*, *иут*;

б) у женских: *сѣмрѣ*, *сѣрт*, тако: звијер Ст. пис. 4, 173. 5, 205. звир Хект. 22. мисао Д. Рањ. 1626. печео Н. Рањ. 204. Збор. 33. Ст. пис. 3, 20. Банд. 51. Радн. 68. пјесан Збор. 123. Ст. пис. 5, 351. Град. дјев. 174. Гуч. 134. писан Вран. рјеч. 16. Банд. 9. *цисам* Хект. 156. Зор. 15. Банд. 89. *погибиѡ* М. 252. Збор. 306. Гуч. 199. Банд. 182. Андр. дев. 127. *погибиѡ* Јерк. 82. свирао Ст. пис. 4, 121. тако и *притаѣ* Хект. 46. Вран. рјеч. 2. Банд. 37. — Међу оввијем се женским ријечима налази прешавши овамо и мрав Ст. пис. 4, 86. и *страѣ* Хект. 4. — Међу оввијем је ријечима била до XVI вијека и обрв Ст. пис. 1, 51. али се XVI вијека већ налази међу ријечима женским с основом на а: обрва Вран. рјеч. 103.

Глас *т* иза *с* на крају могао се и одбацити (види на-пријед мушке ријечи с основом на а): *кос* Ст. пис. 4, 307.

5, 128. крепос Ст. пис. 4, 297. 5, 47. Андр. дев. 159. лијенос Андр. дев. 103. мас Ст. пис. 5, 119. свијес Ст. пис. 4, 173. свитлос Ст. пис. 4, 94. тако се могло *т* одбацити и иза са-могласнога *р*: смр Ст. пис. 3, 195. 4, 71.

IV. Основе на сугласно:

1. на *н*:

а) у мушких ријечи самогласно, које је пред крајњим *н* у основи било кратко а а послје у словенским језицима постало е, с истијем крајњим *н* имајући за њим још наста-вак *с*, који је послје отпао, предази у дуго *и*, од којег за словенске језике бива њ, а тај глас у српском језику гласи *и*: *књи* Сав. 11. М. 61. *књи* Стеф. 8. М. 26. 127. Н. Рањ. 56. Ст. пис. 2, 89. 3, 223. 4, 65. 204. 5, 35. Д. Рањ. IVб. Хект. 246. Чубр. 9. Орб. 167. Гунд. суз. I, XV. Бун. 3. Каш. 44. Мик. 185. *пљни* Љет. 56. Ст. пис. 1, 49. Н. Рањ. 18. Чубр. 116. Вран. жив. 37. *прами* Ст. пис. 4, 162. — Али су таке ријечи још у старом словенском језику прелазиле у том надежу међу мушке ријечи с основом на *і*; по том је у нас од првијех времена и *камен* М. 5. 127. *камен* Ст. пис. 2, 105. 4, 13. 5, 338. Злат. 1006. Крн. 96. Мик. 184. *пљмен* Љет. 57. *пламен* Ст. пис. 2, 154. 4, 7. 57. 5, 43. Злат. 1006. Вран. рјеч. 37. Орб. 166. Крн. 96. а и не налази се друга-чије него тако у том надежу: *корѣн* Сав. 4. *корин* Н. Рањ. 14. — Те су ријечи прешавши међу ријечи мушке с основом на *і*, опет с њима прешле у српском језику међу мушке с основом на а, како се може видјети у осталијем надежима, а прелазећи онамо ријечи *пламен* и *прамен* могу и окрџити своју основу одбацивши крајње сугласно и пред њим са-могласно: тако се налази од XVI вијека и *плам* Ст. пис. 2, 422. 3, 467. 4, 4. 99. 5, 75. 338. Мик. 418. Андр. пут 161. *прам* Бун. 13.

б) у средњих речи: у њих, како наставка није ни било, крајње сугласно у основи са предњим самогласнијем, које је такођер било *и*, дакле заједничко *и*, предази у словенске језике као *ен*, и у њима се слива у *а*, које у српском језику гласи *е*: *вртѣ* М. 555. *крѣмѣ* М. 311. *и*мс М. 1. *раме* Мик. 535. *сиѣмѣ* М. 106.

Ријеч *раме* има од најстаријих времена основу и без крајњег *ем* као ријечи средњег рода с основом на *а*: *рмо* Сав. 7. не само у том надежу него и у осталијем: на раму Ст. пис. 3, 283. *рамн* своими Ст. пис. 1, 53.

Ријеч *племе* налази се и у мушком роду с цијелом основом међу ријечима с основом на *а*: племен Ст. пис. 1, 220. Зор. 19. Мрн. 186.

2. на *т*: све су ријечи с таквом основом средњег рода, те немају наставка у овом надежу, за то им крајње *т* у основи оставиши на крају отиада; самогласно које тада остаје на крају у старом је словенском језику *а*, које у српском гласи *е*: *диѣте* М. 329.

С таквом су основом била у обичају имена властита за људе: тако до краја XV вијека: *Аидрс* М. 240. *Калѣс* М. 7. *Богс* Г. 15, 290. *Богдс* Г. 15, 289. *Бонус* Г. 15, 290. *Добре* Г. 15, 297. *Кладс* М. 190. *Гавѣжс* (*Гавжс*, *Гаоже*) М. 295. 299. 320. *Градс* Г. 15, 297. *Длѣс* М. 61. *Длѣс* Г. 15, 289. *Денус* Г. 15, 289. *Добре* М. 60. 304. *Жикс* М. 157. *Жорс* М. 295. *Клиѣс* М. 215. *Лкрс* Пб. 19. *Лширс* М. 295. *Лоуѣс* М. 102. *Лубс* М. 564. *Матс* Пб. 18. *Милс* Г. 15, 290. *Мирс* Г. 15, 290. *Миѣс* М. 180. *Моудрс* М. 60. *Орѣс* М. 295. *Паскс* М. 117. *Покрс* Пб. 27. *Прѣкс* М. 59. *Прѣдс* Г. 15, 289. *Радс* Г. 15, 289. *Рлѣс* Г. 15, 227. *Синѣс* М. 240. *Стлѣс* Г. 15, 290. *Стинѣс* Пб. 18. *Тврѣдс* Г. 15, 296. *Томѣс* Пб. 5. *Трифѣс* Пб. 32. *Тоудс* М. 62. *Тоуѣс* М. 564. *Хрѣс* Г. 15, 294. М. 564. *Ѡкс* М. 180. тако још XVI вијека: *Боре* Ст. пис. 2, 392. 395. *Петре* Ст. пис. 5, 318. 350. *Хект*. 2. 35. *Фране* *Хект*. 426. — Ова су имена још XIV вијека почела прелазити с цијелом својом основом међу женске ријечи с основом на *а*: *Влѣуста* П. 20. *Ѡкста* М. 259. *Борета* Ст. пис. 2, 391.

Ријеч *кошисе* налази се XVI вијека и међу ријечима средњег рода с основом на *а* одбацивши од своје основе крајње *т* с предњим самогласним: *конило* Вран. рјеч. 67.

3. на *с*: ријечи с таквом основом будући средњег рода и за то не имајући у овом надежу наставка, губе и од основе крајње *с*, а самогласно пред њим, које у словенским језицима у цијелој основи гласи *е* али које је постало од крат-

кога а, оставили на крају бива у словенским језицима о. као у ријечи средњег рода с основом на а: *небо*.

4. на р: ријечи су с таким основом женскога рода; по што им је отпао наставак с, отпада за њим и крајње сугласно р од основе наставни се на крају, а тада самогласно за којим је било р и које у словенским језицима гласи е од старијег а, бива и: ¹ *мати* М. 39. Н. Рањ. 20. Ст. пис. 5, 95. *Каш*. 82. *дѣи* М. 84. *дѣи* М. 415. *тѣи* Н. Рањ. 68. *кѣи* М. 7. *кѣи* М. 322. *кѣи* М. 373. *кѣи* М. 386. *кѣи* М. 425. Ст. пис. 4, 462. *Д*. Рањ. 11. *Злат*. 66. *Гуч*. 120. *Банд*. 16. *хѣи* М. 78. *хѣи* Ст. пис. 1, 32. 212. Н. Рањ. 26. 169. *Стар*. 1, 218. *Д*. Рањ. 1226. *Зор*. 8. *Вран*. рјеч. 36. *жив*. 39. Пошљедња се ријеч налази XVII вијека и с цијелом основом међу ријечима с основом на и у овом падежу са свијем изједначена с њима, али веома ријетко: *кѣр* Радн. 21. а налази се у исто вријеме и међу ријечима женским с основом на а, али исто тако ријетко: *хѣра* Крп. 96.

5. на в: све су ријечи с таким основом женскога рода, наставак им с отпада као и другима; а како им у основи крајње в са самогласним које пред њим имају постаје од *дугога и*, исто *дуго и* у овом падежу на крају прелази у словенским језицима у и, које у српском језику гласи и: *љуби* М. 5. *љуби* Сав. стар. 4. 231. тако и XVI вијека, али ријетко као што је ријетко и данас: *љуби* Ст. пис. 4, 469. *Чубр*. 86. тако је у старије вријеме било и *црѣи* М. 112. Оваке су ријечи могле у том падежу ширити основу добијајући на крају и²: по том је и у нас било још XIV вијека и *црѣи* М. 60. 61. 145. *црѣи* М. 122. Али су таке ријечи прелазиле међу оне с основом на и и с њима се у том падежу са свијем изједначиле: тако је до краја XV вијека било у нас:

¹ Како ту постаје и, није још доста протумачено; рекао бих до од заједничкога а, које се продужује, бива *дуго и*, које је у словенским језицима кратко и.

² Од куда им то и, није доста протумачено; како су те ријечи прелазиле и међу ријечи женске с основом на а, могло би то њихово и бити у свези с онцјем које у том падежу имају неке ријечи с основом на а, и које такођер још није доста протумачено.

любѣкъ М. 204. 302. любекъ М. 31. любѣкъ М. 231. 275. П. 54. црькъкъ Стеф. 28. М. 99. црькъкъ М. 64. и любовъ М. 178. 202. П. 8. 20. црьковъ Стеф. 15. М. 145. 533. послѣје се само прва ријеч тако сачувала свега времена и то само на први начин, т. ј. са *а* пред *в*: љубав Ст. пис. 1. 122. Н. Рањ. 366. Ст. пис. 2, 48. 3. 465. 4. 298. 5. 149. Хект. 44. Гунд. суз. I, LXXIII. Друга је ријеч још од XIII вијека прелазила и међу ријечи женске с основом на *а*, на је ондје остала и послѣје: црькка М. 39. 99. и прва се налази међу истијем ријечима XV вијека одбацивши *в* иза *б*: любл П. 49. тако и послѣје, али у данашњем значењу: љуба Хект. 6. Чубр. 7.

ГЕНИТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак је *ас*, од којег долази и само *-s*, а његово *-s* стојећи на крају без самогласнога за собом отпада у словенским језицима.

I. Основе на *и*. Крајње се *и* у основи шири у аи, од чега у словенским језицима бива *и* (*оу*), а од наставка долази само *-s*, које у словенским језицима отпада: домоу М. 91. 140. тако још XV вијека М. 438. али на свијем тијем мјестима стоји тако из црквенијех књига, а у српском су језику још од првијех времена, из којих имамо писанијех споменика, све ријечи с основом на *и* прешле међу ријечи с основом на *а*, те у овом падежу имају као оне: сиин М. 1. 5. домл М. 85. а докле су прелазиле међу њих, мијешале су се једне с другима, те је и на ријечи с основом на *а* прелазно облик какав је прилично само ријечима с основом на *и*: тако још на крају XIV вијека има годоу Пб. 41.

II. Основе на *а*:

A. У ријечи мушкога и средњега рода: крајње кратко *а* у основи слијева се са *а* од наставка у дуго *а*, које у словенским језицима бива кратко *а*:¹

¹ Тако Миклошић *vergl. gram.* III. 4. а Шлајхер *compend.* стр. 537. 543. вели да је у тијем ријечима наставак *-sja*, пак је *-sj-* испало, тако вели особито за то што у литавском језику нема у тијем ријечима *s*, које се држи у другим ријечима. Друкчије Ф. Милер у *Revue de linguistique* IV. 261.

а) с основом на чисто а: *аа*) мушке ријечи: *доуха* М. 1. *кѣка* М. 2. — *бб*) средње: *рождства* М. 2. *отъуѣства* М. 5. *села* М. 74.

б) с основом *ја*: *аа*) мушке ријечи: *ѿца* М. 1. *крѣсти-тела* М. 2. *црѣа* Стеф. 27. *пастирѣа* Стеф. 23. *пѣти* (мјесто пѣтија) М. 66. *петја* Зор. 30. — *бб*) средње: *моленит* М. 5. *пола* М. 86. *мора* М. 66. 82. — Иза *р* налази се *ј* још XIV вијека: *гонодарѣа* М. 116. *поклисарѣа* М. 138. *оуднарѣа* М. 565. али од најстаријих времена има и без њега: у мушких ријечи: *црѣа* М. 5. 74. 90. Стеф. 10. Сав. 5. *господѣрѣа* М. 52. 386. 406. *пастырѣа* Сав. 6. П. 32. М. 233. *поклисарѣа* М. 61. 63. 411. *монастырѣа* М. 79. у средњих: *мора* М. 10.

Између народнијех имена, која се сада говоре без *ин* на крају, налази се у старије вријеме са *ин* у овом падежу: *грѣхѣина* Стеф. 25.

Између женских ријечи с основом на *ја* прешавши овамо међу мушке с основом на *а* налази се у овом падежу XVI вијека: *мрава* Ст. пис. 5, 8. тако и између женских с основом на *і* пренесене овамо међу средње с основом на *а*: *мједа* Збор 114. Гуч. 214. од једнога јасла Јерк. 28.

У пјесмама у слику и јамачно само тога ради налази се и као у ријечи с основом на *і*: *свити* Ст. пис. 5, 4. 11. 13. *свијети* Ст. пис. 5. 42. 91.

Ријеч средњег рода *тла* осим редовнога *тла* Ст. пис. 1, 100. Вран. жив. 92. има у овом падежу и према женским ријечима с основом на *а*: *тле* Ст. пис. 4, 127. 131. Злат. 446. 646. 88. Види и генитив множине.

У-адјектива је за мушки и средњи род као у сунстан-тива: с основом на чисто а: *хрѣстока* М. 2. *страшѣна* М. 9. *негока* М. 19. *негока* М. 116. 267. Град. дјев. 169. Зор. 54. Гуч. 39. *господѣрека* М. 199. *господарова* Н. Рањ. 1526. *лѣка* М. 274. *гола* Н. Рањ. 46. *мртва* Ст. пис. 4, 451. *велика* Град. дјев. 52. Злат. 74. Гуч. 106. *мала* М. 19. *мала* (malla) Н. Рањ. 1966. Гуч. 3. Банд. III. *цѣрска* М. 161. *мушка* (рода и женскога) Н. Рањ. 1156. *крѣтјанска* Радој. 18. — с основом на *ја*: *кожа* М. 307. 321. Ст. пис. 1, 116. 212. Брн. 266. Банд. 10. *келѣна* М. 19. *господѣна* М. 11. 299. *господѣна* М. 460. 566. *мѣхѣна* М. 20. *мрѣтѣна* М. 104.

Б. У женских ријечи: крајње је а у основи кратко, између њега и наставка -с, који последије отпада, долази у словенским језицима глас н:

а) ако је основа на чисто а, прелази а с доданим н у дуго и, од којег за словенске језике бива и (као у првом над. јед. у ријечи мушких с основом на сугласно н, види напријед стр. 11). тако и у нашим старијем књигама јамачно по старом словенском језику: клавни М. 5. гласи М. 11. кери М. 299. и у адјектива првдѣтсѣски М. 11. а у српском су језику од најстаријих времена ријечи у којих је овака основа изједначене у овом падежу с ријечима у којих је основа на ја, како ће се одмах показати;

б) ако је основа на ја, крајње кратко а гласећи у словенским језицима о мијења се опет предњег гласа ради у е, које се с гласом н доданим основи слијева за словенске језике у а, које у српском језику гласи е: земле М. 4. земли М. 9. когородице М. 5. тако и у адјектива: тоугс (туђе) М. 60.¹ мехкѣге М. 94.

Од ријечи с основом на ја прешло је у српском језику е у овом падежу и к ријечима с основом на чисто а замје-нивни њихово и, и то од најстаријих времена: силе М. 2. гласе М. 2.² и у адјектива: прѣкс М. 92. велике (ствари ни велика труда не иштем) Град. дјев 52. маде (malle) Злат. 456.³ — Као што су у нашем језику ријечи с основом на чисто а прешле у овом облику међу ријечи с основом на ја, тако су у руском језику а и у староме словенском пошљедњег времена ријечи с основом на ја прешле у овом облику међу ријечи с основом на чисто а добивши само и мјесто њихова и предњег гласа ради: по томе се и у нашим књигама падази у старије вријеме у овом падежу и земли М. 51.

¹ Наштампано је изъ стоугс, али мислим да је с од приједлога изъ и опамо иде.

² Није генит. него је дат.: достојни сте звали Хект. 31.

³ Од првијех је времена овај облик у придјева сажимањем изједначен са сложеним обликом, те се довољно не разликују: морске М. 4. грѣске М. 4. срѣске М. 4. божје Андр. нач. 32. веље Ст. пис. 2, 226. Д. Рањ. 30. кокс II. 23. трете Буд. 56. Вран. жив. 86.

Налази се у овом падежу и **Николме** Стеф. 9. чему ће номинатив бити **Николлин** као соудни мјесто соудна. — А номинат. ће бити употребљен мјесто гентива: **Власи** М. 32-33. 44. **Дмитрь** М. 44. — Међу ријечима женским налази се у овом падежу кољенце Ст. пис. 4, 121. лонце Ст. пис. 5, 102. погибије **Каш.** 118. и између ријечи женских с основом на **i** налази се и међу овима: сјена **Андр.** дев. 87. Радн. 18.

III. Основе на **i**. Кратко **i** у основи на крају шири се у **ai**, а то се сажима у дуго **i**, које је у словенским језицима кратко, а наставак **s** отпада; тако је сада у српском језику у женских ријечи, а негда је било и у мушких:

а) у мушких: **господи** Стеф. 18. М. 562. **гости** Пб. 126. **грьтани** Стеф. 7. **зети** М. 5. Стеф. 21. Сав. 4. **поџти** М. 122. 135. 153. 264. **тати** М. 147. 162. Прем да оваки облик допире у XV вијек, опет су ове и оваке ријечи од првијех времена из којих имамо писанијех споменика прешле међу мушке с основом на а: **госнода** М. 5. 10. 78. 89. Стеф. 4. Сав. стар. 4, 231. **госта** М. 432. Н. Рањ. 34. Ст. пис. 5, 16. Збор. 396. **зета** М. 36. **поџта** М. 87. 92. 127. 131. 198. Н. Рањ. 35. Ст. пис. 5, 84. Хект. 356. **Каш.** 93.¹ **тата** Зак. 41. 48. тако прва **Орб.** 180. **Бун.** 38. **Андр.** пут 340. — И ријеч **дан** иде међу ове ријечи, види под IV.

б) у женских: **зъледи** М. 2. **области** М. 10. **педи** М. 20. **чисти** М. 315. **чти** Пб. 26. **дјети** Ст. пис. 4, 396. **Злат.** 13. **рати** М. 255. Ст. пис. 5, 165. погинули **Каш.** 107. погинули **Пос.** 36. **сини** **Хект.** 166. — Међу овијем женским ријечима налази се и обичаји **Гунд.** ис. 32. **глиби** Ст. пис. 5, 60. **добн** Ст. пис. 5, 25. **стиди** **Вран.** жив. 37.

IV. Основе на сугласно. Од наставка **as**, по што **s** на крају отпадне, **a** гласи у словенским језицима **e**, и тако приступа к основи:

а) у мушких ријечи још XIV и XV вијека: **камєне** М. 131. Пб. 74. у исто вријеме између ријечи којима се основа такође свршује на сугласно, али које су још у старом словенском у самом номинативу јед. прешле међу ријечи с основом на **i**, има **корєне** М. 71. 121. **корѣне** М. 72. 317. Али још од XIV

¹ Гријенком са **ѣ** мјесто **а**: **поџта** Стар. 4, 66. у истом спомену има и **поџта** Стар. 4, 65.

вијека прелазе и те и друге таке ријечи у српском језику међу мушке ријечи с осном на а, и послѣје већ и нема друкчије: *класи* Шаф. рат. 1873. 95. Н. Рањ. 56. Ст. пис. 2, 349. 5, 156. Зор. 69. Злат. 73. Гунд. суз. III. XXXIII. *корени* М. 248. 249. *корџи* М. 370. *корџи* М. 427. *корени* М. 467. Н. Рањ. 16. *корена* Хект. 40. *корџа* Банд. 4. *пламена* Ст. пис. 2, 414. 5, 338. *јељена* Орб. 50. Основе *пламен* *прамен* прелазе и тако међу оне на а да и крајње *ем* одбацују XVII вијека: *плама* Гунд. суз. III, XXXI. *прама* Гунд. суз. III, XXXI.

И ријеч *дан* оввијем падежем иде међу ове ријечи, те свега времена гласи: *дне* М. 20. 22. 47. *дне* М. 238. 404. 450. од садањег *дне* Н. Рањ. 196. ода *дне* Н. Рањ. 34. од *дне* до *дне* Н. Рањ. 39. шестог *дне* Н. Рањ. 886. четвртог *дне* Ст. пис. 1, 5. *прико* *дне* Ст. пис. 3, 470. 4, 280. Град. дјев. 48. Мик. 711. *прије* *дне* Ст. пис. 5, 205. *добра* *дне* Збор. 37. ода *дне* Гуч. 143. од оног *дне* Вран. жив. 29. четвртог *дне* Вран. жив. 44. од *дне* Буд. 136. Мат. 54. ода *дне* до *дне* Банд. 31. десетог *дне* Банд. 122. *прија* *дне* Мик. 56. од *дне* до *дне* Пос. 66. — Још у старом словенском ова је ријеч као и друге с осном на сугласно прелазила и међу оне с осном на *и*, те је и у нас XIV и XV вијека било и *дѣни* М. 159. *дни* М. 165. 190. 257. 273. 302. — Али имамо још друкчије: из датива и локатива *јед.*, који су у мушких ријечи с осном на *и* једнако гласили с генитивом *јед.*, али су могли пред крајњим *и* имати *ев*, који су дакле и у ријечи *дан* могли имати *ев* (види код тијех падежа *дан*), из тијех је падежа, који су без *ев* били једнаки с генитивом, прешло *ев* и у генит., да би и у томе био једнак с њима, те од XV вијека има и *ѡдъ дѣни* *дне* М. 530. по по *дне* Н. Рањ. 67. *дне* Ст. пис. 3, 457. од *дне* судњег Град. дух. 29. *дне* осмог Гуч. 86. *дне* *дана* *дне* Гуч. 143. сваког *дне* Орб. 10. *дне* овог Каш. 67. оног *дне* Каш. 95. од *дне* до *дне* Андр. пут 299. — Како је у мушких ријечи нестало генитива *јед.* са *и* на крају, него остао само у женских, ваља да се за то *дне* узимало као да је и женског рода: „можемо к тому узроком *ове* *дне* размислит колика се находит злоба на свијету, јере се овој *сци* *јени* да је *дан* они, у који Јуда смје свога и нашег господина продати“ Град. дух. 8. Прелазећи

као и друге ријечи с основом на сугласно и на *i* међу оне основом на *a*, ова пренесе онамо и ово своје *es*, али тек од краја XV вијека: днева Ст. пис. 1. 116. Хект. 256. Буд. 156. Вран. жив. 25. Каш. грам. 32. Банд. 19. Мри. 36. Глав. 44. а без *es* налази се међу ријечима с основом на *a* од друге половине XV вијека али много рјеђе: днл М. 525. дана Каш. грам. 32. Бун. 20. Мик. 55. Пос. 25.

б) у средњих до краја XV вијека: кѣмене М. 35. 339. П. 14. 172. имене Стеф. 8. племени М. 74. 360. 534. Пб. 88. сѣмене М. 67. дѣтете П. 32. окуете Сав. 7. Жикете М. 262. П. 147. Пб. 61. Жорете М. 337. П. 112. Пб. 36. 91. Лонете Пб. 23. Мрѣете М. 212. Симете Пб. 81. Пакете М. 177. 287. П. 48. Пб. 64. небесе М. 220. 438. словесе Стеф. 3. М. 161. телесе Стеф. 18. — Још су у старом словенском језику прелазиле ове ријечи као и мушке међу ријечи с основом на *i*; тако је и у нас било: имени Стеф. 9. Сав. 2. сѣмени Сав. 11. словеси М. 168. 193. остатак би од тога могао бити XVI вијека: с небеси Ст. пис. 2, 111. и одбацивши *es*: неби Ст. пис. 2, 441. али обоје може бити и ген. мн., за то ћу ондје навести више.

Али су и ове ријечи средњега рода још од XIV вијека почеле прелазити међу ријечи с основом на *a*: тако XIV вијека: племени М. 101. 183. кѣмени М. 215. Блеста М. 158. Мишета Пб. 34. 36. Тришета М. 158. и послјје: крѣмени М. 274. Ст. пис. 1. 99. Хект. 116. Буд. 77. кѣмени М. 286. П. 95. Пб. 127. врјемени Н. Рањ. 256. Ст. пис. 2, 438. 3, 36. 371. 4, 12. Злат. 36е. Гуч. 109. времена Ст. пис. 5, 6. Д. Рањ. 39. Град. дјев. 40. брјемени (*tempus*) Н. Рањ. 196. Град. дух. 3. бремени (*tempus*) Ст. пис. 4, 351. Д. Рањ. IX. Бун. 40. Андр. дев. 57. бримени (*onus*) Ст. пис. 1, 58. брјемени (*onus*) Ст. пис. 2, 328. бремени (*onus*) Град. дјев. 44. имени Ст. пис. 1, 148. 5, 6. Хект. 346. Крн. 6. племени М. 285. 303. П. 147. Пб. 86. рамени Ст. пис. 4, 91. Мик. 535. сјемени Н. Рањ. 20. симени Хект. 40. Андрета П. 77. 105. 134. Маринѣета П. 49. Жикета П. 105. 109. Клишета П. 105. Симета М. 290. Пб. 61. Стѣкета П. 85. Стѣшета П. 106. дјетета Ст. пис. 4, 456. тако XVII вијека и дрвета Пос. 126. — Којима се основа свршује на *es*, прелазећи међу ријечи у којих је основа на *a*, одбацују крајње es (види датив): неба Н. Рањ. 63. Ст. пис. 4, 212. Радн. 54. тијела Н. Рањ. 296. Збор. 3. Ст. пис. 3, 91.

Град. дјев. 27. Злат. 73. тила Ст. пис. 4, 334. Буд. 86. слова Ст. пис. 4, 142. Хект. 9. кола (singus: враћаше се сједеће сврху кола свога. Дјел. ап. 8, 28.) П. Рањ. 1276. тако и ока Град. дјев. 48, које је такођер негда имало у основи на крају *ес*.

в) у женских: матере М. 9. Стар. 4, 75. Каш. 88. кћере М. 211. 495. кјере М. 358. П. 171. хћере Ст. пис. 1, 73. кћере Ст. пис. 4, 421. 439. 466. Злат. 1. Каш. 85. грам. 39. црѣкѣ М. 64. 94. лоубѣ М. 3. любѣ Стеф. 28. М. 518. любѣ М. 53. 437. П. 8. 82. Ст. пис. 1, 129. 193. 2, 103. Брп. 16. Стар. 3. 323. нелюбѣ Стар. 3, 289.¹ крѣкѣ М. 263. Стар. 4, 134. тако и одбацивши в иза б: љубе Н. Рањ. 1456. Још у старом словенском све се налазе и међу онима у којих је основа на i; у нас се налазе тако све осим прве и између њих најкасније кѣи: кћери Град. дјев. 150. Радп. 72. 100. црѣки М. 13. 116. 134. любки Пб. 81. љубави Н. Рањ. 1916. Ст. пис. 1, 105. 2, 136. 436. 4, 284. 301. 5, 89. 190. Збор. 1126. Д. Рањ. 666. Хект. 7. Брп. 56. Злат. 406. Гуч. 7. Чубр. 5. Банд. 23. Андр. нач. 36. Пос. 29. Глав. 5. крѣки М. 255. 381. П. 82. Н. Рањ. 236. Ст. пис. 1, 28. 3, 251. 5, 189. тако и избацивши в иза б: љуби Злат. 556. Чубр. 10.

ДАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак је аі.

І. Основе на и. Крајње се и шири у аи, које пред са-могласнијем наставком гласи ау, а у словенским језицима ов; наставак се аі сажима у дуго і, које у словенским језицима постаје кратко: по томе је у старом словенском језику си нок-и, а негда је тако било и у српском: сынови Стеф. 15. широви М. 71.

Али мјесто овога падежа долази и локатив, коме отпада наставак, те ов оставши на крају без самогласнога за собом повраћа се у у (оу): тако је и у старом словенском језику, а у српском је од најстаријих времена тако и тако је остало: сыноу М. 5. 75. домоу М. 9. Стеф. 23. полоу Сав. 12.

¹ Према том је што се и данас гдје гдје говори, како ми писа пријатељ мој Ст. Новаковић: љубаве ти! тако ти љубаве!

II. Основе на а:

А. У мушких и средњих ријечи изгубио се овај падеж од најстаријих времена тако да га немају ни у старом словенском језику од својих основа, него су од ријечи с основом на и примиле онакп какав само у њих може постати, и то

1. прави датив пренесен од ријечи с основом на и имале су и у српском језику али само у прва времена ријечи мушке с основом а) на чисто а: когоки Сав. 13. М. 538. доухоки Сав. 3. — б) на ја с промјеном гласа о на е предњег гласа ради: милостирски М. 6. моужски Стар. 4, 65. У старом је словенском језику тако (прем да врло ријетко) и у ријечи средњег рода с основом на чисто а: златоки, и на ја: лицки, морски (Миклошић, *vergl. gram.* III. 34).

2. мјесто датива докатив пренесен од ријечи с основом на и, којим се и у њих замјењује датив (види под I), имале су од првијех времена и послије једнако имају у српском језику ријечи мушке и средње:

а) с основом на чисто а: мушке ријечи: когоу Сав. 13. Стеф. 9. М. 22. наставникоу М. 3. градоу М. 21. вечеру Ст. пис. 4, 104. — средње: квдичьствоу М. 4. кравьствоу М. 20. златоу Сав. 5.

б) с основом на ја: мушке ријечи: оустрою М. 5. ждрѣнию М. 9. нетию II. 159. квлю М. 13. милостирю М. 10. 79. ¹ моужоу М. 14. отцоу М. 3. кнзю М. 7. — средње: квдичню М. 2. милосрдью М. 5. селнштоу М. 63. — Иза р отпада ј од најстаријих времена, прем да у наведеним примјерима стоји: у мушких: милостироу М. 6. црю М. 43. 90. господрю М. 460. у средњих: морю М. 23.

У адјектива је с основом на а и на ја за мушке и средње као и у супстантива: недостониоу М. 5. неговю М. 106. Буд. 86. господречю М. 460. лачню Ст. пис. 1, 306. мртвю Ст. пис. 4, 440. тужню Ст. пис. 4, 418. бистру Д. Рањ. IXб. квасту Град. дјев. 79. дужню Вран. рјеч. 26. — многоу М. 5. самостѣю М. 101. господию М. 166. божју Ст. пис. 1, 263. Брн. 24. малу Радој. 29. велу Радој. 26.

Мјесто овакога датива, кад се њим замијенио докатив (види даље код њега), долазио је у пјесмама али врло ри-

¹ Не по изговору него само по старом начину писања стоји у мјесто оу: кехерю М. 79. као и у другим приликама.

јетко и прави локатив у ријечи с основом на ја : у мушке ријечи изван слика : к танци Ст. пис. 2, 78. у средњих у слику : лица Ст. пис. 1, 288. изван слика : срци Ст. пис. 2, 104. 257.

Б. У ријечи женскога рода. Крајње је а у основи дуго, те за словенске језике постаје кратко; с њим се наставак ај, по што се оба и сажму у једно, прелијева у словенским језицима у ѣ, пред којим се з, к, х мијења у з, и, с, а које се у основа на ја мијења у и предњег гласа ради:

а) у ријечи с основом на чисто а : ѡпкинѣ М. 4. 7. кѣрѣ М. 20. женѣ М. 22. 54. силѣ М. 44. тако се пише још XV вијека: Взунѣ М. 397. ѡпкинѣ М. 413. ѡпѣнѣ М. 483. славѣ П. 146. лиѣ П. 111. — Али XIV и XV вијека мјесто ѣ долази по садашњем источном говору е, и то не само у споменицима писаним у крајевима садашњег источнога говора него и јужнога и западнога (негдје може бити за то што се с у јужном говору читало као је, негдје за то што су споменке у крајевима јужнога и западнога говора писали људи који су говорили источнијем говором или се у писању држали источнога говора, а сврх свега тога може бити и за то што садашња три говора онда још нијесу била утврђена): Ангелине М. 518. Босне М. 230. 239. 280. коњкоде М. 238. 258. 395. конде М. 284. voivode М. 385. господе М. 188. гвсс М. 205. 208. 270. Деснине М. 416. Слене М. 387. 415. Каталене М. 415. Лѣце М. 416. Николѣ М. 421. ѡпкинѣ М. 346. слоужбе М. 481. татѣ М. 205. 208. 270. Тодоре М. 415. Ћсоре М. 280. — У исто вријеме долази по садашњем западном говору и мјесто ѣ у споменицима писанијем у крајевима садашњег не само западнога него и јужнога говора: лици М. 274. Босни М. 105. 226. 247. 485. Владн П. 20. Владичи П. 95. коњкоди М. 302. 312. 337. 351. 395. П. 12. 20. господи П. 19. 39. Грѣби П. 18. Јули П. 12. Јусени П. 12. Нюди М. 283. Кати П. 78. Катарини М. 519. Катѣнини М. 416. Катерини П. 172. мичи М. 507. мичини П. 146. ѡпѣни М. 217. 221. 301. 328. 383. 402. 420. 430. П. 105. 133. Пб. 90. плавди М. 444. славзи М. 427. 450. Пб. 42. Ћсори М. 105. из споменика писанијех у крајевима источнога говора имао бих само два така примјера са и: клавдири М. 191. и ѡпкинѣ Пб. 79. али је у првом штампарска погрешка, јер у Д. Аврамовића

онис. древ. 55, одакле је споменик прештампан, стоји **к**л-**днцѣ**, а други је примјер у пријенису писану у Дубровнику. — Од почетка XVI вијека долази само са **и** мјесто **ѣ** у књи-гама и западнога и јужнога говора: веризи Ст. пис. 3, 136. води Н. Рањ 1396. војсци Стар. 3, 258. Ст. пис. 4, 440. госпи Стар. 3, 275. дјевојди Н. Рањ. 1786. Д. Рањ. 666. жени Н. Рањ. 616. Град. дјев. 31. зраци Град. дух. 68. књизи Збор. 32 ле-поти Град. дјев. 89. Луци Д. Рањ. 10. мајди Збор. 121. Зор. 296. Гуч. 22. Крп. 56. Мари Злат. 976. муси Ст. пис. 4, 87. одлуци Мрп. 122. патријарци Гуч. 117. руци Збор. 336. слуги Н. Рањ. 118. Ст. пис. 2, 157. 5, 34. Збор. 97. Д. Рањ. 17. Гуч. 187. Банд. 22. тетци Јерк. 18. тузи Ст. пис. 4, 277. Крп. 216. Мрп. 19. Мнк. 485. худоби Град. дјев. 14.

Налазе се гутурали и непромијењени: први је примјер XV вијека, али и једини тога времена: **десонкс** М. 416. а и послије је врло ријетко: мајки Ст. пис. 1, 186. патријарки Стар. 1, 230. вонски Стар. 3, 238. 259. 276. 277. Мрп. 45. 51. арки Град. дјев. 46. слуги Зор. 62. Крп. 136. сврхи Буд. 36. Орб. 277. Мат. 10. прилики Вран. жив. 26. тути Крп. 136. Радн. 72. крстјанки Андр. пут 361.¹

б) у ријечи с основом на **ја**, гдје се, како је речено, **ѣ** предњег гласа ради мијења на **и**: брати М. 328. брати М. 185. брати М. 177. 302. 545. Пб. 30. Духацин М. 485. госпожди М. 5. госпожи М. 22. П. 24. госпои М. 274. Витахи П. 24. Блаши М. 248. богородици М. 5. дѣци М. 215. кралици П. 18. тако и послѣје: братји Ст. пис. 3, 474. Злат. 36к. змићи (змији) Збор. 114. госпођи Злат. 976. госпоји Ст. пис. 3, 407. кући Н. Рањ. 39. несрећи Ст. пис. 3, 24. души Н. Рањ. 446. грјешници Ст. пис. 3, 389. дјевизи Н. Рањ. 15. — Од XIV вијека почиње долазити у овѣх ријечи **ѣ** мјесто **и** ничега другога ради него што су ријечи с оваком основом прелазиле међу оне с основом на чисто **а**: у примјерима XIV вијека **кѣшницѣ**, **кл-днцѣ** М. 225. за цијело **ѣ** треба читати **и**, те не иду овамо; тако би се могло мислити да је и у примјеру XV вијека **кѣшницѣ** П. 111. прем да је из споменика писана у Дубровнику; али има и чисто **е**, које се појављује XV вијека, па га истога

¹ Кашпѣ грам. 39 вели: *slugi vel sluzi*.

вијека и нестаје из овога облика :¹ **братѣ** Пб. 117. **братѣ** М. 287. 298. 424. **братѣ** М. 453. **братѣ** М. 516. 536. **Єксениѣ** П. 37. **Цирилиѣ** М. 503. 507. 508. **госпоѣ** М. 387. 415. 418. Пб. 122. **госпоѣ** М. 457. 458. **госпоѣ** М. 501. **Рѣже** М. 416. **дѣше** Пб. 123. М. 417. **богородицѣ** М. 416. Пб. 122. **визунцѣ** М. 415.

У адјектива до краја XV вијека држи се **ѣ** код основа на чисто а онако као у супстантива а и код основа на **ја** : с основном на чисто а : **хлѣмьсѣѣ** М. 19. 225. **хлѣмьси** М. 225. 226. Пб. 39. **хлѣмьси** М. 231. 248. 385. 438. 450. 485. **Келнцѣ** М. 95. **краски** М. 512. **Мироѣкѣ** Пб. 79. **Мироѣки** Пб. 79. **Николсиѣ** М. 416. **негоѣ** М. 225. П. 19. **негоѣ** М. 473. **негови** Пб. 34. 35. М. 464. **негови** Пб. 96. **негоѣ** М. 286. 298. 424. 481. **роѣи** М. 519. — сосновом на **ја** : **Степани** М. 93.² — Од краја XV и свега XVI вијека долази још доста често али највише у слику и само са и код основа на а и на **ја** : **тужни** Ст. пис. 1, 177. **Пилатови** 184. **љувени** Ст. пис. 2, 173. **љути** 409. **пусти** 412. **Јакобови** Н. Раѣ. 39. **његови** 118. **Јудини** 1636. **заручени** 178. **Јобови** Ст. пис. 3, 149. **бољежљиви** 341. **тужни** 342. **поражени** 339. **вишњи** Ст. пис. 4, 224. **гиздави** 440. **лијени** 446. **малахни** 420. 430. **млади** 425. **небози** 148. 149. 182. 188. **несрићни** 439. **плачни** 405. **прихуди** 74. 171. **студени** 51. 114. 147. **тужни** 401. 407. 411. 414. 419. 462. **Исукрстови** Збор. 122. **уморни** Д. Раѣ. 105. **Довринчеви** Хект. 446. **раскошни** Зор. 106. **текући** 106. **славни** 106. **бистри** 30. **хладни** 31. **његови** 41. **ташћи** Буд. 93. **очеви** 126. **његови** Ври. 46. 56. **Исукрстови** 46. **убијени** 356. **осујени** 236. **припрости** 61. **разумни** 61. **Пелопови** Злат. 356. **немиди** 37. **тужни** Чубр. 46. — XVII вијека већ је врло риједак овај облик : **јунитерови** Вран. жив. 26. **расцвиљени** Крн. 3. **мили** 56. у то га је вријеме са свијем замијенио сложени, а да је још XVI вијека био изнемогао, види се и од туда што су га писали и гдје не треба : **тој** **муци** **наклени** Ст. пис. 2, 127. **к тој** **води** **студени** Ст. пис. 2, 51. 114. **тужни** овој Ст. пис. 4, 419. 457.

¹ Нестаје га, јер и извора писанијех источнијем говором нестаје међу изворима које употребих. А прелажење основа на **ја** међу основе на чисто а у овом падежу налази се и у садашњим црквеним књигама : **тронцѣ** (у пјесми херувимској).

² **gnigni** М. 385 за цијело је погрешка мјесто **gnigiu** (њију), те не иде овамо.

И у адјектива долази овај облик и без промјене гуту-
рала још прије него у сунстантива али врло ријетко: XIII
вијека: градъскѣ М. 28 (три пута). XV вијека: хѣмскѣ М. 448. и
послије: драги Ст. пис. 1, 45. велики Зор. 33. к тихи води 66.

III. Основе на i. Крајње кратко i у основи шири се у ai,
па се сажима у дуго i, које је у словенским језицима кратко;
иза таке основе наставак ai сажет у i отпада:

а) у мушких ријечи: поути Зак. 32. Али су мушке ријечи
с таким основом још у старом словенском језику прелазиле
у овом падежу међу ријечи мушке с основом на a, те су
као оне пред наставком и имале ов, којему су о мијењале
на e као и ријечи с основом ja, чувајући само тијем особину
своје основе: тако је било не само у старом словенском
језику него и у српском до половине XV вијека: господеки
Стеф. 2, М. 75. 88. 91. 100. поутеки П. 169. гъстекѣ Дом. 203.
тако још XVI вијека у ријечи дан: днєви Н. Рањ. 72. Ст.
пис. 2, 233. а то се узимало као да је и женскога рода (види на-
пријед код генитива): свакој днєви Град. дух. 8. — Али пре-
шавши ријечи с таким основом међу оне с основом на a изједна-
чиле су се с њима и у том што су узеле и друго обличе
које оне имају у том падежу, т. ј. које се свршује на y:
и то је бивало још у старом словенском језику па је и у на-
шем од првијех времена, и тако је остало: господоу Стеф. 6. 9.
М. 77. зѣтоу Дом. 204. гостоу М. 470. Н. Рањ. 64. Збор. 396.
кметѣ М. 183. Ријеч дан прелазећи онамо задржава од XVI
вијека и ев које је добила у облику днєви, и још узима за-
вршетак y мјесто и: днєву Зор. 276. Мрн. 111. Каш. грам.
32. а узима y и без ев, и то као да му се основа свршује
на ja, али само у књигама које су писане црквенијем језиком:
дню Стар. 4, 77. а као ријечи с основом на чисто a не само у
књигама тако писанијем: днюу Стар. 4, 76. него и у књигама
које су писане народнијем језиком, али тек од краја XVI ви-
јека, а и тада врло ријетко: дну Брн. 41 дану Каш. грам. 32.

б) у женских ријечи: уѣсти П. 40. исноути М. 47. рати
М. 100. парави Ст. пис. 2, 435. писни Банд. 124.

Ријеч Соль налази се једном у овом падежу изједна-
чена са женским ријечима у којих је основа на a: Солє М.
280. Види још код локатива.

IV. Основе на сугласно. Наставак се сажима у дуго *i*, које је у словенским језицима кратко, и тако приступа к основи:

а) у мушких: *кѣси* у старом словенском;

б) у средњих: *кѣси* М. 5. 50. 91. *иѣси* М. 74. *иѣсѣ* М. 49. *сѣси* Ст. 3. — *слоѣси* М. 122. 166. *тѣси* Д. 114. *уѣси* Дом. 32.

Ријечи мушкога и средњег с оваком основом прелазе као и мушке с основом на *i* међу ријечи с основом на *а*, па су се и оне у овом падежу свршивале и на *еви*, и то од првијех времена: средње: *кѣсѣси* Ст. 12. *иѣсѣси* М. 107. *дѣтѣси* М. 6. 225. *Клиѣтѣси*¹ Пб. 23. *Лѣирѣтѣси* Пб. 47. *Мѣтѣси* Пб. 18. *оуѣтѣси* М. 6. *ѡрѣтѣси* М. 53. Али то не сеже преко XIV вијека, него од тога вијека имају у овом падежу само завршетак *у* према ријечима мушким с основом на *а*: за мушке је потврда тек из XVI вијека: *камену* Н. Рањ. 65, али за средње XIV вијека: *иѣси* М. 106. *Кѣсѣ* М. 156. *Кѣсѣ* Пб. 23. *Покрѣ* Пб. 27. *Сѣсѣ* Пб. 22. *Стѣсѣ* Пб. 18. *Трѣсѣ* М. 156. тако XV вијека: *иѣси* М. 284. 287. 290. *Андрѣ* П. 49. *Николѣ* П. 49. и послѣје: *иѣну* Н. Рањ. 14. *сѣмену* Н. Рањ. 156. *врѣмену* Орб. 50. *дѣтѣ* Ст. пис. 4, 454. *чељадѣ* Андр. 311. — Између имена властитијех с основом на *ет* налази се тако још XVI вијека: *Франѣту* Хект. 426. а по том таке ријечи мијењају основу: тако је без крајњег *ет* основа на *а*: *Петри* Ст. пис. 5. 307. 312. 318. 320. 348. — Између средњих ријечи којима се основа свршује на *еѣ*, неке одбацују *еѣ* прелазећи међу оне с основом на *а* од првијех времена: *слоѣу* М. 9. *тѣлоу* Сав. 5. М. 15. 44. *тѣлю* М. 10. *телу* Ст. пис. 1. 32. 61. *тилу* Хект. 20. *тијѣлу* Орб. 158. *небу* Ст. пис. 5, 140. *Врап. жив.* 45. *колу* (синг.: *приложн* се *колу* овомуј. Дјел. ап. 8, 29.) Н. Рањ. 1276. — Тако се без *еѣ* находит *небо* и онда кад бао и друге ријечи прелази међу оне с основом на *i*: *к неби* Ст. пис. 5, 134. *против неби* Гунд. суз. III, LXXII.

в) у женских: *матери* Н. Рањ. 26. Ст. пис. 5, 121. *Каш.* 82. *дѣтери* М. 416. *кѣтери* М. 54. *кѣтери* М. 225. Н. Рањ. 89. *хѣтери* П. 78. *хѣтери* П. Рањ. 1006. *кѣтери* П. 172. *любѣки* М. 20.

¹ Гријешком је наштампано *Клиѣтѣси*.

любкы II. 18. 31. љубави Ст. пис. 2, 407. 4, 351. црѣкы M. 12. крѣкы M. 15. крви Н. Рањ. 836. — Палази се од XIV вијека и према ријечима с основом на а: любкѣ II. 20. 36. 53. црѣкѣ II. 38. црѣкѣ M. 416.

АКУСАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак је ам, од којег иза самогласних отпада а.

I. Основе на и. Од наставка долази само и и оно отпада у словенским језицима, а крајње и у основи слаби у словенским језицима те постаје ѣ, које у српском језику отпада, као у номинативу јед., код кога и примјере види.

У ријечи које значе што живо палази се акусатив и незамијенен генитивом не само у старија времена: да оузима ѣнискоуѣни ѣдиѣ коѣ M. 15. посла (бог) ѣднѣоуѣдиѣ сѣниѣ M. 77. него још XVI вијека: сѣниѣ ѣдиѣ коѣ Збор. 376. Види и код ријечи мушких с основом на а.

II. Основе на а:

A. У мушких ријечи: од наставка долази само и, те у словенским језицима отпада, а крајње кратко а у основи гласеѣи у словенским језицима о слаби у ѣ, које у основама на ја бива ѣ, а иза самога ј отпада а у српском језику отпада свагда и ѣ и ѣ, као у номинативу јед., код кога и примјере види. — Тако је и у адјектива.

У ријечи које значе што живо налази се акусатив и незамијењен генитивом, прем да ријетко, не само у старије вријеме: моуѣ Стеф. 7. сѣниѣ нрѣи остаѣиѣ сѣ соѣо Сав. 12. за коѣ M. 52. него и на крају XV вијека: уз коѣ Ст. пис. 1, 13. бијуѣ скот Ст. пис. 1, 148.

Неке ријечи у овом падежу с приједлогом употребљене адвербијално долазе с додаѣи а на крају, које се и иначе на крају додаје (као саѣа, јѣа): у реда (continuо) Ст. пис. 1, 175. на двора (foras) Ст. пис. 2, 497.

B. У ријечи средњег рода: отпада у словенским језицима и од наставка такођер, а крајње кратко а у основи гласи у словенским језицима о, које у основама на ја предњег гласа ради бива ѣ, па се тако замјењује и номинатив јед., код кога и примјере види. — Тако је и у адјектива.

В. У женских: наставак се *m* с крајњим *a* од основе слијева у *ж*, које у српском језику гласи *y*: с основом на чисто *a*: *къръ* М. 2. *кннгъ* М. 2. — с основом на *ја*: *землю* М. 4. причу Н. Рањ. 266. — Тако је и у адјектива.

Што има: из *сриду* срца Ст. пис. 1, 159. ту је акусатив употребљен као приједлог, те је остао и пред другим приједлогом, као *искрај* (т. ј. из крај).

III. Основе на *i*. Наставак отпада и у мушких и у женских ријечи, а крајње *i* у основи кратко будући слаби у словенским језицима те постаје *ь*, које у српском језику отпада; тако тај падеж бива једнак с номинативом јед., код кога и примјере види.¹

Ријеч *дан*, која се у другим падежима колеба између ријечи с основом на *i* и онијех с основом на сугласно, у овом падежу не долази у српском језику другачије него *дньъ* М. 2. *дан*.

Између ријечи женских с оваком основом долази у овом падежу и с основом на *a*: *пјесну* Ст. пис. 5, 347.

IV. Основе на сугласно. Од наставака *am* отпада *m* у словенским језицима, а његово *a* гласи у словенским језицима *e*, и тако приступа к основи:

а) у мушких: *камєне* у старом словенском језику; али мушке ријечи предазе још у старом словенском међу ријечи с основом на *i*, а ондје се у српском језику — будући да у њему нема разлике између *ъ* и *ь* — изједначују с мушким ријечима у којих је основа на *a*: *камєнь* М. 73. Ст. пис. 4, 72. Хект. 21. Вран. жив. 29. *пламєнь* Дом. 28. Ст. пис. 2, 91. 94. 5, 338. *прамен* Ст. пис. 4, 185. 5, 27. *кремен* Ст. пис. 4, 120. — Уз ријечи, којима овај падеж једнако гласи с номинативом јед., изједначиле се и ове ријечи у та два падежа тако да им и прави номинатив од основа на сугласно долази мјесто акусатива, и то од XIV вијека кроза све вријеме: *камьи* М. 94. *камн* М. 95. 127. Н. Рањ. 356. 65. Ст. пис. 2, 89. 296. 434. 4, 27. 74. 91. 158. 5, 138. 145. 335. Д. Рањ. IV 6. *Хект.* 246. Орб. 265. Гунд. суз. I. XLII. *илами* Ст. пис. 1, 30. *прами* Ст. пис.

¹ Што има *поньъ съ собою зсти своѣго* Стеф. 21. то није акусатив него мјесто њега генитив, као што и у других мушких ријечи, које значе што живо, долази генитив мјесто акусатива.

4, 162. а прешавши међу ријечи с основом на а налази се међу њима и с окрњеном основом, т. ј. без крајњега *ен*, од XVI вијека: *плам* Ст. пис. 2, 366. 430. 445. 3, 469. 4, 64. 5, 339. 347. Чубр. 136. Гунд. суз. I, XXXIV. Бун. 5.

б) у средњих: *Ѣрсете* М. 53. *уѡдесе* *бикѡше* Стар. 4, 138. *када хоте ѡзѡти на небесе* М. 465. — али средње ријечи долазе од првијех времена и без наставка, те им је овај падеж једнак с првијем: *крѡше* М. 9. *неко* М. 4. *оухо* М. 9. — За чељад долази као и у других ријечи мјесто овога падежа генитив, прелазећи као и у другим падежима међу ријечи с основом на а XIV и XV вијека: *Бистета* Пб. 9. *Жорста* Пб. 37. *Климета* М. 104. *Џкета* П. 117. а према томе XVI вијека и дјетета (паѡше Марију и Јосефа и дјетета постављена у јасли) Н. Рањ. 216. Ст. пис. 4, 444, 457. — Имена властита прелазе с цијелом основом и међу женске ријечи с основом на а XIV и XV вијека: *Жорста* М. 230. П. 16. *Андрета* П. 49. *Џкета* Пб. 127.

в) у женских: *матере* Стар. 4, 137. — али и оне као и мушке прелазе још у старом словенском међу ријечи с основом на *і*; тако је и у нас од првијех времена: *матерь* Стеф. 10. М. 9. 274. Каш. 96. *дѡцерь* Сав. 2. *хѡер* Ст. пис. 1, 84. Н. Рањ. 208. Вран. жив. 50. Мри. 70. *кѡер* Н. Рањ. 165. Збор. 56. Каш. 95. Радн. 100. *любокъ* М. 89. 158. 193. *любѡкъ* М. 240. *любѡкъ* М. 104. 234. 258. 306. П. 32. 56. 127. Ст. пис. 4, 297. 5, 127. *Хект.* 35.¹ *црѡковъ* М. 130. 531. *црѡкъкъ* М. 10. 110. 216. — Како су обје пошљедње и у помин. јед. прешле међу ријечи с основом на *і*, те им помин. и акус. једнако гласе, с тога се првој од њих двије и прави њезин номин. помијешао с акусат. те долази мјесто њега, али тек XVI вијека: *љуби* Ст. пис. 5, 173. Чубр. 4. — а обје у овом падежу као и у другима прелазе и међу ријечи женске с основом на а: тако од XIV вијека: *любѡкъ* М. 217. *црѡкоу* М. 87. 417. цркву Н. Рањ. 376. Д. Рањ. Vб. Гуч. 47.

¹ Што има за *исгокз* *лѡба* Збор. 124. ту ће бити гријешком изостављено в.

ВОКАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Није прави облик, за то нема ни наставка, него је само усклик, те се основи на крају глас скраћује или продужује.

I. Основе на и. Крајњи се глас у основи шири у аи као и у другим надежима, те у словенским језицима бива у (оу): смиоу Сав. стар. 4, 230. смию (грјешком ю мјесто оу) М. 9. Тако се та ријеч сачувала до краја XVII вијека: сину Ст. пис. 1, 225. 330. Н. Рањ. 206. 30. 37. 46. 117. 165. Збор. 32. 74. Ст. пис. 2, 343. 3, 228. 319. 334. 4, 116. 440. 5, 46. 292. Брн. 14. 21. Злат. 1. Гуч. 191. Вран. жив. 10. 18. Банд. 9. 27. 38. 45. Јерк. 87. 101. Кам. 121. Андр. дев. 134. пут 43. али ако се и јест тако држала, опет се налази и као ријечи с оснoвoм на а, и то дај буди од почетка XVII вијека, кад је преписана књига у којој долази: смие Сав. 9.

II Основе на а:

А. У мушких ријечи:

1. Основе на чисто а: крајње кратко а ослабивши у словенским језицима у о слаби још у с, пред којим се гласови з, к, х мијењају у ж, ч, ш: граде Стеф. 26. Хект. 376. орде Ст. пис. 4, 314. сокоде Ст. пис. 4, 315. коже М. 25. човјече Д. Рањ. IX. сииче Ст. пис. 4, 314. 318. Антиоше Стар. 3, 301. тако промијенивши з у ж, а по том ж у р: неборе Ст. пис. 1, 9. 2, 55. 4, 317. Хект. 406. Злат. 476.

2. Основе на ја: прешле су још у старом словенском међу оне на и: Кркшиз М. 1. Андрејашу Хект. 13. мужу Хект. 346. крижу Ст. пис. 5, 151. Андр. пут 170. краљу Град. дух. 88. рлю Стеф. 26. Јурју Збор. 49. славју (номинат. јед. славиј) Ст. пис. 3, 73. царю М. 130. и без ј иза р: цроу Сав. 7. М. 126. 158. 314. 322. ликару Банд. 291. настијеру Ст. пис. 5, 209. пастиру Бун. 29. цесару Град. дух. 89. по што је отнало ј иза р, изједначиле су се основе у којих је таки завршетак с онима на чисто а, те се од краја XV вијека налази и онако као у њих: цесаре Ст. пис. 1, 219. Вран. жив. 8. 14. царе Збор. 34. — Које у основи пред а имају зиди и, оне одбацујући ј, којим су постали ти гласови и тако мјесто њих добивши оне од којих су постали, а то су з и к, прелазе међу ријечи с оснoвoм на

чисто а: кнеже М. 1. витеже Хект. 2. отъуе М. 73. оче Н. Рањ. 26. ипак се налази и славицу Ст. пис. 3, 73.

Које уз ријечи с основом на ја, које уз ријечи с основом на и, долазе XVI и XVII вијека доста често са и и оне у којих је основа на чисто а: бану Ст. пис. 4, 416. бисеру Ст. пис. 2, 351. блуду Ст. пис. 4, 432. граду Хект. 376. духу Ст. пис. 5, 89. животу Д. Рањ. 61. Јерк. 64. Андр. дев. 28. зиду Злат. 866. кину Кам. 87. крстјанину Пос. 1. лијеру Андр. дев. 25. мрамору Ст. пис. 4, 118. појасу Злат. 736. разговору Бун. 46. Андр. дев. 129. сануру Град. дух. 88. уресу Ст. пис. 4, 102.

3. Којима у ном. јед. крајњи глас у основи слаби само у о, у њих остаје тако и у овом облику: с основом на чисто а: синко Ст. пис. 4, 296. 312. 5, 120. 180. Вран. жив. 18. Див. 24. Крн. 56. ћаћко Ст. пис. 4, 303. Андр. дев. 8. нач. 40. ћајко Ст. пис. 4, 303. књего Ст. пис. 5, 332. Аго (Агустин) Ст. пис. 5, 325. Димо Ст. пис. 5, 336. 337. Франо Ст. пис. 5, 292. — с основом на ја: брајо Ст. пис. 4, 324. 328. Хект. 66. и кад се у основама на ја мијења у номинативу јед. о на е, остаје у овом облику како је у номинативу јед.: Геофргие Стеф. 4. Николме М. 73. 109. Банд. 130.

4. У адјектива је било као у супстантива: кесмирътне Сав. 7. прѣнодобне Стеф. 27. скете М. 115. безилучене М. 546. али од XIV вијека налази се и номинатив јед. мјесто вокатива: (уѹдоткорѹе) христовъ М. 109. тако кад кад и XVI вијека у пјесмама особито у слику: приблажен Ст. пис. 3, 319. придраг Ст. пис. 3, 389. 4, 208. (боже) милостив Ст. пис. 4, 381 (о суче) праведан Ст. пис. 4, 379. али је и тада већ био обичнији мјесто овога облика сложени номинат.: драги Ст. пис. 4, 381. мили Ст. пис. 4, 416. родни Злат. 3. вишњи Злат. 18.

Б. У ријечи средњег рода: једнако је као у номинативу: уѹдо Стеф. 4. дјетеце Ст. пис. 4, 451.

Тако је и у адјектива.

В. У женских крајње негда дуго а у основи бива кратко, те у словенским језицима гласи о, које се у основама на ја мијења на е предњег гласа ради:

а) с основом на чисто а: војеводо Хект. 136. Андр. нач. 56. госпо Ст. пис. 1, 251. 5, 116. Елизабето Гуч. 134. жено

Злат. 60. Катарина Банд. 130. небого Злат. 74. сило Град. дјев. 103. Сузано Ст. пис. 4, 358. Томо Збор. 29. — тако и **лозо** Стеф. 29. јер тој рјечи *з* не постаје од *ј* и гласа који би пред њим био. те јој основа није на *ја*.

б) с основом на *ја*: **кратис** М. 184. **кратис** М. 247. Марије Ст. пис. 1, 227. Буд. 8. Јерк. 15. — робинје Вран. жив. 88. — **госпоис** П. 2. 12. 17. 103. Ст. пис. 2. 5. 4, 449. Д. Рањ. 74. Злат. 84. Андр. пут 3. госпоје Ст. пис. 3, 183. 266. 4. 359. Д. Рањ. 66. Вран. жив. 54. — несриће Стар. 3, 271. Зор. 24. — **дошис** Стеф. 11. Ст. пис. 1, 236. 5, 259. Збор. 149. Стар. 4, 113. — богородице Андр. дев. 179. божице Злат. 766. братице Збор. 256. данице Ст. пис. 3, 266. диклице Ст. пис. 2, 114. дјевице Ст. пис. 3, 415. 5, 44. Злат. 102. Гуч. 132. дивице Вран. жив. 9. Јерк. 16. краљице Ст. пис. 5, 44. Злат. 102. Јерк. 15. Андр. пут 94. крунице Ст. пис. 2, 51. кћерце Ст. пис. 4, 411. Злат. 99. пјесанце Ст. пис. 3, 399. поглавице Збор. 100. пријатељице Андр. пут 79. птичице Ст. пис. 4, 25. розице Ст. пис. 2, 28. ружице Ст. пис. 2, 66. службенице Стар. 1, 221. стрелнице Ст. пис. 2, 369. царице Збор. 796.

Како су у другим надежима (види инструментал јед.) основе на *ја* прелазиле међу оне на чисто *а*, тако су прелазиле и овдје, те у њих мјесто *е* долази и *о*, и то од краја XV вијека: братјо Ст. пис. 1, 104. 119. 279. Н. Рањ. 13. Збор. 28. Див. 36. Банд. 1. госпојо Каш. IIIб. змијо Д. Рањ. 686. Маријо Збор. 836. Гуч. 179. Банд. 129. Цицилијо Банд. 130. — жељо Ст. пис. 2, 110. 324. Крп. 156. — дуњо Д. Рањ. 706. — жеђо Ст. пис. 3, 120. — куђо Злат. 3. Банд. 38. несређо Ст. пис. 2, 446. 4, 72. Д. Рањ. 72. несрјеђо Ст. пис. 4, 412. несрићо Ст. пис. 2, 415. Зор. 29. сређо. Д. Рањ. 986. — хижо Н. Рањ. 156. — душо Збор. 100. Ст. пис. 2, 512. 4, 413. 5, 82. Брп. 416. Злат. 946. Гуч. 135. Гунд. суз. II, LIV. Крп. 236. Андр. пут 79. — богородицо Каш. 121. 123. братицо Збор. 256. голубицо Андр. нач. 35. дивицо Каш. 114. дјеичицо Ст. пис. 4, 475. корабљицо Каш. 122. краљицо Каш. 122. овцо Ст. пис. 3, 250. поглавицо Збор. 55. помоћницо Каш. 122. ружицо Каш. 122. тамницо Д. Рањ. 90.

Кад кад се налази и номинатив јед. мјесто вокатива, и то од XV вијека, како с основом на чисто *а* тако и на

ја: Андрија Банд. 130. братја Ст. пис. 1, 119. Н. Рањ. 1256. војевода Андр. пут 175. Гојисава Ст. пис. 4, 321. Јела Злат. 63. 65. Кујача Ст. пис. 4, 329. Марија Банд. 4. Андр. дев. 62. Глав. 127.¹ Маруша Ст. пис. 5, 258. Микша Хект. 37. Николица П. 148. Сара Ст. пис. 4, 240. 248. слава Ст. пис. 2, 65. слуга Н. Рањ. 82. Тадија Банд. 130. Тома Банд. 140. хвала Ст. пис. 2, 65. — Што још прије има архимадрита Сав. стар. 4, 230. биће грчки облик.

У адјектива долази номинатив јед. мјесто вокатива, и то само сложени: божја Збор. 74. немила Злат. 50. племенита Злат. 84.

в) с основама које се такођер свршују на ја, али у којима се ј не слаже с предњим сугласним, него се са а, које је за њим, сажима у е, пред којим се самијем х мијења у и (Мише) и између кога и самогласнога које би се пред њим десило зијева ради долази ј (Гоје); то бива и у номинативу јед.,² али у изворима које употребих долази тако само овај облик, који се у таквих ријечи јамачно замјењује номинативом: тако за женско: госпе Ст. пис. 1. 212. 259. Кате Злат. 996. Саре Ст. пис. 4, 239. 241. 243. селе Ст. пис. 5, 207. Гоје Ст. пис. 4, 323. Кује Ст. пис. 4, 328. моје (мојемуча, т. ј. мајмун) Ст. пис. 4, 159. — за мушко: лале Ст. пис. 4, 325. миле Ст. пис. 4, 323. Мише³ Ст. пис. 5, 327. хаће Ст. пис. 5, 293.

III. Основе на и. У њим се крајње и шири, те бива дуго и, које је у словенским језицима кратко:

а) у мушких ријечи: господи М. 65 поџи Стеф. 26. — Али је тако само у најстарије вријеме, јер како су те ријечи у другим падежима прешле међу мушке с основом на а, прешле су и у овом, а како су се оне с основом на а мијешале у овом падежу међу оне с основом на и, тако се и између ових помјешанијех с онима налази у овом падежу XVI и XVII вијека и дану Злат. 286. Пос. 436.

б) у женских: младости Вран. жив. 27. радости Град. дух. 64. Андр. пут 106. сласти Ст. пис. 3, 328. смрти Ст. пис.

¹ Кашић грам. 37 вели: Marija vel Marije.

² Види у мојој расправи која ће изаћи у 25. или 26. књизи Рада југосл. академије.

³ Ако није средњега рода, које не бих рекао.

1, 114. дјети Н. Рањ. 127. Град. дјев. 176. дјети прилуда Ст. пис. 4, 222. 5, 240. писми Зор. 13. 14. 606.¹

IV. Основе на сугласно:

а) у мушких ријечи: како су те ријечи у другим падежима прелазиле међу ријечи с основом на i, прелазиле су и у овом, те је у старом словенском језику: камени; али како су мушке ријечи с основом на i у српском језику прешле међу мушке с основом на а, имају и ове с њима једнако: камене Гунд. суз. III, XXXVIII. Андр. нач. 46. тако и које прешавши онамо одбацују у основи крајње ем: пламе Андр. нач. 47.

б) у средњих се овај падеж замјењује номинативом: Фране Хект. 426.

в) у женских се такођер замјењује номинативом: мати Збор. 26. кћи Н. Рањ. 87. Стар. 3, 322. хћи Н. Рањ. 169. љуби Ст. пис. 2, 477. — али како су ријечи с оваком основом прелазиле у другим падежима међу ријечи с основом на i, прешле су онамо и у овом све осим прве: тако од XVI вијека: кћери Ст. пис. 5, 113. Злат. 46. Андр. пут 222. љубави Збор. 976. Ст. пис. 3, 328. 4, 305. Злат. 976. Андр. пут 25. тако и друге које су у неким падежима задржавале основу на сугласно: крви Злат. 646. Андр. дев. 108.

ИНСТРУМЕНТАЛ ЈЕДНИНЕ.

Два су наставка за тај облик: дуго а, које је у словенским језицима кратко, и bhi, којему у словенским језицима bh гласи м а i слаби у ь, те цио гласи мь.

I. Основе на и. Крајње и у основи слаби у словенским језицима те постаје ь, ка којему приступа наставак мь: смыь-мь; даље види под II. А.

II. Основе на а:

А. У ријечи мушкога и средњег рода: крајње кратко а слаби у словенским језицима у о, које у основама на ја прелази у е предњег гласа ради: наставак је мь: у мушких ријечи: рако-мь, краж-мь; — у средњих: дело-мь, полк-мь. — Али задње самогласно у основи слаби и даље у старом словенском је-

¹ Кашићу је грам. 41 вокатив: *sladost*.

зику, те постаје **ѣ**, које се у основама на **ја** предњег гласа ради мијења на **ѣ**: у мушких ријечи: **богѣ-мѣ**, **отѣ-мѣ**, — у средњих: **дѣлѣ-мѣ**, **мѣ-мѣ**.¹ — На овај се пошљедњи начин основе на **а** изједначују с основама на **и**, али су и своје **о** чувале оне прве па како су ријечи с основом на **и** прелазиле у другим падежима међу ријечи с основом на **а**, прелазиле су и у овом, те мјесто свога **ѣ** у овом падежу имају и од ових **о**: **сѣно-мѣ**. Тако је у старом словенском језику. А у српском језику основе су се на **и** тако помијешале с овима на **а** да у овом падежу не долазе осим црквенијех књига друкчије него са **о** на крају пред наставком: **сѣно-мѣ** М. 11. а основе на **а** такође имају своје **о**, које у основама на **ја** прелазу у **е**:

а) с основама на чисто **а**: **аа**) мушке ријечи: **троѣдомѣ** М. 4. гладом Злат. 28. што на једном мјесту стоји **станѣмъ** М. 7., јамачно ће бити погрјешка; — **бб**) средње: **кожѣствомѣ** М. 311. **здом** Хект. 28.

б) с основама на **ја**: **аа**) мушке ријечи: **зѣномѣ** Зборн. 526. **Сѣмѣдомѣ** М. 236. краљем Н. Рањ. 71. **Сѣмѣмѣ** М. 483. ножем Н. Рањ. 103. крижем Ст. пис. 3, 320. плачем Н. Рањ. 37. Ст. пис. 4, 27. Вран. жив. 110. мачем Вран. жив. 31. мјесецем Ст. пис. 2, 71. венцем Ст. пис. 5, 349. јагањцем Град. дјев. 170. **кнезѣмѣ** М. 222. **даждѣмѣ** Стар. 4, 84. **дажѣмѣ** Јерк. 70. **монастырѣмѣ** М. 74. **господѣрѣмѣ** М. 469. 525. **цѣрѣмѣ** М. 242. 307. 391. — **бб**) средње: **грѣмѣмѣ** М. 346. **копѣмѣ** Ст. пис. 3, 465. **кокемѣ** М. 20. **ужемѣ** Ст. пис. 4, 366. **срѣдѣмѣ** М. 22. **криоцемѣ** Ст. пис. 3, 396.

Тако је било и у адјектива с основом на **а** и на **ја** за мушки и средњи род: **вѣгарскомѣ** М. 44. **велиномѣ** Стар. 4, 136. 138. **црѣкѣномѣ** Стар. 4, 84. **смѣшеномѣ** Стар. 4. 84. **махомѣ** Пб. 129. **божѣномѣ** М. 4. 104. Али је то у самом почетку врло ријетко, него се замјењује сложеним обликом; а што и XV вијека има **божѣномѣ** М. 427. то иде међу сложене облике замјењене прономиналним: види даље код сложенијех облика.

Основе на **ја** изједначују се с онима на чисто **а**, те мјесто редовнога **е** имају и **о**: у мушких ријечи које у основи

¹ Миклошић *vergl. gramm.* III. 12. 13. 32.

пред ја имају *p* још XIII вијека: царомъ М. 44. чешће XV вијека: **лѣздромъ** М. 269. **цесаромъ** М. 381. **поклѣсаромъ** М. 504. **господромъ** М. 527. **типаромъ** П. 127. и послѣје: **господаром** Н. Рањ. 276. **Хект.** 276. **отаром** Н. Рањ. 23. **Каш.** 13. **Банд.** 13. **царом** Збор. 27. **Мри.** 36. **Каш.** 24. **лончаром** Ст. пис. 3, 212. **динаром** Ст. пис. 2, 432. **рибаром** Радн. 89. тако између онијех које у основи пред а имају *з* прем да је још XV вијека често **кнезѣмъ** М. 289. 300. 305. 367. 377. 402., ипак још од XIV вијека долази и **кнезѣмъ** М. 237. 288. 300. 305. 341. 367. 370. 376. 382. 403. од XV вијека и **пнезѣмъ** М. 400. **пнезѣмъ** М. 449. **Радн.** 61. **китезѣмъ** М. 497. између онијех које у основи пред а имају *и*, има од XV вијека **стрѣцомъ** (стрицом) М. 249. послѣје и у других ријечи: **братѣм** Ст. пис. 3, 71. **браѣм** Ст. пис. 4, 466. **виѣнѣм** Ст. пис. 4, 229. **диѣвѣм** Град. дјев. 170. **зеѣм** Злат. 396. **мисѣм** Хект. 18. **Банд.** IX. **мјесеѣм** Д. Рањ. 1206. **соколѣм** Зор. 486. **судѣм** Гунд. суз. **предѣм**. **танѣм** Ст. пис. 2, 86. 5, 235. Од XVI вијека и у осталијем приликама, т. ј. кад је пред крајњим самогласним у основи само *ј* или је у друге гласове сливено са предњим сугласним: **боѣм** Вран. жив. 66. **вапаѣм** Вран. жив. 36. **зноѣм** Пос. 21. **краѣм** Ст. пис. 3, 17. **обичаѣм** Пос. 33. **перивоѣм** Ст. пис. 4, 343. **покоѣм** Ст. пис. 2, 222. 242. **Гунд. суз.** III, XCI. — **гиѣм** Ст. пис. 2, 273. **кораѣм** Ст. пис. 2, 78. **пријатеѣм** Д. Рањ. 366. **Град. дух.** 43. **Радн.** 29. **непријатеѣм** Злат. 41. **створиѣм** Град. дух. 26. **Андр.** 380. **Радн.** 40. — **воѣм** Град. дјев. 14. **Вран. жив.** 66. — **мачѣм** Гунд. суз. III, LXI. **плаѣм** Ст. пис. 4, 27. 5, 168. **Орб.** 108. **Гунд. ис.** 25. **Гунд. суз.** III, XIII. **Бун.** 25. — **криѣм** Град. дјев. 36. **мужѣм** Ст. пис. 5, 276. — **миѣм** Д. Рањ. 79. тако и **даждѣм** Д. Рањ. 79. **Злат.** 666. — У ријечи средњега рода рјеђе прелазе основе на *ја* међу оне на чисто а, и истом од XVI вијека: **копѣм** Ст. пис. 3, 138. 326. 350. — **пристоѣм** Ст. пис. 4, 362. — **лицѣм** Ст. пис. 2, 131. **срѣм** Ст. пис. 4, 426. **Андр. дев.** 26. **уѣаѣм** Ст. пис. 3, 36. — **битѣм** Радн. 42. — **наслађеѣм** Радн. 12. — Још види ниже под V с доданим *е* на крају.

Од овога мијешања основа на *ја* с основама на чисто а долази те и основе на чисто а прелазе међу основе на *ја*, те имају у овом надежу и *е* мјесто свога *о*, али много рјеђе,

и то истом XVI—XVII вијека и само у мушких ријечи: мраморем Ст. пис. 2, 423. јадем Ст. пис. 4, 465. уздем Зор. 666. образом Андр. дев. 36. оцтем Андр. дев. 130. 161.

Између ријечи средњега рода на -иѣ налази се једном XV вијека *е* изједначено с предњим гласом, а по том оба *и* сажета у једно: *покелиниѣ* М. 469. Види и поминатив јед.

Б. У *женских* су оба наставка: дуго *а* и *иѣ*; у основи је крајње а кратко, те у словенским језицима гласи *о*, које у основама на *ја* прелази у *е*; до основе долази наставак *а*, пред који се да не буде зијева умеће *ј*; иза тога наставка долази наставак *иѣ*, коме отпада *ѣ*, те му се *м* с наставком *а*, који је пред њим, слијева у *ѡ*, које у српском језику гласи *у*¹: *теплото-ю* М. 3. *братниѣ-ю* Стеф. 2. адјектив: *кожиѣ-ю* М. 20. — Јамачно само писарском гријешком стоји *ѣ* мјесто *о*: *нистниѣ* М. 9.

Али су у српском језику од најстаријих времена од којих има споменника књижевних изједначене у овом падежу основе на *ја* с онима на чисто *а*, не мијењајући *о* у *е*, а између основе и наставка избачено је *ј*, те је иза њезина самогласнога *о* самогласно *у* постало сугласно *в*: а) с основном на *а*: *короѡ* М. 2. 22. 36. 43. *Батноѡ* М. 11. *Брѣноѡ* М. 11. *лоѡкоѡ* М. 11. *Ратноѡ* М. 11. *Штитариноѡ* М. 11. *ѡбѡкиноѡ* М. 19. 22. *лоѡкоѡ* М. 20. *гѡсоѡ* М. 23. *пратиноѡ* М. 23. *глаѡкоѡ* М. 48. у адјектива којима је овај облик изједначен са сложеним, те нема разликe: *пратиѡ* М. 2. 22. 28-29. *даноѡ* М. 4. *срѡбѡскоѡ* М. 4. *заклопѡитоѡ* М. 11. *уѡѡноѡ* М. 11. *граѡѡскоѡ* М. 19. 22. *доѡброѡ* М. 43. — б) с *основом* на *ја*: *колоѡ* М. 2. 22. *землоѡ* М. 4. *поѡскоѡ* М. 2. 22. *несѡлоѡ* М. 24. *Сѡроѡ* М. 11. у адјектива само на једном мјесту XIII вијека *е* мјесто *она* крају основе: *кожиѡѡ* М. 20. иначе је у њих *о* и прије тога времена и послѣје: *баѡноѡ* (= бањов) М. 2. *божиѡѡ* (читај божијов) М. 4 (два пута). *божиѡѡ* М. 45. 69. 70. Тако је са *в* само до друге половине XIII вијека.

Али од почетка XIII вијека, дакле док је још тако било, замјењивало се је *в* гласом *м* јамачно једначећи се са

¹ Тако Шлајхер сопр. стр. 562—4. А Миклошић *vergl. gram.* III. 6—7 мисли да је ту само први наставак, па му се дуго *а* у словенским језицима замјењује гласом *ѡ*.

завршетком мушких и средњих ријечи: XIII вијека: **люкомъ** М. 10. **Урьномъ рѣкомъ** М. 11. **Уехномъ** М. 11. **ководъ** М. 17. **прѣкомъ керомъ** М. 29. **опѣкиномъ** М. 35. **скогодомъ** М. 50. По том само тако до данас: а) с основном на чисто а; **пѣлиномъ** М. 111. 138. **силомъ** М. 120. **Алѣномъ** М. 180. **керомъ** М. 208. **конскомъ** М. 210. **глакомъ** М. 210. **господомъ** М. 210. **клеткомъ** М. 218. **послобниомъ** М. 230. у адјектива: **поповомъ** М. 10. **окрѣгломъ** М. 11. **кѣлѣкомъ** М. 13. **доброму вероку** М. 36. **старомъ** М. 95. **маломъ** („malom“) Злат. 796. — б) с основном на ја: **соудномъ** М. 68. **мстохѣномъ** М. 145. **кѣпѣлиномъ** М. 162. **Дорохѣномъ** М. 189. **госпономъ** М. 189. **госпономъ** М. 221. 236. **братномъ** М. 193. **тефѣлиномъ** М. 222. **тефѣлиномъ** М. 230. 236. — **коломъ** М. 120. 234. **повеломъ** М. 217. 220. **повѣломъ** (читај повељом) П. 74. — **мегомъ** М. 95. — **дѣшомъ** М. 218. **Дѣлиномъ** Пб. 34. — **кѣлиномъ** М. 60. 236. **Штитѣриномъ** М. 93. **Рѣжѣлиномъ** М. 95. **коговѣлиномъ** М. 192. у адјектива исто тако: **божѣномъ** М. 209. **божѣномъ** М. 381. **божѣномъ** (читај божјом) М. 453. **божјом** Вран. жив. 29. **ведјом** Ст. пис. 2, 259. **Д. Раѣ**. 186. **вељом** Ст. пис. 2, 195. 3, 142. 371. 4, 20. **третјом** Ст. пис. 2, 510. **Орб**. 82. **третом** Хект. 6. **Буд**. 56. **Вран. жив.** 92. **Мрн**. 45. **Стар**. 3, 259. **магаретјом** **Радн**. 32. **већом** Злат. 5. **векшом** Зор. 18. **маћом** Ст. пис. 1, 4. **дјешом** Злат. 446. **славѣномъ** Град. дјев. 160.

На једном мјесту XV вијека пма **причѣнемъ** М. 316. које мислим за цијело да је дошло од тудѣ што је писар, који већ није имао у том облику ни *e* ни *ju*, хтио писати према црквеним књигама а није знао гдје према њима треба *e*.

Стари завршетак **-оју**, од кога је на речени начин постало **ов**, избацивши *j* могао се и сажети у *y* (к чему је послѣје у садашњих кајкаваца још једном према другим ријечима додано *m*): тако се осим **-ом** налази и **-у** у једном споменику писану по свој прилици у оном крају: **вонску** Стар. 3, 232. 241. 260. 268. 270. 288. 292. 299. **волю** 253. 261. **дѣтцу** 251. 282. **заставу** 272. **персидском земљу** 268. **наредбу** 246-7. **царицу** 280.¹ тако још у једног књижевника: **врсту**

¹ Овај облик на *y* могао је и другачије постати. У старом словенском мјесто **омъ** има и само **ж**: **ръжъ**. Миклошић *vergl. gram.* III 7. помињући то вели да је ту к завршетку основе **а** дошао наставак **мъ**, па **ъ** отпадо а *m* се са *a* слило у **ж**,

Мат. 25. и у адјектива: велику Стар. 3, 254. малу 233. негову 282. 324. персидску 252. Има и у друга два споменика XV и XVI вијека у адјектива: **божию** М. 359. 548. али прво мјесто није поуздано, јер је у потпису, па лако може бити да није добро прочитано; а друго је мјесто у писму писану на турском двору.

III. Основе на **і**:

А. У мушких ријечи: крајње кратко **і** у основи гласи у словенским језицима **е**, на које долази наставак **мь**: **пѣ-те-мь**; то **е** у старом словенском још слаби у **ь**, те има и **пѣть-мь**. У српском језику осим црквенијех књига није било друкчије него са **е**: **господе-мь** М. 49. **гладемь** Стар. 4, 77. **зетемь** М. 62. 97. **крељутем** Брн. 17. **поутемь** М. 87. 123. 410. пошље-дња се ријеч тако одржала свега времена до данас: **путем** Н. Рањ. 29. Ст. пис. 1, 153. 4, 112. 341. 360р. 396. Д. Рањ. IXб. **Хект.** 39. Чубр. 136. Вран. жив. 38. Див. X. Каш. 15. Радн. 19. Али од XVI вијека и та ријеч и остале изједначиле су се с онима у којих је основа на **а**: **путом** Ст. пис. 4, 115. 238. 5, 165. Град. дјев. 84. **Хект.** 3. Зор. предгов. Буд. 67. Злат. предгов. Гуч. 307. Вран. жив. 17. Гунд. суз. II, VII. Банд. 18. Мрн. 12. Ђам. 5. Андр. дев. 8. голубом Каш. грам. 27. гостом Ст. пис. 1, 306. Н. Рањ. 43. црвом Андр. 73. — И ријеч је дан свега времена гласила **днемь** Н. 111. 117. Н. Рањ. 26. 1136. Ст. пис. 1, 65. 2, 181. 4, 247. Мрн. 46. а од XVI вијека има као и у другим падежима (види генит. датив) к основи додано **в**, па до тога **в** добија завршетак основа на **а**: **дневом** **Хект.** 106. 466. Банд. 29. Пос. 26. од XVII вијека долази

и да се оно старо **м** сачувало у српском језику. Али ће тешко бити тако, једно за то што би се тешко у српском језику сачувало **м**, којега нема у старом словенском; друго за то што се **м** може и друкчије протумачити, како је показано напријед; треће што је у српском језику **о** пред **м** дуго у женским ријечима, а у мушким је кратко, гдје управо долази **м** до основе; најпослије и за то што се **рѣмѣж** може и овако протумачити: од **рѣмѣж** постало је без **ј**: **рѣмѣж**, тада се **о** изједначило са **ж**: **рѣмѣжж**, које такођер има у старом словенском; најпослије се **жж** сажело у једно **ж**. Испореди у Гајтлера **fohol.** 67. Томе старом словенском облику може одговарати у нас онај на **у**.

и без тога *в* изједначена с ријечима у којих је основа на чисто а: даном Гунд. суз. II, I. Та ријеч долази у том падежу и као женска с основом на *і* (види под Б.) узимајући иза основе на речени начин *в* а иза њега опет као ријечи с основом на *і* добијајући у том падежу *и*: дневн Ст. пис. 4, 242. 247. 5, 340. Гуч. 279. такоме опет се налази додано *м* као што се налази и у женских ријечи: дневим Ст. пис. 4, 247. — а од свагда је било и као у ријечи женских *дану* у значењу у ком се и данас тако говори.

Б. У женских се крајње *і* у основи шири у *аі*, па се сажима у *дуго і*, које у словенским језицима постаје *кратео ѝ*, а наставка долазе оба (*а* и *мь*) те се међу собом и с основом стављају онако као у женских ријечи с основом на *а* (види напријед под II. Б.): *помоки-ю* М. 4. *дѣтию* М. 12. *дланю* Стеф. 6. *ѹстию* М. 168. тако још и XV вијека: *вѣстию* II. 55. *жалостию* М. 518. *милостию* М. 301. *пѣтию* М. 317. *усладню* II. 31. *рѣчию* II. 158. Још од XIII вијека избацује се *и*: *оуластию* М. 15. XIV вијека: *благодѣтию* М. 133. *заповѣдию* II. 42. *користию* М. 106. *памѣтию* М. 217. *помоцию* М. 233. *рѣкностию* М. 134. *тепlostiю* М. 134. XV вијека: *вѣстию* II. 75. *дѣтию* М. 259. *заповѣдию* II. 160. *лакомостию* М. 299. *лакомостию* М. 342. *памѣтию* М. 519. *исѹхатию* М. 294. *помокию* М. 418. *прѣизанию* М. 297. *пѣтию* М. 427. *ратию* М. 451. *рисѹхию* М. 466. *скѣстию* М. 425. *хитростию* М. 287. *усладѣию* М. 286. *усладѣию* М. 298. тако и до краја XVII вијека: *болѣзанѹ* Н. Рањ. 115. *болизанѹ* Банд. 115. *болестѹ* Гуч. 169. *властѹ* Н. Рањ. 32. *горкостѹ* Ст. пис. 2, 21. *зучѹ* Н. Рањ. 93. Ст. пис. 1, 200. *жучѹ* Каш. 46. *кобѹ* Злат. 86. *костѹ* Ст. пис. 2, 112. *крипостѹ* Ст. пис. 5, 300. *милостѹ* Ст. пис. 2, 197. *Д. Рањ. 916. Банд. 20. Каш. 84. мисалѹ* Н. Рањ. 1576. Ст. пис. 1, 87. 3, 314. *Зор. 286. Вран. жив. 112. мислѹ* Брн. 27. *моћѹ* Хект. 106. *наглостѹ* Гуч. 14. *Мик. 175. ноћѹ* Хект. 106. *обилностѹ* Гуч. 21. *обителѹ* Ст. пис. 1, 71. *памѣтѹ* Ст. пис. 1, 100. Гуч. 146. *пећу* Стар. 4, 114. *помоћу* *Д. Рањ. VIIб. путѹ* Хект. 326. *ријечѹ* Н. Рањ. 196. *ричѹ* Ст. пис. 2, 25. *Злат. 286. Гуч. 32. Банд. 22. Мик. 496. Радн. 94. сјенѹ* Н. Рањ. 446. *смртѹ* Н. Рањ. 184. *Чубр. 10. Вран. жив. 31. Банд. 37. стварѹ* *Збор. 7. — Од друге половине XV вијека налази се али врло ријетко ј од ју са-*

стављено са сугласним које је пред њим по закону по ком се истина и сада саставља али по ком се је прије састављало само онда кад није нигда прије било растављено од њега гласом *и*, прем да како се из горњих примјера види кроза све вријеме *ј* и остаје за се: *скръблю* М. 518. *сјењу* (*siegnju*) Н. Рањ 162. *мисаљу* (*misagliu*) Буд. 43. 53. 64. Јамачно је само гријешком изостављено *ј*: *милостя* М. 441. 511. *чељаду* Буд. 59.

Од XIII вијека налази се и без *ју*, а тако ће бити постао самијем наставком *а*, који се са завршетком основе *і* сажео у дуго *і*, које је за словенске језике кратко: XIII вијека *помоки* М. 47. XIV вијека: *области* М. 64. *милости* М. 202. из XV и почетка XVI вијека не нађох ни једнога примјера, али је послје врло обично: жалости Ст. пис. 2, 436. 3, 290. Злат. 94. жучи Каш. 63. заповиди Пос. 35. звири Ст. пис. 2, 429. Злат. 436. зелени Ст. пис. 2, 193. 3, 186. Гуч. 273. јакости Ст. пис. 3, 385. Град. дјев. 97. Гуч. 207. јесени Ст. пис. 2, 193. крјепости Ст. пис. 2, 11. 3, 389. 5, 300. Д. Рањ. VIII. Злат. 84. Гуч. 120. лијености Ст. пис. 2, 47. Гуч. 289. љубезни Ст. пис. 2, 186. 3, 71. Злат. 416. Каш. 42. масти Бун. 43. милости Ст. пис. 2, 283. 3, 6. Д. Рањ. 156. Злат. 446. Гуч. 110. Ђам. 2. мисли Д. Рањ. 536. Злат. 44. Гуч. 121. Пос. 2. младости Ст. пис. 2, 84. моћи Ст. пис. 3, 140. 5, 25. Гуч. 76. мудрости Д. Рањ. 13. Злат. 6. напасти Ст. пис. 5, 154. нарави Ст. пис. 3, 142. Злат. 236. ноћи Злат. 666. Гуч. 279. Бун. 43. области Ст. пис. 3, 5. Злат. 88. отрови Мрн. 20. намети Орб. 40. помоћи Ст. пис. 5, 256. Град. дух. 8. Гуч. 12. Каш. 24. пути Ст. пис. 2, 168. Д. Рањ. 76. Гуч. 219. радости Ст. пис. 2, 115. 3, 146. Д. Рањ. 145. Злат. 96. Гуч. 168. ричи Стар. 3, 315. свитлости Ст. пис. 2, 75. 3, 262. сини Ст. пис. 5, 65. сјени Гуч. 146. сласти Ст. пис. 3, 74. сладости Ст. пис. 3, 92. Д. Рањ. VII. смрти Ст. пис. 3, 107. Д. Рањ. 61. Град. дјев. 16. Гуч. 229. Дјв. 126. Мик. 728. ствари Д. Рањ. VIII. Злат. предгов. студени Гунд. суз. I, XV. цврни Град. дјев. 63. ђуди Ст. пис. 3, 374. части Д. Рањ. V. Злат. 216. Гуч. 301. чељади Ст. пис. 5, 8. — Тако се међу ријечима с основном на *і* налази и привари Гунд. пс. 14.

Што је тако инструментал био двојак, и један био једнак с гентивом, јамачно је за то у једнога књижевника и инструментал на *ју* смијешан с гентивом те долази мјесто њега: од које му драго стварју (-*riu*) Гуч. 38. 74. цјећа које стварју (-*riu*) 101. ради које стварју (-*riu*) 106.

Од XV вијека налази се овакоме облику на *и* додано *м*, јамачно за то да би се мало изједначио с онима у којима је по закону *м*: XV вијека: **псухтнмъ** М. 481. 495. XVI вијека: смртим Ст. пис. 5, 73. звириим Д. Рањ. 166. путим 76. ричим 100. драгостим Град. дјев. 48. јакостим 158. користим 40. милостим 104. мислим 61. паравим 11. областим 128. отровим 138. наметим 46. путим 46. радостим 110. смртим 137. солим 155. тихостим 153. хрлостим 87. цкврним 61. частим 167. чељадим 151. моћим Град. дух. 18. свјетлостим 25. сладостим 47. трстим 57. XVII вијека: сјеним Гунд. суз. II, XI. харностим Гунд. суз. предг. милостим Бун. 7. пјесним 21. помастим 32. смртим 20. болестим Андр. пут 38. жучим 408. јакостим 16. крпностим 4. милостим 102. моћим 16. паметим 8. помоћим 38. радостим 101. ријечим 64. свјетлостим 111. частим Андр. нач. 57. исповијестим Андр. дев. 37.

Од XIV вијека налазе се помијешане с ријечима женског рода у којих је основа на *а*, помијешане тако да су к своме инструменталу на *и* још узеле од тијех ријечи цијели завршетак њихова инструментада -ом, пред којим зијева ради долази *ј*, а по том се *и* пред *ј* избацује, а тада је могло *ј* у познатијем приликама и испадати: XIV вијека: **ѹстиѹмъ** М. 161. 164. **милостнѹмъ** М. 165. **радостнѹмъ** М. 178. XV вијека: **псухтнѹмъ** М. 482. **милостнѹмъ** М. 523. **речѹмъ** (јамачно речјом) М. 555. XVI вијека ишло би овамо: завидошѹм Зор. 316. али гласова *иѹ* ради томе ће примјеру бити номин. завидошња. XVII вијека: исповиједјом („исповѣдјом“) Мат. 27. мисалјом („мисалјом“) Мат. 44. 67. милостјом („милостјом“) Мат. 15. помоћом Мат. 37. моћом Каш. 18. моћом Мик. 263. крпностјом Глав. 42. 43. наметјом 50. помоћом 43. ричјом 109.

Многе су са свијем прешле у овом надежу као и у другима међу женске с основом на *а* тако да су завршетак основе на *и* одбациле: писмом Зор. 17. тако има *и*: с добром

кобом Зор. 396. Неке су прешле међу мушке с основом на а : дланом Ст. пис. 3, 378. сјеном Гуч. 253. Андр. 204.

IV. Основе на сугласно прелазе у овом падежу међу оне на *i*; и то :

А. Мушке и средње ријечи прелазе међу мушке с основом *i*: мушко: **каменемъ**; — средње: **именемъ** М. 59. 113. 266. 314. **агнетемъ** М. 98. **Андретемъ** М. 287. **Климетемъ** М. 287. **Грзвсетемъ** Пб. 8. — А како су мушке ријечи с основом на *i* прешле међу ријечи с основом на а тако су с њима и ове с основом на сугласно прешле онамо:

а) мушке од XV вијека: **камсеномъ** М. 378. Н. Рањ. 65. Ст. пис. 2, 97. 333. 410. Каш. 10. пламеном Н. Рањ. 22. Ст. пис. 1, 118. 2. 133. 333. 5, 57. тако и ријеч која се ни у номинативу јед. не налази другачије него с основом на *i*: кореном Вран. жив. 25. — Прешавши међу оне с основом на а налазе се и без крајњег *ен*: прамом Ст. пис. 4, 130. Гунд. суз. II, X. пламон (гдје се крајње *м* промијенило на *н*, као што и сада по неким крајевима бива) Андр. 83.

б) средње још до XIV: **врѣменомъ** П. 3. 83. 125. 144. Пб. 126. врременом Ст. пис. 1, 8. Хект. 40. врјременом Ст. пис. 2, 438. 4, 44. Злат. 40. временом Ст. пис. 4, 17. Див. X. брименом Хект. 40. **именомъ** М. 207. 248. 431. 474. Н. Рањ. 18. Ст. пис. 1, 118. 2, 315. 4, 111. **Хект.** 386. Град. дјев. 173. Зор. 96. Злат. 386. Гуч. 20. Гунд. суз. предгов. Каш. 2. племеном Стар. 3, 254. Збор. 976. Злат. 40. сјеменом Н. Рањ. 156. Гуч. 143. сименом Мри. 97. **Жоретомъ** Пб. 41. **Андретомъ** М. 347. П. 106. **Добретомъ** М. 304. **Климетомъ** М. 347. **М(омп)ретомъ** М. 287. **ланетом** Зор. 37. тако једном у пјесми у слику и чудесом Ст. пис. 2, 49. — Основе на *-ес* прелазе међу оне на а и окрњене, т. ј. без крајњег *-ес*, и неке између њих прелазе тако од првијех времена: **слокомъ** М. 128. **Бам.** 8. **тѣломъ** М. 14. Стеф. 17. тијелом Н. Рањ. 131. Збор. 1266. Град. дјев. 9. Злат. 68. Радн. 63. тилом Ст. пис. 3, 416. Вран. жив. 16. небом Ст. пис. 4, 34. 5, 178. Злат. 86. Вран. жив. 18. чудом Вран. жив. 38. Каш. 34. тако и колом (*currus*) Злат. 17. — Како су оваке ријечи неким падежима прелазиле међу оне с основом на *i*, ријеч је *небо* прелазила и онамо овијем падежом одбацујући крајње *-ес* од основе и мијешајући се

с онима којима се тај падеж свршује на *и* (види напријед под III. Б.): небѣ Ст. пис. 2, 26. 425. 4, 455. 5, 50. 202. Д. Рањ. 3. Злат. 5. Мрн. 23.

Б. Женске прелазе међу женске с основом на *и*: *матс-рию* М. 13. *матерью* М. 283. *матерю* М. 316. Н. Рањ. 29. Збор. 96. Буд. 59. Вран. жив. 66. Банд. 19. *кѣрю* Збор. 456. *хѣрју* Вран. жив. 78. *црѣкѣю* М. 195. *црѣковѣю* Зак. 33. *любковѣю* М. 3. *любковѣю* М. 190. *любковѣю* М. 106. 134. 235. *любковѣю* М. 221. *любкѣю* М. 421. Ст. пис. 2, 54. 223. Збор. 1156. Вран. жив. 78. Крн. 3. Каш. 42. *љубавѣю* Ст. пис. 2, 38. 192. *крвју* Н. Рањ. 112. Ст. пис. 1, 254. Збор. 256. Крн. 216. Банд. 112. Каш. 13. Последње двије налазе се од XVI вијека и без *ју* као и остале у којих је основа на *и*: *љубави* Ст. пис. 2, 63. 87. 3, 150. 283. 307. 385. 450. Д. Рањ. 16. 75. Град. дух. 63. Злат. 26. Гуч. 262. Чубр. 116. Див. 39. *крви* Ст. пис. 3, 100. 461. 5, 14. Д. Рањ. 1946. Злат. 34. Гуч. 11. Орб. 39. Див. 27. Андр. 37. и с доданим *м*: *љубавим* Ст. пис. 5, 24. Град. дјев. 15. 26. 54. дух. 36. Андр. дев. 161. *крвим* Ст. пис. 4, 396. 425. Град. дјев. 165. 174. Гуч. 275. Бун. 43. Андр. пут 19. Неке добивши овако основу на *и* прелазиле су с њом као и женске с основом на *и* међу женске у којих је основа на *а*, и то од XVI вијека: *кусерном* Шаф. раш. 1873. 112. *матерјом* Глав. 127. *љубавјом* („*любкѣюм*“) Мат. 97. *крвјом* Глав. 121. 125. Види напријед у овом падежу женске ријечи с основом на *и*.

Прве четири ријечи прелазе и међу оне женске којима се основа свршује на *а*, и то од XIV вијека оне двије којима се основа свршује на *ѣ*: *црѣковѣ* М. 111. 116. 134. 191. Н. Рањ. 236. *любковѣ* М. 261. 324. 444. 457. П. 21 134. Ст. пис. 1, 61. 101. 273. 2, 327. Зор. 21. Брн. 56. избацивши *ѣ* иза *б*: *љубом* Н. Рањ. 2216. уметнувши *а* међу *б* и *ѣ*: *љубавом* Брн. 15. од XVI вијека и оне којима се основа свршује на *р*: *матером* Н. Рањ. 296. Злат. 7. Гуч. 14. Каш. 18. *кѣром* Град. дјев 91.

В. У овом се падежу крајњему *м* додавало с XVI и XVII вијека, кад пред *м* има *о*: у мушких: *богومه* Ст. пис. 2, 404. 4, 253. *гробоме* Бун. 52. *домоме* Ст. пис. 2, 490. 510. 4, 417. 471. Д. Рањ. 27. Вран. жив. 54. Мрн. 27. *јадоме* Ст. пис.

2, 455. кровоме Мрн. 154. ледоме Д. Рањ. 124. мраморкоме Чубр. 106. Бун. 21. начиноме Д. Рањ. 144. сингоме Д. Рањ. 786. тргоме Ст. пис. 2, 435. узломе Д. Рањ. 326. вијенцоме Д. Рањ. 91. норцоме Д. Рањ. 12. старцоме Д. Рањ. 396. — у средњих: дјеломе Д. Рањ. 90. мороме Д. Рањ. 96. срцоме Д. Рањ. 886. — у женских: бабоме Ст. пис. 5, 260. братјоме Д. Рањ. 123. варкоме Н. Рањ. 896. викоме Збор. 126. вјероме Ст. пис. 5, 95. војскоме Д. Рањ. IVб. главоме Д. Рањ. 1026. Мрн. 165. гороме Ст. пис. 4, 414. 5, 19. дјецоме Ст. пис. 4, 422. драчкоме Д. Рањ. 916. душоме Ст. пис. 5, 299. Д. Рањ. 14. жељоме Д. Рањ. 20. злоћоме Ст. пис. 5, 91. зороме Ст. пис. 2, 144. Д. Рањ. 55. истиноме Н. Рањ. 204. Мрн. 162. кћерцоме Ст. пис. 4, 428. лажоме Ст. пис. 4, 483. молбоме Ст. пис. 5, 7. мрежоме Д. Рањ. 106. мукоме Д. Рањ. 101. помњоме Мрн. 3. свитоме Н. Рањ. 1846. силоме Ст. пис. 5, 7. 298. Д. Рањ. 29. сјенцоме Ст. пис. 5, 316. службоме Ст. пис. 5, 17. совоме Д. Рањ. 87. тољагом Мрн. 178. Тројоме Ст. пис. 4, 469. тугоме Ст. пис. 4, 469. узоме Д. Рањ. 406. хибоме Ст. пис. 4, 483. Мрн. 162. штетоме Д. Рањ. 94. — у адјектива за женски род: божјоме Ст. пис. 5, 256. Мрн. 27. величкоме Злат. 16. већоме Ст. пис. 1, 166. Д. Рањ. IXб. вјечноме Ст. пис. 4, 391. врућоме Ст. пис. 4, 418. горчкоме Ст. пис. 2, 481. доброче Ст. пис. 5, 102. другоме Ст. пис. 2, 435. козјоме Збор. 256. линоме Ст. пис. 4, 483. љуцкоме Ст. пис. 4, 418. маломе Д. Рањ. 76. мањоме Ст. пис. 5, 5. медноме Ст. пис. 3, 146. немилоче Мрн. 137. пособноме Злат. 37f. правоме Мрн. 4. притужноме Бун. 21. слишаноме Мрн. 3. тр(и)зноме Брн. 286. турачком Мрн. 4. чистоме Мрн. 4. Највише је овијех примјера изван слика, а доста их је и у прози.

Гдје гдје м на крају гласи н: богон Ст. пис. 4, 299. законон Ст. пис. 4, 213. пламон Андр. 83. небон Град. дух. 50. веригон Град. дјев. 37. вољон Гуч. 206. Азарион Банд. 178. ноћин Крн. 76. — у адјектива: већон Гуч. 30. крешкон Град. дјев. 48. обилнијон Град. дух. 47.

ЛОКАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак је i.

I. Основе на и. Крајње се и у основи шири у аи, а наставак отпада, тада се аи немајући за собом самогласнога у словенским језицима опет сажима те гласи у (оу): домоу Стеф. 2. Сав. стар. 4, 231. М. 74. 78. полоу Стеф. 22. али уз то још у староме словенском језику има и као у ријечи с основом на а; види под II.

II. Основе на а. У мушких, средњих и у женских завршетак а од основе и наставак i саставивши се гласе у словенским језицима ѣ, пред којим се гласови г, к, х мијењају на з, ц, с. а које се у основама на ја мијења на и предњег гласа ради:

A. у мушких и средњих:

а) с основом на чисто а: XII и XIII вијека мушке: козѣ Стеф. 22. броде М. 37. градѣ М. 47. граде М. 55. грашѣниѣ М. 5. Дзброкиниѣ М. 55. Затонѣ М. 7. 11. мосте М. 37. обѣте М. 48. Призрѣиѣ М. 6. Призрѣне М. 55. прѣстоѣ М. 5. сѣте М. 23. станѣ М. 7. уловѣ М. 53. средње: дѣѣ М. 5. селѣ М. 52. Хвостѣ М. 11. XIV вијека мушке: градѣ М. 69. днѣ Пб. 21. Драгославѣ М. 169. Дзброкиниѣ М. 101. 106. Дзброкиниѣ М. 185. Пб. 22. жикѣ М. 112. живѣ Пб. 23. комѣ Пб. 25. логоѣте М. 169. Ободи Пб. 15. Призрѣи М. 135. престои М. 104. Сери Пб. 22. средње: брѣѣ М. 154. мѣстѣ М. 104. мѣте М. 143. — Према крају тога вијека све јерјеће тако да се све више стеже на ријечи које су се могле лакше сачувати у старом облику, као што су имена мјеста или ријечи које су прелазиле из књиге у књигу: мушке: козе М. 201. кѣѣ М. 216. гѣѣ М. 237. дворѣ М. 237. двори Пб. 39. Дзброкиниѣ М. 243. дѣѣ М. 233. крѣѣ М. 222. ири М. 221. ириѣ М. 235. скѣте М. 216. Цапѣте М. 217. средње: Дзмиѣ М. 232. мѣте Пб. 29. селе М. 206. срѣѣри Пб. 35. тако и XV вијека: мушке: кѣѣ М. 569. градѣ П. 94. 269. Дѣри П. 134. дворѣ П. 160. Дзброкиниѣ М. 396. дѣѣ М. 309. дѣѣ М. 319. 418. Задѣри П. 71. 72. Задѣри П. 83. комѣри М. 416. Констанѣинополѣ М. 525. котѣри П. 84. котѣри П. 87. крѣѣри М. 252. 273. 284. 290. 293. 305. П. 143. лиѣте Пб.

124. мири М. 282. митрополите М. 538. рати П. 129. рвсази М. 288. 336. скити М. 289. скѣти М. 302. 346. 351. 357. Пб. 50. скѣти М. 365. Пб. 116. скѣти М. 380. 384. 395. 432. Пб. 92. 109. скѣти М. 473. Пб. 57. Силѣти П. 60. Стефани М. 268. Царигради П. 47. Шибеници П. 40. средње: госпоцѣти М. 288. господѣстѣ П. 57. 79. Дѣмни П. 50. крѣстѣмѣстѣ П. 140. лѣтѣ М. 283. мѣсти М. 294. П. 49. 96. Хлѣвни М. 248. Храсѣ П. 135. јединѣстѣ П. 155. на крају XV вијека и у почетку XVI у књигама по свој прилици преписиваним из старијих налазе се доста често: мушке: двори Стар. 3, 296. животи 263. закони 239. клобуци 267. обеди 320. снѣ 243. тако и у пјесмама тога времена: мушке: блуди Ст. пис. 3, 289. грѣби Ст. пис. 1, 65. двори Ст. пис. 1, 10. 2, 320. 510. збори Ст. пис. 1, 10. дѣзи Ст. пис. 1, 156. пакли Ст. пис. 2, 328. 3, 297. свѣти Ст. пис. 2, 26. свѣјети 3, 7. снѣ Ст. пис. 2, 56. 3, 150. столи Ст. пис. 1, 50. 3, 370. суди Ст. пис. 1, 161. средње: грли Ст. пис. 2, 258. јутри Ст. пис. 1, 176. мѣсти Ст. пис. 1, 152. чѣли Ст. пис. 2, 36. 110. — у познијим пјесмама истогa (XVI) вијека све је рјеђи овај облик, и стеже се на неке ријечи (свијет, сан), тако да слабо која друга долази у том обличју, а мјесто ѣ долази и и у пјесмама које су писане јужнијем говором: двори Ст. пис. 5, 79. Д. Рањ. X. лови Зор. 30. пакли Ст. пис. 4, 13. свѣјети Ст. пис. 4, 18. 34. 153. 190. 218. 297. 5, 4. 115. 124. свѣти Ст. пис. 4, 204. 378. 444. 5, 3. 30. 230. Д. Рањ. VIб. Хект. 416. Зор. 46. Злат. 86. снѣ Ст. пис. 4, 57. 258. 5, 43. 117. 182. Д. Рањ. 1216. Хект. 316. Зор. 46. стани Хект. 27. столи Хект. 36. Злат. 7. средње: јутри Зор. 406. Мри. 70. лѣти Ст. пис. 4, 31. Д. Рањ. 48. мјѣсти Злат. 306. 376. 966. мѣсти Чубр. 4. мѣсти Чубр. 10. тѣли Ст. пис. 3, 29. али пошљедња ријеч има неке падеже (види акусатив и докатив мн.) и према ријечима с основом на и, на јој и тај може бити таки. А осим пјесама од самога почетка XVI вијека једва се по која ријеч налази у том обличју осим ријечи сан: подвизи Н. Рањ. 103 (које може бити да је узето у женском роду, те не иде овамо), вици Збор. 316. вртѣли Брн. 66. грѣби Збор. 28. а сан налази се тако и у прози не само свега XVI вијека: снѣ Н. Рањ. 28. Збор 91. Стар. 1, 226. Град. дјев. 40. Брн. 69. него и XVII: снѣ Бран. жив. 19. Орб. 122. Банд. 9.

Мат. 66. Мик. 638. осим те ријечи налази се XVII вијека у пјесмама још само свити Гунд. ис. 37.

У адјектива за мушко и средње XII i XIII вијека: **блзѣ** М. 5. **свѣѣ** М. 30. XIV вијека: **Грѣѣхѣ** М. 97. **дѣитроке** М. 188. **дѣитроки** Пб. 41. 43. **добрѣ** Пб. 40. **илиѣ** Пб. 38. **протокѣ** Пб. 23. XV вијека онако како је речено напријед: **малѣ** П. 115. **Попови** М. 256. **пѣвни** М. 275. **пѣвни** М. 300. 313. 323. **пѣвни** М. 311. **Христѣ** М. 252. 273. **Христѣ** М. 256. 305. **Юрѣ** М. 314. на крају истога вијека или у почетку XVI али у књизи јамачно преписаној из старије: **Порови** Стар. 3, 296.

б) с основом на **ја**: XIII вијека: **мушке**: **отѣ** М. 48. **монастири** М. 49. **средѣ**: **срѣѣ** М. 9. XIV вијека: **мушке**: **Боговиѣ** Пб. 42. **кѣ** М. 213. **Крѣ** Пб. 22. **Лѣ** М. 122. **Лѣ** Шаф. рат. 1873. 102. **монастири** М. 79. **монастири** М. 120. **Уѣ** М. 97. **средѣ**: **кѣ** М. 184. 247. **Крѣ** П. 102. **годиѣ** М. 191. **сѣ** М. 176. **сѣ** М. 222. **Зѣ** М. 101. **мори** М. 74. **Норѣ** М. 191. **поли** М. 64. **приѣ** М. 201. **Сѣ** М. 156. **стѣ** Пб. 40. **соѣ** М. 60. **Трѣ** М. 117. 146. 153. XV вијека **Bobofci** М. 385. **Борѣ** М. 269. **кѣ** М. 268. **кѣ** М. 295. 307. **кѣ** М. 310. 312. 314. 318. 324. 331. Пб. 84. **Лѣ** М. 268. **отѣ** М. 309. 418. **родѣ** М. 268. **цѣ** М. 268. **средѣ**: **здѣ** П. 79. **мори** М. 339. Пб. 87. **срѣ** М. 281. **Лѣ** П. 176. — На крају тога вијека или у почетку XVI у књизи по свој прилици преписаној из старије: **кѣ** Стар. 3, 258. 277. 322. Даље се не налази таки облик у ријечи мушкога рода; што има **танѣ** Ст. пис. 2, 77. 85. 86. 4, 111. може бити да је женскога рода с основом на **и**, види напријед стр. 17. али види јој и датив стр. 22. А средњега рода налази се још на крају XV или у самом почетку XVI вијека у пјесмама: **мори** Ст. пис. 1, 153. 3, 164. **премалѣ** Ст. пис. 1, 3. **срѣ** Ст. пис. 2, 104. 224. 240. 426.¹ **изѣ** пјесама у почетку XVI вијека само једном: **видѣ** Н. Раѣ. 73. у другој половини истога вијека и у пјесмама само једном: **лицѣ** Зор. 45. у почетку XVII вијека само једном, и то без приједлога у реченици: **годишѣ** деветом бише (т. ј. бјеше му девета година) **Вран.** жив. 33.

¹ Без приједлога **лок.** (или **дат.?**) **срѣ** Ст. пис. 1, 210. 258. 285. 322.

Ријечи су с основом на ја прелазиле међу оне с основом на чисто а, те и у њих мјесто и долази т: у мушких XV вијека: **Конниц** П. 102. **Юногошт** П. 102. у средњих XIII вијека: **морѣ** М. 30.

У адјектива за мушки и средњи род само у овијех: XII—XIV вијека: **божѣн** Сав. стар. 4, 231. **господѣн** М. 222. XV вијека: **господѣн** М. 293. 295. 307. 309. 310. 318. 324. 331. Пб. 84. **господѣнѣн** М. 290. 305. 312.

Од XIII вијека почиње се овај падеж замјењивати дативом у ријечи како с основом на а, тако и на ја, јамачно уз оне с основом на и, којих прави локатив гласи једнако с дативом овијех: тако XIII вијека: **трѣгоу** М. 17. **дѣлѣ** М. 51. XIV вијека бива све чешћи: с основом на чисто а: у мушких: **брѣдѣ** М. 146. 162. **Вѣлѣ** М. 215. **господѣнѣ** М. 215. **грѣдѣ** М. 62. 156. 201. П. 5. Пб. 44. **Дѣвѣрокинѣ** М. 206. П. 1. **законѣ** М. 102. 170. **Изѣкорѣ** М. 194. **крѣстѣ** М. 238. **лѣстѣ** М. 232. **пирѣгоу** М. 80. **Рѣкинѣ** М. 158. **скѣтѣ** П. 1. **Скадрѣ** П. 2. **Стефанѣ** М. 206. **сѣдѣ** М. 206. **трѣдѣ** М. 85. 120. **улокѣ** Пб. 37. **Штѣпоу** М. 62. у средњих брѣдѣ П. 7. **Дѣлѣ** М. 194. **колѣнѣ** М. 107. **мѣстѣ** М. 205. **мѣстѣ** П. 10. — с основом на ја: у мушких: **Бѣковѣ** М. 185. **Гѣрѣ** М. 193. **Дѣно** М. 203. 204. **ждрѣнѣ** М. 99. **Крѣшѣ** Пб. 44. **цѣрѣ** М. 206. 209. у средњих: **владѣно** М. 102. **владѣнѣ** М. 206. **Зѣкрѣшѣ** М. 101. **здѣрѣнѣ** П. 17. Пб. 31. **имѣнѣ** М. 216. **морѣ** М. 131. **прѣморѣ** М. 201. 208. **сѣдѣнѣ** М. 230. **спѣсенѣ** М. 126. 130. — XV вијека обичнији је овај облик него прави локатив: с основом на чисто а: у мушких: **Бѣлѣ** М. 414. **гласѣ** М. 288. 299. 342. **господѣноу** М. 271. **грѣдѣ** М. 302. 325. **дѣворѣ** П. 35. **Дѣвѣрокинѣ** М. 261. 290. П. 94. **доуѣрокѣуѣнѣноу** М. 271. **дѣхѣ** М. 366. **жѣкотѣ** 478. П. 47. **Зѣлѣтѣ** М. 281. **зѣконѣ** П. 112. **комѣнѣ** М. 298. 416. Пб. 81. **котѣрѣ** М. 284. 289. **Котѣрѣ** М. 446. **крѣстѣ** М. 259. 261. 303. 413. **лѣстѣ** М. 248. 251. **посѣ** П. 81. **рѣсѣлѣ** М. 411. **скѣнѣ** М. 387. **скѣтѣ** М. 446. Пб. 70. **Соѣколѣ** М. 381. **станѣ** М. 434. **Стефанѣ** М. 435. **сѣдѣ** М. 268. **тѣстѣментѣ** П. 118. **тетѣрѣ** Пб. 59. **Трѣноу** М. 272. Пб. 61. **Цѣрѣградѣ** П. 47. **улокѣ** Пб. 63. у средњих: **брѣдѣ** М. 268. 354. **госѣпоѣстѣ** М. 314. **дрѣ** М. 501. **зѣлатѣ** М. 386. **колѣнѣ** М. 258. **крѣлѣкѣстѣ** М. 305. **мѣстѣ** М. 250. **мѣстѣ** М. 256. П. 77. **прѣнѣтѣлѣстѣ** М. 355. **сѣлѣ** М. 267. **Сѣмѣдерѣ** М. 436. **срѣбрѣ** М. 403. — с основом на ја: у мушких: **Бѣлѣ** М. 328.

Боговцѣ М. 398. 456. Борѣх М. 312. 325. 405. Звѣсѣю М. 283. Кѣхѣх М. 425. кнѣзѣх М. 354. 397. 405. 421. 480. ковуѣсѣх М. 387. краљу М. 367. кражѣх М. 276. 309. 316. крижѣх М. 341. 401. 428. истію П. 159. ѿбнуѣю М. 293. 310. прихтѣлю М. 250. родитѣлю М. 435. Сѣню П. 96. старцоу М. 279. цроу М. 271. 354. 735. П. 47. у средѣх: владѣнню П. 35. М. 268. Врлѣх П. 102. воку П. 149. грозѣю П. 149. свѣмѣлѣню М. 273. свѣмѣлѣню П. 107. свѣмѣлѣю М. М. 293. здравѣю П. 43. морѣх М. 501. Нескѣснѣю М. 383. ѿглавѣю М. 425. писѣлю М. 372. полю П. 47. Полинѣх П. 112. послѣмѣю П. 151. поутѣню М. 289. приморѣх М. 268. приморѣю М. 271. срьдѣх П. 75. срьдѣх М. 281. станѣю П. 90. сздиѣх М. 260. Трѣвнѣх М. 256. Ынѣх М. 489. — На крају XV вијека преобладао је са свѣмѣм тај облик тако да примјери напријед наведени за прави локатив из тога потоњег времена само су још трагови његови:¹ по ономе што је напријед речено за те трагове разумије се да у истијем књигама из којих су споменути још чешће долази датив мјесто локатива: тако и танцу Ст. пис. 2, 84. тако и у ријечи средњег рода: тлу Брн. 416. само за ријечи *свијет* и *сан*, које су се, како је споменуто, најдуже држале у правом локативу, додају да у истијем књигама XV и XVI вијека долази и свиту Ст. пис. 1, 39. 2, 63. 3, 126. 5, 31. 319. Д. Рањ. IVб. Брн. 52. а *сан* ако и продире у XVII вијек у правом локативу, опет у исто вријеме има и сну Вран. жив. 39. 47. 73. Каш. 93. 96.

У адјектива такође од XIII вијека: за мушко и средње с основом на *а* и *ја*: *сѣхѣх* М. 44.² XIV вијека: *бѣмѣх* М. 102. по *сѣхѣх* П. 12. *дмѣтѣхѣх* Пб. 28. XV вијека: *господѣхѣх* М. 303. *господѣхѣх* М. 316. 347. 424. *господѣню* М. 341. 347. 383. 413. 456. 471. *Косѣхѣх* П. 47. *мѣхѣх* М. 387. *мѣхѣню* П. 82. *мѣхѣхѣх* П. 118. *хрѣстѣхѣх* М. 276. *хрѣстѣхѣх* М. 307. 431. П. 106. 107. по *сѣхѣх* М. 363. 410. по *танѣхѣх* П. 121. Пб. 58. и послѣје кроза све вријеме: *његову* Н. Рањ. 2026. Брн. 436. Гуч. 47. Банд. 4. *гнусну* Ст. пис. 3, 79. *славну* Ст. пис. 3, 250. *малу* Ст. пис. 4, 417. *добрѣхѣх* Збор.

¹ Кашињ грам. 22 вели за локатив да га у јединици нема, него се мјесто њега говори датив.

² Стоји с приједлогом *по*, те би могао бити датив, али у то вријеме долази *по* и с локативом у истом значењу: *по сѣхѣхѣх* М. 30. за то не смета ништа мислити да је и овдје локатив.

33. свету Град. дјев. 45. чисту Град. дјев. 45. зелену Град. дух. 12. тискну Хект. 31. крепку Буд. 126. добру Брн. 55. велику Злат. 94. високу Злат. 25. хитру Злат. 2. честиту Злат. 85. божју Вран. жив. 22. Давидову Банд. 11. велику Каш. 7.

Б. У женских:

а) с основом на чисто а: XII—XIV вијека: **Босиѣ** М. 231. **кврѣ** Пб. 38. **горѣ** П. 157. **жоупѣ** М. 96. **книѣ** М. 231. **о(пъ)книѣ** М. 7. **правѣ** П. 19. **страиѣ** М. 7. **Тарѣ** П. 22. XV вијека: **Босиѣ** П. 33. 126. **Моракѣ** Пб. 79. **Неретѣ** П. 134. **опкѣ** П. 36. **Пикѣ** М. 463. **планиѣ** М. 463. **правѣ** П. 115. 117. 120. **славѣ** М. 425. П. 86. 146. 171. Пб. 49. 52. **сыгрѣ** М. 458. прем да нема сумње да није у сваком овом примјеру јужни говор него је у гдјеком **ѣ** само написано мјесто **е** и мјесто **и**, опет за јужни говор имамо XV вијека: **Дринѣ** М. 544. **книѣ** М. 465. а XIV и XV вијека долази и **е** мјесто **ѣ** онако како је речено напријед код датива: **Босиѣ** М. 101. 410. **кодѣ** Пб. 104. **кврѣ** М. 216. **глакѣ** М. 216. **дрѣжакѣ** М. 308. 412. 430. 469. **жипѣ** М. 284. 285. **манѣ** М. 268. **Моракѣ** М. 197. **Николѣ** М. 261. **правѣ** П. 4. **Прициѣ** М. 209. **славѣ** М. 412. **рѣѣ** М. 516. **Рѣѣ** М. 534. **славѣ** Пб. 104. 112. XVI вијека: **Скуѣ** М. 557. **трапѣ** М. 547. у исто вријеме (XIV и XV вијека) долази и **и** мјесто **ѣ** опет онако како је речено напријед код датива: **Босиѣ** М. 101. **консиѣ** М. 222. 235. **кврѣ** П. 16. 22. **глакѣ** М. 498. **горѣ** М. 301. П. 155. **дрѣжакѣ** М. 257. 312. 336. П. 161. **жипѣ** М. 289. 301. 302. П. 157. 176. **Зѣѣ** М. 446. 483. П. 2. **книѣ** М. 473. **опѣ** М. 283. **правѣ** Пб. 90. 121. **работѣ** Пб. 23. **рѣѣ** М. 194. **свѣѣ** Пб. 35. **славѣ** М. 221. 235. 282. 300. **слокодѣ** П. 17. **славѣ** П. 18. 95. Пб. 40. 85. **Сѣѣ** М. 426. Пб. 37. **Сѣѣ** П. 11. послије тога времена долази само **и** у књигама и западнога и јужнога говора (види напријед код датива): **арѣ** Н. Рањ. 116. **Ст. пис.** 4, 212. **Гуч.** 259. **војѣ** Ст. пис. 1, 55. 4, 415. **Мрѣ** 59. **војѣ** (војѣ) Ст. пис. 4, 440. **Радојѣ** 11. 19. 29. **вођѣ** Злат. 446. **дуѣ** Ст. пис. 3, 291. 380. **здраѣ** Ст. пис. 4, 278. **јабуѣ** Ст. пис. 4, 210. **Зорѣ** 68. **Радѣ** 21. **јеѣ** Бун. 21. **јусѣ** Мик. 250. **кѣѣ** Стар. 3, 237. **Гуч.** 81. **колијѣ** Збор. 26. **Бунѣ** 47. **луѣ** Злат. 136. **муѣ** Н. Рањ. 1356. **Ст. пис.** 2, 10. 221. 4, 94. **Зборѣ** 115. **Дѣ** 8. **ноѣ** Ст. пис. 3, 161. **руѣ** Н. Рањ. 52. **Златѣ** 10. **Вранѣ** жив. 18. **на сѣѣ** (дасѣ) Збор. 133. **сврѣ** Ст. пис. 4, 439. **Орѣ** 304. **Микѣ** предгов.

снази Злат. 75. соси Ст. пис. 4, 239. тузи Н. Рањ. 35. Ст. пис. 2, 36. 3, 265. 4, 117. 5, 307. Д. Рањ. 55. Злат. 6. Див. 56. Андр. дев. 136. Радн. 26.

Ријетко остају гутурални непромијењени: XV вијека само **цски** М. 380. XVI и XVII вијека: **воиски** Стар. 3, 225. 248. 257. 310. **прилики** Ст. пис. 5, 33. **туги** Ст. пис. 5, 304. **дики** Д. Рањ. 63. **жеги** Д. Рањ. 100. **одлуки** Буд. 148. 152. **утихи** Буд. 40. **прилики** Вран. жив. 44. **реторики** Вран. жив. 8. **туги** Крн. 18. 20. **варки** Бун. 8. **бриги** Мик. 254. **книги** Мик. **предгов.** Луки Радн. 32. **муки** Радн. 3. **опеки** Радн. 9. **војски** Глав. 101.

б) с основом на **ја**: **одеги** М. 61. **госпоги** М. 216. **земи** Пб. 81. **полахи** М. 387. **доуши** М. 4. **кнекинци** М. 384. **кзкинци** М. 473. Пб. 65. **лишинци** М. 235. **Урминци** М. 113. **Јесеинци** П. 20. — Оваке су ријечи XIV и XV вијека прелазиле међу оне с основом на **а**, па су имале **ѣ** (е) мјесто **и**: XIV вијека: **дѣце** М. 216. **вѣкинице** М. 238. 241. **полахе** М. 238. 241. XV вијека: **капжеларниѣ** М. 463. **Натолѣ** М. 410. **Романиѣ** М. 410. **повелѣ** М. 261. **свѣинѣ** М. 518. **полахе** М. 288. 296. 321. 348. 384. 391. 419. 431. Пб. 98. 109. **Хоуѣ** Пб. 110. **Никше** М. 517. 536. **вѣкинице** М. 288. 296. 316. 391. 419. 424. Пб. 109. **кнекинице** М. 380. Пб. 92. **Сребрѣниѣ** М. 410. **тканиѣ** М. 415. **Шиглиѣ** Пб. 104. 124. код толиких примјера не треба сумњати да је тако и у овим XV вијека прем да би могло бити да је у њима **ѣ** само написано мјесто **и**: **кзкинице** М. 358. Пб. 68. **Драхѣкинице** М. 404. П. 145. **Лѣцинице** П. 117. **полокинице** М. 462. **Сребрѣниѣ** П. 130. **листоношѣ** П. 69. **Бниѣуѣ** М. 263. **по царевн землѣ** П. 22. Даље нема тога. Види напријед и датив.

У адјектива се до краја XV вијека с основом на **чи**-сто **а** држи тај облик онако као у супстантива: **срьдѣиѣ** М. 28. 33. **пльи** М. 257. 381. Пб. 39. **пзѣ** М. 412. 430. 469. **цркѣи** М. 498. **кнрѣи** Пб. 40. **урѣиѣи** Пб. 49. 60. **цѣкѣи** Пб. 50. **свѣиѣи** Пб. 60. **зелѣи** Пб. 73. **кралекѣ** М. 146. **Милѣшѣ** М. 334. **царѣи** 512. **царекѣ** П. 22. **копѣководиѣи** П. 27. **Младѣиѣи** П. 89. **про-токниѣицарекѣ** Пб. 23. **Јѣриѣиѣи** Пб. 98. **негокѣ** М. 261. 315. **неговѣ** М. 565. П. 27. 34. 39. 41. 63. **неговиѣ** П. 26. 29. Пб. 119. с основом на **ја**: **божи** 566. **кнежи** П. 163. такођер с основом на **ја** али као с основом на чисто **а** (као напријед у супстантива)

могло би бити: **божне** М. 11. али лако може бити писарска погрешка мјесто **божнен** у сложену облику. На крају XV вијека и свега XVI долази још доста често али само са **и** мјесто **ѣ** и код основа на чисто **а** и код основа на **ја**, и понајвише у пјесмама особито у слику али не у свијех писаца: Александрови Стар. 3, 273. велици 274. висоци 300. злати 300. волуји 229. Пилатови Ст. пис. 1, 176. писани Ст. пис. 1, 12. свиони Ст. пис. 1, 38. велици Ст. пис. 2, 505. гиздави 415. 501. горци 10. зелени 123. 505. љувени 24. 132. 190. 232. 465. пакљени 10. почтени 380. разлици 168. руси 351. трнови 340. 363. велици Н. Рањ. 180. Исукрстови 156. Јудини 174. његови 151. Абрамови Збор. 396. велици 60. добри 3. материни 155. његови 296. цесарови 1326. зелени Ст. пис. 3, 66. 192. 258. 388. 412. 4, 52. 54. 58. 62. 100. 104. 109. 135. кржави 3, 393. очини 360. пакљени 3, 131. 279. 4, 219. студени 3, 182. 467. 4, 58. 98. 112. 144. 352. блажени Ст. пис. 4, 213. злати 113. крштени 219. љувени 218. приславни 133. славни 255. танци 108. прии 437. зелени Д. Рањ. 13. приљути 19. студени 126. дробни Зор. 306. зелени Зор. 26. злати 66. незрили 70. нетлачени Зор. предгов. страшни 35. тврди 666. исказани 666. велици Буд. 117. добри 109. велици Брн. 73. добри 426. Исукрстови 19. његови 58. сребрни 106. свиони 106. ташићи 67. чисти 73. XVII вијека врло ријетко: његови Вран. жив. 49. цесарови Вран. жив. 93. били Крн. 46. велици Крн. 20. злати Крн. 12. огњени Гунд. ис. 45. У то га је вријеме замијенно са свијем сложени облик.

Без промјене грленијех гласова долазе врло ријетко адјектива, и то тек XVI вијека: велики Зор. 35. Брн. 72. плитки Зор. 35. трпки 70.

III. Основе на **і**. Крајње се кратко **і** у основи шири у **аі**, од кога постаје сажимањем дуго **ї**, које је у словенским језицима кратко, а наставак **і**, који би у словенским језицима могао ослабити у **ь**, отпада:

А. У мушких ријечи: до XV вијека: **господи** М. 122. **пѣти** М. 37. 93. 143. 162. а XV вијека, кад се је и у других мушких ријечи овај падеж у велике замјењивао дативом, налази се и у ријечи *аут* мјесто овога падежа датив и то са **ев** пред крајњим **и**: **пѣтеки** II. 13. 54. 151. Пб. 80. Како су оваке ријечи у другим падежима прешле међу оне с осно-

вом на а, тако су и у овом: ријеч *пут* прешавши онамо док су се датив и локатив мијешали, налази се XV вијека у локативу од основе на чисто а али са *ев*, које је имала у дативу: **пѹтѣ** П. 157. а имала је и прави њихов локатив: **пѹтѣ** Стар. 4, 67. таки облик а не прави локатив од основа на *і* биће на крају XV и XVI вијека: *пути* Ст. пис. 2, 249. 4, 176. а још од XIV вијека има и та ријеч тај облик према ријечима с основом на чисто а замијењен њиховим дативом, какав је и у ње већ био, и тако је остало свега времена: **пѹтоу** М. 87. Пб. 120. Н. Рањ. 37. Збор. 91. Ст. пис. 3, 310. 4, 48. 241. 327. Град. дјев. 113. Вран. жив. 46. Мрн. 73. тако и у других ријечи које су негда имале основу на *і*: *лакту* Гунд. суз. II, XXXVIII.

У ријечи *дан* било је такођер још XIV вијека као што приличи ријечима с основом на *і* у том падежу: **дѣни** Пб. 28. а од XIV вијека и она је тај падеж замијенила дативом **днѣни** Пб. 41. 43. М. 314. 441. тако и послјије до данас: *днѣви* Н. Рањ. 71. Гуч. 277. Орб. 10. у том се облику, т. ј. имајући у том пад. *ев*, помијешала с ријечима у којих је основа на а, па је најпослије добила завршетак правога њихова локатива, и то XIV и XV вијека: **днѣне** М. 188. **днѣне** М. 312. **днѣне** Пб. 28. 82. а послјије налазећи се међу тијем ријечима замијенила је тај падеж дативом онаким какав њима приличи: тако XVII вијека: *днѣву* Вран. жив. 97. Банд. 20. 42. Глав. 32. Осим свега тога та је ријеч још у старом словенском језику гласила у том падежу и **дѣне** (Миклошић *vergl. gram.* III. 53), тако се и у нас одржало свега времена: **днѣ** П. 48. 132. Н. Рањ. 13. 42. 776. Ст. пис. 5, 58. 157. Збор. 25. 47. Град. дјев. 53. Хект. 20. Брн. 53. 596. Орб. 167. Крн. 13. Гунд. суз. I, XV. Бун. 37. Кап. 83. Миѣ. 711. Андр. 101. ово пошљедње обличе налази се и окрњено XVI вијека с краја, без самогласнога *е*, те му је додано *а*: онома дна Збор. 104.

Б. У женских: *ути* М. 46. *зпѹвѣдѣ* М. 396. власти Н. Рањ. 416. ријечи Н. Рањ. 32. писни Брн. 24. у писми од писан Брн. 236.

И женске су ријечи нагињале у овом падежу да пријеђу међу ријечи с основом на а (види и код датива женских ријечи с основом на *і*), те према тијем ријечима има XV

вијека: зповеде Пб. 98. 104. 108. зповекъ М. 404. у пошљедњем примјеру може бити да је ѣ само написано мјесто и.

На два мјеста из XIV вијека има зповекъ Пб. 34. 36. али за цијело мислим да је то или штампарска погрјешка или је преписивач старо ѣ зло читао ѣ.

Ријеч је длан припадала некада међу ове ријечи, али је прешла међу ријечи мушкога рода с основом на а, па за цијело према њима а не према овима има XVI вијека длани Ст. пис. 3, 126. 355. 4, 44. а у исто је вријеме према истијем ријечима и замјењивала овај падеж дативом: длану Хект. 23.

IV. Основе на сугласно. Ријечи с тијем основама још у старом словенском језику прелазе у овом пад. међу ријечи с основом на і:

а) мушке XII—XIV вијека: камєни М. 50. 70. 196. и између ријечи које су и у номинат. јед. прешле међу оне с основом на і: корѣни Стеф. 12. Дом. 25.

б) средње: XIII вијека: колєси Стеф. 5. небєси М. 17. оуєси Дом. 83. тєлєси Стеф. 22. телєси Стеф. 19. уоудєси Стеф. 24. тако може бити и ово на крају XIV вијека: ѡорєси Пб. 40. а од ријечи небо налази се тако и XVI вијека небєси Стар. 1, 221. Брн. 6.

И у овијех се ријечи овај падеж замјењује дативом и то онаким какав осим редовнога може бити у мушких ријечи с основом на і, међу које су прешле, и какав је напријед споменут и у овијех ријечи средњега рода: тако има XIV вијека мушко камєнєси П. 19. у средњих се не налази тако. Али и мушке и средње од XIV вијека прелазе међу оне с основом на а, па као што оне замјењују овај падеж дативом, тако и ове мјесто локатива имају датив онаки какав је у онијех: а) мушке: камєнѣ М. 131. Кап. 48. пламену Ст. пис. 3, 411. Банд. 45. тако и друге ријечи које су и у номинативу јед. прелазиле међу оне с основом на і: корѣни Пос. 20. прстену Гунд. суз. I, XLII. прешавши тако међу ријечи с основом на а налази се и без єи у основи: пладу Ст. пис. 3, 60. 353. 360. 454. 4, 48. 64. 71. 267. — б) средње: врѣмєнѣ М. 337. 376. 422. плємєнѣ М. 298. Пб. 77. тако и последије: врїмену Ст. пис. 1, 26. Кап. 2. брїмену (tempus) Н. Рањ. 30

рамену Н. Рањ. 526. Збор. 996. чељадету Орб. 227. дитету Каш. 20. Петрету Хект. 1. — Неке између онијех којима се основа свршује на *ес* прелазећи међу оне с основом на *а* одбацују *ес* од првијех ремена: тако у правом локативу какав припличи тијем ријечима међу које прелазе: **тѣлѣ** М. 43. тијели Ст. пис. 2, 292. 343. 3, 149. 303. 4, 43. 56. 122. коли Ст. пис. 2, 76. 77. 86. чуди Ст. пис. 1, 227. неби Ст. пис. 1, 226. 257. 2, 57. 3, 43. 176. 211. 406. 4, 18. 64. 74. 201. 231. 5, 86. 193. Хект. 45. Зор. 65. Брн. 566. Гуч. 279. Гунд. пс. 44. Јерк. 25. тако и без *ек*: рами Ст. пис. 1, 254. а тај се прави локатив опет замјењује дативом као и у других ријечи: тијелу Н. Рањ. 296. Ст. пис. 3, 147. 360. 4, 70. Збор. 39. Вран. жив. 59. Орб. 101. колу Ст. пис. 2, 86. небу Ст. пис. 3, 177. Град. дјев. 61. Вран. рјеч. 127. жив. 17. Мат. 15. раму Ст. пис. 3, 283. 4, 83. 157. пошљедњему може бити основа и на *а*.

Властита имена средњег рода прелазе у овом надежу и међу женске ријечи с основом на *а*, као што чине и у номинативу, с цијелом својом основом: тако је XV вијека: **ѣктне** М. 506. **ѣктн** М. 504.

в) женске: матери Мик. 26. **любкн** М. 520. Ст. пис. 2, 240. Брн. 6. с уметнутим *а* међу *б* и *в*: љубави Ст. пис. 1, 46. 2, 441. Н. Рањ. 2106. Хект. 446. Брн. 27. Злат. 396. Банд. 50. крви Н. Рањ. 106. Злат. 18. — Друга између овијех ријечи од XIII вијека прелази међу ријечи женске с основом на *а*: **любѣкѣ** М. 33. **любѣкѣ** М. 297. 355. **любѣкѣ** II. 11. 20. — Тако је и цркви Банд. 69.

НОМИНАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је **ас**, од којег *а* стојећи на крају отпада у словенским језицима као свако сугласно кад се деси на крају.

I. Основе на *и*. Крајње се *и* у основи шири у *аи*, које у словенским језицима имајући за собом самогласно од наставка гласи **ов**, а наставак *а* гласи у словенским језицима *е*: тако је било и у српском језику: **сынок-е** М. 59. **синоке** 106. 215. 403. 407. 509. II. 92. IIб. 127. **сынокѣ** М. 72. **домове** Шаф. рат. 1873. 95. тако још у првој половини XVI вијека: во-

лове Збор. 266. синове Н. Рањ. 26. 32. Збор. 26. 27. пошље-
дња ријеч у та оба извора долази тако у том облику врло
често; у другој половини истога вијека још само у једнога
писца иста ријеч: синове Буд. 126. Даље види под II.

II. Основе на а:

А. У мушких ријечи: између крајњег самогласнога а у основи и наставка долази і, с којим оно а слијевајући се у словенским језицима у ѣ слаби у и, за којим и а од на-
ставка отпада, а пред којим се з, к, х мијења у з, и, с: тако је
с основама на чисто а ина ја од најстаријих времена: а) с осно-
вом на чисто а: прѣдѣди М. 167. уѣбри Пб. 64. кекѣнци М. 21.
кѣлси М. 24. уѣлѣци М. 137. 522. — б) с основом на ја: Ски-
мѣци М. 11. сѣдѣци М. 21. Трѣбокици (-кѣ=ѣи) М. 11. кметѣци
(-кѣ=ѣи) П. 3. — и послѣје тако свега времена: а) с осно-
вом на чисто а: роби Вран. жив. 74. бози Вран. жив. 80.
дузи Ст. пис. 2, 364. брци Ст. пис. 5, 212. вуци Н. Рањ. 152.
облаци Радн. 44. цуци Н. Рањ. 15. човјеци Збор. 376. врси
Ст. пис. 2, 427. гријеси Н. Рањ. 686. петеси Ст. пис. 1, 82. —
б) с основом на ја: вапаји Каш. 60. сужји Ст. пис. 3, 470.
5, 161. дупежи Н. Рањ. 38. спужји Ст. пис. 3, 14. јемачи Мик.
177. мударци Каш. 31. 38. мудраци Радн. 54. 81. парци Ст.
пис. 4, 379. пришлаци Радн. 67.

Врло ријетко грлени гласови стоје без промјене: у дру-
гој половини XV вијека у споменику писану на турском
двору: дѣлѣници М. 525. XVI вијека: дохотѣци Ст. пис. 1, 284.
врутѣци Н. Рањ. 1156. чрѣци Зор. 106. XVII вијека: трѣци Мрн.
90. гриѣци Глав. 16. узроѣци Глав. 35.

У адјектива је као у супстантива; а како у сложенем
облику бива сажимање на крају, он се не разликује од но-
миналнога другачије него само акцентом у гдјекојим рије-
чима, за то ће међу примјерима бити и таквих у којима може
бити сложени облик; акцентом се разликује, јер је сугласно
два пута написано: мали (malli) Н. Рањ. 346. Град. дух.
80. Буд. 30. Орб. 265. — Грлени се гласови мијењају свега
времена: тако до XVII вијека: кѣлѣци М. 415. Ст. пис. 5, 49.
Град. дух. 40. Гуч. 33. висоѣци Град. дјев. 172. гѣлѣци Н. Рањ.
14. горѣци Ст. пис. 3, 102. градѣци М. 39. драѣци Н. Рањ. 59.
Ст. пис. 3, 26. 439. 4, 30. Д. Рањ. 114. дрѣци М. 386. 545. Н.

јадове Ст. 3, 172. 470. 4, 203. лавове Ст. пис. 1, 245. лугове Ст. пис. 4, 261. орлове Ст. пис. 3, 137. попове Ст. пис. 1, 19. 71. 84. 85. 243. столове Ст. пис. 1, 84. тријескове Ст. пис. 3, 162. Злат. 196. изван пјесама од самога почетка тога вијека врло ријетко: гробове Н. Рањ. 94. лавове Стар. 3, 253. попове Н. Рањ. 376. Збор. 26. 27. Стар. 4, 116. Буд. 151. — тако и с основом на ја, гдје се предњег гласа ради мијења *ов* на *ев*: XV вијека ~~мзжске~~ М. 465. и без промјене гласа *о* у *е* иза з XIV вијека: ~~кнезове~~ М. 160. тако још и XV и XVI вијека: кнезове Ст. пис. 1, 41. 3, 210 — Види још код вокатива мн. — Овај облик са *е* на крају не прелази преко XVI вијека.

Али номинатив мн. на *-ове* и од основа на *а* и од онијех на *и* губи своје *е* на крају, па мјесто њега добија *и* од номинатива мн. који постаје начином показаним од основа на *а* не помијешаних с основама на *и*; тако се тај облик од основа на *и* и од основа на *а* саставља у једно: од првога се узима цијели завршетак основе (*ов* постало од *и*), који прелази и у основе на *а*, а од другог завршетак његов, који га чини тијем обликом; то се и у основа на *а* и у основа на *и* јавља још XIV вијека, прем да ријетко: с основом на *а*: **попови** М. 122. и с основом на *и*: **синови** М. 240. ријетко је још XV вијека: с основом на *а*: **листоки** П. 102. али XVI вијека већ је обичније тако него са *е*: с основом на *а*: богови Злат. 3. валови Ст. пис. 3, 470. вукови Ст. пис. 3, 372. 435. 5, 131. градови Злат. 96. гребови Збор. 286. гријехови Ст. пис. 5, 78. духови Злат. 76. ждралови Д. Рањ. 886. крјесови Ст. пис. 3, 21. кумови Збор. 556. попови Збор. 756. тријескови Ст. пис. 3, 314. с основом на *и*: волови Збор. 266. Ст. пис. 4, 418. синови Н. Рањ. 226. 28. 396. 62. 656. 686. 88. 1156. 1166. Збор. 936. 966. 1226. Ст. пис. 3, 115. 5, 74. Брн. 6. 19. 48. Гуч. 82. XVII вијека: с основом на *а*: валови Мик. 760. дарови Каш. 113. зракови Каш. 29. Мик. 859. попови Вран. жив. 22. Банд. 247. с основом на *и*: волови Банд. 70. синови Гунд. пс. 29. Банд. 12. Радн. 62. — и с основом на *ја*, гдје се *ов* мијења на *ев*, има тако XVI вијека: **коњевн** Ст. пис. 3, 85. а без те промјене иза з још прије: **кнезови**

Зак. 46. и XVII вијека: кнезови Орб. 255. по том и приштови Радн. 34.

Како је у овом падежу било на речени начин и *-ове* и *-ови*, а ово друго могло бити и без *ов*, узимало се да и оно прво може бити без *ов*: даре Стар. 3, 324. длане Ст. пис. 3, 343. јаде Ст. пис. 3, 468. лаве Ст. пис. 3, 234. Види о том још ниже.

Међу основама на *ја* има их које су прије биле основе на *і*; за то прем да још у старом словенском језику припадају међу основе на *ја*, опет и у њему има и у српском је језику био у ријечи с таким основама овај падеж као у ријечи с основом на *і* (види под III): таке су особито ријечи које се у номинативу јед. свршују на *-теъ*: тако до краја XV вијека: *кѣстелѣ* М. 211. *мѣунѣлѣ* М. 316. *прѣродѣлѣ* М. 116. *прѣродѣлѣ* М. 187. *прѣродѣлѣ* М. 233. *прѣѣлѣ* М. 22. *прѣѣлѣ* М. 174. 352. 433. 445. 479. *прѣѣлѣ* II. 15. II. 48. 53. 58. 66. *родѣлѣ* М. 89. 189. 316. 446. *скѣтѣлѣ* М. 15. 90. а и друкчије ријечи у којих је основа такође на *ја*: *крѣлѣ* М. 13. *кѣлѣмѣ* II. 54. *ковѣлѣ* М. 98. *мѣлѣ* М. 221. 235. 427. 486. 490. *златѣлѣ* М. 98. *поклѣлѣ* М. 117. *поклѣлѣ* М. 161. 231. 235. 304. 398. 399. 427. 486. 490. *седѣлѣ* М. 98. *оудѣлѣ* М. 58. 59. 62. *цѣлѣ* М. 90. 116. 133. 316. Од ријечи с основом на *ја* прешао је овај завршетак и на многе ријечи с основом на чисто а, и то од првијех времена из којих имамо писанијех споменика: *архѣписѣлѣ* М. 13. *игѣмѣлѣ* М. 13. *икономѣ* Шаф. рап. 1873. 103. *кѣлѣгѣлѣ* II. 30. *латѣлѣ* Сав. 13. *мѣлѣ* М. 98. 144. *писѣлѣ* М. 13. *стрѣлѣ* М. 98. тако још XV вијека: *кѣлѣгѣлѣ* М. 410. *жѣлѣ* II. 32. 55. *сѣлѣ* II. 48. *хѣлѣ* М. 540. *хѣлѣ* М. 571. у то пошљедње вријеме налази се и у ријечи које у основи пред крајњим а имају грлени глас, те се он мијења: *кѣлѣ* Стар. 3, 62. — У овом облику може и пред њ ослабивши у њ испасти; то је бивало и у старом словенском језику, па је тако било и у српском од првијех времена: *прѣѣлѣ* М. 35. *прѣѣлѣ* II. 21. 54. 55. 59. 104. 129. *прѣѣлѣ* М. 239. 258. 430. *прѣѣлѣ* II. 92. 104. 105. 132. *испрѣѣлѣ* II. 149. *родѣлѣ* М. 130. *родѣлѣ* М. 239. *родѣлѣ* М. 254. 444. *прѣродѣлѣ* М. 239. *слѣлѣ* М. 332. *скѣлѣ* М. 332. (*кѣлѣ* М. 376. није поуздано

да овамо иде, јер у истом споменику често стоји ѣ мјесто е: се мјесто с, мене мјесто мене, па може бити да тај примјер иде међу друге, који ће се ниже споменути). мужьѣ М. 581. зунилуьѣ М. 79. кметниѣ П. 8. поклнсарьѣ М. 102. 307. 351. поклнсарьѣ М. 292. 381. поклнсарьѣ Пб. 24. свѣдѣѣ П. 132. тако ће бити и пнтропѣ М. 507. гдје је ѣ написано мјесто е, а тако ће бити и у ријечима које у основи на чисто а имају и и к пред тијем крајњим: иностраницѣ П. 112. царинницѣ П. 102. уловницѣ П. 131. тако и тврѣѣ М. 516. гдје је с или само написано мјесто ѣ или је ј пред с а иза ѣ отпало.¹ — XVI вијека једва се траг налази томе облику на -иѣ: из самога почетка тога вијека имам само један примјер: кокаунѣ Збор. 162. — Да ријечи с основом на ја имају у српском језику од самога почетка у овом падежу и само и крају, показано је напријед; овдје нека то још потврде примјери са свијем једнаки с горњима, у којима видјесмо ѣ мјесто и: прѣтели М. 22. примтели М. 180. прѣтели М. 501. кметниѣ П. 3. поклнсари М. 171. 184. 382. 484. и с краја XV и из XVI вијека: мужи Н. Рањ. 123. Збор. 122. цари Злат. 49. цесари Ст. пис. 1, 112. 3, 422. пастијери Н. Рањ. 21. Збор. 256. Ст. пис. 4, 262. Злат. 446.

Ријечи које постају наставком ин или јанин одбацују у множини крајње ин, а тада им се основа свршује на сугласно, за то у множини не иду овамо него међу ријечи којима се основа свршује на сугласно; али што осталијем облицима стоје међу ријечима с основом на а, и што су се у множини по времену изједначиле с њима, за то нека буду овдје споменуте. У њих у овом падежу к основи, која се реченим начином свршује на сугласно, долази наставак који у словенским језицима гласи е: тако од најстаријих времена: колѣре М. 23. кошпиѣ М. 283. 318. Карѣдиѣѣ М. 96. вельможаѣ М. 273. кѣоможаѣ М. 318. внтѣлѣѣѣ М. 218. кѣстѣѣ М. 45. 54. 104. 157. 159. 161. 174. 176. 180. 207. 211. 219. 229. 231. 236. 273. 479. 486. 490. 557. П. 44. граѣѣ М. 217. граѣѣѣ П. 37. 61. 138. 145. Докродолѣѣ Шаф. рат. 1873. 102. дѣбровѣѣѣ М. 2. 31. 102. 157. 162. 205. 219. 267. 270. 434. 485. П. 8. жѣ

¹ Тако и сада: Божевце, Брадарце, Макце, Мишљеновце, Раповце, Жабаре, Црниће. Милићевић, путничка писма 1868. 198.

плане М. 54. Злоквкисе М. 191. Замьуане М. 11. конавлане М. 218. крнинане М. 31. Коуларане М. 63. кућане Пб. 126. лекитане (номин. јед. лекитанниъ) Стар. 4, 142. леките (номин. јед. лекитниъ) Стар. 4, 140. Лоууане М. 92. мисромане (и читај е) М. 409. Подъшлане М. 191. рьккисе П. 98. селане П. 118. спленкисе П. 60. Соушинуане М. 96. срьбле М. 205. срьбле М. 267. 270. 353. трьстеннуане М. 7. Оулокане М. 93. хьмлане М. 34. тако на крају XV и скоро свега XVI вијека у пјесмама: блаћане Ст. пис. 3, 215. властеле Ст. пис. 1, 32. 2, 336. 3, 22. 206. грајане Ст. пис. 1, 5. дворане Ст. пис. 4, 291. дубровчане Ст. пис. 3, 208. жидове Ст. пис. 1, 19. 67. 169. 185. Ирудјане Ст. пис. 1, 338. крстјане Ст. пис. 3, 49. 83. 312. мишћане Хект. 446. погане Ст. пис. 1, 243. римљане Ст. пис. 3, 39. сељане Ст. пис. 4, 292. стражане Ст. пис. 1, 52. и изван пјесама у првој половини XVI вијека доста се находи: агаране Збор. 1596. бабилоњане Н. Рањ. 816. властеле Збор. 366. грађане Н. Рањ. 203. дворане Збор. 276. египтјане Н. Рањ. 72. еипитане Збр. 256. неипитане Збор. 26. жидове Н. Рањ. 516. 806. Збор. 39. жудије Н. Рањ. 75. калдеане Н. Рањ. 122. крстниане Збор. 158. крстиане Збор. 906. Стар. 1, 227. 4, 115. кућане Н. Рањ. 203. римљане Н. Рањ. 86. Збор. 79. али га од тада нестаје тако да на свршетку XVI вијека долазе у прози само у једнога књижевника ове двије ријечи: градјане Буд. 151. мишћане 152.¹ — Ријечи с такоом основом у множини прелазе као и друге у којих је основа на сугласно међу ријечи с основом на *i* (које види), и тада се изједначају с ријечима у којих је основа на *a*, те имају као и оне у том падежу на крају *и*: то почиње у нас XIV вијека: кластели М. 117. 189.² Горникни Шаф. рат. 1873. 102. двброкунни М. 157. Датуни М. 92. Захоуни М. 378. Пликини М. 265. Трьмуни М. 192. Храцини Шаф. рат. 1873. 102. XV вијека: Згвгланни М. 439. Захоуни М. 378. срьблн М. 270. 434. Зак. 43. на крају XV и свега XVI вијека: аспријани Ст. пис. 1, 26. бетулијани Ст. пис. 1, 6. бои (milites) Збор. 14. болари Збор. 366. воји (milites) Стар. 1, 223. грајани Ст. пис. 1, 26. 29. 247. грађани Н. Рањ. 2206 Збор.

¹ Али и сада гдје гдје у именима мјеснијем: Брежане. Милићевић, путничка писма 1868. 198.

² може бити и од властељ.

31. Д. Рањ. Vб. Злат. 53б. дубровчани Ст. пис. 3, 22б. жидови Н. Рањ. 47б. 72б. 74б. 80б. 81б. Ст. пис. 2, 340. жудији Н. Рањ. 78. крстани Збор. 60б. Ст. пис. 3, 59. мјештани Д. Рањ. V. Злат. 18. римљани Збор. 13. 89. Ст. пис. 5, 34. сељани Ст. пис. 4, 318. стањани Ст. пис. 4, 312. стражани Брн. 21б. тројани Ст. пис. 3, 203. 5, 34.

Уз номинатив мн. са *е* на крају долазе друге ријечи неколико пута тако да би се могло мислити да су ријечи у таком облику узете као да су женскога рода или да им је узет акусатив мјесто номинатива: тако још XIV вијека: ако сте наше пријатеље Пб. 15. XV вијека: гокорине нмаъ наше властеле П. 44. що зунне речение зуннауче П. 79. обоје зуннауче бивши на свјетъ П. 79. XVI вијека: да нмаъ властеле дзброкуче пошлю клокъ милостию М. 557. гди су све јадове Ст. пис. 3, 470. гдје ти длане шупље стоје Ст. пис. 3, 343. даре частне многе придонесе Стар. 3, 324. али мислим да ту нема ништа друго него је од супстантива завршетак *е*, по што му се значење већ слабо осјећало, преношен и на друге ријечи које уз њих стоје у истом падежу.

Б. У ријечи средњег рода: пред наставком отпада завршетак основе, а наставак бива дуго *а*, које је у словенским језицима кратко: села М. 14. попла М. 10б. уста Ст. пис. 2, 16. Буд. 124. Злат. 39б. уда Злат. 72б. Вран. жив. 44. ледја Рад. 27. 47. — С тим је падежом једнак акусатив множине; за то ово вриједи и о њему.

Ријеч мушкога рода посао долази једном у овом падежу као да је средњег рода: безбројна посла Орб. 51.

Ријеч језеро, која је и у другим падежима прелазила међу мушке ријечи (види номинатив), налази се тако и у овом падежу: језери Мрн. 29. — Али још неке ријечи средњег рода долазе у номинативу мн. као да су мушкога рода на крају XV вијека: дили (позрив наши дили, ки су умиљенства) Ст. пис. 1, 27. лити (по све лити) Ст. пис. 1, 17. сели (сели тере двори паљиху се) Ст. пис. 1, 15. уди (сви уди) Ст. пис. 1, 181. и у акусат. мн. XVII вијека: уди Мрн. 23. тако има често и устѣ, на крају XV, свега XVI и у почетку XVII вијека: у номинативу мн.: устѣ љувени гди нису с умора Ст. пис. 2, 78. танци су ње устѣ Ст. пис. 2, 348. у акусат.

мн.: поносит' усти мој(и) Ст. пис. 2, 266. мени дарова усти свој(и) румени Ст. пис. 2, 269. тој ријечи придјевена ријеч има на крају и е и у номин. и у акусат. као да је женскога рода: у номинат.: ово ти ме усти и љувеи њих целов Ст. пис. 2, 278. усти твоје Гуч. 191. ове ме усти Злат. 46. усти ове Ст. пис. 4, 430. грешне усти Ст. пис. 5, 55. моје усти Гунд. пс. 21. усти, ке мњах да мед хране, чемером су отроване Гунд. суз. II, XXI. без придјевене ријечи: усти Бун. 24. у акусат.: не млати све усти Ст. пис. 1, 108. кад усти отвараи пуне све радости Ст. пис. 2, 15. отвори све усти Ст. пис. 2, 277. гди усти отвори лијепости све пуне Ст. пис. 2, 295. на моје усти Ст. пис. 2, 433. моје усти Ст. пис. 5, 78. усти своје Гунд. пс. 14. усти опрхле Гунд. суз. I, XXX. моје усти Бун. 33. уз таки облик стоји придјевена ријеч и у средњем роду у множини: усти ње сама смаише живот мој Ст. пис. 2, 25. усти ње. ка плову Ст. пис. 2, 112. једна лијена усти Д. Рањ. 36. уз правилно уста налази се придјевена ријеч и у женском роду: ваше уста да занијеме Ст. пис. 3, 37. налази се и у вокат.: усти Бун. 24.

У адјектива је као у супстантива: тужна Злат. 47. посљедња Н. Рањ. 456.

В. У женских ријечи: пред наставак у словенским језицима долази п; по том отпада наставак, а додано се п слаже с предњим гласом онако као у генитиву једн.¹: с основом на чисто а и на ја: жоупе М. 13. паше М. 11. тако ноздре Ст. пис. 4, 169. ноздрве Врап. рјеч. 64. обрве Збор. 356. Крп. 226. јаспре Радн. 87. тако је било и мравље Ст. пис. 4, 84. 85. 165. 167.

Налази се у другој половини XV вијека као у мушких ријечи, али у споменику писану на турском двору: мон коџкоди М. 526. мон свелши М. 526.

У пјесмама се налази као у ријечи с основом на i: ливади Ст. пис. 1, 17. тако и коси Ст. пис. 2, 36. 77. 116. Чубр. 7. уз обично косе Ст. пис. 2, 28. 36. Злат. 69. тако и усни Ст. пис. 4, 119. 192. али посљедње може бити остатак од

¹ Шлајхер comprend. 519 вели да у ових ријечи управо нема овога надежа, него мјесто њега да долази акусатив мн.

двојине. Такођер остатак од двојине рекао бих да је **Конакли** М. 188. П. 173. мјесто чега последије долази **Конакле** М. 486. 428.

У адјектива је као у супстантива: **бијеле** Н. Рањ. 66. **ведје** Ст. пис. 3, 446. **боље** Вран. жив. 55.

III. Основе на **і**. Крајње се **і** у основи шири у **аі**, те се сажима у **дуго і**, које је у словенским језицима кратко, а по том

А. У мушких ријечи долази наставак гласећи у словенским језицима **е**: **гостне** М. 206. 208. 268. **гостне** М. 271. 354. 435. **згарје** Стар. 4, 74. **кметне** М. 249. 333. 531. **пјте** Сав. 4. **лудне** М. 21. 42. 317. 471. **людне** П. 6. 20. 145. тако још у почетку XVI вијека **лудне** Збор. 286. у пошљедњој ријечи и ослабивши у **а** отпада од XIII вијека: **луде** М. 44. 45. 379. 410. 510. **людје** М. 126. 173. тако ће бити и **госте** М. 508. гдје би **а** ваљало читати **је**; по том испада **ј**: **люде** П. 14. — Те ријечи од XIII вијека прелазе међу мушке с основом на **а**: **гостн** М. 510. **кметн** М. 28. **поутн** Сав. 5. Н. Рањ. 43. Ст. пис. 4, 300. **луди** М. 525. **људи** Ст. пис. 1, 21. Збор. 27. Д. Рањ. 81. Брн. 43. Кап. 11. тако и **нокти** Збор. 356. а неке прешавши онамо добиле су од њих и **ов** пред и од XIV вијека: **поутовн** М. 87. **Јерк** 100. **татовн** Ст. пис. 2, 403. Д. Рањ. 406.

У ријечи **дан** било је такођер **дѣније**, али се и она изједначила с ријечима у којих је основа на **а**: **дни** Збор. 27. Ст. пис. 5, 36. **Град.** дјев. 39. **Зор.** 53. **Злат.** 97. **Гунд.** пс. 25. **Банд.** 11. **Радн.** 65. а од њих је добила и њихово **ов**, сачувавши основу на **і** само толико што је **ов** обратила у **ев**: **днєви** Радн. 7. 70.

Б. У женских отпада наставак: **Дљжн** М. 242. **писми** Зор. 3. **рнуи** Пб. 21. Н. Рањ. 1616. **ствари** Злат. 41. **свирали** Ст. пис. 4, 493. **звири** немиле Ст. пис. 4, 454. тако је било и **обрви** Ст. пис. 3, 273. 4, 55. **похнн** Пб. 49. тако и ријечи које су само у множини у обичају: **гвсли** Збор. 23. **јасли** Мик. 175. пошљедње обје долазе у том падежу и с основом на **а** женскога рода: **гусле** Вран. рјеч. 19. **јасле** Мик. 175. **Радн.** 5. 63. пошљедња је прелазила и међу ријечи средњега рода с основом на **а**: **јасла** Зор. 58. (испреди номинат. јед.) Међу ове ријечи прелази и **мравн** (све) Ст. пис 4, 84. 85. **мравн**

дијене Ст. пис. 4, 165. мрави те Ст. пис. 4, 166. Између ријечи које су овамо ишле прелазила је међу ријечи женске с основом на а: сјене Андр. пут 234.

IV. С основом на сугласно :

А. У мушких ријечи: к основи приступа наставак, који у словенским језицима гласи е: кмене М. 130. али како ове ријечи од првијех времена прелазе међу оне с основом на i, прелазе и у овом падежу, а тада се опет изједначују с онима у којих је основа на а: кмени М. 70. 386. према томе и ријечи које и у номинат. јед. прелазе међу оне с основом на i: једини Ст. пис. 1, 13. стремени Ст. пис. 4, 167. прелазећи међу ријечи с основом на а могу и одбацити крајње еи у основи: плами Ст. пис. 2, 446. 5, 324. Андр. пут 324. прами Бун. 24.

Б. Женске ријечи прелазе од првијех времена међу женске с основом на i: кћери Н. Рањ. 286. Ст. пис. 3, 115. 4, 362. Град. дјев. 56. Банд. 18. Радн. 100. хћери Н. Рањ. 105. цркви М. 111. и та ријеч и друге прелазе и међу ријечи женске с основом на а: кћере Н. Рањ. 143. Брн. 58. Банд. 155. хћере Ст. пис. 1, 113. Вран. жив. 42. Банд. 157. Крн. 6. матере Вран. жив. 9. Див. 386. Радн. 35. цркве Радој. 44. тако и свекрве Андр. 83. у које је такођер негда била основа на е.

В. У средњих: од наставак а бива дуго, те у словенским језицима остаје кратко: тако је и у номинат. и у акусат. мн.: брјемена (opus) Н. Рањ. 396. врјемена Ст. пис. 3, 6. 4, 90. 5, 40. 352. рамена Ст. пис. 4, 110. — дјеса Стеф. 22. дрѣса Стар. 4, 65. колеса Ст. пис. 1, 13. Вран. рјеч. 13. небеса Н. Рањ. 18. Ст. пис. 5, 191. Вран. жив. 23. Каш. 37. оуеса М. 194. словеса Стеф. 13. М. 110. тјеса Стеф. 17. телеса М. 100. Ст. пис. 1, 197. 2, 168. Н. Рањ. 94. Збор. 566. Ст. пис. 3, 27. 4, 232. 5, 36. Град. дјев. 65. Буд. 143. Брн. 186. Вран. жив. 24. Орб. 100. тјелеса Ст. пис. 4, 175. тијеса Ст. пис. 1, 221. Банд. 213. оушеса М. 72. ушеса (вишеса) Глав. 127. ујодеса М. 9. Стеф. 24. чудеса Н. Рањ. 84. Хект. 28. Буд. 54. Вран. жив. 109. Бун. 46. Каш. 34. — Неке прелазе међу ријечи средње с основом на а одбацујући крајње еи у својој основи од првијех времена: дјла Стеф. 24. кода Н. Рањ. 1176.

128. Вран жив. 13. ока (у мрежи) Хект. 5. слова М. 144. тела М. 44. 45. уха Каш. 46. чуда Ст. пис. 5, 142. Хект 5. 9. Јерк. 45. 97.¹ очи и уши види код двојине.

ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је ам, којему је а дуго и који у словенским језицима сливајући се у глас ж слаби у ѣ, а по том остаје ѣ у староме словенском језику а у другима отпада.

I. Основе на и. Крајње се и у основи шири аи, које у словенским језицима пред самогласнијем наставком гласи ов: синовъ М. 373. тако свега времена: синов Н. Рањ. 26. Ст. пис. 3, 148. 4, 461. Град. дјев. 166. Хект. 266. Брн. 266. Банд. 16. волово Н. Рањ. 147. Збор. 266. Вран. рјеч. 14. Мик. 93. 175. Али још у првој половини XIV вијека почиње му се додавати на крају а, које и послједје има свега времена: синова М. 107. 380. 463. 465. 501. Пб. 92. Н. Рањ. 466. Збор. 256. Ст. пис. 4, 410. 431. Банд. 36. колока М. 102. 443. Збор. 266. Брн. 216. Вран. жив. 50. Мик. 405.

Али се ријечи с основом на и и у овом падежу изједначају с ријечима у којих је основа на а (види под II), те се налази и без ов још XIII вијека: сина М. 28. тако XVII вијека: вод Вран. жив. 65. а с доданим а још XV вијека синна Пб. 92.

II. Основе на а. Крајње а од основе са а од наставка сажима се у једно а, с којим и од наставка сливајући се у ж слаби у ѣ, по том се ѣ у основа на ја предњег гласа ради мијења на ѣ, које се у старом словенском језику држи или отпада као у номинат. јед. а у српском отпада и ѣ и ѣ: тако је и у мушких и у средњих и у женских:

A. У мушких:

а) с основом на чисто а: од XII до XV вијека: апу-стољ М. 371. Бистъљ П. 115. вѣдъ М. 13. дѣкѣтъ М. 339. комѣтъ Пб. 55. ѡканъ П. 17. посѣлъ П. 74. робъ Стеф. 25. сло-мѣкъ Пб. 74. сѣснѣдъ М. 362. до краја XVI вијека: ангел

¹ Кашић грам. 35 вели: *nebesa vel neba vel nebi; slovesa vel slova vel slovi; tilesa vel tila vel tili; čudesa vel čuda vel čudi.*

Град. дјев. 168. апостол Град. дјев. 69. бок Н. Рањ. 166. вјетар Ст. пис. 3, 13. врук Н. Рањ. 88. дил Ст. пис. 1, 106. 3, 369. дукат Н. Рањ. 27. глежан Ст. пис. 3, 99. Мрн. 32. греб Збор. 536. гријех Ст. пис. 3, 259. жудјел Град. дјев. 182. злотвор Ст. пис. 3, 387. зуб Ст. пис. 1, 236. Н. Рањ. 2226. језик Ст. пис. 3, 455. мождан Ст. пис. 3, 393. народ Ст. пис. 3, 314. облак Ст. пис. 3, 132. особак Град. дјев. 136. посал Град. дух. 28. пророк Град. дјев. 154. псадам Н. Рањ. 177. раб Брн. 11. салам Ст. пис. 5, 54. синак Ст. пис. 3, 29. стабар Н. Рањ. 89. таленат Н. Рањ. 606. уломак Н. Рањ. 1516. усоники Град. дјев. 154. узрок Град. дух. 18. и XVII вијека: Бнетак Мик. 265. дил Вран. жив. 48. крмак Мик. 746. начин Банд. V. ован Банд. 73. порат Мик. 266. узал Мик. 299. чавал Банд. 144. на крају стојећи *л* кад кад и отпада: чава Стар. 4, 113.¹

б) с основом на *ја*: од XII до XV вијека: краи М. 250. П. 74. 94. оули М. 62. — краљ М. 180. 345. окрмитель П. 119. протроитель М. 187. 313. прител М. 258. прител М. 404. 507. родитель М. 100. 235. 382. 412. сакъл М. 407. — коњ М. 14. 135. П. 22. огањ М. 149. сужањ П. 49. — динарь Пб. 25. П. 49. пастыр М. 62. царь М. 103. 180. 288. 300. 338. — ижець М. 147. 170. 209. 436. П. 137. отаць М. 105. 219. 240. отаць М. 371. скомулць Пб. 74. трговаць П. 7. 140. — и послѣ до XVII вијека: научитель Град. дјев. 8. непријатељ Ст. пис. 1, 70. Град. дух. 49. Брн. 276. пријатељ Хект. 35. родитељ Д. Рањ. 1206. Град. дјев. 87. Злат. 5. воњ Град. дјев. 114. коњ Н. Рањ. 1176. динар Н. Рањ. 926. Ст. пис. 5, 126. цар Стар. 3, 258. дунеж Ст. пис. 3, 215. проводич Град. дјев. 137. пинез Буд. 67. Град. дјев. 139. Хект 36. Зор. 53. Буд. 67. Брн. 51. витез Ст. пис. 3, 45. зденац Ст. пис. 1, 29. злочинац Н. Рањ. 132. јагањац Н. Рањ. 846. јунац Н. Рањ. 846. младјенац Ст. пис. 3, 311. Збор. 102. младенац Буд. 92. мудрец или мударц (mudarc) Н. Рањ. 2106. отац Н. Рањ. 186. Збор. 76. Ст. пис. 4, 384. Град. дух. 9. светац Ст. пис. 5, 158. — и XVII вијека: непријатељ Банд. 235. родитељ Вран. жив. 85. пјенез Бун. 31. венац Вран. жив. 18. врабац Банд. 246. вребац Банд. 238. злочинац Мик. 175. младица Вран. жив. 73. отац Вран. жив. 22. Банд. 7. Јерк. 77. пјешац Мик. 787. прасац Мик. 479. светац Банд. 19. штिलाц Банд. IV.

¹ Тако *л* отпада и у part. praet. act., гдје види.

Ријечи с основом на а и оне с основом на и помијешале су се у овом падежу тако да је од овијех с основом на и прешло њихово ов и к онима у којих је основа на а, и то још од првијех времена: а) с основом на чисто а: XII вијека: уестъиниковъ М. 2. съпоудовъ М. 6. и даље XIII—XV вијека: анделовъ М. 302. апостоловъ М. 303. апѣстоловъ М. 452. бѣсовъ Стеф. 25. грѣховъ Сав. 7. даровъ Сав. 10. дѣлатовъ М. 380. П. 176. Пб. 71. дѣловъ П. 118. законѣвъ М. 176. иноплемениковъ М. 379. листовъ П. 151. плоуговъ М. 98. поповъ М. 13. пѣлизовъ П. 96. сировъ М. 139. царинниковъ П. 2. юмиковъ П. 48. — на крају XV и свега XVI вијека: апостолов Н. Рањ. 1546. богов Злат. 296. валов Н. Рањ. 13. Ст. пис. 2, 383. Злат. 876. вигов Хект. 316. виноградов Буд. 104. војников Ст. пис. 1, 18. вртлов Буд. 104. врхов Н. Рањ. 15. вуков Ст. пис. 3, 156. 4, 101. градов Ст. пис. 1, 18. Н. Рањ. 356. грихов Ст. пис. 1, 121. Хект. 406. Буд. 4. Вран. рјеч. 126. гријехов Н. Рањ. 124. грјешников Н. Рањ. 976. гробов Д. Рањ. 1486. даров Хект. 356. даталов Н. Рањ. 88. духов Н. Рањ. 154. Град. дјев. 19. зидов Ст. пис. 3, 148. ками-ков Зор. 70. кипов Збор. 162. клеветников Буд. 54. лавов Н. Рањ. 82. намирников Хект. 35. народов Н. Рањ. 1916. напре-њаков Хект. 116. плодов Н. Рањ. 144. попов Ст. пис. 4, 357. пророков Н. Рањ. 916. противников Н. Рањ. 1446. пуков Н. Рањ. 1626. разбојников Рањ. 44. Зор. 75. сакраментов Буд. 86. служ-беников Н. Рањ. 186. траков Збор. 167. узоков Буд. 16. уче-ников Н. Рањ. 88. филозофов Стар. 3, 239. приквењаков Буд. 57. — и XVII вијека: ангелов Банд. 12. апостолов Банд. 208. боков Банд. 5. вириников Банд. 153. вуков Банд. 206. градов Банд. 26. Мрн. 20. гребов Банд. 88. грихов Банд. 8. Глав. 12. дијелов Див. 9. доктуров Банд. 249. идолов Банд. 63. језпков Банд. 233. јунаков Мрн. 41. козаков Мрн. 45. комаров Вран. жив. 100. крухов Банд. 33. лавов Банд. 71. можјанов Мрн. 26. мучеников Банд. XII. народов Банд. 18. начпнов Глав. 97. немоћников Банд. 39. постолов Банд. 3. плотов Банд. 32. пра-гов Банд. 102. пророков Банд. III. разбојников Банд. 35. сре-брњаков Банд. 84. скутов Банд. 43. судов Банд. 21. талентов Банд. 51. узоков Глав. 3. учеников Банд. 2. Јерк. 45. — б) ри-јечи с основом на ја добиле су такођер ов од онијех с осно-вом на и, па се о од ов предњег гласа ради промијенило у е:

али се оне тако јављају тек на крају XIV вијека: **поклисареѝ** М. 232. XV вијека: **кралеѝ** П. 58. 66. 71. **kraglief** М. 279. **кралеѝ** М. 285. 288. 298. 300. 448. 489. П. 107. **покриваѝ** Пб. 49. 56. **поклисареѝ** 329. 350. 432. Пб. 93. на крају XV и свега XVI вијека: **боев** Стар. 3, 261. **бенифицијев** Буд. 12. **официјев** Буд. 250. **краљев** Н. Рањ. 176. **родитељев** Буд. 58. **учитељев** Буд. 83. **научитељев** Буд. 14. **огњев** Стар. 3, 232. **бичев** Ст. пис. 5, 60. **дупежев** Зор. 75. **мужев** Град. дјев. 107. **царев** Стар. 3, 260. и XVII вијека: **краљев** Банд. 6. **Мрн.** 10. **научитељев** Банд. 20. **коњев** Мрн. 45. у таким ријечима долази у гдјекојега између истијех писаца XVI и XVII вијека **о** и **не**промјењено у **е**, и то не само иза **з**, гдје је и сада **о**: **витезов** Ст. пис. 1, 246. **кнезов** Ст. пис. 1, 246. него и иза других гласова: **непријатељев** Глав. 152. **родитељев** Глав. 14. **гусларов** Банд. 14. **пастиров** Зор. 366. Банд. 11. **царов** Стар. 3, 254. 263. 296. **Мрн.** 170. тако и у странијем ријечима, у којима се избацује у основи **ј** још у старом словенском језику, те се ни **о** не мијења у **е**: **калдеов** Н. Рањ. 18. Банд. 7. **фаризеов** Банд. 3.

Ако овај облик од основа на **а** (прави без **ов** и начињени према оном од основа на **у** са **ов**) и доприре у XVII вијек, ипак још у првој половини XIV вијека почиње му се додавати на крају **а**, које и данас има: **а**) прави **генитив** **мн.** од основа на **а** или на **ја** (т. ј. без **ов**): XIV вијека: **апостола** М. 105. у то су се вријеме мјесто **а** писала и два **ъ**: **монастирьъ** М. 167. **отъцьъ** М. 82. **споудъ** М. 139. **соудродинъъ** М. 81. **улохъньъ** М. 75. XV вијека: **братѣнца** М. 497. Пб. 129. **братѣцѣдѣ** М. 453. **кнекл** М. 285. 338. **внѣшникѣ** М. 370. **Влатковиѣ** М. 538. **динѣрѣ** М. 295. 364. 390. Пб. 60. 76. П. 48. 108. **дѣжнѣкѣ** П. 119. **дѣжнѣкѣ** Пб. 120. **дѣката** М. 390. 443. 501. Пб. 96. **жѣвалакѣ** Пб. 125. **кѣлѣгерѣ** М. 463. **комадѣ** Пб. 110. 112. **кѣмѣ** М. 443. **лѣкарѣ** П. 93. **морѣнарѣ** П. 38. **ножѣ** М. 498. **отаѣ** М. 456. **поклопѣ** П. 408. **пѣнеѣ** М. 369. **пѣнеѣ** Пб. 113. 115. **пѣнеѣ** Пб. 116. **поклаѣ** М. 389. 392. **поклѣнарѣ** М. 511. **поставѣ** М. 400. **пригокорѣ** М. 501. **приѣтелѣ** М. 517. Пб. 125. **разлогѣ** П. 74. 169. **родѣтелѣ** М. 398. 470. **родѣтелѣ** П. 147. **трѣговаѣ** М. 484. **юмѣ** П. 48. 49. 161. XVI вијека много чешће долази овако са **а** него без њега: **ангѣла** Н. Рањ. 22. **Д.** Рањ. VIб. **анѣла** Збор. 93. **апостола** Н. Рањ. 1406. **апостола** Збор. 159. **барѣ** Збор. 84. **вѣлигѣ** Збор.

526. **бискуп** Збор. 104. бога Н. Рањ. 122. Ст. пис. 3, 363. 4, 31. бојника Д. Рањ. VI. вераза Злат. 36f. вјетара Гуч. 202. витеза Н. Рањ. 1846. Ст. пис. 3, 252. владалаца Н. Рањ. 846. Гуч. 72. власа Ст. пис. 2, 82. 3, 472. Злат. 69. војника Ст. пис. 3, 53. врабаца Н. Рањ. 209. врага Ст. пис. 3, 171. гласа Збор. 1026. гојтана Ст. пис. 3, 10. горштака Злат. 80. града Н. Рањ. 202. гријеха Н. Рањ. 51. Ст. пис. 3, 79. Збор. 4. Град. дјев. 56. Гуч. 13. грјешника Н. Рањ. 91. 195. грешника Ст. пис. 5, 116. Град. дух. 43. Гуч. 4. Грка Збор. 816. Злат. 13. гусара Злат. 566. дара Град. дух. 19. Гуч. 160. двора Ст. пис. 3, 464. **динавала** Збор. 566. дијела Н. Рањ. 71. Збор. 24. **диетића** Збор. 736. динара Н. Рањ. 85. Збор. 55. Град. дјев. 141. дуката Н. Рањ. 27. духа Н. Рањ. 45. Ст. пис. 3, 448. Збор. 93. житничара Збор. 27. жудјела Н. Рањ. 181. Збор. 54. Ст. пис. 3, 319. завидника Д. Рањ. 676. закона Злат. 666. злочинаца Н. Рањ. 1506. зна-наца Н. Рањ. 296. зуба Н. Рањ. 1666. Ст. пис. 3, 466. 5, 187. Збор. 103. Град. дух. 13. Гуч. 215. језика Ст. пис. 3, 76. Злат. 37f. Чубр. 56. **юлака** М. 553. књижника Н. Рањ. 976. конаца Н. Рањ. 1876. **коиника** Збор. 76. кошица Н. Рањ. 706. краља Ст. пис. 3, 464. 4, 118. 5, 4. крвника Ст. пис. 3, 385. Злат. 6. круха Н. Рањ. 70. лава Ст. пис. 3, 436. Злат. 506. **лешника** Збор. 103. ловаца Ст. пис. 2, 205. Збор. 446. **манастира** М. 545. Град. дјев. 7. манастијера Гуч. 28. мача Збор. 164. мендиканата Гуч. 96. мјесеца Н. Рањ. 616. Збор. 796. младиха Злат. 51. мртаца Збор. 82. мудрца или мударца (*mudarca*) Н. Рањ. 1976. Збор. 143. Д. Рањ. VII6. Гуч. 173. мужа Ст. пис. 4, 9. народа Н. Рањ. 48. наука Град. дух. 9. начина Збор. 116. Град. дух. 35. Злат. 576. **немоћника** Н. Рањ. 47. непријатеља Н. Рањ. 1706. не-вјерника Н. Рањ. 217. нораца Ст. пис. 4, 270. облака Ст. пис. 2, 376. 3, 309. 4, 257. Збор. 14. образа Збор. 162. ораха Ст. пис. 4, 252. осала Збор. 5. отаца Н. Рањ. 1266. Злат. 46. Гуч. 42. оченаша (пет) Гуч. 43. паса (*canis*) Ст. пис. 3, 305. 4, 327. Збор. 21. Д. Рањ. 55. пастијера Н. Рањ. 21. Злат. 366. пас-тира Д. Рањ. 50. пјенеза Д. Рањ. V6. пјешаца Збор. 76. пре-дикатура Гуч. 63. пријатеља Н. Рањ. 2146. Д. Рањ. 88. Злат. 22. пророка Н. Рањ. 2196. Ст. пис. 3, 311. псалама Гуч. 19. птића Ст. пис. 2, 410. раба Збор. 296. разговора Гуч. 126. реда Град. дјев. 141. рога Збор. 50. родјака Злат. предгов.

26. родитеља Н. Рањ. 296. сакрамената Гуч. 310. сана Ст. пис. 4, 403. 404. свјета (sviyeta, consilium) Град. дјев. 175. слијепаца Н. Рањ. 636. стара (мјера) Н. Рањ. 1526. ступаја Злат. предгов. 16. стараца Н. Рањ. 63. суда (vas) Н. Рањ. 62. суда (judicium) Град. дух. 82. судаца Н. Рањ. 67. Збор. 546. сужана Ст. пис. 5, 161. сусједа Н. Рањ. 62. тетријеба Ст. пис. 4, 271. трговаца Н. Рањ. 1876. труда Ст. пис. 3, 24. Д. Рањ. 100. узала Злат. 62. узрока Злат. предгов. 36. ученика Н. Рањ. 14. Збор. 84. фратора Гуч. 28. хлиба Збор. 71. худаца Ст. пис. 3, 398. чавала Н. Рањ. 130. страно: фаризеа Н. Рањ. 15. — XVII вијека тако често долази са *a* да је према њему ријеткост што долази и без *a*; навешћу само по који примјер од свакога писца: брнста Мик. 28. вика Вран. жив. 46. витара Радн. 49. владалаца Каш. 3. власа Вран. жив. 11. војника Мик. 153. гријежа Див. 3. Орб. 29. Андр. дев. 16. гриха Јерк. 75. Каш. 2. Пос. 16. гроздака Мик. 123. дара Јерк. 9. Андр. пут 218. дила Мик. 66. дитића Јерк. 28. зуба Орб. 34. Гунд. суз. II, LII Мик. 860. Радн. 17. јавора Мик. 174. јагаћаца Андр. пут 212. јунака Мик. 36. козлића Банд. 35. коња Мик. 230. костаћа Мик. 585. кравосаца Андр. пут 376. лупежа Мик. 286. љубовника Бун. 5. мисеца Каш. 91. мјесеца Андр. пут 4. на рода Каш. 5. непријатеља Банд. 118. Јерк. 26. Мик. 833. Радн. 3. опанака Пос. 376. ораха Мик. 724. отаца Каш. 5. Радн. 64. пава Мик. 405. пакала Андр. дев. 54. паса Радн. 99. пастира Каш. 83. Радн. 45. посала Орб. 1. Каш. 29. Мик. 460. пришта Мик. 457. пука Мик. 422. разлога Мик. 555. родитеља Орб. 31. Гунд. суз. предгов. сакрамената Мат. 93. светаца Каш. 41. себара Мик. 34. стабара Каш. 19. судаца Мат. 45. Каш. 3. узала Андр. пут 188. фратора Вран. жив. 71. чавала Банд. 144. — б) начињени према основама на *и*: XV вијека: *бродока* Пб. 111. *кзмока* Пб. 106. XVI вијека: *богова* Злат. 3. *валова* Ст. пис. 3, 284. 5, 47. *вукова* Н. Рањ. 205. Збор. 516. Ст. пис. 3, 436. 4, 96. Злат. 726. Гуч. 214. *градова* Н. Рањ. 1546. Ст. пис. 3, 39. 4, 214. Злат. предгов. 3. *гребова* Збор. 286. *гријехова* Ст. пис. 5, 16. 39. 49. 86. *гробова* Ст. пис. 3, 341. *дарова* Н. Рањ. 135. Гуч. 21. *дубова* Злат. 43. *јадова* Ст. пис. 3, 7. 30. 388. 409. 4, 322. *краљева* Н. Рањ. 246. Збор. 546. Д. Рањ. IVб. Гуч. 287. *кријесова* Ст.

пис. 3, 21. мостова Збор. 59. орлова Ст. пис. 3, 255. попова Ст. пис. 3, 318. постова Гуч. 3. пукова Гуч. 154. робова Ст. пис. 3, 100. **синегова** Збор. 102. станова Ст. пис. 5, 17. це-лова Злат. 37. XVII вијека: валова Банд. 1. Мик. 162. викова Вран. жив. 38. 69. 111. вукова Андр. пут 332. гребова Вран. жив. 23. грихова Банд 28. Каш. 13. зубова Пос. 20. краљева Банд 43. попова Мик. 186. послова Радн. пут 45. робова Мик. 701. судова (vas) Каш. 98. судова (judicium) Радн. пут 15. Како напријед са *ов* а без *а* има ријечи у којих би данас тешко било *ов*, тако се налази и у таквих ријечи додано *а*: XVI и XVII вијека: анђелова Вран. жив. 23. идолова Вран. жив. 19. 42. **мзусеникова** Збор. 126. Пос. 56. народова Банд. 44. облакова Банд. 120. Радн. 44. ученикова Банд. 103.

Ријечи које постају наставком *ин* или *јанин* и у множини одбацују крајње *ин*, њима у множини остаје основа на сугласно, те иду у овом падежу међу ријечи којима се основа свршује на сугласно, и он им онако постаје (види мало ниже); али ријечи с основом на сугласно прелазе од давнина и у том падежу као и у некима другима међу ријечи с основом на *и*, па с њима и ове ријечи у множини одбацивши *ин* и тако добивши основу на сугласно прелазе међу ријечи с основом на *и*, те им овај падеж постаје као онима (види даље под III) тако XIV вијека: **Млѣканин** М. 93. **Папраканин** М. 92. XV вијека: **властелин** М. 362. **дзбровуанин** Пб. 127. **Гинелканин** М. 263. **кзканин** Пб. 107. **кзћанин** Пб. 126. **отишани** М. 279. тако још XVII вијека у властитом имену: **Дечанин** М. 558. тако би могло бити што има и на крају XV вијека: бетулијани Ст. пис. 1, 26. крстјани Ст. пис. 1, 246. али што има XVI вијека србљи Д. Рањ. IV. 6. и XVII вијека грађани Вран. жив. 41. то ће бити дошло другим путем, који ће се споменути ниже. Али таким ријечима постаје овај падеж и онако како постаје ријечима с основом на сугласно (види даље под IV), међу које припадају у множини, а тада је ако не постањем а оно гласом једнак с правијем генитивом мн. ријечи мушких с основом на *а*, и то од првијех времена: тако XIII—XV вијека: **болдрь** М. 20. **властель** М. 15. 160. 171. 230. 250. 350. 456. с промјеном гласа *л* на крају у *о* (од XIV вијека) **властео** М. 230. 259.—508. 522. **Коцѣаниъ** Шаф.

раш. 1873. 110. сръбаль М. 270. сръбаль П. 75. 104. тьрлык М. 285. 344. П. 48. угларь П. 176. Храцмань М. 87. XVI вијека: гра-ђан Град. дјев. 23. Злат. 100. жидов Н. Рањ. 346. Ст. пис. 3, 314. 4, 206. крстјан Ст. пис. 3, 51. Град. дух. 49. поган Град. дјев. 48. турак Ст. пис. 3, 129. и с доданим а: XV вијека: властела М. 445. 477. 478. 495. 502. 512. 537. 544. гра-шанл Пб. 128. дуброкуланл Пб. 128. кѣшманл М. 473. сръбалил П. 138. 175. XVI вијека: жидова (ном. јед. жидовин) Н. Рањ. 75. жудија (ном. јед. жудијин) Н. Рањ. 956. 182. латина Злат. предгов. 36. мјештана Злат. 36g. погана Ст. пис. 3, 129. XVII вијека: дворана Мик. 93. жидова Андр. дев. 140. јудија (ном. јед. јудијин) Банд. 68. крстјана Каш. IV. према оста-лијем ријечима налази се и са *ов*, али тек XVII вијека: Грков Банд. V. жидовов Банд. 56. жудијов Банд. 64. кри-стјанов Вран. жнв. 72.

Како је номинатив мн. у неких ријечи с основом на *ја* бивао и онаки какав имају ријечи с основом на *и* (види на-пријед код номинат. мн.), тако и генитив мн. у таквих ријечи осим редовнога обличја, које је напријед показано, долази и у обличју које има у ријечи с основом на *и* (види ниже под III), те се свршује на *ни* (*иј*), које је разједначавањем мо-гло гласити и *си*: тако XIV вијека: *кошен* М. 63. *монастырен* М. 137. и послје према старијим књигама: *моушен* Стар. 4, 141. али је и прије и послје било и без те промјене, па се је од *ни* (*иј*) крајње и (*ј*) у српском језику одбацивало као и у ријечи с основом на *и*: тако XIII вијека: *родители* М. 26. *цари* М. 35. XIV вијека: *дннарн* М. 222. 236. Пб. 25. XV ви-јека: *саквалн* М. 406. *дннарн* М. 283. 285. 295. 389. 428. 492. 504. П. 155. Пб. 91. 106. *конднерн* М. 407. *перьперн* М. 285. 297. 432. Пб. 108. *писнезн* М. 286. 290. 297. *писнезн* М. 345. *писнезн* М. 370. 506. П. 64. 130. 152. 176. Пб. 71. 81. *писнезн* М. 399. 400. на крају XV и свега XVI вијека долази у више ријечи него прије: завезајн Град. дјев. 96. ступљајн Брн. 2. жиљн Ст. пис. 1, 78. краљн Ст. пис. 1, 15. 270. Брн. 676. пријатељн Стар. 4, 115. Брн. 63. родитељн Брн. 8. 47. ступаљн Стар. 4, 112. бадљн Ст. пис. 1, 78. коњн Ст. пис. 1, 14. 37. 3, 297. 311. Стар. 3, 229. 262. 263. сежани Збор. 1196. Стар. 3, 282. це-сари Ст. пис. 1, 15. динари Н. Рањ. 926. *Хект*. 16. ликари

Ст. пнт. 1, 144. олтари Ст. пис. 1, 95. поклисари Ст. пис. 1, 10. моужин Стар. 4, 67. мужи Ст. пис. 1, 221. Стар. 3, 297. Н. Рањ. 66. 156. 1606. Ст. пис. 5, 83. 245. Стар. 4, 115. мышн Стар. 4, 71. мечи Ст. пис. 1, 21. 62. Стар. 3, 261. рвачи Ст. пис. 3, 241. витези Стар. 3, 250. дворци (у слику) Ст. пис. 2, 507. мисеци Стар. 1, 229. XVII вијека: накладаји Банд. 109. краљи Вран. жив. 79. пријатељи Банд. 242. родитељи Банд. 194. 242.¹ монастири Вран. жив. 67. мужи Вран. жив. 29. 50. Банд. 56. Крн. 196. товариши Вран. жив. 32. обручи Мик. 242. пинези Банд. 74. Радн. пут 78. 87. пјенези Мик. 209. 416. 569. 701. мисеци Вран. жив. 54. Банд. V. Мик. 256. Да све ове ријечи имају и прави овај падеж од основа на а, показано је напријед. — Уз оваке ријечи с основом на ја предазиде су у овом падежу и оне с основом на чисто а међу ријечи с основом на *i*: то се појављује од почетка XV вијека: ангелн М. 297.² коматн Пб. 53. комадн Пб. 57. братѹедн М. 453. на крају XV и свега XVI вијека: амазонн Ст. пис. 1, 72. амонити Ст. пис. 1, 5. 22. гљбн Ст. пис. 3, 476. дарн Ст. пис. 1, 293. Хект. 276.³ Брн. 66. елементи Н. Рањ. 256. законн Ст. пис. 1, 209. зубн Ст. пис. 1, 295. Зор. 9. кратн Ст. пис. 5, 19. лавн Ст. пис. 1, 169. легионн Н. Рањ. 916. миди Стар. 4, 260. моабитн Ст. пис. 1, 70. мождани Н. Рањ. 72. народн Н. Рањ. 182. плодн Стар. 3, 315. Чубр. 56. прозорн Хект. 5. судн Ст. пис. 1, 92. 295. сусједн Ст. пис. 3, 226. свитн Ст. пис. 5, 30. 81. трудн Ст. пис. 1, 302. цвитн Зор. 46. чавлн Ст. пис. 5, 144. часн Буд. 54. чини Буд. 149. XVII вијека: апостоли Банд. 210. дарн Мат. 93. зубн Вран. жив. 62. Банд. 22. Мик. 62. Радн. пут 71. листв Вран. жив. 9. рукави Мик. 127. скотн Банд. 116. скорпијунн Банд. 246. талентн Банд. 247. часн Банд. 149.⁴ и кад је у основи пред крајњим а грлени глас, те се мијења: бози Вран. жив. 19. — Овај завршетак долази и кад према основама на *и* има већ *ов*: по-

¹ Бандулавнѣ често прем да не свагда у оваком облику са *и* пише још *h* на крају. Види о том даље под V.

² Овај примјер долази у властитом имену калѹгерницѣ свете марне оудѣ ангелн, па може бити да је тако речено талијански.

³ Али има и у генитив. јед.: такове дари Хект. 286.

⁴ Кашнѣ грам. 28. вели vitrov vel vitara vel vitri.

пови Ст. пис. 1, 58. дарови Банд. 153. а долази и у ријечи с основом на *и* кад је према основама на *а* без свога *ов*: воли Ст. пис. 1, 14. биволи Ст. пис. 1, 14. и у ријечи које постају наставком *ин* или *јанин* па у множини одбацивши крајње *ин* имају основу на сугласно: србљи Д. Рањ. IV. 6. крстјани Ст. пис. 1, 246. Вран. жив. 57. бетулијани Ст. пис. 1, 26. градјани Вран. жив. 41. Банд. 72. самаритани Банд. 57. жудији Банд. 75. 219.

Б. У ријечи средњега рода на чисто а и на ја: лиетъ М. 101. мистъ М. 347. мѣстъ М. 350. сатъ М. 104. 506. тако ѣдо краја XVI вијека: бедар Н. Рањ. 166. годишт Н. Рањ. 1646. Ст. пис. 2, 400. годиш Ст. пис. 3, 99. 4, 72. Град. дјев. 139. дла Н. Рањ. 164. добар Н. Рањ. 2236. Ст. пис. 5, 14. Град. дјев. 16. Буд. 138. Злат. 56. језер Н. Рањ. 1156. Ст. пис. 5, 47. дјет Ст. пис. 2, 160. 3, 49. 4, 26. Злат. 35. оцац Ст. пис. 3, 102. сат Н. Рањ. 85. Гуч. 29. срдац 1686. уст Н. Рањ. 19. Ст. пис. 2, 56. Злат. 866. и XVII вијека: бедар Банд. 5. годишћ Вран. жив. 6. годишт Банд. 31. добар Гунд. суз. I, XXII. Банд. 69. Јерк. 9. колпн Банд. 216. лит Вран. жив. 67. мист Банд. 34. сат (пецат, т. ј. пет сат) Млк. 63. Бун. 31. (девецат, т. ј. девет сат) Андр. 293. срдац Банд. 8. тал Вран. жив. 82. уст Вран. жив. 33. Банд. 5. с промјеном гласа *л* на крају у *о*: дно Ст. пис. 1, 283. према чему ће бити гријешком писарском доданом такоме *о* на ново *л*: сѣољъ М. 234.

Ријечи с основом на *ја*, које пред тијем завршетком у основи имају *и*, пак су се у овом падежу свршивале на *иј*, могле су у прва времена у овом падежу мјесто *иј* разједначавањем имати и *еј*: тако је поклѣни Стеф. 15. — У таким је ријечима од давна у свијем падежила *и* од *-иј-* ослабивши у *ь* испадало; а тада би се у овом падежу десила на крају два сугласна, од којих је задње исто *ј* од *-иј-*, па би се тада међу два крајња сугласна као и у другим таким приликама уметнуло *а*: тако од ријечи које су у номинат. јед. гласиле на речени начин *копје* (од старијега *копије*) и *зелије* (од старијега *зелије*) има XVI вијека генит. мн: *конај* Стар. 3, 244. *зелај* Зор. 656. види тако и у женских ријечи (*ладај*). али се је то и помијерало у исто вријеме: основа *кака* је бивала по што се избацило *и* од *-иј-* и по што се *ј* с предњим сугласним слијевало, прелазила је така и у овај падеж, и

тада јој је опет пристунао исти завршетак *ај*, премда је његово *ј* веће једном стајало у основи: тако има XVI вијека и биљај (*bigliaj*) Зор. 65. зељај (*zegliaj*) Зор. 75. 76.

И ове су ријечи као и оне мушкога рода добиле у овом облику на крају *а*, такођер од XIV вијека, када су се два ~~б~~ писала мјесто *а*: ~~с~~ селъ Шаф. рат. 1873. 100. XV вијека: годиша Пб. 120. зръна М. 387. 406. 498. Пб. 72. пятаца Пб. 103. свѣкла П. 135. XVI вијека већ је обичније са *а* него без њега: врата Н. Рањ. 47. Збор. 376. Д. Рањ. Vб. Злат. 21. годишта Н. Рањ. 806. Збор. 44. Ст. пис. 3, 268. Злат. 846. Гуч. 86. дјела Н. Рањ. 80. Збор. 176. Ст. пис. 3, 158. Д. Рањ. 86. Град. дух. 9. дјев. 72. Злат. 36е. Гуч. 8. добара Ст. пис. 3, 12. Збор. 97. Град. дјев. 16. Злат. 216. Гуч. 27.¹ зала Ст. пис. 3, 374. Збор. 9. Д. Рањ. 79. Град. дух. 49. јаја Ст. пис. 4, 331. језера Злат. 42. колјена Н. Рањ. 2286. Гуч. 207. лита Ст. пис. 2, 153. 368. листа Збор. 266. Ст. пис. 3, 406. 4, 72. Злат. предгов. 2. мјеста Н. Рањ. 72. Злат. 59. могућства Град. дух. 71. мора Ст. пис. 3, 375. надахнутја Град. дух. 71. оћућенја Град. дјев. 113. писама Н. Рањ. 190. Д. Рањ. 1196. Гуч. 19. прибивалишта Н. Рањ. 1436. пристодја Н. Рањ. 2286. проштенја Гуч. 38. рама Ст. пис. 4, 91. 93. срца Гуч. 104. стада Н. Рањ. 21. уда Ст. пис. 3, 264. Брн. 246. уста Ст. пис. 2, 64. 116. Н. Рањ. 166. Збор. 23. Д. Рањ. 34. Брн. 28. XVII вијека: благодатства Каш. 119. брда Мик. 8. величанства Гунд. пс. 39. весала Бун. 10. воћа Обр. 48. врата Банд. 248. Мик. 478. врстена М. 792. годишта Вран. жив. 39. Див. X. Банд. 115. дјела Див. 156. Гунд. суз. III. IX. Каш. IIIб. дила Банд. 69. добара Орб. 20. Мат. 60. Каш. 3. Андр. дев. 151. Радн. 5. достојанства Андр. 212. Радн. 40. дрва Банд. 118. зала Банд. 281. Радн. 21. изискивања Радн. 7. јаја Банд. 290. кољена Банд. 186. краљевства Андр. пут 172. Радн. 68. крила Мик. 259. ледја Радн. 50. лита Вран. жив. 47. миста Банд. III. напастовања Пос. 41. непомства Андр. пут 406. оћућенн Мат. 93. оћућенја Радн. 49. писама Банд. 2. Каш. 31. помазанја Радн. 53. помилованја Каш. 119. пријатељства Радн. 27. приказанја Јерк. 73. срдаца Радн. 25. срца Бун. 3. Радн. 5. стабала Банд. 81. Радн. 42.

¹ Долази тако додано *а* и кад међу предња два сугласна није уметнуто XVI и XVII вијека: добра Н. Рањ. 79. Андр. пут 245.

старешинства Радн. 43. ђућења Мик. 786. уда Мик. 849. Пос. 156. ужа Мик. 737. уста Див. 13. Банд. 124. Гунд. суз. III, XVIII. Андр. дев. 48. пријева Мик. 524. чиђенја Радн. 74.

Како су и гдјекоје мунке ријечи с основом на **ја** могле у овом падежу имати и онако као што имају ријечи с основом на **и** (види напријед код мушких ријечи), исто су тако и гдјекоје ријечи средњега рода с основом на **ја** могле имати и према ријечима с основом на **и**, на име оне које у основи пред завршетком **ја** имају **и**: у њих је у овом падежу као и у другима речено **и** у основи ослабивши у **ь** отпадало, а од **ии** (**иј**), које су у овом падежу према ријечима с основом на **и** имале на крају, отпадало је крајње **и** (**ј**) као и у ријечи с основом на **и**; тако долази поуздано истом XVI вијека: пристодји Н. Рањ. 186. деаији Буд. 121. диплованји Буд. 37. 157. одлученји Буд. 72. ођућенји Буд. 33. пригришенји Буд. 42. чиђенји Буд. 19. 37.¹ није поуздано **зели** Стар. 3, 258, јер се може читати и **зељи** и **зели** и **зелиј**. XVII вијека: смилованји Банд. 273.² али се тога вијека и избацивало **ј** пред крајњим **и** само за то што је пред тијем гласом: истина пишу: **govogeniј** Радн. 56. **rokoliniј** Банд. 124. **помђиканин** Пос 41. **помђиканин** Мат. 96. али се не може потврдити да се је **иј** и **ии** читало **ји** или **иј**, него мислим да обоје показује само да је било једно дуго **и**. — Да су су оваке ријечи имале у овом падежу и онако као остале, може се видјети напријед међу примјерима. — Уз оваке ријечи с основом на **ја** прелазиле су у овом падежу и оне средњега рода с основом на **и** чисто а међу ријечи с основом на **и**, као што су прелазиле и мунке: тако има на крају XV и свега XVI вијека: богатастви Стар. 3, 257. госпоцтви Стар. 3, 312. дили Ст. пис. 1, 8. 91. 115. Буд. 94. Брн. 26. дјели Н. Рањ. 1336. дели Буд. 71. кољени Ст. пис. 4, 279. либри Ст. пис. 1, 7. лити Ст. пис. 1, 23. ђети Ст. пис. 4, 192. 5, 316. ђедри Злат. 49. 61. рами Ст. пис. 1, 36. уди Зор. 336. Буд. 111. Брн. 186. усти Ст. пис. 1, 48. 2 24. 226. 285. 394. 4, 90. 5, 36.

¹ Мјесто **ји** штампано је латинским словима **gii**, од чега **g** не припада к предњему **и**, јер кад припада, онда не стоји **g** за њим него пред њим: „**signengii**“. Два **и** мислим да не стоје за гласове **иј** него за једно дуго **и**.

² наштампано је латинским словима **smilovanuii**.

55. 112. 178. Д. Рањ. 59. Хект. 396. 45. Злат. 376. 64. Чубр. 106.¹ тако поред споменутога напријед тал има и тли Ст. пис. 5, 39. али та ријеч има и друге падеже према основама на *i*. — XVII вијека: богатстви Пос. 21. богатстви Радн. 5. 43. дели Глав. 4. достојанстви Радн. 41. 54. усти Гунд суз. I, XXVIII. III, XVI. ис. 14. Бун. 45.

Што су се средње ријечи не само у овом позајмљеном облику једначиле с ријечима мушким, него што су и у правом свом генитиву мн. и готово у свјема другим падежима једнаке с мушким ријечима, то их је јамачно навраћало да се још² више с њима изједначе у овом падежу, те се и у њих налази у овом падежу *ов* као у мушких према основама на *и*, али доста ријетко и само у неких књижевника и истом од свршетка XV вијека: дилов Брн. 56. 566. 726. Банд. 295. колов Стар. 1, 222. Вран. жив. 13. коленов Н. Рањ. 2016. мистов Буд. 116. 138.² Зор. 59. перов Зор. 70. селов Зор. 23. 75. словов Стар. 1, 220. стадов Зор. 52.³ и с доданим *а* XVI вијека: блатова Ст. пис. 5, 47. — И у ријечи која има основу на *i* али је прелазила међу средње с основом на *а* има и јаслов Стар. 1, 234. — Што има и удов Ст. пис. 1, 56. Банд. 222. Мри. 149. може бити да не иде овамо јер је та ријеч и мушкога рода и гласи у номин. јед. и уд.

В. У женских с основом на чисто а и на ја: до краја XV вијека: бадалак М. 408. кельмож П. 122. коєкодь М. 538. господь П. 1. 60. 69. 107. жлиць Пб. 125. земль М. 104. 258. 261. 234. П. 25. Пб. 84. земль П. 10. коућь М. 481. лажниць Пб. 102. литарь М. 488. 504. Пб. 49. исправдь М. 448. ѡжниць Пб. 49. 56. онгѣи М. 195. онгиги(и) М. 225. сироть П. 77. слзгь М. 382. свѣдѣи М. 434. свѣдѣи П. 134. тисѣћь М. 500. 503. 509. зилуь М. 488. Пб. 49. форамь М. 408. — на крају XV и свега XVI вијека: вериг Град. дјев. 76. вил Ст. пис. 2, 87. висин Ст. пис. 3, 352. волать Збор. 72. 886. гор Н. Рањ. 15. господичан Ст. пис. 3, 274. госпођ Ст. пис. 2, 43. госпој Ст. пис. 3, 74. 4, 461. 5, 178.

¹ Долази и кад је женскога рода: од усти, ке бјеху јак роза Ст. пис. 2, 316. од усти, ке — Злат. 46.

² Овамо би могло њи и поменуто на стр. 70 бенефицијев, официјев.

³ Кашић грам. 34 вели: *zlatov vel zlata vel zlati*.

Д. Рањ. 66. густеран Ст. пис. 1, 30. дасак Вран. жив. 26. дје-
виц Ст. пис. 2, 404. 3, 74. 4, 101. 306. Град. дјев. 46. дивиц
Злат. 86. дјевојак Злат. 40. дубин Ст. пис. 3, 382. думан Град.
дјев. 126. душ Н. Рањ. 1316. жен Н. Рањ. 1606. Вран. жив.
82. живин Н. Рањ. 116. звизд Ст. пис. 1, 40. Н. Рањ. 2116.
земаљ Н. Рањ. 42. злоб Град. дух. 79. змиј Стар. 4, 112. игар
Злат. 166. карат Ст. пис. 3, 118. катидар Стар. 4, 117. књи
Буд. 83. косиц Ст. пис. 2, 36. краљиц Ст. пис. 5, 44. лика-
риј Буд. 39. лисиц Ст. пис. 3, 467. молитав Ст. пис. 1, 37.
Д. Рањ. 74. Буд. 120. молитвиц Град. дух. 65. мрваљ Ст.
пис. 4, 85. 165.¹ мркијенат Ст. пис. 3, 124. 470. муљ Град.
дух. 82. Буд. 5. наредаб Буд. 87. невољ Град. дјев. 38. Злат.
66. недјељ Н. Рањ. 1436. неправд Ст. пис. 1, 238. 5, 66. Брн.
73. нечистоћ Н. Рањ. 736. овац Н. Рањ. 42. Ст. пис. 3, 9.
пелен Злат. 52. пожуд Град. дјев. 10. покор Буд. 34. пони-
стар Стар. 4, 116. правд Ст. пис. 1, 89. Буд. 130. првин Н.
Рањ. 1436. птиц Ст. пис. 2, 81. Вран. рјеч. 11. пуњестар Ст.
пис. 5, 188. ран Буд. 12. риб Н. Рањ. 1746. Ст. пис. 5, 37.
робињ Град. дјев. 165. рук Ст. пис. 1, 254. Н. Рањ. 1616.
Злат. 6. светковин Град. дух. 36. свит Н. Рањ. 936. слуг Н.
Рањ. 27. службениц Н. Рањ. 143. Град. дјев. 116. специј Ст.
пис. 5, 102. старпц Ст. пис. 2, 16. старјешин Град. дух. 29.
стотин Злат. 100. стран Зор. 666. Злат. 16. суз Ст. пис. 2, 20.
Злат. 766. тисућ Н. Рањ. 1676. Д. Рањ. IV6. усан Ст. пис.
1, 62. Н. Рањ. 166. Брн. 44. хаљин Град. дјев. 87. хвал Буд.
40. худоб Град. дјев. 156.² с промјеном гласа *л* на *крају* у *о*:

¹ Та је ријеч и у старом словенском језику припадала међу женске ријечи с основом на *ја*, те је гласила у номин. јед. *мрљини* и *мрљини*, у генит. *мрљини* (види у Миклошевићеву рјечнику); и код нас је била међу тијем ријечима (види ном. мн.) па је избацивши *и* добила *л* међу *с* и *ј*, као што бива и у другим таквим приликама.

² Прем да се у то вријеме уметало *а* међу крајња два сугласна, опет се налази и без тога *а*: неправд Брн. 726. ламп Ст. пис. 3, 97. пукш (пушака) Буд. 90. тако кад се стеку три сугласна на крају, од којих је прво *ј* а друго и треће *ск*, налази се уметнуто *а* само међу прво и друго: војаск Ст. пис. 1, 59. 72. 247. Н. Рањ. 163. 164. Што има: велик педјенс достојан је Д. Рањ. 6. педјенс Злат. 76. на оба мјеста

сио Ст. пис. 1, 36. 41.—XVII вијека: вод Банд. 14. дасак Вран. жив. 26. Мик. 59. дивиц Банд. XXIII. драгам Банд. 271. жен Вран. жив. 82. земаљ Банд. 63. књиг Банд IV. кросан Мик. 30. кућ Банд. 102. лумбарад Мрн. 63. Мариј (десет здравих Мариј) Јерк. 8. молитав Банд. 183. недиљ Банд. 182. неправда Гунд. пс. 33. ног Банд. 174. обрв Вран. жив. 10. овац Банд. 15. палам Банд. 82. перал Јерк. 79. притак Мик. 89. рожиц Вран. жив. 19. рук Вран. жив. 91. Банд. 18. Јерк. 26. свић Банд. 194. сестар Вран. жив. 55. Банд. 66. слуг Вран. жив. 7. смокав Мик. 779. тмин Банд. 8. Јерк. 26. трубаљ Јерк. 76. унач Мик. 729. усан Банд. 5. 176. устан Банд. 228. 248.

На исти начин како је речено напријед за средње рјечи у овом падежу: копај, зелај (види напријед стр. 76) било је и у женске рјечи која у номинат. јед. сада гласи *лађа* а прије *ладија*, у овом падежу XVII вијека *ладај*. Рад југосл. акад. 16, 166.

Али ако се тако наводи још и XVII вијека, опет још од XIV вијека додаје се на крају *а* онако као и у мушких и у средњих рјечи: *жупа* М. 218. и са два њ мјесто *а*: *работа* Шаф. рат. 1873. 100. 103. XV вијека: *аспрл* (?) Пб. 49. 56. *глава* М. 258. *голина* П. 96. 148. *жлица* М. 502. Пб. 125. *жупа* М. 449. *здисла* Пб. 102. *земља* М. 369. 370. 528. *квџа* М. 357. 361. 365. Пб. 84. *квџа* М. 372. *ладница* М. 372. 394. *лажница* М. 408. *литар* М. 372. 380. 384. *оправа* П. 70. *перала* М. 498. *пеца* М. 498. *плоца* М. 406. *правада* Пб. 127. *работа* Пб. 80. *рота* М. 447. *скита* Пб. 112. Пб. 125. *слиница* М. 408. *слџа* М. 473. 485. П. 85. Пб. 110. *страда* М. 474. *судња* Пб. 44. П. 105. 111. 134. 136. *судџа* М. 256. *тирџа* П. 125. *теџа* М. 408. *тисџа* М. 298. 350. 356. 364. 372. 390. П. 56. Пб. 86. *вила* М. 372. *хилада* М. 407. *уаша* М. 372. *уашница* Пб. 125. *цџа* М. 443. 501. — На крају XV и свега XVI вијека: *бесједа* Ст. пис. 5, 8. Град. дух. 35. *брига* Град. дјев. 41. *вила* Ст. пис. 2, 26. 4, 101. *кнџа* Збор. 1236. *висина* Н. Рањ. 406. Збор. 496. Ст. пис. 3, 379. Гуч. 5. *вода* Н. Рањ. 24. Ст. пис. 3, 126. Град. дјев. 172. Злат. 87. *волата* Збор. 11. *глава* Ст. пис. 2, 9. 3, 100. 4, 299. Збор. 50. *година* М. 546. *гора* Ст. пис. 1, 221. Н. Рањ. 426. Ст. пис.

може се мислити да је супстантив узет у мушком роду и да стоји у акусативу јед.

5, 31. Д. Рањ. 46. Злат. 626. госпоја Ст. пис. 2, 348. 3, 76. Збор. 906. Гуч. 136. госпођа Д. Рањ. 256. Чубр. 5. грана Злат. 806. гусака Ст. пис. 4, 270. гуштерица Ст. пис. 3, 30. дискица Збор. 346. Ст. пис. 3, 131. Гуч. 21. доброта Збор. 14. држава Ст. пис. 3, 76. Злат. предгов. 1. дубина Н. Рањ. 112. Ст. пис. 1, 30. 3, 477. дубрава Злат. 506. думана Гуч. 28. душа Н. Рањ. 129. Збор. 1006. Град. дух. 12. Злат. 84. Гуч. 11. жеља Ст. пис. 2, 411. жена Н. Рањ. 1376. Збор. 19. Ст. пис. 3, 57. 416. 4, 366. 5, 13. 116. Д. Рањ. 13. Град. дјев. 59. Злат. 29. Гуч. 72. жила Д. Рањ. 38. живина Н. Рањ. 1996. Злат. 39. забава Град. дух. 28. зкисзда Збор. 50. Ст. пис. 3, 421. Град. дјев. 65. Злат. 16. звизда Ст. пис. 2, 57. Д. Рањ. 16. Чубр. 15. зима Н. Рањ. 1876. злоба Н. Рањ. 466. Ст. пис. 3, 262. 4, 384. 5, 36. Град. дух. 79. Злат. 36. Гуч. 11. злоћа Збор. 7. змија Н. Рањ. 153. Ст. пис. 2, 365. јабука Злат. 506. јаребница Ст. пис. 4, 271. камиља Н. Рањ. 286. капаља Ст. пис. 3, 60. клетава Злат. 6. књига Д. Рањ. IX. Злат. 846. кокошица Ст. пис. 4, 270. краљница Ст. пис. 3, 413. кривина Збор. 786. крушака Ст. пис. 4, 252. куна Ст. пис. 3, 467. кућа Н. Рањ. 106. Збор. 87. литара Н. Рањ. 1116. Збор. 83. молитава Гуч. 88. мралаља Ст. пис. 4, 157. 165. мрва Н. Рањ. 466. мука Н. Рањ. 2076. Збор. 126. Ст. пис. 5, 54. Д. Рањ. 70. Град. дух. 13. Гуч. 42. некола Збор. 976. невоља Гуч. 110. неподоба Н. Рањ. 596. нога Н. Рањ. 23. Збор. 83. Ст. пис. 3, 399. Град. дух. 56. оваца Н. Рањ. 1406. оправа Злат. 36. паља Ст. пис. 5, 185. папа Гуч. 10. патријарака Гуч. 4. пета Ст. пис. 2, 342. 3, 149. Збор. 72. планина Н. Рањ. 183. Гуч. 169. пловака Ст. пис. 4, 270. поглавница Збор. 756. препелница Ст. пис. 4, 271. прилика Збор. 1146. Град. дух. 9. привара Д. Рањ. 88. промјена Н. Рањ. 606. псовака Ст. пис. 5, 101. птица Н. Рањ. 1156. Збор. 21. Ст. пис. 3, 9. Д. Рањ. VII. Злат. 45. птичица Н. Рањ. 1166. пчела Ст. пис. 2, 71. 3, 144. Збор. 2. раба Н. Рањ. 141. работа Н. Рањ. 225. рана Град. дух. 61. раскоша Град. дјев. 115. Гуч. 266. риба Н. Рањ. 150. Збор. 119. Д. Рањ. V6. Злат. 45. рибица Н. Рањ. 1516. ријека Н. Рањ. 79. Ст. пис. 5, 47. Град. дјев. 182. рика Злат. 566. рука Н. Рањ. 676. Збор. 162. Ст. пис. 2, 416. 3, 454. 4, 480. 5, 54. Град. дјев. 22. Злат. 76. Гуч. 171. рвса Збор. 122. Гуч. 21. сабаља Ст. пис. 3, 60. свита Н. Рањ. 1006. Збор. 115. Злат.

91. сестара Н. Рањ. 77. Збор. 108. Гуч. 28. сјада Ст. пис. 3, 386. сирота М. 557. слуга Ст. пис. 2, 70. Н. Рањ. 49. Збор. 10. Ст. пис. 5, 237. Д. Рањ. 5. Град. дјев. 165. Злат. 3. старјешина Н. Рањ. 91. Гуч. 83. страна Н. Рањ. 2136. Збор. 51. Ст. пис. 3, 10. 4, 203. Злат. 11. стрида Ст. пис. 2, 39. стријела Ст. пис. 3, 145. Злат. 39. струна Ст. пис. 3, 475. суза Ст. пис. 2, 463. 3, 16. 4, 73. 5, 109. Збор. 26. Д. Рањ. 716. Град. дјер. 162. Злат. 206. тамница Збор. 101. Ст. пис. 3, 315. танчина Град. дјев. 63. таштина Град. дјев. 77. тетака Ст. пис. 5, 246. тисућа Н. Рањ. 606. Збор. 746. Д. Рањ. IV6. трава Злат. 476. туга Ст. пис. 2, 116. Град. дјев. 35. Злат. 3. тужица Ст. пис. 3, 397. уза Ст. пис. 3, 438. ура Град. дух. 55. усница Н. Рањ. 218. хаљина Збор. 576. Ст. пис. 5, 16. четина Ст. пис. 4, 192. шибика Збор. 366. — XVII вијека: бритава Андр. пут 254. буха Мик. 32. висина Јерк. 82. вода Банд. 113. Јерк. 18. војвода Мик. грам. 6. Радн. 25.¹ волата Андр. дев. 49. врба Мик. 796. врета Мик. 797. гњнда Мик. 102. година Мик. 112. госпоја Вран. жив. 14. гора Орб. 166. Гунд. суз. III, XI. Банд. 3. груди Мик. 124. дасака Мик. 456. дјевница Орб. 27. длака Мик. 27. дубина Гунд. пс. 31. душа Див. 266. Радн. II6. ђемија Мрн. 111. жена Вран. жив. 29. 36. 58. 60. 67. 82. Орб. 25. Банд. 99. Каш. 2. Мик. 464. живина Мик. 701. звијезда Банд. 46. Мик. 862. здила Мик. 381. земаља Банд. 34. Каш. 25. злоба Јерк. 75. Андр. дев. 30. злоћа Банд. 112. капаља Андр. пут 272. карата Мик. 137. књига Мик. 109. Радн. III6. колудрица Вран. жив. 56. кривина Андр. дев. 75. кучина Мик. 220. лоза Мик. 428. маслина Мик. 724. мекина Мик. 399. Радн. 20. молитава Орб. 129. Андр. пут 120. дев. 138. нач. 32. мрва Банд. 38. мука Див. XV6. Јерк. 66. Андр. дев. 70. невоља Мик. 22. неднља Банд. 183. неправда Банд. 62. оваца Банд. 34. Каш. 84. Радн. 44. опека Мик. 153. палама Каш. 40. паља Мик. 219. патријарака Каш. 3. перала Андр. нач. 38. планина Банд. 34. Бун. 21. плоча Мик. 444. поглавица Банд. 85. погрда Див. 136. приварака Андр. пут 403. прилика Банд. 24. псовака Каш. 50. Андр. дев. 142. птица Вран. жив. 20. Банд. 116. Мик. 105. Радн. 42. пчела Мик. 567. рапа Вран. жив. 39. Банд. 45. Мик. 535. риба Радн. 42. рука Мик. 420. Андр. нач. 38. свиња Мик. 134. свита

¹ Кашин грам. 38 вели: vojvod vel vojvodaа.

Банд. 48. сестара Каш. 41. сирота Мик. 26. слуга Вран. жив. 23. Гунд. суз. I, XVI. Банд. 29. Андр. пут 26. сова Мик. 777. старишина Банд. 91. стијена Мик. 120. страна Банд. 38. Мрн. 61. Мик. 580. стрила Крн. 86. суза Орб. 65. Гунд. пс. 4. Банд. 295. Бун. 36. Мик. 567. тисућа Вран. жив. 50. тмина Банд. 97. трава Орб. 48. Банд. 291. трица Мик. 698. трубаља Каш. 63. туга Мик. 22. удица Мик. 711. удовица Орб. 27. ура Банд. IX. усана Радн. 56. хиљада Мрн. 41. штака Мик. 587.¹

Како је у неких ријечи мушких и средњих с основом на **ја** овај падеж био и према ријечима с основом на **и** (види напријед стр. 74. 78.), тако је био и у неких женских с основом на **ја**, на им је завршетак *иј* који би тада у том падежу имале могао у прва времена разједначивањем гласити и *еј*: тако је било *пискоупини* М. 15. а тада је крајње *ј* иза *е* могло и отпасти или се није свагда писало: *земле* М. 22. 38. тако је непромијенивши *иј* на *еј*, него од *иј* (ни) одбацивши крајње *ј* било XV вијека: *тисъки* Пб. 91.² тако и послѣје: *тисући* Ст. пис. 1, 12. 293. Стар. 3, 259. 276. 291. Вран. жив. 50. тако XVII вијека: *плаћи* Див. XIV. *цревји* Орб. III.³ и избацивши *ј* испред *и*: *цреви* Андр. 299. таке су ријечи с основом **ја** повукле за собом и друге ријечи с основом на чисто **а**, као што је било и међу мушкима и средњима: XV вијека: *аспри* М. 407. 525. 527. Пб. 97. II. 86. *аспрѣ* Пб. 59. *мвсафи* М. 409.

¹ Прем да међу два сугласна уметнуто *а* остаје и кад је за њима додано на крају *а*, како показују горњи примјери, опет се налазе неки између самијех тих примјера *а* и други без *а* међу два сугласна као и напријед *аспра*: XVI вијека: *вечерња* Гуч. 89. *корабља* Гуч. 32. *мравља* Ст. пис. 3, 356. *наредба* Град. дјев. 133. 134. *сељанка* Злат. 536. *трубља* Град. дјев. 39. XVII вијека: *искра* Мик. 141. *магла* Орб. 260. *патријарка* Андр. дев. 93. *сумња* Орб. I. 30. *тужба* Гунд. пс. 27. *шиндра* Мик. 444. и гдје се стичу три сугласна, прем да се међу прва два уметало *а* кад се на крају није додавало *а* (види напријед стр. 80), опет долази без *а* међу сугласнима кад се на крају додавало *а*: XVI и XVII вијека: *војска* Д. Рав. VIб. Гуч. 102. Гунд. суз. *предгов.* Каш. 109.

² Није поуздано: *десѣтъ тисъки седѣмъ сѣтъ* Пб. 67. јер може бити да је погрешка мјесто *тисъки* и *седѣмъ*. Наштампано је *плаћни*, *сгевујј*, али на крају стоји *и* и *иј* за једно дуго *и*.

на крају XV и свега XVI вијека: аспри Ст. пис. 5, 185. бесици Ст. пис. 1, 84. злоби Ст. пис. 5, 39. коси Ст. пис. 2, 18. 79. Злат. 11. 53. магли Н. Рањ. 112. папи Буд. 148. стрили Зор. 31. сузи Ст. пис. 2, 168. Брн. 41. усни Ст. пис. 2, 409. XVII вијека: воиски Пос. 416. наспри Пос. 206. Радн. 88. коси Гунд. суз. I, XXXI. Бун. 6. 13. карби Радн. 63. палми Банд. 77. 81. помњи Радн. 86. служби Див. XIV. срчби Радн. 59. стази Крн. 14. 206. стрили Крн. 7. ури Вран. жив. 64. 65. 105. хвали Банд. 290. 293. 297. хиљади Мрн. 45. 55.

Г. У адјектива је за сва три рода било једнако, и то као у супстантива с основом на а у правом њиховом том падежу, али само у прва времена: *адокъ Стеф. 7. сирѣъ Стеф. 18. носѣъ Стар. 4, 64.* а у исто се доба замјењивао сложенијем обликом, који види.¹

III. Основе на i. Крајње се *i* у основи шири те бива дуго, а у словенским језицима опет кратко, између њега и наставка да не буде зијева *умеће се j*, за којим наставак поставши у словенским језицима *ъ* *отпада*, а тада и *j*, које се у старом словенском језику пише *и*, стојећи на крају и имајући пред собом *и* у српском језику *отпада*:

А. У мушких ријечи: до краја XV вијека: *къмети М. 29. кмети М. 30. 339. 345. 422. лѣди М. 6. люѣди М. 367. пѣти М. 264.* и даље свега времена: *људи² Банд. IV. Банд. 198. Каш. 86. Мик. 464. пути Н. Рањ. 1936. црви Ст. пис. 1, 315. 316. 333. 360р. 1236. Орб. 163. Андр. пут 360. Пос. 186. Радн. 36. 43.* — И у ријечи је *дан* овака основа, те је и она у овом падежу гласила свега времена: *дѣни М. 165. 190. 257. дни II. 62. 101. 140. Н. Рањ. 41. 360р. 266. Ст. пис. 3, 266. 5, 12. 117. Злат. 2. (dniј) Банд. X.*

У старије вријеме могло је *ни* на крају разједначавањем гласити и *ен*: *люден Стеф. 8. ноктен М. 331.*

Али су све оваке ријечи осим *људи* прелазиле међу ријечи с основом на а, неке раније неке позније; у ријечи *дан* тако је још у старом словенском језику (Миклошић, *vergl.*

¹ Што има: *велик* педјепс достојан је Д. Рањ. 6. споменуо сам да ће то бити акусат. јед. мушкога рода.

² Често латинским словима стоји на крају *иј* или *иѣ*, али мислим да је то само мјесто једнога *i*.

gram. III. 53), а у нас се налази од XV вијека кроза све вријеме: *дмъ* П. 117. *днъ* П. 137. *дан* Н. Рањ. 276. Ст. пис. 1, 3. 5. 266. 2, 433. 438. 3, 263. 4, 167. 206. 5, 17. 29. Град. дух. 49. Хект. 26. 18. 356. 45. Буд. 138. Вран. жив. 87. Банд. 98. Крн. 46. тако и *лакат* Н. Рањ. 115. Збор. 52. *нохат* Ст. пис. 1, 51. *нокат* Мик. 333. *пут* Ст. пис. 5, 189. с доданим *а* на крају такођер од XV вијека: *дмъ* М. 380. Збор. 8. Ст. пис. 3, 10. 63. 79. 350. 4, 36. 49. 219. 371. 5, 74. 99. 161. 165. Град. дух. 55. Злат. предгов. 2. Гуч. 39. Див. 4. Вран. жив. 24. 52. 83. Орб. 10. Банд. 11. Гунд. пс. 23. Мат. 29. Мрн. 61. Каш. 16. Мик. 55. Пос. 43. Радн. 26. *лаката* Н. Рањ. 1156. Збор. 316. Орб. 197. 219. Банд. 7. Каш. 50. *ноката* Орб. 210. *пута* Н. Рањ. 436. 466. Див. 29. Мат. 8. Каш. 96. Мик. 62. Андр. дев. 1. Радн. 31. неке су прешле онамо тако да према ријечима с основом на *и* имају и *ов*: тако би било још XIII вијека *господохъ* М. 26.¹ тако је XVI вијека и послѣје: *голубов* Н. Рањ. 175. *путов* Зор. 276. Банд. 35. и с доданим *а*: *путова* Банд. 119. Мат. 16.² — Између женских ријечи с основом на *и* постала је мушкога с истом основом па је с таким ријечима прешла међу мушке с основом на *а*, те има као оне: *длана* Ст. пис. 4, 111. тако је и *мрав* између ријечи с основом на *а* (*мравија*, *мравља*) прешао међу женске с основом на *и*, а оданде међу мушке с основом на *и*, те је имао у овом пад. као и остале ријечи једнако са женским: *мрави* Ст. пис. 4, 165. 271. Радн. 9. али је с таким ријечима опет прешао и међу мушке ријечи с основом на *а* те има у овом падежу и *мрава* Ст. пис. 4, 164.

Б. У женских: до краја XV вијека: *рисун* М. 542. *ствари* Пб. 130. и послѣје кроза све вријеме: *голијени* Н. Рањ. 111. *звјери* Ст. пис. 3, 405. 4, 282. *звири* Хект. 22. Чубр. 46. Гунд. суз. III, LV. Андр. пут 383. *кости* Збор. 1136. Ст. пис. 5, 154. Гунд. суз. II, XXXIV. Радн. 74. *лажи* Буд. 92. *напасти* Гуч. 209. *ноћи* Н. Рањ. 446. Банд. VII. *охолости* Гуч. 209. *цјесни* Злат. 85. *писми* Зор. 56. *Брн.* 656. *погибили* Каш. 112. *погибли* Радн. 57. *ријечи* Н. Рањ. 80. Град. дух. 35. Мик. 726. *уши* Ст. пис. 5, 332. и ријечи које се највише говоре само у множини: *гусли*

¹ Али би то па том мјесту могло бити и инструментал јед. према номинативу господа.

² Кашић грам. 27 вели: *golubov vel goluba vel golubi*.

Н. Рањ. 122. Мик. 238. јасли Град. дјев. 180. Гуч. 145. прси Н. Рањ. 24. Збор. 1136. Ст. пис. 1, 329. 4, 39. 5, 24. 148. Каш. 91. Андр. дев. 49. тако и дпили Злат. 626. — Ријеч *отров* била је женскога рода с основом на *i*, те је у овом падежу било: отрови Ст. пис. 3, 110.

У ријечи средњега рода *плеће*, *око* узима се стари номинатив двојине *плећи*, *очи* као да је номинатив мн. женскога рода с основом на *i*, па према томе има и у овом падежу као у тијех женских ријечи: плећи Ст. пис. 3, 463. 5, 137. очи Ст. пис. 5, 247. 326.

И у оввијех је ријечи као и у мушких у старије вријеме у овом падежу крајње ни могло разједначавањем гласити и ен: запокѣден М. 9. ношеен Стеф. 28. кластен М. 63. страстен Дом. 218.

Неке су између оввијех ријечи прелазиле и у другим падежима међу женске с основом на *a*, па су прелазиле и у овом: гусал Зор. 126. писан Брн. 11. 19. 236. 246. Вран. жив. 108. само један пут и то у слику налази се тако и кост Зор. 14.¹ Ријеч *јасли*, која је прелазила међу средње с основом на *a*, споменута је у том падежу код њих.

IV. Основе на сугласно. К основн приступа наставак поставши у словенским језицима *ѣ*, које у српском језику отпада:

А. У мушких ријечи с доданим *a* на крају: камена Мик. 184. 444. тако између ријечи које су у номинат. јед. прешле међу ријечи с основом на *a*: грумена Банд. 124. прешавши онамо налази се и без крајњег *ен* у основи: *пѣама* Гунд. суз. II, XIII. Андр. 221. између ријечи које су прешле онамо налази се и са *ов* према ријечима с основом на *и*: еленов Стар. 3, 221.

Те су ријечи још у старом словенском језику прелазиле у том падежу међу ријечи с основом на *i*, по том је и у нас било још XV вијека: *камени* М. 386. а према томе и XVII вијека: *грумени* Банд. 111. 113.

Б. У ријечи средњега рода: *брѣмєнь* М. 532. *крѣмєнь* Пб. 84. *врѣмен* Банд. V. *рамен* Град. дух. 58. *дѣтєть* П. 1. *колєс*

¹ А Кашић грам. 41 вели да је у овом падежу *sladost vel sladosti vel sladosta*.

Ст. пис. 1, 247. небес Ст. пис. 1, 336. 2, 201. 3, 355. 5, 118. 299. Н. Рањ. 1466. Збор. 286. Град. дух. 50. Злат. 94. Банд. 24. слокесъ М. 17. телес Брн. 276. Мрн. 60. људесъ М. 100. — С доданим на крају *а* као и у других ријечи: бримена (opus) Радн. 43. врјемена Ст. пис. 3, 10. вримена Д. Рањ. VIII. времена Ст. пис. 4, 265. Див. IX. Мик. грам. 44. имена Ст. пис. 3, 378. рамена Ст. пис. 3, 474. колеса Збор. 36. небеса Н. Рањ. 135. Ст. пис. 2, 350. 3, 289. 4, 296. Збор. 54. Ст. пис. 5, 118. 134. Злат. 586. Гуч. 7. Див. 32. Обр. 23. Гунд. суз. I, III. Бун. 5. Јерк. 89. телеса. Ст. пис. 3, 335. Збор. 686. Орб. 95. Каш. 32. тилеса Радн. 64. чудеса Ст. пис. 2, 73. Каш. 34. Андр. нач. 48. Радн. 64.

Изједначујући се с ријечима средњега рода у којих је основа на *а*, неке у овом падежу као и у другим крће основу одбацујући јој крајње сугласно и пред њим самогласно: кода Н. Рањ. 1176. Збор. 13. Брн. 8. Злат. 2. Буч. 238. слова Див. XIII. Банд. IV. Ђам. 4. Мик. 183. чуда Јерк. 76. Андр. нач. 14. да су неке од ових прешавши тако окрћене међу ријечи с основом *а* имале у овом падежу и *ов* према основама на *и*, споменуто је напријед код ријечи средњега рода с основом на *а*.

Неке су онако као и мушке и средње и женске с основом на *а* прелазиле у овом падежу с цијелом основом међу оне у којих је основа на *и*, али тек од XV вијека: врмени Буд. 54. 148. времени Див. IX.¹ рамени Ст. пис. 3, 395. 463. Зор. 456. симени Мрн. 24. небеси Ст. пис. 2, 111. 5, 27. 304. Гунд. пс. 34. суз. III, XXXIX. Бун. 4. тако су прелазиле и одбацивши у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: коли Ст. пис. 3, 321. Вран. жив. 71. тијели Ст. пис. 3, 120. неби Ст. пис. 2, 441. 443. 4, 437. 5, 8. 43. 114. 329. Злат. 6. 186. 246. 956. 102. Гунд. пс. 5. суз. I, LXIII. Мрн. 20.²

В. У женских: матеръ Сав. 5. кѣкеръ М. 364. црѣкѣ М. 243. — и с доданим *а*: матера Орб. 216. 248.

Неке су у овом падежу прелазиле још у старом словенском језику међу оне с основом на *и*, по томе је и у нас: кѣри М. 356. 360. Пб. 76. кѣери М. 364. кѣѣри М. 373. Пб. 67. хѣри

¹ Кашић грам. 33 вели: *vrimen vel vrimena vel vrimeni*.

² Кашић грам. 35 вели: *nebes vel nebesa vel nebov vel nebi*.

Н. Раѣ. 82. Вран. жив. 41. кћери Ст. пис. 4, 419. Град. дјев. 80. Банд. 209. — Ријеч *црква* прешла је међу оне с основом на а: цржав Н. Раѣ. 2126. Град. дјев. 183. Банд. 26. и с доданим а: цркава Н. Раѣ. 35. 145. Гуч. 12. 67. 88. Андр. пут 429.

V. Мјесто генитива мн. долази кад кад локатив мн. јамачно поводећи се за прономиналнијем обликом, који за оба падежа једнако гласи, али до XVI вијека долази тако ријетко да је тешко мислити да је та замјена била у самом језику, него ће у њој бити само погрјешке писарске: тако још XIII вијека: а) у ријечи с основом *і*: *одъ кѣсехъ людехъ* М. 31. — б) у ријечи с основом на сугласно и у овцјех које добивају основу на сугласно у множини одбацивши крајње *ин*, или управо опет у ријечи с основом на *і*, јер оне и једне и друге узимају тај падеж од овцјех: *одъ старихъ крѣмєнєхъ* М. 38. *одъ кѣсехъ людехъ крѣмєнєхъ* М. 31. — в) у мушке ријечи с основом на а, која у том падежу може бити да је такођер прешла међу ријечи с основом на *і* имајући *є* мјесто *т*: *до мѣнєхъ, одъ мѣнєхъ* М. 38. тај се је облик (локат.) ријечи с основом на *і* још XIV вијека замјењивао обликом ријечи с основом на а, те се је XIII вијека јамачно већ слабо осјећао, а тијем су лакше могли писари гријешити не знајући шта ће с њим и тако га узимајући мјесто генитива. — XIV вијека, из кога су споменници много обилатији, не находим ни једнога примјера у ком би генитив мн. био замијењен локативом. — XV вијека налази се локатив мјесто генитива само у ријечи женских с основом на а, а будући да се тада већ додавало генитиву мн. *а*, те се локатив у многих ријечи само тијем разликовао од генитива што је имао на крају *х*, лако је могао гдјекоме мјесто генитива са *а* на крају доћи на ум локатив: и донста само у онијех ријечи женскога рода долази локатив мјесто генитива, у којих се та два облика разликују само крајњим *х*: *одъ онѣхъ голѣнѣхъ* П. 44. *онѣхъ голѣнѣхъ* П. 45. *одъ тѣхъ рѣботѣхъ* П. 85. *кѣсѣхъ сѣдѣнѣхъ* П. 109. *децахъ моѣхъ* М. 528. од узах Ст. пис. 1, 21. од јацѣх руках Ст. пис. 1, 21. — XVI вијека осим ријечи с основом на *і* и онијех у којих је у то вријеме био генитив мн. према тијем ријечима, врло ријетко у другима: тако између ријечи мушких с основом на а само: прије дионицѣх твојицѣх (Јевр 1, 9) Н. Раѣ. 22. из-

међу ријечи женских с основом на *а* само: од уздаха и *молбах* мојијех Гуч. 305. чешће у ријечи с основом на *і*: у мушких: од људех Зор. 41. у женских: окол заповидех божјих Буд. 51. између мушких у којих је истина основа на *а* али које су у овом падежу прелазиле међу ове: ван оних казех Буд. 56. и кад је у ријечи с основом на *і* изједначен локатив мн. с локативом мн. ријечи мушких у којих је основа на *а*: заповедих Брн. 72. ричих Брн. 48. стварих Брн. 21. — у других ријечи, које су у то вријеме прелазиле у генитиву мн. међу ријечи с основом на *і*, те им се од тога надежа разликовао локатив мн. само крајњим *х*: између мушких с основом на *а*: од *излих предех* Шаф. рат. 1873. 111. између ријечи средњега рода с основом на *а*: насрид вратих Зор. 9. од дилих Буд. 63. добрих дилих Брн. 26. четири ста литих Стар. 3, 225. уз оваки локат. није било тешко и другоме са *о* пред *х* у ријечи средњега рода доћи на мјесто генитива: од устох твојих Брн. 446. — XVII вијека, кад је по неким крајевима било ослабило *х*, неки су га писци често изостаљали гдје би требало а писали гдје не треба, тако има без *х* н. пр. *искрстовис* Див. XIII 6. на врати Мик. 790. а има *х* гдје не треба н. пр. *neumiohstva* Банд. 254. којих (номинат. јед.) Банд. V. *здаха* (т. ј. уда) Пос. 15. *техолог* Пос. 136. *холога* (онога) Пос. 4. *њех* (акус. мн.) Пос. 86. *sveh* (акусат. мн.) Радн. 2. *svih* (номин. мн.) Радн. 3. *kaharbi* (т. ј. карби) Радн. 63. У тих књижевника кад за генитив мн. долази облик са *х* на крају, ако се таки облик не разликује од генитива мн. ничим другим него само онијем *х*, не може се узети да је доиста локатив употребљен мјесто генитива, него је таки облик доиста генитив, коме је певјештином њиховом додано *х*. Тако није локатив мјесто генитива, него је генитив мн. на *и*, који смо напријед видјели, па му је гријешком додано *х*: у мушких ријечи с основом на *а* и на *ја*: родитељих Банд. 194. мужих 56. мисецих V. дарових 153. часних 149. тако у ријечи која у множини одбацује *ин*: жудијих Банд. 219. и која је између ријечи с основом на сугласно прешла међу ове: грумјених Банд. 111. у ријечи средњега рода с основом на *а* и на *ја*: говоренијих Банд. 169. диплованијих 123. евангелјих 1. зламенјих 21. краљевствих 107. милосрдјих 40. очитованијих 26.

пожеланијих 26. приступљенијих 171. — у ријечи с основом на *i*: у мушких: од старих дних Банд. 177. људих Банд. 14. Мик. 37. првих Мик. 53. у женских: запокиених Див. 8. ригних искрстокине Див. XIIIб. стварих Див. 166. властних Банд. 107. жалостих 243. заповидих 249. костих 121. мислих 63. моћих 170. ноћих 36. печалих 26. стварих 138. јаслих 179. прсих Јерк. 93. — у женских ријечи с основом на *a*, које су, како смо напријед видјели, генитив мн. имале и према ријечима с основом на *i*: оне још особито потврђују да ни у предњим примјерима није локатив, јер у женских ријечи с основом на *a* не може бити спомена о локативу на *их*: тако: војских Банд. 263. неправдих 38. 39. палмих 76. патријарких III. узих 238. 239. урих VII. хвалих 5. јасприх Радн. 95. ништа друго него су таке погрјешке и у оваким примјерима какви су много рјеђи: душах Банд. 291. аздијих Пос. 13. твојије грихах Пос. 3. напаствовањах Пос. 41. само што Вранчић има једном рожицах Вран. жив. 19. могао би бити локатив мјесто генитива, јер Вранчић још добро зна за *x*: њему је био много обичији генитив мн. без *a*, па употребивши га са *a* могао се ласно помести помисливши да му још треба *x* као у локативу. А у ријечи у којих се локатив разликује и другачије а не самим *x*, риједак је и XVII вијека локатив мн. мјесто генитива, па је и тада јамачно прономинални облик помагао мијешати их; а како долазе помијешани само у два књижевника, јамачно су само књижевници мијешали: у ријечи мушких с основом на *a*: огуљенијех власијех Мик. 363. од чланцијех Мик. грам. 4. од осталијех намисницијех Мик. грам. 11. у ријечи средњега рода с основом на *a*: богатствије Радн. 68. 78. 79. 80. 83. 84. 85. у ријечи с основом на *i*, које су у то вријеме и још прије прелазиле у локативу мн. међу ријечи мушке с основом на *a*, у таким мушких ријечи: од свијех вриједнијех људијех Мик. предгов. људије Радн. 29. 72. 74. у женских: разбијенијех костијех Мик. 547. од њекијех оштријех ријечијех Мик. предгов. од ријечијех смишњијех Мик. 584. од ријечијех безреднијех Мик. 33. од мнозијех стваријех Мик. 255. од твојијех властитије крпостије Радн. 34. болестије 75. жалостије 51. испразностије 13. крпостије 30. лудостије 62. обиталије 76. псостије 30. стварије 12. свитлостије 35. и ријеч

која је и у номинативу мн. прелазила међу ријечи с основом на *i*: јасприје Радн. 91.

Што у једном споменику XIII вијека има *оуѣ монахъ людне, оуѣ монахъ живуче* М. 29. мислим да је ту генитиву мн., који се свршивао на *иј*, додано *е* онако како се додавало у инструменталу јед.

На крају XVI вијека налази се у једнога писца мјесто овога падежа генитив двојине у једне ријечи женскога рода с основом на *i*: светијех отајностију Гуч. 25. од којијех отајностију Гуч. 25. — А у једнога писца XVII вијека налази се истијем обликом замијењен овај у ријечи средњега рода с основом на *a*, али само у слику, и јамачно њега ради: литу Мрн. 60.

ДАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је за сам датив *bhjam* и за множину *s*, дакле *bhjams*; од тога у словенским језицима *bh* гласи *м*, а *j* испада, *am* предивши се у *ѡ* слаби у *ѣ*, а *s* на крају отпада: тако наставак гласи у словенским језицима *мѣ*, којему у старом словенском језику остаје *ѣ*, а у другима отпада.

I. Основе на *и*. Ријечи су с таким основом прешле још у старом словенском језику у том падежу међу ријечи мушке с основом на *a*; види под II.

II. Основе на *a*:

A. У ријечи мушкога и средњега рода: крајње *a* у основи кратко будући гласи у словенским језицима *о*, које у основама на *ја* прелази у *е* предњега гласа ради:

а) с основом на чисто *a* до краја XV вијека: мушке: апостолюмъ М. 367. кохиромъ М. 22. Стеф. 29. кнпоградомъ М. 164. кѣкомъ Стеф. 18. М. 176. кѣкомъ М. 481. кнкомъ М. 488.¹ кнкнкомъ Пб. 20. нпрѣдѣвникомъ П. 106: пѣргаромъ Пб. 31.² трѣгомъ М. 19. храмѣмъ М. 540. ѡлокѣмъ М. 4. 42. — средње: дѣломъ

¹ Што има кнѣмъ М. 328. биће писарска погрешка.

² Наштампано је пѣргаромъ, али бивши у Дубровнику потражних оригинал те се увјерих да је пѣргаромъ; а то је пургар = *bürger*, како се и сада говори око Загреба.

Стеф. 14. мѣстоу М. 129. мѣстоу М. 304. селоу М. 144. оустоу М. 110. — На крају XV и свега XVI вијека: мушке: анге-
лом Ст. пис. 1, 270. 2, 75. Н. Рањ. 22. Град. дјев. 19. апосто-
лом Н. Рањ. 1546. апустолом Буд. 9. бисаком Ст. пис. 4, 162.
војником Ст. пис. 3, 318. вуком Ст. пис. 1, 159. гаденалом
Збор. 566. градом Н. Рањ. 176. грешником Ст. пис. 5, 33. Гуч.
83. гријехом Ст. пис. 5, 151. Гуч. 252. дугом Буд. 117. дужни-
ком Ст. пис. 3, 369. Град. дух. 87. Вран. рјеч. 127. завидни-
ком Д. Рањ. 676. зубом Н. Рањ. 32. идолом Н. Рањ. 46. ин-
квиситуром Буд. 145. јархибискупом Буд. 132. јунаком Д. Рањ.
V. калуђером Град. дјев. 131. крвником Ст. пис. 3, 386. Злат.
2. љубовником Град. дјев. 159. мучеником Гуч. 13. народом
Н. Рањ. 14. Ст. пис. 3, 461. Град. дјев. 87. немоћником Гуч.
54. псом Н. Рањ. 466. Стар. 3, 338. Д. Рањ. 696. пуком Н. Рањ.
676. Град. дјев. 87. путником Град. дјев. 75. учеником Н. Рањ.
25. Град. дјев. 73. Гуч. 247. чловином Буд. 48. — средње:
вратом Н. Рањ. 158. Ст. пис. 4, 192. 200. Брн. 24. Злат. 306.
дилом Ст. пис. 1, 303. дјелом Н. Рањ. 84. Злат. 32. пророчан-
ством Гуч. 218. устом Ст. пис. 1, 94. 2, 104. Н. Рањ. 111. Хект.
27. Зор. 28. Брн. 44. Злат. 46. — XVII вијека: мушке: ање-
лом Орб. 227. ангелом Каш. 30. апостолом Каш. 78. апошто-
лом Радн. 24. богом Вран. жив. 10. војником Мик. грам. 4.
гравраном Мрн. 36. гробом Вран. жив. 21. гришником Јерк.
82. дужником Радн. 61. законом Вран. жив. 48. жудјелом Радн.
42. лавом Радн. 10. народом Див. 106. немоћником Каш. 34.
псом Вран. жив. 52. Банд. 38. Радн. 99. пуком Радн. 98. пут-
ником Вран. жив. 48. разумником Вран. жив. 11. редовником
Див. 11. родјаком Мат. 61. учеником Орб. 250. Банд. 1. Радн.
21. — средње: богатством Радн. 87. вратом Вран. жив. 93.
Банд. 172. Радн. 49. дилом Банд. 73. Радн. 45. колином Банд.
125. устом Банд. 106.

б) с основом на ја: до краја XV вијека: мушке: прѣ-
штелеу М. 106. прихтелеу М. 483. злеу М. 62. кнезеу М. 25.
88. 146. 162. мнѣстареу М. 115. покнѣсареу М. 85. П. 152.
оульпареу М. 58. цареу М. 67. 174. — средње: оуценику М. 73. —
На крају XV и свега XVI вијека: мушке: пријатељу Ст.
пис. 1, 159. Злат. 9. коњем 186. витезем Стар. 3, 323. кнезем
Буд. 59. владаоцем Злат. 86. отцем Н. Рањ. 22. старцем Н.

Рањ. 44. судцем Н. Рањ. 68. трговцем Збор. 276. царемъ М. 547. тако је било и мрављем Ст. пис. 4, 85. — средње: помањкањем Буд. 37. — XVII вијека: мушке: непријатељем Орб. 240. родитељем Орб. 32. Кап. 21. мужем Вран. жив. 74. жетеоцем Банд. 71. злочинцем Мик. 232. оцем Кап. IIIб. пришладцем Банд. 190. трговцем Див. 11. — средње: дилованјем Банд. 100.

Тако је било и у адјектива за мушки и средњи род: с основном на чисто а: докољномъ Стеф. 24. с основном на ја: владикънсмъ М. 4. али само у најстарија времена, а послѣје долази само сложени облик.

Из падежа у којима основе на и тај крајњи глас свој пред самогласнијем наставком мијењају на ов, и у којима је од таквих основа прешло њихово ов и у ријечи мушке с основном на а, из тих је падежа прешло ов и у овај у ријечима мушким с основой на а, ако му се и не почиње наставак самогласнијем, па је к основи, која се тада свршује на ов, додан на пово завршетак њезни, како гласи у словенским језицима, т. ј. о; а како су се ријечи с основой на и помијењале с ријечима у којих је основа на а, све је речено прешло и к њима; речено ов у основа на ја гласи као и у другим падежима предњег гласа ради ов; тако се налази у нас од XIV вијека: с основой на чисто а и на и: градокомъ М. 175. 233. синокомъ М. 106. XV вијека с основой на чисто а и на и: кѣкокомъ М. 333. градокомъ М. 304. синокомъ М. 373. 394. 403. 497. 510. храмокомъ М. 540. с основой на ја: краљкомъ М. 487. на крају XV и свега XVI вијека: с основой на чисто а и на и: боговом Злат. 7. валовом Ст. пис. 3, 12. вуковом Ст. пис. 4, 478. 5, 395. гријеховом Ст. пис. 5, 36. духовом Град. дух. 5. дјев. 31. јадовом Ст. пис. 3, 73. поповом Ст. пис. 5, 290. Стар. 3, 323. синовом Н. Рањ. 486. Збор. 186. Ст. пис. 3, 474. 4, 366. 393. 4, 471. 482. 5, 9. 21. Град. дјев. 28. с основой на ја: краљевом Збор. 506. Ст. пис. 5, 46. Гуч. 301. мужевом Д. Рањ. 28. XVII вијека: с основой на чисто а и на и: боговом Орб. 273. градовом Банд. 6. дуговым Радн. 41. киновом Мик. 193. синовом Банд. 37.

Ријечи с основой на ја мушке и средње изједначујући се с оима у којих је основа на чисто а имају кад кад и о мјесто е: у мушких: XIII вијека прихителомъ М. 28. али је то

једини примјер у ком би тако рано стајало *о* иза *љ*, за то може бити каква год погрјешка: на крају XIII или првијех година XIV вијека иза гласа *р*: *пастыромъ* М. 61. XIV и XV вијека иза *з* и *р*: *кисзоъмъ* М. 133. *монастыромъ* М. 167. *поклисзоъмъ* М. 218. 220. 480. *глобаромъ* М. 485. *кatzнлромъ* М. 485. на крају XV и свега XVI вијека већ не само иза поменути два гласа: витезом Ст. пис. 4, 423. кнезом Ст. пис. 1, 46. Збор 12. пинезом Ст. пис. 1, 156. Буд. 67. пјенезом Ст. пис. 5, 6. пастиром Ст. пис. 5, 192. пастијером Злат. 726. Зор. 76. морнаром Ст. пис. 2, 439. царом Ст. пис. 3, 45. 56. 314. него и иза других: пријатељом Ст. пис. 4, 423. Д. Рањ. 43. непријатељом Гуч. 272. родитељом Град. дјев. 78. 92. 139. владоцом Ст. пис. 2, 441. дјевцом Град. дјев. 27. зецом Д. Рањ. 114. младпјенцом Ст. пис. 4, 223. славицом Ст. пис. 2, 506. сцјеваоцом Д. Рањ. 145. тако и XVII вијека: витезом Вран. жив. 14. зидаром Вран. жпв. 112. овчаром Каш. 10. пастиром Банд. 10. Каш. 11. Радн. 63. обичајом Радн. 77. краљом Радн. 75. 77. кукудриљом (крокоди) Каш. 96. научитељом Орб. 275. непријатељом Орб. 64. Радн. 18. 26. 32. 43. Глав. 59. родитељом Глав. 101. тако XVI и XVII вијека у странијем ријечима у којима се још у старом словенском језику избацивало *ј*: *фарисеом* Н. Рањ. 159. — У таквих ријечи и мјесто *ев*, кад га имају у том падежу, долази *ов* иза *з* XV вијека: *кисзокомъ* М. 489. II. 161. — У средњих је врло ријетко *о* мјесто *е* на крају XV вијека: *личцом* Ст. пис. 2, 280. XVII вијека: *болованџом* Радн. 75. *наслађенџом* Радн. 13. *поштењом* Радн. 13. 38.

Ријечи које постају наставком *ин* и *јанин*, кад у множини одбаце крајње *ин*, онда имају основу на сугласно и изједначују се с ријечима у којих се основа свршује на сугласно (види под IV): у њих наставак *мъ* приступајући к основи налази пред собом глас *н*, тада се *н* изједначује с гласом који је за њим, т. ј. с гласом *м*, те и само постаје *м*, а тада се од два *м* једно избацује: тако је у нас било XII XIII и XIV вијека: *граџинъ* М. 1. *доброкуџинъ* М. 2. 17. 53. *Дѣтџинъ* М. 92. а и послеје долази македонам Стар. 3, 268. — А како су ријечи у којих је од постања њихова основа на сугласно у овом падежу прешле међу оне у којих је основа на *и*, тако су с њима прелазиле онамо и ове, које реченијем начином добивају основу

на сугласно; по томе је у нас било до краја XV вијека: *клателомъ* М. 34. 43. 54. 157. 174. 185. 218. 220. 221. 255. 300. 340. Пб. 76. 80. *Планиномъ* М. 265. *срѣблемъ* М. 125. *срѣблемъ* М. 375. али како су мушке ријечи с основом *і* а с њима и оне с основом на сугласно прешле међу мушке с основом на *а*, тако су и ове с њима прешле онамо; по томе имамо још од XIII вијека: *клателомъ* М. 24. 25. 27. 28. 41. 42. XIV до краја XV вијека: *клателомъ* М. 117. 156. 158. 169. 403. 414. 450. 518. 545. Пб. 85. *грглѣномъ* М. 177. П. 118. *грглѣномъ* М. 327. *дуброукѣномъ* М. 119. 146. 157. *Коцѣлиномъ* Шаф. рат. 1873. 110. *жоуднемъ* М. 447. на крају XV и свега XVI вијека: *клателомъ* Збор. 27. *жидовом* Ст. пис. 1, 184. 3, 318. 5, 133. *неѣнитѣномъ* Збор. 26. *крстѣаном* Ст. пис. 5, 110. Гуч. 1. *мишѣаном* Хект. 276. *поганом* Ст. пис. 3, 58. *римѣаном* Ст. пис. 1, 70. тако *жудиом* Н. Рањ. 48. Збор. 766. XVII вијека: *бусломаном* Мрн. 40. *жудиом* Банд. 30.

Како су у другим падежима гдјекоје ријечи мушке с основом на *а* прелазиле међу оне с основом на *і* (види напријед стр. 37. 69. 74), тако су прелазиле и у овом падежу; по томе се налази још XIV вијека *зѣкономъ* П. 11. 12. XV вијека: *вези-ремъ* М. 460. по томе и кад основа добије *ов* XVI вијека: *градомъ* М. 550. *кисѣжомъ* М. 552. тако и кад је у основи пред завршетком грлени глас, који се мијења у номинативу мн. па се мијења и у овом падежу XVI вијека: *отоѣмъ* М. 526.

И у овом се падежу као и у генитиву мн. додаје на крају *а*; тако долази још XIV вијека: до *внеси* *кискомѣ* М. 106. до *внесѣ* *кискомѣ* М. 106. до *вѣѣѣ* *вѣкомѣ* М. 217. *ѣ* *вѣѣѣ* *вѣкомѣ* М. 217. *ѣ* *внесѣ* *вѣкомѣ* М. 240. XV вијека: *внесѣ* *вѣкомѣ* М. 249. *внесѣѣ* *вѣкомѣ* М. 459. тако XVII вијека и попома Вран. жив. 37. Таком се облику додавао на крају на ново наставак падежни на крају XV или у почетку XVI вијека: по *вијеке* *вијекомам* Ст. пис. 2, 442. а *м* на крају гласи *и њ* XVI вијека: у *вијеке* *вијекоман* Н. Рањ. 1486. 1586. 199. 201. *ѣ* *све* *кисѣ* *внескомѣѣ* Збор. 226.

Прем да се овај падеж у ових ријечи, како видјесмо, држао кроза све вријеме, опет још на крају XIV вијека долази мјесто њега инструментал мн.: *къ* *свономъ* *принѣтели* П. 246. то је једини примјер до XVI вијека, а тога су вијека чешћи: у мушких ријечи: *свршио* *си* *онијѣми*, *ки* у *те* *уѣају*, *чловѣчијѣм*

синовми, ки ти се придају, љуvenu сву радост Ст. пис. 3, 455. вашим закони слика није и ваш глас Ст. пис. 4, 424. к твојима отари Злат. 316. протива пођи овијем ножи бодљивијем Злат. 716. у средњих: к врати Ст. пис. 4, 325. 369. допустит' теби и удми твојима Ст. пис. 5, 90. да (бог) дава то вишу срећу вашијем висоцијем дјели Злат. предгов. 36. к твојим прислатким уди Злат. 616. — На супрот наводи се датив мн. мјесто инструментала, прем да врло ријетко: у почетку XVI вијека: учинивши с тежаком од динара посла њих у виноград свој (Мат. 20, 2) Н. Рањ. 34. и XVII вијека: прид свијем својим дворником Радн. 90. — Много су се виши мијешала та два падежа у других ријечи, особито у женских с основом на а и у прономина личнијех, чему је највише узрока било у гласовима које су имале на крају, како ће се код њих видјети. кад је то мијешање било најјаче, онда се инструментал мн; у ријечи мушких и средњих с основом на а у велике мијешао добивајући мјесто самога и на крају *ими* или окрњено *им*; од тога је мијешања долазило те су се оба падежа и изједначивала, а изједначивала су се тијем што се у дативу мн. крајње самогласно у основи пред м истискивало и на његово мјесто продирало из инструментала *и*, које је у њега било пред његовијем м у реченом завршетку *ими* или окрњеном *им*. По томе имамо датив од самога почетка XVI вијека: старцим Н. Рањ. 69. истога вијека: гријесим Ст. пис. 5, 33. Гуч. 10. дарим Град. дјев. 55. духовим Град. дјев. 9. дух. 46. кошим Д. Рањ. 114. оцим Град. дјев. 31. ругаоцим Ст. пис. 5, 17. синовим Ст. пис. 4, 393. XVII вијека: брацим (братац) Бун. 51. гријесим Бун. 3. Андр. дев. 77. дворим Бун. 13. добротинцим Андр. пут 215. кладенцим Андр. пут 403. краљим Гунд. суз. II, XII. навјесницим Бун. 52. научитељим Андр. пут 155. непријатељим Андр. пут 133. прасцим Гунд. суз. I, XI. пријатељим Андр. пут 214. родјацим Андр. пут 214. словинцим Мик. предгов. ученицим Бун. 51. Андр. дев. 140. Тако и у средњих: XVI вијека: дјелим Д. Рањ. 118. XVII вијека: вратим Андр. пут 226. 266. устим Андр. дев. 8.

Као што се овом облику још док није био овако помјерен додавало на крају *а* (види мало напријед стр. 96), тако се дода и помјереном: XVI вијека: млацима (младац) Д. Рањ. 30. 105. XVII вијека: грешницима Андр. пут 125. непријатељима

Андр. пут 136. оцима Андр. пут 156. синовима Гунд. пс. 28. трудима Андр. пут 147. чарима Мик. 826. тако и у средњих: XVI вијека: сатима (сто) Н. Рањ. 1546. устима Д. Рањ. 75. Злат. 866. XVII вијека: дјелима Орб. 9. 300. лобрима Орб. 70. наслађењима Радн. 6. наслађивањима Радн. 7. устима Каш. 70.

По што се *а* тако дода, стаде се *и* пред *м* избацити, али истом XVII вијека, и тада још врло ријетко и само иза гласова *љ* и *њ*: у мушких: пријатеља Радн. 14. у средњих: поштења Радн. 6. хотења Радн. IIб.

Како се овај помјерени облик својим *и* пред *м* веома приближио сложеном дативу мн. у адјектива, који се још од прије замјењивао прономиналним обликом, налази се таки облик од адјектива пренесен на сунстантив средњега рода, али истом у другој половини XVII вијека и само у једнога писца: богатствијем Радн. 81.

Средње су ријечи кад кад прелазиле у овом пад. међу женске с основом *н а*, и то од XIV вијека али веома ријетко; тако свега XIV и XV вијека има само по један примјер: селамъ М. 111. владимъ М. 282. XVI вијека: местамъ М. 550.

Б. У женских ријечи: крајње је *а* у основи дуго, те у словенским језицима бива кратко, а наставак до њега долази: тако до краја XV вијека: женамъ М. 14. сѣдѣнамъ М. 54. Конякѣмъ М. 413. на крају XV и свега XVI вијека: висинам Ст. пис. 3. 352. војеводам Злат. предгов. 3. врстам Буд. 51. дјевојкам Ст. пис. 5, 261. Злат. 37. дјевицам Град. дјев. 27. думнам Град. дух. 3. душам Н. Рањ. 1776. Буд. 12. женам Град. дјев. 12. звиздам Ст. пис. 2, 121. 3, 429. злобам Гуч. 10. змијам Ст. пис. 3, 207. играм Злат. 17. капљам Ст. пис. 3, 429. књигам Злат. 85. корабљам Ст. пис. 4, 466. наредбам Град. дјев. 129. Буд. 87. ногам Н. Рањ. 85. овцам Н. Рањ. 256. птицам Збор. 136. сестрам Град. дјев. 3. слугам Н. Рањ. 31. Град. дјев. 51. старјешинам Н. Рањ. 23. Град. дјев. 78. сузам Ст. пис. 4, 414. ту-гам Ст. пис. 4, 413. Злат. 46. убојицам Ст. пис. 3, 322. худобам Гуч. 143. чавкам Збор. 86. XVII вијека: бесидам Вран. жив. 18. војводам Мик. предгов. 6. главам Банд. 29. госпоњама Андр. пут 347. дивницам Вран. жив. 33. душам Вран. жив. 49. Каш. 2. Андр. пут 215. женам Вран. жив. 64. Каш. 78. књигам Банд. 175. кућам Мик. предгов. 6. мајкам Андр. пут 174. мукам Вран. жив.

45. Каш. 45. Андр. пут 118. молбам Андр. дев. 171. наредбам Див. 3. ногам Вран. жив. 23. поглавицама Банд. 13. потрибам Банд. 21. приликама Вран. жив. 3. рукама Банд. 47. сестрама Вран. жив. 53. сиротама Вран. жив. 25. слугам Див. 38. Банд. 21. Гунд. суз. III, XXX пс. 26. стриједам Андр. пут 115. удовицама Вран. жив. 48. — и колективне ријечи долазе у том облику до краја XV вијека: братиѣм М. 517. 536. 540. господиѣм М. 442. 448. Пб. 63. дѣдиѣм П. 104. 143. 156. XVI вијека: господиѣм М. 556.

И у адјектива је било тако за женски род, али у српском језику долази само сложени облик.

Како су се у овим ријечи датив мн. и инструментал мн. слабо разликовали у српском језику један од другог имајући оба м од наставка и инструментал имајући још само и иза тога м, од туда је долазило те су се оба неко вријеме замјењивала један другим: тако је мјесто датива долазило инструментал на крају XV или у почетку XVI вијека: жељама разумит' Ст. пис. 2, 121. XVI вијека: воде ногама мојими нијеси дао Н. Рањ. 189. к десетима дјевицама Н. Рањ. 222. к женама Ст. пис. 4, 337. божицама трема одсуди Ст. пис. 4, 447. њим чело уресите вашим гореким тим вилама Д. Рањ. 51. прима свим лишим вилама Д. Рањ. 76. душама Д. Рањ. 2. добит' мир жељама Д. Рањ. 51. женама тко зима гре служит' Д. Рањ. 28. згодама Д. Рањ. 124. мукама Д. Рањ. 78. сузе нијесу дијек тугама Д. Рањ. 466. слугама Град. дјев. 76. к овим књигама Злат. предгов. 26. слугама Злат. 59. стрилама Злат. 756. тугама Злат. 176. дружбама Гуч. 70. допуштено реченијем калудрицама и думнама Гуч. 89. крстјаном и крстјанкама Гуч. 59. свој брати и сестрама Гуч. 54. 55. 71. мојијема слугама зло чинити Гуч. 290. таштинама Гуч. 174. XVII вијека: душама Орб. 96. 120. 144. 152. 227. 247. женама Орб. 35. старјешинама Орб. 86. худобама Орб. 247. рече женама Банд. 132. замчицу сакрили јесу ногама мојими Банд. 75. злобама Бун. 14. агама Мрн. 117. душама Пос. 416. гробницама Радн. 74. г долинама Радн. 29. живинама Радн. 12. к злобама Радн. 13. невољама Радн. 75. поглавицама Радн. 14. к приликама Радн. 54. птицама Радн. 68. слугама Радн. 44. старешинама Радн. 46. тугама Радн. 3. — Тако је и датив мн. долазио мјесто инструментала мн. (види код њега). — То се мијешање

сврши најпослије тијем што инструментал одбаци своје крајње *и* те се изједначи с дативом и оба добише на крају *а*: таки датив мн. долази од XV вијека, али доста ријетко: XV вијека у ријечи која је између онијех с основом на сугласно прешла овамо: *црѣккѣм* М. 534. XVI вијека: тугама Ст. пис. 4, 398. 410. 443. косама Злат. 886. XVII вијека: главама Мрн. 129. тугама Мрн. 129. 138.

III. Основе на *і*. Крајње кратко *і* у основи гласи у словенским језицима *е*, на које приступа наставак:

А. У мушких: *господемъ* М. 88. *гостемъ* М. 25. Пб. 91. *звѣремъ* Сав. 1. *людемъ* М. 21. 43. *урѣкѣмъ* Љет. 57.¹ У ријечи *људи* држи се тако кроза све вријеме: на крају XV и свега XVI вијека: *људем* Ст. пис. 1, 45. Н. Рањ. 13. Збор. 27. Ст. пис. 2, 32. 3, 22. 4, 5. 5, 5. Д. Рањ. 60. *Хект.* 2. Зор. 56. Буд. 137. Злат. 376. Гуч. 143. XVII вијека Вран. жив. 16. Див. XIII. Орб. 34. Банд. 4. Гунд. суз. II, XI. Јерк. 25. Каш. 4. Пос. 12.

Таке ријечи прелазе међу мушке с основом на *а* од краја XV вијека: *гостом* Н. Рањ. 176. Стар. 1, 232. црвом Ст. пис. 1, 18. 115. Збор. 143. Орб. 46. Пос. 19. Радн. 74. црвом Вран. жив. 84. нохтом Мрн. 160. и са *-ов* према другим падежима с основом на *а*: путовом Радн. 57.

Како је ријечима с основом на *а* дошло у овом падежу *и* на крају основе, тако је дошло и овцијем, и то од почетка XVI вијека: *људим* Н. Рањ. 2026. и с доданим *а* на крају такође XVI вијека: *људима* Д. Рањ. 114. XVII вијека: *људима* Орб. 119. Мик. 130. црвима Гунд. суз. I, XXVIII. Андр. пут 346. тада се и избацује *и*: *људма* Радн. 7. 9. 14. 18. 20. 33. 37. 61. 97.

Б. У женских: *страстемъ* М. 78. *псуалемъ* М. 244. *костемъ* Дом. 116. тако до краја XVI вијека: *заповидем* Ст. пис. 1, 4. Буд. 7. *звиремъ* Збор. 25. *звирем* Ст. пис. 2, 174. 317. *кокошем* Ст. пис. 5, 185. *костем* Д. Рањ. 616. Буд. 57. *крипостем* Буд. 33. *мислем* Буд. 37. *моћем* Н. Рањ. 167. Буд. 57. *напаستم* Ст. пис. 1, 290. Буд. 26. *пјеснем* Д. Рањ. 1506. Злат. 96. *прсем* Злат. 36. *ричем* Ст. пис. 1, 43. 2, 319. 3, 284. Стар. 3, 239. *Хект.* 27. Зор. 1. Брн. 266. *ријечем* Злат. 86. *стварем* Ст. пис. 2, 23. Збор. 20. Д. Рањ. 1206. *тварем* Н. Рањ. 157. *хитростем* Стар. 3, 226.

¹ У старом је словенском језику могло још и *е* ослабити у *а*: *людѣмъ* Миклошић, *vergl. gramm.* III. 45.

XVII вијека: заповиједем Див. 3. 46. 326. заповидем Банд. 186. заповиједемъ Мат. 89. костем Банд. 121. крпностем Банд. 127. навем Банд. 281. стварем Див. 38.

И у њих је из других падежа прешло *и* у овај, те истиснуло *е*: тако XVI вијека: заповиједим Град. дух. 28. костим Д. Рањ. 63. крјеностим Град. дух. 62. милостим Д. Рањ. 796. Град. дух. 17. 78. дјев. 55. напастим Град. дух. 11. 17. 37. XVII вијека: заповиједим Андр. пут 56. крпеностим 6.

У исто вријеме кад се јавља овако помјерен, јавља се и с доданим *а* на крају: XVI вијека: пјеснима Д. Рањ. VI. 133. ричима Злат. 91. XVII вијека чешће: болестима Андр. пут 118. Радн. 23. заповидима Вран. жив. 45. заповиједима Орб. 35. Андр. пут 27. испразностима Радн. 6. крпеностима Андр. пут 147. прима Каш. 9. 75. у то се вријеме и избацује *и*: XVI вијека: ричма Брн. 606. XVII вијека: звијерма Гунд. суз. III, LXVIII. испразностма Радн. 38. 80. крпеностма Радн. 45. ричма Радн. 45. стварма Радн. 4. 5. 11. 17. 41. 70. 79. 80. 82. 83. 84.

Те су ријечи прелазиле у том падежу међу женске с основном на *а* XVI вијека: правам¹ Буд. 132. ричам Буд. 6. 39. 123. Стар. 1, 221. стварам Буд. 53. 57. 74. и XVII вијека: сладостам Каш. грам. 41. стварам Мат. 53. а тада му се и додало на крају *а*: звирама Вран. жив. 5. ричама Мрн. 138.

Налазе се те ријечи изједначене у овом падежу и с мушким ријечима у којих је основа на *а*, такође XVI вијека, али ријетко: заповидом Брн. 226. 68. напастом Брн. 28. 686. прсом Зор. 336.

Као у женских с основном на *а* (види напријед стр. 99). тако и у онијех долази кад кад и инструм. мјесто дат.: XVI вијека: ријечми вјероват¹ Ст. пис. 5. 18. супротива стварми Град. дух. 73. стављам се ричми тим Злат. 356. XVII вијека: стварми Пос. 8. тако и помјерени INSTR. (види код њега) долази мјесто датива: XVI вијека: приправи мјесто у срцу слаткијем пјесни Ст. пис. 4, 448. XVII вијека: супротива свијем напасти Орб. 85. друзијем ствари мучнијема Орб. 54. тријема крпености богословнима Орб. 294. велицијем погубили Радн. 42.

IV. Основе на сугласно. Мушке и средње и неке између женских ријечи с таквом основном прелазе у овом падежу међу

¹ Види у акусативу мн.: прави Буд. 132.

ријечи с основом на и, а друге женске прелазе међу женске с основом на а:

а) мушке: каменемъ. Види још напријед међу мушким ријечима с основом на а.

б) средње: слокесемъ М. 9. 17. Сав. 9. уодесемъ Стеф. 26. Али су прешле међу ријечи с основом на а: тако још од првијех времена: кноуестомъ Стеф. 14. на крају XV и XVI вијека: сјеменом Н. Рањ. 156. небесом Ст. пис. 2, 75. 410. Н. Рањ. 135. Збор. 456. Ст. пис. 3, 389. 4, 23. 161. 297. 317. 5, 43. 53. 169. Д. Рањ. 346. 1286. Злат. 67. Гуч. 158. чудесом Ст. пис. 2, 87. XVII вијека: небесом Дпв. 35. врременом Каш. 80. прелазећи онамо неке су и одбацивале крајње сугласно и пред њим са-могласно у основи: XVII вијека: колом Вран. жив. 73. Радн. 47. словом Банд. IV. — Према ријечима међу које су прешле помјерио им се овај падеж и даље: с њима су у овом пад. до-бивале а пред наставком, прем да врло ријетко: небесам Ст. пис. 4, 297. обичније је и: словим Мик. предгов. и с доданим а: словима Мик. предгов.

в) женске: неке су прелазиле међу женске с основом на и: кьеремъ М. 356. 360. кькьеремъ М. 364. 373. ккьеремъ М. 395. тако још XVI вијека: ћерем Н. Рањ. 686. — Али и та и друге прешле су међу женске с основом на а: тако од првијех времена: црѣкквѣмъ М. 26. 125. Пб. 117. на крају XV вијека и после је једна-ко: матерам Ст. пис. 1, 244. Стар. 3, 289. кћерам Ст. пис. 1, 244. Град. дјев. 28. Банд. 115. црквѣм Н. Рањ. 1966. Банд. 227. — и њима се додавало а на крају: тако XV вијека црѣкквѣма М. 534. а долазио је XVII вијека и инстр. мјесто дат. као и у ријечи међу које су прешле: црквѣм Радн. 92.

V. Мјесто м на крају налази се кад кад и н од краја XV вијека: у мушких: вирникон Банд. 110. надбарон Банд. 96. у средњих: вратон Н. Рањ. 76. устон Ст. пис. 1, 188.

АБУСАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је као за исти падеж јединице ам, којему за множину пристуна још с, а тада се м пред с мијења на н, и тако наставак гласи анс, од којег с стојећи на крају у сло-венским језицима отпада.

I. Основе на и. Од наставка отпада а, а са и од наставка саставља се крајње кратко и у основи те од њих бива дуго и, које у словенским језицима бива и: тако је у старом словенском језику спити; а у српском су језику ријечи с таквом основом прешле међу мушке с основом на а; види под II.

II. Основе на а:

A. У мушких и женских ријечи: од наставка отпада а, па се крајње а у основи саставља са и од наставка онако као у генитиву јед. женских ријечи с основом на а (види напријед стр. 16.) и у номинативу мн. истијех ријечи (види напријед стр.

64), те у словенским језицима

а) у ријечи с основом на чисто а бива и, које замјењујући се гласом и долази у старије вријеме и у нашим књигама: у мушких ријечи: хлокѣи М. 4. прѣи М. 4. ѣи М. 29. 312. законѣи М. 180. — у женских ријечи: квѣи М. 4. спѣи М. 9. — Међу мушке ријечи с оваком основом прелазиле су у овом надежу и ријечи с основом на и, па су примале завршетак овога надежа од ових ријечи, а крајње и у својој основи шириле у ов, као и у номинативу мн.: тако је било домѣи М. 125.

б) у ријечи с основом на ја бива а, које у српском језику гласи е: у мушких ријечи: краѣ, краје; — у женских: доуѣ, дуѣ.

Али су се у српском језику ријечи и мушке и женске с основом на чисто а изједначиле у овом надежу с онима у којих је основа на ја примивши њихово е мјесто свога и, и то од најстаријих времена (види и генитив јед. женских ријечи с основом на а и номинатив мн. истијех ријечи):

1. мушке ријечи:

а) с основом на чисто а: колѣа М. 21. бродѣ Мик. 119. кнѣа М. 261. Злат. 51. виѣ Вран. жив. 12. власѣ Ст. пис. 4, 272. Злат. 936. вуѣ Н. Рањ. 1796. гласѣ П. 25. граѣ Мри. 20. гриѣ Буд. 4. гробѣ Банд. 121. диѣ Н. Рањ. 1106. дилѣ Мик. 65. дѣа М. 232. ждриѣ Глав. 62. зѣа М. 180. зубѣ Мик. 547. куѣ Злат. 73. лиѣ М. 379. П. 101. мостѣ Збор. 77. пруѣ Ст. пис. 4, 270. пуѣ Н. Рањ. 286. раѣ Мик. 534. редѣ Буд. 85. свѣѣ Злат. 24. Град. дѣв. 120. срѣ Н. Рањ. 15. столѣ Н. Рањ. 52. судѣ (judicia) Н. Рањ. 46. судѣ (vasa) Н. Рањ. 62. туђинѣ Ст. пис. 4, 88. узѣ Н. Рањ. 102. тако и у ријечи која је између ријечи средњег рода с основом на сугласно (т) прелазила овамо: копилѣ Ст.

пис. 4, 49. — Међу ријечи мушке с основом на **а** прешле су и оне с основом на **и**: доме Вран. жив. 69.

б) с основом на **ја**: **оулиџ** М. 62. **нети** (мјесто нетије) П. 48. **клатели** М. 483. **приатели** П. 122. **приатели** П. 444. **свијни** П. 53. **Косорини** М. 138. **пилиће** Н. Рањ. 236. Банд. 13. **муже** Ст. пис. 1, 69. Стар. 3, 248. **маче** Н. Рањ. 15. **лемјеше** Н. Рањ. 15. **венце** Ст. пис. 2, 399. **долце** Зор. 306. **злаце** М. 565. **зајце** Глав. 103. **мице** П. 99. **пришлаце** Ст. пис. 4, 62. **мударце** Кап. 15. **витезе** Вран. жив. 65. **кнезе** М. 4. **писнезе** М. 345. **пинезе** Ст. пис. 1, 117. Буд. 90. **динаре** М. 532. П. 77. 36ор. 55. Ст. пис. 5, 17. 134. Мат. 69. **лекаре** Гуч. 12. **манастире** Град. дјев. 136. **поклисаре** М. 207. Буд. 130. **царе** М. 4. 100. — Види и ниже.

Тако је и у адјектива: с основом на чисто **а**: **манастирске** М. 6. с основом на **ја**: **радослакле** М. 45. **божне** М. 456. и последије једнако: противне Буд. 33. — Види и ниже.

Из облика у којима се у ријечи с основом на **и** крајње **и** у основи пред наставком мијења на **ов** и у којима је то **ов** прешло п к ријечима с основом на **а**, из тих је облика прешло **ов** и у овај: тако с основом на чисто **а** XIV и XV вијека: **гласоке** П. 25. 68. **градоке** П. 136. **дароке** М. 190. **двогоке** М. 410. **дљгоке** М. 525. **двоке** М. 527. П. 175. **дловоке** М. 341. П. 130. **листоке** М. 358. П. 80. **робоке** П. 10. **стоупоке** М. 531. **свдоке** (vasa) М. 393. и последије: **брјегове** Ст. пис. 3, 62. **вукове** Ст. пис. 3, 42. **гласове** Збор. 876. Град. дјев. 105. Злат. 5. **гријехове** Ст. пис. 5, 34. **гробове** Злат. 8. **дарове** Злат. 166. Гуч. 221. **дворове** Збор. 82. **дугове** Радн. 41. **зракове** Кап. 42. Мик. 859. **зубове** Злат. 726. **јадове** Ст. пис. 4, 163. Злат. 36. **класове** Радн. 97. **лавове** Ст. пис. 3, 51. **дугове** Ст. пис. 3, 234. **мостове** Збор. 59. **овнове** Злат. 526. **паукове** Радн. 82. **пругове** Андр. пут 348. **робове** Ст. пис. 3, 100. **стигове** Ст. пис. 3, 215. **трјескове** Злат. 36к. — тако је и у ријечи с основом на **и**, које прешавши у овом падежу међу ове ријечи и примајући њихов завршетак задржавају из других својих падежа своје **ов** у основи, и то од првијех времена: **домоке** Стеф. 7. **волове** П. Рањ. 63. Ст. пис. 3, 148. **синове** Ври. 9. — и с основом на **ја**, гдје се **ов** предњег гласа ради мијења на **ев**: XIV вијека: **свијниекс** М. 171. и последије: **враљеве** Град. дух. 21. Гуч. 303. **сужњење** Ст. пис. 5, 25. **мачеве** Радн. 57. а без те промјене иза гласа **з** такођер XIV ви-

јека: *кнезове* М. 160. а XVI вијека налази се прем да врло ријетко без те промјене и иза других гласова, као што је бивало и у другим падежима: *мужове* Ст. пис. 4, 423. *Град. дјев.* 45. *зецове* Ст. пис. 5, 184.

Како ријечи које постају наставком *ин* и *јанин* у множини одбацујући крајње *ин* добивају основу на сугласно, а мушке су ријечи у којих је од постања основа на сугласно прелазице у овом падежу међу ријечи с основом на *и*, прелазице су онамо с њима и ове: XII вијека *комары*¹ М. 21. *клатели* М. 24. *клатели* М. 43. XIV вијека: *клатели* М. 205. 242. *Сталбукини* М. 144. XV вијека: *клатели* М. 367. 376. 400. 430. 461. 462. 470. II. 104. 112. *Дехани* Пб. 117. *кръстани* П. 50. а како су мушке ријечи с основом на *и* прелазице овамо међу ријечи с основом на *а*, прелазице су и ове и ту остале до данас: тако XII вијека у ријечи у којих јамачно нигда није ни било другачије: *гръке* М. 4. *оугрс* М. 4. и послѣје: *сръбље* М. 203. П. 7. Пб. 28. *Дехани* Г. 11, 68. *жоуилане* Шаф. рат. 1873. 95. *крѣстјане* Вран. жив. 78. тако и *јеврије* Н. Рањ. 1126.

Како су неке ријечи с основом на *ја* прелазице у другим падежима мн. међу ријечи с основом на *и*, прелазице су и у овом: XIV вијека: *пријатели* М. 241. XV вијека: *пријатели* М. 421. Пб. 93. 111. *испријатели* М. 218. *мъжи* М. 420. 430. *пинеци* П. 146. Пб. 113. — То је свега поменутога времена, како се види, било ријетко, али је послѣје узело мах у неком крају, те долази у неких писаца врло често а у неких кад кад, а у највише њих и не долази: тако на крају XV и свега XVI вијека: *јереји* Буд. 3. *обичаји* Буд. 137. *родитељи* Буд. 59. *калежи* Буд. 86. *зеци* Зор. 30. *прасци* Зор. 306. *пинеци* Буд. 117. *дннари* Ст. пис. 1, 286. XVII вијека: *пријатељи* Вран. жив. 33. *родитељи* Вран. жив. 98. *Андр. пут* 309. *братићи* Мрн. 20. *кључи* Вран. жив. 68. *мејани* Мрн. 12. *венци* Вран. жив. 19. *знанци* Вран. жив. 29. *отци* Мрн. 65. *сасци* Вран. жив. 64. *стражци* Вран. жив. 44. *ударци* Вран. жив. 61. *удорци* Мрн. 24. *витези* Вран. жив. 40. *пинеци* Радн. 91. 98. *ушерези*² Бун. 12. — За ријечима

¹ Држим да њ стоји гријешком мјесно и; повеља је писана тако чистијем народнијем језиком да не могу вјеровати да у тој ријечи њ одговара староме словенском *и*.

² Наштампано је ушерези.

с основном на ја поводише су се и ријечи с основном на чисто а, те су и оне прелазиле у овом падежу као и у другим (види генитив мн.) међу ријечи с основном на *i*: тако XIV вијека: *зиди*¹ М. 106. XV вијека: *евангелисти* М. 273. *евангелисти* М. 312 *евангелисти* М. 324. *дари* М. 381. тако ће бити и *исти* (т. ј. *исти*) П. 47. чешће на крају XV и свега XVI вијека, али само у неких писаца као и предње ријечи: *абити* Буд. 142. *бискупи* Буд. 130. *бори* Ст. пис. 1, 17. *бравн* Брн. 226. *буси* Ст. пис. 1, 13. *власи* Ст. пис. 2, 108. *Зор*. 176. *гласи* Ст. пис. 1, 334. *гњиви* Ст. пис. 1, 296. *дари* Ст. пис. 1, 221. *Стар*. 3, 296. Буд. 76. Брн. 63. *двори* Ст. пис. 2, 466. 5, 54. *длани*² Ст. пис. 1, 193. *заклопи* Ст. пис. 1, 38. *заступи* Ст. пис. 1, 11. *зламени* Зор. 2. *зуби* Зор. 176. *јади* Ст. пис. 1, 188. *кази* (*casus*) Буд. 127. *кастели* Ст. пис. 1, 245. *Зор*. 71. *легати* Буд. 130. *лови* Зор. 38. *народи* Ст. пис. 1, 205. *начини* Зор. 16. *олтари* Ст. пис. 1, 244. *поклони* Ст. пис. 1, 59. *пости* Буд. 89. *постоли* Ст. пис. 4, 282. *потплати* Ст. пис. 3, 109. *прсти* Ст. пис. 2, 500. *реди* Буд. 79. *рубн* (*vestes*) Ст. пис. 1, 48. *скути* Ст. пис. 1, 29. 2, 245. *суди* (*judicia*) Ст. пис. 1, 55. *суди* (*vasa*) Буд. 86. *туди* Ст. пис. 1, 180. *укори* Ст. пис. 1, 319. *узди* Зор. 626. *чемери* Зор. 136. *чљани* Буд. 81. XVII вијека: *анђели* Вран. жив. 16. *бискупи* Вран. жив. 67. *вади* Вран. жив. 10. *витри* Вран. жив. 10. *власи* Вран. жив. 71. *Банд*. 71. *Кап*. 111. *гласи* Вран. жив. 43. *Мрн*. 154. *гради* Мрн. 12. *греби* Вран. жив. 38. *грии* Мрн. 19. *дари* Вран. жив. 9. *двори* Мрн. 26. *закони* Вран. жив. 48. *Мрн*. 51. *зиди* Мрн. 21. *зуби* Вран. жив. 62. *Крн*. 4. *лави* Вран. жив. 5. *листи* Вран. жив. 84. *медвиди* Вран. жив. 5. *одговори* Вран. жив. 60. *Мрн*. 99. *посли* Вран. жив. 74. *Мрн*. 28. *пости* Банд. 29. *прсти* Крн. 5. *свити* Вран. жив. 81. *суди* (*vasa*) Банд. 21. *суди* (*judicia*) Андр. пут 260. *табори* Мрн. 35. *туди* Мрн. 142. *угљени* Вран. жив. 72. *фратри* Вран. жив. 75. *хљиби* Вран. жив. 107. *хрти* Мрн. 48.³ — У таком се облику пред крајњим *и* мијењају грлени гласови: тако на крају XV и свега XVI вијека: *гиси* Буд. 7. *књижици* Стар.

¹ Та би ријеч (*murus*) могла бити и женскога рода с основном на *i*, те не би ишла овамо.

² Прем да је у те ријечи основа на *i*, али је јамачно у то вријеме већ била прешла међу ријечи с основном на *a*.

³ Кашић грам. 28 вели: *vitri vel vitre*.

1, 221. дузи Буд. 117. еретици Буд. 139. исповидници Буд. 3. дузи Зор. 306. облаци Зор. 41. оружници Ст. пис. 1, 183. отроци Буд. 156. подложници Буд. 78. покорници Буд. 41. противници Буд. 163. страсти Зор. 16. XVII вијека: бози Вран. жив. 31. боци Вран. жив. 114. виреници Вран. жив. 70. војници Мрн. 64. врси Мрн. 135. гриси Вран. жив. 10. Мрн. 23. гришници Вран. жив. 8. друзи Вран. жив. 29. дузи Крн. 76. јунаци Вран. жив. 58. облаци Мрн. 136. облоци Вран. жив. 112. потоци Мрн. 135. путници Вран. жив. 25. разлози 8. родјаци 29. свидоци 24. свитњаци 68. врло се ријетко и само у једног писца XVI вијека налазе ти гласови непромјењени: данки Зор. 36. дреки Зор. 686. — Оваки облик на *и* налази се и са *ов* пред *и*: на крају XV вијека: попови Ст. пис. 1, 63. XVII вијека: братови Мрн. 20. гласови Мрн. 99. — С ријечима у којих је основа на *а* овако су и ријечи с основом на *и* прелазиле у овом падежу међу оне с основом на *и* на крају XV и XVI и XVII вијека: воли Ст. пис. 1, 148. поли Ст. пис. 4, 29. 356. 5, 42. 301. сини Ст. пис. 1, 174. Вран. жив. 60. Мрн. 115. — И ријечи које у множини одбацујући крајње *им* добивају основу на сугласно, па су прелазиле међу ријечи с основом на *и* (види напријед), а одавде прешле међу ријечи с основом на *а*, опет су с тијем ријечима у истијех писаца прелазиле међу оне с основом на *и*: XVII вијека: градјани Вран. жив. 25. крстијани Вран. жив. 55. крстјани Вран. жив. 75.

Од супстантива, која су се овиме начином у овом падежу свршивала на *и*, прелазило је *и* и на адјектива: тако XV вијека: *за поуџени и станокити кластеле* М. 297. *дасмо сздохе злате и сздохе срекљиви* М. 393. како је послједје оваки облик у супстантива узео мах, тако је било и у адјектива: на крају XV и XVI вијека: *жидовски сини* Ст. пис. 1, 174. *верни* 188. *чемерни јади* 188. *бисерни усти* Ст. пис. 2, 216. *велики дари* Стар. 1, 221. *разлици пути и разлици начини наследовах* Зор. 16. *дивји прасци приварајући* 306. *гриси смртни* Буд. 7. *за дари божји* 71. *људи редовни* 142. *пријал реди свети* 159. XVII вијека: *велики дари* Вран. жив. 9. *њихови гриси* 11. *свети божји свидоци убијаше* 24. *не држиш нас за разумни* 25. *добри гласи чујем* 43. *кроз тихи зарови* Мрн. 18. *цареви дворци* 26. *кроз мнози табори* 35. *војнички закони* 99. *дробни зуби* Крн. 4.

тако је у истијех писаца бивало и у прономина, код којих ће се споменути.

Између ријечи с основом на **ја** неке су у овом падежу враћајући се између ријечи с основом на **и** међу ријечи с основом на **а** прелазиле заједно са завршетком овога падежа, па према ријечима с основом на **а** опет добијале и њихов завршетак у овом падежу (види и ријечи с основом на **и**): тако XV вијека: прихатење II. 70. окрмительне II. 77. и избацивши и од завршетка не: мукне М. 319. поклицаре М. 310. поклицаре М. 367.¹

Једном ријеч *вијек* долази у овом падежу као да је средњега рода: сва вика Ст. пис. 5, 44. у слику.

2. У женских ријечи с основом на чисто **а** и на **ја**: кобале М. 6. Рјке М. 4. истохне М. 16. покле М. 202. тако асире Пб. 69. јасире Радн. 85. Копаке М. 428. косе Злат. 52. Вран. жив. 64. мравље Ст. пис. 3, 20. 4, 84. 165. обрве Ст. пис. 2, 44. Збор. 1106. Ст. пис. 4, 176. Каши. 111. хоругве Мри 100.

Што има слободне М. 411. томе ће номин. јед. бити *слободија*, јер има и локат. мн. *слободнихъ* М. 411.

Тако је и у адјектива: дуге Н. Рањ. 526. мале (malle) Буд. 37. господне М. 9. ѡзрисале М. 92. велје Ст. пис. 2, 191. Д. Рањ. 86.

Неке и од наведенијех прелазе међу ријечи с основом на **и**: XV вијека асире М. 329. Копаке М. 413. послје особито у неких књижевника: стои Ст. пис. 1, 38. хвали Буд. 94. у других књижевника у пјесмама и коси Ст. пис. 2, 25. 31. 108. 270. 348. Злат. 396. 64. 646. тако у ријечи која је и у номинат јед. прелазила међу ријечи с основом на **и**: страни Мри. 124. — Од супсантива је прелазило *и* и у адјектива: прси бијели Ст. пис. 2, 31. руси коси Ст. пис. 2, 348.

Б. У ријечи средњега рода једнак је овај облик с поининативом мн., који види. — У ријечи *кољено* налази се једном XVII вијека, и то у слику, као у женских или муњких ријечи: тве кољене Вун. 30. — У ријечи *тло* осим редовнога: на тла Вран. жив. 52. 65. у тла Глав. 50. налази се и према ријечима

¹ Што има XIV вијека ѡлтаре М. 65. то не иде овамо него је од основе **ја** па се држи **ј** иза **р**; а што има XV вијека и *кръстание* М. 319. ту ће бити гријешком писарском **и** мјесто **е**.

с основом на **i**: XVI вијека: на тли Ст. пис. 3, 8. 325. 335. 4, 120. 287. 380. и према ријечима женским или мушким с основом на **a**: на крају XV и свега XVI и XVII вијека: на тле Ст. пис. 1, 223. 4, 267. 280. 287. 5, 129. Злат. 26. Каш. 19. 44. 46. по тле Ст. пис. 2, 282. Бун. 28. Андр. нач. 42.

III. Основе на **i**. Од наставка отпада **a**, а пред његовијем **n** продужује се крајње **i** у основи, те у словенским језицима бива кратко, по том и остатак од наставка отпада:

А. У мушких ријечи: до краја XV вијека: **гости** М. 398. 399. 441. 480. 492. **дњи** М. 45. **дни** М. 106 217. 435. П. 171. **кнсти** М. 531. **људи** М. 6. 46. 492. П. 6. 73. 169. Пб. 109. **поџи** Сав. 9. П. 5. **тати** Зак. 38. на крају XV и свега XVI вијека: **гости** Хект. 5. **дни** Ст. пис. 1, 58. Н. Рањ. 15. Ст. пис. 2. 94. 441. 3, 8. 4, 11. 451. 5, 3. 42. 54. 119. 299. 369. 326. Д. Рањ. IV 6. Град. дјев. 62. Хект. 176. Зор. 26. Буд. 56. Злат. 46. Гуч. 29. Чубр. 9. **људи** Ст. пис. 1, 246. Н. Рањ. 70. 369. 5. Ст. пис. 3, 43. 4, 172. 227. Д. Рањ. VII. Град. дух. 22. дјев. 20. Зор. 76. Буд. 132. Брн. 27. Злат. 41. Гуч. 2. **лакти** 369. 346. **нокти** Ст. пис. 3, 16. 130. 4, 385. **пути** Зор. 16. црви Ст. пис. 4, 120. — XVII вијека: **дни** Вран. жив. 55. **див.** 96. **Орб.** 1. **Гунд.** суз. III, LV. **Банд.** 3. **Мат.** 47. **Мри.** 183. **Каш.** 32. **Андр.** нач. 6. **Пос.** 46. **људи** Вран. жив. 17. **Орб.** 7. **Мри.** 180. **лакти** Вран. жив. 53. **пути** Мри. 22. — тако прешавши међу ове ријечи и **мрави** (све **мрави**, **ки** **лазе**) Ст. пис. 4, 165.

Ријеч **дан** прима и **ев** у основи на крају као у другим падежима остајући иначе међу овим ријечима у овом падежу: XVI и XVII вијека: **днени** Ст. пис. 5, 239. Д. Рањ. V. Злат. 226. 37. Гуч. 106. 174. Каш. 112.¹

Ове ријечи прелазе међу мушке с основом на **a**, а прелазећи онамо у овом падежу најприје су неке заједно са завршетком овога падежа прелазиле на према онијем ријечима још добијале завршетак њихов у том падежу: тако XIII вијека: **лзис** М. 45. XIV вијека: **людис** М. 210. XV вијека **гостис** М. 429. гдје је или испало **n** пред **и** или **и** треба читати **ије**. А послѣје су прелазиле и редовно, т. ј. без завршетка који имају у овом падежу с основом на **i**: тако XIV вијека: **людс** П. 26. XV вијека: **людс** П. 42. Пб. 68. **поџс** М. 326. XVI ви-

¹ Што има **дниве** Ст. пис. 2, 13. јамачно треба читати **дни ве**.

јека: госте Хект. 326. Злат. 266. дне Злат. 36g. Чубр. 11. људе Буд. 135. 137. 138. Брн. 27. похте Стар. 3, 246. Хект. 226. покте Ст. пис. 4, 150. 385. 477. путе Н. Рањ. 15. 64. 79. Ст. пис. 4, 13. 263. 266. 5, 46. Хект. 356. XVII вијека: госте Андр. пут 349. длапе Каш. 95. дне Каш. 38. људе Днв. 126. Банд. 15. 260. Мрн. 163. Пос. 32. Радн. 14. прве Пос. 136. Радн. 59.¹ — Ријеч *дан* прелазећи тако међу ријечи с основом на *а* добивала је и *ов* на крају основе као у другим надежима: XVII вијека: днве Радн. 8. а ријеч је *пут* добивала *ов* не мијењајући *о* на *е*: XVII вијека: путове Радн. 12.

Б. У женских ријечи: *уст*и М. 6. *ути* М. 217. *приз*ни М. 444. и *посл*је једнако: *гол*цјени Н. Рањ. 111. *години* Ст. пис. 1, 189. *дес*ни Гунд. ис. 9. *коби* Зор. 32. *зв*ијери Ст. пис. 4, 87. 172. 263. *мис*ли Н. Рањ. 196. *мо*ћи Ст. пис. 1, 241. *ост*и Ст. пис. 4, 19. Хект. 336. *ријеч*и Н. Рањ. 30. *част*и Буд. 67. тако је било и *обр*ви Ст. пис. 1, 76. 2, 71. 3, 267. 358. 4, 192. *цјес*ни Ст. пис. 2, 1. 4, 12. Збор. 1006. Злат. 16. *пис*ми Зор. 11. Брн. 55. Банд. 151. Бун. 37. Андр. *дев*. 10. *прав*и Буд. 132. *рат*и Орб. 223. *св*ирали Н. Рањ. 586. Ст. пис. 4, 335. *окло*пи Гунд. *сузе* I, XXXIX. Андр. *пут* 35. *покр*ови Ст. пис. 4, 363. — тако и у ријечи која је међу ове прешла: *мрав*и (злате све *мрав*и, *ке* *лазе* по *трав*и, *хот*ио бих *сабрати*) (Ст. пис. 4, 163. *мрав*и Ст. пис. 4, 86. 157. — тако и *које* су највише само у множини у *обичају*: *гус*ли Н. Рањ. 122. Ст. пис. 3, 66. 71. *јас*ли Н. Рањ. 21. *прс*и Н. Рањ. 376. Ст. пис. 2, 29. 3, 323. 5, 152. Злат. 706. *Вран*. *жив*. 59. *према њ*има и *дн*ли Ст. пис. 3, 245. 306. 419. 4, 117. 185. 335. 5, 242.

Ријечи *гус*ли и *јас*ли долазе од XVI вијека и међу ријечима женским с основом на *а*: *гус*ле Зор. 59. 726. Банд. 14. 232. *Мик*. 125. 126. *јас*ле Стар. 1, 234. 235. Банд. 9. 11. Радн. 63. *пошљедња* се налази у исто вријеме и међу ријечима *средњег* рода с основом на *а*: *јас*ла Стар. 1, 234.

Али осим поменутијех ријечи *које* се и сада у том падежу *говоре* и с основом на *а*, и осим ријечи *које* су у свијем надежима *прешле* онамо, као XVII вијека у *истом* падежу: *пис*не Мат. 67., *прелазиле* су и *друге* међу ријечи *женске* с основом на *а* као у другим падежима (види и *д*атив и *л*окат. *мн.*)

¹ Кашић грам. 27 *вели*: golubi vel golube.

и јамачно уз њих, али врло ријетко: XVI вијека: риче Брн. 63. XVII вијека: дваре Мрн. 112. прсе Ради. 4. стваре Крн. 20. Мрн. 138.¹

IV. Основе на сугласно. Ни у мушких ни у женских ријечи није било овога падежа од такве основе, него

А. Мушке су ријечи прелазиле у том падежу међу мушке ријечи с основом на *i*: кмени у старом словенском језику; а у српском како су мушке ријечи с основом на *i* прешле у том падежу међу мушке с основом на *a*, прешле су с њима и ове: пламене Ст. пис. 5, 170. Мрн. 19. Каш. 42. 66. тако у ријечи која је и у номинат. јед. још у старом словенском прешла међу ријечи с основом на *i*, па је с њима у српском језику опет прешла међу ријечи с основом на *a*: слени Дом. 9. — Неке прелазе онамо и одбацујући крајње сугласно и пред њим самогласно у основи: праме Гунд. ис. 43. Бун. 13. пламе Андр. нач. 48. — А како су опет мушке ријечи с основом на *a* прелазиле у неком крају у овом падежу међу ријечи с основом на *i*, с њима су се и ове опет онамо враћале: пламени Мрн. 122. корени Буд. 40. па тако и без крајњег *ен* у основи, у слику: прамп Ст. пис. 2, 467.

Б. Женске су ријечи такођер прелазиле у овом падежу међу женске с основом на *i*: у старом словенском матери и дѣштери, а по том је било у нас: прѣкки М. 111. любки М. 444. прва је између њих прешла међу женске ријечи с основом на *a*: матере; друга је и данас још међу ријечима с основом на *i*: кѣри, али је прелазила и међу женске ријечи с основом на *a*: хѣре Ст. пис. 1, 89. кѣре Банд. 115.

В. У средњих је тај падеж једнак с номинативом *мн.*, који види.

Како су неке између таквих ријечи прелазиле и међу мушке с основом на *a*, налази се у њих и у овом падежу према истијем мушким: племене Мрн. 143. 157. а у слику и бримене Мрн. 157. А како су неке мушке ријечи с основом на *a* прелазиле међу мушке с основом на *i*, уз њих су прелазиле онамо и оваке, које су биле међу њих прешле: племени Мрн. 73.

¹ И мушке и женске ријечи налазе се у неких писаца у овом падежу и са *x* на крају, али врло ријетко: користих Брн. 68. људих Мрн. 135.

ВОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Особита облика за вокатив мн. нема, него се у свијех ријечи замјењује номинативом мн., који види.

I. С основом на **и** : **сынове** у старије вријеме, а послје према основама на **а** : **синови** Вран. жпв. 101.

II. С основом на **а** :

А. у мушких ријечи: **нуци** Н. Рањ. 1826. **синци** Ст. пис. 4, 308. — Према ријечима с основом на **и** : **бапове** Ст. пис. 3, 46. **кнезове** Ст. пис. 3, 46. а по том онет као у ријечи с основом на **а** : **богови** Злат. 10. **вitezови** Ст. пис. 3, 252. — Према основама на **и** само у старије вријеме (види номинат. мн.): **приятелѣ** М. 426. **приятельѣ** П. 96. **приятелѣ** П. 170. — Према основама на сугласно (види номинат. мн.): **кошаре** Сав. 5. **кштеле** М. 42. 483. **христѣ** Стеф. 16. **крстјане** Ст. пис. 1, 255. 293. 2, 341. **дворане** Ст. пис. 3, 154. а послје као у ријечи с основом на **а** : **властели** Ст. пис. 4, 3. **блаћани** Ст. пис. 3, 216. **дубровчани** Ст. пис. 3, 230. **крстјани** Ст. пис. 3, 327.

Б. у ријечи средњега рода, види номинатив мн.

В. у женских ријечи: **жене** Злат. 9. **госпоје** Ст. пис. 3, 243.

У адјектива је као у супстантива с основом на **а** и на **ја**.

III. С основом на **и** :

А. у мушких ријечи: **господиѣ** М. 81. тако само у старије вријеме, а послје као у ријечи мушких с основом на **а**; види номинат. мн. у мушких ријечи с основом на **и**.

Б. у женских ријечи: **звјери** земаљске Ст. пис. 4, 318.

IV. С основом на сугласно: види им номинатив мн.

ИНСТРУМЕНТАЛ МНОЖИНЕ.

Наставак је као у истом падежу јединице **bhi**, само му још долази с краја за множину глас **s**, дакле **bhis**; у словенским језицима **s** стојећи на крају отпада, а **i** се продужује те у словенским језицима бива кратко, а **bh** гласи у словенским језицима **m**; тако наставак гласи у словенским језицима **mn**.

I. Основе на и. Крајњи глас у основи и слабећи у словенским језицима бива ѣ као у номинативу јед., па до њега долази наставак: тако је у старом славенском језику а тако је било и у српском до XVI вијека: сынии М. 34. синии М. 564. синии Ст. пис. 1, 316. али су још у старом словенском ријечи с таким основом прелазиле међу оне с основом на а; види II. А.

II. Основе на а:

А. У мушких и средњих ријечи глас и од наставка испада а крајњи глас у основи кратко а слабећи у словенским језицима постаје ѣ као у номинативу јед. мушких ријечи, па се то ѣ од основе са и од наставка саставља у ѣ, које у основа на ја предњег гласа роди прелази у и, а у српском језику и ѣ гласи и:

а) с основом на и чисто а до краја XV вијека: мушке: братѣди М. 454. 456. краги М. 44. гради М. 46. дарѣ М. 221. 282. зависѣи М. 329. котари М. 284. истѣи М. 486. обисѣи М. 329. сѣдѣи Пб. 26. траги М. 19. цѣти П. 48. средње: дрѣи М. 11. дѣи П. 93. дѣи М. 365. сѣи М. 172. оусти М. 5. — На крају XV и свега XVI вијека: анѣи Ст. пис. 2, 348. Гуч. 233. апостоли Збор. 546. бедеви Злат. 17. вепри Злат. 51. вјетри Ст. пис. 3, 377. власи Н. Рањ. 77. дарѣ Злат. 3. закопи Ст. пис. 4, 444. Злат. 36f. занори Ст. пис. 4, 201. застори Ст. пис. 1, 50. затвори Д. Рањ. 846. зуби Н. Рањ. 161. Збор. 158. Ст. пис. 3, 251. Стар. 4, 112. лави Ст. пис. 3, 52. мири Дуч. 102. народи Н. Рањ. 376. Ст. пис. 3, 299. начини Н. Рањ. 22. Ст. пис. 3, 360. Буд. 35. Гуч. 7. пси Ст. пис. 5, 15. свјети Злат. 9. туѣи Злат. 20. узми Хект. 44. цѣти Д. Рањ. 92. чавли Ст. пис. 3, 321. Гуч. 221. чини Буд. 57. јастреби Збор. 53. средње: весѣи Д. Рањ. 73. Хект. 24. врати Ст. пис. 4, 202. Хект. 40. Злат. 19. дѣи Ст. пис. 1, 24. 121. 4, 425. Буд. 35. дѣи Злат. 166. Гуч. 83. дрѣи Ст. пис. 4, 296. кошѣи Ст. пис. 4, 180. криѣи Збор. 21. лѣи Хект. 4. раѣи Ст. пис. 1, 53. уди Ст. пис. 5, 42. усти Ст. пис. 4, 402. Хект. 30. Злат. 866. — XVII вијека: анѣи Орб. 15. бискупѣи Орб. 103. гласѣи Каш. 59. дѣи Див. 30. зубѣи Вран. жив. 92. Орб. 34. Бандѣи 13. Мрѣи 50. начинѣи Орб. 89. образѣи Орб. 163. редии Орб. 253. снии Радн. 43. цѣи Вран. жив. 175. чавѣи Орб. 92. Каш. 46. штаѣи Банд. 25. средње: богатѣи Радн. 10. 81. господѣи Банд. 132. дѣи Вран. жив. 25.

Каш. 113. Пос. 39. дјели Див. 76. Гунд. пс. 20. суз. III, LX. кољени Орб. 268. писми Кри. 46. платни Банд. 106.

Тако је и у ријечи с основом на **и** по што су се с овима помијешале: XIV вијека: сини М. 219. XVI вијека: сини Буд. 59.

б) с основом на **ја**: до краја XV вијека: мушке: гла М. 494. краљи М. 453. прародитељи М. 100. прародители М. 562. пријатели М. 367. П. 57. 145. родители М. 14. 187. 210. 317. 382. 412. 421. 468. 486. оцуители М. 561. коњи Стеф. 29. Ордохонички М. 92. мзун П. 48. покриваху Пб. 56. књижи М. 427. мјесеци М. 55. пијенези Пб. 115. пастыри М. 57 - 58. поклисири М. 304. 345. 422. 544. оуљкарі М. 58. цари М. 99. 100. 458. средње: бездокоини Стеф. 19. засели М. 439. кѣнгели М. 11. поли М. 449. миничи М. 494. пашичи М. 138. прѣходичи М. 494. — На крају XV и свега XVI вијека: змап Збор. 1296. краљи Ст. пис. 4, 218. 425. научитељи Гуч. 167. Буд. 14. непријатељи Збор. 66. Ст. пис. 3, 225. обраћитељи Н. Рањ. 256. пријатељи Н. Рањ. 59 Хект. 216. родитељи Брн. 21. коњи Ст. пис. 1, 36. Н. Рањ. 606. Злат. 12. птићи Злат. 4. мечи Ст. пис. 1, 16. са мчи Збор. 80. мачи Ст. пис. 3, 311. мужи Брн. 616. товариши Н. Рањ. 18. вјенацци Ст. пис. 3, 359. владавци Н. Рањ. 19. мудраци Гуч. 171. знанци Н. Рањ. 676. Гуч. 169. витези Стар. 3, 272. Злат. 166. овчари Ст. пис. 4, 302. пастыри Ст. пис. 3, 456. 4, 278. 5, 205. Д. Рањ. 1346. цари Стар. 3, 322. средње: копји Ст. пис. 1, 36. коњи Стар. 3, 295. Ст. пис. 4, 468. ласканји Стар. 1, 218. зелји Ст. пис. 1, 3. Зор. 216. зели Стар. 3, 257. воћи Ст. пис. 1, 66. годишти Злат. 86. кљиши Стар. 4, 114. крпоци Ст. пис. 3, 404. лици Стар. 1, 218. Злат. 81. личи Ст. пис. 2, 75. — XVII вијека: мушке: жиљи Вран. жив. 19. краљи Банд. 192. Мрн. 4. обрани-тељи Банд. 15. пријатељи Вран. жив. 74. Орб. 286. родители Банд. 58. учитељи Каш. 97. коњи Вран. жив. 46. бичи Вран. жив. 22. Банд. 109. мачи Банд. 85. Каш. 50. старци Банд. 14. влинци Див. 266. мударци Јерк. 37. дунежи Јерк. 64. витези Вран. жив. 14. средње: перји Вран. жив. 18. пристодји Банд. 134. диловањи Пос. 39. пожелнји Банд. 172. поштењи Радн. 10. срци Банд. 13. прибивалишти Каш. 8.

Тако је било и у адјектива за мушки и средњи род, те се налази још на крају XV и XVI вијека у пјесмама, особито

у слику, али врло ријетко; тако има изван слика: хитри Ст. пис. 1, 24. писани Ст. пис. 1, 50. гвоздени Ст. пис. 4, 202. у слику ледени Ст. пис. 3, 124. љути Ст. пис. 3, 321. гвоздени Ст. пис. 4, 199. непокојни Хект. 44. али се ни тада тај облик у адјектива није разумијевао него се писао само као остатак од старине, јер долази и ондје гдје би требао сложени облик: тими жутки воћи Ст. пис. 1, 66. и не само то, него долази и за женски род, како ће се споменути мало даље код женских ријечи. Мјесто тога облика узео је мах од давнина сложени.

Из падежа у којима се у основама на **и** крајњи глас ширн у **ов** пред самогласнијем наставком, прешло је то **ов** и у овај, пред завршетак његов **и**, као што је прешло и у друге падеже у мушких ријечи с основом на **а**, па како су се с овијем ријечима помијешале оне у којих је основа на **и**, прешло је опет то **ов** у овом падежу од ријечи с основом на **а** к ријечима у којих је основа на **и**: тако је у нашем језику било од најстаријих времена у мушких ријечи с основом на чисто **а** и на **и**: до краја XV вијека: градови М. 4. градови М. 400. дарови М. 168. 172. листови М. 329. 403. 433. лоугови М. 449. 494. млинови М. 191. сивоки Дом. 165. синоки М. 180. 262. 377. 563. — XVI вијека: брјегови Ст. пис. 3, 161. 167. вукови Ст. пис. 3, 52. 75. 318. Злат. 16. гробови Ст. пис. 3, 29. дарови Злат. 11. Гуч. 301. дубови Злат. 43. духови Гуч. 131. јадови Ст. пис. 3, 76. 108. 463. сњегови Ст. пис. 3, 161. — XVII вијека: дарови Каш. 23. зубови Пос. 196. попови Вран. жив. 16. постови Радн. 71. синови Банд. 202. Пос. 116. — Како је исто **ов** прелазило и к ријечима средњег рода у неким падежима (види стр. 79), налази се и у овом XVI вијека један пут: блатови Злат. 526.

Како **и** од давна у српском језику гласи **и**, претварају се пред њим у овом падежу гласови **г**, **к**, **х** у **з**, **ц**, **с**; али то бива истом од прве половине XIV вијека, а свега је тога вијека још доста ријетко: хаселци М. 113. 141. 143. 191. 242. хаселци М. 234. тврци М. 223. — XV је вијека већ тако често да су примјери без те промјене врло ријетки (види напријед стр. 113): класи П. 82. дљинци П. 18. добитци П. 19. 132. хаселци М. 265. хаселци М. 284. 296. 301. 305. 340. 346. метеси М. 494. опкеници М. 401. 414. отроци П. 147. праведници Пб. 40. разлози М. 445.

464. П. 178. редокници Пб. 105. рибници М. 494. савитници М. 469. стронници М. 459. 470. тръзи М. 410. 436. 445. згодици М. 274. уловци П. 86. 118. изници П. 123. юлци П. 48. 62. тѣрци М. 525. од тога времена и не долази другачије него с том промјеном (осим неколика примјера из XVII вијека, које ћу на по се споменути) килези Збор. 756 бисаци Ст. пис. 4, 309. бози Н. Рањ. 64. бријези Ст. пис. 4, 76. врази Ст. пис. 1, 116. Стар. 4, 113. вуци Ст. пис. 4, 131. Зор. 366. гриси Ст. пис. 1, 39. Брн. 286. грјешници Н. Рањ. 219. грешници Гуч. 174. Орб. 168. гришници Буд. 28. грци Злат. 13. друзи Зор. 266. Банд. 7. језици Н. Рањ. 138. Банд. 27. јупаци Д. Рањ. 20. камици Вран. жив. 16. круси Радн. 57. мисници Гуч. 89. наредбеници Н. Рањ. 196. насљедници Орб. 7. науци Злат. 93. Стар. 1, 222. Орб. 121. немоћници Каш. 26. облаци Ст. пис. 3, 406. одвитници Банд. 15. покорници Гуч. 232. помоћници Банд. 183. разбојници Јерк. 78. разумници Гуч. 114. редовници Збор. 216. родјаци Н. Рањ. 676. Хект. 35. Банд. 20. тежац Банд. 24. ученици Н. Рањ. 70. Ст. пис. 5, 120. Банд. 75. уздаси Град. дјев. 90. Злат. 81. здаси Зор. 26. 37. — Како свега XVI и XVII вијека нема другачије него с промјеном грленијех гласова, онда што се као највећа ријеткост XVII вијека налази воски Банд. 113. и грихи Глав. 27. не ће бити стари остатак него ће бити одступање од новог правила и вриједиће онолико колико вриједи што се кад кад налазе и у номин. мн. ти гласови непромјењени; испореди још даље.

Како су неке ријечи с основом на ја прелазиле у номинативу и у генитиву мн. међу ријечи с основом на i (види стр. 60. 74), тако су прелазиле и у овом падежу те су га имале и онако као оне. т. ј. с цијелијем наставком ми састављеним с основом онако као у њих (види натраг под III): тако је било XII вијека: краљми М. 4. црљми М. 4. Које од таквих ријечи које од онијех с основом на и (види под I) дошло је те су и ријечи с основом на чисто а гласиле тако у том падежу: XIII вијека: киногоградми М. 46. дарми Стеф. 13. тако и даље не само с основом на ја него и на чисто а: XIV и XV вијека: братвухѣдми М. 451. 452. 455. градми М. 288. 424. грѣдми М. 299. 321. дрѣми М. 241. дрми М. 242. 317. 412. 486. законѣми П. 161. коњми М. 63. конми М. 191. П. 91. котарми М. 494. краљѣми

П. 161. листњи М. 330. П. 102. Пб. 39. 65. 72. 77. млини М. 494. пинежи М. 285. пинежи П. 154. поклапирни М. 325. прародитељи М. 129. прародитељи М. 282. приставњи П. 79. пријатељи М. 176. 315. 458. 508. П. 75. 98. 122. родитељи М. 63. 562. оули М. 563. 565. царњи П. 161. На крају XV и свега XVI вијека: ангелни Н. Рањ. 2146. власни Злат. 26. гласни Збор. 99. дарни Ст. пис. 3, 239. 243. 297. 309. Буд. 54. Гуч. 130. жуљи Ст. пис. 1, 266. законни Ст. пис. 5, 352. зубни Н. Рањ. 23. Збор. 27. Ст. пис. 4, 476. 5, 99. кључни Збор. 105. кнезни Ст. пис. 1, 38. коњи Стар. 3, 251. Гуч. 238. мужни Ст. пис. 1, 271. Н. Рањ. 1606. Стар. 4, 142. оглавни Ст. пис. 5, 59. подвезни Ст. пис. 1, 38. рукавни Ст. пис. 2, 252. сакраментни Буд. 56. скорупни Ст. пис. 5, 194. ушережни Ст. пис. 1, 37. шаторни Збор. 75. И XVII вијека: апоштолни Банд. 137. власни Банд. 66. гласни Банд. 99. жудјелни Радн. 91. кључни Мрн. 3. коњи Банд. 51. краљи Банд. 79. научитељи Банд. V. пријатељи Банд. 49. — Тако и онда кад је у основи пред задњим самогласним грлени глас; он се налази непромијењен од XIII до XV вијека: грѣхњи Стеф. 22. М. 562. 530. али се од XIV вијека и мијења: трѣхњи М. 229. П. 5. 7. 17. 22. 26. XV вијека: лѣхњи М. 449. лѣхњи¹ П. 48. трѣхњи П. 63. 70. 112. XVI вијека: језици Н. Рањ. 36. 1386. розмије² Н. Рањ. 117. узроци Буд. 40. XVII вијека: боцини Банд. 17. вразни Банд. 272. розни Банд. 118. Пос. 196. — Тако и кад поменутијем начином прелази *ов* из других падежа у овај у ријечи с основом на а и на и, али тек од XV вијека: градовни М. 348. даровни М. 524. листовни М. 357. листовни М. 361. 365. 374. Пб. 87. синокини М. 403. становни П. 91. XVI вијека: даровни Збор. 366. синовни Н. Рањ. 53. 62. 65. 676. 1746. Ст. пис. 4, 445. 448. 474. XVII вијека: гласовни Банд. 112. даровни Днв. 6. зидовни Банд. 293. синовни Банд. 44. 52. 192. 217. — Мушке су ријечи повукле за собом и средње (али *ов* није у њих продрло у овом падежу), али тек од XIV вијека: дрѣхњи М. 234. селњи М. 116. 234. XV вијека: вратни П. 133. дрѣхњи М. 296. 305. дрѣхњи М. 284. на крају XV и XVI вијека: вратни Ст. пис. 5, 159. Буд. 156. Злат. 4.

¹ Наштампано је лѣхњи.

² О крајњем је види стр. 122.

дрискии Збор. 75. Ст. пис. 5, 102. кљишћми Стар. 4, 114. колнми Ст. пис. 1, 43. крилми Збор. 8. устми Ст. пис. 1, 4. Н. Раѣ. 636. Буд. 22. Злат. 876. усми Н. Раѣ. 220. Град. дјев. 71. Гуч. 44. XVII вијека: вратми Банд. 45. Капш. 18. колинми Глав. 50. устми Банд. 2. Капш. 29. устни (т. ј. устми) Вран. жив. 45.

Ријечи које постају наставком *ин* и *јанин* па у множини одбацују *ин*, добивају основу на сугласно, те се изједначују с ријечима у којих се основа свршује на сугласно: ако се тада у њих основа свршује на *н*, тај се глас као и у дативу мн. кад до њега дође наставак *ми*, изједначује с гласом *м* од наставка, те постаје *м*, по том се једно од два *м* избацује: тако имамо још XV вијека: *кошинами* М. 440. *дѣбровулими* М. 375. и послје македонами Стар. 3, 251. 282. Како ријечи којима се основе од постања свршују на сугласно прелазе у овом падежу међу ријечи с основом на *и*, с њима прелазе онамо и ове, те у овом падежу гласе и онако као оне: тако XIV и XV вијека: *клатстѣлими* М. 143. 189. 211. *клатстѣлими* М. 444. а како опет ријечи с основом на *и* прелазе међу оне с основом на *а*, тако с њима прелазе онамо и ове, у којих се у множини основа свршује на сугласно, те се изједначују с ријечима мушким које имају основу на *а*: тако од XIII вијека до краја XV: *коларми* М. 22. Сав. 13. *коларми* М. 22. *клатстѣли* М. 34. *клатстѣли* М. 44. 146. 156. 210. 255. 311. 431. 508. 544. *дѣбровулими* М. 205. 434. *срѣбли* М. 205. 353. 434. и послје: грађани Гуч. 305. жидови Ст. пис. 3, 318. индијани Ст. пис. 3, 230. римљани Ст. пис. 1, 48. (тако са *н*).

Што је глас *ѣ*, на који се свршивао овај падеж, у српском језику гласно *и*, пред којим су се и грлени гласови мијењали, и што и у старом словенском језику код основа на ја мјесто *ѣ* стоји *и*, те се тај падеж у тијех ријечи мушкога рода изједначио с првијем пад. мн., а у других се ријечи, које су имале цијели наставак *ми*, добро разликовао, с тога да би се разликовао и у њих према овима другима, не само се мијешаху у овом падежу ријечи у којих је основа на *а* с ријечима у којих је основа на *и* (како је речено напријед), него се и саме правом инструменталу ријечи с основом на *а* додаваше још једном наставак *ми*, које особито лако могаше бивати уз ријечи у којима се чуваше наставак *ми*: тако на-

ходимо XIII вијека: монин болдрини М. 28. сконин болдрини М. 29. болдрини двброкъукини М. 30. монин болдрини М. 32. а тако је без сумње и XIV вијека: прародителнин нашини М. 241. (гдје је грѣшком наштампано прародителн мн нашини). тако и XVI вијека: кврстнанини Шаф. раш. 1873. 111. за мушким су ријечима пристајале средње: тако од прилике XV вијека: устими Стар. 1, 221. и XVI вијека: устими Брн. 55. Оваки се је облик XVI вијека већ мијењао (како ћемо одмах видјети), за то не долази чешће; истом се XVII вијека опет јавља у неких књижевника доста често, а тада ће га бити изазвао нов узрок, како ће се одмах видјети: бичими Каш. 46. 56. винцими Каш. 77. гласими Каш. 55. голубићими Каш. 16. даровими Каш. 95. конопцими Каш. 50. 57. листими Мрн. 178. мирими Каш. 11. мирисими Мик. 254. мрцими Каш. 118. пјенезими Мик. 278. пинезими Каш. 95. послими Мрн. 112. прасцими Каш. 31. уресими Каш. 77. чавлими Каш. 46. тако и у средњих ријечи: дилими Каш. 103. дјелими Каш. IIIб. копјими Каш. 50. проклетствими Радн. 65. Оваки се облик нахои и у ријечи с основом на i и на сугласно: види их ниже под III и IV.

Таки се облик само крајњим својим и разликоваше од датива мн., какав узимаше мах XVI вијека, а сврх тога оба падежа бјеху у то вријеме ослабила не само у овијех ријечи него и у других. те се мијешаху и један другим замјењиваху (види код датива мн. мушких ријечи с основом на а инструмента мјесто датива и датив мјесто инструмента; види и код женских ријечи с основом на а датив и инструмента мн.; види исте падеже у замјеница личних); што дакле разлика међу њима већ бјеше слаба и што се замјењиваху, за то се и изједначише са свијем, а изједначише се тијем што се оваком инструментаду мн. са завршетком ими одбацн крајње и: тако је врло често XVI вијека: у мушких: анђелим Ст. пис. 5, 111. Град. дјев. 11. апостолим Град. дјев. 161. биса-цим Ст. пис. 4, 309. боцим Град. дјев. 176. валим Ст. пис. 4, 434. гласим Град. дух. 12. гријесим Град. дух. 15. гусарим Град. дјев. 75. дарим Град. дух. 19. динарим Ст. пис. 5, 155. законим Ст. пис. 4, 460. змајим Ст. пис. 5, 16. зубим Ст. пис. 4, 476. Д. Рањ. 1196. јадим Д. Рањ. 6. језицим Град. дух. 49.

калуђерим Град. дјев. 126. каноничим Град. дјев. 127. кум-
 пањим Ст. пис. 5, 287. мирим Ст. пис. 4, 423. Град. дјев. 153.
 мужим Ст. пис. 5, 254. начиним Д. Рањ. 846. Град. дјев. 112.
 народим Град. дјев. 160. науцим Град. дјев. 4. непријатељим
 Ст. пис. 5, 56. облацим Д. Рањ. 134. палим Ст. пис. 4, 199. па-
 тријарцим Град. дјев. 173. повојим Ст. пис. 4, 222. поповим
 Град. дјев. 127. постим Град. дух. 16. пријатељим Ст. пис.
 5, 20. Д. Рањ. IXб. пророцим Град. дјев. 173. разлосим Град.
 дјев. 123. сакраментим Град. дух. 24. сатирим Ст. пис. 5, 223.
 синовим Ст. пис. 4, 437. старцим Ст. пис. 4, 362. Град. дјев.
 173. трудим Д. Рањ. 8. уздасим Д. Рањ. 81. Град. дух. 16. учени-
 цим Град. дух. 52. чавлим Град. дјев. 140. шљцим Град. дјев.
 90. у средњих: дилим Ст. пис. 4, 483. дјелим Д. Рањ. 376. Град.
 дјев. 21. кољеним Ст. пис. 4, 462. Град. дух. 32. копим Ст.
 пис. 4, 478. крилим Град. дух. 67. пророчанствим Град. дјев.
 154. устим Д. Рањ. 60. — XVII вијека: у мушких: анђелим Андр.
 дев. 25. бичим Андр. пут 78. благосовим 122. блудим Гунд. суз.
 II, IX. валовим Андр. нач. 36. гласим Андр. пут 125. гријесим
 69. грешницим Андр. пут 419. даждим Бун. 36. дарим Гунд.
 пс. 41. Андр. пут 77. дев. 14. дусим Андр. пут 73. двораним 144.
 завезајим Гунд. суз. I, LXIV. зрацим Гунд. пс. 43. суз. III, XXIX.
 кладенцим Андр. пут 19. лавим 436. латиним Ђам. 21. лупежим
 Бун. 45. начиним Андр. пут 353. дев. 21. научитељим Андр.
 пут 274. невјерницим Андр. дев. 14. непријатељим Гунд. пс. 4.
 образим Андр. пут 375. одметницим 403. писаоцим Ђам. 46.
 погледим Гунд. суз. II, XX. пријатељим Андр. дев. 59. разум-
 ницим Андр. пут 155. редовницим 177. родјацим Андр. дев.
 59. свецим Андр. дев. 25. трним Бун. 41. угризајим Мик. 717.
 уздасим Андр. пут 322. целовим Бун. 27. чавлим Бун. 33. Андр.
 пут 408. дев. 42. средње: вратим Андр. пут 257. дјелим 140.
 достојанствим Андр. дев. 180. нач. 23. жвалим Гунд. пс. 9.
 кољеним Андр. пут 14. напастованим (-пјџ) 368. свједочан-
 ствим 368. устим Андр. дев. 119. нач. 36. пут 155. — на
 крају м гласи гдје гдје и н: колариним Град. дјев. 104. — Што
 се овако овај падеж изједначио с дативом, с тога се XVII
 вијека покушавало да се опет разликује враћајући му на крају
 и; примјере види мало напријед.

Таком облику додаје се још *а* на крају као у генитиву мн. и у дативу мн., и с тијем се додатком појављује још прије него без њега, а то свједочи да се *и* одбацивало прије него што се тај облик без њега у књигама наводи; тако имамо са *а* још на крају XV вијека: синоцима М. 531. мачима Ст. пис. 1, 11. XVI вијека: вијенцима Д. Рањ. 1076. воњима Д. Рањ. 636. гласима Ст. пис. 4, 449. даждима Д. Рањ. 124. дарима Д. Рањ. V. Злат. 316. дјетињима Ст. пис. 4, 255. дубима Д. Рањ. 118. зубима Д. Рањ. 686. јадима Д. Рањ. 466. лијецима Д. Рањ. 146. мирима Д. Рањ. 88. мразима Д. Рањ. 140. ступима Д. Рањ. 96. трацима Д. Рањ. 77. чавлима Ст. пис. 5, 136. у средњих: воњима Д. Рањ. 286. дјелима Д. Рањ. 286. устима Ст. пис. 5, 69. 255. Д. Рањ. 236. Злат. 80. — XVII вијека: у мушких: анјелима Орб. 227. бисерима Мик. 722. бичима Бун. 41. бозима Вран. жив. 61. грпјесима Орб. 40. даждима Бун. 36. дарима Андр. пут 179. даровима Мик. 85. дусима Андр. пут 90. зубима Мик. 586. језицима Радн. 54. краљима Орб. 103. лијецима Андр. пут 198. лонцима Радн. 85. љубљеницима Радн. 9. мирима Мик. 119. мирисима Мик. 181. науцима Там. 216. пјенезима Мик. 116. планетима Орб. 11. прутима Мик. 525. разговорима Андр. пут 307. разлосима Орб. 79. Мик. 554. Андр. пут 387. розима Мик. 17. рукавима Мик. 571. синовима Андр. дев. 139. свидоцима Радн. 2. уздасима Гунд. суз. II, XVII. црипица Вран. жив. 113. штитима Мик. 37. у средњих: бдењима Радн. 71. дјелима Орб. 13. 60. 145. Андр. пут 127. 139. 145. 180. Радн. IIб. добрима Радн. 53. езем-цлима Орб. 166. једрима Мик. 178. устима Андр. пут 82. цаблима Мик. 46.¹ — Што толиким примјерима у наточ има без промјене грлених гласова: острогима Мик. 343. редкима Мик. 560. то ће бити онако као напријед стр. 116 у два примјера без *ма*.

Облик тако раширени гласом *а* долази и без *и* пред *м*, али тек XVII вијека: у мушких: пастирма Радн. 42. кнповма Радн. 36. у средњих: изнашастма Радн. 100. крилма Радн. 70. мистма Радн. 30. поштенма Радн. 12. устма Радн. 19. 22. 42. 56. 71. 86. чињењма Радн. 74.

У средњих ријечи долази тај облик и према женским с основом на *а* као кад кад у дат. мн., али врло ријетко:

¹ Кашић грам. 28 вели: *vitrimi vel vitrima* и на стр. 34: *zlatima vel zlatimi vel zlati*.

тако још XIII и XIV вијека: заселиници М. 11-12. 59. на крају XV или у почетку XVI вијека: воћами Стар. 3. 266. крилами Ст. пис. 2, 408. 436. и XVII вијека: богатствами Радн. 83. 93. достојанствами Радн. II. у исто вријеме и без крајњег и: богатствам Радн. 81. добročинствам Мик. 85.

Што се и у мушких тако налази у једнога писца на крају XV вијека два пута у слику: врхами Ст. пис. 1, 10. лугами Ст. пис. 1, 57. то ће бити јамачно само слика ради; изван слика долази само један пут: другами Ст. пис. 1, 275.

У овога се падежа налази само једном додано на крају е XVI вијека: розмије Н. Рањ. 117. а што XVII вијека има: у мушких: зуковије Радн. 37. и у средњих: дигије Радн. 57. мастилије Радн. 37. ту је инструментал помијешан с локативом и њим замијењен; исто је тако у исто вријеме замијењен локативом, који је добио на крају м од инструмента ла помијешавши се с њим (види код локатива): у средњих: вратијем Андр. пут 257. богатствијем Радн. 81. 83. створенијем Радн. 83. Андр. 263.

Да се кад кад у овијех ријечи налази инструментал мјесто датива и датив мјесто инструмента, поменуто је код датива мн.; а да се кад кад налази локатив мјесто инструмента, споменуће се још код локатива мн.

Б. У женских: у основи је крајње а дуго, те у словенским језицима бива кратко; к њему приступа цијели наставак ин: тако до краја XV вијека: беснедми М. 420. кельможми М. 272. мезми М. 218. медми М. 301. тако је у то вријеме и у колективних ријечи: брлтицими М. 63. 278. 564. господми М. 201. П. 27. 33. 39. 57. 161. дѣтцими М. 63. 564. — На крају XV и свега XVI вијека: ближиками Н. Рањ. 236. бухами Ст. пис. 5, 15. веригами Збор. 556. водами Ст. пис. 3, 354. Град. дух. 50. Злат. 106. војскама Рањ. IX6. гиздама Ст. пис. 2, 89. дјевицама Гуч. 233. дубравама Гуч. 273. душама Ст. пис. 3, 445. Гуч. 279. жељама Злат. 86. женама Н. Рањ. 166. Ст. пис. 5, 16. Град. дјев. 175. звѣздама Ст. пис. 2, 58. 3, 146. 5, 113. злобама Ст. пис. 3, 388. змијама Д. Рањ. 129. књигама Гуч. 77. косама Ст. пис. 2, 11. 5, 119. молбама Злат. 46. Гуч. 6. молитвама Гуч. 22. мрвама Гуч. 266. ногама Ст. пис. 3, 121. Град. дух. 42. Злат. 516. ножицама Н. Рањ. 108. овцама Ст. пис. 3,

74. 5, 242. палицама Н. Рањ. 916. потрјебама Н. Рањ. 306. ра-
 нама Д. Рањ. 149. Гуч. 199. рибама Д. Рањ. 114. рикама Хект.
 106. рукама Н. Рањ. 64. Збор. 46. Ст. пис. 2, 210. 3, 377. Град.
 дјев. 156. светковинама Гуч. 90. сестрама Збор. 96. стариши-
 нама Буд. 59. стриједама Ст. пис. 3, 182. сузама Ст. пис. 2,
 281. 3, 76. 4, 392. 5, 195. Д. Рањ. 906. Град. дјев. 88. Злат. 46.
 Гуч. 102. тминама Злат. 90. тугама Ст. пис. 3, 459. Д. Рањ. 2.
 уздама Злат. 20. тако и у ријечи која је сада мушкога рода:
 мрвљама Ст. пис. 4, 84, 158. XVII вијека: веригама Бун. 24.
 викама Орб. 108. водама Див. 6. војскама Орб. 84. врућинама
 Орб. 167. гаткама Пос. 26. грдобама Радн. 16. грлицама Каш.
 16. дивницама Вран. жив. 16. душама Орб. 219. женама Орб.
 255. Банд. 5. Јерк. 15. заклетвама Мик. 264. засједама Гунд. суз.
 II, XXVI. згодама Андр. пут 74. злобама Бун. 29. Мрн. 24. јагла-
 ма Крн. 5. клетвама Мик. 52. косама Бун. 32. краљицама Орб.
 103. купама Мик. 444. лажама Андр. пут 373. молбама Вран.
 жив. 16. Мрн. 26. Мик. 264. молитвама Орб. 121. мукама Орб. 34.
 Каш. 9. направама Бун. 6. ногама Мик. 449. Андр. пут 40. пеле-
 нама Бун. 47. пеленицама Каш. 9. приварама Радн. 24. при-
 ликама Радн. 5. птицама Банд. 114. пукшама Мрн. 45. рудинама
 Мик. 570. рукама Орб. 42. Мик. 420. Андр. 6. Радн. 3. сабљама
 Мрн. 45. стазама Банд. 3. сузама Вран. жив. 17. Бун. 3. Каш.
 46. Андр. пут 339. тминама Вран. жив. 22. травама Орб. 4. тру-
 бљама Орб. 227. уздама Гунд. пс. 9. хвалама Гунд. пс. 28. ша-
 кама Мик. 409. штетама Радн. 49.

Тако је било и у адјектива за женски род: многама М.
 11. христовани М. 11. кнјазима Сав. 7. железницама Стеф. 10. али
 само у прва времена, а после је мах узео сложени облик.
 На крају XV вијека тако је већ био заборављен овај номи-
 нални облик у адјектива да мјесто њега долази облик мушкога
 рода и то само у пјесмама: изван слика: бритци сабљама
 Ст. пис. 1, 12. 36. у слику: свилама разлици От. пис. 1, 41.
 рукама прибили Ст. пис. 2, 30. 240. 259.

Ако се и држао овај облик у супстантива свега времена,
 омет не разликујући се од датива мн. ничим осим свога крај-
 њега *и*, мијешао се је с њим тако да је и он долазио мјесто
 датива (види код датива мн. у женских ријечи с основом на
 а) и датив мјесто њега или да је своје *и* на крају губио:

тако на крају XV и свега XVI вијека: бесједам Ст. пис. 5, 19. Злат. 59. божицам Злат. 5. геригам Град. дјев. 37. вилам Ст. пис. 2, 68. 422. 4, 469. галијам Ст. пис. 5, 102. галицам Ст. пис. 2, 360. 373. дивницам Ст. пис. 2, 361. дјевницам Град. дјев. 101. диклам Ст. пис. 2, 90. дјевојкам Д. Рањ. 11. добротама Град. дјев. 55. 68. душама Град. дјев. 31. 33. заклетвама Злат. 72. занчицама Град. дух 81. звиздама Ст. пис. 2, 47. 75. 235. Град. дух 15. зракама Д. Рањ. 46. Град. дух. 25. јестојскама Град. дух 15. косицама Ст. пис. 2, 30. лукијернама Град. дјев. 177. молбама Ст. пис. 4, 417. 5, 36. Град. дух. 46. Злат. 826. молитвама Град. дјев. 88. Гуч. 7. мукама Ст. пис. 2, 400. Град. дјев. 75. Злат. 826. напоменама Град. дух. 1. направама Д. Рањ. VIII. наредбама Град. дјев. 123. ногама Град. дух. 32. Злат. 116. оготама Ст. пис. 5, 254. приликама Град. дјев. 8. 84. 153. птицама Ст. пис. 2, 361. 4, 434. птичицама Ст. пис. 2, 361. разблудам Град. дјев. 112. раскошам Град. дјев. 111. регулама Град. дјев. 132. рожицама Ст. пис. 2, 89. рукама Ст. пис. 4, 368. сестрама Злат. 326. славама Гуч. 125. слугама Град. дјев. 87. службеницама Град. дјев. 87. сузам Ст. пис. 4, 316. Град. дух. 16. Злат. 21. тугама Злат. 25. тужицама Ст. пис. 2, 418. хвалама Злат. 95. шибицама Град. дјев. 182. XVII вијека: гиздама Гунд. суз. I, XXXVIII. главама Банд. 87. Андр. пут 208. гозбама Бун. 25. грешницама Андр. пут 419. дворкињицама Бун. 7. драчама Андр. пут 139. душама 340. заушницама Банд. 92. звијездама Андр. пут 182. злобама Андр. нач. 21. косама Бун. 30. крунама Андр. пут 360. молбама 223. молитвама 173. мукама Гунд. суз. II, XLVII. Андр. пут 232. наредбама 89. ногама 106. невољама Андр. дев. 107. овчицама Андр. пут 332. опекама Мик. 542. приликама Андр. дев. 115. ранама Бун. 44. раскошам Гунд. суз. II, VII. Андр. пут 83. росама Бун. 36. рукама Андр. пут 354. слугама Гунд. суз. III, LIII. стријелама Андр. пут 42. сузам Гунд. суз. III, LXXI. Бун. 17. 24. 36. Андр. дев. 73. нач. 49. тугама Андр. дев. 108. хаљинама Андр. нач. 21. хитринама Андр. пут 387. чесвинама Гунд. суз. I, IX.

Таком облику са сугласним на крају додаје се као и у дативу мн. и у другим приликама на крају *a*, и то од XV вијека: голницама П. 96. землицама М. 551. на крају XV и свега XVI вијека: бесидама Буд. 32. вилама Ст. пис. 2, 349. 378. 403. 405. женама Буд. 23. 83. 87. Вран. рјеч. 128. звиздама Ст. пис.

2, 377. звијездама Ст. пис. 3, 205. 416. 5, 44. змијама Ст. пис. 2, 405. јизбама Буд. 94. књигама Буд. 137. косама Ст. пис. 2, 10. 71. 5, 57. ликаријама Буд. 35. милостињама Буд. 59. мирама Буд. 91. наредбама Буд. 132. одлукама Буд. 132. светињама Буд. 56. свићама Буд. 157. сестрама Ст. пис. 5, 147. силама Буд. 54. слугама Стар. 1, 218. стрилама Ст. пис. 2, 445. сузама Ст. пис. 2, 8. 282. 366. 437. 4, 244. 392. 393. 427. 430. 439. 443. 444. 470. 5, 76. 94. Д. Рањ. 30. Град. дјев. 157. Злат. 43. тугама Ст. пис. 2, 366. 403. 405. 4, 433. Д. Рањ. 30. Злат. 19. узама Буд. 85. уздама Ст. пис. 5, 59. химбама Буд. 91. — XVII вијека: водама Орб. 10. главама Мрн. 134. дружбама Мрн. 21. заушницама Мик. 822. кочијама Мик. 789. крајинама Мрн. 3. купама Мик. 222. мирама Мик. 175. пашама Мрн. 131. петљама Мик. 825. ружицама Мик. 572. рукама (нашима) Мрн. 134. Анд. дев. 140. свићама Мрн. 177. струњама Мик. 172. сузама Вран. жив. 41. 54. хаљинама Радн. 51. 72. химбама Мрн. 133. шакама Мик. 584.¹

Налази се XVI вијека према основама на *и*, али само у два примјера: петми Ст. пис. 4, 171. рукеми Брн. 15. Једном има и према мушким ријечима с основом на *а*: земли М. 38.

III. Основе на *и*. Наставак долази цео *ми*, а у основи крајње кратко *и* слаби у словенским језицима те *бива* *и*; тако је било и у мушких и у женских:

а) у мушких до краја XV вијека: дѣньми Стар. 4, 134. лѣдѣми М. 44. людин М. 46. 296. людьми М. 211. П. 6. 91. 135. на крају XV и свега XVI вијека: људми Ст. пис. 1, 36. Н. Рањ. 30. Збор. 55. Ст. пис. 4, 234. 401. 460. Буд. 62. Злат. 23. Гуч. 122. црвми Збор. гвоздми Збор. 886. и XVII вијека: људми Банд. 20. Каш. 83. Пос. 32.

Али од XV вијека изједначају се ове ријечи и друге с оваком основом с ријечима мушким у којих је основа на *а*, т. ј. долазе са *и* мјесто *ми*: гвозди Стар. 1, 223. гости Ст. пис. 1, 47. људи Ст. пис. 1, 185. Стар. 3, 251. 248. 281. Д. Рањ. 86. 1196. Хект. 306. Вран. жив. 61. 93. Див. 336. 386. Орб. 281. Крн. 26. Каш. 22. 26. Пос. 32. нокти Ст. пис. 3, 131. 456. 4, 49. 482. Крн. 226. Мрн. 70. Пос. 196. нохти Ст. пис. 4, 112. Вран.

¹ Кашин грам. 38 вели: vojvodami vel vojvodama.

жив. 111. Мрп. 50. путн Н. Рањ. 48. Стар. 1, 229. Банд. 40. Мрп. 72. Глав. 23. црви Ст. пис. 1, 320. — Изједњачују се с њима и даље узимајући као и оне к томе промијењеном облику још једном наставак *ми*: гвоздим Ст. пис. 5, 156. Н. Рањ. 40. Град. дјев. 118. дух. 21. путим Град. дјев. 112. Бун. 13. Андр. пут 353. црвим Андр. пут 291. к тавом се облику још додаје *а* XVI и XVII вијека: људима Д. Рањ. 13. Орб. 118. ноктима Д. Рањ. 77.¹ па се *и* пред *м* може и избацити: људма Радн. 14. 30. 36. 46.

б) у женских: до краја XV вијека: *обѣръшми* М. 11. *птснми* Стеф. 18. *пеуѣтми* М. 357. *рѣуѣми* М. 292. *стасми* М. 63. *цѣтми* М. 498. *ѣастми* М. 221. на крају XV и свега XVI вијека: *бо-дестми* Збор. 516. *заповидми* Буд. 60. *звнерми* Збор. 10. Ст. пис. 4, 180. *крељутми* Ст. пис. 1, 17. *крпностми* Ст. пис. 1, 165. Буд. 54. *милостми* Н. Рањ. 51. Гуч. 134. *мисалми* Ст. пис. 3, 316. *печатми* Стар. 3, 267. *помоћми* Буд. 24. *прсми* Ст. пис. 3, 307. 4, 320. *ричми* Ст. пис. 1, 43. Д. Рањ. 90. Хект. 18. *ријечми* Н. Рањ. 155. Збор. 34. Ст. пис. 4, 417. 481. 5, 307. Злат. 456. Гуч. 81. *свиравми* Збор. 1026. *свјетлостми* Н. Рањ. 1116. *сласми* Збор. 1556. *стварми* Ст. пис. 1, 321. Збор. 119. Злат. 3. *ћудми* Брн. 61. и XVII вијека: *крепостми* Див. 6. *крпностми* Глав. 41. *напастми* Банд. 218. *паметми* Банд. 110. *ријечми* Див. 29. *Мат.* 90. *ричми* Банд. 50. *Каш.* 7. *свитлостми* Банд. 32. *трстми* Јерк. 56.

Али једнаке будући у том падежу с мушкима у којих је основа на *и* мијењају с њима и тај облик: најприје према мушкима у којих је основа на *а*: тако се јавља на крају XV и свега XVI вијека:² *заповиди* Брн. 44. *кости* Стар. 3, 236. *крпости* Стар. 1, 235. Хект. 386. Брн. 15. Гуч. 300. 306. *милости* Гуч. 78. *напасти* Ст. пис. 5, 75. *пјесни* Збор. 796. Ст. пис. 4, 448. Злат. 83. Гуч. 241. *пнесми* Збор. 102. *ричи* Зоран. 16. 27. 28. 32. 47. *ствари* Н. Рањ. 218. Хект. 25. Зор. 66. *части* Д. Рањ. IVб. Зор. 16. Злат. 10. *челусти* Злат. 686. тако и

¹ Капић грам. 27 вели: *golubimi vel golubima vel golubi*.

² Што има XIV вијека: *пеуѣти* М. 107. 229. и по том XVI вијека *печати* Н. Рањ. 199. може бити да је ријеч већ у мушком роду, као што и има већ XIV вијека: *плшнми* *пеуѣтоми* М. 176. тако ће бити у *стаси* у мом рјечнику код *ријечи* *стасъ*.

XVII вијека: болести Јерк. 58. изврсности Каш. 31. крпости Вран. жив. 112. Каш. 119. милости Каш. 27. Пос. 25. мисл Вран. жив. 81. Пос. 406. напасти Орб. 81. Каш. 98. немоћи Орб. 125. области Банд. 79. писми Вран. жив. 71. погнбили Радн. 46. помоћи Орб. 126. псости Вран. жив. 42. радости Каш. 79. ријечи Див. 29. ричи Вран. жив. 11. 13. 37. 42. 61. Каш. 28. 49. сатвари Вран. жив. 113. ствари Див. 6. 226. Орб. 46. Мат. 72. Каш. 32. 76. 109. Пос. 5. 29. — Тако^м се облику опет додаје наставак *ми*: тако још XV вијека: частими М. 317. користими М. 494. прсими Ст. пис. 1, 172. XVII вијека: крпостими Каш. 117. мастими Каш. 111. писними Каш. 79. — По том без крајњега *и* XVI вијека: жалостим Град. дјев. 75. крепостим Град. дјев. 55. 68. 95. милостим Град. дјев. 159. мислим Д. Рањ. 89. Град. дјев. 47. 88. 89. 98. моћим Град. дух. 17. прсим Ст. пис. 4, 320. разликостим Град. дјев. 55. ријечим Ст. пис. 4, 483. Град. дух. 47. дјев. 8. 21. 61. стварим Д. Рањ. 246. XVII вијека: болестим Андр. пут 408. дев. 6. химбеностим Андр. пут 373. радостим 96. 373. ричим Пос. 36. слабостим Андр. нач. 21. стварим Андр. дев. 59. хридим Бун. 16. — С доданим *а* на крају XV и XVI вијека: костима Д. Рањ. 76. мислима Д. Рањ. 1256. остима Ст. пис. 4, 19. 20. пјеснима Д. Рањ. 118. 127. ричима Ст. пис. 1, 8. Д. Рањ. 76. 56. ријечима Ст. пис. 5, 8. 19. Д. Рањ. 376. Злат. 346. стварима Д. Рањ. IXб. частима Злат. 106. XVII вијека: болестима Орб. 66. Андр. дев. 40. Радн. 75. врстима Орб. 182. испразностима Радн. 73. крепостима Андр. пут 70. лажима Радн. 24. 40. милостима Орб. 204. Андр. дев. 14. пут 77. мислима Андр. дев. 86. напастима 52. немоћима Орб. 7. помоћима Андр. нач. 60. прсима Радн. 13. 61. радостима Андр. пут 83. ричима Вран. жив. 34. 75. 113. 114. ријечима Орб. 84. Мик. 161. 385. 442. Андр. пут 53. сатварима Вран. жив. 33. слабостима Андр. 435. химбеностима Андр. 268. частима Мик. 275. — По што је додано на крају *а*, долази и без *и* пред *м* XVII вијека: болестма Радн. 71. 73. жалостма Радн. 71. заповиједма Радн. 49. испразностма Радн. 10. јакостма Радн. 53. крпостма Радн. 71. ријечма Гунд. пс. 20. Мат. 49. 58. 59. Радн. 5. 21. 39. ричма Банд. 51. стварма Радн. 22. 30. 32.

Налазе се од конца XV вијека оваке ријечи изједначене у овом падежу и са женским у којих је основа на а, и то не само оне које су цијеле прелазиле онамо као: гуслами Зоран. 22. писнами Банд. 82. него и друге: прсами Ст. пис. 1, 14. пестами Мпк. 17. ричами Мрн. 91. 136.¹ и са а мјесто крајњега и као и у ријечи међу које су прешле: XVI вијека: ричама Стар. 1, 222. Буд. 17. 24. 25. 30. 58. 67. 84. стварама Буд. 116. 129. тварама Буд. 4. и XVII вијека: ричама Мрн. 12. 133. 138.

Што на једном мјесту има: *niedniema krjepostiu* Гуч. 5. биће гријешком и мјесто и а то мјесто т.

IV. С основом на сугласно. Од таквих основа нема овога падежа ни у староме словенском језику, него ријечи с таквом основом прелазе међу друге:

А. Мушке ријечи прелазе међу мушке с основом на *i*, те имају овај падеж као оне: *камень-ни* у старом словенском језику, а у српском како су ријечи мушке с основом на *i* прешле међу мушке с основом на а, прешле су с њима и ове: тако XV вијека: *съ ѳстѣри каменѣ* Пб. 56. М. 386. XVI вијека: *камени* Ст. пис. 3, 75. Хект. 256. *пламени* Злат. 206. 866. и у њих се таком облику на ново додавао наставак *ми*: XVII вијека: *пламеними* Каш. 79. тада се крајње и одбацивало и додавало а: *каменима* Гунд. ис. 42. тако прелазећи онамо и одбацивале су у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: *плами* Ст. пис. 2, 505. Гунд. суз. III, XXX. и тада им се на ново додавао наставак *ми*, од кога се крајње и одбацивало: *пламим* Град. дух. 82. *прамим* Бун. 26. а тада се додавало а: *прамима* Бун. 27. како су ријечи с основом на а прелазиле у овом пад. међу ријечи с основом *i*, тако ријеч *јелеи*, којој се основа свршује на сугласно, али која је и у номинат. јед. још у старом словенском језику прелазила међу ријечи с основом *i*, прешавши оданде међу мушке с основом на а, имала је у овом падежу као многе између њих опет према ријечима с основом на *i* XVII вијека: *јелиими* Банд. 215.

Б. Ријечи средњега рода прелазе међу средње с основом на а; по томе је било и у нас кроза све вријеме: бри-

¹ Кашин грам. 41 вели: *sladostami vel sladostima vel sladosti*.

мени Радн. 49. вримени Мрн. 139. имени М. 192. 219. дѣлесм Стар. 4. 131. небеси Стеф. 1. Ст. пис. 2, 463. 3, 354. 363. 375. 415. 5, 298. Гуч. 11. Чубр. 14. Орб. 227. слокеси Сав. 4. М. 128. телеси Ст. пис. 3, 105. 268. 354. 377. Орб. 118. тилеси Мрн. 48. уздеси М. 133. Ст. пис. 2, 111. Гуч. 291. Вран. жив. 6. Пос. 56. — Како су средње ријечи с основом на *а* прелазиле у овом пад. међу ријечи с основом на *і*, с њима су прелазиле и ове, те је било XVI и XVII вијека: телесми Збор. 556. чудесми Баш. 32. 117. — И у тијех се ријечи правоим инструменталу *ми*, који су имале према основама на *а*, додавао још једном наставак *ми*, од кога је отпадало крајње самогласно: XVI и XVII вијека: чудесим Град. дјев. 148. Андр. нач. 39. пут 173. именим Андр. пут 415. а тако се облику додавало *а* XVII вијека: именима Мик. грам. 4. колесима Мрн. 63. телесима Орб. 249.¹ — Неке прелазећи међу ријечи с основом на *а* могле су и одбацити у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: тако од краја XV вијека: коли Н. Рањ. 606. Гуч. 238. Злат. 176. Вран. жив. 13. неби Ст. пис. 5, 300. (испореди стр. 43-44). слови Ст. пис. 2, 92. Хект. 18. Вран. жив. 18. Див. XIб. Баш. 7. тили Ст. пис. 1, 117. — Тако се облику наново додавао наставак *ми*, од кога је крајње *и* отпадало: колим Град. дјев. 183. Мик. 789. словим Там. 15. Андр. нач. 38. чудим Андр. пут 182. тада му се додавало *а*: словима Там. 1. 3. Мик. предгов. Како су ријечи с основом на *а* имале овај пад. и према ријечима с основом на *і*, тако су с њима имале и ове с основом овако окрњеном: словми Н. Рањ. 105. Банд. 170. — Како су средње ријечи с основом на *а* имале кад кад овај падеж према женским ријечима с основом на *а*, тако се налази и у овијех: колами Ст. пис. 1, 23.

В. Женске су једне прелазиле међу ријечи с основом *і*, а како су ријечи с основом на *і* промијениле тај падеж према мушкима с основом на *а*, тако је било и у овијех: крви Ст. пис. 5, 152. а с њима су и на ново узеле наставак *ми*, од кога је крајње *и* отпадало па се додавало *а*: XVII вијека: кћерима Андр. пут 45. и избацивши *и*: кћерма Радн. 81. — Друге су ријечи а с њима и та прешле међу женске ријечи

¹ Кашић грам. 33 вели: *vrimeni vel vrimenima*.

с основом на **а**: матерами Див. 386. прѣккѣми Зак. 31. Ст. пис. 4, 437. Гуч. 35. и одбацивши крајње **и**: кѣраи Град. дјев. 74.

ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је **си**, од кога се у словенским језицима **с** мијења на **х**, а **и** слаби у **ѣ**, те постаје **хѣ**.

I. Основе на **и**. Крајње **и** у основи слаби у словенским језицима у **ѣ**: тако је у старом словенском **сѣиѣ-хѣ**; али су се још у старом словенском језику ријечи с таким основом помијешале с онима у којих је основа на **а**, те имају у том падежу и као оне, а у српском и немају другачије него као ријечи с основом на **а**. Види под II. А. 1. 2.

II. Основе на **а**:

A. У мушких је **и** у средњих ријечи било двојако:

1. У основа на чисто **а** крајње је кратко **а** гласило у словенским језицима **о** као и у дативу мн., те је наставак **хѣ** приступао к тому гласу: тако је било и у нашем језику: у мушких ријечи: **трѣгохѣ** М. 52. **ниѣкохѣ** М. 332. 568. **свѣщенниѣкохѣ** М. 332. 543. Стар. 4, 233. **облѣкохѣ** М. 332. **одрѣхѣ** Стар. 4, 76. у средњих: **селохѣ** Зак. 30. тако у средњих још на крају XV и XVI вијека: **вратѣхѣ** Ст. пис. 1. 28. 35. 50. Зор. 68. и XVII вијека: **устѣхѣ** Див. 13. **тлохѣ** Јерк. 63. — Тако су имале и ријечи с основом на **и** помијешавши се с овима: **домохѣ** Сав. стар. 4, 231. М. 65. — Како се види, то је било веома ријетко, нити се могло одржати уз други начин:

2. Основа на чисто **а** и на **ја** добива до крајњег краткога **а** глас **і**, па се та два гласа у словенским језицима слијевају у **ѣ** (које је у српском језику гласило како је поменуто код локатива јед.), пред којим се гласови **з**, **к**, **х** мијењају у **зѣ**, **ѣ**, **сѣ**, и које у основа на **ја** предњег гласа ради прелази у **и**:

а) с основом на чисто **а**: до краја XV вијека у мушких ријечи: **бѣлѣзѣхѣ** М. 217. **бѣлѣзѣхѣ** М. 532. **brevelezih** М. 279. **кипоградѣхѣ** П. 24. **конициѣхѣ** М. 15. **крѣхѣ** П. 149. **градѣхѣ** М. 328. **градѣхѣ** М. 418. **двориѣхѣ** М. 220. **дѣлѣхѣ** П. 118. Пб. 48. **долѣхѣ** Пб. 20. **дѣлатиѣхѣ** М. 403. **законѣхѣ** М. 38. 288. П. 12. 23. 26. 62. 95. **законѣхѣ** М. 187. 188. **закониѣхѣ** М. 221. 236. **закониѣхѣ** П. 5.

законнихъ М. 489. законнихъ Пб. 120. записехъ М. 307. 314. 422. П. 161. записехъ М. 307. 382. 389. 412. записнихъ М. 460. записихъ М. 393. листихъ М. 242. листехъ Пб. 41. листехъ М. 300. листихъ М. 305. листнихъ М. 413. илинихъ М. 38. народехъ П. 140. обѣтнихъ М. 459. отоцехъ М. 523. Парцѣхъ М. 6. покладѣхъ М. 404. покладехъ М. 404. послѣхъ М. 54. послнихъ М. 323. послехъ М. 295. помснихъ М. 425. свдехъ М. 372. тетраднехъ Пб. 93. трѣзехъ П. 160. вѣтѣхъ М. 188. П. 110. вѣтнихъ М. 221. взмѣхъ М. 7. хрисовоудѣхъ М. 63. улокѣхъ П. 163. — у средњихъ: кратехъ М. 37. Дрѣвѣхъ П. 58. дрѣвнихъ М. 339. длѣнихъ М. 324. писмѣхъ М. 217. селѣхъ М. 37. П. 32. селнихъ М. 249. оустѣхъ М. 9. уеднихъ М. 260. уеднихъ М. 342. 371. уедехъ М. 534. — На крају XV и свега XVI вијека: у мушкихъ: апостолиѣхъ¹ Град. дјев. 69. биљезиѣхъ Д. Рањ. 596. Злат. 37. Внециѣхъ Ст. пис. 5, 322. Злат. I. бодихъ Ст. пис. 1, 152. глибиѣхъ Ст. пис. 3, 468. гријесиѣхъ Н. Рањ. 756. Ст. пис. 3, 431. 4, 358. 5, 35. 114. Гуч. 11. дарнихъ Збор. 1666. Гуч. 134. дарихъ Град. дух. 15. дворцѣхъ Ст. пис. 4, 7. законѣхъ Н. Рањ. 1986. збориѣхъ Град. дјев. 126. зборнихъ Злат. 226. зглобиѣхъ Ст. пис. 4, 17. зламенихъ Н. Рањ. 144. зубиѣхъ Ст. пис. 3, 94. језициѣхъ Д. Рањ. VII. лијециѣхъ Д. Рањ. 86. листиѣхъ Д. Рањ. 1626. Гуч. 74. лузихъ Ст. пис. 2, 434. Злат. 37. лузиѣхъ Ст. пис. 4, 285. мприѣхъ Град. дјев. 166. народнихъ Н. Рањ. 1626. науцихъ Буд. 89. облациѣхъ Збор. 35. Ст. пис. 3, 78. обориѣхъ Ст. пис. 4, 291. оковиѣхъ Ст. пис. 3, 100. послнихъ Зор. 27. послѣхъ Град. дјев. 51. постиѣхъ Град. дјев. 182. прازیѣхъ (праг) Н. Рањ. 194. пророциѣхъ Н. Рањ. 20. про-ропихъ Град. дух. 79. родихъ Н. Рањ. 1436. снихъ Брн. 69. сно-пиѣхъ Ст. пис. 3, 445. станиѣхъ Ст. пис. 3, 11. тестаментнихъ Буд. 80. трудѣхъ Град. дјев. 182. уздасиѣхъ Град. дух. 14. чавлиѣхъ Ст. пис. 5, 140. тако и у рпјечи с основом на и: до-мнихъ Стар. 3, 236. — у средњихъ: брдиѣхъ Ст. пис. 4, 262. вра-тихъ Ст. пис. 1, 40. Злат. 306. вратиѣхъ Збор. 1. Ст. пис. 4, 201. 5, 133. Град. дјев. 48. Злат. 26. дјелиѣхъ Н. Рањ. 216. Ст. пис. 5, 12. Град. дјев. 69. Злат. 526. Гуч. 164. дјелнихъ Град. дух. 58. делнихъ Буд. 59. дилихъ Брн. 196. добриѣхъ Гуч. 125.

¹ И XVI се вијека пише *ије* највише тако да се може читати и само *је*.

кољенијех Н. Рањ. 93. Збор. 9. Град. дјев. 157. Гуч. 96. ли-
бријех Град. дјев. 8. мистих Буд. 137. њедријех Ст. пис. 4,
283. Злат. 476. писмијех Н. Рањ. 20. Збор. 68. Ст. пис. 5, 121.
Гуч. 262. ребријех Ст. пис. 4, 168. стадијех Ст. пис. 3, 9, 5, 215.
устијех Н. Рањ. 166. Град. дјев. 30. Злат. 476. Гуч. 216. устих
Н. Рањ. 101. Ст. пис. 4, 422. челих Н. Рањ. 24. челијех Град.
дјев. 169. — XVII вијека: у мушких: гријесијех Гунд. пс. 18.
зглобих Каш. 46. народих Банд. 2. пителих Банд. 249. послвијех
Мик. 826. послнх Каш. IIIб. прозорцијех Мик. 764. пророцих
Банд. 18. Каш. 5. салмпјех Орб. 56. салмнх Банд. 23. трудих
Банд. 25. уздасијех Гунд. пс. 23. чланих Мик. 44. чланцијех Мик.
грам. 3. — у средњих: вратих Гунд. суз. I, LXIV. дјелијех Орб.
7. 234. дјелих Гунд. пс. 42. дилих Банд. 11. мјестијех Орб. 161.
Мат. 14. мистих Банд. 37. Каш. 51. отајствих Банд. 8. селијех
Мик. 591. селих Мик. 461. устијех Мик. 250. челих Банд. 14.

Једном без промјене гутурала XVII вијека: грихих Глав.
14. Види о том код номинатива мн. и инструментала мн.

б) с основом на **ја**: до краја XV вијека у мушких ри-
јечн: **копихъ** М. 191. **Истиникихъ** М. 96. **трговцихъ** М. 174. **ца-
рихъ** М. 171. 205. 266. — у средњих: **Градншихъ** М. 494. — На
крају XV и XVI вијека: у мушких: крајих Д. Рањ. IXб. ко-
њих Ст. пис. 1, 11. венцих Злат. 376. пастирх Зор. 10. —
у средњих: дупљих Ст. пис. 4, 280. пољих Ст. пис. 2, 159. 361.
Зор. 366. зламењих Буд. 54. официјих Буд. 121. писањих Буд.
54. плењих Зор. 70. посветилишних Н. Рањ. 17. срцих Н. Рањ.
163б. срдачних Зор. предгов. — XVII вијека: у мушких: **коњихъ**
Мрн. 45. **крижихъ** Каш. 71. **меашихъ** Банд. 14. **удорцихъ** Банд.
25. — у средњих: **милосрдјихъ** Банд. 42. **веселихъ** Каш. 119. по-
љих Банд. 221. Каш. 40. **зламењихъ** Банд. 158. **мученјихъ** Каш.
51. **тугованјихъ** Каш. 104. 119. **лицихъ** Каш. 51. **срдцихъ** Банд. 25.
срцихъ Каш. 29. **посветилишнихъ** Банд. 5. **прибивалишнихъ** Банд.
177. **трговишнихъ** Банд. 44.

У адјектива је било као у супстантива за мушки и
средњи род: **крмљехъ** М. 147. али од XIV вијека долази про-
номинални облик једнак с овијем замјењујући сложени, те
ће се споменути међу сложенијем облицима.

Из других надежа, у које је од ријечи с основом на **и**
прешло њихово *ов* и *к* ријечима с основом на **а**, прешло им

је и у овај падеж, и то мушкима с основом на чисто **а**, али истом од XIV вијека: тако имамо до краја XV вијека: **гла-совѣхъ** П. 25. **градоуѣхъ** М. 119. **градоуѣхъ** М. 208. 271. 410. П. 81. 96. **дислоуѣхъ** Пб. 91. **листоуѣхъ** М. 285. **сѣдоуѣхъ** М. 372. 403. 425. **сѣдоуѣхъ** М. 407. 411. Пб. 99. **трѣгоуѣхъ** М. 271. 435. **трѣгоуѣхъ** М. 271. на крају XV и свега XVI вијека: **валовиѣхъ** Ст. пис. 3, 288. **врановиѣхъ** Град. дјев. 146. **градовиѣхъ** Н. Раѣ. 41. Збор. 536. Д. Раѣ. VII. **гробовиѣхъ** Н. Раѣ. 226. **дуговиѣхъ** Збор. 436. **постовиѣхъ** Гуч. 164. XVII вијека: **гробовиѣхъ** Орб. 124. **градовиѣхъ** Орб. 20. **даровиѣхъ** Орб. 24. **даровихъ** Банд. 5. — Од ријечи с основом на **а** прешло је опет ово *ов* у овом падежу и к ријечима с основом на **и**: тако XVI вијека: **домовиѣхъ** Н. Раѣ. 14. **синовѣхъ** Гуч. 145.

Ријечи с основом на **ја** прелазе међу оне с основом на чисто **а**, али између многих примјера мало је поузданијех: поуздани су XV вијека: **динѣхъ** М. 403. **поклисарѣхъ** М. 323. 403. 508. 509. **ѡботѣхъ** М. 425. непоуздани су у којих је на крају **ѣхъ**, јер **ѣ** може бити да је само написано мјесто **и**: тако има још XIV вијека: **динѣхъ** П. 20. XV вијека: **поклисарѣхъ** Пб. 85. М. 429. 491. 506. непоуздани су такођер у којих је на крају **ѣхъ**, јер **ѣ** може бити не само по источном говору мјесто **ѣ** и по јужном само написано мјесто **је**, него може бити и право **ѣ** према ријечима које ће се споменути ниже: тако има XV вијека: **монастирѣхъ** М. 533. **поклисарѣхъ** Пб. 115. М. 324. 420. **ѡлѣнарѣхъ** М. 228. **Паклоуѣхъ** Пб. 82. **трѣгоуѣхъ** М. 363. 411. **пѣнеѣхъ** Пб. 113. **поуѣхъ** П. 96. XVI вијека са свијем су поуздани правописа ради примјери јужнога говора: **перивоѣиѣхъ** Гуч. 21. **ѣаучитеѣиѣхъ** Град. дјев. 161. **коѣиѣхъ** Збор. 76. **глезѣиѣхъ** Ст. пис. 3, 99. **виѣнциѣхъ** Ст. пис. 5, 174. **мударциѣхъ** Збор. 8. **пѣшциѣхъ** Збор. 49. **манастириѣхъ** Град. дјев. 126. 138. **манастиѣриѣхъ** Гуч. 35. тако и у средњих XVI вијека: **поѣиѣхъ** Збор. 436. Ст. пис. 4, 467. **прибивалиштиѣхъ** Гуч. 126. **срциѣхъ** Збор. 117. Град. дјев. 109. XVII вијека: **ѡуѣенѣиѣхъ** Орб. 187. тако би могло бити XV вијека: **скроуѣиѣхъ** М. 300. али може бити да је **ѣ** само написано мјесто **и**. Будући да у западном

¹ И у таким се примјерима *ије* пише тако да се може читати и само *је*.

говору **ѣ** гласи **и**, за то сви примјери наведени напријед за мушке и средње ријечи с основом на **ја** од краја XV до краја XVII вијека може бити да само за то онако гласе што су по западном говору, те могу припадати овамо, а јамачно ће тако бити и XV вијека: **поклисарихъ** М. 397. 441. 503.

Како су неке ријечи с основом на **ја** у другим падежима прелазиле међу оне с основом на **і**, тако су прелазиле и у овом, те имају као оне, и то од XIV вијека: **конехъ** М. 63. XV вијека **мзехъ** Пб. 93. а како су у другим падежима уз ријечи с основом на **ја** пристале и многе с основом на чисто **а**, јамачно су тако пристале и у овом падежу, и тако ће бити још XIV вијека у споменику у ком се добро разликује **ѣ** и **с**: **градехъ** М. 157. **трговахъ** М. 157. а таки ће јамачно бити и многи између примјера наведених напријед, у којима је **с** мјесто **ѣ**, као још XIII вијека **мливехъ** М. 38. али писма ради нијесу поуздани; али се поуздано показује ово прелажење XVI вијека у књигама које су писане латинским словима: тако има тога вијека у ријечи с основом на **ја** и на чисто **а**: **варошихъ** Буд. 151. **версехъ** Буд. 101. **владаоцехъ** Н. Рањ. 29. **дарехъ** Н. Рањ. 17. **Град. дух.** 36. **законехъ** Буд. 117. 137. **затворехъ** Буд. 142. **кипехъ** Буд. 149. **казехъ** (casus) Буд. 153. **мјесецехъ** Н. Рањ. 1076. **народехъ** Н. Рањ. 136. 20. 1816. **начинехъ** Буд. 52. **пјенезехъ** Д. Рањ. Vб. **послехъ** Буд. 124. **постехъ** Н. Рањ. 41. **редехъ** Буд. 85. **снихъ** Н. Рањ. 206. 29. **танцехъ** Ст. пис. 2, 65. 515. **трудехъ** Н. Рањ. 41. **узмехъ** Буд. 19. **шаштехъ** Злат. 866. из XVII вијека **нађохъ** само: **постехъ** Банд. 25. — за мушкима су тако прелазиле и средње: XIV вијека: **оуложницехъ** Шаф. раш. 1873. 101. XV вијека: **зминштехъ** П. 82. **скровницехъ** М. 281. 337. 346. тако ће јамачно бити истог времена (ако би се правописа ради и могло сумњати): **дѣлехъ** П. 45. 46. 54. 151. 173. **мѣстехъ** П. 11. 12. 37. 37. 96. 146. поуздано је опет у књигама које су писане латинским словима XVI вијека: **бенефицијехъ** Буд. 85. **вѣдрехъ** Злат. 506. **официјехъ** Буд. 146. **прибивалиштехъ** Н. Рањ. 1436. **срцехъ** Н. Рањ. 23. 143. 145. 1506. 1656. 1666. 190. **устехъ** Д. Рањ. 63. 82. 106. 122. **числехъ** Буд. 101. тако XVI и XVII вијека и **тлехъ** Ст. пис. 3, 24. 309. 313. 321. 338. 345. 4, 170. 476. 5, 131. 138. 146. **Збор.** 776. 826. 956. **Град. дјев.** 132. **Злат.** 81. **Банд.** 166. **Гунд. суз.** II, XXXIV.

III, LXXXV. Мрн. 80. Каш. 40. 94. Јерк. 45¹ тако би могло бити и пољех Н. Рањ. 192. Ст. пис. 2, 386. прибивањех Н. Рањ. 1626. чнѣнјех Д. Рањ. IVб. али се завршетак може читати и *ијех*.

Ријечи које постају наставком *ин* и *јанин* одбацујући у множини *ин* добивају основу на сугласно: тада се у овом падежу глас *н* на крају основе изједначује с гласом *х* од наставка и постаје *х*, па се једно од два *х* избацује: тако је било још XIV и XV вијека: *Висоухъ* Пб. 89. *грагахъ* Пб. 93. *Дѣухъ* М. 96. *Дсухъ* М. 567. *Зѣборхъ* М. 220. *Комлрхъ* М. 97. *Папракхъ* М. 96. *Храцхъ* М. 568. тако по свој прилици и *Тѣрахъ* М. 249. — Али како су ријечи с основом на сугласно прелазиле у овом падежу међу оне с основом на *і*, прелазиле су и ове, па су имале овај падеж и онако као ријечи с основом на *і* (види под III); тако би могло бити што се находи до краја XV вијека: *арьканасехъ* М. 363. *клатстехъ* М. 306. 487. 516. 535. *Горуханехъ* М. 415. *граганехъ* П. 103. *дѣброкѹанехъ* М. 31. *крѹниланехъ* М. 21. *поганехъ* П. 140. *стрѹцинѣхъ* П. 140. *хрѣклетехъ* П. 96. али ти примјери нијесу поуздани, јер у њима може бити да *е* стоји мјесто *ѣ* те иду међу примјере који ће се одмах споменути; поуздано је: *срѣблихъ* М. 140. 354. 435. П. 153. *срѣблехъ* М. 363. јер кад би било с основом на *а*, било би и мјесто *е* ради предњег гласа; а како су у српском језику ријечи с основом на *і* прешле у овом падежу међу оне с основом на *а*, с њима су онамо прешле и ове: по томе имамо од XIII вијека: *клатстѣхъ* М. 15. 157. *клатстѣлихъ* М. 441. 447. *клатстѣнѣхъ* М. 508. 509. *клатстѣлѣхъ* Пб. 115. *дѣброкѹанѣхъ* П. 94. *дѣброкѹанѣхъ* Пб. 110. *тѣрѣхъ* П. 113. и послѣје: *крѣтјанијехъ* (*крѣтѣниѣхъ*) Мат. 6. тако и према основама на *ја*: *срѣблихъ* М. 118. 206. 209. 268. и послѣје: *јудијихъ* Банд. 25. таки могу бити и они мало час споменути примјери са *-ехъ*, за које рекох да су непоуздани.

Од почетка XVII вијека кад је *х* већ било ослабило долази и локат мн. *без њега*: у мушких: *гнѣсѣе* Пос. 35. *дворовѣе* Радн. 63. *Млетѣе* Див. XIб. — у средњих: на врати *Мик*. 790. *днѣлѣе* Див. 86. 346. *добрѣе* Див. 266. *достојан-*

¹ Пошљедњи писац има једном локатив јед. *тлеху* Јерк. 63. као да би ном. био *тлех*.

ствије Радн. 44. дупљије Радн. 64. леди Радн. 51. поштени, непоштећи Радн. 29. срцие Див. 38. устије Пос. 6. Радн. 43.

Средње су ријечи прелазиле кад кад у овом падежу међу женске с основом на а (испореди дат. и инстр. мн.): тако још XIII вијека у ријечи која је између ријечи с основом на сугласно прешла овамо: телехъ М. 37. XIV вијека сѣзданихъ М. 79. завислихъ М. 169. XV вијека: кладанихъ М. 378. писанихъ М. 288. писанихъ М. 300. II. 122. писанихъ М. 343. пристанихъ II. 149. солихъ М. 529. XVI вијека: срцах Стар. 1, 225. водокрштах Гуч. 62. XVII вијека: брдах Мик. 114. водокрштах Банд. 20. ледиах Див. 256. 36. пристанихъ Мат. 30. оудианихъ Мат. 16.

Кад су ријечи с основом на а и на ја имале генитив мн. према ријечима с основом на *i*, па им се од тога падежа разликовао локатив мн. само крајњим *x* у западном говору, те им је локатив долазио мјесто генитива (види ген. мн. напријед стр. 74. 75). тада им је и таки генитив долазио мјесто локатива, и то у писаца за које се не може рећи да су изостављали *x* не говорећи га: тако у мушких ријечи XVI вијека: листи Буд. 124. по ових начини Буд. 158. чини Буд. 121. 146. члани Буд. 52. русази Стар. 1, 218. по оних чавли Стар. 4, 113. XVII вијека: вали Вран. жив. 22. гради Вран. жив. 77. гребн Вран. жив. 17. у својих двори Вран. жив. 7. 11. по својих светих евангелисти Вран. жив. 16. жиљи Вран. жив. 19. у осталих науци Вран. жив. 8. по његових честих уздасаји Вран. жив. 34. тако грови Банд. 269. премда тај писац није са свијем поуздан у писању слова *x*.¹ — у средњих: XVI вијека: у свих својих деаџи Буд. 93. у деаџи пребених Буд. 123. у светих диловаџи Буд. 159. у таџих дели Буд. 90. у оних дуговаџи Буд. 125. у исповедаџи велиџих Буд. 46. у тих светих мисти Буд. 57. п њихових мисти Буд. 78. у обраџи Буд. 144. у велиџих пригришенџи Буд. 48. у очитих проклетстви Буд. 49. сели Буд. 151. у срци њихових Буд. 35. на коли Стар. 3, 307. у светих дили Брн. 156. у добрих дили Брн. 186. 246. у худих дили Брн. 71. XVII вијека: по обѣнитих мисти Вран. жив. 114. у усти Вран. жив. 32. по

¹ Кашић грам 28 вели: vitrih vel vitri.

твојих усти Вран. жив. 21. у свих дили Крн. 96. — уз оваки генитив на *и* налази се и прави мјесто локатива XVII вијека у мушких: у ових валов Јерк. 82. (види и код женских ријечи с основом на *а*). — Што XVI вијека има у слику: у јадови Ст. пис. 2, 417. на врати Ст. пис. 4, 191. 207. по сели Ст. пис. 4, 292. ту је јамачно само слика ради изостављено правом локативу *х*.¹

Налази се локат. мјесто инструментала, али врло ријетко: тако још XIII вијека: *мегъ крѣпѣнѣхъ и мегъ дѣбровѣнѣхъ* М. 31. XV вијека: над глезѣијех Ст. пис. 3, 99. за својих родитељих Брн. 9.

Како је од давна долазио кад кад локат. мјесто инструментала, како се локат. замијењени генитивом на *и* изједначивао с инструменталом, како се и изгубивши крајње *х* изједначивао у западном говору с инструменталом, и како је у јединици био изједначен с дативом, с тога се XVII вијека изједначи с инструменталом, какав је тада био, и у томе што му се дода његово *м а* тијем се изједначи и с дативом *мн.*, какав је тада у велике био: у мушких: градовим Бам. 26. гријесим Андр. дев. 88. 130. пут 22. 223. 318. дарим Андр. дев. 13. 15. 37. нач. 45. пут 72. 282. јадим Андр. пут 271. законом 208. казим Бам. 25. мирисим Андр. пут 350. науцим Бам. 66. облацим Андр. нач. 10. разговорим Андр. дев. 129. пут 307. сакраментим Андр. пут 96. 359. судим 229. трудим 373. часим 102. — у средњих: вратим Андр. нач. 55. дјелим Андр. пут 55. 105. дев. 159. добрим Андр. дев. 60. 176. мјестим Бам. 26. Андр. нач. 3. надахнутим Андр. дев. 45. наслађеним Андр. пут 232. прогоњеним 198. у овијем размнѣљаним Андр. дев. 129. Кад облик тако доби на крају *м*, још му се дода на крају *а* као у дат. и инстр.: у мушких: вјетрима Андр. пут 165. напредцима 96. перивојима Радн. 2. послима Андр. дев. III. пословима Радн. II. 2. разговорима Андр. пут 344. у средњих: дјелима Андр. пут 96. 107. 143. добрима 257. либрима Бам. 46. морима Андр. пут 293. наслађењима Радн. 2. отајствима Андр. пут 387. пољима Радн. 2. поштењима Радн. 6. смцлованјима

¹ У примјеру: при ловци и хрти Ст. пис. 4, 350. биће *при* погрјешка мјесто *прид*.

Андр. пут 61. устима 74. 292. — По што се тако додало а, долази и без и пред м: љућењма.

У средњих и кад им је тај облик према женским а основом на а (види напријед стр. 136) налази се као и у женских у овом падежу на исти начин додан на крају наставак од инструментала мн. цно: у богатствима Радн. 6 и окрњен али с доданим а: у добрама земаљским Радн. 1.

Б. У женских: у основи је на крају а дуго, те у словенским језицима бива кратко; до њега долази наставак: до краја XV вијека: голнихъ П. 96. Конялахъ М. 229. 298. 301. 370. рѣкахъ М. 369. рѣлахъ П. 20. слободахъ М. 410. слѣгахъ Пб. 110. слободнихъ М. 411. — На крају XV и свега XVI вијека: бесједах Гуч. 107. водах Н. Рањ. 88. Ст. пис. 5, 47. дубравах Ст. пис. 3, 245. дупљах Ст. пис. 3, 100. горах Н. Рањ. 42. Злат. 136. жељах Ст. пис. 2, 17. женах Град. дјев. 93. Злат. 29. жилах Ст. пис. 3, 358. забавах Злат. 376. звијездах Н. Рањ. 13. Злат. 926 згодах Злат. 21. злобах Ст. пис. 3, 440. Гуч. 107. зраках Град. дух. 69. играх Злат. 26. књигах Ст. пис. 5, 312. Буд. 124. Гуч. 18. Конавлах Ст. пис. 5, 332. косах Збор. 6. куках Ст. пис. 3, 445. кућах Град. дјев. 87. Злат. 37. молитвах Град. дјев. 7. Гуч. 12. мрвах Ст. пис. 3, 391. муках Ст. пис. 3, 80. 5, 150. Злат. 426. Гуч. 95. невољах Н. Рањ. 41. Град. дјев. 181. Гуч. 125. његах Д. Рањ. 129. Гуч. 146. палицах Ст. пис. 5, 231. потребах Град. дух. 53. Гуч. 4. правдах Н. Рањ. 39. приварах Злат. 35. приликах Град. дух. 74. Гуч. 143. ранах Н. Рањ. 346. Град. дјев. 182. раскошах Ст. пис. 1, 112. руках Н. Рањ. 416. Ст. пис. 2, 265. Град. дјев. 127. Хект. 256. Зор. 38. Злат. 26. русаљах Гуч. 69. сањах Зор. 16. Буд. 54. свадах Н. Рањ. 39. сестрах Град. дјев. 152. слугах Град. дјев. 165. стијенах Ст. пис. 3, 15. 4, 264. странах Ст. пис. 2, 59. Д. Рањ. IV. Злат. 56. стрѣлах Н. Рањ. 209. сузах Ст. пис. 3, 76. Град. дух. 4. Злат. 5. супротивах Град. дух. 44. таштинах Град. дух. 17. тмнинах Д. Рањ. 7. трјесках Ст. пис. 4, 444. тугах Ст. пис. 5, 11. Д. Рањ. 456. Град. дјев. 182. Злат. 46. Гуч. 125. тужбах Ст. пис. 3, 445. улицах Н. Рањ. 41. Чубр. 11. узах Ст. пис. 1, 21. хаљинах Град. дјев. 142. хвалах Гуч. 133. — XVII вијека: вечерах Банд. 44. годинах Мик. 768. горах Каш. 40. долинах Орб. 55.

душах Орб. 172. женах Мик. 223. звиздах Банд. 1. земљах Мик. 132. књигах Див. 6. Банд. 8. Јерк. 9. Мик. 191. молитвах Вран. жив. 4. Орб. 134. Каш. 2. муках Див. 30. Орб. 132. Банд. 45. невољах Гунд. суз. III, XI. ногах Мик. 287. планинах Мик. 114. погибијах Каш. 114. постељах Банд. 1. руках Орб. 85. Гунд. суз. I, XXXI. Мик. 728. светковинах Банд. III. скупшти-
нах Банд. 13. сликах Каш. 5. стопах Мик. 80. странах Орб. 116. сузах Гунд. суз. I, I. Бун. 21. таштинах Орб. 45. ту-
гах Банд. 25. узах Банд. 2. устнах Банд. 228. хвалах Гунд.
суз. III, XXXV.

XVII вијека кад је *x* било ослабило долази овај падеж и без њега: вода Радн. 61. књига Пос. 4. Радн. 22. кућа Радн. 65. невоља Радн. 27. нечистоћа Пос. 5. срамота Радн. 4. туга Радн. 3. 26.

Налази се једном мјесто овога падежа датив још XVI вијека: у противишњинам Брн. 15. Али по што је *x* ослабило и отпало, а у других се ријечи овај падеж изједначио с инструменталом, изједначи се и у ових узевши онаки какав бјеше без *x* наставак од инструментала цијели ми или окрњени као што и у њега бјеше *m*, и то узе мах у другој половини XVII вијека: водам Андр. нач. 9. пут. 293. гнусобам Андр. пут. 403. гозбам Андр. пут 232. дубинам Андр. пут 272. ду-
шам Андр. дев. V. забавам Андр. пут 344. згодам Андр. пут 58. молбам Андр. пут 156. молитвам Андр. дев. VI. мукам Андр. пут 13. невољам Андр. пут 101. ногам Андр. дев. 65. одлукам Андр. пут 96. потребам дев. 75. приликам Андр. пут. 375. пучинам Андр. пут 272. ранам Андр. пут 198. рас-
кошам Андр. дев. 25. рукам Андр. пут 39. славам Андр. пут 344. сликам Андр. пут 383. слугам Андр. пут 10. сумњам Андр. пут 153. супротивам Андр. дев. 98. таштинам Андр. дев. 17. тминам Андр. пут 75. тугам Андр. дев. 5. урам Андр. дев. 101. хитринам Андр. пут 41. црвљам Андр. пут 299.
— много рјеђе с цијелијем *mi*: на твојијем рукама Андр. пут 154. по разлицијем странама Андр. пут 346. у хвалама Андр. пут 344. у племенштинама Радн. 2. у хаљинама Радн. 72.

У овом су падежу прелазиле неке ријечи међу оне с основом *i*, али врло ријетко: земљех М. 37. 253. и XVI вијека: тмех Н. Рањ. 226. 209. тако једном у слику и јамачно само слика радн:

цјесанцех Ст. пис. 2, 65. — прелазиле су и међу мушке с
основом на а такођер у слику: цистих Ст. пис. 1, 57.

Мјесто овога падежа долази генитив мн., али врло ријетко,
јамачно уз ријечи мушке и средње које су у генит. мн. имале
на крају и, те им је таки генит. мн. долазио и мјесто локатива
(види напријед стр. 136): XVI вијека: у књиг Ст. пис. 5, 9.
по разликних држав Зор. 576.

Да је овај падеж долазио кад кад мјесто генитива мн.,
споменуто је код генитив мн.

У адјектива је било као у супстантива: господњихъ М.
9. господњихъ Стеф. 9. ѿзлащеныхъ М. 140. али не сеже преко
XIV вијека, него се замјењује сложенијем обликом, који се
опет замјењује прономиналијем, како ће се поменути међу
прономиналним облицима.

III. Основе на *i*. Крајње кратко *i* у основи гласи у сло-
венским језицима *e*,¹ ка којему приступа наставак *хъ* у муш-
ких и у женских ријечи:

а) у мушких: до краја XV вијека: дньехъ П. 32. 45. людехъ
М. 13. 217. 387. 411. 443. П. 85. 163. нокътехъ Стар. 4, 74. пзтехъ
М. 37. П. 124. на крају XV и свега XVI вијека: људех Ст. пис.
1, 303. 2, 337. 5, 6. Збор. 246. Град. дјев. 12. Зор. 416. ноктех
Ст. пис. 2, 27. 104. путех Н. Рањ. 35. 79. Злат. 63. 79. XVII ви-
јека: људех Банд. 279. Мат. 94.

б) у женских: до краја XV вијека: бранехъ Стеф. 15. дл-
нехъ Стар. 4, 234. запокѣдехъ М. 9. милостехъ М. 101. моћехъ М.
176. 183. 248. милстехъ М. 62. исуалехъ М. 24. 34. пилехъ П. 60.
помощехъ М. 112. ратехъ М. 334. рѣхухъ П. 113. 143. сказихъ М.
532. скръбехъ М. 244. смърътехъ М. 332. стклрехъ Пб. 130. нслехъ
М. 58. на крају XV и свега XVI вијека: болестех Збор. 1096.
деснех Ст. пис. 4, 191. жалостех Ст. пис. 2, 343. заповиједех
Н. Рањ. 46. заповидех Буд. 72. исповидех Буд. 19. јаслех Ст.
пис. 3, 302. Гуч. 302. костех Ст. пис. 3, 263. Злат. 446. мислех
Ст. пис. 2, 405. 3, 99. 4, 45. Збор. 66. Д. Рањ. IX. Злат. 61. Гуч.
286. напастех Н. Рањ. 1026. наравех Буд. 7. немоћех Н. Рањ.
356. ненавидостех Н. Рањ. 13. остех Ст. пис. 3, 263. отровех

¹ У старом је словенском језику много још и у њ ослабити:
людъхъ Микл. vergl. gramm. III. 45.

Стар. 3, 323. пјесних Н. Рањ. 33. Ст. пис. 2, 47. 519. 5, 343. 350. Збор. 199. Д. Рањ. 36. Злат. предгов. писних Хект. 43. пронастех Збор. 956. прсех Ст. пис. 2, 349. 3, 130. 4, 407. Д. Рањ. 956. Злат. 416. Гуч. 153. ричех Ст. пис. 1, 126. Зор. 16. Буд. 71. ријечех Н. Рањ. 1076. Збор. 1126. Злат. 526. силостех Стар. 3, 281. слабостех Н. Рањ. 356. стварех Н. Рањ. 1046. Збор. 196. Д. Рањ. 1626. Буд. 8. Брн. 15. тамностех Збор. 936. тварех Буд. 125. худех Брн. 11. частех Д. Рањ. IV 6. XVII вијека: жалостех Банд. 33. заповидех Банд. 38. јаслех Банд. 10. навех Банд. 278. напастех Див. 39. Банд. 96. немоћех Банд. 26. прсех Див. 36. Банд. 14. пустоших Банд. 244. ричех Банд. 102. стварех Див. 13. Банд. IV. тамностех Див. 35.

Мушке а за њима и женске, једнаке будући у том падежу с њима, прешле су међу мушке с основом на а: тако између мушких још XIV вијека узевши и *ов* од ријечи с основом на а али му *о* промијенивши на *е*, као у номинативу мн. (који види): **пвте-кѣх** М. 85. а на крају истога вијека и у том попустивши и узевши *ов* мјесто *ев*: **пвтокех** П. 2. тако XVI вијека: **пвтокех** М. 551. XVII вијека: **путових** Радн. 96. у ријечи *дан* држало се *ев* још XVII вијека: **дневних** Банд. 149. Без *ев* долазе исте мушке ријечи и женске од краја XV вијека изједначене у том пад. с ријечима мушким у којих је основа на а: мушке XVI вијека: **путијех** Н. Рањ. 40. Град. дјев. 182. дних Зор. 51. XVII вијека: **људих** Каш. 32. 62. 118. **људијех** Мик. 424. **путих** Банд. 25. 40. 238. **путијех** Бун. 37. **дних** Банд. 177. 228. — женске: на крају XV и свега XVI вијека: **болестих** Град. дјев. 42. **драгостих** Град. дух. 14. **заповидих** Брн. 23. **звјеријех** Ст. пис. 4, 175. **исповидих** Брн. 71. **користих** Брн. 68. **крепостих** Град. дјев. 113. **лудостих** Град. дух. 16. **милостих** Град. дух. 15. **мислијех** Ст. пис. 4, 347. 350. Град. дјев. 53. **мислих** Ст. пис. 4, 315. Брн. 7. **напастих** Град. дух. 44. **немоћих** Брн. 2. **печалих** Зор. 20. Брн. 466. **пјеснијех** Н. Рањ. 1666. Ст. пис. 2, 404. 4, 436. 5, 87. 327. Град. дух. 63. дјев. 172. **пјесних** Ст. пис. 5, 174. **писних** Брн. 11. 22. **писмих** Зор. 67. **прсијех** Ст. пис. 4, 407. Гуч. 146. **прсих** Зор. 69. **ријечијех** Ст. пис. 5, 14. Град. дјев. 154. Гуч. 194. **ријечих** Град. дјев. 32. **смртијех** Град. дјев. 182. **стварих** Град. дух. 22. **стваријех** Гуч. 274. XVII вијека: **болестијех** Орб. 163. **болестих** Каш. 66. **жалостих** Каш. 29. **заповидих**

Вран. жив. 112. Банд. 63. јаслих Јерк. 28. костијех Гунд. пс. 12. крпостих Каш. 59. немоћних Каш. 35. печалих Каш. 114. псених Вран. жив. 70. прсијех Гунд. суз. I, XXXI. прсих Јерк. 85. Каш. 102. ричих Каш. 21. смртних Банд. 25. стварних Мри. 186. тамностних Банд. 69.

XVII вијека како је *x* било ослабило, долази овај падеж и без њега: у мушких: путови Ради. 97. у женских: жалости Пос. 11. испразностије Ради. 59. 68. крпостије Ради. 52. 72. 77. прси Ради. 25. 40. ствари Ради. 4. тако и прави локатив са *e* на крају основе: при јасле Мик. 86.

Као што у мушких и средњих с основом на *a* мјесто овога падежа долази генитив *ми*. кад се свршује на *и*, тако долази и у овијех мушких и женских: у мушких: XVII вијека: при људи Вран. жив. 67. у женских чешће: XVI вијека: о ствари минућих Град. дјев. 51. у свијех ствари Град. дух. 71. области Буд. 146. у врмених твари Буд. 95. XVII вијека: у твојих заповиди Вран. жив. 83. у својих прси Вран. жив. 16. о божанствених ствари Вран. жив. 19. у тих ствари Вран. 101. по ријечи Давидовијех Орб. 271. у ових заповиди Банд. 174.¹

Како се у других ријечи овај падеж изједначио с инструменталом и њим се замијенио (види напријед), тако је и у овијех: у почетку XV вијека долази мјесто њега инстр.: *а* *пракним* М. 248. тако XVII вијека: у стварми Там. 56. тако је мјесто локатива управо инструментал *какав* је онда био: о осталијем ствари Орб. 235. истогa вијека локатив изједначен с инструменталом *какав* је онда био: у мушких: путим Андр. пут 179. 257. 301. у женских: у болестим Андр. пут 135. 375. исповијестим Андр. дев. 55. на милостим Андр. дев. 13. 45. у мислим Андр. пут 105. 207. немоћим Андр. пут 11. у пјесним Андр. пут 344. у стварим Андр. пут 96. 101. *таком* се облику дода још *a* на крају као и у других ријечи: у мушких: путима Андр. пут 157. у болестима Андр. дев. 98. 151. пут 11. 92. 99. 198. 392. у жалостима Андр. пут 156. заповиједима Андр. пут 31. испразношћима Ради. 8. костима Андр. пут 371. милостима Андр. дев. 15. 37. пут 202. 226. 418. напастима Андр. пут 92. 370. недрагостима Андр. пут 11. приповијестима Андр.

¹ Кашић грам. 27 вели: *golubih vel golubi*.

пут 343. прсима Андр. нач. 37. дев. 50. пут 159. радостима Андр. пут 232. ријечима Ђам. 86. 9. 12. 13. 16. 17. 216. 27. слабостима Андр. дев. 124. стварима Андр. пут 287. По што се додало *а* долази и без *и* пред *м*: у мушких: људма Ради. 7. 51. крипостма Ради. 77. стварма Ради. 6. 8. 15. 36. у многије стварма Ради. 60. у овије стварма доњијем Ради. 49.

Прешавши међу мушке с основном на *а* налази се као у њих и са *о* пред *х*: прсох Стар. 3, 311.

Женске су ријечи прелазиле у овом пад. и међу женске с основном на *а* као у дативу и инструменталу мн., и то не само оне које су сада и у осталијем падежима изједначене са женскимима у којих је основа на *а*, као причах Н. Рањ. 36.¹ јаслах Бри. 52. лиснах Банд. 23. писмах Банд. 161. и без *х*: пјесна Ради. 81., него и друге: XVI вијека: немоћех Буд. 20. Бри. 70. печалах Зор. предгов. ричах Буд. 53. 58. 95. скрбах Зор. 20. стварах Буд. 14. 59. 86. XVII вијека: печалах Вран. жив. 20. крипостах Глав. 5. рѣуах Мат. 52. стварах Мат. 59. 79. 94.

Мјесто овога падежа налази се и локатив двојине: XVI вијека: по обитилију Н. Рањ. 1076. XVII вијека: на прсију Вран. жив. 68.

IV. Основе на сугласно. И мушке и средње и женске ријечи прелазиле су у овом падежу још у старом словенском језику међу ријечи с основном на *І*, нити су га другачије имале: тако н. пр. у средњих: *крѣменехъ* М. 39. — Али у нас како су ријечи с основном на *І* прелазиле међу мушке и средње с основном на *а*, тако су с њима и ове:

а) мушке: XV вијека: *каменихъ* М. 386. XVI вијека: *пламенихъ* Збор. 14. тако и ријеч која је и у номинат. јед. још у старом словенском прешла међу ријечи с основном на *І*, прешла је у нашем језику међу оне с основном на *а* XV вијека у овом падежу: *прѣстенихъ* М. 425.

б) средње од XIII вијека: *крѣменехъ* М. 20. *небесехъ* Сав. 14. на крају XV и свега XVI вијека: *врименихъ* Буд. 54. *раменихъ* Гуч. 207. *колесијехъ* Збор. 366. Бри. 8. *небесихъ* Ст. пис. 1, 195. Зор. 72. Бри. 5. Вран. рјеч. 127. *небесијехъ* Н. Рањ. 39. 40. Збор. 74. Ст. пис. 4, 110. 5, 81. Град. дјев. 18. Гуч. 3.

¹ Исти писад има у номин. јед. притач Н. Рањ. 33.

чудесих Ст. пис. 1, 197. Н. Рањ. 144. XVII вијека: врмених Банд. 67. именијех Гунд. суз. предгов. небесијех Дпв. 33. Орб. 100. небесих Вран. жив. 20. Банд. 44. Крн. 86. Каш. 10. 80. телесијех Орб. 172. тилесих Банд. 203. чудесих Банд. 73. — Средње неке прелазе онамо и тако да одбаце крајње сугласно и пред њим самогласно од своје основе: колпх Стар. 3, 316. колијех Град. дјев. 160. Гуч. 238. чудијех Орб. 140.

У средњих мјесто овога падежа долази и генитив мн. кад се завршује на *и* (као и у мушких и средњих с основом на а и у мушких и женских с основом на i, види стр. 136. 142.) XVII вијека: на својих рамени Вран. жив. 86. рамени Мрн. 141. тако и кад се од основе одбаца крајње сугласно и пред њим самогласно: коли Вран. жив. 71. 73.

XVII вијека кад је *х* било ослабило долази овај пад. и без њега: у средњих: небесије Ради. 77. 84. чудесије Ради. 38. и одбацивши у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: коли Мик. 789.

И у овијех се ријечи као и у других на исти начин (види стр. 135. 142) овај падеж у пошљедње вријеме изједначио с инструменталом какав је онда већ био: у мушких: пламеним Андр. пут 222. у средњих: на раменијем Андр. дев. 142. а свршујући се на *м* добија *а* на крају: словима Ђам. 76. 16. Андр. нач. 18.

в) женске неке прелазе још у старом словенском језику међу женске с основом на а: тако и у нас: *црѣкѣхъ* М. 98. 108. Н. Рањ. 236. Ст. пис. 5, 150. Д. Рањ. VIб. Гуч. 32. у нашем су језику прелазиле онамо и друге: XVI вијека: кћерах Град. дјев. 91.

Да се и у овијех ријечи с основом на сугласно налази овај падеж мјесто генитива мн., споменуто је код генит. мн.

ОБЛИЦИ ПРОНОМИНАЛНИ И СЛОЖЕНИ.

Облицима се разликују од имена а међу собом се слажу замјенице (прономина) које имају сва три рода и *тко* и *што*.

Основе се свршују у једнијех на чисто а, као у *сам* (основа: сама), а у других на ја, као у *мој* (основа: моја). Неке се у неким облицима шире: основа *ка*, од које су облици за сва три рода, шири се у неким облицима тако да мјесто заједничкога краткога а имајући у словенским језицима *о*, и по том гласећи *ко* прелази међу основе на ја те гласи *која*; то бива и у основе *кѡсѡка*; основа *сја* шири се у неким облицима тако да јој *ј* постаје *и*, иза којег опет зијева ради добива *ј*, те остаје међу основама на ја, а у којим се облицима не шири, у онијема избацује *ј* остајући међу основама на ја; основа *кѡсја* такођер одбацује *ј* остајући међу основама на ја, али у неким облицима прелази међу основе на чисто а.

Сложени су облици у адјектива одређенијех, и постају кад се номинални облик њихов састави с обликом замјенице којој је основа ја, а номинатив јед. мушкога рода *и*, женскога *и*, средњега *ѡ*, али којој је номинатив био у обичају само сложен с ријечцом *же*: *иже*, а иначе се замјењивао номинативом других замјеница.

Нека су адјектива прешла међу замјенице, те имају осим прономиналних облика неке и номиналне и сложене. — И неке замјенице имају од некога времена гдјекоје облике сложене, особито номинатив јед. мушкога рода, јамачно уз друге падеже прономиналне, с којима су се у српском језику изједначили сложени.

НОМИНАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Постаје за сва три рода као у имена.

А. За мушки род:

а) од основа на чисто а: кѣсакъ М. 32. 98. кѣсъ М. 312. 314. Пб. 27. Вран. жив. 77. свак Ст. пис. 1, 11. 2, 11. 347. 4, 76. 395. 360р. 13. Д. Рањ. 56. Град. дјев. 128. Злат. 166. Гуч. 27. Крн. 56. Радн. 43. свак час Ст. пис. 2, 45. свак дан 118. свак чловјек Ст. пис. 3, 405. свак час 130. Град. дјев. 174. Злат. предгов. 36. Гуч. 260. у сложеном облику од XIII вијека: кѣсакн М. 14. кѣскн М. 102. 394. 458. П. 10. 13. 70. кѣскн Пб. 35. всаки Буд. 127. 156. Вран. жив. 29. скаки М. 220. 225. 394. 462. 499. 509. Ст. пис. 1, 11. 57. 115. 2, 8. 16. 72. 3, 130. 284. 4, 87. 152. 267. 380. 5, 110. Град. дјев. 36. Зор. 1. Буд. 127. Вран. рјеч. 70. 87. Злат. 87. Гуч. 39. Дпв. 3. Банд. III. Крн. 10. Глав. 12. из других надежа у којима се ова основа нири прешла је раширена и у овај од XV вијека: кѣскон П. 30. скакон М. 497. свакоји Ст. пис. 5, 72. види ниже кѣн. — кѣсаконѣ види код генит. мн. — ниъ М. 18. 135. 354. од XIII вијека у сложеном облику: нии М. 10. ниѣни М. 21. нии М. 219. 351. 361. 365. 374. 411. П. 24. 72. Пб. 27. 87. Ст. пис. 1, 81. 113. Н. Рањ. 49. Ст. пис. 2, 93. 358. 3, 443. 4, 401. 5, 10. Злат. 27. Мик. 140. јини Зор. 8. Вран. рјеч. 6. — исти М. 25. од XV вијека у сложеном облику: исти М. 502. П. 118. Пб. 98. 128. Д. Рањ. 94. Буд. 40. Злат. 376. Див. 46. Орб. 59. Гунд. суз. I, XIV. Банд. 12. Бун. 49. Каш. 41. Мик. 148. Андр. нач. 5. јисти Вран. жив. 46. — једниъ Сав. 6. М. 58. 144. 178. Ст. пис. 5, 81. од XV вијека у сложеном облику: једини (вокат.) М. 277. једини Ст. пис. 4, 213. 300. 4, 461. 5, 128. Вран. жив. 41. Андр. дев. 177. једихни Ст. пис. 4, 391. 472. — едъни М. 6. 149. једанъ П. 9. 39. сложено са ни: ниједанъ Пб. 95. Ст. пис. 4, 111. Д. Рањ. 226. иједанъ П. 1. 6. 94. 99. Пб. 87. иједанъ М. 298. П. 118. нидан Ст. пис. 2, 29. 410. 4, 369. и у сложеном облику XVII вијека: ниједни Каш. 109. — кѣкъ Стеф. 11. 18. — кѣкокъ Сав. 14. Ст. пис. 1, 83. Каш. 46. Глав. 13. какав Андр. дев. 29. и у сложеном облику сложено са ни: никакви Каш. 90. — коликъ Сав. 3. М. 512. Ст. пис. 3, 80. 137. Град. дјев.

120. Јерк. 22. — **котори** (у сложенем обликѣ) Стеф. 25. М. 14. сложено са **ни**: **никотори**же М. 5. — **кѣ** од основе **ка**, кад нема другога рода осим мушкога, у овом падежу долази само с доданим на крају **то**: **кѣто** М. 2. **кто** М. 2. 10. 30. 52. 113. 161. 268. 353. 458. 479. 535. Буд. 24. 82. 85. 118. сложено са **нѣ**: **нѣкто** Стеф. 20. М. 69. **нѣкѣто** М. 29. сложено са **ни**: **никто** М. 53. 135. 362. пошљедње с доданим на крају **же**, коме се у српском језику мијења **ж** на **р**: **никто**же М. 15. **никторе** М. 30. **никторе** Ст. пис. 1, 9. окрњено: **никторѣ** М. 491. с доданим **зи**: **никтози** Зак. 41. од XIII вијека долазе гласови **кѣ** преметнути: **тѣко** М. 30. **тѣо** М. 42. 51. 101. 105. 135. Ст. пис. 1, 19. Н. Рањ. 1516. Збор. 86. Ст. пис. 2, 13. 3, 5. 4, 227. Д. Рањ. 2. Град. дјев. 62. Зор. 176. Злат. 46. Гуч. 10. Див. 36. Орб. 112. Гунд. суз. I, XXII. Банд. 13. Крн. 2. Бун. 50. Радн. 37. сложено са **нѣ**: **никто** Збор. 36. **нѣтко** Ст. пис. 4, 59. 5, 103. Там. 5, 23. **нитко** Вран. жив. 104. Банд. 37. сложено са **ни**: **нитко** М. 111. 204. 256. 363. II. 15. Ст. пис. 1, 111. Н. Рањ. 19. Збор. 7. Стар. 3, 219. Д. Рањ. 8. Див. X. Каш. 24. Радн. 39. пошљедње с доданим на крају **же**, коме се у српском језику мијења **ж** на **р**: **питкоре** Н. Рањ. 82. Збор. 266. Ст. пис. 4, 32. 160. 357. 420. 464. 5, 8. 133. Д. Рањ. 28. Гуч. 215. Вран. жив. 67. Банд. 7. Радн. 39. са **и** мјесто **е** у **ре**: **ниткори** Ст. пис. 4, 259. окрњено: **ниткорѣ** М. 256. 467. II. 20. Пб. 40. Ст. пис. 1, 15. Н. Рањ. 34. 726. Ст. пис. 4, 47. 442. 5, 15. Град. дјев. 24. Хект. 186. Зор. 55. Злат. 36. Вран. жив. 36. Банд. 45. сложено са **и**: **иткоре** Ст. пис. 5, 118. 223. окрњено: **иткор** Н. Рањ. 75. од XV вијека отпада с приједа **т**, прем да, како се види, свега времена долази и цијело: **ко** II. 79. 127. Ст. пис. 4, 116. 209. 223. 5, 28. 41. Д. Рањ. 30. 122. Хект. 46. Вран. жив. 30. 34. 36. Гунд. суз. III, LIV. Јерк. 34. Каш. грам. 48. Андр. нач. 55. тако и сложено са **нѣ**: **нѣко** Ст. пис. 4, 104. **нико** Вран. рјеч. 6. сложено са **ни**: **нико** Пб. 118. Ст. пис. 4, 240. пошљедње с доданим на крају **же**, којему се мијења **ж** на **р**: **никоре** Вран. жив. 18. 38. окрњено: **никор** Ст. пис. 1, 262. 4, 442. Вран. жив. 12. 39. према томе и свако Брн. 23. од XV вијека налази се гдје гдје и **гд** мјесто **кѣ**: **гдо** М. 280. Стар. 1, 227. 3, 226. Зор. 26. Крн. 12. Глав. 122. нигдор Стар. 3, 222. Крн. 24. — од основе **ка** нераширене, кад има сва

три рода, за мушки род има сложени номин. јед.: **кѣи** Стеф. 18. **кѣи** М. 7. 34. 107. 120. 293. 306. 378. 546. П. 99. 113. 153. 177. Пб. 91. **кѣи** П. 82. **кѣи** Ст. пис. 1, 131. 2, 19. 365. Н. Рањ. 27. 33. 87. 90. 1026. Ст. пис. 3, 467. 469. 4, 42. 113. 413. 5, 8. 34. 114. 232. Д. Рањ. 56. 17. Град. дјев. 22. 65. дух. 49. Буд. 60. Банд. 9. 17. Јерк. 40. 83. сложено са **иѣ**: **нѣки** М. 31. **нѣки** П. 11. **нѣки** Ст. пис. 2, 31. (**gnieki**) Д. Рањ. 34. 89. (**nieki**) Ст. пис. 4, XI. (**nieki**) Д. Рањ. 12. Град. дјев. 112. Злат. 14. из других падежа, у којима се основа шири, прешла је раширена и у овај још XIII вијека, а је ли тај облик с таким основном био прономинални или сложени, т. ј. је ли гласио *кој* или *који*, не може се поуздано знати правописа ради до краја XV вијека: **кои** М. 14. 101. 261. Пб. 54. П. 82. поуздано је и XVI вијека у највише писаца, јер пишу истина *кој* Н. Рањ. 24. Град. дјев. 19. Злат. 84. Гуч. 2. али њихово *иј* гласи и *ј*, као што пишу и у средњем роду: *тој* Н. Рањ. 166. Град. дух. 119. *овој* Град. дух. 21. поуздано бива од краја XV вијека у пјесмама гдје број слогова показује да је гласило *који* Ст. пис. 1, 8. 18. 114. 2, 3. 43. 94. 96. 100. 142. 211. 229. 487. 3, 70. 217. 303. 4, 29. 67. 108. 200. 211. 344. 418. 440. 5, 17. 33. 110. 114. то потврђује XVI вијека и правопис неких писаца: *choyi* Хект. 3. 416. *chogii* Буд. 30. *koii* Вран. рјеч. 87. тако и XVII вијека: *koij* Вран. жив. 19. *koii* Банд. 3. Мрн. 109. Каш. 8. *chogi* Јерк. 77. *koij* Бун. 52. Андр. нач. 19. *koii* Мик. 31.¹ сложено са **иѣ**: **неки** М. 31. **иѣки** М. 546. П. 107. 164. Г. 11, 190. *ијекоји* Н. Рањ. 98. Д. Рањ. 646. *њекоји* Д. Рањ. 89. Ст. пис. 5, 58. *никоји* (**nichogi**) Буд. 41. сложено са **ни**, и на крају му додано **же**, којему **же** у српском језику гласи **р**: **никоје** М. 10. без **ре**: **никон** Зак. 39. — **окаковъ** види код датива јед. — **окакѣи** у сложеном облику, с доданим на крају **же**, које у српском језику гласи **је**: **окакије** М. 251. 359. 409. — **оки** М. 274. 380. 460. 509. П. 105. 142. Пб. 60. ов. Ст. пис. 1, 9. 18. 20. 2, 20. 92. 233. 316. Хект. 76. Зор. 54. Буд. 152. Мрн. 86. 111. Глав. 5. с доданим на крају **зи**: **окизи** М. 457. 478. с доданим **а**, по што је гласа **ѣ** нестало, од XV вијека, прем да је,

¹ Што има: *кој* Ст. пис. 2, 472. 505. 4, 200. 218. јамачно је само стиха ради изостављено *и*. — Гријешком има гдје гдје *ткоји* Ст. пис. 4, 443. у дну.

како се види, и даље било без њега: **оѡа** Пб. 60. Ст. пис. 4, 469. Злат. 71. к тому се још додаје *ј* од XV вијека: **оѡаи** М. 400. 523. 556. П. 132. Пб. 121. Град. дјев. 14. тако ће бити само написано у мјесто *а*: **оѡаи** М. 521. крајњи су се гласови *ај* преметали XV вијека: **оѡа** М. 384. 409. 410. 415. Пб. 100. 102. 103. 105. **оѡаи** Пб. 106. 108. 115. 116. 121. од XIV вијека долази и у сложеном облику и послвије је обичније тако него другачије: **оѡаи** Пб. 26. П. 22. М. 251. 387. 425. 443. П. 29. 68. Пб. 53. 65. Ст. пис. 1, 18. 20. 26. 91. 2, 50. 58. 388. 455. Н. Рањ. 30. 436. 50. 586. Збор. 26. 93. Ст. пис. 3, 11. 80. 4, 48. 98. 407. 440. 5, 60. 110. Д. Рањ. 296. 806. Град дјев. 11. 28. **Хект.** 106. Буд. 5. Вран. рјеч. 44. Злат. предгов. 2. Гуч. 10. Вран. жив. 4. Див. 10. Орб. 36. Гунд. пс. 29. Банд. 2. Мрн. 99. Јерк. 11. Капш. 8. Там. 3. Андр. дев. 8. Радн. 14. Глав. 86. с доданим *зи*: **оѡаи** М. 522. Збор. 40. — **оѡаи** види генит. јед., послвије само у сложеном облику. — **оѡи**: **оѡи** крајини М. 31. **оѡи** град М. 217. **оѡи** пѣт М. 302. **оѡи** клѣш **зѣмѣ** П. 75. **оѡи** мѡуни М. 110. **оѡи** уас М. 161. **оѡи** мѡст Мб. 55. он час Ст. пис. 1, 24. он кип 103. он дан 314. он ход Ст. пис. 2, 17. од дан 40. он глас 92. он уздах 268. он цвѣтак 322. он свѣт 421. он час 433. он свијет Ст. пис. 3, 5. он крај 58. он плач 452. он свијет Ст. пис. 4, 25. он час 287. 5, 139. Н. Рањ. 39. он свијет Н. Рањ. 796. он дан 134. он Збор. 9. он крај Д. Рањ. 73. он пут 147. он властелин Хект. 11. он витар Зор. 67. 8. он покорни Буд. 18. он дан Брн. 41. он час Вран. рјеч. 102. Злат. 996. Гуч. 42. и XVII вијека: немили он чловик Вран. жив. 44. тко је он, који ће издати тебе Банд. 14. дух јест он, ки свидокује Банд. 144. он час Бун. 21. он дан Мрн. 45. он велики криж Јерк. 61. он Глав. 14. с доданим *зи*: **оѡи** М. 31. 38. **оѡи** М. 499. с доданим *а*, по што је гласа љ нестало, XV вијека: **оѡа** М. 499. к тому је још додано *ј* XV вијека: **оѡаи** М. 426. 458. 487. а гласови су се *ај* преметали: **оѡа** М. 409. од XV вијека у сложеном облику чешће него другачије: **оѡаи** М. 340. **оѡи** М. 346. 507. П. 32. 45. Пб. 60. Ст. пис. 1, 24. 40. 2, 42. 456. 5, 118. 121. 151. Н. Рањ. 17. 24. Збор. 1. Ст. пис. 3, 6. 399. 4, 14. 334. 427. 5, 33. 37. 94. 278.

¹ **оѡи** М. 38. биће погрѣшка.

Д. Рањ. V. Град. дух. 10. дјев. 19. Хект. 176. 286. Буд. 38. Злат. предгов. 2. Гуч. 5. Вран. жив. 18. Див. 19. Орб. 33. Банд. 3. Мат. 19. Бун. 29. Јерк. 15. Каш. 2. Андр. дев. 2. нач. 10. Пос. 2. Радн. 7. Глав. 14. с доданим на крају јде, које у српском језику гласи ђе: ониђе Н. Рањ. 1716. к тому се још додавало је, којему се мијења је на р: ониђере Н. Рањ. 153. и окрњено: ониђер Н. Рањ. 22. — сам М. 23. Ст. пис. 4, 441. Буд. 23. Злат. 176. Вран. жив. 3. и у сложеном облику самѝн Г. XI, 66. сами Злат. 65. Каш. 6. — такъ Сав. 6. М. 24. 34. с доданим зи: такъзи¹ М. 41. и у сложеном облику: таки Пб. 39. Ст. пис. 5, 160. с доданим јде, које у српском језику гласи ђе: такије П. 88. — такоъ П. 135. Ст. пис. 1, 83. Мат. 9. и у сложеном облику: такоъи М. 10. такои М. 14. 459. с доданим јде, које у српском језику гласи ђе: таковије П. 18. 25. — толик Ст. пис. 3, 137. 4, 60. 215. Вран. жив. 59. и у сложеном облику: толики Ст. пис. 4, 200. — тъ Стеф. 3. с доданим а, по што је гласа ь нестало, а мјесто њега се писало и ѣ и кад кад с: тъ Стеф. 3. Шаф. рат. 1873. 100. те М. 46. та Ст. пис. 1, 20. 2, 365. 3, 215. 4, 8. 169. 362. 381. 387. Д. Рањ. 626. Хект. 40. Зор. 26. Буд. 11. Вран. жив. 10. Банд. 20. Мрн. 40. Јерк. 33. Мик. грам. 14. Глав. 18. с доданим јде, које у српском језику гласи ђе, те се мјесто ђ писало и д: тъјде Сав. 6. тъје М. 7. тајде М. 103. таје М. 462. с доданим зи: тази М. 185. с доданим ј: таи М. 232. 426. 459. 462. 496. 502. 507. П. 149. 151. Пб. 60. 83. 103. тако ће бити само на-писано ь мјесто а: таи М. 521. Пб. 12. 23. 64. 66. 77. 82. тај Н. Рањ. 886. 90. 214. Ст. пис. 2, 91. 323. 363. 3, 29. 97. 164. 462. 487. 4, 60. 84. 158. 177. 214. 225. 326. 387. 5, 121. 338. Збор. 46. Д. Рањ. 196. 606. 81. Град. дух. 55. Хект. 45. Злат. 76. Гуч. 152. Јерк. 38. од XIII вијека и у сложеном облику: ти М. 15. П. 30. ти М. 402. 493. П. 176. Пб. 77. Ст. пис. 1, 41. 2, 85. 4, 210. 226. 321. 371. 420. 443. 5, 129. 131. 201. Д. Рањ. 326. Град. дјев. 64. Хект. 296. Гуч. 2. Див. 17. 19. 20. Банд. 23. Мат. 12. Андр. нач. 5. Радн. 9. 15. 21. 39.

б) од основа на ја: къ М. 10. къ М. 106. 319. П. 56. Пб. 35. вас Н. Рањ. 37. Ст. пис. 2, 55. 3, 10. 4, 17. Збор. 86.

¹ Наштампано је такъзи.

(Хект. 296. Злат. 22. Гуч. 99. Вран. рјеч. 107. жив. 31. Банд. 10. Јерк. 7. Каш. 41. Мик. 764. Радн. 41. с преметнутим консонантима XV вијека: славъ М. 508. — кашъ М. 24. једном и у сложеном облику XV вијека: клин П. 103. — двој Вран. рјеч. 13. — од основе ја, од које би овај пад. у словенским језицима био јл, али се оба гласа састављају у н, те сложено са же бива у овом пад.: нже М. 3. — сь М. 14. с доданим а, по што је нестало гласа љ, а мјесто а писало се испрва и љъ: сьъ М. 66. сѧ Стар. 3, 270. Брн. 67. Вран. жив. 22. с доданим ј: сан М. 102. 238. 388. 403. 471. 480. Пб. 34. 111. Ст. пис. 1, 66. Н. Рањ. 226. Ст. пис. 2, 48. 351. 396. 3, 10. 4, 5. 30. 251. 445. 5, 4. 34. 111. 214. 253. Збор. 28. Д. Рањ. 2. Град. дјев. 180. Зор. 11. Злат. 14. Гуч. 104. Вран. жив. 80. Орб. 19. Гунд. суз. I, LXXII. Јерк. 27. од исте основе раширене: си М. 13. 20. 33. 425. Пб. 108. Ст. пис. 2, 36. 351. 355. 4, 459. 5, 42.¹ Збор. 161. Злат. 2. с доданим зи: сиџи М. 29. 31. 53. 147. — свој. — твој.² — џи М. 271. које је данас у сложеном облику.

У сложеном се облику номинатив од прономина н (који се налази у сложеном нже) саставља с номиналним номинативом од адјектива тако да пред њим завршетак номиналнога облика -ѣ бива -ѣ, а -ѣ бива -н, па се онда џи и ни сажима у српском језику у дуго и: а) кад је у адјектива основа на чисто а: лигелъски М. 4. кръститънъски М. 5. грѣшъни М. 9. уръни М. 11. б) кад је у адјектива основа на ја: кѣли М. 1. кѣли М. 9. доны М. 197. говеѣи М. 199.³

Б. За средњи род:

а) од основа на чисто а: кѣлю М. 9. 339. 487. П. 16. 94. Пб. 35. скалю М. 285. 346. 384. 420. 537. П. 28. Ст. пис. 4. 163. Злат. 66. Вран. жив. 67. и сложени облик: кѣскоу Стеф. 17. — свакојако Крн. 1. — нио М. 249. Злат. 156. јино Вран. жив. 42. с доданим ј: иној Д. Рањ. 306. — нилю П. 1. јинако Вран.

¹ Наштампано је *sij*.

² Што има тој Град. дух. 20. свој Град. дух. 19. не свједочи да се читало моји, твоји; види напријед стр. 148 код *који*.

³ Налази се и с доданим *ѣ*: дрѣвнѣ М. 433. и у споменицима писанијем на иностранијем дворима с доданим *е*, које може бити да је мјесто *ѣ*: кѣне М. 548. кѣнѣ М. 550. снѣне М. 548. 550. кѣрѣнѣ М. 556.

жив. 36. — исто Злат. 886. јисто Зор. 16. Вран. жив. 6. —
 едино М. 538. — једно Злат. 176. сложено са *ни*: *ниедно* М.
 487. Злат. 126. Јерк. 40. *нидно* М. 361. *нидно* Ст. пис. 2, 394.
 4. 373. — како, сложено са *ни*, а на крају му додано *же*,
 које у српском језику гласи *ре*: *никакорѣ* Банд. 19. — *каково*
 Сав. 4. — *ко* М. 290. 423. Н. Рањ. 8. 119. 144. 154. Ст. пис. 2,
 57. 3, 247. 4, 31. 116. 246. 430. 5, 119. 326. Буд. 25. Злат. 3. 23.
 39. Вран. жив. 64.¹ сложено са *нѣ*: *неко* Ст. пис. 3, 210.
 5, 170. од раширене основе: *коѣ* М. 22. *конѣ* М. 480. Н. Рањ. 21.
 Збор. 111. Ст. пис. 4, 436. Вран. жив. 10. Орб. 87. сложено са
нѣ: *некоѣ* П. 70. сложено са *ни*, а на крају му додано *же*,
 које у српском језику гласи *ре*: *никоѣре* М. 45. сажето: *ке*
 (зло, *ке* ју ће скончати) Ст. пис. 4, 450. (јаје, *ке* буде ставити)
 Д. Рањ. 101. — *колико* Злат. 52. сложено са *нѣ*: *несколико* П.
 134. Злат. 36f. Орб. 1. без слога *ли*: *коко* Ст. пис. 1, 19. *никоко*
 Ст. пис. 1, 13. Хект. 16. — *котороѣ* (сложени облик) М. 4. —
ококо, с доданим *ждѣ*, које у српском језику гласи *ђе* а *ѣ* по
 неким крајевима гласи *ј*: *ококоѣ* Пб. 60. — *око* М. 40. Н. Рањ.
 96. с доданим *зи*: *окози* М. 69. с доданим *ј*: *окои* М. 105.
 Н. Рањ. 21. Ст. пис. 2, 49. 4, 470. Град. дјев. 4. с доданим
ждѣ, које у српском језику гласи *ђе*, а *ѣ* по неким крајевима
 гласи *ј*: *окоѣ* М. 417. с доданим *ј* и *зи*: *окоѣзи* (где ће *ѣ* бити
 само написано мјесто *ј*) М. 417. — *оно* М. 545. с доданим *зи*:
онози М. 53. 478. с доданим *ј*: *онои* М. 106. Збор. 236. с до-
 даним *ждѣ* и *ре*: прво гласи у српском језику *ђе*, а друго се
 може и окрѣтити: *оноѣр* Н. Рањ. 34. — *само* Злат. 80. —
тако, с доданим *же*: *такоѣ* М. 15. с доданим *ј*: *такои* М. 461.
 Н. Рањ. 136. — *такоко* Сав. 11. М. 274. и у сложеном облику:
такокоѣ М. 89. — *толико* Злат. 52. с доданим *ждѣ*, које у српском
 језику гласи *ђе*: *толикоѣ* М. 30. *толикоѣ* М. 240. 261. а *ѣ* гдје
 гдје гласи *ј*: *толикоје* Ст. пис. 1, 228. 4, 116. с доданим *ј*: *то-*
ликон М. 422.² без слога *ли*: *токо* Ст. пис. 1, 20. 49. Хект. 24.
 с доданим *ждѣ*, које у српском језику гласи *ђе* а по неким кра-
 јевима и *је*: *токоје* Ст. пис. 1, 24. — *то* М. 13. 55. с доданим
 на крају *ждѣ*, које у српском језику гласи *ђе* а гдје и *је*:
тождѣ П. 39. *тоѣ* П. 162. *тоје* Ст. пис. 1, 24. 200. к тому се

¹ Грипјешком *тко* (мјесто *ко*) Мрн. 25.

² Налази се и *тулико* Глав. 128.

додаје још *жє*, којему се *ж* мијења у српском језику на *р*, а *е* и отпада: тођере Н. Рањ. 136. тођер Ст. пис. 2. 52. Д. Рањ. 13. 1216. Град. дјев. 24. 49. 63. с доданим *зи*: тоџи М. 21. с доданим *ј*: тон М. 15. Н. Рањ. 16. Ст. пис. 3, 123. 4, 162. 205. 5, 120. Д. Рањ. Vб. Град. дјев. 4. Злат. 106. Гуч. 21. с доданим *ј* и *зи*: тоџи М. 104.

б) од основа на *ја*: *кє* М. 17. 240. 289. 306. 314. 365. 401. 420. 500. Ст. пис. 1, 168. Вран. жив. 18. *ѣкє* М. 219. *сє* М. 238. 276. 285. 307. 419. Ст. пис. 2, 163. Збор. 7. Д. Рањ. IX. Хект. 26. Зор. 23 Злат. 66. Гуч. 22. Вран. жив. 87. Крн. 26. Јерк. 27. Каш. 49. Глав. 26. — *ваше*. — двоје Злат. 13. — од основе *ја*, сложено са *же*: *ѣже* М. 15. *сже* М. 3. промијенивши *ж* на *р*: *ѣре* М. 13. *сре* М. 6. — *моје*, и сажето: *ме* Ст. пис. 2, 119. 3, 459. 4, 353. — *се* М. 24. 116. II. 93. Банд. 9. с доданим *ј*: *сен* М. 375. 412. Ст. пис. 5, 102. 163. 339. Злат. 96. Гунд. пс. 34. од раширене основе: *снє* М. 2. 6. 116. *снє* М. 13. с доданим *ј*: *снен* М. 467. — *твоје*, и сажето: *тве* Ст. пис. 2, 102. 4, 63. 237. 431. Злат. 66. Гуч. 240. — *унє* М. 52. Ст. пис. 4, 481. с доданим *но*: *унєно* М. 34. Збор. 26. сложено са *ни*, а на крају му додано *жє*, које у српском језику гласи *ре*: *ниунєре* М. 249. окрњено *ниунєрь* М. 126. свачије Град. дјев. 123. — од основе *ѣа* као за мушки род *ѣ* долази само с доданим на крају *то*: *ѣто*, и с њим се слажу друге ријечи као да је средњега рода: *ѣто* М. 6. *ѣто* М. 13. 54. 261. Буд. 7. 67. како је нестало гласа *ѣ*, мијења се *ч* пред *то* на *ш* од најстаријих времена: *ѣо* М. 2. 13. 46. 50. Сав. стар. 4, 231. Н. Рањ. 14. 16. 29. Збор. 46. Ст. пис. 2, 9. 11. 3, 138. Д. Рањ. V. Град. дјев. 4. Хект. 46. 5. 66. 10. 19. 21. 486. Брн. 616. Вран. рјеч. 86. Злат. 26. Гуч. 9. Див. 21. Вран. жив. 8. 14. 21. 61. 65. 100. 111. Банд. 18. Мрп. 108. Јерк. 14. Каш. 40. Андр. пут 430. сложено са *нє*: *нѣто* М. 15. ничто Вран. жив. 3. *нѣто* М. 462. II. 18. Ст. пис. 3, 237. Град. дјев. 141. Злат. 566. Орб. 181. ништо Хект. 8. Вран. рјеч. 6. жив. 17. сложено са *ни*: *ниѣто* М. 46. *ниѣо* М. 147. 153. 161. 175. Ст. пис. 1, 43. 2, 137. 331. 3, 104. 4, 45. 375. 5, 6. Д. Рањ. 1006. Град. дјев. 88. Вран. жив. 17. пошљедњему се додаје на крају *жє*, којему се *ж* мијења у српском језику на *р*: *ниѣтожє* М. 263. *ниѣоре* М. 37. Ст. пис. 3, 340. 4, 91. 195. 262. 274. 470. 5, 150. 341. Хект. 13. 366. окрњено: *ниѣоре* II.

6. 36. М. 367. Н. Рањ. 196. 226. 29. 36. Збор. 26. Ст. пис. 3, 10 108. 4, 158. 253. 5, 8. Д. Рањ. 32. Град. дјев. 4. 39. Хект. 21. 28. Стар. 3, 304. Злат. 106. 156. Гуч. 183. Банд. 15. сложено са *и*: иштор (ни га ће иткор приварит', од њега иштор сакрити) Град. дух. 13. према томе *и*: свашто Радн. 87. од XIII вијека долази и окрњено, т. ј. без крајњег *о*, те је иза сугласнога на крају додано *а* као и у других ријечи, највише кад је сложено са *ни*, али и кад није сложено, како у номинативу тако и у акусативу, и у порицању, кад обично долази генитив мјесто акусатива; сложено са *ни*: да *ни*м *ни*ца не испакости М. 16. 53. да *ни*м не *в*зме *ни*ца М. 120. да не *п*лате *ни*ца М. 203. да *ни*м *ни*тко *ни*ца не *з*аблѣи М. 204. да не *д*ва *ни*ца М. 223. да *ни*тко *ни*ца не *с*мѣ *т*ьмоуѣ М. 32. не *о*ста *и*з *д*ѣжанъ *ни*ца Пб. 27. *ни*шта од тога не *о*ста М. 507. *ни*шта Н. Рањ. 5. Збор. 386. Ст. пис. 2, 115. 4, 202. 402. Д. Рањ. 5. Град. дјев. 92. Злат. 8. Гуч. 144. Див. 30. Каш. 43. *ни*чѣ Буд. 12. било би све *ни*шта Ст. пис. 2, 122. *ни*шта ти *ни*је тешко Андр. пут 296. *ни*шта се не губи Радн. 37. тако и с приједлогом у акус.: за *ни*шта Ст. пис. 4, 132. Андр. дев. 24. по *ни*шта Ст. пис. 4, 132. у *ни*шта Ст. пис. 5, 83. Злат. 27. Гуч. 144. с доданим *же*, које у српском језику гласи *ре*: да се не *б*оѣ *ни*цѣре М. 21. да ти не *и*спакости *ни*цѣре М. 22. не *д*асте *ни*цѣре М. 42. *ни*шѣре Ст. пис. 1, 17. 124. 155. Н. Рањ. 916. Збор. 56. Банд. 15. Јерк. 22. Радн. 34. за *ни*шѣре Стар. 4, 114. и окрњено: *ни*шѣр Ст. пис. 1, 28. 54. 108. 138. тој ми се *м*ни *ни*шѣр Ст. пис. 2, 215. *ни*шѣр Н. Рањ 186. 25. 366. Хект. 2. 216. 28. Зор. 33. Брн. 26. Орб. 259. Банд. 8. Јерк. 22. за *ни*шѣр Ст. пис. 4, 357. у *ни*шѣр Каш. 39. тако и сложено са *и*, на му се и тада додавало на крају *ре*: *ни*шѣре Д. Рањ. 10. за *ни*шѣре Мрн. 101. у сложеном са *ни* налази се и *и* *и*ѣ мјесто *што* од XV вијека у неких писаца: *ни*иѣ Ст. пис. 1, 34. 121. 327. Вран. рјеч. 66. жив. 5. 18. 19. 64. Крн. 196. Мрн. 77. Јер. 41. долази тако са *а* и кад није сложено: не *о*тоуѣзѣти *ни* *м*ала *у*ѣта М. 81. *и*ѣ *б*огъ не *д*аи М. 216. *ни* *о*дъ тога *и*ѣ *з*наиъ П. 80. *ни* *и*ѣ *з*наиъ П. 88. не *з*на *и*ѣ *р*ски П. 97. *п*отѣѣитѣ се *п*отѣорити *и*ѣ *о*тѣ *и*его Г. XI, 137. *и*ѣ *ж*ена *з*ла *н*оси и *х*иѣбе у *с*вој *с*кут Ст. пис. 2, 331. од XV вијека долази и без цјелога *то*, а тада му се *ни* *ч* не *и*ѣѣња на *и*,

тако долази сложено са *ни*, и у акус. с приједлогом, а и само, и то не само у онијех које сада по тој ријечи зову чакавцима него и у других, као што у онијех долази и *што*; сложено: *ниш* (?) П. 89. у нич Злат. 23. у акус. иза приједлога: ва ч Стар. 3, 288. кроза ч Ст. пис. 2, 4. 99. 107. за ч Н. Рањ. 176. 87. 88. 101. 160. Ст. пис. 2, 4. 102. 347. 434. 3, 4. 212. 4, 25. 58. 115. 133. 150. 214. 5, 218. 298. 330. Д. Рањ. 156. Вран. рјеч. 86. Злат. 36. 66. 866. Мрн. 22. кад стоји само, ни сложено ни с приједлогом, додаје му се на крају *а*, као и другим ријечима: ча Ст. пис. 1, 7. Н. Рањ. 19. 163. Ст. пис. 2, 355. 385. Стар. 1, 219. 3, 241. 4, 111. Хект. 26. Буд. 26. Брн. 616. Вран. рјеч. 86. жив. 3. Крн. 26. Јерк. 14. Глав. 26.

У сложенеом облику номинатив од прономина *је* (које долази у *јеје*) саставља се с номиналним номинативом од адјектива без промјене: *улокѣулскоје* М. 133. *древнеје* М. 131. само се тада у српском језику сажима *оје* у дуго *о*, а *еје* у дуго *е* од првијех времена: *скето* М. 2. *мане* М. 297.

В. За женски род:

а) од основа на чисто *а*: *всака* (у сложенеом облику) М. 477. *скака* М. 531. Ст. пис. 1, 8. Н. Рањ. 196. *всака* Буд. 147. — *јина* Ст. пис. 1, 232. — *нста* М. 329. — *једина* Ст. пис. 4, 449 — *ниедна* М. 281. *индн* М. 281. Д. Рањ. 226. Јерк. 22. — *ка* М. 30. 274. Н. Рањ. 16. Ст. пис. 4, 95. 152. 255. 5, 74. Д. Рањ. VI 6. Град. дјев. 6. Злат. 1. Банд. 39. с доданим *ј*: *кај* Ст. пис. 1, 337. сложено са *ије*: *њека* Ст. пис. 2, 125. Д. Рањ. IV. Град. дјев. 174. Злат. 3. и од раширене основе: *кока* Сав. стар. 4, 231. М. 240. 297. Н. Рањ. 166. Ст. пис. 2, 136. 4, 206. 436. 5, 34. 74. Збор. 4. Злат. 766. Вран. жив. 9. Банд. 20. Андр. пут 415. сложено са *ије*: *некока* М. 39. 33. *ијекока* П. 125. *ијекока* М. 418. Злат. 6. — *кка* М. 7. — *колика* Гуч. 48. и без слога *ли*: *кока* Ст. пис. 1, 86. — *котора* М. 14. Вран. жив. 105. — *овака*, с доданим *ј*: *овакај* Ст. пис. 2, 69. — *ова* Злат. 16. с доданим *ј*: *ока* М. 416 Збор. 8. Град. дјев. 81. с доданим *ј* и *зи*: *овајзи* Н. Рањ. 896. — *она* Н. Рањ. 76. с доданим *зи*: *окази* М. 117. с доданим *ј*: *ока* М. 275. Ст. пис. 2, 48. — *сама* М. 14. — *така*, с доданим *је*, које у српском језику гласи *ре*: *таваре* М. 181. — *толнка* М. 239. с доданим *ј*: *толнка* М. 238. Збор. 496. и без слога *ли*: *тока* Ст.

пис. 1, 86. — та Бран. жив. 64. с доданим *зи*: та^{зи} М. 16. с доданим *ј*: та^{ји} М. 101. Ст. пис. 3, 122. 4, 60. 177. 415. Гуч. 33. с доданим *же*, које у српском језику гласи *је*, а гдје гдје и *је*: та^{је} Ст. пис. 4, 49.¹

б) од основа на *ја*: *к*с М. 315. *П*б. 109. *с*к М. 452. 772. *П*. 116. Ст. пис. 1, 104. 2, 104. Хект. 296. Злат. 9. — *моја* Андр. 415. и сажето: *ма* Ст. пис. 2-151. 4, 163. 243. 5, 42. Злат 6. — *си* Стеф. 1. тако с раширеном основом и без *а* на крају као у неких сунстантива (види напријед стр. 9) али и са *а*: *си* М. 22. *си* М. 49. с основом нераширеном долази истом XVI вијека, јамачно уз друге ријечи: са Зор. 15. с доданим *ј*: са^{ји} Хект. 86. Злат. 46. — *твоја*, и сажето: *тва* Ст. пис. 4, 248. Злат. 996.

У сложеном се облику номинатив од прономина *и* (које долази у сложеном *иже*) саставља с номиналним номинативом од адјектива без промјене, само се тада у српском језику сажима *и* у дуго *а*: *пријести* М. 241.

ГЕНИТИВ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род. У основи крајње *а* кратко будући гласи у словенским језицима *о*, које се у основама на *ја* мијења на *е* предњег гласа ради. Наставак је *сја*, у ком је од *сј* постало у словенским језицима *г* а у једној ријечи *с* (*чесо*, ном. *чѣто*) начином довољно још не протумаченим,² а крајње *а* кратко будући у словенским језицима гласи *о*, мјесто којег је у српском а кад кад и у староме словенском језику *а* начином који такођер још није довољно про-

¹ Гријешком је наштампано *та је*.

² Може бити да је *г* постало од *туда* што се у *сј* изједначило *с* с гласом *ј*, па од *ј* постало *г*, као што би било у строуг^и мјесто *строуи*: што у странијем ријечима има *г* као *и*р^иа^иск^иг^иг^ин, није поуздано да је у њима *г* словенско (види Старине 3, 56. 57); што се за пријелаз гласа *ј* у *г* помиње генит. мн. *ги* (Рад 17, 184), ту не ће бити *г* постало од *ј*, иначе би било *и* *гим* мјесто *им*, него је *г* постало од *х* па се претметнуло: *ги* од *иг* мјесто *их*; а *с* може бити да је постало што се у *сј* изједначило *ј* с гласом *с*: тако би се нашао и узрок за што се у *-со* није *о* промијенило на *е*.

тумачен:¹ наставак дакле гласи у словенским језицима *го* и *га* а у једној ријечи *со* и *са*.

Са *о* на крају наставка допире у XV вијека: *всако*го Сав. 2. Стар. 4, 234. *скако*го М. 258. *иного* М. 15. 269. 534. *једного* Стеф. 25. *кого* М. 269. *кого*же М. 4. *ни* *о*ѣ *кого*же Сав. 1. *оного* Стеф. 10. *само*го М. 75. *того* М. 278. 306. 311. *сго* М. 5. 304. 307. *него* М. 289. 295. 305. 307. 315. *ни*го П. 14. 143. *п* *окр*е*но* *го* М. 63. 64. 132. *ко*е*го* М. 319. *мо*го М. 288. *и*ше*го* М. 260. 275. 285. 297. 307. 316. 387. 418. 423. 432. Пб. 59. 77. *се*го М. 5. 9. 10. П. 2. *сво*го М. 5. *т*ко*е*го М. 9. *у*с*го* М. 253. 569. — Што и XVI вијека има у једнога писца: *кого*го^д Буд. 139. 148. *че*со Буд. 122. *ја*мачно ће бити из црквенијех књига.

Са *а* мјесто *о* на крају наставка долази од првијех времена у српском језику:

а) од основа на чисто *а*: *всако*га М. 4. 22. *скако*га М. 211. 307. Н. Рањ. 14. Буд. 11. Вран. жив. 42. Див. 246. Јерк. 19. Глав. 33. од раширене основе: свакојега Ст. пис. 5, 77. — *иного*га М. 211. — истога Злат. 92. — *једного*га М. 81. 99. 240. сложено са *ни*: *и*једногога М. 211. *и*едногога П. 135. *и*едногога М. 307. *и*едногога М. 346. *и*идногога М. 432. Ст. пис. 2, 302. *ни*једногога Глав. 41. — од основе *ка*, кад има само мушки род (тко): *ко*га Сав. стар. 4, 231. М. 27. сложено са *и*т: *и*ткога М. 81. сложено са *ни*: *ни* *о*ѣ *ко*га М. 119. 153. *ни* *о*ѣ *ко*га^р М. 467. *о*ѣ *ни*кога^р М. 473. *ни*кога^р Н. Рањ. 796. Ст. пис. 5, 181. Град. дјев. 68. Вран. жив. 95. *ни*кога^{ре} Вран. жив. 4. 42.² — од основе *ка*, кад има сва три рода, нераширене: *ко*га М. 48. 101. с доданим *ре*: *ко*га^{ре} М. 23. сложено с *ни*: *ни*кога^{ре} М. 22. *ни* *о*ѣ *ко*га^р М. 258. *и*нкога М. 61. од основе раширене: *ко*е^гга М. 111. сложено са *и*т: *и*тко^егга М. 144. сложено са *ни*: *ни*ко^ега^{ре} М. 46. у облику од раширене основе изједначује се *е* с предњим гласом, по том се оба *о* сажимају те нестаје разлике између та-

¹ Да би отпало *о*, пак се додало *а*, као што у српском језику бива у другим приликама, тешко је мислити за то што се и у староме словенском кад кад налази *а* мјесто *о*, види Миклошића *vergl. gram.* III. стр. 64. 67.

² Грљешком уз номинатив има ткога Мри. 129. Ст. пис. 4, 405. у дну.

кога облика и облика од нераширене основе: од XV вијека: **коога** М. 367. 369. кога Буд. 120. Злат. 16. Андр. пут 392. сложено: **нјекога** Злат. 10. — **окога** М. 38. Злат. 38. с доданим **зи**: **окогази** М. 522. с доданим **ј**: **окогани** М. 251. Н. Рањ. 216. Ст. пис. 3, 247. Збор. 8. Гуч. 118. — **онога** М. 22. 37. 275. Град. дјев. 82. Злат. 74. с доданим **зи**: **оногази** М. 117. с доданим **ј**: **оногани** М. 208. Н. Рањ. 24. Гуч. 243. с доданим **ј** и **зи**: **оногази** М. 254. с доданим **ђе** и **ре** окрњено: **оногађер** Банд. 285. — **самога** М. 22. Каш. 81. Радн. 44. — **тога** М. 13. 19. 23. 81. с доданим **ђе** (**жде**) и **ре** (**же**): **тогађерс** М. 98. с доданим **зи**: **тогази** М. 81. с доданим **ј**: **тогани** М. 156. Ст. пис. 2, 114. 5, 115. Град. дјев. 129. Гуч. 217. — **такогај** Град. дјев. 76. с доданим **ј**.

У поминалном облику налази се: XV вијека: **опакли** П. 167. XVII вијека: **сама** Радн. 23. 26. свакојака Радн. 84. којима и приличне номинални облици, налазе се тако још XVI и XVII вијека: **селика** Ст. пис. 1, 203. **толика** Ст. пис. 4, 117. 456. **такока** П. 168. Мрн. 37. Каш. 14. 46. Јерк. 8. **никакова** Див. 13. **каква** Радн. 28. **никаква** Гуч. 24. Радн. 4. а по томе и у сложене облику од првијех времена: **такокаго** М. 9. **таковкаго** М. 87. 278. — у сложене облику било и **ниаго** М. 29.

б) од основа на **ја**: **кѣсегл** М. 2. 47. 79. 138. 357. 458. **ѡсегл** М. 219. **скегл** М. 404. 479. 509. 516. Пб. 113. Ст. пис. 1, 21. Град. дјев. 125. Гуч. 11. Вран. жив. 20. 27. 36. **всега** Вран. жив. 18. с доданим **ђе** и **ре**, окрњено: **кѣсеглѣрь** М. 482 — **до негл** М. 81. **ѡдъ негл** М. 211. без приједлога: **негл** М. 274. 301. **негл** М. 310. П. 150. Пб. 39. Н. Рањ. 176. окрњено: **га** Сав. стар. 4, 231. М. 7. 13. 42. 46. 52. 117. Н. Рањ. 1226. — **моуегл** М. 19. 373. **сажето**: **могл** М. 183. 193. 203. 274. **моога** М. 368. 369. 458. **мога** Н. Рањ. 806. Банд. 5. — **пашегл** М. 21. 22. — **обојега** Ст. пис. 1, 3. — **сегл** М. 10. 23. 276. 395. П. 71. 118. Ст. пис. 1, 21. 43. 103. 129. 4, 414. 435. Град. дјев. 85. Буд. 53. Вран. жив. 21. Крн. 11. Мрн. 23. 146. Јерк. 20. 50. с доданим **ђе**, које гдје гдје гласи и **је**: **сеглѣ** Пб. 41. **сеглѣ** М. 453. с доданим **ј**: **сеглѣ** М. 212. 510. Ст. пис. 1, 60. Н. Рањ. 39. 796. Збор. 3. Ст. пис. 2, 380. 5, 57. 321. Злат. 766. Гуч. 28. Бун. 14. Каш. 91. с раширеном основном: **снѣгл** М. 87. 189. 571. Шаф. рат. 1873. 96. с доданим **ј**. **снѣгли** М. 105.

Збор. 1616. — *скоѣга* М. 233. сажето: *скога* М. 36. 112. 206. 286. П. 117. *скоѣга* М. 366. 370. Н. Рањ. 19. Злат. 79. — *твоѣга* М. 22. Гуч. 108. сажето: *тоѣга* М. 30. 47. — *уѣса* М. 53. 102. 211. 247. 458. 500. П. 49. 60. 97. Пб. 51. Ст. пис. 1, 39. 120. 133. Н. Рањ. 1266. 1656. Ст. пис. 2, 6. 237. 5, 221. 323. Град. дјев. 5. Хект. 10. Брн. 46. Злат. 85. Гуч. 132. Вран. жив. 74. Орб. 3. Гунд. суз. I, LXVIII. Банд. 74. Бун. 22. Каш. 55. Там. 256. Глав. 3. Андр. пут 285. сложено: *неуѣса* М. 18. *ниуѣса* М. 477. 479. Збор. 396. Ст. пис. 4, 249. Д. Рањ. 46. Каш. 28. Андр. пут 203. с доданим *ре*: *ниуѣсаре* М. 20. Град. дух. 48. Банд. 266. Глав. 36. окрњено *ничесар* Ст. пис. 5, 61. Вран. жив. 47. XV вијека налази се и у те ријечи *с* мјесто *с*: *уѣга* М. 467. али само на том мјесту, *ићи* из других извора имам примјера. Али и поменуто *напријед* код номинатива *шта* долази мјесто *генитива*, и то не само кад *генитив* стоји мјесто *акусатива*, као у *негацији* (впди *напријед* стр. 154), него и иначе: *ѡѡ богъ злѡси* М. 211. *ѡѡ би поисѡмъ ѡѡ кнезѡ ѡѡ ѡкозѡ ниѡ* М. 477. тако и *иза приједлога*: *ѡѡ ѡѡ богъ зѡлѡни* М. 251. 322. 359. *ѡѡ ѡѡ ѡѡ кѡшѡ ниѡлѡстѡ дѡжѡи* П. 108. *шта* ради погуби овај (Мат. 6, 2 8) Н. Рањ. 896. од *шта* Ст. пис. 2, 99. 3, 27. 4, 441. 5, 175. Збор. 110. Д. Рањ. 7. 32. Злат. 35. 716. ода *шта* Радн. 19. 34. *шта* ради Радн. 32. 77. од *ништа* Збор. 55. Ст. пис. 5, 83. Каш. 84. Јерк. 34. Андр. дев. 24. Радн. 52. ни ода *шта* Радн. 6. од *ништар* Брн. 4. Каш. 13.

Према основама на ја налази се *е* мјесто *о* и у неких на чисто а XVI и XVII вијека: *тега* Ст. пис. 4, 271. 281. 368. 406. 5, 69. 103. 262. Д. Рањ. 98. Хект. 106. Злат. 86. 10. 43. 736. 76. Андр. дев. 3. 59. 165. нач. 7. пут 52. 240. с доданим *ј*: *тегај* Ст. пис. 2, 362. Злат. 56. 176. — *овега* Ст. пис. 5, 262. Гуч. 122. 281. Вран. жив. 23. Орб. 336. Бун. 26. Јерк. 15. Андр. пут 84. с доданим *ј*: *овегај* Вуч. 156. — *онега* Ст. пис. 5, 43. 104. Јерк. 15. 19. 27. тако и кад основа пред крајњим самогласним има *к* од краја XV вијека, али веома ријетко: *кега* Ст. пис. 1, 40. свакега Јерк. 39. — према томе и *твега* Ст. пис. 1, 40. од *твога* сажетог од *твојега*.

Окрњено, т. ј. без крајњег *а*, налази се само један пут свега времена и то XV вијека: *нашегъ* М. 405.

У сложен о м облику кад к номиналном приступа замјеница у генитиву *јго*, њезино се *је* изједначује крајњим гласом *а*, до кога долази, те и само постаје *а*, по том се оба *а* сажимају у једно: тако је допирало у XV вијек: *страшњимаго* М. 4. *скетаго* М. 5. *књиуанаго* М. 5. *поклаго* М. 52. *срѣбьскаго* М. 64. *прѣкисокаго* М. 239. *голамаго* Пб. 21. *дѣлѣшиаго* М. 266. *дѣлѣшиаго* П. 17. *дѣлѣшиаго* Пб. 44. *уламаго* М. 299. *коголюбимаго* М. 406. *старшаго* Пб. 39. — Што има XVI вијека у једнога писца: *светаго* Буд. 134. *вишњаго* 39. то је из црквенијех књига. — Али од прицијех времена из којих имамо писанијех споменика овај је сложен и облик изједначен с прономиналцијем, мјесто *-а-* које реченим начином постаје од *-а-* имајући *о*, које се у адјектива с основом на *ја* мијења на *с* предњег гласа ради, а у доданог а је прономина крајње *о* допирало у XV вијек: *скѣтога* М. 35. *скѣтога* М. 37. 134. 176. 265. 317. 358. 414. Пб. 52. *кисокаго* М. 37. *писнаго* М. 259. *рѣсѣнога* М. 363. *трѣтѣнога* М. 84. 228. *кожѣнога* М. 182. али од самога почетка мјесто крајњег *о* долази *а* као и у прономина: а) кад је у адјектива основа на чисто *а*: *скѣтога* М. 1. *зѣлога* М. 2. *грѣуькога* М. 5. *чѣстога* М. 23. *косѣнѣкога* М. 24. *слакѣнога* М. 35. *соухога* М. 68. *жѣкога* М. 79. *ирѣткога* М. 79. *кѣликога* М. 92. б) кад је у адјектива основа на *ја*: *кѣлига* М. 4. 5. 24. *кѣлѣга* М. 39. *веѣга* Ст. пис. 4, 102. 348. *дѣлѣшига* М. 22. *дѣлѣшига* М. 25. *дѣлѣшига* М. 238. *кишѣлига* М. 28. *горѣнига* М. 94. *медѣвѣлига* М. 96. *живѣриѣнига* Пб. 9. *трѣтѣнига* Пб. 59. *трѣтѣга* Н. Раѣ. 35. *Град. дух.* 26. *Гуч.* 72. *Банд.* 24. *трѣнега* Пос. 34. — оба адјектива *кѣли* и *трѣти* прѣлазили су и међу оне с основом на чисто *а* одбацујући крајње *ни*: *вѣлога* Хект. 236. *Мрн.* 121. *Радој.* 18. *трѣтога* Буд. 37. *Вран. жив.* 13. *Глав.* 101. прѣлазило је онамо и *ташѣтога* Пос. 37. — А из онијех с основом на *ја* прѣлазило је њихово *е* и к онима у којих је основа на чисто *а* XVI и XVII вијека, али ријетко: *давнега* Зор. 19. *невољнега* Јерк. 54. *остадега* Јерк. 100. *тужнега* Јерк. 54.

Сложени овај облик налази се окрњен, т. ј. без крајњег самогласнога, али истом XVII вијека и тада само једином: *придрагог* Андр. дев. 49.

Б. За женски род. Основа је онака каква је у мушком и средњем роду, али на крају добија *ј*, које је остатак од *сј*, а то

опет од smi (које види код датива јед.); к такој основи са j на крају пристуна наставак as као у имена, а n које добивају у том падежу женска имена с основом на a долази иза a од наставака, те се с њим а он с предњим j слаже као у имена женских с осонвом на ja (види стр. 16): тако је било од основа на чисто a: пное М. 10. оное Стеф. 18. оное М. 530. тое М. 530. од основа на ja: всье Стеф. 12. је М. 14. је М. 98. нее М. 425. моје Стеф. 17. се Сав. 3. — Али је у српском језику од првијех времена тај облик изједначен с номиналницјем, те онако постаје:

а) од основа на чисто а: *скакѣ* М. 22. 481. *скакѣ* М. 308. 531. Ст. пис. 1, 10. Буд. 25. Вран. жив. 39. Глав. 40. и од раширене основе: *вскакѣ*¹ М. 2. *скакѣ* П. 7. Ст. пис. 4, 421. Д. Рањ. 3. — *ниѣ* М. 18. — исте Злат. 906. *јисте* Вран. жив. 3. — *једне* Злат. 61. *нијдѣ* М. 410. *нијдѣ* П. 19. 132. *нидѣ* Ст. пис. 2, 215. 429. — од основе ка раширене: *које* Град. дух. 62. *сложено: никѣре* М. 13. *никѣре* М. 16. 20.² *сажето: ке* Ст. пис. 2, 56. 4, 159. 261. 5, 217. с доданим *ј* и *зи*: *кејзи* Ст. пис. 2, 377. од исте основе нераширене, *сложено: њеке* Ст. пис. 2, 336. Д. Рањ. 1316. — ове Н. Рањ. 165. Злат. 186. с доданим *ј*: *овеј* Град. дјев. 69. с доданим *ј* и *зи*: *овејзи* Ст. пис. 2, 179.³ — *омаке* М. 545. *никакве* Град. дјев. 64. — оне Вран. жив. 24. с доданим *ј*: *оџиѣ* П. 45. с доданим *ј* и *зи*: *онејзи* Ст. пис. 2, 33. — *таке* Злат. 20. — *те* М. 64. Ст. пис. 4, 191. с доданим *зи*: *тези* М. 60. с доданим *ј*: *теј* Ст. пис. 2, 194. 199. 5, 211. Град. дјев. 24. с доданим *ј* и *зи*: *тсџи* Збор. 386. — *томаке* М. 216. *избацивши ми: токе* Ст. пис. 1, 22. — Неке су долазице и у сложеном облику: *такиѣ* М. 58. *таковиѣ* М. 81. *кокиѣ* Стар. 4, 234. *никоџиѣ* М. 18.

б) од основа на ја: ксе М. 13. 369. 487. ксе М. 10. сѣ М. 295. — с М. 274. је Ст. пис. 2, 164. Гуч. 180. не М. 98. не М. 225. 274. ње Ст. пис. 1, 221. 222. 2, 102. Н. Рањ. 166. Збор. 476. Град. дјев. 70. Зор. 126. Злат. 26. Гуч. 18. Гунд. суз. I, XLIV. Банд. 9. Андр. пут 160.¹ — моє М. 9. моє 89. сажето: ме

¹ Могло би бити и према стар. слов. књсаком, али види ту ријеч и у другим надежњима.

² Погрјешка ће бити инокре М. 13. 14.

³ Мјесто доданог *j* налази се и *ji*: овеји, такеји Ст. пис. 1, 60.

⁴ Прем да је тако од првијех времена, онет се налази на крају

Злат. 186. — ишис М. 5. — се Ст. пис. 1, 48. с доданим ј: сеј Ст. пис. 2, 417. 446. Злат. 40. од исте основе раширене: сис М. 13. 23. 141. — ткоис М. 91. сажето: тве Злат. 9. — троје Буд. 3.

У сложеном облику генитив замјенице иса, српски исе, приступајући к номаналном облику губи први слог свој: кад је у адјектива основа на чисто а: скетис М. 5. добрис Стеф. 17. српскис М. 104. теплис М. 110. згрѣскис М. 335. урѣис М. 538. кад је у адјектива основа на ја: долѣис. — У пошљедњих се оба крајња исе сажимају у једно дуго: долѣис; па је из ових крајње е прешло и у оне прве мјесто њихова исе, и то од првијех времена: грѣѣске М. 4. морѣске М. 4. срѣске М. 45. комѣлѣске М. 217. хѣиске М. 249. кад кад стоји и е мјесто е (као и у другим приликама): хѣиске М. 283. восѣиске М. 470. дрѣис М. 482.

ДАТИВ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род: основа до крајњег а својега а, које кратко будући у словенским језицима гласи о, па у основама на ја прелази у е, добија ста, од којега отпада с у словенским језицима: од основе тако састављене постаје овај облик као у имена мушкога рода у којих је основа на а (види напријед стр. 21. под II. А. 2):

а) од основа на источ а: исѣкомѣ М. 306. 545. зѣсѣкомѣ М. 517. исѣкомѣ Пб. 35. сѣсѣкомѣ М. 279. сѣсѣкомѣ М. 315. 524. Збор. 12. Ст. пис. 4. 194. Зор. 37. Буд. 128. Гуч. 23. Крн. 26. Глав. 5. — истому Мрн. 154. — једному Д. Рањ. IXб. сложено: идѣномѣ П. 18-19. идѣномѣ Пб. 114. идѣному Д. Рањ. 75. — од основе ка, кад има само мушки род: комоу М. 13. Мик. 59. сложено са ик: некомоу М. 31. некому Н. Рањ. 90. сложено са ни: никомоу М. 6. Н. Рањ. 41. 496. Град. дух. 87. Вран. жив. 93. Банд. 21. окрѣено: никомоу М. 338. Н. Рањ. 31. Ст. пис. 5, 229. 318. Хект. 26. Зор. 136. без ре: никому Ст. пис. 4, 455. сложено са и: икому (али се не

XV и XVI вијека а једном и XVII вијека: њеје Ст. пис. 1, 20. 38. 40. 46. 54. 76. 83. 160. Збор. 56. Хект. 28. 31. Зор. 63. 72. Буд. 83. 84. 153. Мрн. 144. — Што има своје (не своје) Буд. 5. твоје Вран. жив. 12. наѣе Вран. жив. 4. пје Вран. жив. 5. за цијело стоје два е за једно дуго.

находи да је икомур допустно) Град. дјев. 125.¹ — од основе ка, кад има сва три рода, од основе раширене, сажето: кому Ст. пис. 2, 84. Град. дјев. 41. — овому Гуч. 73. с доданим *ј*: окомзи М. 102. — оному Злат. 346. с доданим *зи*: ономззи М. 146. с доданим *ј*: ономзи М. 267. Збор. 2. Ст. пис. 3, 371. 4, 349. 5, 187. — самомз М. 22. Ст. пис. 3, 380. 4, 190. Гунд. пс. 18. Андр. дев. 18. Радн. 15. — томоу М. 230. Вран. жив. 53. с доданим *ј*: томзи М. 107. Ст. пис. 3, 21. 4, 161. 328.

У номиналном облику долази: иткакоу М. 91. окакоу М. 215. такоу П. 36. толикоу Сав. 8. и од XVI вијека: саму Брн. 576. Град. дјев. 34. Радн. 7. 15. 26. 31.

б) с основом на *ја*: кьсакосмз М. 203.² сажето: кьсакосмз М. 368. 376. — кссмз М. 209. 487. Вран. жив. 18. кссмз М. 365. скем(з) М. 285. скемз М. 413. 511. Н. Рањ. 13. Ст. пис. 2, 445. — емоу М. 5. са *и* и без приједлога: немз М. 107. немз М. 211. 510. Злат. 186. без првога слога од првијех времена: моу М. 6. 17. Н. Рањ. 15. с доданим *зи*: миззи М. 474. — мосмз М. 2. Вран. жив. 44. сажето: момз М. 108. 385. Зор. 39. Гуч. 103. Банд. 22. Андр. пут 18. — пашемз М. 320. — обојему Мрн. 155. — скосмз М. 547. Град. дух. 71. сажето: скомз М. 461. скоомз М. 461. Н. Рањ. 656. Збор. 366. Гуч. 4. семоу М. 5. с доданим *ј*: семзи М. 207. Збор. 29. с доданим *зи*: семззи М. 55. од исте основе рашине: сиемоу М. 100. 111. 272. 278. 436. 534. с доданим *зи*: сиемззи М. 180. — ткосмз М. 22. Ст. пис. 2, 199. сажето: ткомз М. 35. Н. Рањ. 38. — чему Ст. пис. 4, 308. 5, 195. Каш. 51. сложено: пнусемзжс М. 156. генитив уссо узимао се за основу другим падежима, тако и овом: уссомоу Стеф. 28. пнуссоомз М. 213.

Према основама на *ја* налази се *е* мјесто *о* и у основама на чисто *а* од краја XV вијека: тему Ст. пис. 1, 46. 233. Ст. пис. 4, 249. Там. 5. Андр. дев. 53. овему Ст. пис. 5, 8. Буд. 93. Мрн. 80. 124. Андр. нач. 3. оному Андр. дев. 1. нач. 22. пут 33. једному Мрн. 48. — тако и од сажетога *твому*: твему Мрн. 19. 28.

¹ Грјешком: теому Ст. пис. 4, 400. у дну. Мрн. 89. ниткому Ст. пис. 4, 333. у дну.

² Гријешком кьсаконмз М. 567.

Окрњено и изједначено с локативом налази се од XV вијека: *късемъ* П. 103. *пашемъ* П. 104. 120. *кѣшемъ* П. 113. 133. 167. *твоюмъ* П. 143. *скакомъ* М. 420. *къ немъ* Стар. 4, 142. једном Н. Рањ. 2086. мом Ст. пис. 1, 63. 2, 94. 397. 466. 474. 5, 59. 65. 298. Андр. дев. 19. твою Ст. пис. 1, 247. 5, 33. 87. Злат. 9. Андр. дев. 135. свом Ст. пис. 5, 18. 65. пашем Град. дјев. 16. истом Град. дјев. 9. дух. 71. Д. Рањ. 386. Пос. 36. Бун. 35. нпом Д. Рањ. 36. Андр. дев. 29. том Злат. 52. ком Ст. пис. 5, 35. Гунд. пс. 14. сваком Див. 116.¹ њеком Бун. 8. толиком Ст. пис. 4, 489. нашем Бун. 51. од сажетога: мем Злат. 63. — Тако је и уз неке приједлоге још од XIV вијека: *по томъже обрзъ царьскъ* М. 143. *прѣмъ уемъ* М. 216.

Тако окрњеном опет се додаје на крају е од XV вијека: *немъ* М. 494. томе Ст. пис. 1, 36. једноме Ст. пис. 1, 184. твове Мрн. 36.

У сложеном облику датив од прономина *ямоу* приступајући к номиналном облику изједначивао је своје *я* с крајњим гласом његовијем, те је било *доброуоуоуоу*, послѣје се *оуоу* сажимало у *оу*: *кѣдоуоуоуоу* М. 91. или прелазило у *оо*, које се сажимало у *о* и тако остајало и кад се адјективу основа свршује на *ја*, те се и у нашим старијим књигама налази: *младѣншомоу* М. 48. Али је овај сложени облик као и генитив у српском језику још од првијех времена изједначен с прономиналним тако да мјесто *оуоу* или реченога *о*, које би стајало и код основа на *ја*, има *о*, које се у основама на *ја* мијења на *е* предњег гласа ради: а) кад је у адјектива основа на чисто а: *дѣроукуукомъ* М. 7. *пракомъ* М. 7. *поутеномоу* М. 157. верному Ст. пис. 4, 344. беспаметному Град. дјев. 10. худому Злат. 14. небескому Гуч. 5. големому Вран. жив. 45. славному Мрн. 84. другому Мик. 175. божанственому Радн. 73. — б) кад је у адјектива основа на *ја*: *кѣлимоу* М. 5. *третѣмоу* М. 48. *младѣншемъ* М. 48. *сѣдѣнемъ* М. 240. *последнемъ* М. 240. *колемоу* П. 23. *старнемъ* Збор. 126. Вран. жив. 73. Банд. 80. најдражему Злат. 11. третјему Н. Рањ. 27. — Адјектива *кѣли* и *третни* долазе и без *иј* прешавши међу основе на чисто а: *ведому* Ст. пис. 1, 215. Хект. 22. Мрн. 67. третому Ст. пис. 1, 206. Глав. 4.

¹ Штампарска је погрѣшка: сваком Ст. пис. 4, 337,

Од XV вијека долази сложени облик без крајњег са-могласнога, изједначен с локативом: XV вијека: кскѣмъ П. 36 (два пута). реченомъ Пб. 63. 69. 70. XVI вијека: вишњем Ст. пис. 4, 404. 5, 24. 65. вјечном Ст. пис. 5, 80. искрњем 13. поштенем 312. худом 33. човичком Ст. пис. 4, 484. реченом Д. Рањ. 58. ангеоском Град. дјев. 19. беспаметном 14. 22. грешном 73. земаљском 9. небеском 22. 26. остаом 9. 10. 17. божанственом Град. дух 76. духовном 75. божјем Брн. 206. брзом Злат. 166. великом 52. коњском 166. навидном 10. нејаком 16. 27. опћеном 11. XVII вијека: сладкомъ М. 560. вишњем Бун. 4. светом 47. почтованом Бам. 2. правом Мик. предгов. вјечном Андр. дев. 122. љубежљивом Андр. дев. 166. рајском 175. вирном Радој. 30.

Тако окрњеном додаје се на крају *е*, и то још XIV вијека, али у примјеру једином тога времена, те може бити погрјешка: дзброкѣнѣнѣкомѣ Пб. 45. мало је поузданије XV вијека, али опет само један примјер: реченомѣ Пб. 69. XVI вијека опет само један примјер: убогомѣ Н. Рањ. 396. и у њему може бити погрјешка, јер је погрјешка у самом мјесту гдје се наводи: „разломи лачному крух твој, и убогоме годне (мјесто: убогога кога гоне) уведи у кућу твоју“ (Иса. 58, 7).

Б. За женски род: основе, којима је крајњи глас као у мушком роду, добивају на крају smi, од чега у словенским језицима остаје само *j*, иза тога гласа наставак *ai*, који би се сажео у *i*, отпада:

а) с основом на чисто *а*: кскон М. 563. с доданим *зи*: свакојзи Ст. пис. 2, 75. 3, 437. 4, 287. 5, 175. Гуч. 174. — некој Ст. пис. 5, 159. — овој, с доданим *зи*: овојзи Ст. пис. 3, 208. 4, 121. — оној, с доданим *зи*: онојзи Ст. пис. 2, 198. — нидној Д. Рањ. 7. 19. — свакојакој Вран. жив. 71. — таковој Јерк. 9.

б) с основом на *ја*: кскен М. 47. Пб. 20. са *ѣ* мјесто *е* ваља да невјештином писарском: кски М. 27. кски М. 41. 54. скен М. 363. — си Сав. 5. нен Стар. 3, 224. 309. — моен М. 30. 225. — сен, и са *ѣ* мјесто *е*: ски М. 13. и од раширене основе: сиен М. 13. — скоен М. 54. Пб. 22. — ткоси М. 22. ткоси П. 25. 144. — Али још од XIII вијека основе су се на *ја* изједначиле с онима на чисто *а*: ккон М. 25. 174. 300. 383. 413.

вѣсон М. 49. вѣсон М. 66. свон М. 280. 420. 470. Пб. 117. Д. Раѣ. V. — вѣшон П. 14. с доданим *зи*: вашојзи Ст. пис. 3, 230. 4, 125. — ѿон М. 225. пон М. 387. Пб. 95. ѿн М. 251. 358. П. 57. јој Ст. пис. 2, 74. Злат. 76. са *и* и без приједлога: *мон* М. 419. 503. П. 30. Стар. 1, 220. Ст. пис. 2, 100. Каш. 91. с доданим *зи*: њојзи Ст. пис. 5, 188. Гуч. 120. — којој, с доданим *зи*: којојзи Ст. пис. 2, 79. 117. 225. 3, 71. Д. Раѣ. 35. и сажето: кој Ст. пис. 5, 138. 317. Каш. 83. Јерк. 50. — *моон* М. 228. Пб. 58. с доданим *зи*: мојојзи Ст. пис. 2, 69. 100. 3, 182. 4, 299. Д. Раѣ. 36. Злат. 95б. и сажето: *мон* М. 545. — *нашон* М. 190. Пб. 117. *нашон* М. 177. с доданим *зи*: нашојзи Ст. пис. 4, 351. 5, 167. — својој, с доданим *зи*: својојзи Гуч. 168. — твојој Град. дух. 21. с доданим *зи*: твојојзи Ст. пис. 2, 194. 5, 153. Д. Раѣ. 56б. сажето: твој Ст. пис. 5, 143. — свачјој Град. дјев. 123.

Налази се кад кад и без крајњег *ј*: тако још XIII вијека: вѣсе М. 28. према томе и послѣје: јо Злат. 26б. 45б. 46б. мојо Див. 5б. Види стр. 167.

XVI и XVII вијека долази по један пут и у номиналном облику: своји Злат. 88. мјесто *својој* у слику; тако: рече и (мјесто *јој*) Вран. жив. 59.

Налази се и инструментал мјесто датива: души *мом* Ст. пис. 5, 51. мјесто *мојој*. Види и докатив.

У сложеном облику кад к номиналном приступа датив од замјенице *ѣи*, отпада му *ѣ*: прѣскѣти М. 5. срѣпѣти М. 136. христѣти М. 244. прѣхнѣти М. 569. и без промјене гласних гласова: зѣтѣти М. 17. рѣхѣти М. 47. и без крајњег *ј*: поморѣске М. 47. које би могло бити и у номиналном облику, али стоји до примјера који је пред њим споменут.

Али је у српском језику овај сложени облик још од првих времена замјенен прономиналним тако да мјесто његова завршетка *ѣи* кад је у адјектива основа на чисто *а*, и мјесто *ни* кад је у адјектива основа на *ја*, долази као у прономина *ој*, чему се уз основе на *ја* мијењало *о* на *е*: а) кад је основа на чисто *а*: скетон М. 6. градѣскон М. 7. 25. прѣкон М. 14. дѣброкѣхѣкон М. 29. урѣмон М. 561. срѣбскон М. 142. поморскон М. 143. прѣхнстон М. 159. дѣзгон М. 215. липпѣмскон М. 563. његовој Збор. 83б. Злат. 62. небогој Ст.

пис. 4, 261. — б) кад је у адјектива основа на ја: *божни* М. 10. *божни* П. 18. А како су у самијех прономина основе на ја изједначене с онима на чисто а, дошло је њихово ој у овом облику и у адјектива у којих је основа на ја: *божни* М. 223. *долни* П. 155. *стариши* М. 545. *вељој* Ст. пис. 2, 76. 4, 33. *трети* Збор. 36. *чловечјој* Ст. пис. 3, 155. *дивјој* Бун. 16. *најдипшој* Ст. пис. 1, 117. *бољој* Буд. 15. *мањој* Д. Рањ. 66.

Налази се кад кад без крајњег *ј*: *божне* М. 11. *боже* М. 28. то би могао бити и номинални облик (види *напријед* стр. 23-24), али има и *божи* М. 327. а према томе и *послије* *божје* Ст. пис. 4, 219 (у слику). *очино* Див. XVI. Види стр. 166.

Сложеном се облику додавало *зи* од XVI вијека: *другојзи* Ст. пис. 2, 42. *славнојзи* 78. *вичнојзи* Ст. пис. 3, 441. *грјешнојзи* 393. *смртнојзи* 94. *тмастојзи* 173. *бистројзи* Ст. пис. 4, 140. *женскојзи* 176. *морскојзи* Ст. пис. 5, 57. *вјечнојзи* Д. Рањ. 53. *љувенојзи* Злат. 49. *његовојзи* Гуч. 22. Гунд. пс. 44.

Налази се и инструментал мјесто датива: *људском* Ст. пис. 5, 55. мјесто *људској*. Види стр. 166.

АКУСАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Постаје као у имена истијем наставком, који се на исти начин саставља с основом; само је за средњи род био наставак *ѣ*, које је стојећи на крају отпадо као и *и* у имена.

А. За мушки род: по што је наставак отпао, једнак је тај облик с номинативом, код кога и примјере види. — Од основе ја био је овај облик и кад није сложена са же: како крајње а у словенским језицима слаби у *ѣ*, које предњег *ј* ради прелази у *ѣ*, кад би акусатив стајао без приједлога сам о себи, тада се слијевало *јѣ* у *и*, те је гласио и М. 4. а кад стоји иза приједлога те се има на што наслонити, тада од *јѣ* бива друго: бива исто што бива у имена: *ј* се са предњим сугласним, а то је *н*, које се умеће између приједлога и овога прономина, слијева у један глас, у *н*, које се писало *н*, те је иза њега и *ѣ* остајало: тако је свега времена: *зднѣ* М. 162. П. 157. *за ѣ* Ст. пис. 5, 183. Гуч. 8. Мрн. 107. *мимо ѣ* Збор. 38. Зор. 37. Крн. 36. *на ѣ* М. 427. Ст. пис. 2, 70. Н. Рањ. 1546. Хект. 18. Злат. 13. Чубр. 106. Гунд. суз. II,

XXVII. нада њ Н. Рањ. 156. ѿ њ М. 344. Збор. 4. по њ Збор. 39. под њ М. 439. прида њ Ст. пис. 4, 456. Гуч. 301. Вран. жив. 34. Банд. 35. про њ (т. ј. кроза њ) Бун. 23. у њ Н. Рањ. 77. Ст. пис. 5, 317. Хект. 176. Зор. 296. Гуч. 30. Вран. жив. 98. Гунд. суз. II, XXVI. уза њ Ст. пис. 1, 46. Збор. 4. Д. Рањ. 66. Злат. 176. Орб. 112. — Али кад је без приједлога, замијењен је акусатив ове ријечи у српском језику још од првијех времена генитивом, и то не само кад стоји за живо што, кад се и у других ријечи замјењује акусатив генитивом: него М. 16. Стеф. 13. го М. 64. 132. га М. 7. 13. 42. 52. 53. 87. 147. 183. Ст. пис. 1, 72. Хект. 256. Злат. 56. њега Ст. пис. 4, 219. него и кад стоји за што мртво: го М. 63. га М. 64. 108. 117. 189. 215. 565. 322. 359. 387. 394. Ст. пис. 2, 60. нега П. 11. 92. Иза приједлога премда се држи акусатив једнако (види мало више), ипак долази и генитив мјесто њега од XIV вијека: на него М. 88. за нега М. 147. П. 99. на нега М. 295. П. 128. 145. Н. Рањ. 87. Ст. пис. 4, 263. 5, 194. Каш. 58. Глав. 42. у њега Ст. пис. 5, 3. Каш. 98. Пос. 356. уз њега Ст. пис. 4, 485. под њега Ст. пис. 5, 140.

Од основе та акусатив тѣ, по што је нестало гласа ѣ, долази и без доданог а иза приједлога, на који се наслања: ва т Стар. 3, 316.

Од прономна који у ном. јед. гласи тѣко, нема акусатива, него се замјењује генитивом.

У сложеном облику саставља се акусатив од прономна и с номиналним обликом као у номинативу, код кога и примјере види.

Б. За средњи род: по што је наставак отѣнао, једнак је тај облик с номинативом, код кога и примјере види. — Од основе ја налази се тај облик и кад није сложен са же и допире у XV вијек: с М. 4. је М. 499. с приједлогом: на не М. 4. къ не М. 166. за не М. 187. 233. сложено са же, које у српском језику гласи ре: по коли ки с, сре хокете М. 42. с уметнутим ва међу је и ре: по некарѣ М. 20. А послѣје га нема, него мјесто акусатива долази од XV вијека у те ријечи генитив: га (т. ј. сребро) П. 105. (катметазмо) М. 245. (срдашце) Ст. пис. 2, 45. 46. (име) Д. Рањ. 1226. (благо) Буд. 108. (тијело) Банд. 94. (ухо) Каш. 49. (име) Каш. 110. (добро)

Глав. 79. њега (т. ј. слово) Там. 186. а иза приједлога за-
мјењује се акусатив средњег рода акусативом мушкога рода
од краја XV вијека: у њ (т. ј. море) Ст. пис. 2, 354. (гни-
јездо) Збор. 8. (дрво) Ст. пис. 5, 16. (зрцало) Град. дух. 19.
(море) Гунд. суз. III, LVI. за њ (т. ј. дијете) Ст. пис. 4, 316.
на њ (грло) Ст. пис. 4, 301. (дјевство) Град дјев. 25. 30. (сви-
ћало) Хект. 336. (небо) Орб. 265. XVII вијека долази и ге-
нитив мјесто акусатива иза приједлога: у њега (т. ј. краљев-
ство) Радн. 55. — Акусатив ове ријечи средњег рода до-
лази XV вијека мјесто акусатива мушкога рода: е (т. ј.
тестаменат) М. 496. Пб. 128.¹

Сложени је акусатив средњег рода једнак с номинативом, код кога и примјере види.

В. За женски род: у свијех је као у имена, осим два, код којих ће се споменути: а) с основом на чисто а: *кѡсакѡу* Стеф. 13. *кѡсакѡ* М. 308. *кѡсакѡ* М. 309. 315. сваку Ст. пис. 1, 41. Гуч. 60. Глав. 5. од исте основе раширене: свакоју Д. Рањ. 186. — једину Ст. пис. 4, 306. — једну, сложено: *нѡднѡ* П. 63. *нидну* Ст. пис. 2, 323. Д. Рањ. 76. *идну* Ст. пис. 2, 371. — *кѡкѡ* М. 56. — *коликѡ* Град. дјев. 26. — *ку* Н. Рањ. 89. Ст. пис. 2, 68. 124. 154. Ст. пис. 4, 74. 90. 254. 306. 5, 34. Град. дјев. 35. Злат. 6. с доданим *ј*: *куј* Ст. пис. 1, 43. сложено са *ит*: *никѡ* П. 87. Ст. пис. 2, 70. 4, 221. Д. Рањ. 366. Град. дјев. 73. Злат. 14. Андр. нач. 4. од исте основе раширене: *коју* Ст. пис. 1, 101. Н. Рањ. 216. Ст. пис. 4, 230. Радн. 27. сложено са *ит*: *њѡкоју* Ст. пис. 2, 197. *никоју* Ст. пис. 2, 320. сложено са *ни*: *ни зѡ којѡс* М. 274. — ову, с доданим *ј*: *ѡкѡн* М. 210. Н. Рањ. 266. Ст. пис. 3, 434. 5, 122. Град. дјев. 76. Гуч. 154. — *онѡ* М. 7. с доданим *и*: *ѡнѡзи* М. 23. с доданим *ј*: *онѡн* М. 177. с доданим *ђе*: *ѡнѡгѡ* М. 311. *ѡнѡѡ* М. 313. — оваку, с доданим *ђе* и *ре*, које се и крњи: овакуђер Град. дјев. 105. — онаку, с доданим *ђе*: *онѡкѡгѡ* М. 311. с доданим *ре*: *ѡнѡкѡре* М. 313. — таку с доданим *ј*: *такуј* Ст. пис. 5, 135. тоу Сав. 5. М. 61. Вран. жив. 7. с доданим *ждѡ*, које у српском језику гласи *ђе*: *тоуждѡ* Сав. 10. *тоугѡ* М. 113. туђе Н. Рањ. 976. с доданим *зи*: *тоузи* М. 98. с доданим *ј*: *тоуи*

¹ Кашић грам. 73 ставља за акусатив тој ријечи у три рода: њега, њу, оно.

М. 167. туј Ст. пис. 1, 43. 3, 97. Град. дјев. 73. Гуч. 208. — таку Ст. пис. 4, 308. с додатим *ђе*, које гдје гдје гласи и *је*: такује Ст. пис. 1, 130. с додатим *ј*: *такоуи* Сав. стар. 4, 231. Ст. пис. 2, 314. *толикоу* М. 19. с додатим *ј*: *толикви* М. 261. избацивши *ли*: току Ст. пис. 1, 8. Хект. 10. — *б*) с основном на *ја*: *кѣс* П. 143. *кѣс* М. 493. *кѣс* Пб. 34. сву Ст. пис. 2, 28. Зор. 21. Злат. 36. Вран. жив. 14. — вашу Злат. 85. — *ю* Збор. 9. Ст. пис. 2, 178. 4, 274. Д. Рањ. 1376. Хект. 43. Злат. 47. Гуч. 261. иза приједлога: њу Збор. 1. Д. Рањ. 1376. Злат. 75. Вран. жив. 9. тако и без приједлога: њу Н. Рањ. 60. Збор. 91. Ст. пис. 2, 61. Злат. 10. Вран. жив. 8. Каш. 89. с додатим *ј*: њуј Ст. пис. 1, 85. у те ријечи од XVI или XV вијека често долази генитив мјесто акусатива: да ће је учинити цесарицу Стар. 1, 222. кад би је видно Ст. пис. 4, 274. хоћете заклат' је Ст. пис. 4, 418. кад му је ставиш Ст. пис. 5, 196. њему је поклатиш Д. Рањ. IXб. змије је млијеком хранише Д. Рањ. 45б. јере би је настанио Град. дјев. 150. становито бисте је имали Град дјев. 101. виђу је Злат. 146. с којом је растави Злат. 14. ако је узимат' буде Гуч. 29. којијем је је заслијепио Андр. пут 186. једа је пристраши Андр. пут 394. — моју, и сажето: му Ст. пис. 2, 465. 4, 444. Д. Рањ. 46. — обоју страницу Мрп. 32. — своју, и сажето: сву Ст. пис. 4, 429. — твоју, и сажето: тву Ст. пис. 4, 433. — *унио* М. 424. *уѣю* М. 323. 342. 371. 414. *ни зл униорс* М. 274. — од основе сја раширене: сню, с додатим *зи*: *спюзи* М. 158. с додатим *ј*: *спюи* М. 102. од XIV вијека долази од нераширене основе: *сѣ* Пб. 34. Ст. пис. 1, 48. 68. 182. Мрп. 185. с додатим *зи*: *свзи* Пб. 34. с додатим *ј*: суј Ст. пис. 1, 46. 81. 65. 2, 445.

У сложеном се облику акусатив прономина *ю* састављао с номиналним обликом без икакве промјене: *прѣуиствѣю* М. 9.¹ Али у српском језику од првијех времена долазе оба крајња слога *оу* сажета у *у*: *скетоу гороу* М. 6. *дроугоу* М. 167.

ВОКАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Замјењује се номинативом јед. и у прономина и у адјектива у сложеном облику.

¹ Погрјешке су: *срьдѣуаною* М. 292. *божаствиною* М. 260. *божаствиною* М. 275.

ИНСТРУМЕНТАЛ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род: основа се шири добивајући на крају i, које се с њезинијем крајњим а слијева у ѣ, пред којим се к мијења на и, а ѣ се у основама на ја пред њега гласа ради мијења на и; за тијем долази наставак као у имена:

а) с основом на чисто а: кслѣтъмъ М. 265. кслѣтъмъ М. 305. кслѣтъмъ М. 367. кслѣтъмъ М. 457. скаѣтъмъ М. 455. П. 46. сваѣѣмъ Гуч. 1. 91. Бам. 16. 19. и без промјене грленог гласа од XV вијека: кслѣтъмъ М. 308. сваѣѣмъ Гуч. 99. 119. 156. 300. Банд. IX. у сложеном облику: кслѣтъмъ М. 5. од раширене основе од XV вијека: скаѣтъмъ П. 36. кслѣтъмъ П. 40. — нѣтъмъ М. 14. нѣтъмъ М. 485. Ст. пис. 2, 376. 5, 14. — истијем Гуч. 22. Андр. пут 40. — еднѣтъмъ М. 22. — еднѣтъмъ М. 52. еднѣтъмъ М. 248. еднѣтъмъ М. 498. Н. рањ. 446. Ст. пис. 4, 335. 5, 22. Д. Рањ. IXб. Град. дјев. 16. Орб. 5. инѣднѣтъмъ М. 509. Банд. 7. — од основе ка, кад има само мушки род, у сложеном облику: кнѣтъмъ М. 297.¹ сложено са ни: инѣднѣтъмъ М. 144. у прономиналном облику без промјене гласа к: кијем Ст. пис. 5, 9. клепнути пред кијем Мик. 194. држати с кијем год Мик. 86. сложено са ни: ниѣднѣтъмъ Ст. пис. 5, 17. — од исте основе, кад има сва три рода, такођер у сложеном облику: сложено са ни: инѣднѣтъмъ М. 27. и без ни: ким Ст. пис. 4, 392. 420. пут, ким је кум куму сламу крад Зор. 656. начин, ким бисмо небеса напуњали Град. дјев. 21. од раширене основе од XIII вијека сложено са ни: инѣднѣтъмъ М. 23. сложено са нѣ: нѣднѣтъмъ М. 59. од основе нераширене у прономиналном облику без промјене гласа к: кијем Ст. пис. 2, 427. 3, 407. 4, 36. 159. 392. 5, 10. 336. ономѣзн, с кнѣмъ гокорнишъ Збор. 24. начин, кијем би се плодили Град. дјев. 21. кијем Злат. 36f. 74. — каквимъ Ст. пис. 2, 49. каквијемъ Андр. нач. IV. — колицијемъ М. 366. Гуч. 157. колицимъ Ст. пис. 1, 231. Брн. 59. — оѣтъмъ П. 52. оѣтъмъ М. 230. 238. 402. оѣтъмъ М. 380. Пб. 92. Див. XIIIб. с доданимъ зи: оѣтъмъ М. 188. — оѣтъмъ М. 394. Град. дјев. 4. оѣтъмъ Пб. 105. с доданимъ зи: оѣтъмъ М. 112. с доданимъ ѣе и ре: онимѣре Н. Рањ. 1556. — самѣјемъ Андр.

¹ С промјеном крајњега м у н: кин Стар. 1, 232.

нач. 19. — **тъмъ** М. 134. **тисмъ** М. 417. Ст. пис. 4, 178. 204. 233. Злат. предгов. 26. Гунд. суз. III, LXV. тим Буд. 28. Вран. жив. 11. с доданим *зи*: **тъмъзи** М. 94. с доданим *ѣ* и *ре*: **тъмъгеръ** Г. XV. 275. 283. М. 270. — **тѣцнсмъ** Збор. 88. Град. дух. 81. Гуч. 124. тацнм Злат. 236. **тѣцнсмъ** Мат. 38. без промјене грленогa гласа: таким Каш. 46. такијем Андр. дев. 5. 114. онакијем Андр. нач. IV. — толицнм Ст. пис. 1, 231. Брн. 59. Злат. 9. толицнјем Ст. пис. 4, 9. Град. дјев. 15. Гуч. 124. и без промјене грленогa гласа: толикијем Ст. пис. 4, 263.¹ у прва времена у номиналном облику: **толнкомъ** Д. 121. —

б) с основом на **ја**: двојим Хект. 27. — **нмъ**, иза приједлога са *н*: **ннмъ** М. 146. Н. Рањ. 176. и без приједлога: **ннмъ** М. 192. 284. 305. 343. — мојим Зор. 66. — обојим Ст. пис. 1, 76. — **снмъ** М. 13. — својим, и сажето: **скнмъ** М. 286. твојим Андр. пут 28. и сажето: **твнм** Ст. пис. 4, 463. — **унмъ** М. 13. Буд. 4. сложено: **ничимре** Зор. 296. — од основе на **ја**, која у овом облику одбацујући *ј* прелази међу оне на чисто а још у старом словенском језику: **кстмъ** М. 134. **кснмъ** М. 255. **кснсмъ** М. 312. **скнсмъ** М. 106. **сксмъ** М. 296. **сктмъ** П. 65. свијем Н. Рањ. 31. Ст. пис. 2, 444. 4, 178. Град. дјев. 24. свим Ст. пис. 2, 122. Зор. 116. Вран. жив. 11. Банд. 116.

Све основе на **ја** прелазе у овом облику међу оне на чисто а, осим инструментала **нмъ**, и то од XIII вијека: **ншсмъ** М. 30. тако **каштмъ** П. 81. 167. **ншсмъ** М. 137. 230. 340. 421. **нштмъ** П. 52. 116. **ншнсмъ** М. 399. 400. 412. 425. 510. Пб. 94. **ншннсмъ** М. 458. **монсмъ** М. 461. Збор. 10. Ст. пис. 2, 447. Гуч. 142. Андр. дев. 76. **сконсмъ** М. 311. 461. Пб. 92. **скосмъ** М. 380. **сконсмъ** М. 421. Пб. 105. својијем Ст. пис. 4, 144. Град. дјев. 45. Гуч. 4. Див. 30. Пос. 156. твојијем („*tvoiem*“) Н. Рањ. 18. Ст. пис. 2, 469. Див. 8. **тронсмъ** **законсмъ** Збор. 56. чијем (што) Ст. пис. 3, 269. 357. 438. 4, 5. 17. 323. 5, 118. 218. Град дјев. 150. Злат. 86. Див. 206. Орб. 274. Гунд. суз. III, LXI. Буи. 20. Бам. 216. Андр. дев. V. Радн. 39. **ничнјем** Ст. пис. 4, 241. Злат. 28. тако и **семъ** **поутсмъ** Стар. 4, 56. — и основе на чисто а, које се раширене свршују на **ја**: **ска-**

¹ С промјеном гласа *о* у *у*: куликим — туликим Ст. пис. 1, 231. у дну.

коњѣ М. 309. коњѣ М. 374. 395. 411. 496. конѣ М. 308. 391. Збор. 24. Ст. пис. 4, 13. 70. 375. 5, 152. Град. дјев. 14. Злат. 53. Гуч. 20. Банд. 236.¹

Овом се облику додају на крају гласови *а, е, и*:

1) *а* од XIV вијека: **ѣма** Пб. 41. **ѣма** Пб. 36. 43. XV вијека: **ѣма** П. 127. **ѣма** П. 127. са **сѣма** П. 176. и послѣје: **ѣма** Вран. жив. 13. са свѣма Ст. пис. 1, 40. 155. 5, 339. Д. Рањ. 2. Зор. 1. до чѣма Ст. пис. 1, 194. томе доданом гласу још се додавало *ј* XIV вијека: **ѣма** Пб. 42.

2) *е* од првијех времена али с доданим *ј* на крају: **ѣме** Сав. стар. 4, 231. XIV и XV вијека: **ѣме** М. 128. П. 65. **оѣме** М. 211. **оѣме** Пб. 54. 60. **оѣме** М. 210. **оѣме** Пб. 120. и XVI вијека: **ѣмеј** Ст. пис. 2, 411. само с XIV вијека: **ѣме** М. 191. **ѣме** П. 1. 2. и послѣје једнако: свѣме Ст. пис. 1, 90. 325. 2, 74. Гунд. пс. 40. Крн. 2. Мрн. 128. Јерк. 22. свијеме Ст. пис. 2, 74. Злат. 34. — свакијеме Ст. пис. 4, 394. свакиме Јерк. 28. — вашиме Д. Рањ. IX. — **ѣме** П. 53. М. 553. с различнијем приједлозима и без приједлога: **ѣме** Н. Рањ. 24. 426. 93. 138. Збор. 126. Ст. пис. 2, 444. 496. 511. 3, 142. 298. 302. 334. 350. 4, 121. 200. 455. 5, 6. 11. 26. 141. Д. Рањ. 276. Град. дјев. 15. 101. Буд. 11. Злат. 35. 97. Гуч. 2. 52. Чубр. 56. Вран. жив. 36. Див. 186. Орб. 56. 227. Банд. 6. Мрн. 75. Бам. 96. 19. Андр. дев. 84. нач. 6. Радн. 6. 26. Глав. 25. Радој. 26. — истѣме Мрн. 166. — једниѣме Буд. 159. Мрн. 4. 181. — **ѣме** (ѣко) Ст. пис. 4, 78. 394. Гунд. суз. I, XXII. **ѣме** Брн. 626. — **ѣме** (ѣко) Ст. пис. 4, 457. Д. Рањ. IVб. 79. 1626. Буд. 4. Мрн. 21. **ѣме** Мат. 30. **ѣме** Д. Рањ. 1256. **ѣме** Ст. пис. 4, 488. Мрн. 12. **ѣме** Ст. пис. 4, 488. 5, 79. — **ѣме** Ст. пис. 4, 482. Д. Рањ. 476. — **ѣме** Злат. 986. — **ѣме** Пб. 60. Вран. жив. 20. Мрн. 136. **ѣме** Н. Рањ. 183. — **ѣме** Буд. 30. Вран. жив. 39. Мрн. 93. — **ѣме** Ст. пис. 4, 395. Д. Рањ. 126. Злат. 886. — **ѣме** Ст. пис. 1, 242. 243. 2, 240. 4, 366. 396. 463. 472. Д. Рањ. IXб. **ѣме** 8. 22. Брн. 9. Чубр. 9. Вран. жив. 9. Крн. 23. Мрн. 60. Јерк. 17. **ѣме** Ст. пис. 2, 299. Град. дјев. 174. — **ѣме** Д. Рањ VIб. Злат. 62. — **ѣме**

¹ С промјеном крајњег *м* на *н*: **ѣме** Пб. 24. **ѣме** Пб. 109,

јиме Ст. пис. 5, 93. Д. Рањ. 37. Мри. 22. твиме Гунд. ис. 35. — чиме Ст. пис. 2, 411. 498. 3, 17. 4, 482. Д. Рањ. 126. 226. 696. Вран. жив. 13. Мри. 28. 78. Пос. 196. Ради. 62. чијеме Н. Рањ. 1526. Ст. пис. 4, 373. Гуч. 189. Бун. 37.

3) и XV и XVI вијека, али доста ријетко: **тѣи** Пб. 91. **тѣи** П. 50. **тѣи** М. 439. 440. **ѡкии** Пб. 51. **онијем** Н. Рањ. 1276. **својијем** (хином) Гуч. 29. тако ће бити и **тѣи** Стар. 3, 51. — Том се додатку опет давао поменути **додатак е**: **тѣи** М. 426. два пута.

Облику тако раширеном и помјереном доданијем **е**, додавао се паново наставак XV вијека: **тѣи** М. 533. а по том се додано **е** мијешало с гласом **ѣ**, који припада том облику пред наставком, те се њим замјењивало: **тѣијем** Ст. пис. 2, 374. 3, 116. 372. Збор. 356. 37. Гуч. 299. **тијем** Ст. пис. 4, 52. 67. 129. 142. 234. **ѡкии** Збор. 154. **ови** Д. Рањ. 102. **они** Ст. пис. 2, 32. **они** Збор. 84. 85. 866. Гуч. 9. — И томе се опет додавало **и** на крају XIV вијека: **ѡкии** Пб. 40.

Находи се од почетка XVI вијека **зи** не само додано на крају, како је већ показано, него и уметнуто пред наставак, а тада се његово **и** замјењивало гласом **ѣ**, који има овај облик пред наставком: **овијезијем** Гуч. 5. 106. Орб. 23. **ѡкии** Збор. 10. 856. Град дјев. 112. **онијезијем** Н. Рањ. 1996. Гуч. 9. Орб. 31. **онизијем** Град. дјев. 49. **тијезијем** Ст. пис. 5. 319. Д. Рањ. Vб. Гуч. 157. 271. Орб. 52. **тизијем** Збор. 56. Ст. пис. 5, 312. Град. дух. 13. **тизим** Ст. пис. 5, 331. Банд. 48. 128. у пошљедњој ријечи мјесто **ѣ**, за којим је дошло **зи**, налази се и **е** (јамачно према надежима у којима се у те ријечи **о** замјењује гласом **е**, те би **зи** било додано к основи): **тезијем** Ст. пис. 5, 12. 252. Орб. 154. Там. 96. Андр. дев. 8. пут 39. — И тада се додаје на крају **е**: **тијезиме** Д. Рањ. IX. 90. 1006. 107. 1266. **тезијеме** Ст. пис. 5, 63.¹

У сложен о м облику кад приступа инструментал замјенице **и** к номиналном облику, отпада наставак номиналном облику, а основа му се тада свршује као у номинативу

¹ Гријешком има датив мјесто инструментала: **прида** којему Вран. жив. 44. мјесто: **прид** којим. Види још код сложен о г а облика.

јед. па се с њом слаже **и**мъ као што се у номинат. јед. слаже **и**: тако је у нас од почетка али све рјеђе: кад је у адјектива основа на чисто **а**: **оусрѣдѣниимъ** М. 10. **прѣвѣзѣлоуслениимъ** М. 11. **дѣвѣроукуимъ** М. 209. **доуѣвѣроукуимъ** М. 271. **босѣискиимъ** М. 336. **жикиимъ** М. 446. **небескиимъ** М. 450. **тѣрскиимъ** М. 469. **унистимъ** М. 526. тако и даље: **његовим** Н. Рањ. 14. Ст. пис. 1, 51. **острим** Ст. пис. 1, 19. **анђелским** Ст. пис. 2, 356. **рајским** Ст. пис. 4, 447. **тискиим** Ст. пис. 4, 112. **медведним** Зор. 426. **частним** Буд. 13. **светим** Вран. жив. 6. **рајским** Гунд. суз. III, IV. **пратарским** Мрн. 33. **великим** Банд. 7. Каш. 33. — и кад је у адјектива основа на **ја**: **ѡтѣуимъ** М. 9. **божѣимъ** Стар. 4, 233. **доѣим** Ст. пис. 1, 40. — Али ако се и нахои тако свега времена, ипак се још од XIII вијека сложени облик замјењује прономиналним добивајући **ѣ** пред наставком мјесто **и**м, које се у српском језику сажима у **и**, и мијењајући пред **ѣ** гласове **з, к, х** у **з, и, с**, а таки облик може бити да је и у гдјеском између горњих примјера имајући по западном говору **и** мјесто **ѣ**, а њим се у исто вријеме замјењује и номинални облик; тако XIII вијека: **грѣшѣимъ** М. 15. **унистѣимъ** М. 22. 25. **унистѣимъ** М. 28. 33. XIV вијека: **величѣимъ** М. 199. **дѣвѣроуѣимъ** М. 222. **дѣвѣроуѣимъ** М. 217. **малѣимъ** М. 87. **његоуѣимъ** М. 96. **царѣимъ** П. 25. и послѣје тако узима мах да је много обичнији од другога: XV вијека: **босѣисѣимъ** М. 276. **босѣисѣимъ** М. 288. **босѣисѣимъ** М. 388. **босѣисѣимъ** П. 72. **величѣимъ** М. 293. **керѣвѣимъ** М. 372. 390. 394. 508. Пб. 95. **вѣровѣимъ** М. 399. **керѣвѣимъ** Пб. 9. **керѣвѣимъ** М. 393. Пб. 115. **Висѣимъ** П. 50. 167. **дѣвѣимъ** М. 462. **дѣвѣимъ** М. 508. **дѣвѣимъ** М. 498. **дѣвѣимъ** М. 306. **дѣвѣимъ** М. 338. **дѣвѣимъ** М. 367. **живѣимъ** М. 287. 299. Пб. 105. **живѣимъ** М. 325. 414. **живѣимъ** М. 342. 383. **живѣимъ** М. 457. **зѣвѣимъ** М. 411. **зѣвѣимъ** М. 309. **зѣвѣимъ** Пб. 121. **имѣнѣимъ** М. 497. **истѣимъ** М. 411. **кѣстѣимъ** М. 498. **милѣимъ** М. 457. **небѣимъ** М. 307. **ноѣимъ** М. 421. **неѣимъ** М. 372. 390. 402. Пб. 96. **неѣимъ** М. 503. **римѣимъ** М. 381. **скѣимъ** М. 230. 259. 287. 321. 431. **скѣимъ** М. 342. 383. 414. **скѣимъ** М. 412. **скѣимъ** М. 367. **славѣимъ** М. 306. **славѣимъ** М. 311. 382. 412. **славѣимъ** П. 79. **срѣимъ** М. 261. 418. **тѣрѣимъ** М. 381. **тѣрѣимъ** М. 381. **тѣрѣимъ** М. 412. **тѣрѣимъ** М. 469. **хѣимъ** М. 485. **хѣимъ** М.

454. целемь М. 526. тако је и послације, а само ћу по који примјер навести од различитијех писаца: мнозим Ст. пис. 1, 3. велицијем Н. Рањ. 23. вјечнијем 24. велицим Ст. пис. 2, 225. велицијем 468. горцијем 384. веселијем 444. тужнијем Ст. пис. 3, 11. присусијем 259. блазијем 461. дразијем 461. велицијем Ст. пис. 4, 34. велицим 419. дразим 467. друзијем 277. злијем 297. рајсцијем 447. злијем Ст. пис. 5, 15. праведнијем 40. лздињем Збор. 226. велицињем 56. дразијем Д. Рањ. V. велицим IVб. божанственијем Град дјев. 12. друзијем 60. лијевијем 20. велицијем Злат. 3. таштијем 35. чуднијем Злат. предгов. 16. блазијем Гуч. 110. велицијем 238. достојнијем 10. друзијем 101. дубоцијем 134. обилијем 13. правијем 14. друзијем Див. 38. лудијем 296. откривенијем Орб. 113. светијем 43. слацијем Гунд. суз. II, XXV. велицим Банд 5. велицијем 13. друзим 19. новијем 107. велицим Кап. 70. друзијем Мик. 534. приблизијем Андр. дев. 11. дразијем 172. тијеснијем Ради 6. — и без промјене грленцијех гласова од XV вијека, али врло ријетко: XV вијека: драгемь М. 474. XVI вијека: апостолничанскијем Град. дјев. 80. небескијем Град. дјев. 45. 91. Гуч. 7. XVII вијека: великијем Див. 5. драгцијем 156. нејакцијем XIII. словинскијем XIб. земаљскијем Орб. 23. тихијем Гунд. суз. I, XXVI. благцијем Андр. дев. 94. небескијем 89. бриткијем Андр. пут 22. земаљскијем 404. рајскијем 36. разликијем Андр. нач. 30. великијем Ради. 44. — А како су се прономини с основом на ја помијешала у овом облику с онима у којих је основа на чисто а, добила су и адјектива с основом на ја у овом сложеном облику и пред наставком мјесто и од XV вијека: божнемь¹ М. 427. божьемь М. 449. божијемь М. 530. 533. божињемь М. 560. Н. Рањ. 146. 246. Ст. пис. 5, 27. Д. Рањ. VIб. Гуч. 10. Див. 4. Орб. 290. већнијем Ст. пис. 5, 168. минемь Збор. 24. јачијем Ст. пис. 4, 415. вишњијем Бун. 38. највећнијем Андр. нач. 42. — а велики налази се без ни у основи: велкиь П. 158. 166.

И сложеном се облику додавало на крају с одсвршетка XV вијека: друзиме Ст. пис. 1, 317. друзијеме Ст. пис. 5, 13.

¹ Могао би бити и номинални облик, као што је и био у старије вријеме (види напријед стр. 35), али ту већ није.

мртвине Ст. пис. 5, 10. вишњиме Д. Рањ. 286. златиме 60. злиме 60. тамниме 1016. чудниме 29. 37. другиме Буд. 75. за-лиме 75. хибениме 75. шкодниме 75. вјечнијеме Злат. 48. дразијеме 95. мртвијеме 35. притамнијеме 48. великиме Вран. жив. 36. умрлиме Гунд. суз. II, XVII. милосниме Бун. 40. ма-лиме Мри. 163. славниме 88. худиме 163.¹

Б. За женски род: постаје као у имена (види напријед стр. 37) и онако се у српском језику промијенно: било је какоју М. 22. кѣсю Стеф. 13. моєю Пб. 51. скоєю Пб. 55. а од тога: какоѣ М. 22. ксоѣ М. 22. скоѣ М. 31. сѣноѣ М. 22. коѣѣ М. 20. сконоѣ М. 2. скоѣѣ М. 22. 48. од основе нераширене: сею М. 72. и од раширене: синоѣ (читај сијов) М. 4. — а по томе: а) од основа на чисто а: какоѣмъ М. 50. скакоѣмъ П. 29. М. 500. Злат. 21. од исте основе раширене: свакојом Гуч. 119. — кѣдноѣмъ Г. XV, 306. нпједном Ст. пис. 1, 4. Град. дјев. 97. — од основе ка раширене: кѣѣѣмъ М. 18. којом Ст. пис. 4, 202. којон (с промјеном крајњег а на њ) Хект. 456. и од нераширене: коѣмъ М. 275. 286. Н. Рањ. 70.² Ст. пис. 4, 159. 5, 8. Каш. 61. Мик. 231. — какоѣмъ М. 24. — оном Вран. жив. 70. — такоѣмъ М. 24. — б) од основа на ја: ѣсоѣмъ М. 36. ѣсоѣмъ М. 191. 218. ксоѣѣмъ М. 367. скоѣмъ М. 433. 451. Ст. пис. 1, 18. 3, 140. Град. дух. 20. Бри. 24. Вран. жив. 27. Див. 3. Банд. 40. — вашом Ст. пис. 3, 220. — ноѣмъ П. 29. њом Злат. 45. с доданим зи: њомзи Ст. пис. 5, 242. — моѣѣмъ М. 178. 193. Пб. 53. 71. моѣѣмъ (читај мојом) Пб. 69. мојом Ст. пис. 4, 202. — нашомъ М. 176. 218. — скоѣѣмъ М. 120. скоѣѣѣмъ М. 176. 210. Пб. 55. — од основе раширене: сиѣѣмъ М. 217. 220. с доданим зи: сиѣѣѣмъ М. 145. — твојом, с доданим зи: твојомзи Ст. пис. 2, 47. и сажето: твом Ст. пис. 4, 189.

Налази се и са у мјесто ом онако као у имена (види напријед стр. 38): са всу потребиом Стар. 3, 246-7. са всу воиску 270. ш њу 224. с војску моју 268. с књигом моју 294. своју вољу 261. са заставу своју 272. с царицу своју 280. с војском своју 279. 282. главом своју 265. с матерју своју 251.

¹ Гријешком има једном датив мјесто инструмента: меу пуку неверному Вран. жив. 10. Види и напријед код прономиналнога облика, стр. 174.

² Написано је „коом“ јамачно само за то што је било дуго.

Крајњему м додаје се е од XV вијека: најприје долази иза тога е још додапо је или ј: томег Пб. 107. томен П. 74. 131. Пб. 79. окомен П. 158. ономен Збор. 41. а послѣје и само е: свакоме Ст. пис. 2, 490. — своме Ст. пис. 2, 504. — истоме Мрн. 75. — једноме Р. Рањ. 128. 151. Ст. пис. 2, 497. 4, 346. 427. Д. Рањ. 556. Мрн. 162. 178. Андр. 79. — њоме Ст. пис. 1, 149. Н. Рањ. 66. Ст. пис. 2, 491. 3, 5. 463. 4, 133. 347. 455. 5, 39. 53. Збор. 45. Злат. 36к. Гуч. 28. Вран. жив. 12. 54. 89. 105. Орб. 74. Мрн. 143. Јерк. 18. Андр. нач. 9. пут 7. Радн. 57. — коме Ст. пис. 4, 457. Д. Рањ. 46. 186. 776. Буд. 4. Чубр. 106. Мрн. 49. њекое Д. Рањ. VIб. којоме Ст. пис. 4, 395. 5, 25. 34. Д. Рањ. 96. Гуч. 199. Вран. жив. 42. — мојоме Ст. пис. 4, 395. 427. 449. 5, 91. 193. Д. Рањ. 94. Злат. 646. — овоме Ст. пис. 4, 471. — ономе Орб. 235. — својоме Ст. пис. 5, 19. Д. Рањ. 106. — томе Ст. пис. 2, 114. 487. 4, 393. 407. Д. Рањ. 96. Мрн. 173. — твојоме Ст. пис. 2, 477. 491. Д. Рањ. 10. 19. — Иза овога доданога е још се једном додавао надежни наставка: томем Ст. пис. 3, 5. 31. 38.

Сложени се облик не разликује од номиналнога.

ЛОКАТИВ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род: основа као у дативу до- бива и од ста, на то долази наставак и, којему п отпада а и слаби у словенским језицима у ь:

а) од основа на чисто а: вѣскомъ Стеф. 17. вѣскомъ М. 14. 407. Вран. жив. 74. сваком Ст. пис. 1, 10. Град. дјев. 5. Брн. 196. од исте основе раширене: вѣскомъ М. 288. вѣскомъ М. 300. — ниомъ М. 160. Буд. 85. — истом Град. дјев. 81. — једном Вран. жив. 21. идн^{омъ} П. 10. идн^{омъ} М. 281. — ок^{омъ} П. 6. — овом Буд. 59. Брн. 56. Вран. жив. 59. — он^{омъ} М. 6. Злат. 74. на н^{омъ} М. 23. — самом Град. дјев. 50. — та- ком Злат. 186. — томъ М. 10. Д. Рањ. 546. Злат. 26. Вран. жив. 23.

б) од основа на ја: вѣсемъ П. 19. М. 442. всемъ М. 420. 446. П. 12. всемъ Пб. 34. всемъ М. 230. 420. 517. П. 28. Н. Рањ. 41. Ст. пис. 1, 93. 2, 86. 3, 327. 4, 242. Збор. 10. Град. дјев. 126. Хект. 38. Зор. предгов. Злат. 86. Гуч. 95. Вран. жив. 114.

Орб. 281. Андр. пут 318. — немь М. 146. 264. 498. Н. Рањ. 166. Ст. пис. 1, 93. 2, 71. 429. 3, 326. 4, 287. 5, 6. Збор. 46. Град. дјев. 6. дух. 4. Хект. 5. Злат. 22. Вран. жив. 110. Орб. 167. Банд. 46. Мрн. 33. Андр. нач. 22. — од основе ка, кад има сва три рода, раширене: коємь М. 16. коємь М. 297. П. 18. Вран. жив. 107. сажето: коємь М. 337. комь М. 422. Пб. 121. Ст. пис. 1, 52. 2, 66. 3, 421. 4, 204. Злат. 16. нјеком Д. Рањ. 196. — мојем Ст. пис. 2, 80. сажето: момь М. 183. 247. Ст. пис. 2, 475. — пашемь М. 251. П. 81. — скоємь М. 251. сажето: скомь М. 452. — од основе сја нераширене: семь М. 251. 301. 356. 448. Ст. пис. 1, 64. 332. 2, 411. 417. Гуч. 263. Банд. 43. с доданим зи: семьзи М. 53. и од раширене основе: сиємь М. 46. 459. сиємь М. 76. 83. 124. Пб. 78. Збор. 316. — уємь М. 160. 500. П. 19. Збор. 326. Ст. пис. 2, 512. 5, 13. Град. дјев. 83. Хект. 27. Злат. 36. Орб. 281. Мрн. 92. Андр. 361. Рад. 26. ни на уємьре М. 184. у ничем Град. дјев. 148. Злат. 30.¹

Према основама на ја налази се *е* мјесто *о* и *у* онијех на чисто а од XV вијека: оємь М. 313. 478. Брн. 40. Јерк. 7. 14. 27. Андр. нач. 4. дев. 71. — темь М. 517. 537. Пб. 29. Ст. пис. 2, 498. Д. Рањ. 126. 42. 49. 125. 143. — такојем Јерк. 45. 59. 65. — тако од сажетога мом: мом Злат. 156. Види још даље.

Крајњему *м* додаје се:

1. *а*: тома М. 42.² онома дне Н. Рањ. 67. Град. дјев. 81. по сема сега М. 117. 165. на овеха дару Андр. пут 214. али ће на пошљедњем мјесту прије бити штампарска погрешка *а* мјесто *и*.

2. *е* од првијех времена, али најприје с доданим *ј* иза *е*: сиємен Сав. стар. 4, 231. оџоєн М. 369. 421. Пб. 107. џоноєн М. 434. Пб. 78. Н. Рањ. 2056. и са *џе* иза *е*: ономеџе Н. Рањ. 77. са самијем *е*: свакоме Мрн. 133. једноме Вран. жив. 21. у њеме Н. Рањ. 1966. коме Ст. пис. 1, 241. 3, 408. Буд. 21. Мрн. 136. 155. овоме Н. Рањ. 196. Вран. жив. 21. Мрн. 35. џономе М. 370. Вран. жив. 29. Мрн. 136. такоме М. 474. ткоме

¹ Крајње се *м* гдје гдје мијења на *н*: коп Ст. пис. 1, 52. Брн. 25. у свен Брн. 69. у чен Зор. 15. Брн. 47. 63. 68.

² На том мјесту није јасно да је локатив: нь и тома, по што ке мон улокекь говорити, вѣрзи га.

Д. Рањ. 21. 236. томс П. 9. М. 280. 500. Пб. 119. 122. Ст. пис. 5, 256. Д. Рањ. 76. Хект. 46. 186. Зор. 28. Вран. рјеч. 27. жив. 34. Мрп. 188. тако и кад је *е* мјесто *о* у основама на чисто а: *окемс* М. 311. *о*неме Вран. жив. 58.

Иза дометнутога *е* налази се на ново додан наставак од XVI вијека: томем Н. Рањ. 108. Ст. пис. 2, 159. Збор. 1566. 159. 1706. овомем Н. Рањ. 346. 77. 210. Збор. 1516. Ст. пис. 5, 298. оноmem Н. Рањ. 142. семем Гуч. 102. и кад је *е* мјесто *о* у основи на чисто а: *овемем* Ст. пис. 5, 42.

Налази се од XIII вијека инструментал мјесто докат., али врло ријетко: XIII вијека: *при конь селъ* М. 52. XIV вијека: *ни з уннь крнки* Пб. 18. 20. XV вијека: *на нинь* Пб. 45. *на ким местъ* М. 518. XVI вијека: по свјем свијети Ст. пис. 3, 241. у чијем Ст. пис. 5, 314. 317. тако би могло бити XV вијека и *з нънь* П. 57. *з кнънь господьскъ* П. 62. али ту може лако бити да је *ъ* само написано мјесто *е*. Види још даље код женскога рода.

Од XIV вијека долази датив мјесто докат., али испрва врло ријетко: XIV вијека само једном: *ѿ нашемоу спасенію* М. 126.¹ XV вијека: по томъ (за врјеме) М. 297. *з томызи* П. 77. *по окомъ* М. 484. *з ксакомъ поуѣнию* М. 481. *з кашемъ* Пб. 91. *з ншемъ* М. 345. 446. *з комъ* П. 28.² *з момъ* М. 518. На крају XV и свега XVI вијека врло често иза свакојаких приједлога: *вашему* Н. Рањ. 786. Збор. 786. Злат. предгов. 16. — *свакому* Ст. пис. 1, 14. 161. 227. 3, 158. 355. 420. 4, 79. 254. 259. 426. Збор. 166. Д. Рањ. 326. Хект. 32. Брп. 196. Злат. 766. Гуч. 89. — *свему* Ст. пис. 1, 33. 46. 103. 107. 160. 196. 213. 328. 2, 406. 441. 517. Н. Рањ. 206. Збор. 27. Ст. пис. 4, 237. 425. 5, 5. 29. 61. 74. 81. 104. Д. Рањ. IX. 57. 676. Хект. 17. 186. 276. 33. 366. Зор. 72. Брп. 196. Злат. 716. Гуч. 17. *всему* Буд. 45. — *иному* Ст. пис. 1, 248. Збор. 122. Злат. 36f. — *једному* Н. Рањ. 227. Ст. пис. 3, 370. Збор. 158. Д. Рањ. 39. Злат. 696.

¹ Истога би вијека било: *по реуеномъ нашемъ слъзъ* Пб. 42. али приједлога по ради може бити и датив на свом мјесту. Истога би вијека било: *ѿ нашемъ* М. 130. *оу немъ* М. 131. али је тако у пријепису врло непоуздану.

² Непоуздано је *з комъ* Пб. 111. јер лако може бити да би требало читати *з комъ мъ*,

Гуч. 6. — њему Ст. пис. 1, 56. 78. Н. Рањ. 1466. 1536. 165. 1996. Ст. пис. 2, 70. 402. 4, 149. 287. 5, 12. 174. Збор. 886. Д. Рањ. 43. Град. дјев. 37. дух. 35. Хект. 7. 116. Буд. 49. Брн. 146. Злат. 286. Гуч. 21. — кому Ст. пис. 1, 66. 82. 105. 151. Н. Рањ. 1576. Ст. пис. 2, 82. 90. 125. 342. 440. 3, 145. 391. 4, 71. 149. 410. 5, 36. 56. 95. 118. Збор. 115. Д. Рањ. VIIб. 36. Град. дјев. 119. Хект. 326. 36. Злат. 36f. Гуч. 17. никоу (њекому) Хект. 466. којему Хект. 46. Гуч. 113. — мојему Ст. пис. 1, 215. 2, 402. Н. Рањ. 192. мому Н. Рањ. 17. Ст. пис. 2, 41. 106. 443. 474. 3, 103. 345. 474. 4, 250. 225. 5, 40. Збор. 346. Д. Рањ. 82. Хект. 26. Зор. 16. Злат. 100. Гуч. 119. — нашему Н. Рањ. 216. Збор. 396. Ст. пис. 3, 76. Хект. 356. Буд. 96. Гуч. 91. с доданим ј: нашемуј Ст. пис. 2, 65. — овому Ст. пис. 1, 151. Н. Рањ. 276. Збор. 916. Ст. пис. 3, 9. 126. 205. 301. 4, 104. 364. 377. 5, 29. 31. 40. Д. Рањ. 186. Град. дјев. 4. Хект. 20. 276. 32. Буд. 55. Злат. 36f. Гуч. 21. Чубр. 16. овомуј Збор. 19. Ст. пис. 3, 227. 5, 344. овему Ст. пис. 5, 28. Д. Рањ. 97. Злат. 366. Гуч. 42. — оному Збор. 54. Ст. пис. 4, 231. 5, 50. 103. Д. Рањ. VIII. Град. дјев. 21. Хект. 36. Буд. 16. Гуч. 20. Злат. 61. ономуј Н. Рањ. 41. Збор. 100. оному Гуч. 194. — самоу Н. Рањ. 2026. Збор. 163. Град. дух. 65. Брн. 4. Гуч. 169. — сему Н. Рањ. 966. Ст. пис. 5, 50. Град. дјев. 45. дух. 10. Хект. 396. Брн. 52. Стар. 4, 112. Злат. 376. семуј Ст. пис. 2, 337. 361. Збор. 1556. — својему Збор. 6. Хект. 146. Буд. 25. свому Ст. пис. 1, 5. 42. 54. 2, 355. 442. Н. Рањ. 216. 30. 47. Збор. 21. 24. Ст. пис. 3, 138. 316. 4, 394. 5, 13. Д. Рањ. 796. Град. дјев. 79. Хект. 96. Буд. 12. Брн. 26. Злат. 476. Гуч. 6. — тому Ст. пис. 1, 156. 2, 135. 259. 445. 3, 75. 145. 172. 203. 271. 426. 4, 32. 5, 124. 307. Збор. 81. Д. Рањ. Vб. 426. Град. дјев. 26. 108. Хект. 96. 216. 27. 33. Буд. 18. 20. 67. Стар. 1, 222. Злат. 356. 846. Гуч. 24. томуј Н. Рањ. 21. Збор. 31. Ст. пис. 3, 76. 110. 4, 184. 5, 307. Злат. 70. тему Ст. пис. 5, 28. 295. Хект. 46. темуј Ст. пис. 3, 326. — твојему Ст. пис. 1, 215. Збор. 30. Чубр. 15. твоу Ст. пис. 1, 208. 2, 62. 305. 493. Н. Рањ. 676. 148. Збор. 326. Ст. пис. 3, 126. 325. 444. 4, 189. 254. 462. 5, 17. 37. Хект. 486. 536. Зор. 40. Брн. 36. Гуч. 124. — чему Ст. пис. 3, 441. 5, 93. Хект. 11. Буд. 34. у ничемур Ст. пис. 1, 179. Зор. 2. Брн. 47. ни у чему Ст. пис. 3, 441. у ничему Злат. 756. — XVII вијека: вашему

Див. 23. Банд. 32. Бун. 35. Каш. III. — свакому Див. 4. Банд. 17. Јерк. 14. Каш. 104. Пос. 146. Радн. 4. — свему Вран. жив. 15. Див. 26. Банд. 33. Бун. 42. Мрн. 60. Каш. 16. Андр. дев. 7. Радн. 13. — иному Мрн. 24. Млк. 534. Андр. пут 318. истому Див. 56. Орб. 259. Банд. 67. Мрн. 67. Каш. 11. Пос. 5. јистому Вран. жив. 7. — једному Див. IX. Банд. 19. Мат. 33. Андр. дев. 163. Пос. 346. — јединому Каш. грам. 38. Андр. дев. 128. — њему Вран. жив. 4. Див. 18. Орб. 9. Банд. 7. Крн. 10. Мрн. 9. Јерк. 37. Каш. 4. Мат. 80. Андр. дев. 63. Пос. 146. Радн. 12. Глав. 36. — кому Вран. жив. 89. Гунд. пс. 4. суз. III, LXXXIII. Банд. 23. Мат. 35. Мрн. 156. Јерк. 14. Каш. 15. Андр. нач. 16. дев. 58. Пос. 26. Глав. 21. у никоу Крн. 196. којему Вран. жив. 12. Банд. 190. Јерк. 10. — мојему Вран. жив. 36. 59. Банд. 5. 95. Глав. 97. мому Див. 8. Орб. 40. Гунд. пс. 13. Банд. 77. Мрн. 56. Јерк. 50. Каш. 68. Андр. дев. 42. нач. 15. нашему Орб. 70. Гунд. суз. предгов. Банд. 3. Мат. 12. Мрн. 90. Ђам. 6. Глав. 12. — овому Вран. жив. 11. Див. 2. Орб. 2. Банд. 8. Мат. 64. Мрн. 105. Јерк. 7. Каш. 12. Ђам. 4. Пос. 24. Радн. 23. Глав. 3. Андр. пут 21. овеу Јерк. 42. Каш. 119. Андр. нач. 19. дев. 57. пут 8. — оному Вран. жив. 55. Див. 196. Орб. 256. Банд. 11. Мат. 42. Јерк. 44. Каш. 12. Радн. 18. Глав. 18. с доданим *је и ре*: ономуђер Банд. 264. онему Андр. дев. 57. 61. пут 126. — самоу Орб. 114. Банд. 34. Јерк. 21. Каш. 67. Андр. нач. 11. пут 228. — својему Вран. жив. 3. Банд. 114. Глав. 112. свому Див. 66. Орб. 82. Гунд. пс. 6. суз. II, XLIX. Банд. 6. Мат. 62. Крн. 46. Бун. 22. Мрн. 120. Каш. 4. Ђам. 5. — свачијему Андр. нач. III. — тому Вран. жив. 7. Орб. 7. Гунд. суз. III, XVIII. Банд. 100. Крн. 12. Мрн. 80. Каш. 9. Ђам. 3. тему Бун. 31. Ђам. 14. 20. Андр. дев. 7. нач. 37. пут 55. — такоу Радн. 20. — твојему Вран. жив. 43. Банд. 151. твоу Гунд. суз. I, VI. Банд. 44. Крн. 76. Јерк. 82. Каш. 35. Андр. дев. 87. пут 235. Радн. 4. Глав. 23. — толикоу Јерк. 75. — чему Див. 19. Банд. 25. Крн. 16. Мат. 101. Мрн. 122. Јерк. 103. Каш. 30. Ђам. 26. Андр. дев. 35. пут 278. Пос. 316. Радн. 22. у ничемуре Вран. жив. 4. Банд. 238. у ничему Банд. 176. Андр. пут 234.

У сложену облику локатив замијенице *јем* присту-
пајући к номиналном облику изједначаје своје *је* с његовијем

задњим вокалом, те у основа на чисто а од ~~-ѣ-~~ бива ~~-ѣ-~~, а у основа на ја од ~~-и-~~ бива ~~-и-~~, по том се два једнака гласа сажимају у један: таки је облик у нас риједак, ипак долази од почетка и допире у XV вијек: кад је у адјектива основа на чисто а: скетѣмъ М. 4. христордовѣмъ М. 5. попокъсѣмъ М. 14. пѣстѣмъ М. 18. светогорѣсѣмъ М. 48. речениѣмъ М. 201. хасѣниѣмъ М. 273. вѣторѣмъ М. 278. страшнѣмъ М. 278. скетнѣмъ М. 418. ниѣнѣмъ М. 534. XV се вијека додавало на крају и: скетѣи М. 343. — кад је у адјектива основа на ја: животворѣнѣмъ М. 273. боѣдоуѣнѣмъ М. 278. поуѣнѣнѣмъ М. 354.¹ — Али је још од првијех времена у српском језику овај сложени облик као и други замијењен прономиналним, т. ј. мјесто његова ѣ пред њ долази из прономина о, које се у основа на ја мијења на е: а) кад је у адјектива основа на чисто а: XII вијека: страшнѣмъ М. 6. XIII вијека: дроѣмъ М. 10. духоѣмъ М. 14. поѣменѣмъ М. 14. вѣторѣмъ М. 27. XIV вијека: строѣнѣмъ М. 64. монастирѣмъ М. 80. златопѣхатѣмъ М. 131. царѣмъ М. 156. слаѣмъ М. 156. 237. старѣмъ М. 170. светѣмъ М. 176. хасѣмъ М. 222. XV вијека: корѣмъ М. 399. добромъ М. 293. П. 79. зѣтѣмъ М. 538. Нѣкомъ М. 354. скетѣмъ М. 309. 347. 424. слаѣмъ М. 293. стѣмъ М. 250. стѣмъ М. 375. 450. 491. страшнѣмъ М. 534. хасѣмъ М. 261. и послѣје једнако: младом Ст. пис. 1, 3. једанаестом Н. Рањ. 34. уѣнѣхатѣмъ Збор. 26. духовномъ Град. дјев. 45. ѣеговомъ Хект. 41. божанствѣмъ Зор. 65. римскомъ Буд. 131. небескомъ Брн. 556. добромъ Злат. 156. речѣмъ Гуч. 88. — б) кад је у адјектива основа на ја: до краја XV вијека: вѣдоуѣмъ М. 10. ниѣнѣ(ш)ѣмъ (гдје ће ѣ бити само написано мјесто е) М. 10. божѣмъ М. 238. 383. божѣмъ М. 456. божѣмъ М. 497. ниѣнѣнѣмъ М. 205. ниѣнѣнѣмъ М. 267. 353. Вѣѣмъ М. 272. Вѣѣмъ Пб. 61. тако и послѣје једнако: оѣмъ Збор. 37. вѣѣмъ Ст. пис. 3, 436. доѣмъ Ст. пис. 4, 309. Зор. 40. туѣмъ Злат. 36. трѣтѣмъ Град. дјев. 114. трѣтѣмъ Орб. 254. Оба су адјектива вѣѣ и трѣтѣ и одбацивала крајње и те прѣлазила међу оне с основом на чисто а: вѣѣмъ Мрн. 34. трѣтѣмъ Зор. 23. Брн. 54.

¹ Не ће бити остатак од тога него погрѣшка XVII вијека: на руским крају Мрн. 38.

Крајњему се *м* додаје *е* од XV вијека : слакио^{ме} М. 495. паклено^{ме} Брн. 28. друго^{ме} Орб. 6. свитло^{ме} Мрн. 35. смишно^{ме} Мрн. 182.

Како су се у прономина основе на чисто *а* мијешале међу оне па *ја*, тако се налази и у адјектива, али врло ријетко: подниженем Гуч. 124. Види и ниже.

Од XIV вијека долази датив мјесто докатива као и у прономина: на писано^м П. 19. XV вијека: ро отворено^м М. 280. по отворено^м М. 449. ва свето^м М. 366. з складарско^м М. 463. з дворокѣуко^м М. 482. лепо^м М. 484. по именова^м М. 496. ѿ мнѣсто^м М. 538. при рече^м П. 52. ѿ божи^м П. 58. по биста^м П. 83. по дрекско^м П. 90. з бивше^м П. 155. XVI вијека: божјему Ст. пис. 1, 215. многому 47. божјему Н. Раѣ. 1376. 1756. драгому 2026. другому 157. жи�овскому 29. небескому 1786. почтеному 224. морскому Ст. пис. 2, 414. божи^м Збор. 98. кри^м 246. з^м 496. лепо^м 64. небеско^м 1256. страшно^м 125. бладкому Ст. пис. 3, 218. великому 322. вјечному 62. 445. горкому 103. драгому 168. женскому 84. живому 380. псходњему 322. осому 177. оштрому 364. правому 360. светому 325. свијетлому 75. славному 231. смртному 129. сухому 166. тамному 158. тихому 408. трудному 447. чемерному 318. великому Ст. пис. 4, 223. верному 455. вјечному 71. 225. 328. плачному 311. светому 231. царскому 426. вељему Ст. пис. 5, 14. божјему Град. дјев. 113. другому 142. светому 62. тијескому 75. јуначкому Хект. 146. рече^м 356. рибарскому 36. тихому 186. задарскому Зор. 396. љубвеному 26. слободному 576. божјему Брн. 50. божанственому 576. светому 24. старому 226. тилесному 51. чловичјему 5. земаљскому 296. присвијетлому Злат. предгов. 16. другому 766. божјему Гуч. 259. божанственому 159. великому 35. дивијему 214. изврсному 114. небескому 193. невољному 40. светому 39. XVII вијека: неколи^м М. 560. божјему Вран. жив. 109. женскому 59. залому 97. монастирскому 74. светому 38. великому Див. 7. горкому 14. господњему 66. небескому 6. светому 20. старому 10. тужному 246. божјему Орб. 300. другому 57. земаљскому 19. људскому 295. опћеному 232. садањему 14. смртному 44. вјечному Гунд. пс. 15. милому 10. нечистому Гунд. суз. III, LXXI. примљеному I, XLI. божјему

Банд. 2. воденому 204. воштеному 113. господњему 121. доброму 27. духовному 185. небескому 22. новому 110. светому 20. третјему VI. угодному 50. већему Мат. 7. смртному 57. другому Мрн. 12. приписаному 12. турачкому 13. ведому 57. третому 23. небескому Јерк. 94. славному 7. главному Каш. 11. жестокому 13. пуному 5. рајскому 85. светому 11. спромашкому 5. третјему 44. чловичанскому 12. латинскому Бам. 9. пређњему 9. словинскому 9. мушкому Мик. грам. 3. болесному Андр. дев. 57. грешному 152. жестокому 61. живому 49. тврдому 145. црљеному 88. другому Пос. 35. светому 236. божјему Радн. 45. светому 6. великому Глав. 68. верному 12. малому 68. смртному 24. умрлому 3. — према основама на ја: у осталеу Јерк. 76.

Б. За женски род: основе као у дативу јед. добивају smi, од чега у словенским језицима остаје само i; наставак је am, пред којим i прелази у j, а сам наставак am слива се у ж, које ослабивши у ѣ отпада иза j; тако је тај облик гласовима које је сачувао једнак с дативом:

а) с основом на чисто а: свакои М. 362. Злат. 276. — еднои М. 498. ниједнојзи Д. Рањ. 106. — овој Злат. 296. овојзи Ст. пис. 4, 186. — оној Злат. 43. — тој, с доданим зи: тонзи М. 165. Ст. пис. 4, 210.

б) с основом на ја: ксии М. 221. П. 14. јамачно ће бити само написано ѣ мјесто с: ксти М. 4. кѣсти М. 19. — неси М. 4. — коѣи М. 16. коѣи М. 218. — моѣи М. 183. Пб. 29. — нхси М. 481. — скоѣи М. 4. скоѣи П. 14. — твоѣи П. 45. — сеј Ст. пис. 1, 35. и од раширене основе: сиси М. 23. 25. — Као у дативу тако и у овом облику основе су се на ја изједначиле с основама на чисто а: ксои М. 171. 235. П. 9. 121. скои М. 306. 430. — нои М. 217. 294. 305. Пб. 49. љојзи Ст. пис. 5, 153. Д. Ран. 766. Гуч. 7. — мојој Злат. 2. — нхсои М. 270. — скосои М. 210. — од раширене основе сиои М. 191. 219. — од раширене основе: косои М. 176. Ст. пис. 2, 57. Буд. 115. и од нераширене основе: кој Н. Рањ. 145. Ст. пис. 2, 85. 4, 222. Злат. 216. Банд 22. Каш. 34. Глав. 24.

У неких је био и номинални облик мјесто овога: по онѣ срѣнѣ М. 12. из оиѣзи слободѣиѣи П. 91. у зѣнѣи таковѣ Хѣт. 76. у тоѣиѣи славѣ Ст. пис. 1, 213.

Налази се и без краћега *ј*, које може бити да само није написано: свако Н. Рањ. 146. којо Див. 216. једно Див. 20. Види и датив.

Долази и инструментал мјесто локат. али врло ријетко: земља, по ком ходе Ст. пис. 1, 154. зрака, при ком свјетлос свака остаје облачна Ст. пис. 3, 353. Види и напријед код мушкога рода.

У сложеном се облику саставља прономен с адјективом као у дативу, и таки облик у српском језику допире у XV вијек: мнози М. 4. ишзѣтрѣти М. 4. неговен М. 239. 303. царевен П. 21. доврени М. 415. скетени М. 539.¹

Али се од првијех времена овај сложен облик као и датив замијенио прономиналним (види датив): а) кад је у адјектива основа на чисто а: XII вијека: сикотен М. 6. XIII вијека: горско М. 12. пастырско М. 61. сръњско М. 52. XIV вијека: брьскоњско М. 96. изселенион М. 221. драгеничко М. 201. двбровѣчко М. 241. жеглиговско М. 143. железно М. 148. 163. затрѣмѣско М. 91. издѣрион М. 241. конѣмѣско М. 218. Азтон М. 229. неговон М. 214. прѣко М. 231. Сливон М. 563. сръњско М. 140. старон М. 95. стрѣмско М. 74. уститон М. 222. XV вијека: боснско М. 288. боснско М. 336. велико М. 288. госноско М. 255. двбровѣчко М. 302. издѣрион М. 366. конѣмѣско М. 284. красно М. 297. неговон М. 295. пѣмѣско М. 415. слатко М. 275. хлиѣско М. 248. херцегово М. 474. царско М. 513. Њгодон П. 571. и послѣје једнако: великој Ст. пис. 1, 116. 3, 380. горкој Злат. 25. густој Ст. пис. 3, 352. зеленој Ст. пис. 3, 66. Зор. 63. љутој Злат. 28. његовој Збор. 46. Гуч. 81. Вран. жив. 33. Банд. 36. путеној Н. Рањ. 226. Јаковљевој Банд. 4. — б) кад је у адјектива основа на ја: божени М. 21. 252. 268. божени М. 71. П. 43. божени М. 415. тѣгени М. 147. туен Стар. 3, 280. али су се таке основе изједначиле с онима на чисто а као и у прономина, и то од XIV вијека: божно М. 105. 250. П. 59. тѣгон М. 228. донон М. 301. тако и послѣје: божјој Зор. 67. Див. 286. вељој Ст. пис. 3, 393. 4, 70. 210. доњој Ст. пис. 3, 268. туђој Злат. 27. телетјој

¹ Грѣшном има и ишзѣтрекомѣни П. 14.

Банд. 67. третјој Бам. 25. у келии могло се и одбацити ни: велој Ст. пис. 4, 210. Хект. 8. 45.

Налази се додано зи: добројзи Д. Рањ. VIIб. — Налази се и без крајњега ј (види и датив): кожне М. 32. 193. четврто Н. Рањ. 406.

НОМИНАТИВ МНОЖИНЕ.

С основом се саставља наставак као у имена, којима се основа свршује на чисто а и на ја, те се и грлени гласови у основи онако мијењају:

А. За мушки род: ваши Н. Рањ. 1446. — всацн М. 117. свацн Ст. пис. 3, 229. — кци М. 24. 319. 400. Вран. жив. 71. сви П. 10. М. 273. 414. 432. 496. Пб. 109. Ст. пис. 1, 44. 185. Н. Рањ. 14. 22. Ст. пис. 2, 111. 4, 273. Збор. 76. Хект. 3. Брн. 5. Стар. 1, 227. Гуч. 53. Вран. рјеч. 25. жив. 16. Гунд. пс. 13. Банд. 3. Мрн. 90. — колици М. 122. Н. Рањ. 226. Ст. пис. 2, 52. Град. дјев. 64. Хект. 8. Гуч. 170. Див. 116. Каш. 93. Андр. пут 8. иколици П. 7. 13. 134. Орб. 12. николици Мрн. 178. — обон М. 189. 370. — ови Н. Рањ. 68. — овацн Злат. предгов. 26. — они Н. Рањ. 14. — си М. 45. Ст. пис. 5, 37. Злат. 946. — ти Н. Рањ. 14. с доданим ђе, које гласи и је: тис М. 429. — таци Град. дух. 70. — такови Градн. 44. — толици Ст. пис. 4, 228. 442. Андр. дев. 53. — У основи ка, кад није сложена, не мијења се к од првијех времена: тако с доданим ре: кире М. 2. без тога додатка: ки М. 274. П. 60. 102. Ст. пис. 1, 27. Н. Рањ. 18. Ст. пис. 4, 14. 51. 165. 341. 421. 5, 121. Д. Рањ. IV. Град. дјев. 15. Хект. 5. Гуч. 8. Орб. 5. Банд. 12. кад је сложена са иџ, мијења јој се к: иџи П. 42. Стар. 4, 76. вџи Г. Рањ. 876. Ст. пис. 4, 273. ниџи Ст. пис. 1, 245. Хект. 8. Буд. 14. Брн. 43. Мрн. 171. али се налази и без те промјене од XV вијека: иџи П. 61. Н. Рањ. 98. Ст. пис. 5, 130. Орб. 22. Глав. 25. ниџи Хект. 8. Банд. 68. Каш. грам. 52. иста се основа и шири у овом облику према другима: кон М. 34. који Н. Рањ. 146. Ст. пис. 4, 204. 341. 5, 113. Град. дјев. 64. Хект. 13. Буд. 5. Банд. 12. некоји Ст. пис. 2, 135. — Тако се и у другим ријечима грлени глас, прем да се свега времена мијења, налази и непромјењен: каки Хект. 216. таки Хект. 476. Андр. дев. 53. колики Банд. 49.

Једном има с доданим *е* на крају: *које* П. 135. види и ниже.

У сложен о м облику номин. мн. од замјенице *и* приступа к номиналном облику без икакве промјене, па се у српском језику оба *и*, која тада буду заједно, сажимају у једно дуго, и тако се сложени облик изједначаје с номиналним разликујући се само акцентом. Види код номиналнога номинатива мн. — Налази се додано *е* на крају (види ном. јед.) *рече* *ине* М. 549.

Б. За средњи род: свака Злат. 246. Вран. жив. 10. — *кѡса* М. 310. *кѡ* М. 398. *вѡса* М. 282. *сѡ* М. 230. 309. 492. Пб. 95. Ст. пис. 2, 347. Зор. 69. Злат. 7. Гуч. 2. — *ина* Буд. 23. *јина* Вран. жив. 40. — *моја*, и сажето: *ма* Злат. 15. — *ова* Буд. 23. — *ѡко* М. 187. — *она* Н. Рањ. 15. — *сама* Вран. жив. 13. — *та* М. 4. Буд. 2. с доданим *ј*: *тъи* (читај тај) П. 114. тај Град. дјев. 108. Злат. 16. Гуч. 254. — *трѡ* Збор. 13. — од основе *ка* нераширене: *ка* М. 440. Н. Рањ. 44. Ст. пис. 4, 300. 456. Буд. 49. Злат. 36е. према другим падежима долази и од раширене основе од XVI вијека: *која* Н. Рањ. 21. Ст. пис. 4, 300. Буд. 124. — од основе *сја* раширене: *сиѡ* М. 11. *сиѡ* М. 15. али и без *а*: *си* М. 10. Стеф. 10. 13. и од нераширене: *сѡ* Ст. пис. 1, 125. с доданим *ј*: *сли* М. 230. Ст. пис. 1, 49. 5, 325.

У сложен о м облику има: *кѡсѡуѡсѡѡ* М. 9.

У сложен о м облику саставља номин. мн. замјенице *ѡ* с номиналним обликом без промјене: *разликуѡѡ* М. 5. али се у српском језику *ѡѡ* сажима у једно *ѡ*, те је сложен облик једнак с номиналним разликујући се само акцентом. Види номинални номинатив мн.

В. За женски род: *сѡе* М. 107. 296. Злат. 41. Вран. жив. 88. — *ине* Н. Рањ. 100. — *ѡдѡе* М. 498. Пб. 74. — *моје* Злат. 59. сажето: *ме* Ст. пис. 4, 43. 125. 160. 220. Злат. 296. — *ове* Злат. 21. с доданим *ј*: *овеј* Д. Рањ. IXб. — *ѡѡѡе* *сѡдѡѡе* М. 46. *ѡѡѡе* *стрѡе* П. 79. — *те*, с доданим *ј*: *теј* Ст. пис. 4, 227. 250. Гуч. 18. — *твоје*, и сажето: *тве* Ст. пис. 4, 126. — од основе *ка* нераширене: *ке* М. 13. 15. Н. Рањ. 105. Ст. пис. 4, 154. 211. 384. 5, 160. Д. Рањ. 13. *ѡеке* Ст. пис. 4, 211. 270 од исте основе раширене: *које* Н. Рањ. 105. Д. Рањ. VII. *никоје* Ст. пис. 4, 441. — од основе *сја* раширене: *сиѡе* М. 13. и од нераширене: с доданим *ј*: *сеј* Злат. 226. Гуч. 286.

У сложеном се облику саставља номин. мн. **ѣ**, српски **је**, с номиналним обликом без промјене, а како и номинални облик у српском језику има на крају **е** не само од основа на **ја** него и на чисто **а**, сажима се **ѣ** у једно **е**, те је сложени облик једнак с номиналним разликујући се само акцентом. Види номинални номинат. мн.

ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија на крају **і**, с којим јој се крајње **а** слијева у словенским језицима у **ѣ**, пред којим се грлени гласови мијењају, а од којег у основа на **ја** бива **и** предњег гласа ради; наставак је **сам**, којему глас **с** у словенским језицима прелази у **х**, а **ам**, којему је **а** дуго, слијева се у словенским језицима у **ѣ**, које слаби у **ѣ**, а **ѣ** у српском језику као и у другим словенским осим старог словенскога отпада.

а) од основа на чисто **а**: сваѣѣх Н. Рањ. 1386. Збор. 1066. Гуч. 160. сваѣх Гунд. суз. I, XII. Каш. 18. и без промјене грленог гласа: сваѣѣх Гуч. 7. — сваѣѣх М. 501. и без промјене грленог гласа: сваѣѣх Вран. жив. 3. — **ниѣх** М. 166. **ниѣх** М. 350. 501. Збор. 10. Мик. предгов. **ниѣх** Злат. 21. — истие Радн. 41. — **неѣниѣх** Збор. 13. Д. Рањ. VIб. — **колиѣх** М. 357. **колиѣх** Град. дјев. 147. **колиѣх** Д. Рањ. 31. Каш. 42. **неколиѣх** Н. Рањ. 646. Злат. предгов. 26. — **овеѣх** М. 392. **овеѣх** М. 423. **овиѣх** Н. Рањ. 43. Збор. 52. Ст. пис. 4, 206. 231. 238. Град. дјев. 122. Злат. 716. Гуч. 136. Орб. 104. **ових** Ст. пис. 1, 79. Зор. 32. Вран. жив. 73. Банд. 198. Мик. грам. 16. — **оваѣѣх** Град. дух. 65. Ђам. 13. без промјене грленог гласа: **оваѣѣх** Ст. пис. 5, 134. — **ониѣх** М. 23. **ониѣх** Н. Рањ. 44. Ст. пис. 3, 467. Збор. 13. Град. дјев. 163. Злат. 426. Андр. пут. 44. **оних** Н. Рањ. 44. Буд. 148. Вран. жив. 28. с доданим **зи**: **ониѣхзи** М. 267. — **онаѣѣх** Злат. 166. — **самѣх** М. 79. **самѣх** Ст. пис. 3, 309. — **теѣх** М. 27. **тнеѣх** М. 373. **теѣх** М. 423. **тѣѣх** Ст. пис. 4, 165. Д. Рањ. IX. **тиѣх** Ст. пис. 1, 89. — **таѣѣх** Ст. пис. 4, 348. Д. Рањ. IXб. Орб. 95. **таѣх** Ст. пис. 1, 4. 41. 5, 199. Буд. 54. — **тоѣѣх** Ст. пис. 3, 259. 4, 436. Град. дух. 12. дјев. 35. **тоѣх** Ст. пис. 4, 410. 442. 445.

У сложеном облику долази: нињихъ М. 79. коликихъ М. 558.

б) од основа на ја: двојих Ст. пис. 4, 428. — ихъ М. 9. их Ст. пис. 1, 22. јих Ст. пис. 1, 22. Хект. 316. с приједлогом: оѣхъ нињихъ М. 6. и без приједлога: нињихъ М. 236. Н. Рањ. 229. Ст. пис. 5, 49. Д. Рањ. VII. Град. дјев. 13. Злат. предгов. 3. Гуч. 144. Банд. 9. Каш. 71.¹ — мојих Ст. пис. 1, 174. Злат. 76. — ишнихъ М. 341. — снх Ст. пис. 1, 3. 33. 4, 219. — својих Банд. 12. — твојих Ст. пис. 1, 20. Хект. 396. — од основе која прелази у овом облику међу основе на чисто а избацујући ј још у старом словенском језику: ксниехъ М. 104. ксниехъ М. 438. ксењхъ М. 393. вснх Буд. 9. Вран. жив. 74. васнхъ М. 233. скнењхъ М. 104. 374. скењхъ М. 362. скињхъ М. 365. скењхъ М. 403. 553. свијех Н. Рањ. 22. Збор. 116. Ст. пис. 2, 25. 3, 9. 409. 4, 4. 62. 142. 257. 5, 4. 37. Д. Рањ. IV. Град. дјев. 66. Злат. 16. Гуч. 7. Орб. 241. Гунд. суз. I, LIV. Мик. 580. Андр. дев. 44. свнх Н. Рањ. 17. Ст. пис. 2, 56. 4, 210. Хект. 256. Зор. 7. Вран. жив. 20. Банд. 38. Јерк. 19. Каш. 28. — од основе ка пераширене има прономинални облик без промјене гласа к: кѣхъ П. 144. 160. Пб. 49. 74. кѣхъ Пб. 110. кијех Ст. пис. 3, 101. 4, 144. 175. 5, 9. Град. дјев. 37. Гунд. пс. 21. ѣкијех Гуч. 61. Орб. 94. 111. п с промјеном гласа к, сложено: ницих Ст. пис. 1, 243. и сложени облик: ѣких Град. дјев. 37. а из других падежа дошла је у овај и раширена основа: коњхъ М. 401. Ст. пис. 1, 114. 4, 341. Банд. 149. Андр. пут 277.

Основе на ја прелазе међу оне на чисто а: кашњхъ П. 11. 118. кашнѣхъ Пб. 93. Н. Рањ. 436. Збор. 105. Ст. пис. 5, 237. Град. дјев. 4. Злат. 36г. Гуч. 11. Див. 266. — сњхъ М. 427.² ѣијех Орб. 33 (два пута). Мик. грам. 33.³ — моњхъ М. 107. монсњхъ М. 311. монсњхъ М. 459. Н. Рањ. 856. Збор. 106. Ст. пис. 3, 256. 472. Злат. 976. Гуч. 107. Гунд. пс. 9. суз. I, XLIV. Мик.

¹ Једном се налази з мјесто х: ѣиј Банд. 261. а што једном има hi (мјесто ih) Банд. 261. не мислим да су гласови предметнути, него ће бити певјештином пишчевом стављено h гдје не треба. Обоје може бити и штампарска погрјешка.

² Није поуздано на том мјесту, јер има у истом споменику и братсѣињхъ М. 428.

³ Тако ће бити у слику с приједлогом без уметнутога и и без х на крају: од јије Ст. пис. 1, 85.

грам. 15. Андр. дев. 75. пут 30. — *илшехъ* М. 35. 237. 258. 259. 297. 306. 431. Пб. 111. *илшехъ* М. 258. *илшехъ* М. 404. 412. 429. 485. 517. *илшехъ* М. 532. Н. Рањ. 51. Збор. 686. Ст. пис. 2, 168. 3, 60. 4, 112. 310. 5, 46. Злат. 3. Гуч. 20. Див. 33. Орб. 31. — *снехъ* М. 414. Н. Рањ. 1246. Ст. пис. 2, 444. 3, 10. 63. 79. 165. 364. 444. 4, 36. 49. 155. 371. — *скоехъ* М. 240. Пб. 105. *скоехъ* М. 459. *скоехъ* М. 501. Н. Рањ. 14. Збор. 576. Ст. пис. 3, 268. Град. дух. 17. Гуч. 19. Орб. 53. *својије* Див. 13. Радн. 44. — *твоехъ* П. 10. Н. Рањ. 386. Збор. 296. Ст. пис. 5, 36. Злат. 16. Гуч. 135. Див. 33. Орб. 30. Гунд. пс. 29. Мик. грам. 15. Андр. пут 27. *твојије* Радн. 34. — од основе ка раширене: *коехъ* М. 285. *коехъ* М. 404. *коехъ* М. 498. *коехъ* Збор. 10. Ст. пис. 3, 40. 325. 435. 4, 76. 5. 140. Гуч. 3. Мик. грам. 14.

Мјесто *свијехъ* долази и генитив *двојине* на крају XV и XVI вијека, у слику: *свију* Ст. пис. 1, 83. Хект. 196. 29. XVII вијека и изван слика: *свију* Радн. 21. 35. 40. 50. 87. — Истога вијека долази тако и од основе она: *онију* Радн. 3.

На крају се додаје: 1) *а* XVII вијека: *њиха* Мрн. 36. 38. — 2) *е* с доданим *ј* од XIV вијека: *тѣхѣн* М. 101. *тѣхѣн* М. 416. Пб. 122. *овиѣхѣн* М. 471. *овиѣхѣј* Н. Рањ. 204. 2086. *ониѣхѣј* Н. Рањ. 2076. и без *ј* од свршетка XV вијека: *онихе* Ст. пис. 1, 302. Вран. жив. 39. *свиѣхе* Буд. 105. *њихе* Буд. 130. Вран. жив. 48. — 3) *и* од XIV вијека: *тиѣн* М. 234. 469. *тѣн* М. 459. *овиѣн* М. 414. *овиѣхи* Н. Рањ. 177. 208. *овиѣн* М. 443. *ониѣхи* Н. Рањ. 1056. 225. 2256. — Мјесто такога *е* или још прије мјесто *и* налази се написано *ѣ*: *тиѣнѣ* Стар. 3, 51.

На дометнуто *е* додавао се још једном падежни наставак у почетку XVI вијека: *тијехѣх* Н. Рањ. 216. *овијехѣх* Н. Рањ. 366. *онијехѣх* Н. Рањ. 216. 24. 25. 26. 30. 35. 70. 78. 826. 95. 1136. 299. *ониѣхѣх* Н. Рањ. 41. тада се дометнуто *е* узимало и као да је завршетак основе те се њим замјењивало: *тиѣнѣхѣ* Збор. 376. *ониѣнѣхѣ* Збор. 36. — И на дометнуто *и* налази се још једном додан падежни наставак: *овиѣхѣх* Ст. пис. 2, 382.

Налази се *зи* уметнуто пред наставак, а тада се његово *и* замјењује гласом *ѣ*, који основа има пред наставком: *тијезијех* Н. Рањ. 228. Ст. пис. 2, 442. *овијезијех* Н. Рањ. 156. Гуч. 76. Орб. 94. *онијезијех* Гуч. 21. 228. Орб. 7. 29. по за-

падном говору на оба мјеста *и*: тизих Банд. 129. овизих Банд. 27. мјесто *ѣ* пред *з* налази се и *и* јамачно из номинатива мн.: тизијех Ст. пис. 3, 462. 4, 165. 261. Збор. 446. Град. дјев. 41. Мик. грам. 4. тизи(х) Радн. 4. овизијех Ст. пис. 2, 447. Збор. 1126. Мик. грам. 16. овизије Пос. 3. онизијех Збор. 116. Град. дух. 7. Мат. 8. Мик. предгов. онизије Пос. 16. Радн. 2. 5. којизије Радн. 38. мјесто *ѣ* пред *з* налази се и *е* (види инструм. јед.): тезијех Ст. пис. 4, 262. Ст. пис. 5, 202. 219. онезијех Гуч. 42. Орб. 156. овезијех Орб. 156. тацезијех Ст. пис. 5, 237.

У сложеном облику саставља се генитив мн. од замјенице *ихъ* с номиналнијем обликом као што се саставља у номинативу јед., па у српском језику од *ти* и *ни* сажимањем бива једно дуго *и*: кад је у адјектива основа на чисто *а*: манастирскихъ М. 6. светихъ М. 11. рашкихъ М. 22. земљанихъ М. 103-4. дѣвровѣкунихъ М. 159. 514. реченихъ М. 258. црљенихъ М. 386. босанскихъ М. 448. 489. и тако свега времена: пуних Н. Рањ. 143. злих Ст. пис. 1, 116. њихових 324. свезаних Ст. пис. 2, 506. небеских Ст. пис. 4, 231. Злат. 296. праведних Ст. пис. 4, 231. мудрих Д. Рањ. IX. његових VI 6. Зор 666. Вран. жив. 18. Банд. 26. лијепих Злат. 46. разликих Вран. жив. 3. — кад је у адјектива основа на *ја*: жупанихъ М. 6. вѣтрнихъ М. 308. најмањих Н. Рањ. 1966. старијих Ст. пис. 1, 3. средњих Ст. пис. 3, 359. дивјих Хект. 22. божих Гунд. суз. II, LVI. третих Ст. пис. 2, 347. — Али је и овај сложені облик изједначен с прономиналним, мјесто *-и-* поста-лога од *-ми-* добивши од прономина *ѣ*, пред којим се *з*, *к*, *х* мијења на *з*, *ц*, *с*, и то од XIII вијека, те се њим замјењује и номинални: старехъ М. 31. XIV вијека, добрехъ М. 241. дѣбро(ва)успнихъ М. 232. 236. мнозихъ П. 1. истокехъ М. 238. прѣкхъ П. 11. скетнихъ М. 104. срѣспнихъ М. 104. срѣпсѣхъ М. 204. старехъ М. 237. царсѣхъ П. 10. XV вијека: килсехъ М. 372. белехъ М. 394. кнѣзѣхъ Пб. 96. босѣнѣхъ М. 300. кослицѣхъ П. 69. босансѣхъ М. 304. велисѣхъ М. 523. велинихъ П. 122. врѣховисехъ М. 299. дѣбелѣхъ М. 532. добрехъ М. 501. добрехъ Пб. 105. дрѣзѣхъ П. 113. дрѣксѣхъ П. 81. дѣброкауѣхъ М. 258. 285. 295. 421. 507. 517. дѣвровѣкуѣхъ М. 270. дѣвровѣхъ М. 472. дѣвровѣхъ М. 283. 290. 364. 451. 491. 537. дѣвровѣхъ М. 388. 403. 485. 502. дѣвровѣхъ М. 429. златѣхъ М. 251. златѣхъ

М. 390. 495. златисѣхъ М. 492. 500. злѣхъ М. 346. изабранисѣхъ М. 287. 413. млѣхъ М. 523. мнозѣхъ М. 518. мнозѣхъ П. 118. исгоксѣхъ М. 295. нѣгоксѣхъ М. 310. П. 105. нѣгоксѣхъ М. 312. ѡсталѣхъ М. 431. писанисѣхъ М. 458. плакстинѣхъ М. 386. позлакиенисѣхъ М. 372. поутенѣхъ М. 478. прѣкѣхъ М. 310. прѣкѣхъ М. 319. прѣкѣхъ М. 341. 412. работнисѣхъ М. 531. рлшцѣхъ П. 69. рѣсенисѣхъ М. 306. 423. 431. рѣсенисѣхъ М. 350. рѣсенисѣхъ Пб. 106. скетѣхъ М. 261. 413. 456. скетѣхъ М. 312. 383. скетѣхъ М. 312. сководиѣхъ М. 570. слякиѣхъ М. 430. срънѣсѣхъ М. 545. срънѣхъ М. 258. срънѣхъ М. 404. старѣхъ М. 258. старѣхъ М. 444. старѣхъ М. 532. тѣрсѣхъ М. 338. згѣрсѣхъ М. 285. згѣрсѣхъ М. 338. згѣрсѣхъ М. 339. XVI виѣка: анѣлѣсѣхъ Ст. пис. 4, 211. анѣлѣсѣхъ 230. велициѣхъ Ст. пис. 3, 391. 4, 286. Збор. 4. Град. дѣв. 72. Гуч. 19. висоциѣхъ Буд. 71. вѣчниѣхъ Ст. пис. 3, 397. Град. дѣв. 56. водениѣхъ Ст. пис. 4, 188. глусѣхъ Н. Раѣ. 176. горциѣхъ Ст. пис. 2, 474. горсѣхъ Ст. пис. 3, 110. господиновиѣхъ Н. Раѣ. 1926. грѣцѣхъ Ст. пис. 4, 465. губавиѣхъ Н. Раѣ. 1566. далѣциѣхъ Ст. пис. 5, 223. добриѣхъ Ст. пис. 5, 10. Град. дѣв. 68. Злат. 36. Гуч. 85. дразиѣхъ Ст. 2, 496. 3, 29. 4, 76. Злат. 34. дразиѣхъ Ст. пис. 2, 97. друзиѣхъ Н. Раѣ. 60. Збор. 46. Ст. пис. 4, 358. 5, 18. Град. дѣв. 134. Злат. 706. Гуч. 25. друзиѣхъ Ст. пис. 2, 152. 4, 460. Хект. 36. Злат. 69. дубоциѣхъ Н. Раѣ. 115. дузиѣхъ Ст. пис. 5, 165. жестоциѣхъ Збор. 486. Д. Раѣ. 596. земаѣсѣхъ Н. Раѣ. 89. Ст. пис. 3, 264. Град. дѣв. 20. златѣхъ Ст. пис. 4, 165. злиѣхъ Ст. пис. 3, 374. Град. дух. 9. издрасѣхъ Н. Раѣ. 61. источниѣхъ Ст. пис. 4, 337. јациѣхъ Ст. пис. 1, 21. јечмениѣхъ Н. Раѣ. 70. лупѣсѣхъ Збор. 101. мнозиѣхъ Н. Раѣ. 24. Збор. 6. Ст. пис. 3, 159. 5, 120. Град. дѣв. 6. Злат. 40. Гуч. 3. мнозиѣхъ Ст. пис. 1, 27. 4, 218. 5, 313. Хект. 35. Зор. 71. морсѣхъ Ст. пис. 3, 438. 4, 57. мртвиѣхъ Ст. пис. 3, 380. Збор. 29. Гуч. 11. небесѣхъ Н. Раѣ. 89. Збор. 40. Ст. пис. 3, 379. 4, 124. Град. дѣв. 19. ѣговиѣхъ Н. Раѣ. 35. Збор. 9. Град. дѣв. 118. планисѣхъ Ст. пис. 4, 111. празниѣхъ Н. Раѣ. 62. прѣвиѣхъ Ст. пис. 3, 297. Град. дѣв. 136. разниѣхъ Ст. пис. 4, 11. Д. Раѣ. VII. Гуч. 42. разлиѣхъ Д. Раѣ. IX. Буд. 89. свѣтовниѣхъ Ст. пис. 4, 4. слаѣхъ Ст. пис. 5, 8. слиѣхъ Д. Раѣ. 176. старѣхъ Ст. пис. 3, 311. Збор. 50. Злат. 16. сусѣхъ Н. Раѣ. 47. тѣсѣхъ Гуч. 72. тѣсѣхъ Ст. пис. 1, 37.

труднијех Ст. пис. 4, 52. турскијех Ст. пис. 3, 365. убозијех Н. Рањ. 166. Збор. 536. убозих Ст. пис. 1, 119. XVII вијека: велицијех Орб. 42. великих Банд. 141. глусих Вран. жив. 114. Банд. 6. добријех Див. 33. Гунд. суз. III, IX. Мик. грам. 9. дразијех Гунд. суз. предгов. друзијех Орб. 1. Мик. 117. дру-
зих Банд. 35. Каш. 88. каменијех Банд. 21. крацијех Гунд.
суз. I, VI. мнозих Вран. жив. 70. Банд. 14. мнозијех Банд.
16. Там. 26. Мик. 255. опацијех Орб. 25. Андр. дев. 147.
првијех Орб. 31. путенијех Андр. пут 231. разбијенијех Мик.
547. сусих Банд. 39. светијех Мик. 262. телеснијех Андр.
дев. 8. тешких Каш. 96. — и без промјене грленијех гла-
сова долази од XV вијека: латинских М. 408. дрзких М. 474.
дѣброкаукских М. 522. Пб. 130. дѣброкаукских Пб. 130. кенетъ-
ких М. 528. сръбских Пб. 82. згрских Пб. 82. тако и по-
слије: сухијех Ст. пис. 3, 243. морскијех Ст. пис. 4, 270.
мушкијех 215. планинскијех 121. сухијех 112. тројанскијех
465. латинскијех Ст. пис. 5, 165. земаљскијех Град. дјев. 18.
небескијех 16. грчкијех Д. Рањ. VIIб. морскијех V. крстјан-
скијех Гуч. 32. љуцијех 126. људскијех Орб. 197. латин-
скијех Там. 56. другијех Мик. грам. 14. морскијех Мик. 162.
жаркијех Андр. пут 221. земаљскијех 83. небескијех 436.
пријекијех Андр. дев. 142. — Од основа на чисто а прешло
је ово т и к основама на ја, као и у прономина, и то од
XV вијека: долитх М. 250. П. 78. 94. долитх П. 66. послед-
них М. 259. кожих М. 287. 299. 424. кожих М. 312. 460. 463.
кожих М. 456. госпођиних М. 493. келх П. 81. XVI вијека.
божијех Ст. пис. 3, 204. Град. дјев. 19. Врн. 11. Гуч. 3. ви-
шних Збор. 12. вишњијех Ст. пис. 3, 289. 4, 44. 58. 61. 187.
Д. Рањ. VIб. Злат. 89. кражних Збор. 164. Ст. пис. 5, 254.
горијех Н. Рањ. 60. горњијех Ст. пис. 4, 319. господњијех
Град. дјев. 145. дивјијех Ст. пис. 4, 270. дјавољијех Ст. пис.
3, 438. дјављијех Гуч. 181. доњијех Ст. пис. 4, 206. млађијех
Град. дјев. 69. Злат. 54. најмањијех Н. Рањ. 43. прашчијех
Ст. пис. 4, 192. садањијех Ст. пис. 3, 10. 444. сињијех Ст.
пис. 3, 294. старијех (сoprag.) Град. дјев. 69. туђијех Злат.
27. XVII вијека: божијех Гунд. пс. 39. Андр. пут 258. ди-
вијех Гунд. суз. III, XI.

Без *x* на крају налази се једном XIII вијека јамачно гријешком писарском: *наши прѣки* М. 41. XVI вијека у слику и јамачно њега ради: повити (кад цвити повити златом и бисером — кнѣтицу поскити ручицом ње хитром) Зор. 46. XVII вијека кад је *x* у самом говору било ослабило: његови Вран. жив. 33. апоштоскије Див. 11. господније XV. злије 33. мнозије 16. морскије 56. обранѣје 366. мали Мик. 153. незрили 724. мањи 654. многије Пос. 276. опаѣије 86. властитије Радн. 34. друзије 25. другије 46. злије 2. људскије 30. разликије 51.

ДАТИВ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија на крају *i*, које се с крајњим самогласним њезинијем слаже као у генит. мн.; а наставак је исти којим постаје и у имена исти падеж:

а) од основа на чисто *a*: *ниѣм* М. 101. 185. 455. *пиѣм* М. 457. 548. — *ѣдѣиѣм* М. 88. — *ѣдѣиѣм* П. 88. јединијем Д. Рањ. 676. — *колиѣиѣм* М. 361. *колиѣиѣм* М. 365. *колиѣиѣм* М. 374. Ст. пис. 5, 34. Злат. 556. Гуч. 59. Андр. пут 258. *колицим* Стар. 3, 317. Каш. 21. *пикколицим* М. 545. — *овѣиѣм* М. 197. *овѣиѣм* М. 373. *овиѣм* Злат. 85. Орб. 96. — *оваѣиѣм* Гуч. 157. — *ониѣм* М. 260. *ониѣм* Н. Рањ. 136. Ст. пис. 5, 9. Град. дјев. 22. Гуч. 109. Див. 33. *оним* Буд. 137. — *самѣиѣм* М. 23. — *таѣиѣм* Ст. пис. 4, 202. Андр. нач. 50. — *темѣиѣм* М. 216. *темѣиѣм* М. 219.¹ — *тоѣиѣм* Град. дјев. 54. Орб. 54. — без промјене грленогa гласа: *коликиѣм* Бун. 14. такође без промјене тога гласа или у сложеном облику: *коликим* Ст. пис. 1, 329.

б) од основа на *ја*: *ниѣ* М. 2. *гѣиѣ* М. 280. *јѣиѣ* Ст. пис. 1, 116. 5, 56. 57. *Хект.* 356. Брн. 58. Вран. жив. 102. им Орб. 247. 250. с приједлогом: *к њѣиѣ* Банд. 154. и без приједлога: *ниѣиѣ* М. 193. 255. 281. Н. Рањ. 31. Ст. пис. 1, 11. 5, 151. Гуч. 126. Вран. жив. 19. Каш. 15. — *мојѣиѣ* Вран. жив. 33. — *нашиѣиѣ* П. 32. — *овѣиѣиѣ* М. 553. 554. — *својѣиѣ* Вран. жив. 97. — *твојѣиѣ* Вран. жив. 18. — од основе која прелази у овом облику међу основе на чисто *a* (као и у ин-

¹ Према *овиѣм*, *ониѣм* налази се с доданим *сприѣда* о XVII вијека: *к отиѣм* Радн. 53.

струменталу јед. и у генит. мн.): **кѣмъ** М. 25. **кѣмъ** М. 377. **кѣмъ** М. 457. **кѣмъ** М. 466. **всѣмъ** Вран. жив. 76. **сѣмъ** М. 239. 394. **сѣмъ** М. 279. **сѣмъ** М. 451. 494. **сѣмъ** М. 455. 485. **скѣмъ** М. 538. Н. Рањ. 206. Ст. пис. 3, 45. 4, 5. 116. Град. дјев. 5. Д. Рањ. VIIб. Гуч. 1. Орб. 85. Андр. пут 118. **сѣмъ** Н. Рањ. 146. Ст. пис. 4, 264. Вран. жив. 29. Каш. 21. Глав. 14. — од основе **ка** **нераширене** има **прономинални** облик без промјене гласа **к**: **кијем** Ст. пис. 4, 49. 5, 6. 33. 120. Град. дјев. 49. с промјеном гласа **к**, **сложено**: **ѣцијем** Н. Рањ. 154. и без промјене **нискѣмъ** Збор. 2. **ѣкијем** Радн. 75. и облик **сложени**: **ким** Ст. пис. 1, 79. Град. дјев. 23. **никим** Ст. пис. 1, 243. Брн. 43. **ѣким** Д. Рањ. 1226. и **раширена** је основа дошла из других падежа у овај: **којим** Ст. пис. 2, 218. 4, 214. 268.

Основе су на **ја** **прешлс** међу оне на **чисто а**: **ѣмъ** М. 428.¹ — **моѣмъ** М. 280. **моѣмъ** М. 312. Н. Рањ. 85. Град. дјев. 3. Андр. пут 353. — **нашѣмъ** М. 106. Пб. 91. **нашѣмъ** М. 457. 458. 483. **нашѣмъ** М. 167. 295. 343. **нашѣмъ** М. 217. 219. П. 4. 8. 22. 55. **нашѣмъ** М. 402. **нашѣмъ** Н. Рањ. 22. Ст. пис. 3, 369. 5, 36. Гуч. 10. Радн. 61. — **сѣмъ** М. 219. — **своѣмъ** П. 23. Н. Рањ. 13. 62. **своѣмъ** Радн. 1. — **твоѣмъ** П. 94. **твоѣмъ** Андр. 147. — од основе **ка** **раширене**: **којијем** Ст. пис. 3, 40. 259. 384. 431. 4, 20. 74. 229. 449. 5, 34. 113. Злат. 5. Банд. 62. Там. 186.

На крају му се додаје:

1) **а** од свршетка XV вијека: **ѣма** Ст. пис. 1, 25. 204. Д. Рањ. 54. Град. дјев. 84. Злат. 9. Гуч. 41. Орб. 6. Мрн. 74. Каш. 10. 15. 33. Мик. грам. 11. Андр. дев. 134. пут 81. Пос. 16. 25. Радн. 9. 12. 40. Радој. 12. има Пос. 8. — **сѣма** Ст. пис. 1, 8. 4, 405. 413. 427. Д. Рањ. 38. Вран. жив. 8. Гунд. суз. II. XLVII. Мрн. 181. Каш. 34. 79. 80. Радој. 13. **сѣма** Ст. пис. 4, 405. 448. Д. Рањ. 146. Гуч. 102. Орб. 81. — **тѣма** Д. Рањ. 16. — **ниједнима** Злат. 76. — **колицѣма** Орб. 88. **ѣколицѣма** Орб. 94. — **мојима** Ст. пис. 4, 416. — **својима** Ст. пис. 4, 427. 466. Д. Рањ. 118. Злат. 86. **својима** Орб. 255. Андр. пут 174. — **твојима** Ст. пис. 4, 463. 5, 12. 90. Д. Рањ. 4.

¹ Тај примјер није поуздан; види код генит. мн.

Злат. 316. твојијема Ст. пис. 4, 463. сажето: твима Гунд. пс. 26. — нашіма Ст. пис. 4, 449. Мрн. 137. нашіјема Ст. пис. 4, 449. — њекијема Орб. 8. којијема Гуч. 12. Орб. 119.¹

2) *е* с доданим *ј* од XV вијека: ~~онѣмѣ~~ М. 371. Н. Рањ. 2066. ~~онимеј~~ Н. Рањ. 204. ~~послије~~ само *е* без *ј*: њиме Д. Рањ. 43. Вран. жив. 71. 95. 97. Јерк. 60. — тиме Ст. пис. 1, 323. 325. 327. Буд. 134. — ониме Ст. пис. 1, 58. Вран. жив. 15. 109. — једниме Мрн. 48. — свијеме Ст. пис. 3, 326. свиме Д. Рањ. 151. Хект. 8. Вран. жив. 21. Гунд. суз. III, XXIV. — ~~сиѣме~~ Збор. 27. — нашіме Д. Рањ. 79. — твојиме Ст. пис. 5, 95. — којиме Ст. пис. 5, 49. 51.

3) *и* од XIV вијека: ~~тимѣ~~ М. 401. — ~~онѣмѣ~~ М. 456. ~~нашеми~~ М. 518. ~~онијемѣ~~ Н. Рањ. 14. 266. Гуч. 245. ~~оними~~ Ст. пис. 2, 310. ~~овими~~ Злат. 3, 61. њими Ст. пис. 5, 11. 30. 70. 84. Град. дјев. 145. Злат. предгов. 3. 62. Гуч. 260. Чубр. предгов. 26.² ~~мојијемѣ~~ Злат. 96. — У другим се надежима (види инстр. јед. и генит. мн.) престало XVI вијека додавати *и*, с тога ваља мислити да се у то врјеме престало додавати и у овом падежу, а што се и послѣје налази, то да је инструм. мн. узет мјесто датива: инструментал мјесто датива долази и XVI вијека: воде ногама мојими ~~нијеси~~ дао Н. Рањ. 189. свршио си ~~онијемѣ~~ чловјечјем ~~синовми~~ Ст. пис. 3, 455. за то и у гдјеком између наведенијех примјера тога времена може бити да је и инструментал; а XVII је вијека тако: њими Орб. 91. к њими Банд. 46. дај њими 25. рече њими 20. њими Пос. 30. 336. ~~нашіми~~ Мрн. 138.

На додано *е* још се једном додавао падежни наставак од почетка XVI вијека: овијемѣ Н. Рањ. 346. 66. 716. 79. а тада се *е* мијешало са завршетком основе у том облику и њим се замјењивало: ~~онијемѣ~~ Н. Рањ. 217. ~~онимијем~~ Ст. пис. 3, 371. 461. Збор. 29. 40. 46. ~~окнемиѣ~~ Збор. 177. ~~тимѣ~~ Ст. пис. 2, 272. ~~онимѣ~~ Ст. пис. 2, 52. 272. Д. Рањ. VIII. 6.

Налази се *зи* уметнуто пред наставак, а тада се ~~његово~~ *и* замјењује гласом *ѣ* који основа има у овом облику пред наставком: ~~онијезијем~~ Гуч. 55. 89. ~~онијезијема~~ Гуч. 47.

¹ У двојини би могло бити: ногама мојима Н. Рањ. 866. њима Ст. пис. 5, 12. 57.

² Предговор није Чубрановићев.

славнѣмъ Пб. 114. сръхулиѣмъ Пб. 113. старнѣмъ Пб. 91. хѣмсиѣмъ М. 459. од краја XV и свега XVI вијека: анге(с)циѣм Град. дјев. 9. блазиѣм Ст. пис. 5, 17. блаженѣм Ст. пис. 4, 12. Гуч. 247. богољубниѣм Град. дјев. 3. Гуч. 1. бодљивиѣм Злат. 716. вјерниѣм Гуч. 59. добриѣм Ст. пис. 3, 380. дразим Злат. 9. придразим Ст. пис. 4, 427. друзим Ст. пис. 2, 50. 4, 246. Д. Рањ. 256. Хект. 296. Зор. 696. друзнѣмъ Збор. 2. Ст. пис. 4, 175. 351. 5, 6. 8. Злат. 68. друзим Ст. пис. 5, 335. живиѣм Злат. 286. злиѣм Ст. пис. 3, 22. израелсциѣм Н. Рањ. 486. кротнѣмъ Збор. 23. лудиѣм Злат. 476. мнозѣмъ М. 545. млозиѣмъ М. 552. мнозим Ст. пис. 1, 120. 2, 80. 4, 435. Брн. 416. мнозиѣм Ст. пис. 5, 14. 49. Град. дјев. 6. небесциѣм Град. дух. 5. нихнѣмъ М. 550. праведниѣм Ст. пис. 4, 233. светиѣм Ст. пис. 5, 116. Гуч. 13. трудниѣм Ст. пис. 4, 20. тужниѣм Ст. пис. 3, 29. Гуч. 189. убозиѣм Н. Рањ. 79. Ст. пис. 5, 8. убозим Ст. пис. 1, 119. Град. дјев. 86. Буд. 80. XVII вијека: велициѣм Вран. жив. 79. гаусиѣм Андр. пут 289. друзиѣм Орб. 54. Андр. пут 65. друзим Банд. 24. Каш. IV. Мик. предгов. јациѣм Банд. 126. мнозим Вран. жив. 3. Мик. предгов. мнозиѣм Гунд. суз. I, LIX. Андр. пут 33. обилиѣм Андр. пут 403. опациѣм Андр. пут 156. осталиѣм Банд. 26. светиѣм Андр. пут 156. тужниѣм Орб. 45. убозим Банд. 90. Каш. 83. убозиѣм Радн. 94. — И без промјене гутурала долази од XIV вијека, али испрва ријетко: XIV вијека: дзброклуѣнѣмъ М. 106. дзброклуѣѣмъ М. 218. XVI вијека: приморскиѣмъ М. 548. израелскиѣм Н. Рањ. 63. јевре(ј)скиѣм Н. Рањ. 80. небескиѣм Ст. пис. 3, 352. ангеоскиѣм Град. дјев. 31. земаљскиѣм 9. XVII вијека: бриткиѣм Андр. пут 115. рајскиѣм 266. непријатељскиѣм Андр. дев. 109. другиѣм Радн. 13. 33. 46. многиѣм 20. — Од основа на чисто а прешло је ѣ у овом облику и к онима на ја као и у прономина, и то од XIV вијека: донѣмъ М. 102. 280. последниѣмъ М. 383. садниѣмъ М. 457. и послѣје: последњиѣмъ Н. Рањ. 346. старнѣмъ (сопрат.) Збор. 116. доњиѣмъ Ст. пис. 3, 123. вишњиѣмъ Ст. пис. 4, 161. божиѣмъ Див. 3. гориѣмъ Андр. дев. 22. млађиѣмъ Радн. 48.

Од XVI вијека додаје се на крају а: злима Ст. пис. 4, 444. мртвима 413. тужнима 413. 448. тужнијема 448. друзијема Ст. пис. 5, 102. друзима 185. живима — мртвима 17.

мудријема 3. добрима Д. Рањ. 131б. друзима 9б. 100. 11б. злима 28. крацима Злат. 7б. мртвима 8б. кроткијема Гуч. 252. реченијема 55. турскијема 32. XVII вијека: блаженијема Орб. 227. добријема 42. друзијема 193. живијема 139. злијема 93. мучнијема 54. осујенима 144. подложнијема 255. убозијема 113. умрлијема 45. многима Банд. 222. умрлима Бун. 10. друзима Мри. 138. ноћнима 63. богатима Каш. 119. домаћима 83. друзима 61. мнозима 75. убозима 83. друзијема Андр. пут 7б.

У исто се вријеме додавало и *е*, али много рјеђе: XVI вијека: друзине Ст. пис. 5, 92. Д. Рањ. 79. мнозијеме Ст. пис. 5, 51. 6б. људскиме Злат. 45. XVII вијека: друзине Гунд. пс. 42.

Налази се и *и* додано, чим се овај падеж изједначивао с инструменталом мн.; до краја XV вијека могло је и бити додано дативу, а после је ће бити инструментал узет мјесто датива (види напријед код прономина): XV вијека: ~~клателомъ~~ ~~дзбровуцѣми~~ Пб. 62. XVI вијека: изабранијѣми гостом Н. Рањ. 17б. бог ће вратити праведнијѣми Н. Рањ. 190б. супроћ обра-нијѣми божијем Н. Рањ. 204. правими Ст. пис. 1, 3б. да вам се назијѣми наруга Ст. пис. 4, 115.¹ друзијѣми славнијѣми во-јеводам и господи Злат. предгов. 3. да погађаш јадијѣми 9б. мнозими 10. мојијем млађијѣми допушта 3бк. дарива вјер-ними својици 38б. допуштена свијем осталијѣми дружбама опћено Гуч. 70. XVII вијека врло ријетко: до коле хоћеш се супротивити заповидима цесаровими Вран. жив. 45. како се пристоји светими Банд. 50.

АКУСАТИВ МНОЖИНЕ.

Постаје као у имена, те је једнак за мушки и женски род, а у средњем је роду једнак с номинативом мн.:

А. За мушки и женски род налази се у старије вријеме са и на крају према старом словенском **ѣ** од основа на чисто а: **ѡки** М. 4. **нии** М. 4. **ти** Пб. 15. али је као у имена дошло **е** и мјесто **ѣ**:

¹ Ту би могао бити и инструментал на свом мјесту као: гдје се мнои наруга Ст. пис. 4, 115. али би онда *вам* било мјесто инструментала.

а) од основа на чисто а: всаке М. 412. сваке М. 470. Злат. 91. од исте основе раширене: всакоме М. 427. 486. — всакомке М. 413. — нис М. 17. Н. Рањ. 154. — исте Буд. 156. — колике М. 393. њекколике Град. дјев. 69. — ове Н. Рањ. 1596. с доданим ј: овеј Д. Рањ. XIII. — оваке Злат. 63. — оне Н. Рањ. 123. с доданим ј: онеј Град. дјев. 20. — те М. 137. с доданим ђе и ре, а први додатак гласи и је: генере М. 449. с доданим ј: теј Ст. пис. 4, 246. — таке Буд. 129. с доданим ђе и ре, које се пошљедње и крњи: такоћеръ Збор. 114.

б) од основа на ја: все М. 413. 421. Стар. 3, 234. Вран. жив. 74. ске М. 261. 295. 307. 413. 424. 456. Пб. 69. Ст. пис. 3, 373. Град. дух. 21. Злат. 166. Вран. рјеч. 87. — нос М. 443. и сажето: ме Ст. пис. 5, 34. — је М. 4. 226. 331. П. 7. 170. е М. 2. 36. 60. 218. 252. 305. с приједлогом: не: М. 53. 248. 421. 422. 564. П. 58. 138. и без приједлога: не М. 328. XVI и XVII вијека врло је ријетко без приједлога: XVI вијека: је Буд. 69. 127. Брн. 20. Стар. 4, 113. ње Ст. пис. 1, 27. 36. 79. 155. Зор. 326. XVII вијека: је Вран. жив. 75. Мат. 7. боље се држи уз приједлог све до краја XVII вијека: ње Ст. пис. 1, 13. 23. 48. Н. Рањ. 1416. 1966. Ст. пис. 2, 390. 4, 485. 5, 73. 75. 94. Д. Рањ. 46. 1206. Град. дјев. 119. 128. 138. 164. Хект. 226. Зор. 69. Буд. 59. 107. Злат. 516. 756. 76. Гуч. 10. 40. Вран. жив. 60. Банд. 81. Бун. 33. Мат. 54. Андр. дев. 55. пут 59. Пос. 7. Глав. 35. излазећи тако из обичаја акусатив тој ријечи замјењује се генитивом без приједлога и с приједлогом, и то од XIV вијека: без приједлога XIV вијека: да их подаде М. 108. що их сте послали М. 174. да их съблюдемо М. 216. ниа их вша милость П. 9. покоде их П. 10. XV вијека: их М. 285. 339. 346. 366. 368. 400. 405. 432. 470. 570. 515. П. 28. 31. 37. 42. 44. 47. 55. 58. 63. 73. 77. 82. 86. 96. 107. 110. 160. Пб. 69. 83. 94. 95. 110. на крају XV и свега XVI вијека: јих Ст. пис. 1, 5. 20. 23. 34. 48. 70. 5, 71. 87. Хект. 5. 236. 276. 316. 326. Стар. 1, 229. 4, 111. пусти их Н. Рањ. 1516. принесоше их Збор. 356. хоће их покести Збор. 51. мртке их зунни Збор. 766. их Ст. пис. 2, 27. 41. 219. 428. 3, 143. 4, 223. 5, 6. 7. 110. Стар. 3, 224. 232. учећ их Д. Рањ. VIII. 68. извршујући их Град. дјев. 132. чтили их су Злат. предгов. 36. достојне их чини Гуч. 73. њих

Ст. пис. 1, 91. посла њих Н. Рањ. 34. да искусим њих Н. Рањ. 886. остави њих Н. Рањ. 91. них да кнѣх Збор. 256. здамъ них Збор. 38. њих Ст. пис. 5, 8. Стар. 4, 115. њих видећи Град. дјев. 151. њих Злат. 7. њих ухватише Гуч. 289. XVII вијека: их Вран. жив. 24. Гунд. суз. III, LX. Банд. 40. Каш. 36. 47. Андр. пут 63. јих Мрн. 3. њих Вран. жив. 22. поче њих мо-
лти Вран. жив. 58. ту љу њих судити Орб. 230. уздигне њих Банд. 6. посла њих Банд. 156. њих Див. 28. Каш. 37. 102. Мик. грам. 11. Пос. 86. тако и с приједлогом XIV вијека: за них М. 85. XV вијека: на них М. 244. за них М. 346. II. 54. 82. и послѣје са свакојаким приједлозима: на крају XV и свега XVI вијека: њих Ст. пис. 1, 43. Н. Рањ. 17. 406. Збор. 6. Град. дух. 68. 87. Хект. 18. Буд. 163. Злат. 126. Гуч. 85. XVII вијека: њих Вран. жив. 50. 58. 73. 113. Банд. 75. 121. Мрн. 65.¹ — Од основе ка нераширене, која кад није раши-
рена припада међу оне на чисто а: ке М. 54. 399. Ст. пис. 4, 144. 201. Град. дјев. 9. Злат. 6. Банд. 38. ниске Збор. 105. Ст. пис. 4, 167. Д. Рањ. VI. Град. дјев. 85. Гуч. 154. Орб. 3. Андр. пут 301. с доданим ј: кеј Ст. пис. 2, 328. и од основе
раширене: које Ст. пис. 4, 203. Вран. жив. 8. њемоје Н. Рањ. 138. — од основе сја раширене: сије М. 10. од исте основе
нераширене: се М. 567. сѣ (гдје ће ѣ бити само написано
мјесто е) II. 171. се Ст. пис. 2, 459. 5, 54. с доданим ј: сеј
Ст. пис. 2, 192. 358. 391. 411. Гуч. 286. за женски род долази и
само си: книгы си М. 84. тако и ѣ кнѣ свѣте М. 28. 33. за мушки.

У неких писаца долази номинат. мјесто акусатива уз
имена мушкога рода с основом на а кад је и у њих узет по-

¹ Кашњ грам. 74. за акусатив мн. овој ријечи не ставља ништа
друго него „они, оне, она“; Микаља грам. 11. ставља само
„њих.“ — И у других се прономина доста често замјењивао
акусатив генитивом, али се није изгубио: пожеже онијех Н.
Рањ. 18. молите за онијех 396. онијех сваке части Злат. 916.
под проклетство ставља свијех онијех Град. дјев. 83. оних
Вран. жив. 38. Каш. 89. оздрав јединјех Д. Рањ. VI6. доука
них книгех колицех Збор. 102. свих Н. Рањ. 17. Ст. пис.
2, 56. 4, 258. Хект. 256. Каш. 89. за свијех Гуч. 159. Орб.
240. кнјех Н. Рањ. 956. Град. дјев. 137. ницих Ст. пис. 1, 243.
познам њеких Град. дјев. 37. коих М. 401. којијех Ст. пис.
3, 40. Гуч. 311. којих Банд. 149. Андр. пут 277.

минатив мјесто акусатива или управо кад у акусативу прелазе међу ријечи с основом на *i* (види напријед стр. 106-107) и уз ријечи с основом на *i*, и то од краја XV вијека: заповиди моји Ст. пис. 1, 8. сваки труди 180. сви своји верни 188. моји труди 314. олтари твоји 244. гласи моји 334. власи свој(и) Ст. пис. 2, 108. они дни Зор. 266. јини разлики кастели 71. сви данки своји 36. ти корени Буд. 40. они гриси 38. родитељи своји 59. изрече ки годир гриси 25. ти разлози Бран. жив. 8. хоћете они исти венци пријати 74. сви послѣ чињаше 87. гриси своја носећи 23. за наши гриси 10. за ваши бози 113. који штјеје цесар 40. сви зиди Мрн. 21. своји сини 115. наши војници 64. ки гласи 154. ако носите који одговори 99.

Б. За средњи род једнак је овај падеж с номинат. мн., који види. — Од основе *ја* налази се само у књигама писаним прквенијем језиком: *м* Стеф. 7. а кад га је нестало у српском језику, замјењивао га је кад кад акусатив мн. мушкога рода, докле се и он држао: *ње* (т. ј. лица) Ст. пис. 2, 63. кроза *ње* (т. ј. врата) Град. дјев. 34. та добра јесу онога, који нашао је јест Буд. 107. ако је (т. ј. дјела) *кто* не чини Буд. 124. за *ње* (т. ј. добра) Буд. 138. а како се и у мушком роду замјенио акусатив мн. генитивом, замјенио се је и у средњем: та добра могу се дати убози(м), или да их држи за се Буд. 108. — Од основе *сја* раширене било је *син* М. али и без *а*: *си* Стеф. 13. *син* М. 10.

У сложеном облику саставља се акусатив мн. од прономина за женски род *ѿ*, српски *ѿ*, а за средњи *ѿ* с номиналним обликом без промјене, те је било за мушки и женски род: *дрогѿне* М. 4. *уѿѿѿне* М. 91. *оковѿне* М. 91. за средњи: *разнуѿѿне* М. 5. али како у српском језику номинални облик мушкога и женскога рода има на крају *е* не само од основа на *ја* него и на чисто *а*, сажима се *ѿ* у *ѿ*, а у средњем се роду сажима *ѿ* у *ѿ*, и тако ти сложени облици бивају једнаки с номиналнима, које види, само што је у сложенима крајње самогласно дуго.

ВОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Замјењује се номинативом множине и у прономина и у адјектива у сложеном облику.

ИНСТРУМЕНТАЛ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија на крају *i*, које се с крајњим самогласним њезинијем слаже као у генит. мн.; наставак је исти којим и у имена постаје исти падеж, и остаје цио:

а) од основа на чисто *a*: свацими Каш. 27. од исте основе раширене: *всаконим* М. 289. — *нитим* М. 11. П. 36. *писим* М. 230. *ниним* М. 458. *ниним* Буд. 59. Каш. 49. — истијем Град. дјев. 18. *истим* Каш. 42. — једними Н. Рањ. 186. *пиедними* М. 458. — овими Буд. 51. Злат. 616. Вран. жив. 113. Мрп. 98. Каш. 49. — овацими Буд. 17. Каш. 104. — оваковими Вран. жив. 37. Мрп. 12. — *оним* П. 6. 91. *онсим* М. 434. *оним* М. 455. *онијем* Ст. пис. 5, 133. *оним* Буд. 51. Вран. жив. 72. с доданим *зи*: *онимизи* М. 205. 208. 267. — *симим* М. 14. — *тим* М. 51. П. 135. *тим* М. 402. *тим* Ст. пис. 1, 66. Буд. 132. Мрп. 44. — *тацим* Ст. пис. 1, 15. Буд. 13. — *такоким* П. 23. 98. 114. — *толицјем* Н. Рањ. 70. Орб. 52. *толицими* Јерк. 75. Каш. 46. — И без промјене грленог гласа од XV вијека: *всаким* М. 288. *всаким* М. 424. *свакијем* Див. 6. 266. *таким* Хект. 306. *толицими* Банд. 112.

б) од основа на *ја*: вашими Банд. 17. — *ним* М. 14. тако само у старија времена, а послѣје као с приједлогом; с приједлогом: *ним* М. 4. 99. 147. П. 72. Н. Рањ. 29. Збор. 2. Ст. пис. 3, 416. 4, 224. 5, 20. Буд. 13. Злат. 26. Гуч. 98. Вран. жив. 19. Банд. VII. Мпк. 249. без приједлога: *њим* Н. Рањ. 27. Ст. пис. 2, 28. 107. Стар. 4, 232. Буд. 63. Гуч. 22. Гунд. пс. 27. — *мојими* Н. Рањ. 189. Хект. 36. Злат. 23. Банд. 183. — *нашим* М. 382. Банд. 195. — *својими* Ст. пис. 1, 53. Банд. 13. — *твојими* Вран. жив. 19. Банд. 31. сажето: *твими* Мрп. 177. — *сим* М. 259. Ст. пис. 1, 31. — од основе која у овом облику као и у дат. мн. прелази међу основе на чисто *a*: *кским* М. 218. *кским* М. 255. *кским* М. 312. *кским* М. 414. *кским* М. 255. *кским* М. 259. 284. 321. 431.¹ *свијем* Н. Рањ. 316. Ст. пис. 3, 299. 406. 4, 168. 5, 113. Гуч. 230. Див. 25. Орб. 84. *свими* Ст. пис. 3, 146. Хект. 176. Злат. 36. Вран. жив. 88. Мрп. 35. Банд. 21. Каш. 29. — од основе *ка* нераширене

¹ У једном споменку има и *кским* М. 255.

има облик сложени: киши М. 402. Ст. пис. 2, 48. никими Ст. пис. 1, 3. и проминални без промјене грленог гласа: кијеми Ст. пис. 3, 433. 4, 154. Збор. 96. с промјеном грленог гласа, сложен са ит: ницими Мрн. 4. од исте основе раширене види ниже.

Основе су се на ја и у овом облику изједначиле с онима на чисто а: кишени Збор. 115. монени Збор. 83. 95. пшени М. 238. 403. 422. пшисени М. 403. 412. пшени М. 403. 458. П. 91. пшисени П. 10. Пб. 107. нашијеми Ст. пис. 3, 268. Див. 38. Банд. 153. скопени М. 312. 485. Н. Рањ. 62. 696. Збор. 18. Ст. пис. 2, 26. Орб. 7. скопени М. 364. 387. Пб. 92. скопени М. 380. ткопени Збор. 586. Ст. пис. 4, 168. 5, 20. Брн. 26. спени М. 312. спени (али ту може бити да је т написано мјесто п) М. 243. од раширењих основа: вскопени М. 321. копени М. 459. Ст. пис. 3, 385. Див. XV.

Налази се зи уметнуто пред падежни наставак, а тада му се и замјењује гласом т који основа има на крају у том облику, а основа мјесто т добија или и (види напријед стр. 192. 198): тизени Збор. 45. окизени Збор. 83. 986. Стар. 3, 219. онизени Збор. 54. 55. 80. 115. онизими Банд. III. 120. или е (види напријед стр. 174. 198): тезими Каш. 30. онезими Каш. 42. — Од зи могло се и и одбацити: тезми Ст. пис. 1, 38.

Од XIV вијека долази облик и окрњен, без крајњег и, и тако изједначен с дативом мн.: нити П. 19. ксити М. 104. пошљедни примјер није поуздано тога вијека, јер је из познијега пријепса. XV вијека: колиџи П. 61. 159. скети М. 455. скони П. 30. и послје једнако: ниџем Там. 4. Мат. 52. истиџем Град. дјев. 102. Орб. 219. Бун. 36. Там. 22. Мик. грам. 4. једниџем Радн. 19. ниједним Злат. 46. оваџиџем Град. дјев. 89. 157. овиџем Н. Рањ. 218. Злат. 316. Гуч. 109. Орб. 147. Там. 146. 15. Андр. пут 42. Радн. 27. 43. 46. овим Ст. пис. 4, 432. Злат. 4. 80. онџем Ст. пис. 5, 132. 330. Град. дјев. 14. Зор. 696. Злат. предгов. 16. Орб. 108. Там. 136. самиџем Злат. 42. Радн. 27. самим Радн. 13. тим Ст. пис. 4, 427. 449. 463. тиџем Там. 3. 46. 5. тациџем (таџиџем) Мат. 52. такиџем Андр. пут 70. толиџиџем Н. Рањ. 1116. Град. дух. 19. дјев. 95. Орб. 184. Андр. дев. 25. пут 80. толиџим Ст. пис. 2, 168. 4, 439. толиџиџем Пос. 21. Радн. 22. — вашиџем Бун.

25. Радн. 93. свијем Н. Рањ. 31. Ст. пис. 3, 43. 377. 4, 58. Град. дјев. 68. Гуч. 22. 275. Орб. 84. 168. 182. 281. Бун. 25. Андр. дев. 120. Пос. 25. Радн. 14. 69. свим Ст. пис. 2, 227. 349. 405. 4, 417. 426. 5, 19. 56. 75. Злат. 13. Банд. 173. мојијем Злат. 36к. Орб. 84. Бун. 29. Андр. дев. 137. мојим Ст. пис. 5, 56. 69. Зор. 26. Злат. 63. Гунд. пс. 4. нашијем Ст. пис. 2, 18. Орб. 286. Радн. 36. сим Ст. пис. 4, 416. својијем Н. Рањ. 1706. Ст. пис. 5, 75. Град. дух. 16. Злат. 62. Див. 29. Бун. 26. 36. Андр. дев. 14. Пос. 39. Радн. 47. својим Ст. пис. 5, 118. Банд. 87. твојијем Град. дјев. 183. Гуч. 181. Андр. дев. 139. нач. 36. пут 40. Пос. 116. Радн. 25. твојим Ст. пис. 4, 462. 476. 487. 5, 255. Злат. 586. Гунд. суз. III, LXXX. Банд. 128. Андр. пут 154. од основе ка пераширене: кијем Ст. пис. 4, 436.¹ Бун. 24. ким Злат. 88. Гунд. суз. I, XXIII. њекијем Злат. предгов. 26. Орб. 121. и од раширене: којим Ст. пис. 2, 422. којијем Ст. пис. 5, 76. Град. дјев. 23. дух. 8. Злат. 7. Гуч. 266. Див. 266. Гунд. пс. 43. Бам. 1. 4. Андр. дев. 70. 86. Радн. 31. свакојим Ст. пис. 5, 64. — тако и кад је уметнуто *зи*: онијезијем Н. Рањ. 180. Гуч. 133. овизијем Град. дух. 8. Пос. 36. тезијем Ст. пис. 5, 147. Андр. 121. тизијем Радн. 30.

Тако окрњеном облику додаје се *а* од XIV вијека: *ш* *н*ма П. 22. тако и послѣје: *п*нима Д. Рањ. V. истијема Гуч. 38. ниједињема Гуч. 5. овијема Ст. пис. 4, 481. 482. Орб. 263. овима Ст. пис. 4, 482. Крн. 46. *о*нима Буд. 36. Пос. 32. *о*нијема Орб. 220. *та*нима Злат. 95. *т*има Ст. пис. 4, 402. Д. Рањ. 286. — *ва*шима Д. Рањ. IXб. *с*вима Ст. пис. 1, 17. 2, 44. 463. 4, 466. Д. Рањ. 576. 134. Хект. 8. 176. Брн. 496. Вран. рјеч. 39. 88. Чубр. 15. Гунд. пс. 4. Мрн. 44. *ск*нема Збор. 66. Ст. пис. 3, 205. 4, 466. 5, 155. 179. Гуч. 232. Орб. 40. *н*ма М. 445. тако с приједлогом и без приједлога: *њ*има Ст. пис. 1, 22. 31. 4, 257. 465. 482. 5, 154. Д. Рањ. IVб. X. 19. Град. дјев. 43. 56. 116. 140. 141. 157. дух. 25. 50. 88. Злат. 326. 86. Гуч. 174. Орб. 89. 102. 183. 214. Гунд. суз. I, LVII. Бун. 3. 24. Мрн. 3. 46. Бам. 5. 9. Мик. грам. 16. Пос. 116. 32. Радн. 13. 15. Андр. пут. 224. 232. мојијема Ст. пис. 4, 449. Гуч. 290. мо-

¹ С промјеном крајњег *м* на *н*: кијен Град. дух. 36.

јима Д. Рањ. 826. 118. нашијема Гуч. 102. нашима Мрн. 134. својима Д. Рањ. IXб. 62. 1446. Злат. 80. својијема Ст. пис. 5, 120. 121. 127. 254. Гуч. 77. 206, 240. Орб. 252. твојијема Ст. пис. 2, 408. 4, 476. Злат. 9. твојима Злат. 93. Банд. 137. Мрн. 140. сажето: твима Гунд. суз. II, IX. од основе ка нераширене: кима Ст. пис. 2, 356. 398. 416. Чубр. 46. кијема Ст. пис. 5, 247. и од раширене: којима Ст. пис. 5, 19. Злат. 93. Орб. 73. 142. којијема Гуч. 154. Орб. 21. 36. 50. Андр. нач. 1. 3. 4. — и кад је уметнуто *зи*: тијезијема Гуч. 306. овијезијема Орб. 263. онијезијема Гуч. 1. Орб. 88.

Додавало се је *и е*: вашиме Ст. пис. 4, 490. свиме Ст. пис. 1, 13. 4, 445. Д. Рањ. 396. 67. свијеме Ст. пис. 5, 99. кијеме Ст. пис. 5, 313. киме Буд. 60. Брн. 49. којијеме Гуч. 101. њиме Радн. 66.

На додано *е* на ново се додавао падежни наставак, а тада се додано *с* замјењивало гласом *ѣ* који основа има у том падежу: тимнеми Ст. пис. 3, 99. ~~онимнеми~~ Збор. 121. а тада је опет крајње *и* отпадало, па се додавало *с*: ~~конемнеми~~ Збор. 80.

У сложеном облику за сва три рода инструментал мн. од прономиналних саставља се с номиналним обликом мушкога рода без промјене, само се *ми* и *ни*, које тада буде пред наставком *ни*, сажима у српском језику у једно дуго *и*: ~~нескврњини~~ М. 5. ~~хетини~~ М. 12. ~~неговини~~ М. 210. ~~послигини~~ М. 236. ~~божини~~ М. 308. тако свега времена: јерусалимским Н. Рањ. 19. многим Ст. пис. 1, 36. драгим Хект. 256. добрими 386. јадовним Зор. 37. острими Буд. 58. светими Брн. 26. пуними Злат. 916. слатким Вран. жив. 113. нечистими Гунд. суз. I, LXIV. небеским Банд. 114. сухими 112. живими Мрн. 134. царским 129. гвозденим Каш. 46. мехким 9.

Од XIII је вијека овај облик као и други (види инструментал јед.) изједначен с прономиналнјем, а таки могу бити по западном говору и гдјекоји између горњијех примјера, па се њим замјењује и номинални облик: XIII вијека: ~~еговни~~ М. 44. XIV вијека: ~~богодоровани~~ М. 230. ~~бослињцни~~ II. 7. ~~златнеми~~ М. 107. ~~именокани~~ М. 219. ~~кръститни~~ М. 219. ~~мнозни~~ М. 230. ~~неговни~~ М. 176. ~~скетнеми~~ М. 104. ~~скетлнеми~~

М. 104. XV вијека: бисерѣми Пб. 104. косиѣми М. 255. босиѣми М. 307. келиѣми П. 33. ктрокѣми М. 403. ктрокѣми М. 433. гласиѣми М. 321. добѣми М. 311. П. 92. добѣми М. 414. дѣброкѣми М. 255. дѣброкѣми М. 367. дѣброкѣми М. 508. изабрѣми М. 276. 431. изабрѣми М. 287. 382. 413. писиѣми М. 287. писиѣми М. 383. лѣми П. 34. лѣми П. 31. поѣми М. 311. 412. 544. поѣми М. 321. поѣми М. 420. поѣми П. 34. изабрѣми П. 96. рѣми М. 382. скѣми М. 259. 431. скѣми М. 309. 312. 383. 457. сѣми М. 367. сѣми М. 508. старѣми М. 367. XVI вијека: ангеосѣми Н. Раѣ. 36. блаженѣми 217. издраелѣми 65. мнозиѣми 22. његовиѣми 18. пуниѣми 886. горѣми Ст. пис. 2, 500. грозниѣми Ст. пис. 3, 383. добѣми 443. дразиѣми 75. жељниѣми 133. новиѣми 360. слатѣми 354. тужниѣми 108. бијѣми Ст. пис. 4, 109. друзиѣми 27. златиѣми 109. злѣми 46. злиѣми Ст. пис. 5, 11. оштрѣми 19. плачѣми 50. келиѣми Збор. 91. же-стоѣми 1246. мнозиѣми 1. скѣми 118. пиѣми 75. мнозиѣми Зор. 266. вридниѣми Злат. 166. грозниѣми 81. дразиѣми 97. дробѣми 4. јаѣми 6. мнозиѣми 686. живѣми Гуч. 74. мнозиѣми 153. његовиѣми 305. писаниѣми 77. XVII вијека: мнозиѣми Вран. жив. 112. Банд. 92. Мрн. 57. Кап. 32. добѣми Див. 25. лажљивиѣми 21. живѣми Орб. 152. лије-ниѣми 52. мнозиѣми 204. велициѣми Банд. 112. друзиѣми Мрн. 4. дузиѣми 178. разлициѣми Јерк. 25. привелициѣми Кап. 32. — и без промјене грлениѣх гласова од XV вијека: дѣброкѣми М. 535. градѣми П. 162. келиѣми Збор. 32. при-слатѣми Гуч. 241. српскиѣми Див. 116. небескиѣми Орб. 84. — Како су се у прономина у овом облику помијешале основе на ја међу оне на чисто а, тако су се помијешале и у адјектива у овом сложенеом облику од XV вијека: по-следѣми М. 238. згодѣми М. 457. божиѣми Н. Раѣ. 149. туђиѣми Н. Раѣ. 64. врућиѣми Ст. пис. 3, 462. 4, 27. зад-њѣми Ст. пис. 4, 166. дражиѣми Злат. 11.

Од XIII вијека долази и тај облик окрѣн, без крај-њега самогласнога, изједначен с дативом ми.: XIII вијека: преписаниѣми М. 28. XIV вијека: писаниѣми М. 234. XV вијека: згодѣми М. 431. 463. ктрокѣми М. 508. поздравѣми Пб. 49.

реуењемъ Пб. 115. XVI вијека: гресцим Н. Рањ. 105. жидов-
сцијем 105. хокнеуасцијемъ Збор. 826. билим Ст. пис. 2, 77.
дразим 314 дразијем 405. дробним 361. жељним 281. златим
25. лијеним 28. осталим 361. отајним 418. пригрозним 366.
прихитрим 89. разлицим 89. смртним 405. бојним Ст. пис.
4, 468. гвозденијем 201. достојним 443. дразим 423. изврским
437. лицим 417. плачним 416. слатким 448. најслађим 417.
тамним 404. худим 449. честим 434. чистим 434. злијем Ст.
пис. 5, 16. избранијем 23. кривијем 43. славнијем 42. слаци-
јем 8. велицим Д. Рањ. IVб. дразим 206. злијем 286. мнозим
V. немилим 1076. тужним 1076. блаженијем Град. дјев. 65.
добријем 101. духовнијем 68. живијем 122. земаљскијем 18.
злочестијем 128. крепцијем 66. лијенијем 8. мртвијем 122. ње-
говијем 77. осталијем 68. праведнијем 33. светијем 31. страш-
нијем 62. умрлијем 178. блаженим Злат. 91. велицим 361.
гнусним 516. горијем 866. достојнијем 846. јацим 11. крацим
826. кривијем 876. малим 446. мнозим 116. мнозијем 166. мр-
твим 11. нејацим 516. планинским 51. разлицим 63. свијетлијем
2. тесалскијем 17. учињенијем 83. цијелим 176. апостолскијем
Гуч. 98. блаженијем 279. грознијем 182. густијем 273. за-
мјернијем 291. мнозијем 78. његовијем 66. осталијем 22. раз-
лицијем 11. славнијем 7. XVII вијека: друзијем Орб. 96. иза-
бранијем 252. мнозијем 34. његовијем 64. осталијем 126.
разлицијем 7. светијем 15. придразијем Гунд. ис. 42. сви-
јетлим 43. худим 4. добријем Гунд. суз. III, LX. неумрлим
III, XXIX. новијем I, XXXVIII. свитлим III, XXX. уресни-
јем III, XXX. хитрим II, XXVI. грознијем Бун. 17. друзи-
јем 6. дворнијем 7. мнозијем 6. оштријем 16. тврдијем 47.
мнозим Мрн. 24. друзијем Там. 9. латинскијем 3. новијем 19.
њиховијем 5. реченијем 76. садањијем 46. старијем 46. го-
товим Мик 116. лијеним 161. пуним 178. раскораченим 539.
узетим 419. блаженијем Андр. дев. 154. бременитијем 37.
гвозденијем 144. љуцкијем 139. небескијем 25. разлицијем
21. светијем 120. телеснијем 115. највећијем 145. анђеоски-
јем Пос. 39. другијем 306. злочестијем 32. мнозијем 446. ње-
говијем 25. осталим 10. паметнијем 32. разлицим 29. богатијем
Радн. 72. божијем 36. великијем 63. властитијем 53. добри-
јем 36. другим 11. земаљскијем 1. пзвањијем 84. козлетијем

39. људскијем 54. малијем 51. мнозијем 13. многијем 48. туђијем 73.

Тако окрњеном облику додаје се *a* од краја XV вијека: многима Ст. пис. 1, 31. странима 31. тмастима 17. XVI вијека: друзима Н. Рањ. 163б. неумивенијема рукама 64. златима Ст. пис. 2, 11. 445. љувенима 505. грознима Ст. пис. 4, 427. грознијема 445. дразима 448. кравима 402. линима 483. слаткима 481. светима 444. добријема Ст. пис. 5, 13. 15. небескима 13. светијема 320. сиједијема 57. болнима Д. Рањ. 129б. веселима 105. грознима 90б. друзима 18б. златима 130. злима 69. малима 60. мнозима IXб. новима 89. оштрима 41. плачними 78. русима 23б. разлицима 92. слаткима VIIб. цвјетними 107б. већима Злат. 8б. крутима 20. мртвима 31б. разбијенима 59. складними 8б. сметенима 59. апостолскијема Гуч. 38. велицијема 130. гвозденијема 214. друзијема 77. небескијема 131. његовијема 130. телеснијема 103. чуднијема 134. XVII вијека: безбројнијема Орб. 81. велицима 125. вјечнијема 167. гласовитијема 227. добријема 60. друзијема 34. духовнијема 126. жестоцијема 179. живијема 107. злијема 255. људскијема 34. мртвијема 124. невјернијема 88. његовијема 267. осталијема 222. раздијељенијема 118. разлицијема 253. смртнијема 254. старијема 21. блаженијема Гунд. пс. 41. једнацима Гунд. суз. II, XLVII. грознијема Бун. 26. жестоцима 33. мекахними 47. обилними 36. оштрима 41. придразима 27. војними Мрп. 158. краткима 120. мнозима 137. светима 26. слаткима 175. друзијема Там. 9. латинскијема 1.¹

Додавало му се и *e* XVI и XVII вијека, али рјеђе: влажними Д. Рањ. 77б. жудними 57. злиме 6. мртвима 99б. туђими 38. чудними 9. људским Злат. 3. вишњими Гунд. суз. II, XLVIII. жалосними III, XVII. његовими Гунд. пс. 28. мнозима Мрп. 179. припростими Радн. 51.

На додано *e* додавао се је опет надежни наставак, а тада се *e* замјењивало гласом **k* који има основа у том падежу: XVI вијека: грдницима Збор. 161б.

¹ Кашић грам. 46 вели: *svetimi vel svetima*.

ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија i, које се с крајњим самогласним њезинијем слаже као у генит. мн. и као у локативу мн. мушких и средњих имена с основом на а, а наставак је исти којим постаје исти облик и у имена:

а) од основа на чисто а: всацѣхъ М. 26. скацихъ М. 236. Каш. 82. и без промјене грленогa гласа: всакѣхъ П. 173. — писѣхъ Пб. 130. М. 410. инихъ Буд. 137. — истијехъ Град. дјев. 152. Див. 66. — колицѣхъ П. 116. колицихъ Банд. 93. несколицѣхъ Збор. 10. — овихъ Ст. пис. 1, 37. Д. Рањ. IV. овијехъ Град. дјев. 168. Злат. 36г. Орб. 134. овије Див. 5. Радн. 36. — онѣхъ М. 38. ониѣхъ П. 62. онијехъ Град. дјев. 58. — самијехъ Град. дјев. 41. — тијехъ Гуч. 133. тихъ Буд. 57. — тацијехъ Злат. 31. тацихъ Буд. 90. — толицѣхъ П. 87. толицѣхъ Ст. пис. 4, 432. Град. дух. 36. Злат. предгов. 3. Орб. 218.

б) од основа на ја: кшихъ М. 24. Н. Рањ. 236. — кѣхъ М. 5. Н. Рањ. 186. Збор. 56. Ст. пис. 1, 142. 2, 30. 388. 3, 124. 5, 130. Град. дјев. 27. Хект. 256. Буд. 157. Гуч. 26. Вран. жив. 49. Див. 376. Орб. 53. Банд. 7. Каш. 21. — мојихъ Ст. пис. 2, 243. — ишихъ М. 242. Д. Рањ. IXб. — сѣхъ М. 233. — твојихъ Вран. жив. 21. и сажето: твихъ Д. Рањ. 83. — од основе која прелази у овом падежу међу оне на чисто а (као и у генит. мн.): всихъ М. 233. всихъ М. 324. свѣхъ М. 397. 410. Пб. 95. свихъ Н. Рањ. 165. Ст. пис. 2, 388. Д. Рањ. V. Град. дјев. 69. Гуч. 32. Банд. 40. свијехъ Д. Рањ. VII. Банд. 14. Бун. 37. свије Див. 266. — од основе ка нераширене-сложени облик: кихъ Ст. пис. 1, 7. 2, 39. 102. 144. Хект. 30. Злат. 35. нихъ Банд. IV. и прономинaлни без промјене гласа к: кијехъ Ст. пис. 4, 153. 5, 37. 292. Злат. 36к. ѣкијехъ Орб. 161. Мат. 70. с промјеном грленогa гласа: пицѣхъ Мат. 14. и од раширене: копѣхъ П. 151. Ст. пис. 2, 71. 5, 189. Д. Рањ. Vб.

Долази и у сложеном обликy: ниихъ М. 98. всакoмѣхъ М. 161.

Основе на ја прелазе међу оне на чисто а: кшѣхъ П. 49. вашѣхъ М. 517. 535. вашијехъ Н. Рањ. 33. Збор. 117. Банд. 13. мошѣхъ Пб. 91. мојијехъ Н. Рањ. 166. 356. 229. Збор. 94. Ст. пис. 5, 68. Град. дјев. 152. Див. 256. Орб. 85. ишѣхъ М.

260. 288. 295. 422. *нашихъ* М. 491. 506. 508. *нашихъ* П. 55. 82. 96. *нашијех* Н. Раѣ. 56. Град. дјев. 39. Гуч. 21. *нашије* Див. 86. *сѣхъ* П. 45. *снѣхъ* М. 382. 413. *скоѣхъ* М. 387. 459. *својијех* Н. Раѣ. 20. Град. дјев. 169. Злат. прегов. 16. Гуч. 6. *својије* Радн. 52. *тконѣхъ* Збор. 64. Ст. пис. 3, 256. 343. од основе ка раширене: *коѣхъ* М. 386. Пб. 113. *којијех* Ст. пис. 4, 88. 5, 349. Злат. 36g. Гуч. 1. Бун. 44.

Додаје му се на крају *е* од XV вијека, и то још с доданим *ј*: *сихси* М. 470. са самијем *е*: *овихе* Буд. 164.

На такн додатак још се једном додавао падежни наставка, а тада се додано *е* замјењивало гласом *ѣ* који у овом облку има основа на крају: *тихнѣхъ* Збор. 157. 1666.

Налази се уметнуто *зи* пред наставак, а тада му се и замјењује гласом *ѣ* који има основа у овом облку на крају: *овѣзѣхъ* М. 475. *овизих* Банд. 270. *овизијех* (*овизѣхъ*) Мат. 13. *онијезијех* Гуч. 102. тада основа може мјесто *ѣ* имати и *и*: *ониѣзѣхъ* Збор. 94. Мик. грам. 3. и *е* (види напријед стр. 174. 198. 205.) *овезијех* Ст. пис. 5 54. 100. 102. Гуч. 313.

У почетку XV вијека налази се датив мн. мјесто локатива: *ѣ кнѣхъ* *скнѣхъ* М. 249. свега тога вијека до краја XVI вијека нема више ни једнога примјера, а на крају XVI вијека долази опет датив мјесто локат. један пут с доданим *а* на крају: *којијема* Гуч. 10. и инструментал мн. којим се тада датив замјењивао (види код датива): на свијем *Злат. 16с.* али XVII вијека већ доста често долази датив мјесто локат.: *инијем* Андр. дев. 47. пут 10. *истијем* Андр. пут 337. *овијем* Там. 66. 76. 9. 12. 15. Андр. дев. 98. 129. 141. Радн. 8. *оваѣијем* Там. 8. 24. *онијем* Андр. нач. 53. дев. 25. пут 101. *тијем* Там. 27. *такијем* Андр. 58. *толицѣијем* Андр. дев. 15. пут 418. — *свијем* Там. 17. 24. Андр. дев. 37. пут 100. Радн. 95. *мојијем* Андр. дев. 45. нач. 37. пут 74. *нашијем* Андр. дев. 5. *својијем* Андр. дев. VII. пут 32. *твојијем* Андр. дев. 142. нач. 55. пут 17. *којијем* Там. 236. Андр. дев. 69. пут 313. и с уметнутим *зи*: *овезијем* Андр. пут 256. *онезијем* Андр. пут 312. *овизијем* Радн. 6. *ониѣијем* Радн. 7. — с доданим *а*: *њима* Там. 116. Андр. дев. 45. нач. 18. пут 76. Радн. 24. 33. 65. *мојијема* Андр. пут. 344. *твојијема* Андр. пут 160. *оваѣијема* Там. 12. *којијема* Андр. пут 18. Радн. 8. *њѣкијема* Там. 256.

У сложеном облику, који је такођер за сва три рода једнак, саставља се локат. мн. замјенице их с номиналнијем обликом као у дативу мн.: кад је у адјектива основа на чисто а: старих М. 23. првих светих М. 171. срьдлуних М. 281. његових Н. Рањ. 101. Д. Рањ. VIб. разликних Зор. 27. добрих Буд. 89. речених Гуч. 52. проклетих Орб. 7. старих Банд. 177. — кад је у адјектива основа на ја: вишњих Н. Рањ. 21. господњих Банд. 221. — Али је и овај сложени облик изједначен с прономиналнијем још од XIV вијека: старех М. 217. П. 12. XV вијека: келинцех М. 366. келинцех М. 444. добрих М. 324. добрех М. 459. добрех М. 496. дрвзех М. 362. двброкаућинех М. 403. западних М. 363. златних М. 403. златех М. 407. истоуних М. 363. краљевех П. 81. красних М. 300. крвнцех М. 444. латинских П. 146. лтпех П. 143. любовних М. 444. людских П. 113. његовних М. 443. подобних М. 459. поућенех М. 516. поућенех Пб. 93. правних М. 459. првих М. 422. реченех М. 275. реченех М. 403. реченех М. 420. светех М. 397. слаких П. 161. срьдлуних М. 300. срьдлуних М. 337. срьбних М. 411. срьбних М. 425. старех М. 261. старех П. 95. XVI вијека: жидовских Н. Рањ. 29. издраедских 42. краљевих 14. праведних 216. светих 20. келинцех Збор. 8. множих 47. небесних 124. римских 8. светних 97. множих Ст. пис. 3, 435. 5, 68. морских Ст. пис. 3. 288. трудних 139. дружих Град. дјев. 72. краљевских 88. множих 8. огњених 160. разлицих 8. светих 113. великих Буд 46. дружих Злат. 376. лијених 506. паклених 56. храбених 16. богољубних Гуч. 156. добрих 164. дружих 78. затворених 126. множих 97. огњених 238. писаних 46. разлицих 65. смртних 13. XVII вијека: паклених Див. 30. великих Орб. 132. Давидових 271. дружих Банд V. многих 25. сусих 37. светих Бун. 19. дужих Каш. 35. тешких 35. реченије Див. 116. добрије Радн. 65. и без промјене грлених гласова од XV вијека: новьских М. 529. XVII вијека: слатких Мик. 584. другије Пос. 356. високије Радн. 44. многије Радн. 60. — како су у прономина у овом падежу основе на ја прешле међу оне на чисто а, тако су прешле и у адјектива: дољних М. 222. вѣдних М. 299. божних Збор. 38. вишњих Ст. пис.

3, 97. Град. дјев. 184. господњијех Град. дјев. 44. доњијех Орб. 289.

Од XVI вијека долази датив мн. мјесто локатива, али тога вијека има само један примјер, и он је с додапим *а*: блаженцјема Гуч. 272. из почетка XVII вијека има једном инструментал мјесто локатива: при осталими Вран. жив. 78. а послије се замјењује дативом без доданога *а*, а с дативом је већ био изједначен и инструментал: мнозијем Бам. 56. осталијем Бам. 12. 13. 17. 24. разлицјем 26. реченијем 16. штампанијем 46. бременитијем Андр. дев. 176. пут 257. вјечнијем Андр. дев. 176. пут 285. највећијем Андр. дев. III. добријем Андр. дев. 54. пут 55. друзијем Андр. нач. 3. пут 318. духовнијем Андр. дев. 45. пут. 96. придразијем Андр. дев. 50. лаживијем Андр. пут 343. мнозијем 10. његовијем Андр. дев. 180. пут. 232. светијем Андр. дев. VI. пут 96. добријем Радн. 6. доњијем 49. њиховијем 8. светијем 51. и без промјене грленијех гласова: горкијем Андр. пут. 13. дјевичанскијем Андр. дев. 60. пут. 159. жестокијем Андр. пут 312. земаљскијем 41. морскијем 272. небескијем Андр. дев. 60. другијем Радн. II. изванскијем 43. многијем 2.

ДОДАЦИ.

I

ЗАМЈЕНИЦЕ БЕЗ РОДА.

Номинатив јединне. У том облику за прво лице има племе индоевропско особиту рпјеч, још доста не пстумачену, која у старом индијском језику гласи aḥam (постало од aḥam или agham), а у старом словенском azъ, и с доданим сприједа j: azъ; према томе је и у српском језику било azъ М. 9. 438. и zъ М. 1. 6. azъ М. 28. 110. 562. azъ М. 427. али још од првијех времена долази окрњено, без крајњега zъ, као данас: z М. 1. и Сав. стар. 4, 231. М. 21. z М. 30. — За друго је лице у старом индијском језику tvaṃ (постало од tuam), чему је најирије испало a, по том v вративши се у и постало дуго и, а за њим m отпало, а дуго и постало у словенским језицима и, те тај облик гласи у старом словенском језику ти, чему у српском језику одговара ти. — Рефлексивно нема номинатива.

Генитив јединне. Основе су у овом падежу и у осталијем падежима јединне за прво лице та, за друго tva, за рефлексивно sya; али се у овом падежу основе удвојавају а наставак падежни as као и у имена отпада: за прво лице основа удвојена на првом мјесту остаје та, а на другом се мјесту мијења у словенским језицима m на и, а самогласно a на оба мјеста постаје е: мене М. 2. на једном мјесту XIV вијека јамачно писарском гријешком мне М. 183. тако ће и у мене М. 376. бити само написано е мјесто е; и једном у слику, јамачно слика ради: менје Ст. пис. 2, 391. — За друго лице основа tva удвојена на првом мјесту губи v, а на другом губи t, а у постаје е начином још доста не протумаченим, а самогласно a на оба мјеста гласи е: тебе Сав. 4. —

Исто бива и у основи за рефлексивно: удвојеној основи *sva* на првом мјесто испада *v*, а на другом испада *s*, а *v* постаје *k*, и самогласно *a* на оба мјеста гласи *ε*: *секе* М. 59. — За енклитички генитив узима се акусатив *ме, те*.

Датив једнине. Постаје као у женских ријечи с основом на *a*. Основе су удвојене као у генитиву и онако се мијењају, само им се *a* на другом мјесту у словенским језицима с наставком *-i* слијева у *ъ*, а за прво лице још *и* на првом мјесту слаби у *ъ*, које у српском језику отпада: *миѣ* М. 5. 42. 54. *миѣ* М. 184. 461. 557. *миѣ* М. 207. *миѣ* М. 312. 461. *миѣ* М. 281. 314. Ст. пис. 1, 180. 2, 5. 167. 445. међу два сугласна уметало се *a* XV-XVI вијека: *миѣ* М. 274. 385. 445. Ст. пис. 1, 184. 2, 161. 354. 380. Стар. 3, 226. 227. 235. *миѣ* М. 460. 461. *миѣ* Стар. 3, 234. 235. али још од XIV дошло је међу два сугласна *e* јамачно из генитива: *миѣ* М. 233. *миѣ* Пб. 43. М. 290. 443. 495. Пб. 124. *миѣ* М. 302. 337. 339. 341. 349. 370. 398. 403. 492. П. 103. 146. *миѣ* М. 441. 501. 507. *миѣ* М. 461. *миѣ* М. 500. *миѣ* Пб. 104. 113. тако са *је* допире у XVI вијек: *меје* Н. Рањ. 15. 166. 256. 31. 42. 43. 52. 71. Збор. 256. 29. 346. 172. Ст. пис. 2, 136. 285. 311. 333. 365. 3, 181. 4, 239. 5, 181. 186. 221. 243. 254. али у исто вријеме узима *мах и* на крају: *мени* Н. Рањ. 16. 196. 22. 266. 27. 43. 85. 88. 168. Збор. 326. 366. 39. 436. 546. Ст. пис. 2, 396. 3, 381. 4, 76. 5, 52. 298. Злат. 2. Гуч. 132. — За друго лице: *теѣ* М. 1. 22. П. 24. 143. 157. *теѣ* М. 237. 239. 260. *теѣ* М. 292. *теѣ* М. 500 са *је* на крају допире у XVI вијек: *тебе* Н. Рањ. 156. 166. 24. 31. 42. 71. Збор. 32. 172. Ст. пис. 2, 487. 3, 351. Д. Рањ. 776. у слику: *тебије* Ст. пис. 2, 262. у исто вријеме узима *мах и* на крају: *теби* Н. Рањ. 89. 1186. 143. 185. Збор. 26. 25. 36. 84. Ст. пис. 4, 12. 304. Злат. 16. Гуч. 131. — За рефлексивно: *сеѣ* М. 2. 461. П. 112. 148. *сеѣ* М. 343. 422. *сеѣ* М. 248. 444. П. 50. 51. 162. *сеѣ* М. 373. *сеѣ* М. 493. тако са *је* на крају допире у XVI вијек: *себе* Н. Рањ. 30. 72. Збор. 2. 7. 8. а у то вријеме узима *мах и* на крају: *себи* Збор. 106. 336. 35. Ст. пис. 4, 304. — У енклитичком су облику основе само један пут, и без *v* за друго лице и за рефлексивно, а завршетак основе *a* с наставком *i*, саставља се у *ъ*, које слаби у *и*: *ми* М. 2. Сав. стар. 4, 231. *ти* М. 9. *си* М. 2. 11. 26.

Акусатив јединице. Основе се у том облику узимају само један пут, и другом лицу и рефлексивном без *у*; наставак је као у имена, завршетак основе гласећи у словенским језицима *е*, саставља се с наставком у *а*, које у српском језику гласи *е*: за прво лице: *ме* М. 4. 208. Н. Рањ. 1966. мимо *ме* Ст. пис. 2, 422. 481. 4, 346. Злат. 72. — За друго лице: *те* Н. Рањ. 16. — Рефлексивно: *се* Ст. пис. 2, 379. налази се и окрњено у прози: *сићи* с *начеше* Стар. 3, 272. у једном споменику XVI вијека налази се рефлексивно са *а* мјесто *е* по говору у ком и у другим приликама кад кад *а* гласи *а*: *обита* са Брн. 6. *опи* са Брн. 29. — Мјесто акусатива долази и генитив: *мене* М. 9. *мене* М. 376. *видјете мене* Н. Рањ. 1386. у *мене* Ст. пис. 4, 160. *тебе* М. 9. 43. *обујми тебе* Н. Рањ. 16. у *тебе* Ст. пис. 5, 80. *себе* Ст. пис. 4, 64. у *себе* Ст. пис. 4, 454.

Вокатив јединице замјењује се номинативом јед.

Инструментал јединице. Постаје као у женских ријечи с основом на *а*. Основе се удвојавају као и у другим падежима, и сугласна им се онако мијењају, а самогласна другачије: за прво лице самогласно *а* на првом мјесту слаби у словенским језицима као у дативу у *а*, које у српском језику отпада, а на другом мјесту слаби у *о*: *мноу* М. 4. Пб. 121. од тога у српском језику као у имена најприје: *мноа* М. 27. 33. а *послије*: *мноа* М. 174. 186. 193. 281. 461. Пб. 34. 83. 112. Збор. 5. Ст. пис. 2, 105. 359. 4, 189. 217. 5, 134. Д. Рањ. 47. Град. дјев. 166. Злат. 5. Гуч. 134. Орб. 250. Банд. 25. Бун. 38. Каш. 60. Андр. пут 40. по неким крајевима *умеће се а међу* два сугласна од свршетка XV вијека: *маном* Ст. пис. 1, 176. 226. 3, 288. Зор. 486. 70. Вран. жив. 11. 14. 23. Глав. 122.¹ — За друго лице и за рефлексивно самогласно *а* на оба мјеста кратко будући у словенским језицима гласи *о*: *тобоа*, од тога у српском језику најприје: *тобоу*, па *тобоа* М. 22. 23. а *послије*: *тобом* Злат. 736. Вран. жив. 31. *собоа* М. 458. Н. Рањ. 1576. Вран. жив. 47. — Крајње *а* гдје гдје гласи *и* *и*: *тоби* Гуч. 119. *соби* Ст. пис. 4, 208. — Од почетка XVI вијека налази се и с доданим на крају *е*: *мное* Н. Рањ. 191. Ст. пис. 2, 448. 455. 491. 3, 21. 62. 451. 4, 11. 23. 26. 5, 185. 206. 254. Д. Рањ. 21.

¹ Кашин грам. 69 вели: *тмом* vel *маном*.

22. 826. 99. Хект. 13. Злат. 16. 136. 186. Вран. жив. 21. Крн. 23. Мрн. 23. 36. Јерк. 71. Андр. дев. 59. тобоме Н. Рањ. 156. Ст. пис. 2, 420. 448. 490. 3, 87. 104. 368. 4, 72. 74. 97. 5, 60. 74. 105. 325. Д. Рањ. 90. Буд. 48. Злат. 276. Гуч. 240. Вран. жив. 13. собоме Н. Рањ. 1476. 1566. 1576. Ст. пис. 2, 497. 3, 129. 4, 244. 455. Буд. 33. 62. Вран. рјеч. 95. жив. 7. 23. 29. Мрн. 135.

Докатив јединине. Једнак је с дативом јед. и постаје као у имена женских с основом на а: за прво лице: мнѣ М. 5. миѣ М. 337. мини М. 415. Пб. 121. тако допире у XVI вијек: мни Ст. пис. 1, 7. 37. 46. 85. 238. 2, 5. 343. 351. 394. Стар. 3, 231. 284. 301. Зор. 166. Брн. 4. 15. 426. а од XV вијека умеће се као и у дативу е међу два сугласна: мени М. 416. Пб. 122. и је на крају држи се у јужном говору још у почетку XVI вијека: менје Н. Рањ. 15. Ст. пис. 2, 40. Збор. 92. али у исто вријеме узима мах и: мени Н. Рањ. 14. 1806. 203. Ст. пис. 2, 351. 416. 454. Град. дјев. 114. Злат. 8. 40. — За друго лице: тебѣ П. 148. тако са је још у почетку XVI вијека: тебје Н. Рањ. 1536. Збор. 73. у исто вријеме узима мах и: теби Н. Рањ. 1536. Злат. 9. Гуч. 131. — Рефлексивно: себе М. 286. Пб. 109. себи М. 391. 403. себе М. 402. себи М. 441. 448. 492. Пб. 116. себѣ М. 492. са је на крају допире у XVI вијек: себје Н. Рањ. 226. Збор. 146. 153. Ст. пис. 2, 303. 3, 194. у исто вријеме узима мах и и у јужном говору: себи Н. Рањ. 1526. 1886. Збор. 10. Ст. пис. 4. 45. Град. дјев. 21. Злат. 2. Гуч. 261.

Номинатив множине. Основе су за све падеже у множини као у јединици: за прво лице та, за друго тва; само у множини основи за друго лице отпада t у свијем падежима, а за прво лице у свијем падежима осим номинатива мијења се у основи м на н, може бити за то што је основа прије била удвојена па се у удвојеној то обоје учинило као и у јединици, а послѣје се основа окрњила с приједа до друге половине. Рефлексивно нема множине. Основе свршујући се на а изједначају се с основама женских ријечи на а. По томе номинатив мп. постаје као у тијех ријечи, а м, које тада постаје на крају, остаје у српском језику гласећи и (као у номин. јед. мушких ријечи с основом на н, види стр. 11) а не замјењујући се гласом е као у имена и у других за-

мјеница женскога рода (гдје је дошло од однова на ја): за прво лице: ми Н. Рањ. 276. — за друго лице: ви Н. Рањ. 20.

Генитив множине. К основама *на* и *ва* приступа наставак којим постаје тај падеж и у других замјеница (види напријед стр. 189), само му се *s* не мијења у *х* него остаје *с*: за прво лице: *нась* М. 510. — за друго лице: *нась* М. 20.

Датив множине. К основама *на* и *ва* приступа наставак којим тај падеж постаје и у других ријечи: за прво лице: *намы* П. 71. за друго лице: *намы* М. 2. и *иза* приједлога: *к* нам Ст. пис. 3, 379. *ка* нам Вран. жив. 18. *ка* вам Вран. жив. 17. *к* вам Банд. 36. крајње *м* гласи гдје гдје и *н*: *нан* Банд. 280. *ван* Н. Рањ. 38. 134. Стар. 1, 234. Ст. пис. 4, 308. 310. — Од XV вијека долази и *с* доданим *а* на крају, али ријетко: *нама* П. 151. Мрн. 131. Каш. 5. 13. 16. 21. 22. 27. 30. 42. *нама* П. 135. Збор. 786. Каш. 58. — XVI и XVII долази често инструментал мјесто датива без приједлога и *с* приједлогом: *нами* М. 553. Ст. пис. 4, 360. 5, 25. 28. 32. 35. 48. 72. 85. 92. 95. *нами* остави Д. Рањ. VI. *нами* дан не освита 52. *гди* *нами* све ствара жесток вај 93. почетак временитога живота *нами* бише Град. дјев. 17. *нами* се сличап учини 18. *нами* свјетова 77. *к* *нами* Град. дух. 81. *да* *нами* није моћ имати пријатеља Злат. 22. *нами* 826. 101. *к* *нами* 97. *нами* потрјебан Гуч. 3. која се пристојаше *нами* 31. објави *их* *нами* 135. *проћ* *нами* тужнијем 189. оставивши *нами* своје тијело Орб. 61. *нами* чине 247. *даје* *нами* 42. *нами* Гунд. суз. II, XLI. III, XXX. *нами* не потрибује Банд. 23. *дај* *нами* 29. *нами* Бун. 48. Мат. 97. Мрн. 107. 111. 116. Мик. 16. грам. 10. Андр. дев. 180. нач. 27. пут 157. Пос. 16. 19. Радн. 48. *к* *нами* Банд. 45. Мрн. 34. Там. 17. Радн. 49. — *вами* послам Д. Рањ. IV. благо *вами* 50. *к* *вами* IXб. ја ћу дат' *вами* мјесто Град. дјев. 167. *једа* се *вами* мни Злат. 146. *вами* велин 316. *вами* Гуч. 143. 240. *није* *вами* дано Орб. 193. *јаох* *вами* 284. *к* *вами* 150. *рече* *вами* Банд. 21. *вами* дан јест 26. *дадох* *вами* 101. *вами* Бун. 15. Мат. 8. Мик. грам. 10. Пос. 76. Радн. 10. Андр. пут 20. Радој. 32. *к* *вами* Банд. 45. Андр. дев. 60. Пос. 256. — Енклитички облик за прво лице: *ны* Стеф. 18. Сав. 13. М. 23. *ни* М. 41. 177. 190. 269. 302. 399. 403. 435. 470. 479. 481. 535. П. 1. 17. 25. 69. 71. 152. Брн. 296.

за друго лице: **кы** М. 4. 25. **кн** М. 29. 42. 175. 417. 476. 501. 536. 545. 555. П. 1. 7. 69. 131. 132. Ст. пис. 3, 214. 4, 109. 5, 212. 330. Гуч. 143.

Акусатив множине. К основама на и ва приступа наставак којим исти падеж постаје у других ријечи, а **ѣ**, које тада постаје на крају, остаје и у српском језику гласећи **и** као и у ном. мн.: за прво лице: **ны** Стеф. 18. М. 23. 54. **ни** Сав. стар. 4, 231. П. 9. — за друго лице: **кы** М. 4. 19. 25. **кн** М. 506. 517. 545. П. 13. 55. 95. 131. 148. 161. Н. Рањ. 966. Ст. пис. 2, 403. — Што данас има **не**, **ве** (види у Обличима срп. јез. 26), то ће бити у најновије вријеме изједначено с акусативом мн. других ријечи. — Од XV вијека долази генит. мјесто акусатива: **такон се и узданте в насъ** М. 517. да нас процијене Н. Рањ. 196. помирује нас с богом Буд. 36. ако нас видише Вран. жив. 20. за нас Вран. жив. 8. **богъ ѣ насъ поутиль** П. 122. прими вас Н. Рањ. 136. молим вас Вран. жив. 66.

Вокатив множине замјењује се номинативом.

Инструментал множине. К основама на и ва долази наставак као у женских ријечи с основом на а: за прво лице: **нами** М. 305. П. 2. Ст. пис. 3, 43. 360. 4, 32. 434. 5, 211. Д. Рањ. 5. Град. дјев. 63. Хект. 7. Злат. 13. Гуч. 21. Вран. жив. 25. Орб. 134. Мик. 110. Андр. пут 256. — за друго лице **вами** М. 2. **кнми** П. 55. Н. Рањ. 19. Ст. пис. 2, 83. 4, 306. 5, 135. Град. дјев. 142. Хект. 7. Злат. 36g. Гуч. 84. Вран. жив. 4. Орб. 84. Банд. 3. Мик. 814. Пос. 43. Андр. пут. 416. Радн. 45. — Од XIII вијека долази и окрњен, те изједначен с дативом, али њим замијењен: XIII вијека: **съ нами** М. 29. 33. XV вијека: **с нами** П. 41. **мегю вами** М. 43. **съ вами** П. 72. XVI вијека: **међу нам** Ст. пис. 2, 430. **меју вам** Ст. пис. 3, 207. **с вам** Град. дух. 5. XVI вијека: **с нам** Банд. 73. **меу вам** Банд. 216. **прид нам** Там. 216. — тако окрњеном или изједначеном с дативом додаје се а од XIV вијека: **с нами** П. 11. **с вами** П. 1. 2. 4. 5. 9. 15. 20. и послије: **нами** М. 308. 309. 319. 445. 446. П. 66. 143. 151. 156. 157. Ст. пис. 3, 204. **вами** П. 49. 52. 54. 67. 72. 80. 88. 148. 157. 170. Ст. пис. 1, 294. 2, 360. 363. 377.

Докатив множине. К основама на и ва долази наставка којим постаје тај падеж и у других ријечи, само му се не мијења с на х, него остаје с: за прво лице: нась М. 87. 105. 329. Пб. 123. Ст. пис. 1, 151. Н. Рањ. 147. 149б. 158б. 159б. 36ор. 31. Ст. пис. 4, 157. Д. Рањ. 52. Град. дух. 83. дјев. 109. Брн. 50. Банд. 41. 160. Каш. грам. 69. — за друго лице: нась П. 49. 122. Ст. пис. 1, 248. Н. Рањ. 138б. 202б. 203. 205. 210. 3бор. 27б. 120. Д. Рањ. 132б. Град. дјев. 39. 167. Брн. 14. Вран. жив. 49. 54. Банд. 21. 83. Каш. грам. 70. — XVII вијека прем да се још налази, ипак се замјењује инструменталом: у нами Андр. дев. 113. пут 25б. Радн. 4. 32. у вами Радн. III. послјје одбацивши крајње и и изједначивши се с дативом добио је на крају а.

II

ДВОЈИНА.

НОМИНАТИВ АКУСАТИВ ВОКАТИВ.

Наставак је дуго а.

I. Основе на и. Крајње се кратко и у основи сажима с наставком у дуго и, које у словенским језицима бива и, а и у српском језику гласи и: по .к. коли М. 14. 15. на поли М. 462. Н. Рањ. 69. — Али су ријечи с таким основом прешле међу мушке с основом на а, те имају као оне (види ниже под II. А): сини Сав. 4. два сина Н. Рањ. 189б. на пола Н. Рањ. 68б. Ст. пис. 5, 105.

II. Основе на а:

А. У мушких ријечи: крајње а у основи сажима се с наставком у дуго а, које у словенским језицима остаје кратко: дѣла киногорѣ М. 6. по .к. конѣ М. 14. два свѣдока М. 69. по .к. динѣ М. 193. два дѣла М. 249. .к. властелина М. 256. .к. хрѣста М. 264. .к. хрѣстѣ М. 264. на два итѣсѣ М. 351. два дѣла М. 356. два ѡрѣла М. 408. .к. улоѣка П. 32. къ два на дѣсте апѣстола М. 275. — Тако и у адјектива: .к. властелина дѣворѣѣ М. 256. два козлиѣ најбоѣла Н. Рањ. 56б. — Тако и у прономина: .к. ваѣла улоѣка П. 32. онѣ Пб. 22. с доданим ј: онѣ 3бор. 115б. овај Н. Рањ. 189б. тако је било и у прономина у кога је основа ја: акус.: и Сав. 4. али како је тој ријечи нестало

акусатива у једнини и у множини, престало га је још прије у двојини. Тако постају и бројеви: два (који је већ наведен) и ока М. 14. ока два Пб. 116. М. 507. 509. 556. Н. Рањ. 148. Хект. 156. Вран. жив. 25. Орб. 99. Мрн. 165. — Тако је било и у личнијех прономина, али за прво лице само акусатив: на (номинатив види ниже под Б) а за друго и номинатив и акусатив: ка Сав. 5. али само у најстарије вријеме, а послвије долази у множини: акус.: срјете ви чловјек Н. Рањ. 966. или мјесто акус. генитив ми.: нас, вас¹, а неко вријеме и генитив двојине, који види. — У адјектива у сложеном облику саставља се прономинални облик на с номиналним обликом: крѣпка М. 134. мјесто крѣпка, а у српском се језику сажима ли у дуго а: кѣ к. апостола крѣпка М. 460.

Б. У ријечи средњег рода: основа добива на крају и, које се с крајњим њезинијем а саставља у т, пред којим се гласови з, к, х мијењају на з, ц, с, а које се у основа на ја мијења на и предњег гласа ради: а) с основом на чисто а: до краја XV вијека: кољити Стеф. 13. ока селѣ Глас. 15, 304. дѣ адѣфатѣ М. 570. дѣ сти М. 206. 394. дѣ сти М. 364. дѣ сти М. 373. дѣ сти М. 489. 537. дѣ сти М. 247. дѣ сти М. 389. дѣ сти М. 387. дѣ сти М. 477. на крају XV и XVI вијека: рами Ст. пис. 1, 30. кољени Ст. пис. 3, 24. дѣ коли Стар. 3, 230. а до краја XVII вијека само: дѣ сти Н. Рањ. 127. Гуч. 17. Орб. 104. дѣ сти Банд. 140. — б) с основом на ја: до краја XV вијека: годиши Пб. 9. М. 369. 397. и послије у пјесмама: лици Ст. пис. 1, 42. 92. Зор. 456. 46. лици Ст. пис. 2, 24. 62. 82. 165. 216. 316. а изван пјесама до краја XVII вијека само: плећи Ст. пис. 1, 154. Злат. 876. Крн. 26. Андр. 169. али се та ријеч у том облику узима као да је женског рода с основом на и у номин. ми.: плећи се њи хове згребиле Андр. пут 169.¹ (види и генит. лок. дѣ.) — Основе на ја као да су прелазиле међу оне на чисто а: дѣ годишѣ Пб. 113. — У адјектива је било као у супстантива још XVI вијека у пјесмама: лици румени Ст. пис. 2, 24. 82. 165. 216. 316. лици уресни Ст. пис. 2, 62. лици румени

¹ Како су ријечи женског рода с основом на и имале гдје гдје акус. ми. као ријечи с основом на а (стр. 110-111) тако се налази и у ове: широке плеће Крн. 23.

Зор. 456. лица му блидили Зор. 46. — У прономина с осно-
вом на чисто а: за ѿкне дкне годици М. 369. и на ја: мон М.
9. уз ријечи очи и уши свега времена (види под IV) и у оба
броја, која су већ споменута. — Тако и у прономина личнога
за прво лице постаје номинат. од основе ва: кѣ; агусатив
види под А. — У адјектива у сложеном облику састављао
се прономинални облик и с номиналним без промјене: сръ-
уѣи М. 9. доушѣи М. 88. али само у најстарије вријеме.
— Али још од XIII вијека изједначају се ови облици у свијех
ријечи средњега рода с истијем облицима мушких ријечи:
дкн стл М. 31. XIV вијека: .к. годица Пб. 35. XV вијека: за
ѿка дѣт годици, ком сѣ сръшнла М. 397. и послје: два личца
румена Ст. пис. 2, 53. два личца весела Ст. пис. 2, 67. два
суначца Ст. пис. 2, 382. гиздава два ока Ст. пис. 2, 490. два
уха Ст. пис. 4, 116. плѣћа Хект. 47. меју плѣћа Хект. 146.
два годишћа Вран. жив. 69. колина оба два Мрн. 172.

В. У женских ријечи основа такођер добива i, те бива
што и у ријечи средњега рода: а) од основа на чисто а: до
краја XV вијека: поуѣ Сав. 4. дкн пози М. 408. руци М. 236.
252. 318. 428. 488. по ѿбн страни М. 236. ѿбне странѣ М. 328.
дкн крзглн М. 380. 502. дѣт крзглѣ П. 125. дѣт литри Пб. 49.
.кк. литри М. 389. .к. кѣи М. 502. .к. зѣлѣ М. 502. дкн аспри
М. 527. на крају XV и XVI вијека само у неких ријечи: руци
Ст. пис. 1, 64. 2, 23. 24. 25. 36. 82. 110. 130. 212. 353. 5, 79.
Злат. 61. усни Ст. пис. 1, 239. 3, 273. 329. Гуч. 108. ријетко
у других: дкн кнѣи Збор. 34. дѣи воисци Стар. 3, 294. и
без промјене грленога гласа: дѣи воиски Стар. 3, 292. — б)
с основом на ја: до краја XV вијека: ѿбѣ Икани М. 11. дѣт
тисѣи М. 50. 232. 397. дкн тисѣи М. 428. 504. дѣт кѣи М.
176. ѿбѣ Гаднми М. 181. дѣт зѣи Пб. 56. .к. уѣи М. 502. дѣт
уѣици П. 18. и до половине XVI вијека: дкн мѣици Збор.
366. дѣи вриѣи Стар. 3, 237. основе на ја као да су пре-
лазиле међу оне на чисто а (види дат. и лок. јед. стр. 23-24.
52.): лѣпениѣѣ ѿбѣ М. 13. — У адјектива с основом на а: дкн
латинѣи а дѣи сръпѣи М. 107. дкн сребрѣи М. 372. дкн
крзглн сръбрѣи позлѣени М. 380. дѣт мѣи Пб. 56. и XVI вијека:
руци гиздави Ст. пис. 2, 293. руци прибијели Ст. пис. 2, 110.
дѣи вриѣи велици Стар. 3, 237. — У прономина с основом

Б. У женских ријечи: двије заповиједи Н. Рањ. 159. тако у ријечи која сада већ није женскога рода, него је прешла међу ријечи мушке с основом на а, било је још XVI вијека: обје длани Д. Рањ. IXб.

IV. Основе на сугласно. Ријечи с таквом основом прелазе у овијем облицима међу ријечи с основом на і:

А. мушке: камени; али су у овом облику с мушким ријечима у којих је основа на і опет прешле међу мушке с основом на а, као и у другим надежма: два камена М. 126. два танка прамена Ст. пис. 2, 419.

Б. женске ријечи: к. кјери П. 171. али су прешле међу женске с основом на а, те је најрије било: кис кјерте М. 544. а послације: ћере дв Зор. 96.

В. ријечи средњега рода: имени, али се у српском језику не наводи тако, него су те ријечи прешле међу средње с основом на а; само се у двије ријечи сачувао таки облик, које одбацују од своје основе крајње ес: очи и уши, уз које и придјевена ријеч стоји у двојини до краја XVII вијека: оуи мон М. 9. очи Н. Рањ. 176. моји очи Ст. пис. 1, 166. свети очи 188. очи твоји прилипи 315. милосрдни очи твоји 334. гиздави очи Зор 36. очи к земљи пригнути 17. очи његови Брн. 16. очи твоји 42. мили моји очи Стар. 3, 223. дв вије очи Злат. 906. очи твоји Вран. жив. 27. очи моји 48. здрави очи 31. јере су видли очи моји 110. моји очи Орб. 218. очи отешчали Банд. 85. очи упиљени Мрн. 36. видили очи моји Јерк. 30. очи лјепи, очи криви Мик. 349. очи повезани Андр. пут 191. оуши мон Стеф. 18. обје дв вије уши Град. дјев. 42. уши твоји Вран. жив. 24. уши отпрти Банд. 6. — али се обје ријечи у тијем облицима узимају и као да су женскога рода с основом на і (види и код дат. INSTR. ДВ.): тако око свршетка XIV вијека: злс оуи Шаф. Iseck. 129. и послације: очи ваше Ст. пис. 1, 4. Н. Рањ. 666. видјели очи моје Н. Рањ. 176. очи твоје Н. Рањ. 286. Збор. 336. плачне очи моје Ст. пис. 2, 425. тве очи приславне Ст. пис. 3, 472. плачне очи Ст. пис. 4, 451. очи моје Гуч. 154. очи ваше Банд. 56. очи отешчале Банд. 91. црне очи створени Крн. 4. дв вије црне очи Бун. 5. уши своје Н. Рањ. 23. ошље уши Ст. пис. 4, 142. обје дв вије уши ваше Град. дјев. 42. уши твоје Гуч. 230. Гунд. пс. 31.

уши нијесу чуле Орб. 297. уши своје Банд. 13. Обје ријечи долазе XVI вијека и у облику ријечи средњег рода, у којих је основа на а, изједначеном с обликом мушких ријечи; види напријед II. Б.

ГЕНИТИВ ДОКАТИВ.

Наставак је аус. од кога се аи у словенским језицима сажима у у (от), а з на крају отпада.

I. Основе на и. Крајње и у основи пред наставком отпада: синоу. Види још под V.

II. Основе на а. Крајње а у основи отпада пред наставком:

а) у мушких ријечи: генит.: апостолау Стеф. 9. крату М. 87. коноу М. 96. владичику М. 136. кметелику М. 158. кнезу М. 158. оца .кн. апостола М. 219. докат.: по дасю улоку Пб. 113. о .кн. встек Збор. 158. Види још под V.

б) у ријечи средњег рода: генит.: крату укоку М. 521. врху плећу Гуч. 205. докат.: на болину Ст. пис. 1, 10. на раму Ст. пис. 3, 283. по плећу Ст. пис. 1, 57. на плећу Ст. пис. 1, 101. али се номинатив двојине плећи узима као да је номин. мн. од основе на и, па се према томе наводи генит. и докат. мн., који долазе и за двојину: врх плећи Ст. пис. 3, 474. 4, 49. 73. 83. врху плећи својих Гуч. 206. докат.: на плећих Кам. 61. на твојијем плећима Андр. дев. 160. Види још под V.

в) у ријечи женског рода: генит.: моку отстну Сав. 9. оку страли М. 367. оку страли М. 390. рзку М. 338. ногу П. 130. докат.: на ногу скоку Стеф. 12. з рзку М. 306. П. 49. по рзку М. 349. 350. П. 94. — у двије ријечи тако свега времена: руку Н. Рањ. 22. Збор. 90. Радн. 69. ногу Збор. 74. Брн. 45. у руку Збор. 64.¹ Види још под V.

Тако је било и у адјектива у номиналном облику: сесту, али се у српском језику не наводи: сложени облик види ниже. — У прономина је остајала основа пједа баква је у једини, и још је добивала ј пред наставком: моку Сав. 9. укоку М.

¹ Неки писци XVII вијека пишу на крају х у генит. и у докат.: рзкух Див. XIIIб. Банд. 65. мику 126. ногух Банд. 156. мику 9. на ногух Банд. 111. Радн. 2.

521. **скою** М. 521. тако је било и у броју: **окою** Стеф. 2. али је у прономина самогласно које имају у генит. и локат. множине пред наставком продрло и у ове облике пред њихов наставак истиснувши им из основе самогласно, и то од свршетка XIV вијека: **нию** М. 219. 249. 356. 360. 364. 373. 393. 458. 462. 499. Пб. 22. 35. **гнгию** М. 385. **њију** Ст. пис. 1. 83. **нашию** Пб. 113. **овију** Ст. пис. 1. 92. тако, прем да значи множину: **свију** Ст. пис. 1, 83. Хект. 196. тако је и у бројевима *два* и *оба* основа каква је у дативу и инструменталу прешла и у ове облике од XV вијека: генитив за сва три рода: **окою** Пб. 55. М. 367. П. 147. **окою** П. 85. Д. Рањ. 27. Гуч. 42. **обих** М. 505. Ст. пис. 1, 92. 2, 402. 412. Хект. 5. Зор. 336. Крн. 4. **дехю** Зак. 32. М. 570. **двјеју** Д. Рањ. 426. Злат. 756. **двју** Ст. пис. 1, 79. 83. 89. Н. Рањ. 536. 171. Збор. 926. Зор. 32. Гуч. 136. Вран. жив. 73. Банд. 61. Мик. 215. Пос. 32. локатив за сва три рода: **окою** П. 135. **обију** Буд 18. Злат. 61. **дехю** Пб. 113. **двју** Н. Рањ. 556. Банд. 83.' прем да се оба броја тако находе свега времена а и данас, опет кад је двојина готово у свијех ријечи изашла из обичаја те се у велике замјењивала множином, прелазила су и та два броја XVI и XVII вијека у множину прономиналну, премда само двоје значе: у генит. и локат.: *двѣх, обѣх*, и у новијем локат.: *дѣјема*, види под V.² — У адјектива у сложеном облику саставља се прономинални облик **ю** с номиналним обликом одбацивши први свој слог: **скестою** М. 87. 136. али је из сложенога генитива и локатива множине самогласно које имају пред наставком прешло и у ове облике истиснувши њихово **оу** пред **ю**, и то од XIII или XIV вијека: **скестю** и **кѣселѣкнию** **крѣховнию** Стеф. 9. **зѣюкиню** М. 158. **оддѣригну** М. 249. таки облици долази XIII вијека мјесто акусатива: **скѣтню** М. 35. према томе је и XVI вијека: његовију Стар. 3. 327. — У личнијех прономина основе за прво лице *на*, за друго *ва* остају цијеле са завршетком *а* пред наставком добивајући само зијева ради ј: генит.: **кѣ** **плѣстѣ** **плѣю** М. 11. **сѣ** **снѣоу** **плѣю** М. 133. **сѣ** **прѣхѣзѣмоу** **бѣхѣни** **плѣю** **братѣю**

¹ Неки писци XVI и XVII вијека пишу *х* на крају у оба облика: **двѣјух** Град. дјев. 136. Банд. 44. Мик. 46.

² Кашић грам. 57-58 вели за генит. и локат.: *dvih vel dviju, obih vel obiju*.

М. 269. на окиъ наъ потриъ М. 505. немој нају мајку злорови хект. 126. до нају миле мајке хект. 16. глаголы моє да блюдетъ каю сръдъцє Сав. 4. по окию каю милости II. 85. сваки вају хект. 56. локат.: доухъ божји да поуієтъ на каю Сав. 5. гени тив у двојини долази и мјесто акусатива као што долази и у множини, XVI вијека: пушѣај нају хект. 16. али и за множину долазе оба ова облику и то не само исте облике замјењујући множини него и друге, на крају XV и XVI вијека: за генит. мн.: прид лицем вају свих Ст. пис. 1, 86. однеси тај бич од нају 245. господини нају 248. сазнајте дила вају 253. услиша нају молбе 338. кога вају во паде (Лук. 14, 5) Н. Рањ. 159. чудо видит' бише свим меу нами, гди рика тедише под нају ногами хект. 8. свих нају душ Чубр. 15. за акус. мн.: брани нају Ст. пис. 1, 27. прими свих нају 31. уфајє све моје постављам у вају 214. помилај нају 244. љубимо ми њих, они нају 204. за дат. мн.: против нају Ст. пис. 1, 22. платит' ће бог вају 82. за инстр. мн.: ких се сад меу нају спомена сва згуби Д. Рањ. 58. и XVII вијека на лази се мјесто акус. мн.: нају Јерк. 7. 93.¹

III. Основе на i. Крајње кратко i у основи бива дуго, те у словенским језицима остаје кратко: обитилију Н. Рањ. 1076. отајностију Гуч. 25. преију Вран. жив. 68. али на та сва три мјеста стоје ти облици за множину.

IV. Основе на сугласно. Наставак приступа к основи: племєнъ М. 248. али како су таке ријечи у другим падежима прелазише међу оне с основом на i, прешле су онамо и у овијем падежима двје с окрњеном основом, т. ј. без крај њега ес: генит.: очию Сав. 10. Ст. пис. 1, 174. Н. Рањ. 736. Збор. 17. Зор. 7. Брн. 276. Злат. 976. Вран. жив. 18. Банд. 5. зшию Збор. 106. Банд. 5. локат.: у очију Н. Рањ. 56. Банд. 47. Крп. 96. Радн. 24. по очију Стар. 3, 264. Злат. 59. по ушију Ст. пис. 1, 263. на ушију Гунд. суз. I, XXXI. у ушију Банд. 213.² ође се ове ријечи узимају у том облику и за множину: с тисућу очију Д. Рањ. 38. седам очију Банд. 232. али се

¹ Кашић грам. 69 вели: s памі vel s пају.

² Неки писци XVI и XVII вијека пишу x у оба облика: на очијух Град. дух. 43. очијух Банд. 63. у ушијух Град. дјев. 39. Банд. 5.

облици *очи* и *уши* узимају као да су номинат. мн. с основом на *і* женскога рода, па се према томе находн генитив и локатив мн., који долазе и за двојину: генит.: врх *очи* Ст. пис. 2, 467. од *очи* твојијех Ст. пис. 3, 456. с *очи* слипих Ст. пис. 4, 476. *очи* Д. Рањ. 716. из *мојих* *очи* Гуч. 278. лијених *не* *очи* Злат. 56. из *очи* Злат. 81. *очи* мојијех Гунд. пс. 9. из *очи* *мојих* Андр. пут 407. једном има и *оч* Андр. пут 186. али би могла бити и погрјешка. локат.: по *очих* свих Д. Рањ. 83. и новији локат.: у *ушима* *мојијем* Андр. пут 344.

У. Прем да су се ова оба облика двојине у неких рјечи дочувала до данас, опет су се оба не само у других рјечи него и у тијех од XV вијека почела замјењивати другим облицима:¹

1. Мјесто оба ова падежа, кад су с приједлогом, долази номинатив двојине с приједлогом од XV вијека, онаки *какав је* кад био: мјесто генитива: *одъ момъ два дѣла* М. 532. *ода два чловјека* Н. Рањ. 796. од ова два начина Орб. 90. 124. након два дни Орб. 196. з оба бока Мрн. 54. до два *годища* П. 103. с оба ока Ст. пис. 1, 184. *s obě strani* М. 386. од руци Ст. пис. 2, 467. руци ван Злат. 146. с обје двије стране Ст. пис. 4, 440. с обе стране Мрн. 46. са дви стране Мрн. 50. од двије оштрине Радн. 57. из двије ствари Град. дух. 80. — мјесто локат.: *з два сѣвъла* М. 407. *з тази обои листа* Пб. 55. на колини Ст. пис. 1, 209. у оба два творења Д. Рањ. VIII. *з двѣ оръманице* П. 135. по два дни Н. Рањ. 896. у ове двије заповиједи Н. Рањ. 159. тако уз број који стоји у генитиву или локативу двојине налази се у номинативу двојине рјеч којој се број каже: од лица *обију* Крн. 4. на *обију* колини Буд. 18.

2. Оба се падежа двојине замјењују истијем падежима множине:

а) број *стоји* у двојини, а рјеч којој се број каже у множини: за генит.: *одъ обѣю страна* П. 147. са страна *обију* Ст. пис. 2, 402. *одъ двию старнехъ съседѣ* Збор. 50. *одъ двию братислава* 92. *двию ствари* 6. *обију* синак Зор. 336. *двiju* па-

¹ У броју *дванаест* и *уза њ* почела су се оба ова облика губити још XIV вијека: *отъ скетыхъ .лн. апостолъ* М. 167. испореди додатак четврти.

стиров 50. од ових двију младѣх 32 веселих двеју звизда Злат. 756. од објеју реченијех дуга Гуч. 42. овијех двију светијех го-сноја 136. оних двију братинац Вран. жив. 28. од ових двију младица 73. са обију двију стран 37. тизих двију дан Банд. 129. од двију страна Мик. 215. от дѣвх дръгис стѣри Пос. 32. — за локат.: на ногах обију Злат. 61. у двију ријечијех Мик. 46.¹

б) број се не каже изријеком, него ријеч којој се сачувала двојина стоји у двојини, а придјевена јој долази у множини: за генит.: изъ нашихъ рѣкъ М. 338. руку твојијех Н. Рањ. 22. одъ рѣкъ анѣсосѣнѣхъ Збор. 90. ногу његових Брн. 45. његовије руку Радн. 69. мојих очију Ст. пис. 1, 174. очију мојијех Н. Рањ. 736. Злат. 97. оуно твоиѣхъ Збор. 17. очију мојих Зор. 7. очију твојих Брн. 276. очију његових Вран. жив. 18. очију мојих Јерк. 16. из очију твојих Каш. 64. одъ монѣхъ вѣнѣ Збор. 106. — за локат.: ѣ каиѣхъ рѣкъ П. 49. ѣ твоиѣхъ рѣкъ Збор. 64. у очију нашијех Н. Рањ. 56. по очију његовијех Банд. 64. у очију твојије Радн. 24. у ушију мојијех Град. дјев. 104. у ушију мојих Банд. 5.² у очију својима Радн. 41.

в) број се не каже изријеком, него се мисли двоје, али се двојина замјењује множином: несокихъ синока М. 380. родитѣла М. 390. одъ слѣга ки, одъ стѣста и одъ Михоуа П. 85. од усап својих Н. Рањ. 166. од главе до нѣта Збор. 72. Ст. пис. 2, 342. мојијех рамена Ст. пис. 3, 474. у усап твојијем Андр. пут 160. тако се замјењивала двојина множином и у ријечи у којих се сачувала двојина до данас: генит.: твојих рук Ст. пис. 1, 20. рука његовијех Н. Рањ. 35. Град. дјев. 118. од твојијех рук Ст. пис. 5, 79. од рук твојих Хект. 396. из рука мојих Злат. 76. из твојијех рука Гуч. 266. божјих рука Гунд. суз. II, LVI. рука твојијех Бун. 19. Андр. дев. 29. рука Каш. 101. Мик. 420. прострѣв колина ног Ст. пис. 1, 37. од главе до нога Збор. 83. ног твојих Банд. 174. нога Каш. 66. Мик 421. — локат.: ѣ нашихъ рѣкахъ М. 369. у руках ових Ст. пис. 1, 37. у руках својијех Н. Рањ. 117. ѣ рѣ-

¹ Гријешком стоји локат. мјесто генит.: близѣ ѡбѣю рѣсѣнѣхъ листѣхъ Пб. 55.

² У оба је пошљедња примјера наштампано ушпијух.

каѡ тронехъ Збор. 636. у рукаѡ мојих Ст. пис. 2, 243. у твојијех рукаѡ Ст. пис. 3, 454. у рукаѡ својијех Ст. пис. 4, 46. на рукаѡ му Хект. 256. да ми те у рукаѡ имати Д. Рањ. 986. у рукаѡ онога Буд. 111. у рукаѡ држећи не упусти Зор. 38. у рукаѡ држим те Злат. 266. на рукаѡ својијех Гуч. 154. у рукаѡ имали Вран. жив. 110. у рукаѡ мојијех Орб. 85. у рукаѡ Гунд. суз. I, XXXI. у рукаѡ његових Банд. 144. на рукаѡ својих Каш. 84. умријети кому на рукаѡ Мик. 728. на ногаѡ Ст. пис. 1, 51. стоише на ногаѡ Збор. 1176. на ногаѡ Град. дјев. 147. Мик. 287. при ногаѡ господњих Банд. 221. у твојијем рукаѡ Андр. пут 17. 242.

г) број се изријеком каже, али и сам прелази у множину, прем да само двоје значи: тако само у неких књижевника XVI и XVII вијека: генит.: двих пораженых Зор. 32. од двих вил 33. од првих двих 36. из обих рук 31. с обих стран 71 двих мисеци Буд. 137. 140. са двих стран Мрн. 53. обих 34. с обих стран 57. двих узроков Глав. 89. — локат.: у ових двих заповиди Банд. 174. и новији локатив мн. изједначени с дативом и инструм.: у овијем двјема заповиједима Андр. пут 31.

ДАТИВ ИНСТРУМЕНТАЛ.

Наставак је за оба облика ^mbhjams као у дативу множине; али му је а дуго: bh глас у словенским језицима m, а јотнада, дуго a у словенским језицима бива кратко, крајње s отнада, а за њим y m: тако наставак гласи ма. bh = m

I. Основе на п. Крајње п у основи слабећи у словенским језицима постаје ѣ, ка којему приступа наставак: полѣ-ма; али су ријечи с таким основом прешле у та оба облика међу мушке ријечи с основом на а, те још у старом словенском језику има стѣно-ма. Види II.

II. Основе на а:

A. У ријечи мушкога и средњега рода: крајње а у основи кратко будући гласи у словенским језицима о, које се у основа на ја предњега гласа ради мијења на е: к такој основи приступа наставак: а) у дативу: у мушких: до краја XIV вијека: братом М. 226. властелином М. 156. господином М. 26. Коном М. 96. родителем М. 26. XV и XVI ja

вијека: братицема М. 510. манастирома М. 556. филозофома Стар. 3, 225. чловикома Стар. 3, 306. — б) у инструменталу: у мушких: .кн. апостолама М. 225. 250. 379. .кн. страницима М. 459. пукома Стар. 3, 261. витезома Стар. 3, 230. налази се а на крају основе, које је јамачно прешло из номинатива дв., ако је добро наштампано: кондџрама Пб. 125. — између мушких и средњих налази се на крају XIV и XV вијека према ријечима с основом на и (види I): .кн. апостолама М. 450. усељама П. 18. а у *плеће*, којему се номин. дв. *плећи* узима и као номин. мн. од основе на *i*, јамачно према ријечима с основом на *i* (III) има у INSTR. дв.: *плећма* Ст. пис. 3, 173. 5, 70. 271. 323. 324. истој се ријечи и номинатив двојине *плећи* узима за основу множине, којом се двојина замјењује (види и генит. локат. дв.): за *плећма* његовијема Орб. 267.

Б. У женских ријечи: у основи дуго а на крају остаје у словенским језицима кратко: а) дат.: *страмама* М. 375. ногама Н. Рањ. 866. рукама Злат. 616. — б) INSTR.: *мидџицима* М. 65. *оустицима* Стеф. 4. рукама Ст. пис. 2, 77. ногама Мик. 38. дивојкама Банд. 58. али од када и у множини датив и инструментал имају на крају а (види напријед стр. 100. 124-5) од тада се у ових облика не разликује двојина од множине. Једном се налази XVII вијека са и (ѣ) на крају основе, које ће бити узето из номинатива двојине у INSTR.: уснима Мик. 224. а једном без а пред наставком XVI вијека: *очицма* Ст. пис. 2, 251.

У адјектива је у номиналном облику било за сваки род онако како је било у супстантива: за мушки и средњи: *доброма*, за женски: *прозорлицима* М. 72. сложене облике види ниже. — У *прономина* су оба падежа једнака за сва три рода, а основа им се шири на крају онако као у множини у истим облицима, а тако се шири и бројевима *два*, *оба*: дат.: *ма* Сав. 4. Стеф. 13. М. 23. 158. 462. *нима* (с приједлогом и без приједлога) М. 248. 462. 513. Злат. 43. *обонма* П. 178. *сима* М. 134. и *сисима* М. 156. *твомма* Сав. 9. INSTR.: *тѣма* с даним *ј*: *тѣмаи* Пб. 125. *самима* Банд. 58. *нима* (с приједлогом и без приједлога) Пб. 22. Град. дјев. 16. Зор. 27. Злат. 456. Гуч. 136. *кима* Ст. пис. 2, 500. *мојима* Ст. пис. 1, 8. *нашима* М. 530. основе су на *ја* прелазиле и у двојини у оба

падежа међу основе на чисто а као и у множини: мојијема Н. Рањ. 866. сконем Збор. 46. твојијема Н. Рањ. 38. Ст. пис. 5, 75. Бам. 26. којијема Гуч. 10. Андр. дев. 87. и у оба броја као у прономина с основом на чисто а: за сва три рода једнако у оба падежа: двѣма кратѣнцѣма М. 510. двѣма мѣдѣницѣма М. 65. обѣма услѣма П. 18. тако: двѣма Н. Рањ. 69. 157. Збор. 4. 36. 1106. Д. Рањ. 266. Злат. 25. Гуч. 10. Андр. пут 261. двима Ст. пис. 1, 45. 69. 91. 4, 294. Стар. 3, 306. Буд. 40. Вран. жив. 72. Банд. 58. 172. 211. Кап. 79. обѣма М. 394. објема Н. Рањ. 189. Ст. пис. 3, 204. 383. 4, 91. 118. 162. 387. 5, 22. 146. 248. обима М. 375. Ст. пис. 2, 44. Зор. 326. 42. Злат. 86. Вран. жив. 97. 114. Бун. 42. Мрп. 175. обима двима Ст. пис. 1, 79. број два за мушки и средњи род долази XVII вијека и са а на крају основе, које је прешло у ове облике јамачно из номинатива: двама учеником Радн. 44. двама господаром Радн. 44. меу двама аколиту Банд. 81. с двама осталим Мик. предгов. другијем двама (инстр.) Радн. 38. двама словима Мик. грам. 5. обадвама Мик. 357. та су оба броја у овијем облицима прелазила и у множину као у генитиву и локат. (види напријед) XV и XVII вијека: двим, обим, двими, обими,¹ види под. V. — У адјектива се у сложеном облику саставља прономинални облик им с номиналним као у множини, за мушки, средњи и женски род: доухоким М. 72. любазим М. 72. скетим М. 91. келким М. 134. достокрним згоди М. 156. тако и негоким М. 226. и према прономиналном: срѣдѣм П. 104. бијелијема Ст. пис. 2, 421. — У личнијех прономина основе за прво лице на, за друго ва остају цјеле са завршетком а пред наставком: нам М. 301. кѣм Сав. 4. али је датив био и с акусативом једнак: мирѣ кѣ коѣм Сав. 5.

III. Основе на і. Од крајњег і бива у словенским језицима ь као у инструменталу множине, те к такој основи приступа наставак: пѣтѣма, костѣма; али се ти облици не налазе у српском језику у изворима које употребих. Види IV. V.

IV. Основе на сугласно. Прелази у овијем облицима међу основе на і: кѣм Збор. 46. — Ријечи око и ухо пре-

¹ Кашић грам 58. 59. има за датив само двим, обим, а за инструментал: „s dvimi vel dviju“, „s obimi vel obiju.“

лазе такођер онамо, али им у основи остаје и на крају које имају у номинативу, и мијењају средњи род на женски: прозорликима очима М. 72. очима Н. Рањ. 38. зенима Збор. 996. Стар. 4, 115. Вран. жив. 33. обје се ријечи у том облику употребљавају и за множину: очима људскијем Радн. 29. очима умрлијем Андр. дев. 119. сврбећими ушима Банд. 17. основа коју имају у двојини узима се и за множину: очими мојима Ст. пис. 1, 8. и окрњено: прид очим Д. Рањ. IX. Андр. нач. 50. пут 159.¹

V. Ова су се оба облика замијенила другима онако као и генитив и локатив:

1. Мјесто оба кад су с приједлогом долази номинатив двојине с приједлогом од XV вијека онаки какав је кад био: с њ. к. ножа Пб. 73. с два каменка М. 380. 384. Пб. 92. с два камена Пб. 103. спећи међу два витеза Н. Рањ. 1846. с два вијенца Ст. пис. 3, 204. с два образа и двоја језика Д. Рањ. 77. — з две сти Збор. 75. с два срца Д. Рањ. 1206. — с две псуи Пб. 73. с две рибе Ст. пис. 1, 80. с двије дјевојнице Н. Рањ. 67. с двије тисуће Ст. пис. 5, 281. 290. с двије поглавите врсте Злат. предгов. 1.

2. Оба се падежа двојине замјењују истијем падежима множине:

а) број стоји у двојини, а у множини ријеч којој се број каже, такођер од XV вијека: за дат.: темь двема тръгок-цсмь П. 138. тим двима Ст. пис. 1, 91. двима њим 45. ким обима двима 79. двјема господаром Н. Рањ. 157. двјема старцим 69. двемь уокикомь Збор. 4. ка двемь носкиѣсмь 36. ка двима бисним баком Вран. жив. 6. обима твојим родитељем 97. тако јим обима главе одсикоше 114. двима господином Банд. 172. двима лупежем Каш. 71. двима учеником 79. двјема госпарим Андр. пут 261. двама господаром Радн. 1. двама учеником 44. — двемь сестрамь Збор. 1106. двемь женамь 1106. војскам ратним двима Стар. 3, 262. којијем објема Гуч. 122. — за INSTR.: двима гриси Ст. пис. 1, 69. ониземь двемь зусици Збор. 1156. двима танци прами Ст. 2, 505. објема закони Ст. пис. 3, 204. с оними двима својими друзи

¹ Налази се XVII вијека и локат. мјесто INSTR.: прид очију Каш. 39. 45.

Вран. жив. 72. меу двима војници Банд. 211. -- двјема крили Гуч. 10. кољени обима Ст. пис. 5, 19. з двима оними помањкаји Буд. 40. с овијем двима словима Там. 13. с двјема словима 216. — двјема веригама Н. Рањ. 1846. објема рукама Ст. пис. 3, 383. 4, 91. 118. 162. с двима самима дивојкама Банд. 57. двима веригама 211. двјема хвалам Злат. 25. рукама обима Мрн. 175. — мјесто инструментала датив, којим се и иначе замјењује инструментал: двама ухом Радн. 19.¹

б) број се не каже изријеком, него ријеч којој се сачувала двојина стоји у двојини, а придјевена јој долази у множини од XIV вијека: дат.: свијетлијем очима Ст. пис. 5, 342. очима твојим Брн. 276. ушима мојим Вран. жив. 33. твојијем очима Андр. дев. 172. — инстр.: рукама нејаким Ст. пис. 4, 430. мојими рукама Злат. 23. с јацим рукама Злат. 11. нашим оцима II. 10. плачними очима Ст. пис. 1, 172. Зор. 606. оцима мојим Збор. 946. плачнијем очима Ст. пис. 5, 50. прид очима божијим Брн. 676. очима мојим Хект. 6. 446. овим очима Злат. 80. прид очима твојијем Град. дјев. 183. прид очима његовими Буд. 12. очима телеснијема Гуч. 103. твојими очима Вран. жив. 19. прид очима његовијем Орб. 64. прид очима господњими Банд. 247. овими очима Мрн. 31. очима твојими Јерк. 65. својим очима Бун. 10. прибистријем твојијем очима Андр. пут 87. твојијем очима Радн. 25. з дигијетнема ушима Збор. 996. ушима нашим Банд. 195. овими ушима Мрн. 31.

в) број се не каже изријеком, него се мисли двоје, али се двојина замјењује множином од XIV вијека: сь прѣкзлю-гисниши синови кравекъства ми, Мъркомъ и Андрѣашемъ М. 180. синовомъ М. 380. тако и у ријечи у којих се сачувала двојина долази и множина мјесто двојине: дат.: ногам мојијем Н. Рањ. 85. ногам мојим Банд. 74. рукамъ његовим Банд. 47. рукамъ мојим Андр. пут. 353. очицамъ Ст. пис. 2, 393. — инстр.: својими рукама Ст. пис. 1, 47. прихитримъ рукама Ст. пис. 2, 89. понесе га сконеси рѣкани Збор. 118. рѣкани мојимъ 83.

¹ Пред инструменталом од *сто* налази се XVII вијека номинат. од *два* средњега рода: са *два* стима својими јунаци Вран. жив. 12. са *свими* *два* стима витези својими 12. тако је број пред *сто* престајао мијењати облик.

руками твојијема Ст. пис. 5, 176. руками твојијема Ст. пис. 5, 75. руками својијема Гуч. 240. мојим руками Злат. 93. овим руками Злат. 27. својими руками Врап. жив. 75. твојијем руками Андр. дев. 93. ногами његовијема Н. Рањ. 156. исмон кретати глакомь ни рѣками ни ногами Збор. 24. ногами тлачиш Врап. жив. 29. ногами мојими Банд. 75. твојијем ногами Андр. 40. за плећи његовијем Орб. 266. очими мојима Ст. пис. 1, 8. мјесто инструментала датив, којим се и иначе замјењује инструментал: пред ногом Исукрстовијем Град. дух. 32. прид твојијем ногом Андр. пут 106.

г) број се изријеком каже, али и сам прелази у множину: дат.: разбојником обим Ст. пис. 1, 189. двим братом Мрн. 124. обим нам двим Мрн. 77. — INSTR.: меј двими друзи Зор. 316. колицима обими Ст. пис. 1, 43. обими руками Зор. 32. међу двисми зкиерми Збор. 69. обими очима мојим Зор. 26.

III

ТРИ ЧЕТИРИ.

Имали су падеже у множини као ријечи с основом на i, и то за мушки род као мушке, а за женски и средњи род као женске:

Номинатив. За мушки род до XV вијека: триє сине М. 59. триє братици М. 563. 565. кси триє Стар. 4, 74. и избадивши и XIV и XV вијека: триє М. 99. Пб. 53. 57. без крајњега је од XIV вијека према ријечима с основом на а, међу које су прелазиле оне с основом на i: три камене М. 130. три помси М. 408. три синове М. 496. ски три М. 496. 544. Пб. 128. кцици три М. 498. три Михоскићи М. 544. три дѣли П. 152-3. број четири и не долази са е у српском језику: четири камени М. 70. — за женски род: три лажнице М. 408. четири тиске М. 339. 407. Пб. 69. — за средњи род: три ста М. 69. 229. четири ста М. 251. — тако уз оба броја ријеч којој број показују долази у номинативу до половине XVII вијека: три мисеци Ст. пис. 1, 64. мужи они три Н. Рањ. 123. три коници Збор. 456. три бози Ст. пис. 3, 430. три дуси пакљени Ст. пис. 4, 92. сви колици три завјети Град. дјев. 123. три начини алити три пута Град. дух. 7. три пастири Зор. 60. три саници 606.

они три дјетићи Брн. 286. три краљеви Гуч. 304. три младинци Вран. жив. 73. нијесу прошли три дни Орб. 19. ови три мужи Банд. 126. три мудри краљи Каш. 95. ови три језици 65. три младићи вржени 88. четири дни ве су Н. Рањ. 786. четири кони биели Збор. 13. четири господари Збор. 816. четири страсти Брн. 46. четири витези Вран. жив. 61. четири умори Орб. 73. четири мисеци Банд. 56. од XV вијека ријеч којој се број каже долази и у номинативу двојине: четири комаџа Пб. 74. поглавита три завјета Град. дјев. 119. три су уреса Орб. 295. тако и ријечи женскога и средњега рода: прѣије али ти урешења јесу четири Орб. 295. три лита Банд. 112. четири лита Мнк. 37. број четири од XV вијека крњи се губећи на крају и: четир ста П. 147. четир дести Пб. 69. (испoredи акусатив).¹ тако окрњен још је избацаивао и пред р: четр ста Ст. нис. 1, 22. 63. Гуч. 87. четр дести Град. дјев. 169. четр десет Банд. 14. (испoredи акусатив). окрњеном четир биће додано е: XVI вијека: четири лита Стар. 1, 230. (испoredи акусатив). тако ће додано е имати: трије сти (300) Ст. нис. 3, 464. уз ријечи средњега рода долази четир са а на крају у споменику XVI вијека, а то ће бити изједначено с осталијем ријечима средњега рода: четира лита Стар. 3, 240. 289. четира ста 225. 226. 234. што у истом споменику има и четира тисућа 293. биће и тисућа узето у средњем роду, као што има и три тисућа 320.

Генитив. Мјесто генитива долази од првијех времена локатив мијешајући се с прономинима у којих су та два облика једнака: тако до XV вијека: трехъ сѣдъ М. 25. трехъ мѣстъ М. 256. П. 72. трехъ тисѣхъ М. 389. трехъ тисѣхъ М. 392. оуѣ реченѣхъ трехъ Пб. 23. 57. оуѣ всѣхъ трехъ листовъ Пб. 59. трехъ братѣмѣ Пб. 129. оуѣ четирехъ евангелистъ М. 124. 132. оуѣ четирехъ сѣдѣхъ М. 256. таки облици у три не прелази преко XV вијека, а у четири налази се и у почетку XVI вијека: четирехъ живин Н. Рањ. 179. — Од свршетка XV вијека до краја XVII долази и мјесто е пред наставком, а то ће бити према прономиналном облику с основом на ја: лит трих Ст.

¹ Што има и трѣ литре М. 372. ту ће бити и само написано мјесто и, као што има на истој страни и Прѣисѣвъ.

пис. 1, 33. трих дан Буд. 41. трих вигов Мрп. 22. нас трих (мјесто акусатива) Мрп. 33. трих дан Глав. 105. од четирих састав Стар. 3, 316. од четирих елемената Орб. 38. њих четирих Банд. 226. у четири долази XVI вијека и ије пред наставком, а то ће бити опет изједначено с прономинативним обликом с основом на чисто а: са свихъ љетирнихъ страна Збор. 27. овијех четиријех ријечијех Мик. грам. 33. тако XVII вијека и у три: отъ трихъ (читај тријех) Мат. 93. — Од XVI вијека до краја XVII долази и у двојини: трију Н. Рањ. 62. од овијех трију Н. Рањ. 156. трию Збор. 4. Стар. 4, 112. трију главнијех непријатељ својијех Град. дух. 10. овијех трију завјета Град. дјев. 122. од овијех трију начина 163. од трију њих Буд. 51. трију сил 33. од ових трију ствари Брп. 40. од трију краљих 69. од светијех трију краљева Гуч. 302. трих Див. XV. Пос. 186. од овијех трију Мик. предгов. четирију живина Н. Рањ. 1976. са свих четирију („četirju“) стран Ст. пис. 1, 243. од четирију годишта Вран. жив. 47.¹ Од овога генитива двојине, кад двојина ослаби, поста на ново генитив множине одбацивши ју (као генит. мн. очи према генит. дв. очију): XVI и XVII вијека: од три краљева Гуч. 303. од овијех четири мјеста Орб. 104. од осталијех четири дијела бесјед Мик. грам. 46. од овијех четири врста Мик. грам. 16. — Како бива у двојини, тако и овдје иза приједлога мјесто генитива долази номинатив а ријеч којој се број каже у номинативу двојине онаком какав јест, и то од XV вијека: без љетирнихъ М. 479. од три лета Збор. 26. до три дни Ст. пис. 4, 92. од све три Ст. пис. 5, 280. с те три 271. наконъ три годишта Вран. жив. 74. од тридести и три годишта Орб. 17. од ова четири елемента Орб. 16. након три дни Банд. 88. од четири струке Мик. 36. и окрњени номинат.: након четр дни Каш. 39.

Датив. До половине XVI вијека: трехъ братицехъ М. 477. 510. трехъ спинохъ Пб. 100. 125. трехъ тръжничехъ Збор. 1716. трехъ дискрипцихъ Збор. 1716. љетирехъ класелохъ М. 108.

¹ Кашин грам. 59 вели: trih vel triju, а стр. 60 само четирих. — Неки писци XVI и XVII пишу x на крају: тријух завјета Град. дјев. 120. 122. 144. ових тријух Банд. 170. од четијух витар Банд. 121. а има и четриху Банд. 201.

четиремъ кзкимъ М. 356. 360. 373. 595. Пб. 86. 89. Од XV вијека додавало се на крају *а*: трѣма синокомъ М. 409.¹ тако и XVI вијека: божницами *трѣма* Ст. нис. 4, 447. онијем *трѣма* врстам Град. дјев. 84. мјесто *е* пред наставком долази и онако као у генитиву од свршетка XV вијека: *трим* Ст. нис. 1, 124. *трим* чедом Чубр. 46. *трим* Каш. грам. 59. Глав. 27. *четирим* саставом Стар. 3, 316. *четирим* стварам Буд. 5. *четирим* ангелом Банд. 232. и тако се облику додаје на крају а, а то ће бити из двојине као у генитиву: *четирима* од витеза Н. Рањ. 184. *четирима* ангелом Н. Рањ. 200. *трима* грихом Пос. 186. *овијем* *трима* Пос. 186. — у *три* мјесто *е* долази и *иѣ*, које ће бити прешло из номинатива: *трѣмъ* Стар. 4, 78. и таки облик долази с доданим *а* XVI и XVII вијека, а у то ће вријеме *ије* бити према прономиналном облику: *онѣмъ* *трѣмъ* *иѣмъ* Збор. 40. *тријема* Ст. нис. 4, 447. *тријема* учеником Орб. 121. *тријема* крепости (sic) 294. — Мјесто датива долази и *инстр.* XV вијека: *трѣми* *синокомъ* Пб. 125.

Акусатив. До краја XV вијека: *три* *улокъке* М. 42. *на три* *кръсте* М. 92. *на три* *орахе* М. 92. *три* *дни* М. 191. *на три* *дѣле* М. 409. *три* *дѣкѣте* П. 108. *на три* *комѣте* Пб. 61. *устири* *свиѣнгелѣсте* М. 35. 275. 468. *устири* *дѣкѣте* М. 479. 504. *устире* *дѣндре* П. 108. тако до краја XVII вијека долази уз број у *акусативу* и *ријеч* *којој* *се* *број* *каже*: *три* *мѣсеце* Ст. нис. 1, 5. *три* *зимѣ* 20. *три* *дни* 268. *три* *крухе* Н. Рањ. 1346. *три* *мјесеце* 138. *три* *народе* Збор. 136. *три* *граде* 336. *три* *краље* Ст. нис. 3, 309. *три* *скоке* 247. у *три* *дијеле* Град. дух. 8. *исте* *три* *завјете* 119. *за три* *дни* Д. Рањ. 746. *Хект.* 3. *три* *јуначке* *добре* *коње* *Хект.* 12. *на три* *дијеле* Брн. 546. *три* *краљеве* Гуч. 303. *за три* *дни* Банд. VI. *оне* *три* *краље* Јерк. 25. *на три* *дѣле* Каш. 83. у *три* *дни* Мик. 746. *за три* *разлоге* Глав. 25. и кад је у имена *акусатив* једнак с *номинативом*: у *три* *дѣли* Буд. 4. *чини* *три* *дѣли* *суди* Вран. жив. 75. *три* *облоци* *учине* 112. — *четири* *дијеле* Н. Рањ. 1106. *четири* *анђеле* Збор. 546. *на четири* *начине* Глав. 27. — број

¹ Писарском гријешком има *ѣ* мјесто *е*: *трѣма* Пб. 98. у истом споменнику има и *сръбра* Пб. 97.

четири крњи се губећи крајње и од XV вијека: устир̃ динаре II. 108. тако окрњен још је избацавао и и пред р: по четр стране Ст. пис. 3, 39. облику тако на један или на оба начина окрњеном додавало се на крају е: четире криности Ст. пис. 1, 100. четире ноге Збор. 7. на четире стране 68. четире ступе Стар. 3, 259. по четр̃е (četaře) путе Брн. 12. 296. четр̃е (četaře) Вран. жив. 22. — Од XV вијека уз ове бројеве долази и у двојини ријеч којој број показују: Мројске три брата II. 152. у три дјела Гуч. 9. 113. у три уборка Банд. 24. к̃ .д. свангелнста М. 295. 299. 316. Пб. 95. нл̃ .д. месеца Пб. 114.

Инструментал. XIII и XIV вијека: трѣмн̃ мѣсеци М. 55. устир̃мн̃ свангелнсти М. 220. први број од XIV вијека долази са е пред наставком: тремн̃ М. 172. Од XV вијека до краја XVII долазе оба броја са и пред наставком онако као у генитиву: трѣмн̃ Стар. 4, 134. трѣмн̃ начини Буд. 158. трѣмн̃ кулама Мрн. 31. оними трѣмн̃ напасти Каш. 98. устир̃мн̃ М. 248. четирѣмн̃ риками Стар. 3, 285. с четирѣмн̃ ручицама Зор. 45. оними четирѣмн̃ прѣијама Каш. 77. четирѣмн̃ начини Глав. 27. Од почетка XVI вијека долазе оба броја и са а на крају мјесто и јамачно према двојини: четирѣма Н. Раѣ. 246. с трѣма редовници Хект. 7. прид трѣма Вран. жив. 23. с трѣма свиѣма Банд. 111. трѣма чавли Јерк. 79. број три тако са а на крају али још са е пред наставком долази такођер XVI и XVII вијека: трѣма начиним Град. дух. 16. трѣма путим Град. дјев. 112. међу трѣма 135. с овѣјем трѣма словима Ђам. 15. а XVII вијека и са ије пред наставком једначећи се с прономиналним обликом: окнѣма трѣма Див. 36. и без икакога вокала пред ма: прид четирѣма живинама Банд. 14. четирѣма рукама Банд. 128. — XV вијека у оба броја долази и номинатив мјесто инструментала а ријеч којој се број каже у инструменталу с приједлогом или без приједлога: са устири каменн̃ М. 386. Пб. 50. 56. с̃ три сафѣни Пб. 56. с устири капцѣм Пб. 69. устири свангелнсти М. 446. са три дитићи Ст. пис. 1, 276. Од XVI вијека уз приједлог долазе бројеви у номинативу а ријеч којој се број каже у номинативу двојине: с ове три Ст. пис. 5, 272. међу ова три завјета прво мјесто држи Град. дјев. 135. с четири слова Орб. 4. с четири ријечи 55. с четири истине 99. с четири прѣије 295.

Локатив. До краја XV вијека: по трехъ листѣхъ П. 168. по овиѣхъ ѡстатѣхъ М. 256. у ѡстатѣхъ биће само написано и мјесто е. Као у генитиву тако и у овом падежу долази и мјесто е пред наставком XVI и XVII вијека: четириѣхъ Стар. 3, 316. четириѣхъ Каш. грам. 60. долази и ије (види код генитива): и триѣхъ (читај тријех) Мат. 16. а три долази и у двојини XVII вијека: у трију киѣхъ Вран. жив. 21.' — Иза приједлога мјесто локатива долази номинатив а ријеч којој се број каже у номинативу двојине од почетка XVI вијека: када би по три дни Н. Рањ. 296. уздржи се у три славе Орб. 279. стоји у три вијенца 280.

IV

ПЕТ—ДЕСЕТ.

Бројеви су пет—десет имали неке падеже као имена с основом на i а неке као имена с основом на сугласно. У српском се језику номинатив јед. сачувао до данас; од остатѣхъ су се падежа држали ови овако:

Генитив једине иза приједлога замјенио се номинативом још од XIII вијека: пѣтѣхъ годѣхъ пѣтъ на десетѣ М. 38. пѣтѣ седѣмъ лѣтъ Збор. 316. ѡдъ седѣмъ дѣтъ 45. од седамъ годишѣ Град. дјев. 147. на кон шестъ литъ Вран. жив. 67. од другѣ седамъ годишѣ Андр. пут 295. а тако и без приједлога XVI вијека: у похвалу седамъ пѣсѣни покорѣниѣхъ Ст. пис. 5, 104.

Датив једине замјенивао се дативом мн. прономина лним са и пред наставком као у прономина с основом на ја, те је и ријеч којој се број каже стајала у истом падежу: од XIV вијека допируѣхъ у XVII: пѣтѣмъ кѣстѣломъ М. 108. седѣмъ даромъ Буд. 33. и прѣмъ седѣмъ заповѣдемъ 51. десетѣмъ дивѣцамъ Банд. 253. од XVI вијека додавало му се а на крају: и десетѣма дјевицама Н. Рањ. 222. шестѣма Ст. пис. 5, 104. седѣмѣма црквама Банд. 227. од XVI вијека долази са ије мјесто и као у прономина (с основом на ја стр. 196): седѣмѣма црквама Н. Рањ. 1966. десетѣма дјевицама Н. Рањ. 1736. десетѣма копѣнѣкомъ Збор. 83. XVI вијека замјенивао се номинативом јед., а само

¹ Кашањ. грам. 60 вели: *trih vel triju*.

се ријеч којој се број каже узимала у дативу: пет сатима братји Н. Рањ. 1546. к седам заповидем Буд. 51. а најпослије на крају XVII вијека ни ријеч којој се број каже није се узимала у дативу него у генитиву множине: к десет дјевица Андр. пут. 257.

Акусатив јединице само у десет кад стоји иза приједлога у бројевима 11—19 био је са *e* на крају као у неких ријечи с основом на сугласно (види напријед стр. 28-29): до почетка XVI вијека: *једн(и) на десете* М. 373. Н. Рањ. 125. *једна на десете* Пб. 57. *два на десете* М. 372. Н. Рањ. 90. *две на десете ти-свѣи* М. 349. *три на десете* М. 349. *четири на десете* М. 497. *пет на десете* М. 248. Н. Рањ. 1156. *осми на десете* М. 406. Н. Рањ. 1646. *дрвги на десете* Пб. 85. тако је са *e* на крају допирао у XVII вијек, али између *с* и *т* избацивши *e*, и то од XV вијека: *два на десте* М. 273. 275. 372. 468. 510. Стар. 1, 222. Вран. жив. 12. Банд. 19. Каш. 64. *еднз на десте змѣз* М. 389. *шест на десте* М. 389. *осам на десте* М. 273. Стар. 1, 218. четр на десте Вран. рјеч. 86. Банд. 26. Каш. 89. Глав. 95. пет на десте Вран. жив. 67. Банд. 31. Каш. 10. *једн(и) на десте* Банд. 46. Каш. 87. *осам на десте* Каш. 22. тако већ окрњеном још се и *д* одбацивало, те се или уметало зијева ради *ј*: од XV вијека: *дванајесте* М. 372. дванајесте Н. Рањ. 296. 53. или је зијев остајао: дванаесте Н. Рањ. 776. 186. 2006. петнаесте Н. Рањ. 1626. 1856. или је *e* иза *на* слабило у *ј* такође XVI вијека: *недмилнесте* Збор. 116. *двмилнесте* 25. *устрмилнесте* 19. *пстмилнесте* 52. или је и то *ј* спадало: четврти на сте Хект. 45. — али се налази десет и без *e* у акусативу у таким бројевима од краја XIV вијека: *два на десет* Пб. 35. Вран. жив. 106. *пет на десет* М. 523. *шест на десет* Вран. жив. 70. *седам на десет* 108. *осам на десет* 5. и тада му се опет избацује *e* између *с* и *т*: *два на дест* Ст. пис. 1, 12. тако окрњеном додавало се на крају *a*: *два на деста* М. 552. а тако окрњеном без доданог *a* одбацује се и *д*: дванаест Н. Рањ. 366. Град. дјев. 82. Радн. 98. четрнаест Н. Рањ. 35. петнаест 38. и без крајњег *т*: једанаест Н. Рањ. 136. дванаест 229. петнаест Злат. 97. Гуч. 46. Орб. 57. тако окрњеном још се избацивало и *a* од *на*: петнес Ст. пис. 5, 104. шеснес 104. дванес Гуч. 180. — У овим слојенијем бројевима, кад је

први број престао прелазити у потребне падеже (испореди наведено: еднз на десте знуз М. 389), те су се оба узимала као једна ријеч, прелазно је број *десет* и у друге падеже, ако и има пред собом приједлог *на*, XVI и XVII вијека: Петру и једанаестима Н. Рањ. 154. дванадестим апостолом Вран. жив. 23. али је још од прије у сложеном броју остајао први у номинативу, и ако има род, у мушком роду, а други у акусативу, тако још XIV вијека: ѿтъ скетыхъ .кн. апостоъ М. 167. къ .кн. скетыхъ врьховныхъ апостоъ М. 173. гдје истина број није исписан, али да је онако како рекох потврђује додани генитив *мн.*; тако: за .кн. глава М. 258. јед(и) на десте знуз М. 272. два на десте вьргала М. 372. сл .кн. зрла М. 386. ѿ устрих на десте соклниохъ М. 497. с један на десте апостола Н. Рањ. 140б. с дванес ученика Гуч. 180.

Инструментал јединне замјењивао се од XV вијека инструменталом мн. и то прономиналнијем онако као датив: седмими науци Ст. пис. 1, 218. петими главами Мрн. 121. петими Глав. 21. од XVI вијека са *ије* мјесто *и* пред наставком и без крајњег *и*, које је отпало као и у других ријечи па је додано *а*: седмјема печати Н. Рањ. 199. такође са *а* на крају али са *и* пред наставком: петима крусиа Андр. пут 9б. али још од XV вијека замјењује се и номинативом јед.: подъ петъ на десте пеултии М. 248. пет си-клими Каш. 16.

Локатив јединне замјењивао се локативом мн. од XVI вијека, прономиналнијем као и инструментал: ѿ ослихъ селихъ М. 249. у петих Глав. 19.

Номинатив и акусатив множинне. У оба падежа долази *десет* у бројевима 30 и 40, и оба су била као у ријечи с основом на *и*: до половине XVII вијека: три десети М. 390. устири десети М. 407. задржавајући крајње *и* крњио се је број *десет* онако као у акус. јед.: три дести М. 504. Н. Рањ. 90. Збор. 25б. Ст. пис. 5, 103. Д. Рањ. V. Орб. 47. Каш. 97. устири дести М. 504. Н. Рањ. 34б. устир дести Пб. 69. четр дести Н. Рањ. 41. Збор. 72. Град. дјев. 169. Орб. 261. Каш. 89.¹ четрѣсти Орб. 197. 220. — Али од XV вијека замјењује

¹ Погрјешка ће бити: четрдасти Орб. 265.

се у оба облика множина једином: три десетъ М. 478. Вран. жив. 88. Мри. 55. устри десетъ П. 109. устриъ десетъ П. 108. четр десет Вран. жив. 85. Банд. 34. Каш. 98. и окрњено као у акус. јед.: трис Каш. 97. 104. — оба су облика множине замјењивала и друге: с три дести тисѣхъ Збор. 81. илкомъ три дести дла Збор. 8. од три дести и три годишта Орб. 17. а тако ће бити и: до четири десет дан Н. Рањ. 81.

Номинатив и акусатив двојине. У оба облика долази десет у броју 20, и оба су као у ријечи с основом на *i* (види стр. 224): два десети М. 278. 506. задржавајући крајње *и* до краја XVII вијека избацује *е* између *с* и *т* од од XV вијека: два дести М. 389. 504. Н. Рањ. 1146. Збор. 58. Ст. пис. 4, 385. Орб. 104. Каш. 83. Андр. пут 274. — Од XV вијека долази окрњено, без крајнега *и*: два десетъ П. 108. Хект. 246. — истога вијека долази једном двојина као у ријечи мушких с основом на чисто *а* (види стр. 221): два кратъ насъ два десета М. 248. — од XV вијека замјењивали су се номинативом и други падежи: предъ оними два десети и устрини М. 248.

ОБЛИЦИ ГЛАГОЛСКИ.

Глаголи се по основама од којих им постаје инфинитив дијеле у шест врста:

I. с основама у којих нема наставка, а оне се дијеле у седам раздјела по гласовима на које се свршују: 1. на д, т; 2. на з, с; 3. на б, ц, в; 4. на г, к, х; 5. на н, м; 6. на самогласно, осим р; 7. на р и л.

II. с основама које постају наставком и.

III. с основама које постају наставком ѣ; ти се глаголи опет дијеле у два раздјела по основама какве су им у садашњем времену: 1. с основама које остају и у садашњем времену цијеле; 2. с основама које мјесто ѣ добијају у садашњем времену други наставак.

IV. с основама које постају наставком и.

V. с основама које постају наставком а; дијеле се у три раздјела по основама какве су у садашњем времену: 1. с основама које остају и у садашњем времену цијеле; 2. с основама које мјесто а добијају у садашњем времену други наставак; 3. с основама које у садашњем времену одбацују а, те добијају наставак други него оне другог раздјела.

VI. с основама које постају наставком у и а, пред којим се у шири ^{ов}, те оба заједно гласе ова или према предњем гласу ева, а у новије вријеме у српском језику често и ива.

ИНФИНИТИВ.

Постаје наставком који у словенским језицима гласи ти; крајњи гласови у основи, за којима дође, слажу се с његовијем т по својим законима;¹ у неким се основама мијења и самогласно које им је у коријену, како ће се код њих на-

¹ Види у Облицима српскога или хрватскога језика 1872. стр. 63. 65. 67. 69. 73-4. 85. и у Раду југосл. акад. I. 112.

поменути. Између глагола којима се у изворима налази инфинитив, нека буду споменути само знатнији или који су сада мање у обичају или су са свијем изашли из обичаја:

I. 1. на д: длюсти М. 188. Ст. пис. 1, 55. 2, 11. 5, 48. Д. Рањ. VIIб. Злат. 106. блуст' Ст. пис. 1, 57. повести Н. Рањ. 184. вест' Ст. пис. 1, 62. класти Ст. пис. 4, 28. Вран. рјеч. 83. укрести Вран. рјеч. 102. Зор. 766. сести Ст. пис. 1, 226. Вран. рјеч. 97. систи Ст. пис. 1, 90. сјести Гуч. 302. — на т: гњести Вран. рјеч. 35. рести Ст. пис. 1, 111. Н. Рањ. 1446. Мрн. 29. расти Мик. 544. обрести Пб. 63. срјести Н. Рањ. 2096. сусрести Град. дјев. 183.¹ цвасти Ст. пис. 1, 30. Вран. рјеч. 37. — у којих је у коријену вокал ь, ширили су га у и: унисти Сав. 4. М. 84. 539. изунисти Стеф. 24. поунисти М. 3. и избацивши е иза и: проунисти М. 183. 203. — глагол треће врсте с основном ь налази се и међу овима XIV вијека одбацивши крајње ь (према садашњем времену): звѣсти М. 186.

I. 2. на з: излѣсти М. 447. злѣсти Пб. 112. улѣсти Н. Рањ. 228. Ст. пис. 4, XI. Д. Рањ. 59. Град. дух. 11. Злат. 50. Гуч. 276. Орб. 99. Андр. дев. 93. мусти Вран. рјеч. 63. — на с: изнессти М. 204. понести Н. Рањ. Ст. пис. 3, 261. поднести Ст. пис. 1, 261. Хект. 22. Град. дух. 82. Банд. 95. Каш. 70. однести Ст. пис. 5, 37. Вран. рјеч. 48. пренести Буд. 143. Зор. 66. нест' Ст. пис. 1, 145. понест' 154. пасти Н. Рањ. 426. Буд. 80. спасти Град. дјев. 142. Орб. 46. Банд. 176. Каш. 35. Радн. 9. — Основа нес и одбацује крајње с, те шири е у ь од XV вијека: звѣсти П. 127. понѣсти П. 136. принѣсти Пб. 84. однијети Н. Рањ. 1446. Бун. 50. понијети Н. Рањ. 526. принијети Н. Рањ. 203. поднијети Збор. 66. Ст. пис. 4, 73. 5, 77. Град. дух. 89. Злат. 23. Гуч. 160. Див. 24. Орб. 233. Радн. 18. Андр. дев. 39. донити Ст. пис. 5, 35. Зор. 28. Банд. 116. поднити Д. Рањ. 36. Хект. 20. однити Буд. 78. Вран. жив. 42. понит' Ст. пис. 1, 119. Зор. 216. понијет' Ст. пис. 2, 426. Гуч. 133.

I. 3. на б: дубѣсти Хект. 226. Вран. рјеч. 18. скупѣсти Ст. пис. 4, 302. искупѣсти Бун. 9. — на у: сопѣсти (sugere) Вран. рјеч. 103. хропѣсти Збор. 1746. Вран. рјеч. 101. поцрпѣсти Н.

¹ Писарска ће бити погрјешка *срит* Ст. пис. 2, 172. мјесто *срил*, како пише слик.

Рањ. 656. задристи Банд. 55. посути Вран. жив. 85. — на в: жити М. 74. ожит' Ст. пис. 3, 407. плити Вран. рјеч. 91. Мик. 421. — И пред уметнутим с између основе и наставка могло је основн крајње б отпасти: скусти Зор. 29.

И. 4. на г: покети М. 208. покети М. 267. крети П. 115. скарети М. 467. врети Н. Рањ. 466. Збор. 276. Вран. жив. 5. Банд. 38. вр' Ст. пис. 2, 223. 3, 173. 4, 98. Злат. 5. Гунд. суз. I, LXV. поврети Ст. пис. 1, 140. одврети Ст. пис. 1, 202. Вран. рјеч. 1. заврети Орб. 75. дикети П. 7. 16. Град. дјев. 185. дп' Д. Рањ. 146. жети П. 149. ражде' Д. Рањ. 28. Град. дух. 27. раждећи Андр. нач. 49. ждећи (сажећи) Орб. 220. мети М. 416. сећи М. 219. досети М. 183. 258. П. 102. досе' Злат. 686. при-сећи Ст. пис. 1, 81. прите' Чубр. 12. — на к: обути Н. Рањ. 211. вути Вран. рјеч. 107. порети М. 50. рети М. 274. 447. Ст. пис. 1, 3. Н. Рањ. 586. 676. Ст. пис. 4, 78. 5, 168. Д. Рањ. VIб. Злат. 2. Крн. 86. Банд. 35. ре' Ст. пис. 2, 107. 4, 10. Д. Рањ. 2. Злат. 12. изрећи Збор. 99. Ст. пис. 3, 91. изрећи Збор. 111. поре' Гуч. 72. ту' Ст. пис. 1, 156. тути Вран. рјеч. 78. — У којим је основама самогласно р или у, постало од л, оне су се и шириле добијајући ѣ иза р и л: тако иза р до половине XVII вијека: бриети Ст. пис. 1, 279. крети М. 110. вриети Ст. пис. 1, 151. Стар. 3, 328. Буд. 154. ври' Ст. пис. 1, 11. 143. одвриети 61. развриети 36. одври' Крн. 156. стрети М. 43. стриети Ст. пис. 1, 279. Стар. 3, 291. иза л до краја XV вијека: прилети Стеф. 14. вли' Ст. пис. 1, 145. 236. растлети П. 166. тли' Ст. пис. 1, 236. натли' Ст. пис. 1, 145. — Основа рек и одбацује крајње к на шири е у ѣ од XV вијека: рети П. 111. 136. М. 509. 510. Н. Рањ. 214. Збор. 186. Ст. пис. 4, 12. Д. Рањ. Vб. Град. дух. 41. Гуч. 215. Орб. 306. Див. 15. Гунд. пс. 14. Мат. 13. Анд. дев. 135. изријети Злат. 36к. Мик. предгов. изрити Ст. пис. 2, 115. ријет' Н. Рањ. 148. Ст. пис. 3, 101. 4, 265. 5, 35. Град. дјев. 98. Гуч. 4. Бун. 31. рит' Ст. пис. 2, 72. 3, 189. Д. Рањ. VIб. Зор. 47.

И. 5. на н: зачети Н. Рањ. 156. Гуч. 118. почети Вран. рјеч. 48. почати Стар. 4, 118. Јерк. 9. зчати М. 414. клети Н. Рањ. 92. Вран. рјеч. 28. прокљети Вран. жив. 43.¹ жети

¹ У једнога писца гријешком уз садашње вријеме налази се један пут пренесено у другу врсту: кунути Зор. 156.

Вран. рјеч. 61. Радн. 42. Мик. 595. пожеџи Банд. 57. жџети Мик 595. — на м: задуџи Ст. пис. 4, 166. издуџи Мик. 153. ожети Ст. пис. 5, 7. јети Вран. жив. 67. узети М. 204. П. 119. Збор. 46. Град. дјев. 125. Гуч. 68. изет' Злат. 426. изнет' Ст. пис. 1, 324. 325. отети М. 195. отнети М. 145. однети М. 327. Ст. пис. 1, 52. пријети Глав. 4. снет' Ст. пис. 1, 187. 270. снети Глав. 68. оузети М. 15. П. 87. Гуч. 25. Див. 14. Банд. 9. узети М. 493. вазет' Ст. пис. 2, 8. 3, 440. 4. 46. 5, 37. Злат. 56. вазети Ст. пис. 4, 318. Вран. рјеч. 2. жив. 28. взети Стар. 3, 293. одузети Вран. рјеч. 27. обујети Вран. рјеч. 19. заујети Вран. рјеч. 69. иста основа гласи у инфинитиву по неким брајевима и *ја* (као напријед поча-): јати Ст. пис. 1, 40. Вран. рјеч. 16. зајати Вран. рјеч. 64. објат' Ст. пис. 2, 111. обујати Вран. жив. 35. Јерк. 15. одујати Ст. пис. 1, 10. примати М. 211. прџати М. 418. пријати Ст. пис. 1, 4. Хект. 36. Зор. 27. Буд. 79. Вран. рјеч. 10. жив. 13. Банд. 43.¹

І. 6. на а: дати М. 2. Н. Рањ. 104. знати П. 18. стати М. 41. — на и: бити Буд. 99. брџити Вран. рјеч. 88. обрџити Вран. жив. 73. привџити Буд. 99. изгнџити Вран. рјеч. 104. изгнџити 84. гнџити 39. 60.² ити М. 23. 206. 324. Ст. пис. 1, 152. Хект. 11. Вран. рјеч. 76. Мик. 150. ит' Ст. пис. 5, 35. Д. Рањ. 56. Злат. 16. о том глаголу види још мало ниже. пити Н. Рањ. 65. знити П. 38. — на у: изути Мик. 166. обути 51. оплаути Зор. 556.³ рути Стар. 1, 232. Ст. пис. 3, 24. рут' Ст. пис. 4, 168. слутити Ст. пис. 1, 54. узџити П. 10. — на џ: бити Н. Рањ. 72. битџи М. 323. П. 71. придобити Збор. 10. позабит' Ст. пис. 2, 371. покрџит' Н. Рањ. 210. сакрџити Вран. рјеч. 18. плџити Чубр. 15. исплџити Ст. пис. 3, 453. 466.⁴ отџити Стар. 4, 75. — на џ: дјџити Мик. 69. задјџити Ст. пис. 4, 21. дџит' Ст. пис. 1, 45. додџит' Ст. пис. 2, 314. одџит' Ст. пис. 1, 154. раздџит' Ст. пис. 1, 26. одџити Вран. жив. 17. заодџити Радн. 74. надџити Мик. 276.

¹ Има и у других: пријат' Ст. пис. 2, 225. пријати Ст. пис. 3, 43. 372. 457. 4, 3. 307. 5, 9. Д. Рањ. 846. Град. дјев. 96. али га они узимају као глагол пете врсте, види код садашњег времена.

² Гријешком *је* мјесто *и*: гњџити Андр. пут 291. „*излјџити*“ Мик. 160.

³ И са *љ* мјесто *л*: припљџити Ст. пис. 3, 229.

⁴ Гријешком са *иџ* мјесто *и*: припџити Збор. 1226.

пјети Збор. 566. Ст. пис. 4, 8. Град. дјев. 140. Мик. 416. пјет' Ст. пис. 2, 163. 3, 111. 429. Д. Рањ. V. Злат. 526. Гуч. 32. спјети Ст. пис. 4, 5. спјет' Ст. пис. 4, 23. пет' Ст. пис. 1, 7. пети Ст. пис. 1, 75. Вран. рјеч. 16. — Инфинитив од основе и сложен с приједлогом који се свршује на сугласно, долази без промјене до краја XVII вијека: изит' Н. Рањ. 2176. Ст. пис. 3, 468. Злат. 39g. изити Ст. пис. 2, 249. 4, 476. Д. Рањ. 74. Гуч. 170. обити Ст. пис. 4, 146. отити Д. Рањ. 82. Злат. 116. Вран. рјеч. 1. жив. 55. Мик. 150. сити Ст. пис. 4, 409. 5, 47. 79. Гуч. 84. унити Д. Рањ. 86. кад је сложен са при добивши два и једно до другог сажима их у једно: прити М. 413. Н. Рањ. 14. Ст. пис. 3, 439. 4, 98. Вран. рјеч. 2. Мик. 505. прит' Ст. пис. 2, 43. 3, 197. 398. 4, 142. 5, 40. Д. Рањ. 1. Злат. 2. сложен с другим приједлозима, који се свршују на самогласно, мијења своје и на j, али је то поуздано истом од XVI вијека, јер се дотле у писму слабо разликује и од j: донти М. 256. 337. 361. 450. Н. Рањ. 1796. Ст. пис. 1, 43. 4, 205. Вран. рјеч. 8. дојт' Ст. пис. 1, 63. 4, 295 у дну. Јерк. 69. зајти Ст. пис. 3, 423. мимојти Н. Рањ. 406. Банд. 33. плити М. 449. Ст. пис. 1, 100. 3, 69. 469. 4, 45. 295. Зор. 66. Вран. рјеч. 64. Чубр. 8. Банд. VI. Крн. 14. најт' Ст. пис. 2, 517. изъимити П. 28. изнајт' Ст. пис. 1, 100. объимити П. 87. ојти Ст. пис. 1, 43. понти М. 22. 317. 327. 473. Ст. пис. 1, 9. Н. Рањ. 18. Хект. 96. Зор. 32. Вран. рјеч. 1. жив. 52. Банд. 3. Мрн. 33. појт' Ст. пис. 1, 13. 46. пројти Ст. пис. 1, 43. 4, 93. 112. Банд. 2. Мрн. 33. такo и кад се приједлог свршује на сугласно али се између њега и основе умеће а: изајти Вран. рјеч. 33. Банд. 4. Крн. 14. надајти Вран. рјеч. 103. обајти Ст. пис. 1, 110. одајти Вран. рјеч. 1. сајти 28. али ако се налази тако до краја XVII вијека, опет се још од XIV вијека гласови јт, који у тијем приликама стоје заједно, слијевају у ѣ: доћи М. 211. П. 6. М. 414. 453. 473. 530. П. 6. 12. 42. Н. Рањ. 13. Збор. 13. Ст. пис. 2, 403. 3, 425. 4, 456. Д. Рањ. VIII. Град. дјев. 39. Злат. 3. Гуч. 2. Бун. 15. Радн. 41. доћ' Н. Рањ. 1776. Ст. пис. 2, 14. 3, 95. 312. 408. 4, 12. 440. Злат. 2. Гуч. 29. заћи Ст. пис. 2, 390. Град. дјев. 134. заћ' Ст. пис. 2, 440. 3, 163. 4, 100. 5, 47. Злат. 87. мимоћи Гуч. 188. Банд. 186. или М. 363. наћи Н. Рањ. 436. Збор. 13. Ст. пис. 2, 424. Д. Рањ. 9. Град. дјев. 5. Гуч.

247. Див. 26. Орб. 35. Гунд. суз. I, LXIII. Андр. дев. 83. Радн. 3. паћ' Н. Рањ. 1886. Збор. 22. Ст. пис. 2, 40. 344. 3, 112. 4, 42. Д. Рањ. VIIб. Злат. 12. *изидати* П. 6. 35. *изнаћи* Д. Рањ. VIб. Гуч. 12. *обидати* П. 87. *оћи* Ст. пис. 2, 151. 3, 27. Злат. 25. *оћ'* Ст. пис. 2, 339. 3, 40. 450. 4, 255. Д. Рањ. 1226. Злат. 6. *поки* М. 185. 418. П. 9. *поћи* М. 211. 467. 546. Н. Рањ. 27. Збор. 86. Ст. пис. 4, 436. Орб. 102. *поћ'* Ст. пис. 2, 17. 436. 3, 192. Д. Рањ. 10. Злат. 3. *проки* П. 8. *проћи* Ст. пис. 4, 452. Злат. 666. Орб. 192. *проћ'* Ст. пис. 2, 32. 3, 163. 4, 42. 5, 59. Злат. 17. *ући* Ст. пис. 2, 221. *ућ'* Ст. пис. 2, 20. тако *и* кад је сложен са *при* и *прѣ*, али истом од XVI вијека: *прићи* Н. Рањ. 15. Збор. 266. Ст. пис. 4, 219. 224. Град. дјев. 5. дух. 60. Пос. 15. Андр. пут 48. *прић'* Ст. пис. 2, 41. 3, 371. 5, 35. Злат. 26. *пријећи* Радн. 62. из таквих је сложенијех прешло *ћ* и *у* сложене с приједлогом који се свршује на сугласно а нема уметнутога *а* и *у* несложени, али истом XVII вијека: *надић'* Гунд. суз. III, XIII. *отићи* Див. 86. Радн. 9. 18. 55. *ићи* Радн. 47. 88. Пос. 56. по томе се XVII вијека налази написано и *ћ* и пред њим *ј* постало од *и*: *дојћи* Каш. 5, 35. 44. 62. *дојћ'* Крн. 66. *изајћи* Банд. 19. *најћи* 71. 78. 237. Каш. 10. 57. *појћи* Каш. 31.

I. 7.¹ на *р*: *подрпјети* Ст. пис. 4, 49. 203. *издрити* Ст. пис. 4, 439. *одрити* Вран. рјеч. 27. *пожрити* Ст. пис. 1, 47. Вран. рјеч. 27. Крн. 21. *пождрпјети* Ст. пис. 4, 107. Радн. 78. *прождрпјети* Андр. пут 297. *умрити* Ст. пис. 1, 214. Вран. жив. 80. Каш. 72. Радн. 78. Глав. 13. *умријети* Ст. пис. 3, 108. Андр. дев. 40. *помријети* Збор. 256. *умријет'* Ст. пис. 4, 136. *умрит'* Ст. пис. 5, 35. Злат. 20. *вамрит'* Ст. пис. 2, 325. *заприт'* Ст. пис. 1, 214. *одаприти* Вран. рјеч. 89. *подаприти* 40. *прострит'* Ст. пис. 1, 214. Злат. 72. *простријети* Ст. пис. 3, 274. *прострити* Д. Рањ. 736. Каш. 65. *разастрити* Вран. рјеч. 33.²

¹ Како се основа шири, види у Облицима српскога или хрват. језика 1872 стр. 85. а онако се шири и кад се свршује на *л*, само што се у глагола с таквом основом *ѣ*, које тада добија, изједначаје с наставком *ѣ*, којим постају глаголи треће врсте, другог раздјела, те је кратко.

² Овамо би могло ићи: *перити* Ст. пис. 1, 107. али смисао као да не допушта.

без промјене у основи: потърѣтъ М. 424. потрти Ст. пис. 1, 36. Н. Рањ. 18. Банд. 95. трти Вран. рјеч. 85. трт' Ст. пис. 4, 439. Злат. 95. затрти Ст. пис. 1, 115. Вран. рјеч. 16. Банд. 44. растрти Ст. пис. 3, 77. стрт' Ст. пис. 2, 42. 3, 98. 4, 410. Злат. 13. стрти Д. Рањ. 23. Вран. рјеч. 22. Брн. 44. сатрти Ст. пис. 4, 122. Гунд. суз. II, III. Каш. 13. Андр. дев. 181. између оних којима се основа шири долази и без ширења само у једнога писца, па и у њега само у слику: одрти Ст. пис. 1, 10. пожрти 10. — на *ж*: млити Вран. рјеч. 62. Мик. 261. самлти Зор. 75. Мик. 261.

II. погмѣнути Сав. 7. погнѣзти М. 365. погнѣзѣ М. 357. Пб. 87. двигнѣти М. 252. Збор. 30. Брн. 18. Вран. рјеч. 107. Гуч. 237. Мрн. 28. Јерк. 7. Каш. 41. двигнут' Град. дјев. 110. Орб. 43. подвигнути Ст. пис. 3, 24. уздвигнут' Ст. пис. 3, 24. 5, 169. дигнути Ст. пис. 5, 39. Банд. IV. Пос. 346. Радн. 34. уздигнут' Ст. пис. 3, 128. подигнут' Град. дух. 42. уздигнути Банд. 3. Бун. 19. Андр. пут 196. зъмкнѣтъ II. 39. панути Ст. пис. 5, 4. паднути Д. Рањ. 47. упаднути Радн. 78. оѣтиснѣти М. 289. отиснути Пос. 17. Радн. 87. потиснѣти М. 285. Буд. 135. стиснути Збор. 12. Град. дух. 36. притиснути Зор. 316. Брн. 15. затиснути Каш. 34. Андр. пут 54. тиснути Мрн. 80. стискнут' Ст. пис. 3, 21. истискнут' Ст. пис. 4, 487. протискнут' Град. дјев. 34. тискнути Вран. рјеч. 108. притискнути Вран. жив. 14.

III. 1. нѣти М. 50. нѣсти М. 29. нѣти М. 326. Ст. пис. 1, 116. Хект. 20. Чубр. 9. Банд. 10. Јерк. 9. јимѣти Ст. пис. 1, 220. Зор. 37. умјети Мик. 726. развѣтъ II. 35.

III. 2.¹ бдити Мик. 11. велѣти Ст. пис. 2, 116. висјети Гунд. суз. I, IX. врјети Ст. пис. 3, 424. дрѣжѣти М. 2. дрѣжѣтъ II. 32. жудјети Гуч. 242. жикѣтъ II. 76. живјети Н. Рањ. 146. Збор. 336. Ст. пис. 2, 402. Д. Рањ. 62. Град. дух. 17. Злат. 306. Гуч. 248. Див. 10. Орб. 37. Андр. дев. 58. живѣти Н. Рањ. 1556. Ст. пис. 4, 439. Хект. 20. Брн. 72. Вран. жив. 54. Банд. 38. Јерк. 82. Каш. 87. Пос. 376. Радн. 3. назрјет' Н. Рањ. 42. Ст. пис. 4, 12. зазрјети Ст. пис. 2, 10. 3, 99. назрети

¹ Како од *ѣ* бива *а*, види у Облицима српскога или хрватскога језика 1872. стр. 95.

Андр. дев. 29. зрит' Д. Рањ. 2. каснити Вран. рјеч. 25. ускнит' Ст. пис. 1, 221. цкнети Збор. 996. цкњети Ст. пис. 5, 171. Град. дух. 14. дјев. 39. цкнит' Ст. пис. 2, 247. 4, 436. цкнити Ст. пис. 4, 446. 5, 35. Злат. 16. Мат. 10. Пос. 96. мнети Збор. 54. Град. дух. 174. мњет' Ст. пис. 2, 58. мучати Вран. рјеч. 98. узрастити Бун. 9. свирити Радн. 44. сидјети Гуч. 173. Орб. 231. словјети Ст. пис. 4, 395. 469. словити Ст. пис. 2, 63. 4, 395. 488. Злат. 90. снјети Н. Рањ. 143. стојати М. 206. Ст. пис. 5, 35. достојати Гуч. 193. стајати Радн. 13. 38. 64. исто сажето: стат' Злат. 8. стати Вран. жив. 11. тајати Ст. пис. 3, 261. 4, 348. хотѣти М. 351. хотити Н. Рањ. 2086. хотјети Андр. пут. 233. хѣтати М. 15. хѣтати М. 69. хѣтѣ Пб. 73. хѣтити Д. Рањ. 36. хтјет' Д. Рањ. VIIIб. ктјет' 96. процтјети Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 4, 59. цтнети Збор. 506. цтјет' Ст. пис. 3, 199. процтит' Ст. пис. 2, 75. процтити Ст. пис. 3, 186. процафтит' Н. Рањ. 17. процавтит' Ст. пис. 4. 302. процаптит' Ст. пис. 4, 302. поутѣти М. 211. проутѣти М. 496. 499. проутѣти П. 74. утѣти Пб. 129. утнети Збор. 1.

У ову врсту припада инфинитивом својим и глагол у кога је садашње вријеме било од самога коријена: оуѣдѣти Сав. 13. вѣдѣти Пб. 23. кидѣти М. 377. 409. кидѣти М. 420. кидѣти Пб. 25. извкидѣти М. 374. извкидѣти М. 361. извкидѣти М. 365. покидѣти П. 58. повидјети Н. Рањ. 68. повидит' Ст. пис. 2, 438. повидити Хект. 7. повидјет' Злат. 37. запо- вѣдѣти М. 45. запокидѣти П. 9. запокидѣти П. 13. запокидѣти Збор. 2. исповидјети Н. Рањ. 147. Збор. 9. Орб. 64. Андр. дев. 16. ѡповидѣти М. 467. сповидит' Ст. пис. 1, 266. 2, 30. Д. Рањ. 102. Злат. 10. сповидјети Ст. пис. 4, 402. али му се XIV вијека налази инфинитив и по првој врсти у првом раз- дјелу, гдје види.

IV. примити М. 218. 323. П. 9. 20. 117. Н. Рањ. 34. Збор. 756. Ст. пис. 2, 433. 3, 304. 5, 13. Град. дјев. 24. Злат. 506. Гуч. 36. Радн. 97. примит' Ст. пис. 1, 190. однимит' Ст. пис. 1, 41. 2, 441. 3, 395. Д. Рањ. 766. однимити Банд. 47. снимити Банд. 94. сли- мити Каш. 71. зајмити Ст. пис. 5, 3. појмити Ст. пис. 3, 90. 4, 71. појмит' Ст. пис. 3, 110. обујмит' Ст. пис. 2, 126. 3, 270. 4, 459. 5, 3. обујмити Гуч. 120. исти се глагол наводи у истом значењу и несложен: имити Стар. 4, 74. поутити М. 445. П. 69. Ст. пис.

1, 48. 4, 396. Д. Рањ. Vб. Каш. IV. почитит' Злат. 21. поштити Ст. пис. 5, 20. уштити Пб. 128. Ст. пис. 1, 3, 3, 327. Хект. 39. Злат. 59. Гуч. 1. Вран. жив. 3. Орб. 6. Мик. 45. чтит' Ст. пис. 2, 254. Д. Рањ. 107. штит' Ст. пис. 1, 132. 153. штити Ст. пис. 5, 28. Буд. 42. Стар. 1, 226. Вран. жив. 16. Банд. IV. Мик. 45. прочтит' Зор. 536. прочтити Вран. жив. 85. проштити Каш. 65. спасит' Ст. пис. 1, 267. спасити Вран. жив. 105. Андр. дев. 22. пут 8. сритити (перфективно) Мрн. 72. тирит' Ст. пис. 2, 72. одтјерит' Ст. пис. 3, 51. ударити Вран. рјеч. 76. удрити Вран. рјеч. 76. Мик. 31.

V. 1. съблюдати М. 4. жгати Ст. пис. 1, 16. Вран. рјеч. 24. сажгати 46. имати М. 44. Ст. пис. 1, 48. Град. дјев. 37. Хект. 41. Гуч. 239. Орб. 246. јимати Вран. рјеч. 3. проклинат' Злат. 6. заклинати Банд. 86. споминати Див. 1. успомињати Пос. 126. пјевати Андр. дев. 72. испливати' Ст. пис. 3, 470. срјетат' Ст. пис. 2, 143. посилати Стар. 3, 236. сцати (тејеје) Вран. рјеч. 60. процватат' Ст. пис. 2, 434. поцренати (имперф.) Н. Рањ. 656. чрипати Вран. рјеч. 44. дочкати Ст. пис. 1, 123. дошкати Јерк. 62. проунтати М. 253. штати Глав. 3. назуват' Ст. пис. 4, 285. — Види још у VI врсти.

V. 2. скезати П. 34. двизати Ст. пис. 3, 284. Хект. 36. дера-ти Ст. пис. 4, 448. дрхтати Вран. рјеч. 108. дрхтат' Банд. 296. дртати Радн. 52. жерати Ст. пис. 1, 116. Вран. рјеч. 44. искати П. 56. емати М. 21. клати Град. дјев. 13. проклињати Н. Рањ. 201. заклињати Вран. жив. 99. распињати Ст. пис. 1, 175. нослати П. 72. М. 251. стерати Банд. 31. чесати Вран. рјеч. 39.

V. 3. брати Буд. 112. гнати М. 347.¹ одигнати Стар. 3, 238. жвати Стар. 3, 238. звати Н. Рањ. 20. одапрати Вран. рјеч. 1. разапрати 29. рват' се Ст. пис. 5, 35. зрвати М. 468. одрвати Гунд. суз. II, XXXI. ревати Андр. 123. сшат' Д. Рањ. 82. ткати Мик. 692. такати (ткати) Вран. рјеч. 106. — прокнати Збор. 286. гријати Мик. 121. давати М. 23. Вран. жив. 48. продавати М. М. 47. П. 133. надијати се Хект. 13. Вран. рјеч. 70. кајати се Гуч. 106. ковати Ст. пис. 3, 271. смјејати се Н. Рањ. 2296. Ст. пис. 4, 321. Д. Рањ. 1076. смијати се Вран. рјеч. 91.

У ову врсту припада инфинитивом и глагол који у садашњем времену припада у четврту врсту: спати Буд. 124.

¹ Налази се према садашњем времену и промијењено г у ж, па у р: изарнати Банд. 176. 271. 277. Пос. 216.

Истом у садашњем времену може се по ближе видјети који глаголи ове врсте припадају у који раздно, ондје ће се видјети и који припадају у два.

VI. кзрокать П. 66. веровати Вран. рјеч. 24. Хект. 32. дароват' Ст. пис. 3, 392. даровати Андр. дев. 61. целовати Вран. рјеч. 72. поутовати М. 274. П. 154. Н. Рањ. 209. Ст. пис. 5, 54. Град. дјев. 168. Хект. 5. Гуч. 22. Орб. 57. чтовати Ст. пис. 1, 68. Н. Рањ. 162. чтовати Зор. 56. штовати Н. Рањ. 17. Вран. рјеч. 21. жив. 19. Банд. 5. поштовати Каш. 48. Пос. 176. Радн. 26. Глав. 23. сагриховати Буд. 4. подпговати Банд. 46.¹ кожкати П. 48. краљевати Јерк. 82. приптелскати М. 405. тако су многи до краја XVII вијека имали *ова* или *ева*, мјесто чега сада имају *ива*:² пробућевати Град. дух. 35. освадјевати Каш. 53. обадјевати Каш. 53. навјештевати Н. Рањ. 646. навјештовати 49. навиштевати Банд. 101. узвишевати Каш. 113. Андр. 151. извршевати Гуч. 169. угашевати Н. Рањ. 496. Банд. 41. погрђевати Н. Рањ. 496. раздјељевати Збор. 77. оживљевати Банд. 171. изисковати Каш. 11. казовати Хект. 126. казовати Мри. 31. приказовати Град. дјев. 31. Банд. 15. скончевати Зор. 26. искушевати Вран. жив. 88. Банд. 4. окушевати Радн. 13. разлучевати Банд. 114. одлучевати Андр. пут 425. умножевати Банд. 115. смучевати Збор. 43. испитовати Каш. 6. испићевати (испитивати) Глав. 55. напмћевати М. 501. пушћевати Стар. 4, 117. одпушћевати Банд. 179. заручевати Вран. жив. 112. расадјевати Вран. рјеч. 83. посвећевати Н. Рањ. 112. поскаковати Н. Рањ. 176. наслајевати се Глав. 18. обслужевати Збор. 86. Вран. рјеч. 3. Див. 106. Банд. 38. Каш. 83. Радн. 12. осулјевати Банд. 161. утврђевати Н. Рањ. 296. потврђевати Вран. рјеч. 76. затпсковати Збор. 76. захваљевати Град. дух. 48. захваљевати Андр. пут 204. оћућевати Каш. 85. оћутјевати Андр. дев. 104. раширивати Банд. 18.

Истина још од XIV вијека долазе оваки глаголи и са *ива* (а неки још у старом словенском језику), али како ће се код садашњег времена потврдити, припадали су до краја

¹ Биће писарском гријешком њ мјесто *о*: дарькати М. 240. али се могло *о* и изабити: обидвати Вран. рјеч. 81. Стар. 3, 293.

² Види о том у Раду југосл. академије VI. 148.

XVII вијека у пету врсту, у први раздио њезин. Предњих ради нека им инфинитив буде споменут овдје; а у инфинитиву долазе: XIV вијека: *зписивати* П. 20. XV вијека: *ограђивати* М. 405. *скажвати* М. 439. XVI вијека: *даривати* Стар. 1, 227. *згрјешивати* Збор. 162. *казивати* Чубр. 5. *споменивати* Д. Рањ. IVб. *целивати* Ст. пис. 4, 118. XVII вијека: *навјестивати* Андр. дев. 15. *увриђивати* Пос. 38. *саграђивати* Радн. 67. *сагришивати* Банд. 39. *Пос. 36.* *погрђивати* Пос. 11. *Радн. 20.* *даривати* Каш. 119. *појављивати* Гунд. суз. предгов. *казивати* Радн. 35. *приказивати* Орб. 235. *приказивати* Банд. 143. *указивати* Радн. 56. *Андр. пут 314.* *искушивати* Радн. 96. *смућивати* Радн. 46. *Андр. пут 374.* *споменивати* Орб. 243. *Андр. 52.* *испитивати* Радн. 96. *припоручивати* Андр. нач. 8. *посвећивати* Глав. 48. *просвјетљивати* Див. 356. *наслађивати* Радн. 30. *прослићивати* Радн. 21. *обслуживати* Радн. IIб. *осуђивати* Див. 36. *захваљивати* Андр. нач. 45. *зафаљивати* Радн. 21. *целивати* Вран. рјеч. 102. *Банд. 74.* *ишчекивати* Андр. дев. 78.

У инфинитиву се крајње *и* доста често одбацује, прем да се свега времена и држи, а почело се одбацити на крају XIV вијека: примјери су тога времена: *знати* П. 16. *дати* 12. *видѣти* 21. *стати* 9. *видѣти* (знати) 25. *запокидѣти* 9. *запокидѣти* 13. *казати* 25. *писати* 13. *скѣтовати* 17. *зписивати* 20. познији су већ наведени напријед, гдје ми се чинило потребно. — Инфинитиву који пред крајњим *и* има *ст*, по што се *и* одбацило, те остало на крају *ст*, могло се и *т* одбацити XVI вијека као и у другим приликама (види напријед стр. 6. 10-11): *привес* Ст. пис. 5, 67. *упас* 36. — Инфинитив *чинити* налази се у пјесмама не само тако без крајњега *и* него и без онога пред *т*: *чинт* Ст. пис. 5, 31. Д. Рањ. 74б. 86. 101. 118. 130. 133. а по томе пред *ћу* одбацивало му се и *т*: *чићу* Д. Рањ. 4, 78. 117б. — Што има с наставком два пута стављеним: *зајтит* Ст. пис. 4, 241 (у дну), то је јамачно додатак прошлога или нашега вијека; истина налази се и овај примјер XVI вијека: *изљеститѣ* (мјесто *изљести ће*) Н. Рањ. 1076 али је ту јамачно ради гласа *ћ* писарском гријешком написано и *т*, као што је и у примјеру XVII вијека: *довритћу* (мјесто *доврић ћу*) Крн. 15б.

САДАШЊЕ ВРИЈЕМЕ.

Основе су у садашњем времену двојаке:

А. Основе без наставка; таквих основа има само пет: 5
 основа јес, од које је осим садашњег времена био још само партицип садашњег времена; — основа прве врсте првога раздјела ид, српски јед (ѣд); — основа прве врсте шестог раздјела ди, која се у садашњем времену удвојава, али на другом мјесту одбацује а, те гласи дад; — основа треће врсте, која у садашњем времену одбацује крајње ѣ које има у инфинитиву, те гласи: вѣд; — основа исте врсте првога раздјела, која још у старом словенском језику прелази и у пету врсту и добивши ондје ѣ мјесто ѣ гласи има, па се одваја од основа и те врсте у садашњем времену задржавајући њихово а али у осталом прелазећи међу предње четири.

Б. Основе с наставком, а наставак је двојак:

а) једнијем је основама наставак а, које се у словенским језицима у првом лицу јед. и у трећем лицу мн. слијева у један глас с првијем сугласнијем од личнога наставка, а у осталијем лицима гласи е, пред којим се гласови з, к, х мијењају на ж, ч, ш: таки наставак добијају у садашњем времену основе од којих постаје инфинитив у једнијех глагола цијеле, а у других окрњене: цијеле га добијају у глагола прве врсте свијех осим онијех шестог раздјела; а окрњене, без крајњег самогласнога које имају у инфинитиву пред његовијем наставком, добијају га у глагола друге врсте и у онијех пете врсте трећег раздјела којима кад се окрње остаје сам коријен са сугласнијем на крају.

б) другим је наставак ја, у коме од а бива што је речено за наставак а, а ј се са сугласнијем које се пред њим десн слаже по својим законима: таки наставак добијају у садашњем времену основе цијеле у глагола прве врсте шестог раздјела и треће врсте првога раздјела и пете врсте првога раздјела; а окрњене, т. ј. без крајњег самогласнога које имају у инфинитиву пред његовијем наставком, добијају га у глагола пете врсте другог раздјела и трећег раздјела исте врсте осим онијех за које је речено да добијају други наставак, и у глагола шесте врсте. Исти наста-

вак добивају основе и у глагола четврте врсте без крајњег самогласнога које имају у инфинитиву пред његовијем наставком, али само у првом лицу јед., а у свијем осталијем лицима остаје им основа кака је у инфинитиву. А глаголи треће врсте другога раздјела припадају у садашњем времену у четврту врсту, те имају основу онаку кака је у тијех глагола.

Гдјекоји глаголи појединице прелазе у садашњем времену из једне врсте у другу или из једнога раздјела у други: тако *хотјети* прелази из треће врсте у пету, и то у други раздио њезин; глагол *спати* прелази из пете врсте у четврту. Гдјекоји се глаголи одвајају од свога друштва и тијем што у садашњем времену мјесто наставка *а* узимају *ја*: таки су н. пр. глаголи прве врсте који у инфинитиву гласе *жети* (*жати*), *мљети* (*млати*). Гдјекојим се глаголима у садашњем времену коријен шпри добивајући међу два сугласна самогласно као *брати*: *берс*; *мљети*: *мље*; *звати*: *зове*; *клати*: *коле*. У којих овако што или још друго што бива, напоменуће се код њих.

ПРВО ЛИЦЕ ЈЕДНИНЕ.

Постаје наставком *и*, од којег за словенске језике бива *и* уз основе које немају наставка, а уз остале остаје само *и*.

А. Основе без наставка различни наставак долази до основе, која кад се свршује на *д* изједначаје тај глас са *м* од личнога наставка, а по том један од оба једнака гласа отпада: *есми* М. 5. *исми* М. 81. *есми* М. 274. окрњено долази од првијех времена: *сми* М. 2. *сли* М. 102. иза *не* иде цијело, и тада се *е* од *не* са *е* од основе слијева у *ѣ*: *иѣсми* П. 76. *иѣсми* М. 468. *иѣсми* М. 518. *иѣсам* Вран. жив. 4. *иѣсам* Андр. пут. 50. тако састављено налази се XVI вијека и окрњено озад изван пјесама: *иѣс* Стар. 1, 227. 3, 309. Зор. 54. 646. *види* и друго лице. — *иѣм* Збор. 176. *јим* Зор. 136. Јерк. 14. Каш. грам. 120. — *дми* М. 29. Н. Рањ. 42. Ст. пис. 5, 297. — *кѣм* Сав. 7. М. 547. *иѣм* М. 500. Ст. пис. 2, 246. 413. 3, 7. 4, 3. *вѣм* Ст. пис. 1, 32. 2, 6. 5, 35. Д. Рањ. 65. *Хект.* 16. Зор. 136. *Злат.* 10. *Чубр.* 13. Вран. жив. 31. Мрн. 31. *поѣм* Збор. 3. Ст. пис. 2, 486. *по-вѣм* *Хект.* 366. Зор. 15. *заповијем* Н. Рањ. 182. Збор. 120. *испоѣм* Сав. 7. *исповијем* Ст. пис. 3, 278. *оновијем* Ст. пис.

5, 213. припокемъ М. 207. 268. проповијем Н. Рањ. 138. сповим Ст. пис. 2, 100. сповијем Ст. пис. 5, 271. — имамъ Стеф. 22. М. 27. 44. 100. 173. 188. Злат. 47. Банд. 15. јимам Вран. жив. 9. иза не могло се крајње е од те ријечи са и од основе слити у ѣ: нимам Ст. пис. 2, 26. али и без тога слијевања: не имам Банд. 39. — Мјесто къмъ налази се и къдъ Стеф. 17. 22. које се држи за остатак особитога облика, који се у словенским језицима сачувао само у тога глагола (Миклошић, *vergl. gram.* III. 165). Истом облику къмъ додавало се XVI вијека е на крају као и неким номинативним и прономинативним облицима: виме Ст. пис. 2, 12. 15. 63. 66. 119. 120. 147. 242. Д. Рањ. 856. Чубр. 6. сповиме Чубр. 6. — Мјесто имам налази се и према глаголима пете врсте првога раздјела, међу које тај припада инфинитивом, XIII вијека: имамъ М. 24. — Којима се између ових глагола основе у овом облику свршују на д, у њих је д из трећега лица мн., гдје је од свагда било, по што им се то лице промијенило према глаголима прве врсте првога раздјела, прелазило и у остала лица, те су се и у њима изједначивали с реченијем глаголима, али се то у овом лицу појављује истом у почетку XVII вијека, и свега је тога вијека врло ријетко: налази се само у једнога глагола и само у једнога писца: подадем Вран. жив. 99. придадем 104. види код других лица. — Глагол којему је у овом облику основа вѣд стојећи у највише других облика међу глаголима треће врсте другога раздјела, а и у самом 3. лицу мн. садашњега вр. стојећи међу њима од свагда, прелазно је међу њих и осталијем лицима тога времена од свршетка XV вијека (види код 2. лица јед.), али му се 1. лице јед. находи тако истом XVII вијека: изувидим Вран. жив. 17.

Б. Основе с наставком: личному наставку ми отпада и, па се с његовијем ш крајње а у основи слијева у старом словенском језику у ѣ, које у српском језику гласи у (оу); тако се налази у нас свега времена, али што позније, то рјеђе:

И. 1. бљуду Ст. пис. 5, 42. Злат. 18. изведу Н. Рањ. 42. доведу Ст. пис. 5, 216. греду Н. Рањ. 127. Збор. 38. Ст. пис. 5, 216. паду Ст. пис. 3, 336. унаду 465. преду Ст. пис. 4, 313. — И. 2. уѣзу Н. Рањ. 52. донесу Ст. пис. 1, 22. — И. 3. живу Ст. пис. 2, 112. Д. Рањ. 236. 826. 94. — И. 4. одвргу Н. Рањ.

97. вргу Ст. пис. 4, 17. Д. Рањ. 1046. извргу Банд. 161. могъ М. 42. Ст. пис. 2, 12. 5, 211. Мрн. 38. помогу Ст. пис. 2, 194. 4, 120. узмогу Ст. пис. 5, 285. реку Н. Рањ. 246. Ст. пис. 2, 116. 3, 389. 4, 268. 5, 213. Хект. 11. Див. 26. Банд. 22. одрекъ М. 275. теку Н. Рањ. 336. Ср. пис. 2, 340. утеку Ст. пис. 3, 267. стеку 389. — I. 5. кљивъ М. 24. куну Н. Рањ. 84. Ст. пис. 5, 267. зубивъ М. 44. зачну Ст. пис. 2, 30. начну Ст. пис. 5, 268. почну 247. у тога глагола долази и и мјесто и од XV вијека: зубивъ П. 174. узму Н. Рањ. 195. Ст. пис. 5, 269. изму Ст. пис. 5, 186. — I. 6. бију Ст. пис. 3, 385. збию Збор. 26. у тога је гла-
гола могло и ослабивши у ь испасти: разбью П. 147. види и у других глагола ове врсте код других лица. вапију Ст. пис. 2, 340. 3, 470. гњију Ст. пис. 4, 344. пролију Н. Рањ. 141. пију Н. Рањ. 91. Ст. пис. 3, 251. Зор. 226. попију Банд. 103. испију Ст. пис. 3, 459. шију Ст. пис. 4, 313. увю М. 44. Ст. пис. 3, 449. 4, 73. 5, 287. Д. Рањ. 3. Вран. жив. 64. дију Ст. пис. 1, 66. зидију Ст. пис. 1, 37. смију Ст. пис. 2, 83. Зор. 13. у двије основе које се у инфинитиву свршују на у: илу и слу, шири се тај глас у сад вр. у ов: плову Ст. пис. 2, 225. 3, 445. види још код других лица. Основа која у инфинитиву гласи пъ шири се у садашњем вр. у пој: поју Н. Рањ. 14. Ст. пис. 3, 208. споју Ст. пис. 4, 47. Основа која у инфинитиву гласи ста прелази у словенским језицима од свагда у сад. вр. у II врсту, види код других лица. Основа која у инфинитиву гласи у старом словенском језику ѣм добија у садашњем вр. и, с којим се и саставља у ѣ, које у српском језику гласи у, иза тога још добија на крају д од коријена који је у глаголу дѣти, те прелази у први раздио прве врсте: буду Н. Рањ. 42. Ст. пис. 2, 329. 5, 180. Злат. 216. добуду Ст. пис. 3, 384. Хект. 46. Злат. 26. забуду Ст. пис. 2, 99. 5, 299. Основа која у инфинитиву гласи и добија исто д у садашњем вр. од свагда те прелази у први раздио прве врсте: иду Н. Рањ. 139. Збор. 38. Д. Рањ. 956. изиду Ст. пис. 2, 100. приду Н. Рањ. 24. Ст. пис. 4, 327. Банд. 39. сложено с приједлогом који се свршује на самогласно, мијења и иза тога самогласнога на ј, које се са д које је за њим слијева у ђ у овом облику од XVI вијека (у другим долази тако још прије): дођу Н. Рањ. 316. зађу Ст. пис. 2, 344. 5, 151. нађу Ст. пис. 2, 329. 4, 94. пођу Н. Рањ. 51.

Збор. 256. Ст. пис. 2, 42. 5, 179. тако и са при сложено: прићу Н. Рањ. 24. Ст. пис. 2, 29. 48. 349. 3, 460. Злат. 26. и просто: ићу Ст. пис. 4, 411. али ће пошљедње бити само слика ради.

I. 7. мру Н. Рањ. 586. 72. Ст. пис. 2, 101. умру Н. Рањ. 566.

II. брину се Ст. пис. 5, 308. вену Ст. пис. 2, 318. 3, 323. 4, 76. узвену Ст. пис. 5, 300. гину 308. погину 92. издахну Ст. пис. 4, 301. ускрсну Н. Рањ. 97. макну Ст. пис. 4, 301. пану Ст. пис. 2, 218. спомену Ст. пис. 3, 434. 5, 300. посегну П. 147. стину Ст. пис. 4, 244. трну Ст. пис. 2, 109.

III. 1. желију Ст. пис. 1, 253. Зор. 13. умију Ст. пис. 2, 83. овамо је прелазило XVI вијека и живију Зор. 13. — III. 2. бјежу Ст. пис. 5, 297. боју се Ст. пис. 2, 60. 3, 386. 5, 277. Зор. предгов. бољу Ст. пис. 2, 115. вељу Ст. пис. 2, 37. 244. 328. 5, 179. Град. дјев. 15. Хект. 116. Зор. 67. Злат. 286. Гуч. 171. Орб. 40. Андр. дев. 139. кигю М. 518. Н. Рањ. 23. Збор. 256. Ст. пис. 2, 6. 3, 460. 4, 411. 5, 270. Д. Рањ. 186. Злат. 126. Банд. 13. Пос. 13. вију Ст. пис. 2, 78. Хект. 116. Стар. 3, 255. 4, 115. вишу Ст. пис. 5, 128. вољу Ст. пис. 2, 74. Д. Рањ. 596. држж М. 25. Ст. пис. 5, 111. Вран. жив. 23. жују Ст. пис. 2, 112. Д. Рањ. 5. позру Ст. пис. 2, 30. јижју Хект. 16. мѣју Ст. пис. 1, 243. 2, 12. 254. 5, 180. Д. Рањ. 2. Зор. 15. Злат. 10. мржу Ст. пис. 2, 33. мучу Ст. пис. 2, 44. стићу се Н. Рањ. 1526. стою М. 28. Ст. пис. 1, 75. 2, 314. 3, 359. 4, 210. 5, 308. достоју Ст. пис. 5, 110. триљу Ст. пис. 2, 5. 42. ћућу Ст. пис. 2, 122. хоцж М. 29. хокж М. 45. хоћу Н. Рањ. 18. Ст. пис. 5, 175. Злат. 44. Гуч. 119. Вран. жив. 61. и окрѣно од XIII вијека: кж М. 50. 174. 241. ѣж М. 247. Н. Рањ. 586. Збор. 45. Ст. пис. 2, 43. 3, 392. Вран. жив. 92. Банд. 4. могло је о и ослабити у ња по том отнасти: кю М. 69. цедж (читај штећу) М. 247. овамо је прелазило у овом облику од XVI вијека из првога раздјела ове врсте: жељу Ст. пис. 2, 118. 502. 3, 433. 5, 232. Д. Рањ. 5.

IV. благодару Стеф. 12. пробућу Н. Рањ. 776. скагю се М. 207. свару Ст. пис. 5, 266. извоћу Н. Рањ. 796. оузвраштоу Сав. стар. 4, 231. кракж М. 44. скрѣжж М. 193. гокорж М. 389. Ст. пис. 1, 42. Н. Рањ. 136. Збор. 38. Ст. пис. 2, 50. 3, 6. 4, 213. 5, 214. Град. дјев. 74. Хект. 35. Зор. 65. Брн. 47. Орб. 10. Банд. 2. Каш. 68. издоњу Н. Рањ. 596. гријешу Ст. пис. 5, 150. гу-

бљу Ст. пис. 2, 105. погубљу Н. Рањ. 72. задављу Ст. пис. 2, 465. раздјељу Н. Рањ. 366. одријешу 15. жлз М. 518. по-
здрављу Ст. пис. 5, 129. примљу Н. Рањ. 102. искушу Ст. пис.
2, 251. окушу Ст. пис. 4, 210. пзлјечу Н. Рањ. 666. приложу 386.
љубљу 1396. иншлю П. 64. Ст. пис. 2, 42. молю М. 180. 518.
Н. Рањ. 32. Ст. пис. 2, 116. 3, 16. 369. 5, 158. Д. Рањ. 24. Град.
дјев. 60. Хект. 406. Банд. 61. ношз П. 108. Н. Рањ. 1976. Ст.
пис. 2, 224. 5, 281. пхлю М. 69. 208. прављу Ст. пис. 5, 129. пзцз
М. 42. разрећз М. 462. наслађу Ст. пис. 4, 314. слншу Ст. пис.
3, 449. служу Ст. пис. 5, 149. стављу 267. створу М. 25. по-
творз М. 193. отвору Ст. пис. 5, 268. тужу 306. уцню М. 415.
Ст. пис. 5, 268.

V. 1. окекхляю М. 25. поставляю М. 70. прцляю М. 20. при-
падаю М. 9. прилю М. 69. приссзляю М. 1. тако је у том раздјелу
само у најстарија времена. — V. 2. обиру Ст. пис. 4, 361. вежу
Ст. пис. 5, 189. вичу Ст. пис. 4, 372. движу Ст. пис. 5, 325. уздвп-
жу Ст. пис. 2, 410. уздншу Ст. пис. 3, 17. 326. 447. Јерк. 22. ра-
ждижу Ст. пис. 2, 99. сзпнђу Н. Рањ. 98. позиру Ст. пис. 5, 178.
пфз М. 275. снпфз М. 52. пшт Д. Рањ. 326. пншђу Јерк. 48. кажу
Ст. пис. 5, 156. покажу Ст. пис. 4, 213. зххххнз М. 107. про-
клињу Д. Рањ. 103. лажу Ст. пис. 5, 260. лижу (лизати) Ст.
пис. 3, 398. намажу Н. Рањ. 62. међу Ст. пис. 3, 17. умиру
Ст. пис. 2, 12. 5, 178. пашу Хект. 16. пншз М. 21. 518. Ст. пис.
5, 323. плачу (flere) Ст. пис. 2, 51. проплачу Ст. пис. 5, 119.
оплачу (lavare) Н. Рањ. 61. Ст. пис. 5, 119. пљежу Ст. пис.
4, 142. припрежу Ст. пис. 4, 168. одричу Ст. пис. 4, 372. шљу
Ст. пис. 4, 438. 5, 320. Д. Рањ. 536. шаљу Хект. 35. 37. пошљу
Н. Рањ. 1306. Збор. 29. пошаљу Банд. 30. почињу Ст. пис.
4, 344. — V. 3. неке се основе шире добијајући међу два
сугласна једне е, друге о, а основи која у инфинитиву гласи
кова кад одбаци а, повраћа се ов у у: беру Н. Рањ. 52. Ст.
пис. 3, 398. зберу Ст. пис. 4, 102. перу Ст. пис. 3, 465. оперу
278. пожсноу Стеф. 24. зову Ст. пис. 1, 40. Зор. 146. пзкхлю М.
71. длю М. 50. Пб. 84. Н. Рањ. 71. Збор. 1216. Ст. пис. 2, 135.
3, 434. 4, 220. 5, 343. Д. Рањ. 94. Зор. 62. Вран. жив. 36. при-
дају Ст. пис. 2, 122. 3, 330. уздају Н. Рањ. 154. познају Ст.
пис. 3, 434. 457. 4, 28. Хект. 33. Зор. 29. Брн. 416. кају се Ст.

пис. 3, 391. 431. скују Чубр. 146. смију се Ст. пис. 2, 206. остају Ст. пис. 3, 431. трају Ст. пис. 4, 28.

VI. благују Н. Рањ. 566. вјерују 161. Збор. 30. Ст. пис. 3, 376. верују Ст. пис. 1, 50. Буд. 38. навјештују Н. Рањ. 21. дороу Сав. стар. 4, 231. казују Ст. пис. 4, 327. путују 261. запухују Ст. пис. 3, 16. свитују Брн. 55. поткрѣгоу М. 312. тугују Ст. пис. 3, 16. зхххххују П. 173. схранују Н. Рањ. 806. чтују Н. Рањ. 806. Зор. 76. сцјежују Н. Рањ. 85.

Од глагола који у садашњем времену имају основу без наставка (под А), те се у њих лични наставак једнако чувао цпо, он је прешао и к другима: то се најприје догодило онијем глаголима у којих се могло у првом лицу јед. без и какве друге промјене само замијенити крајње у личнијем наставком на да се исто лице не разликује од осталијех (осим трећега мн.) ничим другим него само личнијем наставком, као што се ни у онијех првијех није ничим другим разликовало онда кад се то догађало; то су глаголи у којих основа садашњега времена пред својим наставком има а, па се с тијем гласом изједначивао наставак њезин у свијем лицима у којима је стајао несмијешан с првијем гласом личнога наставка гласећи е, т. ј. у свијем лицима осим 1. јед. и 3. мн., па су се два аа постала од ме сажимала у једно а, и на тај се начин основа и у тијем лицима свршивала пред личнијем наставцима онако како се свршивала у 1. лицу јед. пред његовијем крајњим ју: таки су глаголи нете врсте првога раздјела и глагол прве врсте знати. Од XIII вијека долази 1. лице јед. тако промијењено у глагола V врсте, 1. раздјела: прихъ М. 21. рѣхотъ М. 21. стѣхрѣ М. 56. XIV вијека: зххххх М. 76. 80. 81. 82. зххххх 76. 80. 81. 82. 180. 189. ѡбсхххх 171. 229. 231. ѡбсхххх 183. ѡбхххх 183. дххх 231. пххххх 223. похххххх 202. похххх 183. 228. потххх 231. потххххх 231. прхххх 178. прхххх 228. 229. хххх 209. ѡххххх Шаф. рат. 1873. 94. хххххххх Пб. 25. тога вијека долази тако и у поменутога глагола прве врсте: зиамъ М. 102. XV вијека: дххххх М. 476. Пб. 82. дххххх М. 449. зххххххх 275. 409. 463. мххххх 500. ѡстхххххх 500. ѡстххххх 518. прхххх 274. 461. зиамъ 476. П. 88. истом тога (XV) вијека дохвата се ова промјена и других глагола, у којих осим

што се крајње ју (или у) замјењује личнијем наставком, још и вокал који имају у другим лицима пред личнијем наставком прелази и у прво лице: најприје се то догоди глаголима четврте врсте и једнаким с њима у садашњем времену глаголима другог раздјела треће врсте, а и у њих је свега тога времена још ријетко: звѣниимъ М. 410. молимъ 483. 518. платимъ 489. жалимъ 518. кидимъ 515. истогa вијека налази се једном и у глагола V врсте трећегa раздјела: вѣздасмъ М. 486. — Од свршетка XV вијека обузима та промјена све глаголе и напредује тако да XVII вијека већ ријетко долазе без ње, осим онијех у које ни данас још није продрла:

I. 1. гредем Н. Рањ. 132. падем Ст. пис. 4, 399. упадем Орб. 164. сретем Д. Рањ. 82. мјесто гредем налази се од свршетка XV вијека и као у глагола без наставка у садашњем времену, и то у свијем лицима осим трећегa мн.: грем Ст. пис. 2, 44. 317. 4, 241. 301. 5, 61. 182. Злат. 16. — I. 2. лезем Ст. пис. 4, 476. принесем Злат. 46. пасем Град. дјев. 114. — I. 3. живем Н. Рањ. 1386. Збор. 1036. Ст. пис. 4, 251. 420. 5, 291. Злат. 86. Див. 10. Банд. 38. Јерк. 19. Каш. 36. Андр. 18. — I. 4. реčem Збор. 726. Ст. пис. 2, 23. 5, 284. Злат. 286. Вран. жив. 16. Орб. 264. Банд. 14. Андр. дев. 101. кад је промјена узимала мах, дохватала се и онијех глагола који су до данас остали без ње одбранивши се: можем Ст. пис. 2, 98. 165. 228. Буд. 46. Злат. 46. 12. 156. Чубр. 76. Јерк. 21.¹ приможем Вран. жив. 87. узможем Ст. пис. 5, 185. Орб. 335. — I. 5. почнем Ст. пис. 1, 219. 2, 417. узмем Ст. пис. 2, 470. вазмем Злат. 266. Вран. жив. 92. измем Ст. пис. 3, 18. примем Јерк. 64. — I. 6. вапијем Ст. пис. 2, 470. 5, 93. упијем Јерк. 88.² одкријем Вран. жив. 44. чујем Ст. пис. 5, 347. Злат. 3. с промјеном гласа у у ов: пловем Ст. пис. 2, 231. 3, 393. словем Ст. пис. 2, 254. одијем Вран. жив. 105. у тога се глагола (кад није сложен и значи говорити) може у основи крајње самогласно изједначити с предњим те се оба једнака гласа сажети у један: дим Ст. пис. 2, 3. 3, 63. 4, 181. 5, 34. Хект. 7. 9. Зор. 36. Буд. 143. Брн. 54. Вран. рјеч. 49. Злат. 8.

¹ У Кашића је грам. 155: можем, морем, могу.

² Види тај глагол и у четвртој врсти.

Мик. 67. друге промјене које могу бити у тога глагола, види код других лица: смијем Ст. пис. 2, 478. 3, 17. 4, 144. 243. 5, 37. 203. Д. Рањ. 96. Злат. 7. Бам. 2. и у тога се глагола основа сажима као у предњег (од почетка XV вијека, види код трећег лица): сми Ст. пис. 1, 32. 292. 313. 2, 21. 70. 78. 161. 227. 234. 267. 356. 4, 209. 214. 419. 225. 473. 5, 255. Зор. 4. Злат. 716. Банд. 25. по том и напријед наведено смијем може бити и сажето, па је по јужном говору, од основе која се сажима од првјех времена (види код 2. лица јед.) а у овом лицу, како је поменуто, од XIV вијека: знам Збор. 266. Ст. пис. 2, 53. 5, 261. Злат. 31. Вран. жив. 24. познам Ст. пис. 2, 513. 4, 418. Андр. дев. 66. тај глагол једначећи се са дам примно је од њега д у лицима у којима га је он имао, али у 1. лицу јед. истом XVII вијека: знадем Вран. жив. 19. 26. 55. 61. 71. Мрн. 24. 37. 74. познадем Вран. жив. 17. од двије основе које се шире од свагда добијајући д, како је већ споменуто: будем Н. Рањ. 426. Мик. 3. забудем Ст. пис. 2, 129. 5, 93. придобудем Вран. жив. 61. дојдем Јерк. 84. зајдем Ст. пис. 3, 104. најдем 428. 4, 42. Вран. жив. 23. ојдем Ст. пис. 1, 226. појдем Вран. жив. 55. изајдем Ст. пис. 4, 8. 33. гласови јд састављени у ђ: дођем Ст. пис. 4, 481. Гуч. 276. нађем Ст. пис. 4, 295. Злат. 816. Гуч. 170. Бун. 52. ођем Злат. 446. пођем Злат. 56. међу глаголе овога раздјела прелазно је из четврте врсте: чтијем Ст. пис. 5, 347. — I. 7. мрем Ст. пис. 2, 45. 5, 40. 179. трем Ст. пис. 2, 44. 4, 431. Бун. 30. стрем Злат. 3. исти глагол с раширеном основом добивши е у коријену: терем Ст. пис. 3, 71. глаголи који су из другога раздјела треће врсте прелазили овамо: врем Крп. 106. позрем Ст. пис. 2, 10. 37. 389. 420. 455. узрем Ст. пис. 2, 101.

II. покинемъ Збор. 756. свенем Ст. пис. 4, 262. вехнем Ст. пис. 2, 460. 481. двигнем Град. дјев. 23. ускрнем Банд. 84.

III. 1. жленимъ Збор. 178. умијем Ст. пис. 4, 242. 293. 348. 5, 111. 178. Град. дјев. 143. Злат. 69. Андр. пут. 202. разумишемъ Збор. 376. Гуч. 103. Злат. 546. доспијем Андр. пут. 210. на-лази се и изједначен наставак основе с предњим гласом, по том оба сажета у један: умим Ст. пис. 1, 81. 2, 397. 4, 443.

¹ Види га и у другом раздјелу.

Хект. 9. 35. Злат. 46. Мрн. 77. Јерк. 40. разумим Ст. пис. 2, 397. 442. Злат. 46. Гран. жив. 24. Мрн. 77. и с промјеном крајњег а на и: уми^и Стар. 1, 234. тако сажето може бити и предње уми^ијем, па је по јужном говору. — III. 1. бјежим Злат. 36к. велим Ст. пис. 2, 104. 5, 182. 300. кидим Збор. 39. Ст. пис. 2, 49. 4, 73. 5, 267. Гуч. 279. Орб. 13. држим Злат. 266. желим Ст. пис. 2, 45. 326. 5, 308. Хект. 366. Зор. 136. Злат. 16. Врн. жив. 12. Крн. 21. Мрн. 81. Јерк. 22. живим Ст. пис. 2, 112. Зор. 136. жудим Вран. жив. 28. позрим Ст. пис. 2, 479. 5, 63. 297. озрим Хект. 406. узрим Злат. 536. мним Ст. пис. 2, 19. Д. Рањ. 906. Злат. 16. цњим Ст. пис. 4, 455. Андр. дев. 103. доцњим Андр. пут 77. поцњим Ст. пис. 4, 416. налази се и с доданим на крају е (види напријед у глагола без наставка у основи): желиме Ст. пис. 2, 341. али у слику. Једначећи се с глаголом који у садашњем вр. нема наставка у основи и у 1. лицу јед. гласи по западном говору *вим*, и у кога се из 3. лица мн. разишло д и по осталијем лицима, узимао је то д и глагол ове врсте мним XVI вијека: мнидем Буд. 76. У глагола *хотјети* није се првога лица дотакло м.¹

IV. обр^итим Ст. пис. 2, 54. говорим Н. Рањ. 136. Андр. дев. 54. згодим Ст. пис. 2, 12. дворим 51. скупим Н. Рањ. 42. љубим Ст. пис. 2, 341. смислим Ст. пис. 5, 315. молим Н. Рањ. 38. Збор. 346. Ст. пис. 5, 233. Злат. 85. Вран. жив. 97. Пос. 13. смирим Ст. пис. 5, 293. подносим 298. правим 347. примим Ст. пис. 2, 470. Град. дјев. 104. чиним Ст. пис. 5, 297. чтим Ст. пис. 5, 347. упим Ст. пис. 2, 282. ва^ичим Ст. пис. 2, 423. 5, 76. Злат. 906. Андр. дев. 76. пут 26.

V. 1. сабирам Ст. пис. 2, 93. разбирам Ст. пис. 3, 79. 4, 72. обећавам Збор. 88. згледам Ст. пис. 5, 267. давам Ст. пис. 2, 446. 5, 34. Гунд. суз. I. XXXVIII. Орб. 64. Бун. 34. Андр. дев. 86. раздирам Ст. пис. 2, 445. зазивам Н. Рањ. 18. назирам Ст. пис. 2, 148. познавам Ст. пис. 2, 447. Злат. 8. Гуч. 107. спознавам Ст. пис. 4, 5. вазимам Ст. пис. 4, 324. заки^ивам 305. заклапам Ст. пис. 5, 279. закли^инам Ст. пис. 4, 324. 5, 273. Див. 17. Банд. 215. прокли^инам Збор. 126. Ст. пис. 2, 308.

¹ Само Кашић грам. 106 има: да хоћем (velim) а на стр. 101 хоћу (volo).

закљинам Вран. жив. 105. 109. помагам М. 228. умирам Н. Рањ. 68. Ст. пис. 2, 66. 148. 310. 3, 330. Вран. жив. 52. Јерк. 21. опицам Ст. пис. 5, 270. опирам (прати) Ст. пис. 4, 72. педјепсам Злат. 66. пуштам Злат. 16. посилам Н. Рањ. 23. Ст. пис. 4, 372. 5, 109. Д. Рањ. 4. Андр. пут 63. посиљам Ст. пис. 4, 305. овсѣнѣкамъ Збор. 72. дарикамъ М. 449. Ст. пис. 2, 356. 448. 4, 304. Д. Рањ. 1356. Брн. 4. Злат. 51. Андр. пут 46. скончивам Крн. 156. смутивам Андр. пут 39. споменивам Орб. 34. 219. ослободјивам Вран. жив. 6. захваљивам Орб. 27.¹ целивам Ст. пис. 4, 314. Злат. предгов. 4. глагол прве врсте јети, којему је је гдје гдје гласило ја, прелазно је сложен овамо тако да му се а узимало као наставак којим постају основе у инфинитиву: пријам (примим) Ст. пис. 5, 319. пријам (примам) 351. види и код других лица. — Што пма XVI вијека и несажетом: пуштајем Злат. 656. то ће бити према трећем раздјелу ове врсте (види код 2. лица јед.). — V. 2. обирем Радн. 75. свежем Н. Рањ. 426. уздвигем Ст. пис. 2, 351. 3, 461. Јерк. 31. дижем Ст. пис. 5, 40. 45. дрхћем Ст. пис. 5, 48. ози-рем Ст. пис. 2, 391. ишћем Ст. пис. 1, 3. Банд. 70. укажем Вран. жив. 22. прокланћем Ст. пис. 2, 410. лијежем Пос. 16. умирем Ст. пис. 1, 227. пишем Банд. 251. плачем (flere) Злат. 266. разрежем Ст. пис. 2, 127. шљем Град. дух. 4. Злат. 156. Гунд. суз. I, XXXVII. шаљем Банд. 13. Мат. 3. пошаљем Банд. 46. стењем Ст. пис. 3, 17. почињем Вран. рјеч. 20. — V. 3. с промјеном у коријену: перем Ст. пис. 3, 465. с промјеном гласа ж у р: одренем Ст. пис. 1, 81.² без промјене у коријену: дајем Ст. пис. 2, 495. Вран. жив. 34. Банд. 45. Пос. 15. Радн. 3. познајем Банд. 4.

VI. верујем Вран. жив. 12. споменујем Андр. пут 52. уздахнујем Банд. 269. прикажујем Анд. дев. 20. промјенујем Ст. пис. 5, 154. захваљивемъ Збор. 966. захваљујем Андр. пут 74. чтујем Ст. пис. 5, 93. Д. Рањ. 94.

¹ С промјеном крајњег м на н: захваљиван Стар. 1, 228.

² Могло се у тога глагола и избацити е које добија коријен ширећи се: одагнем Андр. нач. 52. види и 2. и 3. лице јед. а налази се исти глагол и по првом раздјелу ове врсте на крају XV вијека, види код 2. лица јед.

ДРУГО ЛИЦЕ ЈЕДНИНЕ.

Постаје наставком si, који и у словенским језицима уз основе без наставка гласи си, а уз остале мијења му се с на х,¹ које се опет пред и мијења на ш, те гласи ши.

А. Основе без наставка: лични наставак си долази до основе, која кад се свршује на д изједначаје тај глас с гласом с од личнога наставка, по том од оба једнака гласа један отпада; тако и основи која се свршује на с отпада тај глас пред с од личнога наставка: иси М. 9. окрњено: си М. 68. иза не како је речено код првога лица јед.: иџси М. 270. неси М. 208. нијеси Ст. пис. 2, 53. ниси Вран. жив. 64. кад је тако састављено, или кад с приједа окрњено има пред собом ријеч која се свршује на самогласно, да би се могло на њу наслонити, налази се и без задњег и не само у пјесмама: нис Ст. пис. 2, 434. нијес Ст. пис. 3, 65. 4, 77. 5, 97. Злат. 70. ти ли с Злат. 31. него и изван пјесама: ти с Јерк. 16. види и прво лице јед. — иси Стар. 4, 68. — кѣдси Стеф. 17. подси М. 278. — кѣси Стеф. 11. Стар. 4, 234. скѣси Стеф. 22. — Само се у првога од овјех глагола одржао лични наставак си свега времена у српском језику, а остали су га промијенили према глаголима у којих основа има наставка: таки је наставак долазно у старом словенском језику к основи имѣ, која овамо припада, те је и у нас било: имѣши Стеф. 9. а кад добише таки наставак, он им се крњио губећи крајње и као у глагола од којих га добише: имѣш Сав. стар. 4, 231. М. 22. 43. П. 88. Злат. 1016. остали глаголи овога реда (осим првога) долазе с таким наставком од XIV вијека: кѣш П. 6. 30. вијеш Ст. пис. 4, 252. виш Ст. пис. 1, 101. 2, 19. 495. 5, 40. Хект. 196. извијеш Ст. пис. 1, 136. повиш Хект. 196. зповѣш П. 59. заповиш Ст. пис. 2, 157. 495. Зор. 76. 186. исповијеш Збор. 1636. Андр. дев. 25. проповијеш П. 122. сповијеш Н. Рањ. 316. Збор. 63. — дѣш П. 35. М. 500. Ст. пис. 2, 70. Д. Рањ. 346. Злат. 2. Андр. дев. 150. — јиш Ст. пис. 1, 46. објиш Ст. пис. 1, 224. — У свѣ три глагола којима се основа свршује на д налази се у овом лицу д прешло из трећег лица мн. (види код 1. и 3. лица јед.)

¹ Schleicher, compend. 657.

те се изједначају с глаголима првога раздјела прве врсте, али истом XVII вијека у овом лицу: повидеш Вран. жив. 94. заповидеш 55. 91. 100. дадеш Вран. жив. 17. 114. Радн. 6. 38. подадеш Банд. 274. додадеш Радн. 2. јидеш Вран. жив. 87. а у првога и према глаголима III врсте другог раздјела (како је речено код 1. лица јед.) на крају XV вијека: увидиш Ст. нис. 1, 85.

Б. Основе с наставком: лични наставак гласећи ши долази XIII вијека још цео у споменницама писанијем по све живијем језиком: прѣвѣдши М. 22. погеш 22. присѣгнеш 22. късхокеш 22. възлюбши 22. облюбши 23. встрѣвѣши 23. зидши 53. хокеш 53. Што XVI вијека има у једнога писца: падеш Буд. 99. убијеш 60. поднесени 47. јамачно је према прквенијем књигама. — Али од првијех времена долази с окрњеним наставком, без крајњег и: тако XIII вијека: поспши Сав. стар. 4, 231. простши М. 23. взимши 23. вѣнѣши 43. морши 43. взимши 47. и послѣје остаје тако:

І. 1. бљудеш Н. Рањ. 28. Ст. нис. 5, 96. збљудеш Ст. нис. 4, 37.¹ гредеш Банд. 67. украдеш 22. донадеш Ст. нис. 1, 130. упадеш Зор. 67. Брн. 11. Вран. жив. 35. Радн. 27. сједеш Збор. 326. седеш Брн. 55. 60. сристеш Збор. 32. цватеш Хект. 386. чтеш Ст. нис. 1, 92. мјесто гредеш има и према глаголима без наставка у основи (види 1. лице јед.): греш Ст. нис. 2, 55. 4, 296. Злат. 75. — І. 2. улезеш Н. Рањ. 316. — І. 3. живеш Ст. нис. 1, 144. 2, 319. 4, 248. 450. Брн. 42. Злат. 95. Банд. 30. Јерк. 82. Андр. пут 157. Радн. 2. — І. 4. одвржеш Вран. жив. 25. подвржеш Радн. 54. раждежеш Чубр. 9. Андр. дев. 144. можеш Ст. нис. 1, 131. 3, 444. Злат. 1. Вран. жив. 19. Радн. 20. поможеш Ст. нис. 5, 153. Злат. 54. Јерк. 22. Андр. пут 354. и с промјеном гласа ж на р у тога глагола од XIII вијека: мореш М. 43. Ст. нис. 1, 219. Н. Рањ. 161. Збор. 1496. Ст. нис. 2, 3. 401. 3, 103. 4, 145. Град. дјев. 63. Хект. 206. Брн. 45. Вран. жив. 8. Банд. 128. Каш. грам. 155. Пос. 3. Глав. 16. обучеш Радн. 93. речеш Ст. нис. 5, 15. 122. Банд. 68. Јерк. 56. стечеш Злат. 546. Мјесто можеш долази и окрњено, без личнога наставка и вокала пред њим,

¹ Што има у слику: бљудиш Ст. нис. 1. 242. биће само слика радн.

од XIII вијека: *пожъ* М. 53. П. 11. 61. 66. 68. 122. Ст. пис. 1, 36. 120. Збор. 266. 35. 58. 63. Ст. пис. 2, 117. 142. 157. 4, 221. 420. 5, 30. 135. 206. Хект. 46. 416. Зор. 26. Брн. 606. Злат. 86. Орб. 163. Андр. *дев.* 29. — I. 5. зачнеш Н. Рањ. 16. почнеш Кам. 114. вазмеш Брн. 436. Злат. 57. измеш Н. Рањ. 148. изнемеш Стар. 1, 223. примеш Ст. пис. 1, 43. 3, 444. Зор. 55. од основе која добија наставак ја мјесто чистог а: жањеш Банд. 252. — I. 6. вапијеш Ст. пис. 2, 344. узвапијеш Гунд. суз. III, LXXIX. у глагола *ити* могло је и ослабивши у њ испасти: опјеш Ст. пис. 2, 453.¹ *плисѣтъ* (natare) Збор. 133. смијеш Ст. пис. 2, 485. сажето: *смиш* Мрн. 166. такођер сажето: *диш* Ст. пис. 1, 263. том се глагоду и удвојавао коријен тако да му се на првом мјесту мијењало *ѣ* на *е* а на другом отпадало, те је основа добијала ја мјесто а но другом раздјелу пете врсте: одеђеш Ст. пис. 4, 10. с промјеном гласа *у* у основи у *ов*: пловеш Ст. пис. 3, 326. 4, 39. Мрн. 145. *словесѣ* П. 121. с промјеном гласа *ѣ* у основи у *ој*: појеш Ст. пис. 3, 67. 4, 25. у глагола у кога од давнина бива сажимање (види код 1. лица јед.) налази се несажето: *знасѣтъ* Стар. 4, 72. сажето: *знашѣ* П. 118. М. 515. Вран жив. 35. Банд. IX. познаш Ст. пис. 4, 354. Злат. 45. Бун. 45. Кам. 68. Андр. нач. 57. у истога глагола са *д*, које му је дошло како је речено код првога лица јед., истом од XVII вијека у овом лицу: знадеш Вран. жив. 17. 20. 24. 29. 30. Мат. 38. Мрн. 36. 42. 77. Радн. 20. 25. 41. 53. познадеш Вран. жив. 104. Радн. 92. у глагола којима се основа шири од свагда добивајући *д* (види код 1. лица јед.): будеш Ст. пис. 4, 485. добудеш Ст. пис. 2, 43. Зор. 766. Вран. жив. 85. придобудеш Гуч. 107. забудеш Ст. пис. 1, 143. Хект. 41. Чубр. 76. Јерк. 34. тај глагол сложен са *до* изједначивао се на крају XVII вијека с осталијем глаголима овога раздјела: добијеш Радн. 88. 98. идеш Ст. пис. 5, 244. *дондешѣ* П. 101. најдеш Зор. 66. у њега се *јд* саставља у *ѣ* од XIV вијека у овом лицу:² *догѣшѣ* П. 6. 24. дођеш Ст. пис. 4, 438. Злат. 72. зађеш Ст. пис. 4, 175. нађеш Град. дух. 45. *изъзнасѣтъ* М. 515.

¹ Тако може бити и *гнје* Ст. пис. 1, 223. *изгнѣ* Збор. 28. *изгнѣ* Збор. 326.

² Уз цијели лични наставак још XIII вијека: *погсѣши* М. 22.

ођеш Ст. пис. 5, 37. пођеш Злат. 406. приђеш Ст. пис. 4, 220. тако постало *ђ* у сложеном прелази XVII вијека и у несложени: ниђеш Радп. 5. 7. 25. Пос. 286. а по том и кад је сложен с приједлогом иза кога се не мијења *и* на *ј*: отиђеш Радп. 29. 49. — I. 7. треш Ст. пис. 4, 413. стреш Ст. пис. 2, 50. 5, 49. у глагола који је из треће врсте прелазно овамо: позреш Д. Рањ. 63. у глагола који шире основу узимајући *е* међу два сугласна: подереш Ст. пис. 4, 20. које би могло бити и по V врсти.

II. дигнеш Д. Рањ. 79. уздвигнеш Брн. 56. притиснеш Брн. 73. почихнеш Ст. пис. 2, 453. упанеш Пос. 406.

III. 1. змиѣшъ Збор. 2. Ст. пис. 4, 429. 5, 18. Д. Рањ. 33. Злат. 96. Андр. пут 31. разумијеш Радп. 21. и сажето (види код 1. лица јед.) од XV вијека: змиѣшъ П. 60. умиш Ст. пис. 1, 25. 101. 2, 3. Хект. 206. разумиш Банд. 141. Мрн. 72. — III. 2. бдиш Ст. пис. 4, 33. везиш 313. видишъ М. 515. Злат. 55. желишъ Ст. пис. 1, 99. 2, 66. Хект. 7. Орб. 238. живиш Ст. пис. 1, 138. позриш Ст. пис. 2, 10. 469. мниш Ст. пис. 5, 179. Злат. 95. сједиш Град. дух. 21. Орб. 250. ођутиш Вран. жив. 19. цѣтишъ Збор. 1716. цѣтишъ Ст. пис. 2, 68. 472. цѣнишъ Ст. пис. 2, 45. Гуч. 243. Јерк. 22. Андр. дев. 24. с уметнутимъ *д* (види код 1. лица јед.) XVII вијека у овом лицу: мнидешъ Вран. жив. 30. 49. глагол којему је основа у инфинитиву хотѣ у свијем лицима осим 3. мн. стоји у другом раздјелу пете врсте: хођеш Ст. пис. 1, 154. Гуч. 118. не хођеш Ст. пис. 2, 423. окрђено: кѣшъ П. 129. ћѣшъ М. 500. Ст. пис. 2, 112. 3, 139. Д. Рањ. 143. Злат. 22. Гуч. 142. долази и озад окрђено без личнога наставка и вокала пред њим, од XV вијека: хоѣшъ П. 115. 133. хођ Ст. пис. 1, 154. Н. Рањ. 536. 117. Збор. 12. Ст. пис. 2, 112. 225. 3, 136. 352. 4, 27. 442. 5, 10. 76. 297. 325. Хект. 106. Брн. 56. Стар. 3, 226. 295. 297. Злат. 3, 8. Мик. 174. окрђено и с пријед и озад иза ријечи која се свршује на самогласно, те се може на њу наслонити: не ћ Ст. пис. 1, 107. Н. Рањ. 38. Збор. 62. Ст. пис. 2, 34. 112. 113. 3, 459. 4, 33. 103. 255. 381. 5, 298. Хект. 106. Стар. 3, 223. Злат. 96. ако ћ Хект. 46. гдје ћ мисли скупит Ст. пис. 4, 102. гдје ћ стада храни 186. ако ме ћ Ст. пис. 2, 116. послѣ

ме ћ хвалити Злат. 236. тој ли га ћ пролити Ст. пис. 4, 151. ако се ћ избавит Ст. пис. 4, 142.

IV. гонити Злат. 146. платити П. 6. М. 501. пракиши М. 313. примиши Ст. пис. 5, 336. Злат. 226. Андр. пут 85. изнмиши Банд. 161. цориши (ако што говору, бесједу му цориши) Д. Рањ. 34. чиниши Н. Рањ. 826. зунитиши М. 515. чтиши Ст. пис. 1, 125. 2, 3. 142. 266. Д. Рањ. 556. штиши Ст. пис. 1, 125. 144. Стар. 1, 226. Банд. 141. сумњитиши Ст. пис. 5, 197. вапитиши Злат. 8. у глагола који инфинитивом припада у пету врсту: спитиши Ст. пис. 2, 423. 5, 129.

V. 1. крајње ме у основи изједначивши се у а сажима се у а од првијех времена (види и код других лица): тако XIII вијека: знимати М. 23. и послје: збираши Збор. 8. даваши Ст. пис. 5, 5. Д. Рањ. 836. Злат. 196. продаваши Ст. пис. 5, 126. вазимаши Ст. пис. 2, 68. проклинаши Град. дјев. 103. помагаш Д. Рањ. 146. Андр. пут 162. умираши Ст. пис. 5, 29. 190. надаши се Андр. пут 298. споминаши Див. 24. починаши Злат. 2. сми (читај сјаш) Стар. 3, 317. дариваши Ст. пис. 3, 462. 5, 221. Див. 216. Банд. 135. спомениваши Орб. 3. викаши Злат. 146. рикаши Ст. пис. 4, 19. с окрњеном основном: глаш (гледаш) Ст. пис. 2, 423. глагол који је из прве врсте прелазио овамо како је речено код 1. лица јед.: пријаш Ст. пис. 2, 417. 3, 379. Злат. 756. што се још XVI вијека налази и несажето у несвршенијех глагола: скончајеш Ст. пис. 2, 423. Д. Рањ. 59. пуштајеш Д. Рањ. VIIб. 1046. у тијех ће глагола бити основа у инфинитиву на ава-, те ће бити прешли у трећи раздио ове врсте. — V. 2. обежеш Злат. 72. сврћеш Ст. пис. 2, 52. удјељеш Андр. пут 15. иштеш Злат. 6. ишћеш Зор. 31. Јерк. 9. пишеш П. 11. проричеш Злат. 6. шаљеш Радн. 91. пошаљеш Банд. 45. Радн. 89. пошћеш Град. дјев. 114. истјечеш Злат. 3. почињеш Ст. пис. 4, 411. — V. 3. с промјеном у коријену: опереш Вран. жив. 20. поженеш Ст. пис. 4, 38. у истога глагола и с промјеном гласа ж на р: ренеш Ст. пис. 5, 176. одренеш Јерк. 34. у њега се могло и избацити е које добија коријен ширећи се: изарнеш Банд. 277. а тада се и повраћало г: изагнеш Андр. дев. 29. а налази се и по првом раздјелу ове врсте од свршетка XV вијека: одагнаши Ст. пис. 1, 243. без промјене у

коријену: жвеш Збор. 136б. ревеш Ст. пис. 4, 20. джеш П. 94. Ст. пис. 2, 99. Брн. 41. Кам. 35. задајеш Злат. 101б. Вран. жив. 108. познајеш Банд. 162. Јерк. 62. Пос. 26. Радн. 12. смијеш се Див. 31б.

VI. окрымъшъ М. 313. показъшъ П. 53. потвърждъшъ П. 4. верујеш Вран. жив. 47. мјенујеш Ст. пис. 4, 10. негујеш Злат. 75. чтујеш Злат. 49.

ТРЕЋЕ ЛИЦЕ ЈЕДНИНЕ.

Постаје наставком ti, у ком од i у словенским језицима постаје ь, те гласи тъ, а ь у српском језику отпада.

А. Основе без наставка: које се свршују на д, мијења им се д пред т од личнога наставка на с: єсть М. 5. нєст М. 463. стојећи на крају т иза с могло се и одбацити као и у других ријечи (види стр. 6) од XVI вијека:¹ јес Н. Рањ. 69б. Збор. 14б. Ст. пис. 2, 15. 4, 165. 5, 52. 122. Злат. 16. Гуч. 17. цијелому налази се XIV вијека додано на крају с, које се додаје и другим ријечима: єсте Пб. 15. саставља се са не како је речено код првога лица јед.: нєсть М. 62. 532. нєсть М. 38. цијело без не одржало се, истина, свега времена, али енклитички долази од првијех времена и окрњено озад тако да нема ни личнога наставка ни крајњег сугласнога у основи: є М. 6. је М. 10. 15. нє М. 464. је Ст. пис. 2, 51. тако од првијех времена и састављено са не замјењујући цијело: нѣ М. 6. 20. нє М. 205. ниє М. 101. 281. Ст. пис. 3, 13. Злат. 19. нє М. 55. 117. ни М. 255. Пб. 53. Ст. пис. 1, 36. Н. Рањ. 18. Ст. пис. 2, 316. 5, 218. Хект. 19. Д. Рањ. 8. Зор. 15. Буд. 35. Злат. 8. Вран. жив. 4. Гунд. ис. 17. Кам. 90. Глав. 37. тако постало у источном говору не и у западном ни изједначивши се с другим ријечима узимало је још једном є од XIV вијека: нєє М. 154. нєс М. 550. ниє М. 249. није Хект. 36. Буд. 26. Вран. жив. 8. Јерк. 54. — кѣсть Сав. 3. прокѣсть М. 10. још XV вијека: кѣсть П. 93. — дасть Сав. стар. 4, 231. М. 14. 52. Пб. 20. прохдасть М. 14. издасть М. 52. и XV вијека: дасть М. 416. Пб. 122. преддасть М. 527. — иѣсть Сав. 5. — ниѣть

¹ Што има XIV вијека: про по єсь дохотка Пб. 32. биће у писању изостављено т гласа д ради, који иде за том ријечју.

М. 159. — Осим првога глагола остали нијесу сачували тога облика цијела, него им се окрњио изгубивши не само лични наставак него и крајње сугласно од основе: тако долази један од XII вијека до данас: да М. 2. 16. 19. 27. 45. 52. 102. дла М. 208. 267. да Н. Рањ. 16. Збор. 43. Ст. пис. 4, 438. Град. дјев. 122. Злат. 126. Гуч. 142. пода М. 52. 147. 462. прода М. 52. П. 110. прѣда П. 100. прида Н. Рањ. 90. уда Град дјев. 78. изда Буд. 138.¹ један од XIV вијека: кѣ П. 7. 9. 14. Пб. 43. вије Ст. пис. 2, 68. 262. 3, 293. 413. 4, 5. 163. ви Ст. пис. 1, 120. 2, 232. 5, 62. изви Стар. 3, 257. поки М. 102. поки П. 32. пови Збор. 32. пови Хект. 7. зупокѣ М. 571. П. 31. запови Ст. пис. 2, 25. испови Збор. 166. испови Буд. 69. прѣпокѣ М. 211. припокѣ М. 436. Пб. 71. припови М. 355. сповије Ст. пис. 4, 405. зкѣ П. 31. зкѣ М. 102. тако још XVII вијека: сповије Гунд. пс. 4. повије Андр. пут 254. запови Глав. 27. трећи од свршетка XV вијека: ји Ст. пис. 1, 10. Д. Рањ. 121. Зор. 2. ије Н. Рањ. 1466. Ст. пис. 2, 336. 4, 170. 5, 126. Д. Рањ. 93. Чубр. 12. Гунд. суз. I, LXII.² зкѣ Збор. 16. уји Зор. 67. Брн. 286. изије Ст. пис. 5, 283. Гунд. суз. I, VI. — тако без личнога наставка долази од XIII вијека и ниа М. 10. ниа М. 10. не ниа М. 14. а иза не кад стоји могло му се и са е од не саставити у ѣ: тако од XIII вијека: ниа М. 13. нема 123. ниа 281. Пб. 58. Ст. пис. 1, 23. 2, 367. Хект. 9. Зор. 1. Буд. 13. Брн. 36. Мрн. 187. Јерк. 60. Глав. 12. — Прем да се у овјех глагола овај облик држао оваки до краја XVII вијека, ипак у којих се основа свршује на д, по што се треће лице мн., у ком се чувало д у основи, изједначи с истим лицем глагола прве врсте првога раздјела, оно повуче за собом и остала лица, да би се и њима ови глаголи изједначили с осталима, те из њега д пријеђе и у ово лице³.

¹ Што се налази XVI вијека и дат Н. Рањ. 49. 140. ту је т дошло опако како ће се споменути под Б. за друге глаголе.

² У изворима јужнога говора не стоји свагда ј на истом мјесту, а највише га и нема.

³ То је потанко разложено у В. Јагића Das Leben der Wurzel dē, Wien 1871. стр. 67-69. Испореди и у мојим Облицима српскога језика у Биограду 1863. стр. 123.

али истом од свршетка XV или од почетка XVI вијека¹, и то у глагола *дати*: даде Ст. пис. 1, 29. придаде 29. XVI вијека такође само у једнога писца: даде Буд 38. подаде 18. придаде 100. XVII вијека чешће: даде М. 560. Вран. жив. 11. 58. 68. 81. Банд. 91. Пос. 30. Радн. 2. 3. 16. Глав. 20. одаде Вран. жив. 112. подаде Банд. 173. Мрн. 158. Глав. 44. придаде Мат. 41. у оба друга глагола истом од друге половине XVI вијека: исповиде Буд. 19. 20. јиде Буд. 70. XVII вијека: повиде Вран. жив. 59. заповиде 94. јиде 53. 83. једе Радн. 17. 24. наједе 85. изједе 91. из оввијех је глагола прешло д и у глагол имати, који међу њих припада, али истом на крају XVII вијека: имаде Радн. 62. — А у једнога између њих, у кога је основа *кѣд*, налази се ово лице и према глаголима треће врсте (како је речено код првога лица јед.) на крају XV вијека: повиди Ст. пис. 1, 239.

Б. Основе с наставком: лични наставак *тъ* отпада у српском језику од првијех времена: истина, он се и налази у споменицима у којима је иначе чист народни језик и у таким споменицима допире до XVI вијека: тако XIV вијека: *знаиѣтъ* М. 107. *дѣвѣтъ* 159. *бѣдѣтъ* 239. XV вијека: *достоиѣтъ* 481. *изиссѣтъ* 481. *зѣниѣтъ* П. 93. XVI вијека: *пишѣтъ* М. 548. али се у таким споменицима налази тако ријетко а тако га често ни у њима истијем ни у другима, у којима претеже језик црквени, нема, да се може без најмање сумње тврдити да је и на она мјеста дошао из црквенијех књига, а у народном језику да га није било од првијех времена, од којих имамо писанијех споеника. — На крају XV и XVI и самога XVII вијека појављује се неко *т* иза садашњег тога облика у неких писаца, појављује се чешће него у најстарија времена, лични наставак, прем да само у неких пи-

¹ Примјери које Јагић *Leben der Wurzel de* стр. 69. наводи из прве половине XIV вијека: даде М. 102. подаде М. 108., како ја разумијем мјеста гдје се налазе, нијесу треће лице јединине него множине; а примјери које спомиње на стр. 70. од године 1438 даде М. 319-2. нијесу треће лице јед. садашњег времена него аориста. — Примјер који имам од године 1400 *прѣдаде* П. 30. чини ми се да ће прије бити треће лице множине него јединине сад. вр.

саца: на крају XV вијека: изрећи не уми т' Ст. пис. 1, 32. буде т' Јеросолм твој 43.¹ XVI вијека: имат Н. Рањ. 1416. сметет 1426. сусрјетет 236. узнесет 356. вржет 122. провржет 176. ужежет 1126. речет 396. 79. останет 236. будет 55. 210. нађет 1406. 208. 2086. изгинет 140. пригнет 236. уздвигнет 14. 15. 176. споменет 486. починет 1796. разумијет 1696. видит 1416. ненавидит 140. уздржит 236. изгубит 2086. укрјенит 236. пољубит 210. помирит 6. смутит 476. приправит 146. напунит 135. запустит 118. одпустит 79. посветит 1436. насладит 118. услшнит 49. посрамит 236. отворит 49. 1406. ухватит 236. схранит 806. 140. очистит 206. приближат 13. подлагат 1126. нашитат 236. уздвижет 346. укажет 2066. законъет 112. узвишујет 526. потрјебујет 35. почтујет 876. створитъ 36ор. 33. оретъ 33. обарујет Брн. 46. речет Стар. 1, 225. устанет 225.² кунет се Буд. 55.³ примет 6. знадет 78. 108. будет 7. 12. 28. мрет 49. запрет 18. разумит 126. пристојит 54. ненавидит 96. говорит 40. помирит 6. приричит 18. чтит 148. подобајет 13. 33. прилагајет 36. помагајет 42. 64. упадајет 158. наслањајет 14. постављајет 51. притискајет 14. згајат се 7. укладат 123. упадат 158. кажет 52. проклињет 120. достижет 52. простирет 122. наслидујет 81. сагришујет 123. XVII вијека: сусритет Банд. 13. обучет 13. најмет 47. убијет 42. будет 37. прибудет 228. придет 4. пројдет 16. растарет 47. пригнет 17. уздигнет 4. ускрснет 45. узвисит 44. усквасит 24. разлучит 35. понизит 14. примат 15. изарнет 76. усиљујет 38. очитујет 8.⁴ Али ово т није лични наставак него је од ријечце те и ти, које постају од прономина то, јер се налази и иза других ријечи а налази се и цијело те и ти.⁵ за људи т се одлучује Н. Рањ. 25. правду т чину 2206.

¹ Намштампано је на оба мјеста тако растављено.

² Још таквих примјера XVI вијека из другога извора види у Гласнику IX. стр. 47. гдје се налази и дат мјесто да.

³ У тога писца много којешта може бити и према прквенијем књигама, за то се не треба много обзирати на његове примјере.

⁴ Што још један писац у другој половини XVII вијека има: спасен будет Глав. 97. то је јамачно из прквенијех књига, одакле је и цијело мјесто.

⁵ Види о том и у Гласнику IX. стр. 47-48.

ево т сам ја 142. добро чини те вам бог Н. Рањ. 486. дрзѣ ти гл ѣ зунити Збор. 126.¹ паде ти их на ливу твоју тисућа Стар. 4, 111. он ти буде стабло Банд. 45. исто се тако додавало и то: додај то, Саре, брус Ст. пис. 4, 239. излез' то 323. дај то се, напшти 327. донес' то млијека још 328. нека то јих Хект. 14. тере то ми овако граду бесијаше 136. Види и код трећег лица множине. — Најстарији су примјери без личнога наставка још XII вијека: хоке М. 2. инне 2. взде 2. бежи 6. соуди 6. Познији ѣ се видјети ниже гдје ѣ се показати и друго што у овом облику бива:

I. 1. блуде Ст. пис. 2, 336. Хект. 29. веде Ст. пис. 4, 114. греде М. 101. Ст. пис. 1, 307. 4, 325. кладе Ст. пис. 1, 4. звраде М. 208. краде Злат. 54. укреде Хект. 32. Крн. 10. испиде М. 31. паде Ст. пис. 1, 8. Н. Рањ. 153. Ст. пис. 3, 325. 4, 296. 5, 155. Д. Рањ. 38. Буд. 38. Орб. 224. Бун. 39. Мат. 39. Радн. 47. допаде Збор. 2. Ст. пис. 2, 141. Хект. 27. упаде Андр. пут 112. седе Ст. пис. 1, 89. Хект. 32.² помете М. 17. уплете Вран. жив. 23. ресте Брн. 286. узресте Вран. жив. 81. обрате М. 20. 27. Пб. 25. обрате М. 256.³ цвате М. 249. Хект. 176. че Ст. пис. 1, 92. мјесто гредеш има и према глаголима без наставка у основи (види напријед 1. и 2. лице јед.): гре Ст. пис. 2, 33. 315. 4, 248. 5, 5. 138. Д. Рањ. 2. 77. Злат. 116. — I. 2. уъезе Збор. 93. Ст. пис. 4, 190. однесе Вран. жив. 65. спасе Буд. 93. — I. 3. дубе Ст. пис. 5, 324. издубе 11. зебе 211. скубе Ст. пис. 4, 395. сопе 166. распе М. 154. рлзаспе 370. 467. проспе Ст. пис. 4, 87. живе П. 112. Н. Рањ. 1466. Збор. 5. Ст. пис. 2, 273. 5, 41. 135. Град. дјев. 133. Брн. 72. Злат. 5. Гуч. 102. Вран. жив. 55. Див. 46. Гунд. суз. III, XXXVI. Банд. 38. Јерк. 22. Андр. дев. 31. Радн. 28. — I. 4. брже Банд. 64. разврже Ст. пис. 2, 85. Буд. 71. Банд. 125.

¹ Још таквих примјера XVI вијека види у Гласнику IX. стр. 48. Примјера XV вијека с цијелијем ти има у Никољском и Хвалову рукопису, из оба су споменути у Старицама III. стр. 70. 71.

² Кад не би у писаца који су писали западнијем говором долазило и у другим приликама е мјесто ѣ, могло би се мислити да ово одговара староме словенском сдѣтъ.

³ Писарска ѣ погрјешка бити обръ М. 64.

ражеже Банд. 125. сажеже Радн. 56. може М. 101. Ст. пис. 2, 116. 3, 106. 438. 4, 137. Град. дјев. 176. Буд. 11. Гуч. 42. Вран. жив. 67. Див. 396. Банд. 15. Каш. 67. Андр. дев. 135. поможе М. 106. 493. Ст. пис. 3, 466. 4, 7. 5, 39. Злат. 28. Банд. 221. стрже Ст. пис. 2, 229. Хект. 8. Зор. 51. с промјеном гласа *ж* на *р* (види код 2. лица јед.): море М. 201. 258. 312. 344. П. 1. 11. 16. Ст. пис. 1, 4. Н. Рањ. 436. Ст. пис. 2, 55. 319. 3, 64. 4, 173. 5, 6. 135. Д. Рањ. 6. Град. дјев. 5. Хект. 5. Зор. 1. Брн. 6. Вран. жив. 71. Банд. 56. Бун. 67. Каш. 67. Радн. 20. поморе Ст. пис. 1, 25. 50. Хект. 96. Брн. 136. узморе Хект. 22. обуче Н. Рањ. 24. Стар. 3, 306. зрече М. 41. рече Буд. 23. посече М. 101. зтече М. 147. тече Злат. 46. мјесто можеш долази и окрњено као у 2. лицу јед. (које види): мож Ст. пис. 2, 102. ззмож М. 532. — I. 5. откзис М. 353. ззкзис 410. илзис М. 47. почне Ст. пис. 1, 109. 5, 185. Гуч. 40. Банд. 28. Глав. 109. зачне Ст. пис. 2, 64. 5, 118. Брн. 50. причне Чубр. 12. учне Ст. пис. 2, 434. с промјеном гласа *н* на *м*: поуме Пб. 44. Банд. 195. Мрн. 66. Пос. 27. Радн. 33. сплуме М. 23. посажме Ст. пис. 1, 10. плме М. 48. 53. јаме Хект. 216. оузме М. 15. 17. Н. Рањ. 1076. Злат. 54. взуме Ст. пис. 5, 4. Злат. 696. взуме Стар. 3, 313. пзуме М. 102. П. 109. Збор. 23. Ст. пис. 5, 17. Д. Рањ. 85. обујме Н. Рањ. 161. Ст. пис. 2, 468. 5, 183. Банд. 175. обујеме Брн. 46. однуме М. 225. однеме Брн. 5. отме Вран. жив. 22. пруме М. 16. 27. 53. П. 7. Ст. пис. 1, 125. 3, 462. 5, 350. снуме Ст. пис. 1, 58. дме Збор. 122. — I. 6. рлзуме М. 85. рлзуме М. 400. зуме М. 101. уије Ст. пис. 1, 21. Злат. 34. ззуме Збор. 125. Каш. 53. вапије Ст. пис. 2, 33. 5, 78. Брн. 29. Банд. 38. Радн. 96. завапије Ст. пис. 1, 67. гније Вран. жив. 65. згније 27. изагније Банд. 239. сагније Каш. 21. покруме М. 415. пије Ст. пис. 5, 283. и избадивши и: поне (читај поње) Стар. 3, 269. плије (patare) Ст. пис. 2, 61. 3, 61. Д. Рањ. 136. исплије Д. Рањ. 736. утије Ст. пис. 1, 43. шије Ст. пис. 5, 276. струме П. 33. додије Ст. пис. 4, 329. Злат. 196. здне М. 485. Ст. пис. 1, 46. Хект. 29. Брн. 126. одије Вран. жив. 6. Гунд суз. I, XIV.¹ Мрн. 32. заодије Банд. 38. надије Ст. пис. 1, 131. Каш. 94. од исте

¹ На том је месту имперфективно, па може бити да припада у пету врсту.

основе сажете (види код 1. и 2. лица јед.): ди Хект. 29. Буд. 71. исти глагол с удвојеним корпјеном (види код 2. лица јед.): зидѣи М. 85. 204. П. 94. Пб. 18. Злат. 69. одеће Н. Рањ. 46. исти глагол у садашњем вр. к основи каква му је у инфинитиву добија и и, те се изједначује с глаголима друге врсте: зидѣи М. 170. си М. 362. 467. 532. Ст. пис. 2, 66. 482. 5, 187. Град. дјев. 106. Злат. 54. Андр. пут 359. од исте основе сажете (види код 1. лица јед.): си П. 31. 32. си М. 489. Ст. пис. 1, 42. 81. 5, 136. Буд. 75. Брн. 416. Банд. 25. од основа у којима се мијења у у ов (види код 1. и 2. лица јед.): плове Ст. пис. 2, 48. 3, 76. 194. 378. 4, 62. Банд. 290. Мрн. 39. взплове Збор. 33. рове Ст. пис. 1, 153. слове Ст. пис. 2, 48. 4, 392. 5, 100. 352. Д. Рањ. 16. Злат. 38. с промјеном гласа ѡ у ој: поје Збор. 123. Ст. пис. 2, 17. 5, 153. запоје Н. Рањ. 986. Ст. пис. 4, 23. од основе која се од давнина сажимала (види код 1. лица јед.) несажето: зи М. 106. П. 2. сажето: зи М. 101. зи М. 147. зи 327. П. 17. 50. Н. Рањ. 40. Збор. 226. Ст. пис. 2, 43. Буд. 116. Злат. 52. Вран. жив. 76. пози П. 73. Злат. 38. взи П. 2. 15. 92. исти глагол долази и са д (како је речено код 1. лица јед.) од друге половине XVI вијека: знаде Буд. 8. 9. 15. 19. 24. 26. 55. Вран. жив. 12. 17. 21. 29. 54. 55. Банд. 172. Мат. 22. 45. Мрн. 19. 37. 141. Пос. 14. 256. 276. Радн. 5. 9. познаде Буд. 79. Вран. жив. 17. 18. 80. Банд. 63. Мрн. 121. 158. Каш. 8. 12. 53. Пос. 19. Радн. 58. изазнаде Вран. жив. 100. у глагола којима се основа од свагда шири добијајући д (види код 1. лица јед.): вѣде М. 2. М. 23. 25. Сав. стар. 4, 231. добоуде М. 80. Н. Рањ. 596. Ст. пис. 2, 420. 4, 51. Град. дјев. 179. Каш. 39. забуде Ст. пис. 4, 51. 418. Хект. 26. придобуде Град. дјев. 36. тај се глагол сложен са до XVII вијека изједначивао с осталијем глаголима овога раздјела: добије Андр. пут 266. придобије Радн. 51. 88. надобије 86. иде М. 87. пзиде М. 280. Н. Рањ. 16. Вран. жив. 40. обиде Ст. пис. 5, 39. 214. Гуч. 68. отиде Н. Рањ. 786. одиде Ст. пис. 1, 80. униде Ст. пис. 1, 26. приде М. 24. Н. Рањ. 236. Ст. пис. 2, 59. 3, 15. 4, 326. Злат. 2. донде М. 219. 254. 349. 446. 513. 515. П. 43. 66. Ст. пис. 1, 11. Вран. жив. 10. зајде Ст. пис. 3, 420. 4, 290. Зор. 26. мимојде Н. Рањ. 103. Вран. жив. 81. идиде М. 17. 46. 487. П. 49. Ст. пис. 3, 172. 429.

4, 49. Банд. 8. изъмиде П. 127. оѣмиде П. 101. поиде М. 13. 24. 411. П. 78. пројде Ст. пис. 3, 118. Крн. 36. обајде Ст. пис. 3, 194. изајде Банд. 10. Мрн. 20. надајде Мрн. 20. одајде Вран. жив. 9. гласови јд слијевају се у ђ у овом лицу од XIV ијека (види 1. и 2. лица јед.): поге М. 108. 144. пиге М. 153. 188. 203. П. 16. и послије: доге М. 258. 394. доѡге М. 377. доге М. 441. доге П. 32. 42. Н. Рањ. 196. Д. Рањ. 147. Злат. 15. Гуч. 159. зађе Н. Рањ. 1656. Ст. пис. 2, 8. 4, 380. 5, 15. милође Н. Рањ. 37. Збор. 746. Ст. пис. 2, 401. нађе Ст. пис. 2, 91. 4, 269. 5, 15. Град. дјев. 82. Злат. 606. Гунд. суз. предгов. андр. дев. 164. изнађе Злат. 54. ође Ст. пис. 2, 21. поге П. 116. Ст. пис. 2, 4. 4, 418. Гуч. 44. Андр. дев. 11. прође Ст. пис. 3, 317. изађе Град. дјев. 152. узађе Град. дух. 70. отађе Чубр. 13.¹ и кад је сложено са при: приђе Ст. пис. 5, 53. Град. дјев. 65. из таквих сложенијех прелази ђ и у сложена у којима остаје и у основи без промјене: униђе Ст. пис. 5, 53. отиђе Пос. 136. по том и у простога XVII вијека: пђе Мал. 69. Пос. 96. 146. Радн. 28. од основе ста, од које нема пити је кад било садашњег времена другачије него по друго врстн: стме М. 24. пристане Буд. 49. — I. 7. подре Ст. пис. 4, 159. вадре Ст. пис. 2, 195. удре Мрн. 64. Глав. 93. прождре Радн. 40. мре Збор. 66. Ст. пис. 4, 248. 5, 133. Злат. 44. умре Злат. 796. Вран. жив. 23. запре Буд. 23. тре Злат. 80. стре Д. Рањ. 626. сатре Злат. 736. затаре Ст. пис. 1, 161. Стар. 3, 255. Банд. 263. с раширеним корије-ном: дере Злат. 176. занере Ст. пис. 1, 108. — у глагола који су из треће врсте прелазили овамо: вре Ст. пис. 1, 309. Н. Рањ. 144. запре Ст. пис. 2, 356. 478. позре Ст. пис. 2, 36. 59. 122. 150. 5, 297. призре Град. дјев. 36.

II. призвигне М. 22. побјегне Н. Рањ. 256. брине се Град. дјев. 44. прибрсне се (вино) Ст. пис. 1, 160. везне Ст. пис. 3, 469. увезне 102. повене Ст. пис. 1, 104. вене Ст. пис. 2, 95. 5, 60. 191. Вран. жив. 19. каш. 21. свене Андр. пут 295. врне Вран. жив. 37. погибне М. 37. гине Вран. жив. 28. чезне Злат. 33. двигне Збор. 23. Ст. пис. 1, 8. 2, 364. подвигне Ст.

¹ По крајевима гдје ђ гласи ј, налази се ј и у овој прилици мјесто ђ: доје Ст. пис. 4, 326. у дну. Види још и код трећега лица мн.

пис. 3, 428. Хект. 11. садвигне Вран. жив. 78. дигне Ст. пис. 5, 10. уздигне Ст. пис. 3, 273. Банд. 6. Андр. нач. 21. џене Ст. пис. 4, 264. 5, 172. замкне Ст. пис. 3, 129. прионе 469. падне Ст. пис. 2, 78. Стар. 3, 259.¹ нане Д. Рањ. 1416. Пос. 45. опане Ст. пис. 5, 32. сасне Радн. 51. сване Град. дјев. 40. смагне Злат. 326. соне Крн. 21. осоне Ст. пис. 3, 165. Крн. 21. стигне Злат. 54. тисне Ст. пис. 1, 260. стисне Д. Рањ. 696. Брн. 286. затисне Д. Рањ. 796. Пос. 5. потисне Хект. 29. притисне Ст. пис. 5, 325. Хект. 22. Брн. 41. притисне Град. дјев. 76. почине Н. Рањ. 166.

III. 1. жедије Збор. 25. 75. Хект. 32. умије Збор. 9. Ст. пис. 3, 107. 4, 470. 5, 184. Буд. 8. Злат. предгов. 26. Банд. 62. Андр. нач. 6. разуме М. 370. 404. Гунд. пс. 4¹. Див. 56. Радн. 20. и сажето (види код 2. лица јед.) од XV вијека: разуме П. 155. разуме М. 259. Пб. 95. уми Ст. пис. 1, 9. Буд. 69. Стар. 1, 227. Чубр. 106. разуми Ст. пис. 2, 43. Зор. 64. Буд. 52. 125. Брн. 58. 696. Вран. жив. 24. Бац. 197. Каш. 30. Мик. 37. Глав. 12. доспије Ст. пис. 1, 124. гриспије Каш. 111. и сажето: приспи Ст. пис. 2, 335. који су између других глагола прелазили овамо: позрије Ст. пис. 5, 13. спије Пос. 206. такођер ће бити прешло овамо из другог раздјела ове врсте а по том сажето: цки П. 76. — III. 2. бжи М. 6. бди Ст. пис. 1, 28. 2, 253. Брн. 586. висн Ст. пис. 4, 117. Град. дјев. 125. врн Ст. пис. 2, 82. 102. 347. 361. Банд. 40. узаври Гунд. суз. II, XXVII. држи М. 188. жели Ст. пис. 5, 349. Злат. 62. Крн. 16. Брн. 47. позри Ст. пис. 2, 82. назри Андр. пут 165. сазри Ст. пис. 4, 273. саздри 273. ми Ст. пис. 3, 136. 4, 72. 5, 335. Чубр. 12. исти глагол с доданим д, како је речено код 1. лица јед., XVII вијека: миде Мрн. 137. при М. 147. при 354. расти М. 38. стон М. 44. тишти Вран. жив. 20. цавти Ст. пис. 2, 181. 4, 260. цафти Ст. пис. 2, 61. 103. 111. 213. 281. 5, 10. Д. Рањ. 32. процфти Ст. пис. 3, 272. 351. цапти Ст. пис. 4, 268. 288. 5, 226. Андр. нач. 37. дти Ст. пис. 2, 39. 67. 88. 377. 434. 3, 193. 460. 5, 202. процти Ст. пис. 1, 232. 2, 338. 3, 131. цки Ст. пис. 2, 100. 242. 331. 5, 17. Град. дјев. 90. Злат. 2. Мат. 51. Пос. 14. поцки Злат. 8. уцки Ст.

¹ С личнијем наставком: падисть Стар. 4, 83.

пис. 2, 142.¹ глагол који је прешао у други раздно пете врсте: **хоке** М. 2. 20. 41. 52. **оускоује** М. 80. 216. не **хоће** Ст. пис. 4, 420. Д. Рањ. 1416. без првога слога (види код 1. лица јед.): **ке** М. 42. 109. 174. 245. **ће** М. 461. Н. Рањ. 15. Збор. 22. Ст. пис. 3, 139. Буд. 90. Злат. 96. Гуч. 121. Вран. жив. 5. Орб. 221. Банд. 4.

IV. **разорин** М. 10. **доходи** 13. **сзди** 20. **испакости** 22. **згину** 24. **поткори** 27. **испраки** 29. **прѣскоуи** 30. **находи** 46. **плати** 51. **притежин** 80. **испроси** 80. **постави** 81. **коси** 95. **говори** 101. **зхити** 102. **прѣстави** 109. **кзипи** 162. **порази** 172. **злпши** М. 208. 435. **отини** М. 363. **спипи** Н. Рањ. 100. Ст. пис. 2, 20. **прими** Ст. пис. 2, 442. 5, 179. Злат. 97. **ујми** Ст. пис. 2, 265. **обујми** Н. Рањ. 16. 195. Ст. пис. 2, 23. 362. 3, 278. Д. Рањ. IXб. **обујаи** Н. Рањ. 179. **поднијема** Ст. пис. 4, 91. 312. **зноби** Ст. пис. 3, 97. Гунд. суз. III, LXII. **озноби** Злат. 76. **понузи** Ст. пис. 3, 109. 467. **тјери** Ст. пис. 5, 112. **тири** Ст. пис. 2, 319. **Хект.** 22. **цѣпи** Гунд. суз. II, XVI. **цори** (тјко говор тих цори) Д. Рањ. 86. **зори** Ст. пис. 2, 79. **вадри** Ст. пис. 2, 109. 111. **вани** Ст. пис. 2, 13. Андр. пут 106. **ули** Ст. пис. 2, 112. Д. Рањ. 1. **плови** Ст. пис. 4, 19. **слови** Ст. пис. 2, 84. 335. **сзипи** П. 86. **сзипи** Мат. 57. **сусрети** Мат. 12. **чти** Ст. пис. 2, 278. 285. 5, 94. Д. Рањ. 1626. **Хект.** 256. 456. Буд. 32. Брн. 5. Злат. **предгов.** 2. Гуч. 33. Вран. жив. 54. Орб. 14. **проути** М. 496. **шти** Ст. пис. 1, 206. 5, 210. Вран. рјеч. 54. Брн. 22. Банд. IV. Мат. 44. **исти** је глагол с основоу какву има у овој врсти прелазно п у прву врсту XVII вијека: **процине** Мат. 95. глагол који инфинитивом припада у пету врсту: **спи** Н. Рањ. 776. Збор. 40. Ст. пис. 5, 212. Злат. 976.

V. 1. **несажето ме** на крају основе има једном у почетку XV вијека: **помирае** П. 30. што има XVI вијека: **пуштаје** Ст. пис. 2, 44. 333. **скончаје** Ст. пис. 2, 167. 400. 3, 178. 4, 53. 5, 111. Злат. 99. **обоњаје** Град. дјев. 114. то ће бити по 3. разједу ове врсте (види стр. 266. 271.)² — **сажето** од првијех

¹ Овамо би ишло и ржи (мјесто рже) Злат. 2.

² Несажето је чешће с личним наставком: **благосламае** М. 14. **давае** 14. **испитае** 15. **изгнирае** 81. **прѣбывае** 83. сажето се налази рјеђе с личним наставком: **давати** М. 159. 167. **оузимати** Шаф. рат. 1873. 101. — Често има несажето у једнога писца XVI вијека, али је у њега јамачно према

времена: тако XIII вијека: оуџина М. 13. позника 13. прилага 13. клада 16. псыракла 20. оскобала 20. прѣслаина 51. и послѣје: избираа М. 80. разбира Ст. пис. 3, 71. 4, 269. Д. Рањ. IX. Град. дјев. 54. збира Злат. 546. брѣја Злат. 476. извѣра Ст. пис. 3, 330. 476. 4, 11. Хект. 45. вѣка Ст. пис. 5, 319. Андр. дев. 103. ѡблада М. 80. поскѣла М. 153. пѣрѣла М. 139. гледа Злат. 616. гледа Вран. жив. 35. пригледа Буд. 5. дава М. 159. 174. 223. Ст. пис. 2, 75. 235. 4, 9. 313. 5, 5. 77. 290. Д. Рањ. 3. Град. дјев. 74. Злат. 996. Гуч. 160. Орб. 37. Ђам. 5. задава Ст. пис. 2, 466. 3, 468. 4, 66. Д. Рањ. 8. Злат. 52. издава Ст. пис. 4, 127. одава Ст. пис. 4, 379. придава Ст. пис. 4, 9. 374. продава М. 204. 474. дѣма Ст. пис. 4, 348. одира Стар. 3, 253. подира Ст. пис. 3, 71. 4, 266. пождира Ст. пис. 3, 165. уџга Банд. 111. зажима Ст. пис. 4, 88. ждима (сажима) Ст. пис. 5, 7. позника М. 13. 270. призива Град. дјев. 52. позника М. 147. 559. Ст. пис. 2, 18. 4, 9. 5, 4. Д. Рањ. 706. Орб. 92. зја Мик. 853. оуџина Шаф. рат. 1873. 101. Банд. 237. вазима Ст. пис. 2, 112. 3, 368. Д. Рањ. 17. Хект. 356. изима Ст. пис. 4, 228. заклаина Ст. пис. 2, 172. проклаина Банд. 168. проклаиња Мат. 26. прилага Буд. 64. Мрн. 131. Каш. 74. одлага Ст. пис. 4, 349. прилијета Злат. 416. помага Ст. пис. 2, 404. 4, 349. 5, 5. 48. Злат. 44. Гуч. 28. Мрн. 131. Каш. 112. примага Ст. пис. 3, 425. виѣра II. 29. Н. Рањ. 24. Ст. пис. 3, 71. 477. 4, 266. Д. Рањ. 56. Вран. жив. 39. Банд. 14. пуза Ст. пис. 3, 469. пондира (стрми и бригом пондира) Мрн. 64. снада М. 94. запина Ст. пис. 3, 469. пропина Ст. пис. 4, 273. упира (упријети) 269. опира (прати) Ст. пис. 3, 330. 4, 41. пѣла М. 147. пѣлаина М. 139. помѣна Ст. пис. 1, 301. спомина Буд. 4. Див. 16. Банд. 90. спомиња Ст. пис. 1, 301. заплајета Град. дјев. 74. досеза Ст. пис. 4, 400. 5, 91. 300. Злат. 586. посила Ст. пис. 5, 17. Злат. 10. простира Ст. пис. 2, 36. Хект. 45. Мрн. 79. сја Ст. пис. 1, 9. 2, 50. 3, 399. обасја Ст. пис. 3, 471. просја Ст. пис. 2, 96. тѣза М. 520. затира Ст. пис. 2, 400. утира 421. оптјеца Ст. пис. 2, 15. цвата

црквенијем књигама: подобаје Буд. 64. подобајет 33. прилагаје 75. прилагајет 36. наслађајет се 14. упадајет 158. припискајет 14. према глаголима у којима је могло бити тако има исти и у глаголу којему основа нема наставка у садашњем вр.: имаје Буд. 104.

Ст. пис. 2, 416. 419. 459. цапта 488. похила М. 174. Ст. пис. 5, 224. Гуч. 96. Гунд. суз. II, XXIX. зачина Ст. пис. 4, 29. 5, 204. почиња Банд. 83. почима Радн. 44. — посађива Ст. пис. 4, 374. процјењива Ст. пис. 5, 26. обратива Бун. 20. продиљива Орб. 58. изискива Андр. пут 381. промјенива Гунд. суз. I, XL. смрсива Андр. пут 66. смутива 39. потлачива 35. пишчекива 252. глагол који је из прве врсте прелазио овамо како је речено код 1. лица јед.: обја Ст. пис. 2, 58. прија 51. 56. 211. 268. 3, 299. 472. 4, 26. 69. 5, 38. — V. 2. сабира Ст. пис. 1, 61. приближе Н. Рањ. 136. Ст. пис. 5, 46. извире Ст. пис. 2, 393. облагје М. 167. глође Радн. 51. движе Град. дух. 68. Хект. 10. Банд. 25. подвиже Хект. 10. Стар. 4, 113. уздвиже Ст. пис. 4, 168. 5, 350. Крн. 16. здвиже Вран. жив. 44. диже Ст. пис. 5, 15. подире Ст. пис. 4, 337. дрхће Ст. пис. 1, 17. 5, 38. Каш. 94. задрхће Ст. пис. 2, 20. жере Ст. пис. 3, 164. раждиже Злат. 48. раздиже Град. дух. 66. зигје М. 206. 268. Вран. жив. 112. Гунд. суз. I, LX. зазире Ст. пис. 2, 87. позире 194. 245. призире 54. оузеише М. 13. 19. 46. взимише М. 387. взимише П. 23. вазимише Злат. 53. пријимише Буд. 37. примише Мат. 45. Глав. 40. ице М. 108. Злат. 566. Банд. 8. ише Ст. пис. 1, 123. Мрн. 23. јише Вран. жив. 79. обише Банд. 164. каже Град. дјев. 84. Злат. 436. Вран. жив. 30. проклише Радн. 63. купље се Ст. пис. 3, 327. липише Злат. 39. умире Ст. пис. 1, 100. 2, 194. 420. 4, 359. 5, 133. Д. Рањ. 336. Хект. 47. Злат. 1016. Орб. 91. мирише Ст. пис. 4, 31. Чубр. 12. мрмје Ст. пис. 1, 22.¹ ниче Злат. 45. нуре Град. дјев. 36. оре М. 95. запире Ст. пис. 4, 266. напире Злат. 696. пише М. 16. Вран. жив. 9. плаче Град. дјев. 62. плеше Ст. пис. 3, 144. Д. Рањ. 66. пљеже Ст. пис. 3, 313.² приише Ст. пис. 2, 84. урјеже Д. Рањ. 136. одриже Вран. жив. 65. сише М. 565. расише Глав. 27. шље Злат. 10. пошле М. 108. шаље Хект. 2. Вран. жив. 101. пошаље Брн. 226. Вран. жив. 77. Банд. 5. стиже Злат. 966. пристире М. 239. стере Гунд. суз. II, XV. стрже Ст. пис. 1, 81. потеже Каш. 88. сатире Ст. пис. 4, 442. стире Ст. пис. 5, 327. Злат. 100. истише М. 61. истеише М. 198. истјече Злат. 496. оптјече Ст. пис.

¹ Наштампано је мрмје.

² По том ће бити погрјешке штампарске: рљеже Ст. пис. 3, 123. рљешу 142.

3, 46. пучиње М. 411. Збор. 376. почиње Град. дух. 19. Банд. 83. Јерк. 11. Глав. 27. с промјеном у коријену: коље Ст. пис. 5, 120. — V. 3. с промјеном у коријену: дожене Д. Рањ. 816. ижене Дјв. 336. прожене Ст. пис. 3, 448. 4, 90. 5, 10. раждене Ст. пис. 3, 21. ждене Ст. пис. 2, 20. 3, 156.¹ с промјеном гласа ж на р: изџреније П. 32. изџреније 64. 80. рене Ст. пис. 1, 52. одрене 32. 227. 5, 185. Брн. 29. Банд. 108. порене Стар. 3, 245. прорене Зор. 596. разрене Брн. 68. и избацивши е између р в и н: изарне Банд. 225. одарне 276. а тада се и г повраћало: одагне Андр. дев. 61. подџперџ М. 29. 33. поџоке М. 13. зове Злат. 37. без промјене у коријену: рве Ст. пис. 4, 5. 293. 5, 153. обрве Злат. 54. тче Збор. 1386. Ст. пис. 3, 10. исти глагол и по првом раздјелу ове врсте: отка Ст. пис. 1, 46. тка Мнк. 226. 692.² — дме М. 79. 139. Стар. пис. 1, 18. 68. 2, 341. 465. 5, 111. Збор. 12. Град. дјев. 70. Вран. жив. 12. Орб. 118. Гунд. суз. II, XXIV. Банд. 15. Радн. 2. задаје Ст. пис. 2, 112. издаје Гунд. суз. I, XXXII. подаје Мрн. 79. Глав. 43. предаје Ст. пис. 2, 139. придаје Орб. 296. Банд. 14. продме М. 47. продме М. 119. П. 11. удаје Град. дјев. 79. уздаје Буд. 69. лаје Ст. пис. 5, 183. стме М. 46. познаје Ст. пис. 1, 37. 2, 139. Буд. 54. Мрн. 109. Каш. 52. 67. Радн. 22. кује Ст. пис. 3, 118. бљује Ст. пис. 5, 263. пљује Ст. пис. 4, 357. 5, 341. трује Гунд. суз. II, XXV. отрује Радн. 57. надије се Ст. пис. 1, 114. Хект. 296. Радој. 26. ске М. 531. смјеје се Ст. пис. 5, 154. смије се Брн. 66. с промјеном гласа и у т: излест Сав. стар. 4, 231. пролкет Стар. 4, 70. прољеје Н. Рањ. 102.

VI. кврзе М. 25. обетме М. 106. саблазнује Н. Рањ. 35. завежује Орб. 302. извршује Град. дух. 9. навишћује Вран. жив. 20. Банд. 230. обаљује Банд. 175. уврјежује Град. дјев. 96. дарује Ст. пис. 2, 120. дјелује Н. Рањ. 158. зламенује Град. дјев. 11. накљзме М. 14. поклзме Збор. 16. приказује Орб. 93. прикажује Н. Рањ. 25. мплује Вран. жив. 11. мјенује Ст. пис.

¹ Гријешком са *јед* мјесто *ж*: приждене Д. Рањ. 1356. одждене 40. ождене Ст. пис. 5, 109.

² Овамо ће бити прешло али без промјене гласа *г* пред наставком да би било ближе инфинитиву *жгати*: сажге Буд. 162. Вран. жив. 62. Глав. 125.

4, 12. његује Ст. пис. 3, 369. псује Ст. пис. 1, 317. спује Ст. пис. 5, 342. наредује Стар. 1, 219. наслеђује Злат. предгов. 36. отставлюе М. 81. потрјебује Н. Рањ. 886. трнежне Збор. 8. Ст. пис. 3, 430. 5, 96. 160. требује Д. Рањ. 9. Злат. 56. потребује Град. дјев. 22. уздокује Јерк. 59. утје Пб. 90. Н. Рањ. 19. Ст. пис. 3, 159. 4, 36. Хект. 116. Зор. 18. Буд. 73. Злат. 7. почтује Ст. пис. 5, 15. штује Ст. пис. 1, 172. Вран. жив. 6. Банд. 7. Крн. 24.

ПРВО ЛИЦЕ МНОЖИНЕ.

Постаје наставком masi, којему је најприје отпало крајње i, те остало mas, а тому у словенским језицима s стојећи на крају отпада, а a кратко будући гласи o, које се налази и у старом словенском језику а у српском је остало једнако, по том је у старом словенском језику o ослабило у њ, али мјесто џ долази у старом словенском језику и џ из номинатива мн. мѣ, а кад кад и ѣ начином до селе још не протумаченим довољно. По староме словенском језику налази се кад кад и у српским старим књигама ѣ: можемъ М. 66. молимъ 78. 130. уѣтемъ 121. слакимъ 121. и ѣ или мјесто њега и: ѣсмы Стеф. 4. ѣсмы Шаф. рат. 1873. 110. ѣсми М. 569. ѣмы Стар. 4, 73. ѣмми 234. прѣѣгнемъ Стеф. 18. Али је од првијех времена у српском језику o.

А. Основе без наставка: лични наставак долази к основи, која кад се свршује на д слаже се с гласом м од наставка као у 1. лицу јед. (види стр. 257): ѣсмо Стеф. 10. П. 29. Н. Рањ. 506. окрѣено: сѣмо М. 12. сѣмо М. 22. сложено са не (види код 1. лица јед.): нѣсмо П. 5. нѣсмо М. 246. ниѣсмо М. 368. ниѣсмо Ст. пис. 5, 154. — дѣмо М. 22. 275. подѣмо М. 23. проѣмо П. 113. зѣмо П. 78. — вѣсѣмо М. 36. кѣмо П. 17. зѣмо П. 17. позѣмо П. 12. припоѣмо М. 272. 471. разѣмо П. 47. виѣмо Ст. пис. 1, 65. виѣмо Ст. пис. 3, 246. — ниѣмо М. 7. 23. кад стоји иза не могло му се и од основе са ѣ од не саставити у ѣ: ниѣмо М. 47. 54. П. 13. 59. ниѣмо Хект. 166. Мрн. 108. У оба поменута у којих се основа свршује на д, налази се д дометнуто како је речено код 1. лица јед. (стр. 258), али у овом лицу исгом од почетка XVII вијека,

па и тада врло ријетко: повидемо Вран. жив. 30. дадемо Мрн. 129. Радн. 95.

Б. Основе с наставком: лични се наставак саставља с осномом:

І. 1. поведемо Вран. жив. 40. падемо Ст. пис. 5, 329. у једнога између глагола овога раздјела налази се и према основама без наставка (види код 1. лица јед.): гремо Ст. пис. 5, 35. 161. 165. Злат. 26. Стар. 4, 112. Пос. 146. — І. 2. уљеземо Град. дјев. 181. — І. 3. жикемо П. 127. Ст. пис. 1, 30. Н. Рањ. 206. Ст. пис. 4, 170. Д. Рањ. 536. Град. дјев. 176. Гуч. 229. Вран. жив. 20. Мрн. 28. Пос. 376. — І. 4. узможемо М. 23. поможемо Ст. пис. 5, 162. Мрн. 160. Радн. 95. у истога глагола с промјеном гласа ж на р: моремо М. 219. 274. 328. 405. П. 5. 9. 84. Ст. пис. 1, 30. 111. Збор. 158. Ст. пис. 5, 312. Зор. 57. Брн. 7. Вран. жив. 30. Мат. 50. стр(ѣ)жемо М. 44. свучемо Вран. жив. 27. речемо Злат. 546. — І. 5. зубисмо М. 43. Пб. 31. почнемо Ст. пис. 1, 114. 5, 155. Гуч. 109. знимемо П. 18. принисмо М. 47. 215. П. 55. 145. Стар. 3, 297. прѣисмо М. 106. 239. 261. — І. 6. узисмо Збор. 1226. однјемо Банд. 215. смијемо Ст. пис. 5, 244. Чубр. 4. сажето: смимо Ст. пис. 2, 352. Мрн. 93. с промјеном гласа у у ов: пловемо Ст. пис. 4, 436. с промјеном гласа ѣ у ој: појемо Ст. пис. 1, 124. Банд. 135. од основе у којој се мѣ изједначаје и сажима од давнина: знамо Шаф. рат. 1873. 94. П. 2. Ст. пис. 5, 235. исти глагол долази и са д (како је речено код 1. лица јед.) истом од почетка XVII вијека у овом лицу: знадемо Вран. жив. 9. Мрн. 108. 120. узнадемо Мрн. 133. у глагола којима се основа од свагда шири добивајући д (види код 1. лица јед.): будемо Ст. пис. 3, 249. добудемо Гуч. 275. изидемо Банд. 43. зиндемо М. 176. пондемо М. 23. гласови се јд састављају у ђ: дођемо М. 451. изђнагисмо П. 42. нађемо Злат. 70. пођемо Ст. пис. 4, 446. из таквих сложених прелази ђ и у прости XVII вијека: иђемо Мат. 97. Радн. 43. од основе која у инфинитиву гласи ста, и од свагда у садашњем времену добија н, те се изједначаје с глаголима друге врсте: статисмо М. 7. — І. 7. стремо Злат. 70.

ІІ. принѣкисмо П. 39. уздвигнемо Гуч. 105.

III. 1. желнѣмо П. 24. умијемо Бам. 5. разумијемо Пос. 40. сажето: разумѣмо М. 535. умимо Вран. жив. 21. Мрн. 177. разумимо Брн. 42. Банд. 173. Каш. 47. 65. тако ће сажето бити и желѣмо П. 17. 126. 177. — III. 2. дрѣжнѣмо М. 23. желнѣмо П. 21. Ст. пис. 5, 213. 238. Хект. 216. Вран. жив. 82. живѣмо М. 518. мнимо П. 21. 39. Ст. пис. 4, 78. глагол који је прешао у други раздио пете врсте: хокемо М. 23. 276. и окрњено од XII вијека: кемо М. 7. 216. ћемо М. 274. 327.

IV. зунимѣмо М. 22. платимо М. 22. пакостимо М. 23. раздрошнѣмо М. 23. мохнѣмо М. 192. П. 2. приносимо М. 192. мнскнѣмо М. 193. принимѣмо П. 116. Н. Рањ. 26. зорнѣмо Мрн. 69. поутиѣмо П. 143. чтимо Збор. 46. Д. Рањ. VI 6. Брн. 52. Гуч. 262. Орб. 261. штиѣмо Ст. пис. 1, 197. Стар. 1, 227. пошљедњи је глагол с основом какву има у овој врсти прелазио и у прву врсту XVII вијека: штијемо Радн. 11. 23.

V. 1. несажето аѣ на крају основе пред личнијем на-наставком мо налази се врло ријетко, и тада јамачно према црквенијем књигама: тако XIV вијека: зпоклемо М. 192. у почетку XVI вијека: испитаѣмо Стар. 4, 79. а сажето од првијех времена према другим лицима: разбирамо Вран. жив. 21. дакламо М. 223. 509. 522. Пб. 76. Ст. пис. 5, 51. 149. Д. Рањ. 276. Мрн. 185. придавамо Ст. пис. 5, 163. дрѣкѣмо М. 494. проклиналимо М. 77. заклиналимо М. 192. помагалимо М. 473. примагамо Банд. 193. умирамо Пос. 13. пропинамо Див. 20. спомниналимо М. 248. испракѣмо М. 50. поснахѣмо П. 1. 62. простирамо Бадн. 42. глагол који је из прве врсте прелазио овамо како је речено код 1. лица јед.: пријамо (ассиреге) Ст. пис. 5, 163. 238. — V. 2. посежемо М. 23. пишемо М. 269. благодарѣмо Стар. 1, 231. примѣмо Мрн. 90. узјашемо Банд. 176. — V. 3. рвемо Каш. 30.¹ подѣмо М. 23. дѣмо М. 106. дѣмо М. 177. 218. 225. 274. дѣмо М. 494. П. 39. 147. Пб. 83. Ст. пис. 1, 89. 124. Вран. жив. 68. Радн. 20. продѣмо Збор. 5. подајемо Мат. 34. идѣмо се П. 23. 56.

VI. закезоуѣмо М. 77. обѣтѣмо Пб. 94. поткрѣмо М. 217. чтујемо Н. Рањ. 1226. одпуштујемо Ст. пис. 5, 91. страгујемо (стражимо) Мрн. 138. увриђујемо Пос. 29.

¹ Овамо би ишло: рвемо Ст. пис. 5, 35. ако није погрешка.

ДРУГО ЛИЦЕ МНОЖИНЕ.

Постаје наставком tasi, којему отпада i а за њим и s, као и наставку првога лица мн., а од а у словенским језицима бива е: тако наставак гласи те.

А. Основе без наставка: које се свршују на д, у њих се тај глас пред гласом т од наставка мијења на с као у трећем лицу јед.: ксте Стеф. 9. окрњено: сте М. 20. Н. Рањ. 2286. Хект. 31. кад је пред њим не, слаже се с њим како је речено код првога лица јед.: ксте М. 247. ксте М. 535. ксте М. 546. Град. дјев. 28. — дсте Пб. 5. 28. 32. 43. П. 71. 82. 99. дсте Пб. 21. 42. предсте П. 98. тако у тијем примјерима прелази у XV вијек а једном се налази и XVII вијека: подсте Глав. 126. — јсте (ксте) Стар. 3, 284. 287. — ксте Пб. 31. ксте М. 185. П. 62. 135. ксте П. 173. закосте П. 59. 148. тако још на свршетку XV или у почетку XVI вијека: весте Стар. 4, 232. висте Ст. пис. 1, 236. 259. 299. сповисте 259. — имате Ст. пис. 1, 89. кад има пред собом не, могло се његово и слагати с е од тога не како је већ спомињано: нимате П. 23. немате П. 26. нимате М. 280. — Којима се основа свршује на сугласно, сви су осим првога погубили сугласно на крају основе пред личнијем наставком једначећи се с другим глаголима, и то од XV вијека: дте М. 484. Ст. пис. 5, 195. ијете Н. Рањ. 1956. ите Д. Рањ. 50. вите Ст. пис. 1, 305. сповијете Орб. 215.

Б. Основе с наставком: лични наставак приступа к основи:

І. 1. кюдсте М. 158. један између глагола овог раздјела изједначивао се XVI вијека с онима којима основа у садашњем вр. нема наставка, те се и у њега д дошавши пред лични наставак мијењало на с: гресте Ст. пис. 1, 307. Стар. 3, 261. а тада је и отпадало крајње сугласно у основи као и у онјих глагола: грете Д. Рањ. 99. — І. 3. жикте М. 46. гдје ће к бити само написано мјесто с. — І. 4. можете Н. Рањ. 51. Град. дјев. 63. Гуч. 12. и с промјеном гласа ж на р: морете П. 3. 36. 65. 85. 131. Н. Рањ. 516. 167. Град. дјев. 63. Брн. 4. Вран. жив. 4. Банд. 42. — І. 5. закљисте М. 174. закљисте Збор. 86. разапнете Н. Рањ. 23. примете П. 153. Стар. 3, 297.

— I. 6. смијете Ст. пис. 3, 215. сажето: смите Ст. пис. 2, 91. с промјеном гласа у у ов: пловете Ст. пис. 3, 12. 4, 155. словете Ст. пис. 4, 478. од основе у којој се ме изједначаје и сажима: змате М. 66. 174. 426. II. 87. 104. Н. Рањ. 30. исти глагол долази и са д доданим (како је речено код 1. лица јед.) али истом XVII вијека у овом лицу: знадете Вран. жив. 95. Банд. 7. Мрн. 76. 108. 158. у глагола којима се основа од свагда шири добивајући д (види код 1. лица јед.): будете Н. Рањ. 74. идете, сложено с приједлозима за којима се и мијења на ј, те се јд саставља у ф: нађете Н. Рањ. 29. прођете Ст. пис. 2, 406. — I. 7. раздрете М. 426. с раширеним коријеном: терете Банд. 13.

II. подвигнете Ст. пис. 5, 158. дунете Бун. 35.

III. 1. разумијете Орб. 281. сажето: умите Д. Рањ. 676. Банд. 148. доспијете Вран. жив. 26. — III. 2. живите Н. Рањ. 138. мните Ст. пис. 3, 29. 5, 130. млите Ст. пис. 3, 36. исти глагол с доданим д, како је речено код 1. лица јед., XVII вијека: мнидете Вран. жив. 101. трпите Н. Рањ. 346. цкните Злат. 88. глагол који је прешао у други раздио пете врсте: ховете М. 20. и окрњено: кете М. 178. кете II. 38. ћете Н. Рањ. 236.

VI. поткорните М. 81. прините М. 546. Ст. пис. 1, 281. Н. Рањ. 136. штите Ст. пис. 1, 189. прчитите Ст. пис. 3, 316. глагол који инфинитивом припада у пету врсту: спите Ст. пис. 2, 481.

V. 1. помагате М. 158. обирате Вран. жив. 25. познавате Збор. 48. споминаете Н. Рањ. 19. Банд. 7. споменивате Орб. 2. — V. 2. раждижете Бун. 35. ишћете Банд. 103. — V. 3. дијете М. 19. 20. Мрн. 108. надијете се Мрн. 89. остлиете М. 20. сињенете се Див. 316.

VI. верујете Вран. жив. 76. дарујете Ст. пис. 3, 231. обрџујете Н. Рањ. 73. чтујете Ст. пис. 3, 231. почтујете 26.

ТРЕЋЕ ЛИЦЕ МНОЖИНЕ.

Постаје наставком anti, којему отпада а кад се основа садашњег времена свршује на самогласно; од i бива у словенским језицима ь, а п се са самогласним за којим се нађе, саставља у један глас, и то са а од личног наставка или од наставка којим постаје основа, саставља се у ж, које

у српском језику гласи у, а са п, које основама остаје на крају у глагола којима основе само у првом лицу јед. добивају наставак, саставља се у ж, које у српском језику гласи е.

Личному наставку отнада крајње тх у српском језику од првијех времена: тако XII вијека имамо: вхдх М. 2. ходх М. 2. приходх М. 6. вхххю М. 6. Што се налази и са тх, те допире у XV вијек, јамачно је из црквенијех књига као и у трећем лицу јед. (види стр. 274. 276): схзхъ М. 413. П. 99. хсзхъ М. 526. хдхъ М. 475. хилхъ М. 523. могхъ М. 526. погхъ М. 527. похилхъ П. 104. — На крају XV и XVI и XVII вијека налази се у неких писаца и т, али није од личнога наставка него је додатак као и уз треће лице јед. (види стр. 274-5): на крају XV вијека: оставе т' Ст. пис. 1, 160. XVI вијека: издадут Н. Рањ. 214. уљезут 1156. примогут 185. убијут 214. покријут 286. чујут 1406. изидут 1616. дођут 286. мимођут 1706. нађут 45. пођут 43. устанут 286. кренут 13. приминут 136. видет 2086. узвишет 79. изгонет 136. прихинет 214. учинет 137. прибивајут 60. клађајут 576. скончајут 115. помањкајут 226. благујут 108. госпудујут 556. одпуштујут 143. могу т Ст. пис. 5, 181. останут Брн. 2. одговорет Стар. 1, 225. скончајут 219. јесут Буд. 51. нисут 80. уздадут 40. упадут 42. могут 51. прокунут 123. примут 57. будут 30. видет 39. уздржет 51. приводет 51. чинет 25. упадајут 33. исповидајут 34. нарицајут 118. зовут 7. наследујут 36.¹ XVII вијека: увенут Вран. жив. 18. процватут Банд. 80. могут 45. измут 75. придут 13. одвратет 17. окусет 70. славет 7. ослободет 108. одпуштајут 74. плачут 29. мјесто тога окрњенога т налази се и цијело ти као и уз треће лице јед.: на крају XV вијека: буду ти Ст. пис. 1, 21.² XVI вијека: украду ти њега Н. Рањ. 946. одпуштају ти се тебје 1656. шлю ти се изхити грисиници Збор. 1616. реку ти Стар. 1, 225.

А. Основе без наставка: између онијех које се свршују на сугласно само к једној долази у личнога наставка предње а састављено с потоњим п у ж, српски у: то је основа хс,

¹ Још таквих примјера XVI вијека види у Гласнику IX. стр. 47.

² Неколико примјера XV вијека из Никољскога и Хвалова рукописа с цијелјем ти уз треће лице мн. споменуто је Старицама III. стр. 71.

али у ње отпада је још у старом словенском језику па тако и у српском: с цијелијем личнијем наставком: соуѣ М. 12. без крајњег ѣ: соу М. 13. 232. 507. Н. Рањ. 336. али је од XIV вијека прешло је из других лица и у ово, а облик без њега остаје енклитички: есѣ М. 217. 289. 293. 429. 441. 492. јесѣ П. 3. Н. Рањ. 25. Ст. пис. 1, 150. 5, 70.¹ од истог времена долази са је и за ријечју не, с којом се слаже како је речено код првога лица јед.: несѣ М. 108. 109. 116. 168. 183. 203. 268. 435. 485. 535. П. 2. 9. 12. 148. инесѣ М. 230. Д. Рањ. VIII. Ст. пис. 4, 298. Буд. 79. Вран. жив. 50. Банд. 87. Ђам. 5. нису Буд. 87. што XIV и XV вијека има и несѣ М. 206. 208. 354. 532. П. 81. не ће бити без је него ће бити по источном говору. У других глагола у којих се основа свршује на сугласно, мјесто а у наставку долази у словенским језицима и, с којим се п од наставка саставља у ѣ, српски е: прѣдѣ М. 7. 37. тако у тога глагола до краја XV вијека: даде М. 102. 104. 170. 331. П. 49. 77. 106. 109. 134. Пб. 58. 83. исѣдѣ М. 46. издаде М. 565. подаде М. 41. 108. продаде М. 43. 532. П. 107. 110. прѣдѣ М. 98. П. 111. и XVI вијека, али ријетко: даде Н. Рањ. 56. Ст. пис. 4, 87. издаде Н. Рањ. 92. продаде 1676. тако у другога глагола с цијелијем личнијем наставком XIV вијека: вѣдѣ М. 201. без крајњег ѣ XVI вијека: заповидѣ Хект. 8. Али оба ова глагола и трећи коме се као и њима основа свршује на д изједначише се у овом лицу с глаголима прве врсте првога раздјела, у које их притезаше партицип садашњег времена, најближи овоме лицу: то се започело на крају XIV вијека, и највише у глагола дати: у то се вријеме у њега налази: вѣдѣ П. 6. дадѣ М. 232. чешће XV вијека: дадѣ П. 115. 119. М. 286. 339. 423. 433. 507. 512. 530. Пб. 116. продадѣ П. 131. М. 410. Пб. 107. допродадѣ П. 58. прѣдѣдѣ П. 111. на крају XV или XVI вијека: даду Ст. пис. 1, 25. XVI вијека: продадѣ М. 551. даду Н. Рањ. 178. Збор. 28. Ст. пис. 2, 122. 3, 19. 451. 4, 404. 5, 131. 231. Д. Рањ. 16. Град. дјев. 76. Хект. 18. Зор. 33. Буд. 48. Брн. 62. Чубр. 46. зададу Ст. пис. 3, 406. 4, 123. подаду Ст. пис. 3, 475. придаду Н. Рањ. 37. Ст. пис. 4, 56. Хект. 44. Буд. 45.

¹ Са ѣ на крају долази и онда кад му је повраћено је: јесѣ М. 276. 287.

уаду Град дјев. 67. запродаду Чубр. 146. XVII вијека даду Вран. жив. 14. Орб. 46. Мри. 143. Пос. 10. Радој. 21. при- даду Банд. 44. — други тако долази од почетка XV ви- јека: повидъ М. 248. тако XVI и XVII вијека: приповиду Зор. 41. повиједу Злат. 37. повиду Вран. жив. 30. заповиду Вран. жив. 35. приповиду Каш. 25. — трећи од свршетка XV или од почетка XVI вијека: јиду Ст. пис. 1, 82. 255. Стар. 3, 279. Хект. 26. Брн. 7. иједу Ст. пис. 5, 127. Див. 226. Орб. 181. Банд. 38. Радн. 17. 89. — У глагола коме основа у осталијем лицима гласи ни одбацивало се још у старом словенском језику крајње а те је к основи долазио на- ставак са својим а, па је тако и у нас било: мо ю нитъ потре- бокати М. 31. још XV вијека: да нитъ дати М. 464. и XVI вијека једном: не иму Злат. 12. али још од почетка XIII вијека тај је глагол у том облику прешао међу глаголе пете врсте првога раздјела међу које припада инфинитивом: нилю М. 13. 31. 106. Град. дјев. 111. Банд. 45. јимају Вран. жив. 3. не нилю М. 13. стојећи иза не могао се с том ријечју сла- гати како је речено код првога лица јед.: нилю II. 39. не- нилу М. 192. Пб. 70. нимају Ст. пис. 1, 106. Глав. 14.

Б. Основе без наставка: к основи приступа наставак како је речено:

I. 1. бљуду Ст. пис. 3, 140. доведу Вран. жив. 7. греду М. 16. II. 20. Ст. пис. 4, 313. Д. Рањ. VIIIб. кладу Ст. пис. 4, 164. покрѹду М. 208. краду Д. Рањ. 536. креду Зор. 736. Буд. 103. сједу Н. Рањ. 536. Ст. пис. 5, 101. Орб 45. седу Вран. жив. 54. сиду Банд. 44. плету Вран. жив. 19. расту Буд. 100. Брн. 43. ресту Ст. пис. 1, 19. Зор. 296. подресту Ст. пис. 3, 218. обрѹтѹ II. 102. срету Ст. пис. 3, 215. цвату Вран. жив. 25. — I. 2. гризу Град. дјев. 12. дјезу Н. Рањ. 1166. Ст. пис. 4, 269. изнесѹ Збор. 76. несѹ М. 52. донесу Вран. жив. 14. — I. 3. издубу Вран. жив. 112. скубу (т. пис. 2, 331. 4, 114. живѹ М. 55. 102. II. 112. Ст. пис. 1, 118. 3, 135. 4, 437. Град. дјев. 32. Брн. 576. Злат. 34. Вран. жив. 19. Див. 5. Орб. 49. Гунд. ис. 15. оживу Банд. 121. Андр. пут 7. Радн. 3.¹ — I. 4. завргу Ст. пис. 1, 160. развргу Д. Рањ. V. вргу

¹ Писарске ће погрешке бити živu (мјесто živu) Ст. пис. 4, 437. 442. у дну.

Вран. жив. 5. Банд. 126. изжегъ Збор. 186. ужегу Радн. 56. залегъ П. 18. легу (prosumbere) Н. Рањ. 386. Ст. пис. 3, 129. могъ М. 55. попогъ Пб. 79. Н. Рањ. 150. Ст. пис. 5, 145. Орб. 290. Радн. 51. премогу Ст. пис. 1, 24. присегъ М. 218. стригу Ст. пис. 4, 334. Див. 13. Банд. 291. стргу Ст. пис. 4, 332. Стар. 3, 297. Банд. 224. вугу Вран. жив. 43. рекъ М. 215. Збор. 336. Ст. пис. 4, 215. 5, 181. Гуч. 117. Банд. 43. Радн. 14. одреку Радн. 2. теку Злат. 566. — I. 5. почну Ст. пис. 4, 272. 5, 65. у истога се глагола може и промјени и иза ч у м (види код 1. лица јед.): почму Мрн. 24. Радн. 10. закљиноу Шаф. рат. 1873. 95. прини П. 104. Вран. жив. 23. Банд. 24. Јерк. 70. Радн. 93. вазму Ст. пис. 3, 453. Буд. 82. обајму Ст. пис. 1, 230. обујму Н. Рањ. 88. Банд. 76. однему Буд. 137. снему Вран. жив. 62. дму Ст. пис. 2, 386. од основе која добија наставак ја мјесто а: пожању Стар. 3, 264. Банд. 172. — I. 6. бију Вран. жив. 26. дију Ст. пис. 1, 70. 86. Хект. 11. 40. 446. Зор. 336. надију Ст. пис. 1, 3. одију 118. додију Андр. пут 237. зидиу М. 535. Ст. пис. 1, 22. 123. 2, 435. 3, 423. 4, 46. Град. дјев. 98. Хект. 2. Буд. 86. Злат. 36. Див. 34. Банд. 41. Кап. 51. Глав. 80. позидиу М. 162. Ст. пис. 3, 470. Зор. 36. Злат. 20. Банд. 41. Кап. 10. исти глагол долази и с доданим д (како је речено код 1. лица јед.) од друге половине XVI вијека: знаду Буд. 78. 149. Вран. жив. 4, 17. 31. 72. Банд. 15. 40. 74. Мрн. 16. 58. 91. Андр. дев. 146. Пос. 21. Радн. 14. 17. 24. познаду Банд. 295. Мрн. 12. Кап. 25. Андр. пут 227. Радн. 24. сидиу П. 11. 17. сидиу П. 28. сидиу П. 17. сидију Д. Рањ. 27. сидију Буд. 129. Андр. пут 210. исти глагол долази једном на крају XVII вијека и с доданим д (о ком види код 1. лица јед.): сидиу Радн. 37. с промјеном гласа у у ов: плову Ст. пис. 2, 343. 3, 342. Д. Рањ. 16. слову Ст. пис. 2, 15. с промјеном гласа ѣ у ој: поју Д. Рањ. VII. од основа које се од свагда шире добивајући д (види код 1. лица јед.): взиду М. 414. Н. Рањ. 13. добуду Н. Рањ. 207. Ст. пис. 4, 46. 233. 5, 10. Хект. 46. придобуду Стар. 1, 221. иду Злат. 136. изиду т Н. Рањ. 1616. приду Ст. пис. 2, 50. Злат. 39. донду М. 241. 259. зајду Ст. пис. 3, 160. 4, 161. ми-мојду Н. Рањ. 194. миду М. 108. 434. 449. П. 55. Ст. пис. 3, 161. 309. 402. 4, 50. Вран. жив. 23. ојду Ст. пис. 3, 19. понду М. 259. 410. 525. пронду П. 54. гласови се јд састављају у ѣ: догю

П. 8. 13. М. 258. 535. Н. Рањ. 236. зађу Ст. пис. 3, 103. 4, 320. Д. Рањ. 146. мимођу т Н. Рањ. 1706. паго М. 205. 208. 267. 353. Ст. пис. 3, 141. Гуч. 64. пого М. 102. 108. 464. П. 17. дођа М. 546. Н. Рањ. 15. прого П. 7. Чубр. 6.¹ из таких је сложених прелазило ђ и у друге: приђу Злат. 446. 84. Андр. нач. 56. и у прости, гдје остаје у основи и, на свршетку XVII вијека: иђу Радн. 45. — I. 7. удру Ст. пис. 5, 234. прождру Радн. 22. мру Пос. 13. с уметнутим а међу два сугласна: затару Вран. жив. 101. тару Радн. 56. у глагола који су из другога раздјела треће врсте прелазили овамо: вру Ст. пис. 1, 103. назру Ст. пис. 2, 92. 109. позру 47. пру М. 16. проу М. 270. у неких се између глагола овога раздјела могла и ширити основа добиајући у коријену глас е: истеру Н. Рањ. 95. тако и ођеря П. 121. прождеру Ст. пис. 4, 383. прем да би у пошљедња два могло бити тако и по петој врсти.

II. ођегиз М. 258. двигну Злат. 53. уздигну Гунд. пс. 22. помегну Радн. 30. сасну Стар. 3, 236. смагну Ст. пис. 2, 495. тискну Н. Рањ. 616. притисну Зор. 28. истисну Орб. 205. спадну Ст. пис. 2, 513. пану Д. Рањ. 108.²

III. 1. желю Збор. 1656. Брн. 566. имју Ст. пис. 1, 22. 86. Брн. 7. Злат. 86. зю П. 58. 77. умију Ст. пис. 4, 483. Д. Рањ. VIII. Хект. 21. Буд. 86. Град. дјев. 72. Гуч. 26. Вран. жив. 3. Банд. 248. разумију Н. Рањ. 36. Збор. 48. Буд. 89. Див. 9. Орб. 244. Банд. 26. Мат. 67. Там. 46. како се у пошљедњег глагола основа и сажимала у осталијем лицима, узимало се као да је из другога раздјела ове врсте, те се налази у овом лицу XVI вијека и разуме Зор. предгов. разуме т Буд. 126. а XVII вијека има и с уметнутим д као у глагола прве врсте шестог раздјела смјети (види мало напријед и код 1. лица јед.): умиду Мрн. 35. — III. 2. бде Ст. пис. 2, 57. Брн. 226. везе Ст. пис. 2, 110. виде Н. Рањ. 14. вре Ст. пис. 5, 243. горе Злат. 41. држе М. 106. Злат. 31. жеде Збор. 73. Злат. 40. мисе Ст. пис. 1, 79. 2, 272. 5, 145. пре М. 208. 209.

¹ По крајевима гдје ђ гласи ј, налази се и у овој прилици ј мјесто ђ: поју М. 248. Види и код трећег лица јед.

² У слику и јамачно њега ради има по четвртој врсти: гибе (мјесто гину) Ст. пис. 1, 99. увене (м. увену) Ст. пис. 2, 468. тако и у 3. лицу јед.: повени Ст. пис. 2, 468.

267. 270. 353. 434. прѣ М. 205. 206.¹ свире Ст. пис. 5, 158. стоє М. 17. сѣде М. 21. тријеште Ст. пис. 4, 17. хуте Злат. 276. цафте Ст. пис. 2, 28. 63. 82. Д. Рањ. 546. цте Ст. пис. 2, 71. 4, 434. Д. Рањ. 14. Гуч. 21. процте Ст. пис. 2, 418. уцкне Ст. пис. 2, 312. глагол који у осталијем лицима садашњег времена прелази у други раздио пете врсте остаје у овом лицу међу овијем глаголима допирући у XVII вијек: хоте М. 38. 41. 98. 327. 459. 472. П. 6. 16. 22. 71. Стар. 1, 219. 2, 298. Буд. 27. 71. Брн. 52. 56. Мрн. 117. Вран. жив. 60. Мат. 14. оусхоте М. 208. 267. 434. у тога је глагола могло о ослабити у ѣ: хѣте М. 96. а и цијели први слог отпадао је: тако обрњено допире у XVI вијек: те М. 106. 117. 215. 219. 242. 347. 531. П. 5. 15. 16. 21. 22. 42. 140. Пб. 28. Ст. пис. 1, 60. Стар. 3, 262. Буд. 72. 82. 83. Брн. 47. али је из других лица продрло ѣ и у ово мјесто његова т, и то од краја XV вијека:² хоће Ст. пис. 1, 101. 116. 167. Јеђунци завјетовати хоће Н. Рањ. 17. сви се хоће снизити Збор. 53. хоће Ст. пис. 2, 397. 5, 68. Д. Рањ. V. 6. 92. Злат. 96. Вран. жив. 24. Орб. 12. Банд. 18. Кам. грам. 101. тако и без првога слога: ће Ст. пис. 1, 48. 101. 115. похвалити ће се мнози Н. Рањ. 206. људи чинити ће како но звијери Збор. 52. ће Ст. пис. 2, 432. 3, 437. 4, 153. 5, 47. ки су научени, вридни ће се звати Хект. 21. они су Јуде, муку ће Јудину поднести Брн. 536. тебе ће они одправит' Злат. 96. к теби се ће немилосници обратити Гуч. 108. ће Чубр. 96. Вран. жив. 56. Орб. 220. Гунд. пс. 19. Банд. 1. Јерк. 22.

IV. браис М. 219. говоре Буд. 7. згоде М. 22. знобе Ст. пис. 2, 185. 239. лазе Н. Рањ. 1156. моле Н. Рањ. 39. носе М. 16. нузе Ст. пис. 3, 470. тире Ст. пис. 4, 447. отјере 207. 5, 11. вале Ст. пис. 2, 192. 336. цте Буд. 88. Гуч. 19. Орб. 244. ште Банд. 140.³ у глагола који инфинитивом припада у пету врсту: спе Н. Рањ. 106. Ст. пис. 4, 404.

V. 1. прѣвнѣю М. 27. оуѣвнѣю М. 232. збирају Збор. 2. Злат. 102. обирају Мрн. 44. гледају Ст. пис. 2, 135. дакаю М.

¹ Види тај глагол и у првој врсти.

² Што има XIV вијека не кѣ П. 5. за цијело мислим да је штампарска погрешка.

³ Једном има изван слика и згубу Ст. пис. 5, 50.

97. Д. Рањ. VII. Андр. 377. прпдавају Ст. пис. 5, 199. Банд. 139. продакљу П. 11. даривају Хект. 356. Вран. жив. 30. дви-зају Мрп. 48. познавају Пос. 196. взвмлю М. 52. проклинају Н. Рањ. 229. Див. 17. лијетају Ст. пис. 4, 268. помирлю П. 29. умирају Стар. 3, 325. Банд. 271. Пос. 14. помагају Град. дух. 41. дјев. 71. Орб. 289. надају се Ст. пис. 4, 276. нузају Ст. пис. 3, 466. споминају Мрп. 9. пронивлиз Див. 136. приаю М. 69. потезају Ст. пис. 3, 321. узкљу М. 208. јахају Ст. пис. 2, 435. посвојивају Брп. 536. ослобојивају Орб. 143. приказивају Орб. 90. — V. 2. збиру Ст. пис. 2, 354. разбиру Ст. пис. 4, 359. пзвиру Ст. пис. 2, 354. 5, 125. движу Ст. пис. 1, 34. Град. дјев. 141. Крп. 19. подвижу Ст. пис. 3, 131. Хект. 8. Орб. 7. уздвигу Град. дјев. 151. Гуч. 222. Орб. 207. уздигу Ст. пис. 3, 88. 362. Андр. дев. 16. дјељу Ст. пис. 3, 449. жеру Ст. пис. 1, 159. раждигу Ст. пис. 3, 362.¹ зигю М. 135. 208. зазиру Ст. пис. 2, 333. пићу Вран. жив. 15. оузсмилю М. 15. оузвмлю М. 521. Мат. 34. вазпмљу Ст. пис. 2, 78. кажу Вран. жив. 68. поклжоу М. 126. прокланју Ст. пис. 5, 281. купљу се Д. Рањ. 28. ору М. 98. орз П. 26. оузорор М. 98. пропињу Град. дјев. 180. запиру Ст. пис. 4, 263. поишз М. 23. пљежу Ст. пис. 3, 207. 4, 145. заплицјећу Град. дјев. 74. успишу Злат. 90. стеру Вран. жив. 35. поишљу Орб. 289. притежу Вран. жив. 20. чешу Ст. пис. 4, 86. почињу Ст. пис. 1, 7. почимљу (мјесто почимљу) Радп. 99. с промјеном у коријену: закољу Ст. пис. 5, 180. — V. 3. с промјеном у коријену: оперу Вран. жив. 103. пждецу Ст. пис. 4, 217. ждену Ст. пис. 3, 13. у истога глагола с промјеном гласа *ж* на *р*: пзрену Банд. 242. одрену Глав. 124. прорену Брп. 6. позовз М. 175. зову Вран. жив. 9. без промјене у коријену: рву Ст. пис. 5, 96.² теу Н. Рањ. 1576. длю М. 50. 98. 135. 173. 410. Ст. пис. 1, 31. 3, 473. 4. 46. 5, 9. Д. Рањ. 78. Брп. 536. Вран. жив. 10. Банд. 27. Гунд. суз. III, LX. пздлю М. 46. Ст. пис. 4, 372. подају Глав. 112. придају Ст. пис. 2, 442. Злат. 8. проаю М. 17. 52. 120. П. 146. Вран. жив. 48. Банд. 238. удају Орб. 303. надију се Ст. пис. 1, 173. познају Н. Рањ. 506. Хект. 30. Град. дјев.

¹ Наштампано је *радишу*.

² Погрјешка ће бити *vaci* Ст. пис. 3, 140. мјесто *gvi*.

12. Вран. жив. 26. Андр. пут 14. Банд. 15. кају се Вран жив. 8. раскљују Ст. пис. 4, 388. распљују Ст. пис. 4, 388. сију Радн. 95. просију Н. Рањ. 1026. смјеју се Ст. пис. 5, 30. 342. Злат. 27. насмјеју Д. Рањ. 1046. стлю се М. 182.¹

VI. живују Радн. 86. кзивю М. 193. оуписою М. 13. пле-
нзю П. 125. послују Град. дјев. 52. тргзю М. 168. чтују Ст.
пис. 1, 7. 3, 297. 5, 335. Д. Рањ. 48. Злат. 4. почтују Ст. пис.
3, 141. Хект. 43. штују Ст. пис. 1, 325. Вран. жив. 71. згрњују
Радн. 40. оживљују Гунд. суз. предгов. кажују Ст. пис. 2, 434.
прикажују Град. дјев. 28. Орб. 90. запречују Гуч. 272. за-
пуштују Н. Рањ. 856. одпуштују Андр. 48. оцкврнују Н. Рањ.
64. оцкврнују Злат. 4.

ДВОЈИНА.

Прво лице. Постаје наставком vasi, коме отпада други
слог као у првом лицу мн., а мјесто a у словенским јези-
цима долази т јамачно из номинатива двојине личнога про-
номна за прво лице, који је иначе с овијем завршетком јед-
нак (види напријед стр. 223), те наставак гласи кѣ: ѣскѣ
Стеф. 14. насладикѣ Стеф. 28. приносикѣ М. 11. разлоуѣскѣ Сав.
10. али је тако само у најстарија времена у српском је-
зику, а послвије се двојина замјењује множином. Истина, на-
лази се XVI вијека: умреве Стар. 3, 324. али у књизи пре-
писаној из старије, па и у њој самој одмах до тога облика
стоји и множина: оба умреве и матере наше не видимо.
У другој половини XV вијека још се налази овај облик од
основе ѣс, окрњене како се крњила и у другим лицима, али са
мјесто т, јамачно једначећи се с номинативом двојине мушких
ријечи с основом на a (види напријед стр. 221): ска М. 505.

Друго лице. Постаје наставком tvasi, којему је та-
кођер отпао други слог и гласа v нестало, а од a у сло-
венским језицима бива ѣ, те наставак гласи тѣ као и у другом
лицу мн., и тако се налази кад кад у старом словенском;
али је мјесто ѣ обичније а, може бити за то што се друго
лице смијенало с трећим, у ком у неким приликама сродни
језици имају дуго a, коме у словенским језицима одговара

¹ Једном у слику и дарију (даривају) Хект. 446. испореди пар-
тицип: даријући, целијући.

кратко а, тако наставак гласи и та; али прем да то лице с таким наставком долази за сва три рода, ипак за женски и средњи род долази и са њ мјесто а у наставку, јамачно према номинативу двојине женских и средњих ријечи с основом на а (види напријед стр. 222-3); у српском језику долази тај облик само са а на крају наставка,¹ али неколико примјера што их има сви су за мушки род: сиџста Сав. 5. хоџста Сав. 5. послоџста Сав. 5. тако још XV вијека од основе јес: јеста П. 156. и окрњено: ки ста била добра брата П. 85. послаје се друго лице дв. не находи.

Треће лице. Постаје наставком таси, којему је такођер отишао други слог, а од а бива у словенским језицима е, као и у другом лицу, али је а у неким приликама у сроднијем језицима бивало и дуго, те јамачно за то долази у словенским језицима и а, и тако је обичније, и то за сва три рода, али за женски и средњи долази и њ мјесто а онако како је речено код другог лица. Све три речене разлике у наставку налазе се у српском језику: али са е само једном и то XVI вијека, те лако може бити да е стоји мјесто џ: да бздете оуи ткоис долне гледати Збор. 336. — најобичније је било са а, и то за сва три рода: за мушки: до краја XIV вијека: оскрѣбита Стеф. 27. свѣдита М. 52. лиџствоџета М. 67. стаџета се М. 93. иџета М. 158. иџета М. 158. јеста М. 26. 176. окрњено: ста М. 23. Пб. 22. XV вијека: савџита, дрџита, трџита, иџета М. 462. јеста М. 249. окрњено: ста М. 462. XVI вијека само у два извора и у једном од њих само од основе јес: ока видџета Збор. 2. да се она дџа прита Збор. 1586. ста Хект. 12. 126. 156. 16. за женски: до краја XIV вијека: ста М. 107. раздџета М. 176. XV вијека: позџета М. 380. Пб. 92. на крају XV или XVI вијека једном од основе јес: дџије ста ми се карале Ст. пис. 2, 510. — за средњи: слџиџета (оуџи) Стеф. 18. и XV вијека: пџиџета (дџије годиџи) М. 369. — за женски и средњи род са џ на крају само у прва времена: номџастџ (вџџи) Сав. 9. (вџиџи оуи) 3. зџиџи 9.

¹ Једини је примјер у ком би могло бити е мјесто а: родџила се есте Стар. 3, 250. али је то XVI или XVII вијека, те лако може бити друго лице ми.

ИМПЕРФЕКАТ.

Основа је за овај облик у једнијех глагола онака кака је у садашњем времену, а у других онака кака је у инфинитиву. Основу онаку кака је у инфинитиву имају глаголи треће врсте оба раздјела, глаголи пете врсте првога и другог раздјела и глаголи шесте врсте. У осталијех је свијех у овом облику основа онака кака је у садашњем времену, и то у глагола четврте врсте онака кака је у првом лицу једине. Гдјекоји се глаголи појединце одвајају у том од свога друштва, те прелазе међу друге, а гдјекоји имају овај облик двојак: и од основе кака им је у инфинитиву и од онаке кака им је у садашњем вр.

У којих је глагола у овом облику основа као у садашњем времену, у њих се задње а у основи, које већ у садашњем вр. у највише лица гласи е, у овом облику продужује, те бива ѣ, а пред ѣ се гласови г, к, х мијењају на з, ц, с, или се претварају у ж, ч, ш, а онда се за њима ѣ мијења на а; тако се ѣ претвара у а предњег гласа ради и у основама које у садашњем вр. имају наставак ја.

До таке основе и до онаке кака је у инфинитиву долази од коријена од којег је у словенским језицима основа јес глаголски облик прошлого времена који без личнијех наставак гласи аса-; од тога прво а остаје у словенским језицима, на кад је пред њим у основи ѣ, могу се оба гласа и изједначити тако да или речено а буде ѣ или ѣ буде а, а по том се два једнака гласа сажимају или један отпада; тако се речено а у позније вријеме сажима и са задњим а од основе; глас с прелази у словенским језицима у х, али кад за њим дође сугласно онда остаје с; а задње а у првом лицу јед. и у трећем лицу мн. саставља се с првијем гласом од личнога наставка у један глас, а у другом и трећем лицу јед. гласи у словенским језицима с, пред којим се х постало од с мијења на ш, а у првом лицу мн. гласи о, које се у српском језику у позније вријеме избацује према другом лицу мн., а тада и мјесто х долази с опет према другом лицу мн.; у другом лицу мн. отпада речено задње а, те с које је пред њим

остаје, али из првога лица мн. прелази исто самогласно гласећи о и у друго лице, а тада и х остаје мјесто s.¹

Иза свега реченога долазе лични наставци као у садашњем времену: али за прво лице јед. само т, које се са предњим а саставља у ж, које слаби у џ, а то у српском језику отпада; за друго лице јед. само s, које у словенским језицима стојећи на крају отпада; за треће лице јед. само t, које такођер отпада; за прво лице мн. mas, којему у словенским језицима отпада s а а слаби у џ, мјесто којег долазе и други гласови онако као у садашњем времену, а између њих у српском је језику остало о;² за друго лице мн. tas, којему такођер отпада s, а од а бива у словенским језицима џ; за треће лице мн. само nt, од чега крајње t отпада а и се с предњим а саставља у ж, које у српском језику гласи у.³

Овај су облик доста често имали и свршени глаголи.

А. Основе као у садашњем времену:

а) џ које основи на крају постаје реченијем начином остаје пред а, које за њим иде, гласећи према говору српском: то бива у глагола којима основа садашњег времена има наставак чисто а:

1-во јед.: I. 1. предјих Кап. грам. 132. — I. 5. купијих Ст. пис. 2, 258. — II. целунијих Ст. пис. 2, 258.⁴

2-го и 3-ће јед.: I. 1: растјаше Сав. 3. цзѣтјаше М. 561. растијаше Банд. 16. гредијаше Банд. 159. Кап. 20. Радн. 45. крадијаше Банд. 180. Кап. 86. — I. 2. пасијаше Град. дјев. 155. 156. — I. 4. обуцијаше Гуч. 999. рецијаше Орб. 95. тецијаше Кап. 18. Рад. 89. притецијаше Гуч. 216. — I. 6. у глагола у ком се у мијења на ов: словијаше Ст. пис. 4, 484.

¹ Кашић и Микаља у својим граматикама немају првога ни другога лица мн. другачије него с тијем вокалом. — Испореди Старице III. 71.

² Само према прквенијем књигама налази се са џ: живѣхѡмъ Стар. 4, 233.

³ Додано т онако као у садашњем времену (види напријед стр. 290) врло је ријетко: мотаху т Ст. пис. 1, 14.

⁴ Је ли у тијем примјерима донста -нија- или -на-, не може се поуздано знати правописа ради, којим се садашње издање штампа.

у глагола ком се основа од свагда шири добивајући д: пѣаше Стеф. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву бѣ а у садашњем вр. добија д на крају и пред њим ѣ мјесто ѣ (види напријед стр. 259), у овом облику долази без д и без речене промјене самогласнога, па се пред ѣ које у садашњем вр. постаје основи на крају глас ѣ мијења на е, које из гласа б отпада: бѣаше Стеф. 6. бијаше Ст. пис. 4, 275. 289. Вран. жив. 70. Каш. 86. види и даље под б. — V. 3. беријаше Ст. пис. 2, 421. зовијаше Гуч. 144. Банд. 96.

1-во мн.: I. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву бѣ (види напријед код трећег лица јед.): а) с вокалом пред личнијем наставком: бијахомо Каш. грам. 89. б) без вокала пред личнијем наставком и са с мјесто х, XVII вијека: бѣасмо Пос. 9.

2-го мн.: I. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву бѣ (види напријед код трећег лица јед.) с вокалом пред личнијем наставком, XVII вијека: бијахоте Банд. 143. Каш. грам. 89.

3-ће мн.: I. 1. плетијаху Ст. пис. 4, 272. гредијаху Каш. 62. 104. Радн. 17. — I. 2. везијаху Гунд. суз. III, XXIX. — III. 3. живијаху Ст. пис. 5, 74. жнияз Пос. 7. — I. 4. стрзијаху Н. Рањ. 67. тецијаху Ст. пис. 4, 394. Каш. 44. — I. 5. кунијаху Див. 136. Гунд. пс. 25. Банд. 145. — I. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву бѣ (види напријед код трећег лица јед.): бијаху Ст. пис. 4, 485. 5, 215. Каш. 38. види и даље под б. у глагола ком се основа шири од свагда добивајући д, сложенога са при: придијаху Ст. пис. 5, 121. — V. 3. беријаху Ст. пис. 4, 272.

Тако је и у глагола којима основа у садашњем вр. нема наставка него се свршује на д: они се узимају у овом облику међу глаголе прве врсте првога раздјела као и у старом словенском језику: 2-го и 3-ће јед.: дадијаше Орб. 113. Банд. 45. 49. 55.

Тако је и у глагола који су изједначајући се с другима примили од њих у неким облицима д на крају основе (види код сад. вр.), па га имају и у овом, те се изједначају с глаголима прве врсте првога раздјела, XVII вијека: 1-во јед.: знадијах Орб. 25. 2-го и 3-ће јед.: знадијаше Орб. 36. Каш. 54. Радн. 20. 24. 53. пмадијаше Радн. 11. 12. 26. 29. 2-го

мн.: с вокалом пред личнијем наставком: знадијахоте Каш. 21. 97. 3-ће мн.: знадиѝ Пос. 436. имадијаху Радн. 1. 3. 9. 26. видн још код б. и е.

б) с крајњим ѣ у основи изједначаје се а које иде за њим, те се оба сажимају у једно ѣ:¹ то бива у истијех глагола:

1-во јед.: I. 1. плетцјех Ст. пис. 4, 467. проведнх Ст. пис. 2, 173. гредих Ст. пис. 2, 325. Зор. 2. Стар. 1, 230. падих Стар. 1, 229. предих Каш. грам. 112. — I. 2. пасијех Ст. пис. 3, 361. 4, 217. понесих Ст. пис. 2, 258. — I. 3: живијех (živjeh) Ст. пис. 5, 344. — I. 4. рецијех Ст. пис. 2, 395. редих Ст. пис. 2, 125. 258. 264. 276. 316. 326. тецих Ст. пис. 2, 316. дотецих Ст. пис. 2, 125. потецих Ст. пис. 2, 258. 264. стецијех Ст. пис. 5, 344. — I. 5. почних Стар. 1, 230. — I. 6. у глагола у којима се у мијења на ов: пловијех Ст. пис. 3, 57. 4, 337. плових Ст. пис. 2, 287. слових Ст. пис. 4, 425. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући д: пдијех Ст. пис. 2, 54. 438. видих Ст. пис. 2, 466. 5, 59. придијех Ст. пис. 2, 204. најдих Стар. 1, 230. у глагола који такођер добија од свагда у садашњем вр. д, али је у овом облику без њега (види стр. 301) а има од основе само б пред сажетијем ѣ, које је у њега (дај буди данас) кратко, може бити што је тако оштећен: бисѣ М. 221. бјех Ст. пис. 2, 438. 4, 81. 5. 39. у истога је глагола било и од цијеле основе каква му је у садашњем вр.: будих Ст. пис. 2, 225. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући н: станих Ст. пис. 2, 276. Зор. 16. постаних Ст. пис. 2, 258. пристаних Стар. 1, 230. — II. вених Ст. пис. 2, 380. повених Ст. пис. 2, 239. ганих Ст. пис. 2, 276. згиних Ст. пис. 2, 129. паних Ст. пис. 2, 258. прионих Ст. пис. 2, 258. спомених Ст. пис. 2, 239. посрних Зор. 676. ствних Ст. пис. 2, 381. тоних Ст. пис. 2, 258. трних Ст. пис. 2, 264. отрних Зор. 20. — V. 3. зових Ст. пис. 2, 241. 287. Д. Рањ. 72. зовијех Злат. 706.

2-го и 3-ће јед.: I. 1. растијеше Н. Рањ. 26. 30. 141. 202. Збор. 476. 112. Ст. пис. 4, 117. 121. 133. Злат. 806. растише Ст. пис. 1, 77. рестише Ст. пис. 1, 78. Зор. 346. Вран.

¹ Да је у овом облику ѣ дуго и по том да у јужном (дај буди садашњем) говору гласи ије, види у Раду југосл. академије 20. стр. 185-6.

жив. 29. метише Вран. жив. 85. дватише Ст. пис. 1, 115. Хект. 426. Крн. 46. бодијеше Ст. пис. 4, 109. збодише Крн. 5. гредџше П. 75. гредијеше Н. Рањ. 82. 89. Збор. 1. Ст. пис. 2, 271. 403. Злат. 101. гредише Ст. пис. 1, 12. 29. Стар. 4, 111. Зор. 366. 666. Вран. жив. 98. Крн. 11. Банд. 49. 51. крадијеше Н. Рањ. 166. упадише Стар. 4, 113. Буд. 41. — I. 2. несяше Стеф. 16. понесише Вран. жив. 90. пасише Збор. 1026. Ст. пис. 4, 104. пасише Ст. пис. 1, 78. напасише Стар. 1, 231. тресише Збор. 77. 1016. гризеше Збор. 1026. гризише Хект. 18. Зор. 2. слје-
зише Н. Рањ. 476. слизише Банд. 39. улизише Вран. жив. 36. — I. 3. скубијеше Ст. пис. 3, 202. скубише Зор. 296. живи-
јеше Ст. пис. 5, 321. — I. 4. врзише Вран. жив. 87. вуцише Ст. пис. 1, 14. Зор. 75. пецише Вран. жив. 93. рецијеше Ст. пис. 2, 257. рецише Крн. 26. сицише Вран. жив. 89. тецише Збор. 47. 876. Ст. пис. 4, 133. 5, 140. Злат. 70. тецише Ст. пис. 1, 5. 29. 78. 4, 12. Д. Рањ. 286. 55. Хект. 8. 26. Зор. 36. Стар. 3, 242. Вран. жив. 7. 15. Крн. 186. Мрн. 29. Радој. 31. — I. 5. кунијеше Н. Рањ. 131. кунише Ст. пис. 2, 392. вазијеше Ст. пис. 4, 310. отмише Зор. 75. — I. 6. у глагола у којима се мијења у на ов: пловише Ст. пис. 2, 295. Хект. 8. 33. 436. Зор. 706. словијеше Ст. пис. 2, 515. 4, 394. 436. 484. словише Ст. пис. 2, 404. Злат. 86. Крн. 26. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући д: идијеше Н. Рањ. 29. 586. 70. 1026. 113. 1566. Збор. 13. 766. Злат. 17. 43. 456. 686. идише Ст. пис. 1, 23. Стар. 3, 243. 262. 279. придише Стар. 1, 230. изајдише Вран. жив. 36. дојдише Вран. жив. 104. у глагола коме основа у инфинитиву гласи ем (види напријед код 1. лица јед.): еше М. 146. еше М. 326. 391. Пб. 111. Збор. 104. бјеше Ст. пис. 4, 30. 5, 214. Злат. 536. Каш. 81. бише Град. дјев. 17. Вран. жив. 5. Мрн. 62. у истога је глагола било и од цијеле основе каква је у садашњем вр. допирући тако у XVII вијек у овом лицу: будијеше Н. Рањ. 476. будише Банд. 39. Крн. 176. добудише Стар. 1, 229. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући н: нестанише Ст. пис. 1, 15. оста-
нише Ст. пис. 1, 23. Стар. 4, 113. — I. 7. жерише Ст. пис. 1, 197. Брн. 28. стерише Ст. пис. 1, 64. — II. бринише Стар. 3, 223. венише Ст. пис. 1, 23. 2, 315. венијеше Ст. пис. 4, 152. гнијеше Н. Рањ. 326. грезнијеше Злат. 18. двигнише Ст. пис.

1, 67. уздвигнише Стар. 1, 235. помрзнише Стар. 3, 270. по-
срнијеше Ст. пис. 3, 320. споменише Јерк. 31. ригнише Ст.
пис. 1, 49. такнијеше Н. Рањ. 41. тонијеше Ст. пис. 3, 303.
протрнијеше Ст. пис. 3, 320. — V. 3. зовијеше Н. Рањ. 896.
1306. 177. Збор. 696. 896. Ст. пис. 2, 3, 4, 307. зовише Ст. пис.
1, 10. 32. 69. 288. 2, 295. Зор. 366. Вран. жив. 16. 24. Банд. 13.
93. 139. Крн. 26. Мрн. 34. 62. доренијеше (гнати) Стар. 1, 231.
рвијеше Ст. пис. 2, 439. 4, 175. 176. 177. рвише Ст. пис. 1, 23.
ревијеше Ст. пис. 4, 166.

1-во мн. а) с вокалом пред личнијем наставком: I. 2.
пасихомо Ст. пис. 1, 297. — I. 6. у глагола ком се основа од
свагда шири добивајући д: идијехомо Н. Рањ. 68. у глагола
коме основа у инфинитиву гласи ѣм, али му у овом облеку
остаје од ње само б (види напријед код 1. лица јед.): ѣхомо
М. 349. II. 42. 166. бјехомо Н. Рањ. 276. 716. Ст. пис. 5, 169.
Град. дјев. 16. Злат. 45. Гуч. 307. Андр. дев. 2. бихомо Ст. пис.
1, 102. Н. Рањ. 256. Зор. 396. Вран. жив. 22. Банд. 15. Мрн.
51. Каш. грам. 89. — б) без вокала пред личнијем настав-
ком а са с мјесто х пред њим XIV вијека: ѣсмо М. 229.

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. 6. у
глагола коме основа у инфинитиву гласи ѣм (види напри-
јед код 1. лица јед.) од XV вијека: ѣхоте II. 127. ѣхоте Пб.
113. бјехоте Н. Рањ. 1516. Ст. пис. 5, 134. 272. ѣхоте Пб. 40.
Ст. пис. 1, 285. Банд. 50.

3-ће мн.: I. 1. плетијеху Ст. пис. 3, 6. растијеху Ст. пис.
4, 108. 192. цватиху Ст. пис. 1, 76. Зор. 346. 686. ведиху Ст.
пис. 1, 92. 244. доведи~~х~~х Збор. 13. гред~~х~~х II. 63. 125. греди-
јеху Н. Рањ. 356. 125. Збор. 16. Злат. 866. греди~~х~~ху Ст. пис.
1, 12. 67. Н. Рањ. 1796. Хект. 12. Стар. 4, 112. Брн. 8. Банд.
10. ~~к~~лад~~х~~х М. 371. ~~к~~лад~~х~~х М. 401. ~~к~~лад~~х~~х М. 342. ~~к~~лад~~х~~х
М. 414. 424. ~~к~~лад~~х~~х М. 453. кради~~х~~ху Зор. 75. нади~~х~~ху Ст. пис.
1, 24. — I. 2. неси~~х~~ху Ст. пис. 1, 94. понеси~~х~~ху Вран. жив.
90. ~~п~~асне~~х~~х Збор. 25. ~~п~~аси~~х~~ху Ст. пис. 1, 256. Зор. 43. гризи-
јеху Ст. пис. 4, 166. — I. 3. скуби~~х~~ху Јерк. 56. живехо~~х~~ Сав.
8. живи~~х~~ху Ст. пис. 1, 24. 76. живијеху Ст. пис. 3, 6. — I. 4.
пеци~~х~~ху Ст. пис. 1, 257. свијецпјеху Н. Рањ. 89. свијециху Банд.
78. сици~~х~~ху Мрн. 112. тецијеху Н. Рањ. 1296. ~~те~~ци~~х~~х Збор.
81. 1146. Ст. пис. 2, 432. 4, 394. Злат. 48. теци~~х~~ху Ст. пис.

1, 195. Хект. 8. Зор. 96. Стар. 1, 234. Вран. жив. 59. Банд. 143. — I. 5. кунѣху Ст. пис. 4, 162. — I. 6. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући д: идијеху Н. Рањ. 21. 153. Збор. 316. 99. Злат. 17. 48. 806. идиху Ст. пис. 1, 79. Хект. 5. изидиху Стар. 3, 278. придиху Стар. 4, 111. појдиху Ст. пис. 1, 14. Вран. жив. 104. Банд. 226. изајдиху Вран. жив. 104. тако у тога глагола и кад се јд саставља у ѣ: пођиху Н. Рањ. 1796. у глагола коме основа у инфинитиву гласн ѣ (види напријед код I. лица јед.): внѣхъ М. 349. 393. бјеху Ст. пис. 5, 314. внхъ М. 527. Н. Рањ. 216. 87. Хект. 46. Вран. жив. 25. Каш. 92. беху Ст. пис. 4, 119. у глагола ком се основа шири добивајући од свагда н: пристаниху Хект. 26. — I. 7. дериху Мрн. 39. стериху Банд. 78. 80. — II. сахнијеху Н. Рањ. 23. тониху Н. Рањ. 1176. Банд. 118. — V. 3. бериху Ст. пис. 1, 13. беријеху Ст. пис. 4, 272. перијеху Н. Рањ. 1496. Ст. пис. 4, 114. периху Банд. 164. зокнѣхъ Збор. 96. 1216. Ст. пис. 5, 64. зовиху Банд. 210. рвиху Ст. пис. 1, 244.¹

Тако је и у глагола који у сад. вр. имају основу без наставка, која се свршује на д (види напријед стр. 301): 1-во јед.: јидих Вран. жив. 108. Каш. грам. 120. — 2-го и 3-ће јед.: дадише Збор. 48. 1566. дадише Д. Рањ. V6. Вран. жив. 53. 113. једијеше (ѣнедише) Збор. 78. Ст. пис. 5, 70. једише Ст. пис. 1, 203. Стар. 1, 231. Вран. жив. 85. 91. — 3-ће мн.: једијеху Н. Рањ. 586. 966. јидиху Ст. пис. 1, 82. Вран. жив. 82. 268.

Тако је и у глагола који су изједначујући се с другима примили од њих д на крају основе (види код сад. вр.), на га имају и у овом те се изједначују с глаголима прве врсте првога раздјела, али истом од XVI вијека: 1-во јед.: знадих Банд. 20. 68. 199. 2-го и 3-ће јед.: знадише Буд. 63. 114. Вран. жив. 12. 22. 53. 57. Банд. 21. 39. 62. 86. имадише Банд. 57. 179. 3-ће мн.: знадиху Вран. жив. 72. 77. 82. Банд. 20. 21. 55. Крн. 3. Мрн. 170. тако и у глагола мѣти, у кога се наводи д уметнуто иза основе садашњег времена већ приправљене за имперф., и то XVII вијека: мѣадиху Вран. жив. 36. 89. 100. Банд. 33. 67. мѣадихомо Банд. 202. 239.

¹ Види и у Гласнику IX. 49-50.

в) ѣ на крају основе изједначаје се са а које иде за њим и с њим се сажима, а тада гутурали пред њим остају непромењени: то бива у неких између истијех глагола:

1-во јед.: I. 4. могахъ М. 368. могах Ст. пис. 4, 187. 426. 5, 119. Зор. 2. Вран. жив. 57. — I. 7. мрах Ст. пис. 2, 281. 276. 302. 478. 5, 146. 228. Каш. грам. 132.

2-го и 3-ће јед.: I. 4. могаше П. 62. Ст. пис. 1, 158. Н. Рањ. 1646. Збор. 1016. Ст. пис. 4, 114. 453. 5, 303. Злат. 21. Банд. 14. Каш. 27. некаше Стеф. 3. тукаше Ст. пис. 1, 63. — I. 6. пловаше Д. Рањ. 556. — I. 7. мраше Ст. пис. 1, 190. 4, 146. Д. Рањ. 23. Див. 266. Каш. 65. траше Д. Рањ. 23. — V. 3. бераше Ст. пис. 4, 347. пераше Д. Рањ. 126. рваше Ст. пис. 4, 166. зоваше Шаф. рат. 1873. 112.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. 4. могахомо П. 171. Ст. пис. 1, 299. Зор. 6. Брн. 20.

2-го мн. с вокалом пред личијем наставком: I. 4. могахоте Ст. пис. 1, 286. 302.

3-ће мн.: I. 4. могаху Збор. 13. Банд. 175. Каш. 38. — I. 7. мраху Збор. 776. Ст. пис. 4, 152. 5, 142. Мрн. 61. стераху Н. Рањ. 89. — V. 3. бераху Ст. пис. 4, 368.

г) ѣ на крају основе претвара се предњег гласа ради у а, па се сажима са а које за њим иде: то бива:

аа) у глагола у којих основа садашњег времена од које им постаје овај облик, пма наставак ја:

1-во јед.: I. 6. вапијах Ст. пис. 2, 435. трујах Зор. 2. 11. чујах Ст. пис. 5, 205. смијах Ст. пис. 2, 480. Каш. грам. 119. — IV. пажах Ст. пис. 4, 96. тражах Гунд. суз. I, LVII. шњах Ст. пис. 4, 453. сњах Ст. пис. 2, 95. марах Стар. 3, 276. — V. 2. у глагола који има овај облик и од основе кака му је у садашњем вр.: шаљах Каш. грам. 132.

2-го и 3-ће јед.: I. 6. ванијаше Радн. 40. пијаше Каш. 38. у тога сѣ глагола могло и и избацити: пѣше (читај пјаше) Стар. 3, 324. чујаше Стар. 4, 114. Каш. 34. дијаше Збор. 30. 69. Брн. 52. 66. смијаше Н. Рањ. 127. Вран. жив. 90. 109. Банд. 141. 155. појаше Ст. пис. 4, 139. — IV. говораше Банд. 24. јашњаше Збор. 756. љубљаше Вран. жив. 77. мишљаше Вран. жив. 13. молише М. 201. ношаше Ст. пис. 4, 157. Злат. 876. Каш. 61. пралише П. 26. пруђаше Ст. пис. 1, 166. сла-

јаше (сладити) Зор. 16. служаше Банд. 55. тјешаше Ст. пис. 5, 120. — V. 2. у глагола који има овај облик и од основе каква му је у садашњем вр.: кољаше Ст. пис. 4, 244. 454. 485.

1-во мн.: а) с вокалом пред личнијем наставком: I. 6. ~~увахо~~мо II. 171. 172. Ст. пис. 4, 467. појахомо Ст. пис. 1, 289. — IV. бесјејахомо Орб. 219. вођахомо Ст. пис. 4, 414. мишљахомо Мрн. 71. сцјењахомо Град. дјев. 37. учахомо Каш. грам. 110. Мик. грам. 20. хваљахомо Ст. пис. 1, 289. хлениљахомо Ст. пис. 1, 299. хојахомо Ст. пис. 1, 305. цињахомо Вран. жив. 2¹. — б) без вокала пред личнијем наставком и са *x* непромијењеним XVII вијека: сцињахмо Банд. 95. и без *x* кад га је нестајало и у другим приликама XVII вијека: мишљамо Радн. 14. — в) без вокала пред личнијем наставком, али са *c* мјесто *x* у глагола који је из трећег раздјела прве врсте прелазио у шести одбацујући основи задње *v* XVII вијека: пачасмо Мрн. 126.

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: IV. вођахоте Н. Рањ. 1536. говоряхоте Орб. 222. нахођахоте Андр. пут 155. учяхоте Каш. грам. 110. Мик. грам. 20.

3-ће мн.: I. 5. жањаху („жанаху“) Стар. 3, 242. — I. 6. ~~зпицхх~~ М. 383. 453. ~~зпицхх~~ М. 447. 453. вапијаху Банд. 93. Каш. 54. у тога се глагола могло и и избацити ~~зпицхх~~ М. 371. 414. ~~зпицхх~~ М. 424. 431. пијаху Ст. пис. 3, 475. Банд. 24. пролијаху Стар. 4, 111. дијаху Ст. пис. 1, 71. Вран. жив. 93. појаху Н. Рањ. 199. Ст. пис. 2, 293. Град. дјев. 173. — IV. обађаху Н. Рањ. 696. разведраху Зор. 61. весељаху Каш. 102. ломњаху (ломљаху) Ст. пис. 4, 178. мољаху Каш. 83. наскочаху Зор. 2. словљаху Мрн. 83. труђаху Ст. пис. 5, 119. ухојаху Н. Рањ. 164. цтакљаху (јим очи) Ст. пис. 1, 49. — V. 2. у глагола који је имао овај облик и од основе каква му је у садашњем вр.: кољаху Ст. пис. 3, 8. 55. 311. 4, 482.¹

¹ Није разлика у постајању овога облика што неки између онијех писаца који у говору свога краја мјесто *ђ* имају *ј*, кад кад у овом обliku пишу и *дј* мјесто *ђ* или мјесто свога *ј*, јер они то чине и у другим приликама (види стр. 254) а не само у овом облику: чудјаху се (у рукопису *ciudgiahu*, гдје *g* гласи *ј*) Стар. 1, 233. находјах Вран. жив. 4. судјаше 36. надходјаше 74. трудјахомо 25. доводјаху 69. са-

бб) у глагола прве врсте четвртога раздјела, у којих су се гласови *г, к, х* могли на *ж, ч, ш* промијенити пред онцјем *ѣ* које за њима иде, као у садашњем вр. пред *е*, па се је онда *ѣ* за њима мијенало на *а*, које се сажимало са *а* које за њим иде: 3-ће јед. течаше Стар. 3, 270. 3-ће мн.: тучаху Ст. пис. 1, 12.

д) *ѣ* основи на крају иза гласа иза којег би му се ваљало промијенити на *а* (види под г), налази се и непромијењено, па је с њим изједначено и сажето *а* које за њим иде: I. 4. жежише Ст. пис. 1, 92. жежиху Стар. 4, 112. — I. 6. појише Вран. жив. 16. пожиху Вран. жив. 67. 72. — I. 7. мељише Зор. 75. самељише Зор. 75. — IV. паљиху Ст. пис. 1, 15.² — V. 2. у глагола који је имао ово вријеме и од основе каква му у садашњем: шаљихе Вран. жив. 13. шаљиху Банд. 89. Види и под Б. г.

ђ) основама се крајњи гласови изједначају и сажимају као у садашњем времену, па се с гласом који им је тада на крају сажима или изједначаје и сажима *а* које за њим иде у овом облику:

1-во јед.: I. 6. знах Ст. пис. 2, 257. Злат. 40.

2-го и 3-ће јед. I. 6. знаше Ст. пис. 1, 27. Н. Рањ. 93б. Збор. 1. Ст. пис. 2, 513. 4, 164. 5, 315. Град. дјев. 88. Хект. 18. Зор. 27. Злат. 88б. Банд. 47. Каш. 49. познаше Каш. 60. 103. смѣше П. 149. смијеше Ст. пис. 4, 152. смише Ст. пис. 5, 175. дише Зор. 9.

дјаху 25. исходјаху 37. проходјаху 25. чудјаху се 5. мимоходјаху Банд. 27. сходјаше Банд. 39. мимоходјаху 27. чудјаху се 20. чудјаше се Каш. 54. водјаху Радој. 20. треба ли тако читати и „čudjaše se“ Ст. пис. 1, 75. не може се знати правописа ради, којим је штампано. Исти су писци то своје *дја* мијењали и на *дија* пишучи или *дија* или *дија*: чудијаху се Вран. жив. 87. 97. исходијаше 82. па је најпослије један између њих то *ија* преносно и у глаголе у којима је *ѣ* онако као у предњима *ѣ*: крстнаше Каш. 97. постинаше 86. постинаху 38. види и под е. Што се наводи и љубјах Ст. пис. 4, 77. љубјаше 395. ту ће бити само избачено *л* и то у познијим пријеписима.

² С тијем је једнако, само што *ѣ* није сажето: подржѣху Стар. 4, 138.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. 6. зна-
хѡно II. 172.

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. 6. зна-
хоте Ст. пис. 1, 199.

3-ће мн.: I. 6. знаху Ст. пис. 3, 311. 5, 144. Бун. 48. по-
знаху Ст. пис. 5, 121. днху Зор. 266.

е) неке основе које пред крајњим **ѣ** имају гласе за ко-
јима се не мијења **ѣ** мијењају те гласе мијешајући се с осно-
вама које у садашњем вр. имају наставак **ја**, па им се онда
и **ѣ** мијења на **а**: тако је

аа) у неких глагола прве врсте првога раздјела, и у
глагола друге врсте од почетка XVI вијека: I. 1. јијах (јеђах)
Каш. грам. 120. јеђаше („ѣиѣаше“) Збор. 446. грејаше (мје-
сто гредијаше) Крн. 196. — I. 5. куњаше Ст. пис. 5, 346. 347.
пропњаху Ст. пис. 5, 139. — I. 6. пђах Д. Рањ. 48. 716. 92.
пђаше Збор. 13. 45. 48. Ст. пис. 4, 417. 5, 138. Д. Рањ. 91.
Злат. 176. 876. 1006. Гуч. 157. 173. 206. Радн. 17. 34. 38. Андр.
пут 169. пођаше Ст. пис. 5, 143. пђахомо Гуч. 216. пђаху Н.
Рањ. 2056. Збор. 816. 1026. 107. Ст. пис. 4, XI. Град. дјев. 27.
Злат. 536. Банд. 201. Гунд. суз. I, LIII. Радн. 19. 56. у истога
глагола са **ј** мјесто **ђ**: пјаше Јерк. 40. пјаху Орб. 171.¹ —
II. поникњах Злат. 396. сахњах Каш. грам. 131. брињаше
Ст. пис. 4, XI. Каш. 53. зењаше Злат. 101. крењаше Вран.
жив. 49. гињаху Мрн. 49.²

бб) у глагола треће врсте другога раздјела и у онијех
првога раздјела који су прешли у други који имају импер-
фекат од основа каке су им у инфинитиву (види под Б), али
се од свршетка XV вијека у овом облику помијешаше с гла-
голима четврте, који тај облик имају од основе кака им је
у садашњем времену (у 1. лицу јед.):

¹ Он пише **іуаһи**, али може бити да му је у гласило **ђ**.

² Таки могу бити и ови примјери: целуњах Ст. пис. 2, 258.
веђаше Ст. пис. 3, 320. гињаше 4, 139. веђаху 3, 318. али
може бити да би мјесто **-ња**- требало читати **-нија-**. — По
овоме што је речено напријед под г) налази се и идјаше
Вран. жив. 74. Банд. 52. Мрн. 45. 62. дојдјаше Мрн. 55. идја-
хомо Мрн. 170. идјаху Банд. 118. а тако и у глагола који
је од других примио на крају основе **д**: смидјаху Мрн. 36.
види и напријед под а.

1-во јед.: вијах Зор. 20. виђах Злат. 62. Гунд. 1, LIV. Мик. грам. 23. горах Вран. жив. 116. жељах Зор. 16. 66. Злат. 46. Орб. 19. Мри. 55. пожељах Ст. пис. 2. 265. живљах Ст. пис. 1, 306. 2. 326. 4, 394. Д. Рањ. 716. Зор. 21. Злат. 19. жуђах Ст. пис. 4, XI. мњах Зор. 756. Злат. 97. Гунд. суз. II, XXI. Банд. 46. Крн. 20. мљах Ст. пис. 4, 82. сјеђах Злат. 456. хњах Злат. 296. 40. 65.

2-го и 3-ће јед.: бђаше Збор. 1056. Град. дјев. 88. бољаше Каш. 92. виђаше Н. Рањ. 746. 174. Д. Рањ. 23. 71. Град. дјев. 181. Злат. 166. Гуч. 146. Радн. 25. вијаше Стар. 4, 112. 116. Зор. 2. гораше Ст. пис. 1, 261. Зор. 666. Злат. 1006. грмљаше Збор. 115. Мик. грам. 38. жељаше Ст. пис. 4, XI. Град. дјев. 87. Брн. 666. Гуч. 238. Банд. 49. Бун. 25. Каш. 54. Пос. 43. Радн. 34. живљаше Ст. пис. 1, 275. Д. Рањ. 56. Каш. 19. жуђаше Збор. 906. Гуч. 252. Злат. 13. жујаше Јерк. 30. леђаше Ст. пис. 2, 279. Злат. 53. 69. Орб. 111. мњаше Збор. 1. Хект. 36. 336. Стар. 4, 113. ненавиђаше Н. Рањ. 193. сјеђаше Н. Рањ. 82. 92. 1236. Збор. 16. 107. Гуч. 233. свјаше Стар. 3, 314. Зор. 46. смрђаше Збор. 76. 716. 776. триљаше Ст. пис. 1, 200. Н. Рањ. 131. Гуч. 208. Вран. жив. 12. Див. 136. Орб. 114. Банд. 145. Каш. 47. Радн. 8. ћуђаше Гуч. 231. хођаше Д. Рањ. 106. хњаше Злат. 10. књаше Д. Рањ. 130. Злат. 276. цапђаше Гунд. суз. I, XXIV. цњаше Д. Рањ. 526. цкњаше Д. Рањ. 20. Ст. пис. 5, 144.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: сјеђахомо Н. Рањ. 886. жељахомо Зор. 6. мњахомо Н. Рањ. 13. 101. Збор. 72. 126. Ст. пис. 1, 285. 4, 307.¹

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: вијахоте Јерк. 45.

3-ће мн.: виђаху Н. Рањ. 70. Збор. 956. Ст. пис. 4, XI. Град. дјев. 27. Злат. 17. Гуч. 289. Радн. 24. вишаху Ст. пис. 5, 144. врвљаху Ст. пис. 1, 12. жељаху Зор. 32. Буд. 137. Банд. 10. Каш. 37. живљаху Орб. 49. Каш. 96. Радн. 63. жујаху Јерк. 75. јизјаху Ст. пис. 1, 12. леђаху Злат. 49. мњаху Злат. 806. ненавијаху Стар. 1, 227. сјеђаху Н. Рањ. 856. 196. Злат.

¹ На пошљедња оба мјеста не може се правописа ради знати је ли *мња-* или *мнија-*, а овдје се оба спомину ради вокала пред личнијем наставком.

45. сијаху Стар. 4, 117. Зор. 106. трпљаху Ст. пис. 1, 268. Радн. 34. хћаху Злат. 86.¹

ж) основе у којих се ѣ мијења на а предњег гласа ради налазе се кад кад и са ѣ непромијењеним, а онда им ни предњи гласови нијесу промијењени у гласове којих ради би се ѣ промијенило, и тако се основе с наставком ја мијешају међу основе с наставком а: то се налази кад кад у глагола четврте врсте, и са ѣ које тада имају изједначује се и сажима а које за њим иде: од свршетка XV вијека: молеше Стар. 4, 143. веселише Ст. пис. 1, 64. ухитише Ст. пис. 1, 49. жуберијеше Ст. пис. 2, 511. цвилише Д. Рањ. 596. слидијеше Злат. 176. ресијеше Злат. 53. — 3-ће мн.: плодијеху Злат. 48. — Тако ће бити ѣ реченијем начином дошло а по том са а које за њим иде изједначено па и гласови з и с пред њим остали непромијењени, прем да врло ријетко, али још од почетка XVI вијека: улазаше Н. Рањ. 41. Банд. 33. излазаше Каш. 47. излазаху Н. Рањ. 142. грозах Ст. пис. 2, 438. носаше Ст. пис. 3, 320. 5, 127. Види и код Б. д.

з) У глагола друге врсте налази се овај облик и без и, али врло ријетко: са сажетијем -ѣ- у ѣ као под б): посведих Ст. пис. 2, 248. 325.

и) Неки глаголи који имају овај облик од основе каква им је у садашњем времену, имају га и од основе каква им је у инфинитиву: види под Б. е.

Б. Основе као у инфинитиву:

а) у основи остаје крајње ѣ гласећи према народном говору:

1-во лице јед.: III. 1. умијях Каш. грам. 119. разумијях Каш. грам. 119. — III. 2. мнијях Банд. 51. хотијях Н. Рањ. 236. Ст. пис. 5, 197. Вран. жив. 106. Каш. грам. 101. Мик. 766. хтијях Ст. пис. 5, 251. Злат. 46. ктијях Ст. пис. 3, 336. тијях Ст. пис. 4, 482.

2-го и 3-ће јед.: III. 1. змијаше Збор. 43. разумијаше Каш. 86. 103. Радн. 6. 93. чтијаше Вран. жив. 47. 53. по-

¹ По оном што је речено напријед под е) налази се у неких писаца и ненавидјаху (у рукопису *nenavidgiahu*) Стар. 1, 227. сидјах 229. видјаху Банд. 100. сидјахо 77. видјахо Мрн. 170.

чтијаше Гуч. 133. штијаше Стар. 1, 227. — III. 2. зрѣмше Стеф. 16. видѣјаше Гуч. 289. желѣјаше Јерк. 75. завидѣјаше Гунд. суз. I, XI. мниаше Стар. 3, 302. Ст. пис. 4, 289. љутијаше Гуч. 303. хитијаше Банд. 221. хотијаше Н. Рањ. 59. 193. хотиаше Збор. 26. 56. 13. Ст. пис. 4, 275. Град. дјев. 156. Вран. жив. 89. 91. 112. Див. 32. Орб. 112. 278. Банд. 33. 211. Јерк. 57. 81. Каш. 26. 87. Радн. 35. 68. хтиаше Збор. 156. 17. 446. Ст. пис. 4, 114. 372. 5, 140. Каш. 81. 99. ктијаше Ст. пис. 3, 462. 5, 332. Радн. 20. 25.

1-во мн.: а) с вокалом пред личнијем наставком: III. 1. умијахомо Ст. пис. 4, 414. — б) без вокала пред личнијем наставком и са x: хтијахмо Ст. пис. 5, 217.

3-ће мн.: III. 1. умијаху Каш. 6. разумијаху Банд. 144. Каш. 6. — III. 2. бдијаху Радн. 49. даждијаху Гунд. суз. II, XXVII. желѣјаху Радој. 20. летијаху (letjahu) Ст. пис. 4, 283. мнијаху Банд. 25. хотијаху Вран. жив. 58. Орб. 43. 115. Каш. 62. Радн. 44. 51. хтијаху Н. Рањ. 207. Ст. пис. 4, 481. 5, 215. Д. Рањ. VIIб. Гуч. 217. Каш. 38.

б) с крајњим **ѣ** у основи изједначује се **а** које за њим иде, те се оба сажимају у једно **ѣ**, које гласи тројако у садашњем говору:

1-во јед.: III. 1. пмих Ст. пис. 2, 15. — III. 2. везих Ст. пис. 2, 258. цафтијех Ст. пис. 4, 90. цтијех Ст. пис. 3, 62. ктијех Ст. пис. 3, 362.

2-го и 3-ће јед.: III. 1. зрише (maturescere) Д. Рањ. 29. имише Ст. пис. 1, 8. 32. 4, 112. Д. Рањ. 1426. Зор. 106. 34. Буд. 106. Злат. 86. Мрн. 33. умијеше Ст. пис. 3, 7. умише Хект. 336. — III. 2. бјеснише Ст. пис. 2, 249. блиједише Ст. пис. 4, 152. велише Ст. пис. 1, 19. видише 23. врвијеше Злат. 13. врјиеше Ст. пис. 3, 182. 4, 151. врише Злат. 48. 87. дахтијеше Ст. пис. 3, 302. жедијеше 321. желѣше Ст. пис. 1, 32. 300. 2, 375. Хект. 166. 256. желѣјеше Ст. пис. 2, 202. 227. 4, 176. жудѣјеше Н. Рањ. 586. зеленијеше Ст. пис. 2, 511. јездише Стар. 3, 261. летијеше Ст. пис. 3, 255. мнијеше Ст. пис. 3, 311. 4, 166. мнише Стар. 3, 323. Ст. пис. 2, 375. Д. Рањ. 296. сједијеше Н. Рањ. 70. 74. 90. 1036. 1926. 2136. сједише Н. Рањ. 98. смрдѣјеше Ст. пис. 5, 120. стидѣше се Стар. 4, 76. трептијеше Ст. пис. 3, 54. 258. 317. трпијеше Н. Рањ. 169. хоти-

јеше Н. Рањ. 20. 25. 356. 184. Ст. пис. 3, 345. 4, 157. 162. 5, 121. 127. Див. 32. хотише М. 254. Збор. 16. 37. Стар. 3, 264. 4, 116. Ст. пис. 5, 218. Банд. 169. Крн. 11. Јерк. 83. хтијеше Н. Рањ. 46. 826. 154. Збор. 386. Ст. пис. 2, 55. 132. 226. 3, 311. 326. 4, 133. 290. 472. 5, 123. 215. Д. Рањ. IX. Злат. 71. хтише Ст. пис. 2, 33. 378. 5, 175. Хект. 13. 336. Зор. 4. Буд. 79. Банд 71. ктијеше Ст. пис. 3. 8. 149. 4, 231. 454. 5, 298. цаптијеше Ст. пис. 4, 451. цафтијеше Ст. пис. 2, 292. цаптијеше Ст. пис. 4, 30. 108. 397. цафтише Ст. пис. 2, 246. 396. цтијеше Ст. пис. 2. 264. 515. 3, 52. 4, 29. 117. 119. 139. 184. 469. Злат. 396. цтише Ст. пис. 2, 253. Д. Рањ. 976. 139. цкнише Злат. 87.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: III. 1. нимихомо Ст. пис. 1, 102. — III. 2. мнијехомо Н. Рањ. 210. мнихомо Ст. пис. 1, 287. хотѣхомо П. 176. хтихомо Ст. пис. 5, 217.

3-ће мн.: III. 1. нмиху Ст. пис. 3, 246. Стар. 1, 223. Хект. 46. 7. Мри. 44. умиху Хект. 23. разумјеху Н. Рањ. 37. разумиху Стар. 3, 240. Банд. 79. — III. 2. видијеху Ст. пис. 5, 314. видиху Д. Рањ. 55. вриху Д. Рањ. 23. дахтијеху Злат. 17. зрѣхоу Стар. 4, 76. мнијеху Н. Рањ. 296. Ст. пис. 4, 178. мниху Ст. пис. 1, 84. сједијеху Н. Рањ. 1936. сидиху Ст. пис. 1, 94. присидиху 79. трептијеху Ст. пис. 3, 305. трептиху Д. Рањ. 55. хотијеху Н. Рањ. 39. 706. хотиху Ст. пис. 1, 6. 68. Буд. 137. Банд. 146. хтијеху Н. Рањ. 166. Ст. пис. 3, 336. 338. 4, 307. хтиху Ст. пис. 1, 5. Хект. 23. Зор. 22. тижеху Ст. пис. 3, 321. цафтијеху Ст. пис. 3, 58. цафтиху Ст. пис. 2, 421. цтијеху Ст. пис. 3, 76. 255.¹

в) * на крају основе претворено предњега гласа ради у а сажима се са а које за њим иде:

2-го и 3-ће јед.: држаше Злат. 176. лежаше Злат. 21. мучаше Н. Рањ. 916. мјесто *стоја-* сажето *ста-* (као и у инфинитиву): сташе Ст. пис. 4, 95. Вран. жив. 17. Бун. 49. Кам. 91.

1-во мн.: с вокалом пред личнијем наставком: држахомо Вран. жив. 25. стахомо (сажето *ста-* од *стоја-*) Гуч. 233.

3-ће мн.: стојаху Ст. пис. 5, 64. и сажето: стаху Н. Рањ. 92. Ст. пис. 4, 408. Стар. 4, 112. Банд. 86.

¹ Види и у Гласнику IX. 50.

г) ѣ основи на крају иза гласа иза кога би му се ва-љало промијенити на а (као под в) налази се и непромијењено па је с њим изједначено и сажето а које за њим иде (испоређи напријед под А. д): 1-во јед.: лежѣх Стар. 1, 229. 3-ће јед.: лежише Ст. пис. 1, 49.

д) крајње ѣ у основи изједначује се са а које за њим иде и с њим се сажима (испоређи под А. в. ж.) III. 2. 2-го и 3-ће јед.: враше Ст. пис. 3, 384. 4, 96. 109. 141. Д. Рањ. 526. Вран. жив. 90. прозраше Ст. пис. 5, 314. — 3-ће мн.: враху Злат. 81. у других глагола тога раздјела врло ријетко: ви-саше Ст. пис. 3, 343. 350. 5, 141. 144. 146. јездаше Ст. пис. 4, 109. три пута.

ђ) крајње а у основи сажима се са а које иде за њим: 1-во јед.: V. 1. сисах Ст. пис. 4, 430. чезах Ст. пис. 2, 206.¹ — V. 2. двизах Злат. 80. уздисах Злат. 456. писах Мик. грам. 27. — VI. његовах Злат. 27.

2-го и 3-ће јед.: V. 1. дариваше Каш. 87. димаше Ст. пис. 4, 82. ждимаше Збор. 1096. жејаше Ст. пис. 1, 188. имаше Н. Рањ. 1646. Ст. пис. 2, 94. Злат. 996. Јерк. 18. јимаше Вран. жив. 16. нимаше Ст. пис. 1, 8. леживаше Вран. жив. 69. изми-таше Вран. жив. 46. одъпрмаше II. 29. спраљаше Зор. 75. сјаше Стар. 3, 307. Ст. пис. 3, 315. 5, 178. поскиташе Вран. жив. 37. спаваше Банд. 22. стављаше Збор. 376. цваташе Ст. пис. 2, 386. целиваше Н. Рањ. 85. Збор. 406. Банд. 74. читаше Вран. жив. 110. чташе Н. Рањ. 1606. шташе Банд. 141. шћаше² (ле-геге) Стар. 1, 226. забрањиваше Радн. 16. погрђиваше Радн. 28. сагришиваше Радн. 21. скратјиваше Вран. жив. 77. опаси-ваше Банд. 211. пушћиваше Ст. пис. 1, 55. проскнетликаше Збор. 113. 1186. утјешиваше Андр. пут 173. захваљиваше Д. Рањ. 27. (види код инфинитива што је речено за ове пошљедње глаголе). — V. 2. двизаше Зор. 686. Злат. 226. Каш. 102. по-двизаше Ст. пис. 3, 317. дрхташе Стар. 4, 112. Каш. 9. дркташе Злат. 886. јискаше Вран. жив. 40. лизаше Вран. жив. 111. пи-саше Мик. грам. 27. рјезаше Д. Рањ. 1346. шкргиташе Вран. жив. 90. — V. 3. даваше Злат. 996. Вран. жив. 21. смјејаше

¹ Има партицип: чезаје Ст. пис. 2, 467. за то тај примјер ту стављам.

² ћ стоји мјесто т не за то што је имп., него као у шће мјесто што.

се Злат. 53. — VI. приближаваше се Банд. 27. пробуђеваше Град. дјев. 155. обаљеваше Збор. 87. прикључиваше М. 5. обичеваше Банд. 229. обеселеваше Каш. 104. узвишеваше Вран. жив. 12. угашеваше Град. дјев. 155. разгласоваше Вран. жив. 39. погрђеваше Радн. 10. загрљеваше Зор. 686. днелскљаше Збор. 1056. одиљеваше Каш. 85. одиљоваше Град. дјев. 30. зламеваше Каш. 70. кљзокљаше П. 54. Каш. 13. показоваше Н. Рањ. 57. приказоваше Каш. 104. сказоваше Зор. 2. крипљеваше Банд. 16. помазеваше Н. Рањ. 85. размишљеваше Банд. 46. умножеваше Банд. 155. смућеваше Банд. 39. напредоваше Град. дјев. 85. паметоваше Каш. 98. испитоваше Банд. 19. Каш. 20. пушћеваше Мрн. 57. допушћеваше Вран. жив. 66. припоручеваше Вран. жив. 16. Каш. 93. наређеваше Збор. 466. Каш. 4. посвећеваше Каш. 85. просвјетљеваше Град. дјев. 170. просвртљеваше Каш. 31. наслађеваше Збор. 78. Каш. 104. обслужеваше Каш. 38. становитјеваше Банд. 224. потврдјеваше Банд. 98. притисковаше Збор. 98. утишеваше Вран. жив. 74. захваљеваше Збор. 456. схрањеваше Н. Рањ. 216. сахрањеваше Банд. 11. целоваше Н. Рањ. 85. причешћеваше Град. дјев. 156. поштоваше Каш. 12.

1-во мн.: а) с вокалом пред личнијем наставком свега времена: V. 1. прибивахомо Банд. 61. нмахомо М. 400. Стар. 1, 220. Гуч. 191. Каш. 24. Мик. грам. 16. одкупљахомо Ст. пис. 1, 306. ругахомо Вран. жив. 25. посплххомо П. 130. удахомо Банд. 139. уфахомо Збор. 1126. Мрн. 71. шпотахомо Вран. жив. 25. — V. 2. нскахомо Каш. 21. 97. писахомо Мик. грам. 27. — VI. благовахомо Н. Рањ. 886. Банд. 77. — б) без вокала пред личнијем наставком и са х XVII вијека: V. 2. нскахомо Банд. 20.

2-го мн.: с вокалом пред личнијем наставком од XV вијека: V. 1. нмахоте Ст. пис. 1, 301. Мик. грам. 16. нмаоте Пос. 11. чекахоте Јерк. 45. — V. 2. нскахоте Банд. 20. Каш. 21. нскахоте Пб. 110. 113. Мик. грам. 27. — VI. погрђевахоте Збор. 55.

3-ће мн.: V. 1. имаху Ст. пис. 5. 34. Буд. 143. Јерк. 62. Каш. 82. самалаху Зор. 75. узмитаху Ст. пис. 1. 12. намлизаху Зор. 73. мрмљаху Банд. 25. мрмљаху Банд. 90. повидаху Вран. жив. 72. распинаху Ст. пис. 3, 321. сјаху Ст. пис. 3, 75. стамлаху М. 447. Н. Рањ. 140. остављаху Збор. 95. целиваху

Злат. 486. зачинаху Каш. 109. сагришиваху Радн. 22. подидливаху (псујући подидливаху помањкаше Давидово) Радн. 48. подраживаху Збор. 95. прикаживаху Ст. пис. 1, 159. Стар. 4, 116. приказиваху Ст. пис. 1, 159. Банд. 263. Радн. 85. смућиваху Радн. 21. посвећиваху Зор. 726. наслајиваху Брн. 27. ~~закликиваху~~ Збор. 746. 936. — V. 2. двизаху Ст. пис. 1, 14. 15. 44. Хект. 236. подвизаху Ст. пис. 3, 336. здвизаху Вран. жив. 37. подвигаху Мрн. 4. уздихаху Стар. 4, 118. дрхтаху Ст. пис. 1, 81. пондираху Мрн. 54. рјезаху Збор. 105.¹ — V. 3. даваху Стар. 4, 233. смејаху се Ст. пис. 3, 322. Злат. 43. — VI. бесидоваху Банд. 139. наваљеваху Банд. 98. навишћеваху Јерк. 25. извршеваху Гуч. 300. погрдјеваху Каш. 38. изисковаху Банд. 139. приказоваху Град. дјев. 156. Банд. 40. подложеваху Мрн. 105. улижеваху (intrare) Вран. жив. 106. помазовваху Див. 15. замнишћеваху Банд. 153. снићеваху Зор. 1. ушптоваху Банд. 149. псоваху Каш. 66. поруговаху Каш. 52. притисковаху Банд. 237. штоваху Јерк. 25.

е) Неки глаголи којима овај облик постаје од основе каква им је у инфинитиву имају га и од основе каква им је у садашњем времену; види напријед под А. е — Између глагола којима овај облик постаје од основе каква је у садашњем времену, неки га имају и од основе каква им је у инфинитиву: звах Н. Рањ. 246. Злат. 27. браше Радн. 97. зваше Н. Рањ. 158. Орб. 54. брахомо Ст. пис. 5, 217. зваху Ст. пис. 5, 73. Мрн. 57. браху Ст. пис. 5, 315. а неки и немају другачије него од основе каква им је у инфинитиву: коваше Злат. предгов. 16. заткаше Крн. 5. ткаху Ст. пис. 3, 10.

ДВОЈИНА.

Двојина се разликује од множине само личнијем наставцима, а они су као у садашњем времену. Ни у другом ни у трећем лицу није било вокала пред личнијем наставком, али како је у множини из првога лица прелазио и у друго, тако је у двојини прелазио и у друго и треће једнако с другим: 3-ће без вокала пред личнијем наставком: рикста Стеф. 21.

¹ Што се находи: ужижаху Н. Рањ. 496. ржаху Злат. 17. према томе се находи и инфинитив: ражижати Н. Рањ. 1226. ржати Вран. рјеч. 44.

с вокалом пред личнијем наставком: дрѣжхота Пб. 22. тако у почетку XVI вијека још само у глагола бити (esse): два дужника дужна бјехота Н. Рањ. 1886. тан вѣхота слагѣ Збор. 25. Хекторовић, који од истога глагола у садашњем вр. још има кад кад двојину, у овом облику има мјесто ње само множину: биху два сиромаша Хект. 126.

АОРИСТ.

osnova infinitiv

Основа му је онака каква је инфинитиву, а лични наставци онаки какви су у имперфекту, али је у главном двојак:

I. Један постаје од саме основе и личнијех наставака:

Aorist perfecti

основа му добија наставак а као у садашњем времену, који се у првом лицу јед. и у трећем мн. с личнијем наставком саставља у један глас, а у другом и трећем лицу јед. и у другом лицу мн. гласи е као у садашњем времену, а у првом лицу мн. гласи о. Лични се наставак у првом лицу јед. с реченијем а саставља у ж, које слаби у ѣ као у имперфекту; у другом и трећем лицу јед. окрњени лични наставци с и т стојећи на крају отпадају као у имперфекту; у првом лицу мн. лични наставак гласи иѣ као у садашњем вр. и у имперфекту; у другом лицу мн. остаје лични наставак те цио; у трећем лицу мн. и се од личнога наставка с предњим а саставља у ж. — Тај се аорист зове прости, и налази се само у онијех глагола којима је основа у инфинитиву сам коријен са сугласнијем на крају: међу њих припада и глагол ити, коме се основа у инфинитиву истина свршује на самогласно али у садашњем времену добија на крају д, те га добија и у аористу, и глаголи друге врсте, који у овом аористу одбацују у основи иѣ и тада им се свршује на сугласно.

osnova + a + lium stan

лични наставак.

1) ж

2) -

3) -

1. мнѣ

2. те

3. а.

v.

II. Други добива између основе и личнијех наставака исти глаголски облик који добива и имперфекат, али без првога самогласнога, те без личнога наставка гласи са. Од тога сугласно с као у имперфекту остаје кад се нађе пред сугласним, а кад је за њим самогласно онда прелази у словенским језицима у х, али је у старо вријеме могло и пред самогласнијем остати с; задње а отпада у 2. и 3. јед. и у 2. мн., а у 1. јед. остаје те се с личнијем наставком са-

osnova + sa + lium stan

a before s, m, n, p, b

lang = a + lium stan

1. pl = osnova + lium stan

+ s.

2. pl =

ставља у један глас; у 1. мн. остаје гласећи *о*, али се у позније вријеме у српском језику избацило према другом лицу мн., а тада је и *с* дошло мјесто *х* према другом лицу мн.; у 3. мн. остаје *и* али слаби у *і*, те се саставља с личнијем наставком у један глас. — Лични наставак у 1. јед. само *т* као у имперфекту саставља се са *а* које је пред њим у *ж*, које слаби у *џ*, а то у српском језику отпада; лични наставак у 2. јед. *с* и у 3. јед. *т* не имајући за собом самогласнога отпадају као у имперфекту, а тада и *с* од глаголскога облика који долази до основе наставши се на крају без самогласнога отпада; у 1. мн. лични наставак гласи као у садашњем времену различно, а у српском језику одржало му се на крају *о*; у 2. мн. остаје лични наставак као у имперфекту и у садашњем вр.; у 3. мн. *и*, које као у имперфекту долази само од личнога наставка, саставља се с предњим *і* постајим од *а* у *ж*, пред којим се *х* мијења у *ш* а које у српском језику гласи *с*. — Аорист који овако постаје зове се сложени. Али је он двојак према томе како се основа саставља с глаголским обликом *са-* који до ње долази:

1. основа онака каква је прима до себе *х* постало од *с* и само *с* кад се не мијења на *х*: које се основе свршују на сугласно, у њих се крајње сугласно изједначаје са сугласнијем *х* или *с* које за њим иде, те се један од оба једнака гласа избадује, а самогласно се у основи продуљује, које се може продуљити, и то *с у ђ, о у ђ, љ у ђ, љ у оу*. — Таки се аорист зове сложени први. У њему се *с* од *са-* мијењало пред самогласнијем онако како је речено, али је у старије вријеме остајало и непромијењено: по томе се први сложени аорист, у ком је *с* остајало и пред самогласнима непромијењено, може звати старији, а у ком се мијењало, млађи. Али ни старији ни млађи није имао од основа на сугласно другога ни трећег лица јед., јер за та два лица по ономе што је речено не остаје ни сам коријен цео: ипак у глагола с основом на *и* и *в* налазе се од старине и та два лица, а у српском су се језику и у других глагола у којих се сачувао таки аорист, у позније вријеме начинила према осталијем лицима и та два без личнијех наставака и без *с* иза основе, али се нијесу одржала.

2. основа добива наставак а као у садашњем времену, и оно остаје гласећи у свијем лицима осим 2. и 3. јед. о, а у та два е, па до њега долази с од са- мијењајући се пред сугласнима на х, и отпадајући кад се нађе на крају. — Тај се аорист зове сложени други и може бити само у онијех глагола у којих може бити прости (види напријед под I).

Како је речено, у 2. и 3. јед. лични наставци не имајући за собом самогласнога отпадају. Истина, у старом словенском језику а по том и у старим српским књигама има: бѣсть М. 5. избѣсть М. 90. дасть М. 4. 187. 571. илѣсть М. 5. приѣсть М. 9. али је ту лични наставак пренесен из садашњег времена да би лице у једном времену имало што има у другом; а како је у аористу 2. и 3. јед. једнако, узимало се треће лице тако начињено и за друго.¹ А што то није даље узело мах, томе ће бити узрок што је у неких Словена нестало аориста, а у других (као у Срба) одбацио се лични наставак и у садашњем времену у 3. јед. — Исто т које се налази додано у садашњем вр. иза трећег лица јед. и мн. (види стр. 275. 290), налази се додано и иза 3-ћега јед. аориста, прем да много рјеђе: да т Н. Рањ. 140. сједе т Н. Рањ. 1886.

Речено је напријед да лични наставак у 1-вом мн. различно гласи као и у садашњем вр. (види код сад. вр.) али да је у српском језику остало мо и да је пред њим у Српском језику избачен вокал према 2-гом лицу мн., те се и с мјесто х повратило: тако је у нас од првијех времена: благословимо М. 13. висмо (бисмо) Сав. стар. 4, 231. надвисмо се Стеф. 19. — Долази -мо и с вокалом пред собом и по том са х мјесто с, али ријетко и истом од друге половине XIV вијека и престаје XV вијека: послхомо Пб. 32. кръстхомо М. 257. 430. — чешће долази -мо без вокала пред собом а са х мјесто с, и то од XIV вијека па допире у XVI: злпсхмо М. 131. спрвхмо Шаф. рат. 1873. 111. бхмо Ст. пис. 5, 98.² — Често долази и -њ имајући вокал пред собом и пред њим х, али у споменицима у којима се тако узимало јамачно пз

¹ Beiträge zur vergl. sprachforschung VI. 184.

² Јамачно су писарске погрешке XVI вијека находхмо, одгкорхмо Шаф. рат. 1873. 111.

прквенога језика: вхохъ Сав. 4. похихохъ 4. дохдохъ Сав. стар. 4. 230. кхдохъ Стеф. 29. похрхохъ 22. прихихохъ М. 13. прхдохъ 15. 99. похршдохъ 190. прхиссдохъ 278. поуихохъ 332. — Налази се и -имъ у споменику писану прквенијем језиком, али опет без вокала и по том са с мјесто х: отидосимъ Стеф. 29. похршисимъ 19. схтворисимъ 29. — Будући да је само завршетак -мо остао у српском језику, за то ће се даље наводити примјери за то лице само с њим, а о оба пошљедња завршетка биће довољно ово што је речено.

Прости аорист (види под I) налази се у нашим прквенијем књигама у свијем лицима: 1-во јед.: изидъ, 1-во мн. отхьрхгохъ, 2-го мн.: изидетс Стар. 3. 72. у другим књигама нашим које су писане прквенијем језиком налази се 3-ће мн.: отхьрхгоу Стеф. 11. отхьрхгоу 22.

Први сложени старији (види под II. а) налази се само у прквенијем књигама: 1. јед.: хсъ, примесъ, 1. мн.: хьхтсохъ, хьхтсохъ, примсохъ, 2. мн.: оукхтсѣ. 3. мн.: хьхлссѣ, хьхссѣ Стар. 3, 72-3.

Оба остала аориста, први сложени млађи и други сложени, сачувала су се у српском језику, али од основа на сугласно сачувао се први сложени млађи само у неколико глагола.

АОРИСТ ПРВИ СЛОЖЕНИ МЛАЂИ.

А. Основе на сугласно (осим онихъ на н и м):

1-во јед.: I. 1. изих Вран. жив. 107. — I. 2. дохихъ Пб. 51. 58. 60. подихихъ Збор. 96. Ст. пис. 5. 111. поних Ст. пис. 2. 240. 258. 332. поднихъ Д. Рањ. 806. — I. 4. рихъ Збор. 32. Ст. пис. 3. 316. 4. 101. 103. 5. 112. 178. Гуч. 58. Гунд. суз. I. LI. рих Ст. пис. 1. 31. 2. 33. 4. 330. Д. Рањ. 8. Хект. 56. 34. Зор. 206. Злат. 3. дорих Ст. пис. 2. 232.

2-го и 3-ће јед. I. 1. ји Ст. пис. 1. 257. Вран. жив. 91. уји Зор. 63. изије Ст. пис. 3. 475. — I. 2. пониъ П. 112. дохъ П. 104. 178. Пб. 55. 58. донн Ст. пис. 1. 45. 188. 2. 237. 4. 405. Хект. 116. Злат. 186. зани Ст. пис. 2. 267. Мри. 54. одни Ст. пис. 1. 51. 5. 316. Зор. 376. Крн. 206. пони (т. пис. 1. 46. 2. 94. 125. 320. подни Ст. пис. 1. 196. 5. 36. 43. Д. Рањ. 106. доннје Ст. пис. 4. 127. 5. 119. 230. Злат. 28. Орб. 29. заније Ст. пис. 2. 57. 4. 86. 103. 121. изије Н. Рањ. 826. поније Ст. пис.

4, 100. Злат. 996. Гуч. 205. подније Збор. 117. Ст. пис. 3, 428. 4, 230. 5, 118. Град. дух. 44. дјев. 77. Гуч. 191. Андр. нач. 17. дев. 143. пут 214. припије Ст. пис. 4, 85. Злат. 46. — I. 3. расв М. 217. посу Вран. жив. 92. испе Стар. 4, 84.

1-во мн.: без вокала пред личнијем наставком: I. 1. јисмо Хект. 56. — I. 2. понијесмо Н. Рањ. 34. поднијесмо Ст. пис. 5, 236. изнијесмо Ст. пис. 4, 135. — I. 4. рисмо Хект. 17. ријесмо Гуч. 9.

2-го мн.: I. 4. ристе Ст. пис. 1, 286. 288.

3-ће мн.: I. 1. јише Ст. пис. 1, 75. Хект. 76. Мрп. 39. најише Ст. пис. 1, 257. објише Ст. пис. 1, 48. јеше Ст. пис. 5, 123. изише 237. — I. 2. прѣише М. 102. донѣише П. 51. 105. 106. приѣише П. 111. приише М. 292. понише М. 350. П. 66. 67. занише Ст. пис. 1, 41. однише Ст. пис. 1, 26. 56. узнише Ст. пис. 1, 8. донијеше Н. Рањ. 31. Збор. 31. занијеше Ст. пис. 4, 154. 292. однијеше Ст. пис. 4, 482. поднијеше Ст. пис. 5, 123. Град. дјев. 85. Гуч. 191. поднише Кап. 93. — I. 3. посуше Вран. жив. 38. — I. 4. рише Ст. пис. 1, 10. Д. Рањ. 386. Хект. 336. Зор. 60. ријеше Н. Рањ. 146. Збор. 35. Ст. пис. 4, 112. 5, 216. Злат. 43.

Сви наведени глаголи, осим она два прве врсте трећег раздјела, имају и други сложени аорист (види даље), а у она се два налази само овај.

Глагол у кога је основа у инфинитиву кѣдѣ једнак будући с глаголом јести у садашњем времену, у ком су оба имала основу без наставка, изједначивао се с њим и у аористу на крају XV и XVI вијека: 1-во јед.: вих Ст. пис. 2, 33. 141. 209. вијех Ст. пис. 4, 172. — 3-ће јед.: пови Ст. пис. 1, 185. али је имао и прави свој аорист (види под Б).

В. Основе на самогласно; међу њих ваља овдје узети и оне које се свршују на сугласна н и м, али се ти глаголови с предњим самогласнијем састављају у самогласна и и ж кад за њима нема самогласнога, као што га нема у овом облику:

1-во јед.: I. 5. злѣхъ М. 4. заучех Ст. пис. 2, 438. почех Вран. жив. 106. почах Ст. пис. 1, 276. вазех Ст. пис. 2, 138. 4, 83. 121. Злат. 21. Вран. жив. 93. узех Ст. пис. 5, 217. пријах Ст. пис. 2, 168. 194. 212. 256. 326. Хект. 36. Зор. 56. Вран.

жив. 33. Банд. 25.¹ — I. 6. дахъ М. 6. 124. 174. 234. 488. 546. 564. Збор. 1266. Ст. пис. 2, 117. 120. 202. 426. 4, 418. 5, 37. 111. Злат. 70. Вран. жив. 106. придахъ М. 62. 130. Збор. 336. продахъ Збор. 256. прједахъ Ст. пис. 5, 178. подахъ Чубр. 5. Банд. 223. узазнахъ Ст. пис. 5, 271. завашихъ Ст. пис. 2, 394. чухъ Град. дјев. 173. пехъ Зор. 76. од основе **бъ**: **бихъ** М. 411. Злат. 5.² — I. 7. од основе раширене као у инфинитиву: умрихъ Ст. пис. 2, 433. Д. Рањ. 886. Злат. 26. Вран. жив. 80. прострихъ Хект. 42. простријехъ Гунд. ис. 35. разастријехъ Андр. пут 75. од основе нераширене која се ни у инфинитиву не шири: сатрхъ Ст. пис. 2, 485. — II. одбјегнухъ Н. Рањ. 35. повенухъ Ст. пис. 2, 221. 246. извехнухъ 461. погинухъ Ст. пис. 2, 388. Злат. 16. Вран. жив. 14. пригнухъ Ст. пис. 3, 23. 4, 105. одахнухъ Ст. пис. 2, 398. двигнухъ Ст. пис. 5, 290. клекнухъ Вран. жив. 107. усирегнухъ Ст. пис. 2, 387. сахнухъ Ст. пис. 2, 398. остинухъ Ст. пис. 2, 388. устегнухъ Ст. пис. 2, 387. — III. 1. **рзъмсахъ** II. 56. умихъ Зор. 106. — III. 2. прибдјехъ Ст. пис. 4, 290. покелсахъ М. 312. видсахъ М. 444. видихъ II. Рањ. 30. огрубјехъ Ст. пис. 5, 39. жиксахъ Збор. 936. Злат. 45. Андр. дев. 48. желихъ Н. Рањ. 102. жељехъ Ст. пис. 4, 81. Гуч. 279. жудјехъ Ст. пис. 5, 86. зрихъ Злат. 166. назрјехъ Злат. 64. обазрјехъ се Н. Рањ. 1006. узрихъ Ст. пис. 2, 117. позрјехъ Ст. пис. 4, 192. хѣхъ Ст. пис. 4, 136. **михъ** II. 135. Ст. пис. 4, 86. 110. слиједјехъ Бун. 17. снѣхъ Ст. пис. 4, 405. уснѣхъ Ст. пис. 2, 403.³ охутјехъ Гуч. 286. хтихъ Ст. пис. 2, 435. ктјехъ Д. Рањ. 32. Гунд. ис. 25. тихъ Стар. 3, 274. цкнихъ Злат. 8. тако и у глагола те врсте који је садашње вр. имао без наставка у основи: **пропокиднѣхъ** Збор. 306. сповидихъ Ст. пис. 2, 62. 85. Злат. 61. повидихъ Мрн. 143. исповидјехъ Андр. дев. 42. — IV. **клагосокнѣхъ** М. 457. обужмихъ Ст. пис. 2, 465. **попнихъ** Збор. 32. **принихъ** М. 329. 443. 502. Ст.

¹ Има и у других: **јахъ** Ст. пис. 4, 293. 290. **пријахъ** Ст. пис. 4, 43. 142. 5, 53. 351. али они узимају тај глагол међу оне пете врсте (види код инфинитива и садашњег вр.)

² Тако и кондиционално: **ако бихъ нило** М. 411. **ако бихъ хотио** М. 500. али и само *би* XV вијека ако није погрјешка у преписивању: **хотѣхъ би да ми га дахъ** II. 89. — Што има на једном мјесту **бимъ**, за цијело мислим да треба читати **би нмъ**: **молихъ князѣ клнѣга, како би (н)мъ рѣхъ дахъ** М. 54.

³ Тако у ову врсту пренесено налази се и **учињехъ** Андр. пут 356.

пис. 2, 215. 5, 193. снимих Збор. 1046. суспитих Мрп. 33. отје-
рих Ст. пис. 4, 282. чтих Злат. 43. прочтих Ст. пис. 4, 122.
— V. 1. уфах Ст. пис. 3, 453. згромиах Ст. пис. 3, 23. —
V. 2. додијах Ст. пис. 2, 341. подвизах Ст. пис. 3, 273. —
V. 3. разабрах Ст. пис. 4, 43. смјејах се Злат. 53. — VI. пје-
говах Злат. 27. ѿбетокх М. 414. похтоках Збор. 27.

2-го и 3-ће јед.: I. 5. закле М. 414. закље Зор. 366. прине
Злат. 69. заче Ст. пис. 1, 238. Вран. жив. 111. Глав. 14. наче
Ст. пис. 4, 440. поче Ст. пис. 1, 16. 177. 179. 187. 284. 296. Стар.
4, 113. Хект. 4. Зор. 666. Злат. 456. Вран. жив. 7. Крп. 12.
Мрп. 47. приче Хект. 186. поча Ст. пис. 1, 284. 324. Стар. 1,
226. 4, 112. 113. Брп. 236. Мрп. 30. Јерк. 45. прича Ст. пис.
1, 9. 15. Н. Рањ. 1646. ја Ст. пис. 1, 9. 47. 82. Хект. 166. наја
Банд. 46. поја Ст. пис. 1, 5. Зор. 26. Банд. 27. прија Ст. пис.
1, 5. 19. 2, 221. Зор. 306. Вран. жив. 22. Банд. 93. обуја Ст.
пис. 1, 5. Н. Рањ. 174. Зор. 29. Стар. 3, 298. Вран. жив. 14.
зауја Мрп. 44. изе Ст. пис. 1, 52. Н. Рањ. 976. Збор. 176. Ст.
пис. 2, 497. 4, 223. 441. 5, 118. Д. Рањ. VIII. 256. Злат. 88.
Гунд. суз. I, XXVIII. оте Ст. пис. 1, 113. присе М. 530. взе М.
226. 400. Злат. 926. вазе Ст. пис. 2, 71. 4, 295. 304. Стар. 4, 113.
Злат. 91. Вран. жив. 39. взе Ст. пис. 1, 47. обује Вран. жив.
44. изне Стар. 3, 319. сне Стар. 1, 53. наду се Ст. пис. 4, 262.
— I. 6. прѣда (из познијега пријеписа) М. 18. прѣда Стеф.
18. прѣда Сав. 6. прида М. 62. 63. прѣда (из познијега прије-
писа) М. 72. да М. 94. да М. 220. 226. II. 115. прѣда М. 260.
287. 307. 311. 383. 414. 456. да Н. Рањ. 136. 206. 37. 57. Збор.
266. Ст. пис. 2, 75. 339. 3, 149. 267. 4, 103. 5, 149. 217. Град.
дјев. 10. Злат. 176. 47. Гуч. 13. Вран. жив. 7. Див. 11. Гунд.
суз. III, XCI. Банд. 105. Бун. 32. Андр. пут 358. зада Злат.
13. изда Ст. пис. 2, 60. 76. нода Град. дјев. 81. Злат. 67. Вран.
жив. 23. Гунд. суз. III, LXXIV. Банд. 46. Андр. дев. 32. прида
Н. Рањ. 94. Збор. 26. Ст. пис. 4, 454. Злат. предгов. 36. Див.
27. Каш. 40. прода Каш. 67. разда Стар. 3, 276. узда Банд.
28. позна Вран. жив. 102. Банд. 12. ста Н. Рањ. 276. Збор.
93. Ст. пис. 2, 318. 4, 139. Хект. 6. Злат. 21. Гуч. 39. Вран.
жив. 18. Орб. 32. Банд. 19. Андр. дев. 133. оста М. 507. приста
Н. Рањ. 41. уста Вран. жив. 110. изби (пламен) Н. Рањ. 496.
обви Н. Рањ. 57. завали Ст. пис. 1, 56. свали Ст. пис. 2, 207

пи Н. Рањ. 45. Збор. 1136. Вран. жив. 91. чу Злат. 11. оути
 Стеф. 23. задје Злат. 64. оди Брн. 42. Вран. жив. 99. пе Ст.
 пис. 1, 149. заје (мјесто садашњег вр. Мат. 26, 74) Н. Рањ.
 92.¹ смје Ст. пис. 4, 209. од основе бм: бм Стеф. 23. бм М. 4.
 П. 55. Н. Рањ. 16. доби Злат. 1. збн се Збор. 266. — I. 7.
 од раширене основе: одрије Бун. 47. подрије Гунд. суз. III,
 XIV. раздри Ст. пис. 4, 441. Банд. 46. раздрије Ст. пис. 5, 142.
 Злат. 876. разадри Вран. жив. 76. пожри Стар. 1, 232. пождри
 Банд. 49. прождрије Гунд. суз. I, XLVII. умрије Ст. пис. 4, 232.
 5, 110. Град. дух. 84. Злат. 97. Див. 25. умри Стар. 1, 228.
 Вран. жив. 52. заприје Ст. пис. 3, 208. запри Вран. жив. 64.
 наприје Злат. 89. одапри Вран. жив. 102. зирне Збор. 112. про-
 стрије Н. Рањ. 446. Збор. 98. Град. дјев. 90. Злат. 81. Орб.
 32. Бун. 41. Андр. нач. 43. простри Вран. жив. 68. Банд. 65.
 Каш. 108. разастри Вран. жив. 37. обастри Стар. 1, 235. Банд.
 47. такође од раширене основе на једном мјесту: сатри Ст.
 пис. 4, 452. од исте основе нераширене: отр Н. Рањ. 77. 189.
 Збор. 110. Банд. 66. потр Ст. пис. 1, 16. 62. притр Зор. 72.
 сатр Ст. пис. 4, 451. Андр. пут 150. затр Радн. 66. између
 основа које се шире једном и од нераширене XVII вијека:
обастр Радн. 73. — II. одбјегну Ст. пис. 2, 417. побјегну Град.
 дјев. 96. побигну Злат. 14. Вран. жив. 22. обисну Ст. пис.
 1, 202. 3, 152. Злат. 73. повехну Ст. пис. 2, 475. повену Ст.
 пис. 4, 314. 320. приврну Ст. пис. 2, 109.² сврну 368. погину
 Злат. 916. Вран. жив. 38. пригну Збор. 48. Злат. 466. сагну
 се Збор. 716. загну Стар. 3, 277. издахну Н. Рањ. 100. Град.
 дух. 57. Злат. 34. Вран. жив. 28. Орб. 171. Јерк. 69. Каш. 70.
 Андр. пут 388. уздахну Н. Рањ. 68. Збор. 31. двигну Збор.
 45. Орб. 11. Каш. 18. подвигну Ст. пис. 1, 50. Вран. жив. 37.
 Крн. 116. уздвигну Н. Рањ. 1596. Гуч. 238. Банд. 155. уздигну
 Банд. 118. кину Ст. пис. 4, 441. клекну Збор. 9. поклекну Н.
 Рањ. 1676. ускрсну Н. Рањ. 1266. Збор. 124. Ст. пис. 3, 380.
 Вран. жив. 23. Банд. 138. Бун. 39. Каш. 101. Андр. пут 43.
 мину Вран. жив. 19. замукну Злат. 1006. приону Ст. пис. 2, 283.
 Хект. 126. опрегну Ст. пис. 2, 33. успрегну Злат. 886. усахну

¹ На једном мјесту, јамачно гријешком: узпа хвалу Јерк. 30.

² Јамачно би тако требало читати и „*privagnu*“ Ст. пис. 2, 320.

Банд. 26. свану Д. Рањ. 66. освану Злат. 16. достигну Злат. 14. такну Банд. 21. дотакну Вран. жив. 47. дотегну Злат. 806. истегну Банд. 141. потегну М. 502. Каш. 88. растегну Ст. пис. 2, 33. стегну Злат. 80. затиски Збор. 76. притискну Град. дјев. 176. стиски Збор. 120. тисну Ст. пис. 1, 202. затиски Збор. 76. притисну Ст. пис. 1, 90. Стар. 3, 309. Банд. 49. стиски Збор. 80. Д. Рањ. 646. Каш. 75. протрну Злат. 726. стрну Ст. пис. 5, 216. утрну Вран. жив. 68. целуну Н. Рањ. 91. Ст. пис. 2, 248. Каш. 49. — III. 1. ими Ст. пис. 1, 32. — III. 2. киде Пб. 110. изаврје Гуч. 248. падазре Ст. пис. 2, 353. обазре Ст. пис. 2, 353. загриме Збор. 1166. желе Збор. 110. желје Д. Рањ. 636. живи М. 519. живје Н. Рањ. 26. Збор. 486. Злат. 97. Див. 19. Андр. нач. 17. оживје Н. Рањ. 586. омуча Н. Рањ. 1666. Див. 30. стаја Радн. 17. сажето: ста Зор. 37. затаја Вран. жив. 113. притрије Збор. 486. хоти Н. Рањ. 101. Ст. пис. 2, 433. Вран. жив. 64. хотје Ст. пис. 4, 453. хтис М. 239. хтје 367. хтис Збор. 99. хтје Ст. пис. 4, 453. 5, 34. Д. Рањ. VIб. Злат. 72. хти Н. Рањ. 1676. Хект. 116. ктје Ст. пис. 3, 44. 297. 4, 221. 5, 304. Д. Рањ. 4. Гуч. 134. Див. 30. Андр. дев. 9. кти Д. Рањ. 25. Банд. 58. Радн. 21. ти Стар. 3, 283. цине Збор. 1076. процавтје Ст. пис. 5, 338. процтис Збор. 121.¹ тако и у глагола те врсте који је садашње вр. имао без наставка у основи: повиде П. 94. покиде Збор. 276. повиди Хект. 486. Злат. 10. заповидје Н. Рањ. 316. Збор. 1. Град. дјев. 73. Гуч. 142. Андр. пут 254. оовидје Град. дјев. 161. сповиде П. 25. Злат. 806. изувиди Вран. жив. 87. Мрн. 47. — IV. приблази Ст. пис. 2, 265. ускријеси Банд. 89. занори Злат. 87. понузи Ст. пис. 4, 76. вадри Хект. 336. удри Злат. 886. Вран. жив. 68. Банд. 98. најеми Н. Рањ. 34. обујми Н. Рањ. 21. Ст. пис. 2, 119. 484. 3, 140. Д. Рањ. 130. Град. дјев. 139. Злат. 90. Гуч. 303. прими М. 310. Ст. пис. 1, 60. Збор. 376. Д. Рањ. 666. Град. дјев. 87. Злат. 36. слими Ст. пис. 4, 253. дотјери Ст. пис. 4, 282. растјери Ст. пис. 3, 455. сусрити Вран. жив. 71. 100. прочти Вран. жив. 18. шти Банд. 175. — V. 1. прибива Вран. жив. 100. сажга Вран. жив. 77. има Гуч. 4. умча Стар. 3, 233. 278. запива Банд. 86. плива Ст. пис. 5, 311. хара Злат. 216. —

¹ У слику и видије Злат. 876. скопније Ст. пис. 2, 129.

V. 2. веза Вран. жив. 41. вика Злат. 34. каза Вран. жив. 24. писа М. 16. Н. Рањ. 183. припреза Збор. 436. уреза Д. Рањ. 102. — V. 3. изсера М. 310. обра Буд. 76. разлгил М. 226. изагна Андр. дев. 399. дозва Злат. 136. скова Ст. пис. 3, 9. додија Ст. пис. 5, 223. писмнем се Збор. 38. писмѣ се Стар. 4, 75. Д. Рањ. 76. подсмјеја се Ст. пис. 5, 317. — VI. ѿбитока П. 22. знаменова Вран. рјеч. 105. потресока М. 312. целова Банд. 48. чтова Ст. пис. 1, 7. поутока М. 310. Збор. 276. Хект. 24. штова Ст. пис. 1, 307. поштова Ст. пис. 1, 330.

1-во мн.:

а) с вокалом пред личнијем наставком: IV. крѣстихомо М. 257. 260. 275. 430. — V. 2. послдохомо Пб. 32.¹

б) без вокала пред личнијем наставком али са х до основе: I. 6. од основе бѣ: бихмо Ст. пис. 5, 98. — III. 1. развмихмо М. 554. — IV. крѣстихмо М. 239. справихмо Шаф. рат. 1873. 111. — V. 1. прогледхмо М. 554. имахмо М. 554. — V. 2. записхмо М. 131. — V. 3. раздѣрахмо М. 555. — VI. ѿбрадохмо М. 554.

в) без вокала пред личнијем наставком и са с до основе: I. 5. поусесмо М. 130. Ст. пис. 5, 217. почасмо Мрн. 65. принесмо П. 90. узесмо М. 289. Ст. пис. 5, 231. хзисмо П. 176. прѣхисмо М. 239. 257. 260. 284. 296. 418. приасмо М. 279. Злат. 2. Банд. 8. — I. 6. дасмо М. 106. 217. 226. 234. 242. 472. 491. 494. 503. 510. П. 18. 50. 65. 112. 115. Пб. 59. Ст. пис. 5, 218. прихдасмо М. 440. П. 50. одјесмо Н. Рањ. 43. цјесмо Ст. пис. 4, 335. смјесмо Ст. пис. 5, 231. од основе бѣ: бисмо Сав. стар. 4, 231. М. 216. бисмо М. 44.² — I. 7. од раширене основе: простресмо М. 346. од основе нераширене која се ни у инфинитиву не шири: стресмо Ст. пис. 4, 440. сатресмо Ст. пис. 4, 440. — II. гнѣхсмо П. 87. двигнухсмо Ст. пис. 5, 164. — III. 1. змиесмо М. 443. развмиесмо П. 2. — III. 2. повелесмо М. 380. поклесмо Пб. 92. видѣхсмо Шаф. рат. 1873. 100. видѣхсмо Н. Рањ.

¹ Јамачно је погрјешка: бихосмо М. 248.

² Тако и кондиционално: не бисмо могли М. 216. да бисмо потврдили М. 221. ако бисмо хотели М. 259. хотјели бисмо Н. Рањ. 45 не бисмо их продали Збор. 5. имали бисмо се скрушити Гуч. 106. ако бисмо хтили Каш. 117. да бисмо имали Мик. грам. 17.

43. живнѣсмо Д. Раѣ. 123. мѣесмо Ст. пис. 5, 196. хотнѣсмо М. 311. хтѣсмо Пб. 35. у глагола те врете који је садашње врп-
јеме имао без наставка у основи: извѣдѣсмо М. 230. звндѣсмо
П. 27. покидѣсмо П. 19. зпокидѣсмо М. 230. зпокедѣсмо М. 230.
зпокиндѣсмо М. 489. — IV. благословнѣсмо М. 13. оуѣраснѣсмо М.
137. приложнѣсмо Шаф. рат. 1873. 100. оуѣдрнѣсмо 100. ослоро-
днѣсмо Пб. 40. прѣинѣсмо М. 285. принѣсмо М. 296. 300. 357. 399.
425. 491. П. 4. 7. 15. 90. Злат. 87. сѣтворнѣсмо М. 491. зѣмѣунѣсмо
П. 152. — V. 1. ѡбѣѣасмо М. 218. хитасмо Ст. пис. 5, 231. —
V. 2. посласмо Стар. 4, 233. — V. 3. рѣзѣбрасмо М. 309. П.
45. 93. 100. рѣзѣбрасмо П. 69. наѣвѣсмо се Стеф. 19. — VI. ѡбе-
токасмо М. 298. ѡбѣтокасмо П. 9. дрѣвѣасмо М. 238. порѣвнѣокасмо
Шаф. рат. 1873. 99. ноѣвѣасмо Хект. 12. веровѣасмо Хект. 9.

2-го мн.: I. 5. есте М. 42. приѣасте Банд. 35. — I. 6. дасте
М. 42. Н. Раѣ. 426. Ст. пис. 3, 350. 5, 213. Банд. 35. продасте
М. 42. заѣасте П. 79. подасте Н. Раѣ. 706. приѣасте Банд. 99.
чусте Н. Раѣ. 396. дјесте Ст. пис. 5, 235. одјесте Н. Раѣ. 43.
Збор. 1256. одисте Ст. пис. 1, 305. Банд. 35. од основе гм:
бисте М. 368. Гуч. 12.¹ — I. 7. од основе раширене као у инфини-
титу: простриѣасте Н. Раѣ. 103. од основе нераширене која
се ни у инфинитиву не шири: сатрѣасте Ст. пис. 4, 441. —
III. 2. хотјесте Д. Раѣ. 736. хтјесте Ст. пис. 5, 136. Д. Раѣ.
45. ктјесте Н. Раѣ. 56. велѣисте Мрн. 99. чтјесте Н. Раѣ. 56.
— IV. зговорѣисте М. 7. — V. 1. имѣасте Ст. пис. 5, 148. зплѣасте
Збор. 176. споминаѣасте Хект. 316. — V. 2. вѣзѣасте М. 7. — VI.
почтовѣасте Н. Раѣ. 806.

3-ће мн.: I. 5. почеше Ст. пис. 1, 84. 185. Злат. 866.
Вран. жив. 11. Мрн. 40. почѣаше Ст. пис. 1, 22. 219. Хект. 36.
Стар. 4, 111. Зор. 35. Јерк. 50. причѣаше Ст. пис. 1, 21. 27.
Хект. 26. еше М. 42. приѣше М. 19. ѡтѣиѣше Стар. 4, 233.
вѣзѣше Ст. пис. 2, 142. Вран. жив. 14. Мрн. 40. изѣше Ст. пис.
5, 145. јаше Ст. пис. 1, 22. 57. 4, 166. Хект. 17. Крн. 126. Мрн.
29. приѣаше Банд. 12. Мрн. 41. ујаше Хект. 36. обуѣаше Стар.
4, 114. — I. 6. продаше М. 126. даше М. 178. 289. 337. 389. 403.

¹ И кондиционално: да бисте дослали М. 368. ѣдѣ бисте зун-
нили П. 51. ѣрѣ бисте хѡтѣли П. 132. нека бисте оздравили
Гуч. 12. да бисте имали Мнѣ. грам. 17. али и само би XIV
вијека: уѣса ми би не би дали М. 247.

443. 502. 507. П. 77. 101. 117. Ст. пис. 1, 185. 3, 212. 340. 4, 206. 5, 128. 140. 216. Д. Рањ. V. Хект. 5. Злат. 87. Гуч. 146. Вран. жив. 64. Бун. 46. Андр. пут 259. задаше Ст. пис. 4, 127. подаше Ст. пис. 3, 101. Вран. жив. 99. прѣдаше М. 261. 479. придаше Ст. пис. 3, 338. 4, 232. Гуч. 301. удаше Град. дјев. 129. познаше Злат. 486. изосташе Н. Рањ. 706. прибише Н. Рањ. 111. упише Каш. 83. испише Ст. пис. 1, 114. сагњеше Ст. пис. 5, 61. додјеше Н. Рањ. 161. задјеше Ст. пис. 2, 508. задише Хект. 36. надише Каш. 14. зацјеше Ст. пис. 2, 435. бѣше М. 11. бише Буд. 101.¹ — I. 7. од раширене основе: одријеше Збор. 306. Ст. пис. 5, 137. здријеше Андр. дев. 143. издрише Зор. 606. продрише Мрн. 52. умријеше Злат. 976. умрише Д. Рањ. 236. помрише Радн. 51.² запријеше Ст. пис. 3, 449. допријеше Град. дјев. 172. наприше Банд. 13. прострише М. 288. прострѣше 300. простријеше Андр. дев. 173. прострише Каш. 15. обастрише Банд. 89. растреше Ст. пис. 1, 169. разастријеше Андр. дев. 144. од основе нераширене која се није ширила ни у инфинитиву: потрѣше П. 143. затрше Стар. 3, 263. — II. свенуше Ст. пис. 3, 329. обрнуше Хект. 186. погинуше Банд. 120. пригнуше Ст. пис. 3, 310. 4, 180. огрезнуше Ст. пис. 3, 329. подвигнуше Н. Рањ. 68. дигнуше Ст. пис. 3, 310. 4, 116. Каш. 15. дигнуше Каш. 100. одкинуше Вран. жив. 14. клекнуше Вран. жив. 28. ускрснуше Ст. пис. 2, 232. помркнуше Ст. пис. 4, 232. умукнуше Вран. жив. 55. прионуше Ст. пис. 5, 69. паднуше Гуч. 301. вспомѣнуше М. 130. попузнуше Н. Рањ. 1126. свануше Мрн. 12. натакнуше Каш. 70. затискнуше Н. Рањ. 23. тиснуше Мрн. 129. затиснуше Банд. 13. стиснуше Ст. пис. 4, 352. — III. 1. пмише Мрн. 4. — III. 2. вацјеше Ст. пис. 5, 74. висјеше Гунд. суз. II, XXXIV. волјеше Град. дјев. 152. огладнише Збор. 27. оживише Банд. 121. живише Каш. 96. назрјеше Ст. пис. 4, 115. словише Мрн. 18. стамцјеше Злат. 100. хотнеше М. 276. хотише Вран. жив. 28. хтѣше П. 38. хтише Ст. пис. 1, 72.

¹ Кондиционално не долази него само би: ако би не тѣли конаклане М. 218. како би могли рећи добри лядне М. 274. не би могли тръговци стојати П. 10. не би могли П. 14. који не би могли доћи Гуч. 35. да би имали Мик. грам. 17.

² На једном мјесту: имгаше Злат. 27.

кѣјеше Ст. пис. 3, 379. 4, 439. цапѣише Ст. пис. 3, 255. про-
цапѣјеше Ст. пис. 2, 511. и у глагола те врсте који је садашње
вр. имао без наставка у основи: покидѣше П. 135. покидѣше
Збор. 31. спокидѣше М. 375. сповидѣше Ст. пис. 5, 164. — IV.
благосокѣше Пб. 106. говорише М. 86. удрише Злат. 176. зхѣише
М. 493. 522. обујмише Град. дјев. 23. прѣише М. 21. при-
мише М. 229. 318. 350. 368. 487. 497. Д. Рањ. V. Банд. 105.
сѣише Ст. пис. 1, 10. срѣише Мри. 56. зѣише Пб. 106.
потмише Ст. пис. 2, 256. поуѣише М. 19. Орб. 5. прочѣише
Стар. 3, 323. штише Ст. пис. 1, 272. 5, 64. Банд. 105. 175. —
V. 1. обеѣаше Ст. пис. 1, 118. Н. Рањ. 966. помчаше Збор.
1576. опрашаше М. 221. прочташе Ст. пис. 1, 57. — V. 2. прѣс-
писа М. 396. двизаше Град. дјев. 157. — V. 3. изагнаше
Стар. 3, 293. Банд. 52. како је из садашњега времена *ж*
претворено у *р* прелазило у инфинитив, прелазило је и овамо:
порнаше Стар. 1, 232. — VI. споваше Ст. пис. 1, 286.

Глагол бѣти имао је аорист и од основе онаке кака
му је у имперфекту: 3-ће јед. бѣ М. 5. а то као да је аорист
имперфективноме бѣти.

Налази се кад кад од краја XV вијека аорист у 3-ћем
мн. помијешан с имперфектом тако да му је завршетак *ше*
замијењен завршетком *-ху*: забиху Ст. пис. 1, 94. ниху 94.
одговориху Шаф. рат. 1873. 111. почеху Ст. пис. 4, 331.¹

АОРИСТ ДРУГИ СЛОЖЕНИ.

Само је у глагола којима се основа свршује на сугласно
и у онѣх друге врсте који могу одбацити ну, те добивају
основу на сугласно.

—1-во јед.: I. 1. приобрѣтох М. 4. срјетох Ст. пис. 4, 111.
Злат. 69. поутох М. 129. изједо Радн. 39. — I. 2. принесох
Пб. 78. понесох Вран. жив. 107. поднесох Див. 26. излаздох
М. 19. удјезох Д. Рањ. VIIIб. — I. 4. рекох М. 100. П. 136.
Ст. пис. 2, 243. Вран. жив. 107. увукох Ст. пис. 5, 290. стргох
Ст. пис. 4, 142. — II. погибох Ст. пис. 3, 38. уздадох Ст. пис.
1, 238. взздигох М. 4. двигох Н. Рањ. 71. дигох Ст. пис.
5, 79. Банд. 39. подигох Ст. пис. 4, 94. уздигох Гунд. пс.
36. укидох Брн. 726. поклѣкох Ст. пис. 4, 94. прѣмкох М.

¹ Види и у Миклошића *vergl. gram.* III. 96.

103. *измакох* М. 103. *измакох* Ст. пис. 4, 213. *успрегох* Злат. 726. *успредох* Ст. пис. 2, 470. *сагох* Ст. пис. 5, 71. *остидох* Ст. пис. 4, 114. *устидох* Ст. пис. 2, 482.¹

2-го и 3-ће јед.: I. 1. *срјете* Н. Рањ. 966. *сусрјете* Н. Рањ. 78. *Збор.* 766. Ст. пис. 4, 185. *Злат.* 81. *узрасте* Д. Рањ. 87. *нарасте* Вран. жив. 46. *нарасте* Банд. 23. *збљуде* Ст. пис. 4, 335. *прободе* Злат. 71. *вжъже* М. 220. *уједе* Злат. 456. *једе* Орб. 276. *пзједе* Радн. 61. *покреде* Мрн. 19. *паде* Ст. пис. 4, 446. *Злат.* 20. *седе* Ст. пис. 1, 8. *сиде* 214. — I. 2. *поднесе* Н. Рањ. 101. Д. Рањ. 126. *Див.* 25. *Андр.* пут 216. *занесе* Ст. пис. 4, 90. *понесе* Ст. пис. 4, 100. *унесе* Зор. 386. *стресе* Вран. жив. 80. *вжъже* П. 36. *удједе* Н. Рањ. 47. *Гуч.* 153. *слиже* Збор. 94. *напузе*² Ст. пис. 4, 169. — I. 3. *издубе* Ст. пис. 4, 122. *скубе* Банд. 109. *оскубе* Д. Рањ. 99. *поцрпе* Ст. пис. 4, 151. *зацрпе* Д. Рањ. IX6. *пожнве* Сав. 8. — I. 4. *врже* Ст. пис. 4, 99. Вран. жив. 101. *раждеже* Андр. нач. 48. *раздеже* Град. дух. 49. *може* Злат. 62. у тога се глагола и у том облику мијењало *ж* на *р*: *море* Збор. 35. *Хект.* 46. Банд. 91. *обуче* Н. Рањ. 81. Вран. жив. 74. у тога се глагола у старије вријеме ширила основа и у том облику као у инфинитиву: *изъкжъже* Стеф. 25. *рече* Н. Рањ. 137. *Злат.* 61. Вран. жив. 110. *одсиче* Вран. жив. 64. *утече* Злат. 616. — II. *погибе* Ст. пис. 3, 256. 4, 261. Банд. 239. *згибе* Ст. пис. 2, 330. *огрче* Ст. пис. 2, 187. *издаше* Ст. пис. 1, 51. 102. 124. 3, 322. 330. 341. 350. 461. 4, 39. 206. 232. 5, 142. 144. *уздаше* Ст. пис. 4, 97. 117. 121. *пожнже* П. 141. Ст. пис. 3, 340. 4, 84. 5, 322. *Злат.* 806. *двпже* Збор. 316. Ст. пис. 1, 11. 4, 296. 5, 133. Д. Рањ. 12. *Зор.* 35. Мрн. 44. *Радој* 28. *уздвиже* Ст. пис. 2, 264. 415. 3, 352. *диже* М. 177. Д. Рањ. 46. Банд. V. Бун. 45. *раскиде* Злат. 806. *скиде* Д. Рањ. 556. *укнде* Ст. пис. 5, 244. *Злат.* 88. *клече* Збор. 70. *поклече* Ст. пис. 2, 440. *измаче* Ст. пис. 4, 318. *помче* Радн. 59. *примче* Радн. 47. *помрче* Ст. пис. 2, 187. *смрче* се Злат. 916. *умуче* Ст. пис. 2, 254. *пуче* Злат. 73. *усаше* Н. Рањ. 356. Ст. пис. 2, 368. *присаше*

¹ Што једном има: *борох* се Д. Рањ. 1356. као да би било од глагола пете врсте, лако може бити штампарска погрешка мјесто *борах* се.

² Може бити и од глагола друге врсте; испореди и 3. лице мн.

Ст. пис. 5, 79. присеже Вран. жив. 17. поските Стар. 4, 113. достиже Ст. пис. 5, 234. устеже Злат. 81. Ради. 52. затиште Ст. пис. 4, 158. притиште Злат. 81. стиште Ст. пис. 2, 296. притиште Стар. 3, 328.¹

1-во мн. а) без вокала пред личнијем наставком, али са *x* до основе: I. 4. рекохъмо II. 176. — б) без вокала пред личнијем наставком и са *c* мјесто *x* до основе: I. 1. кладосмо Мрн. 178. седосмо Ст. пис. 1, 94. сидосмо Хект. 16. — I. 3. сопосмо Ст. пис. 1, 85. — II. подвигосмо Хект. 23. ѡцъмакосмо II. 6.

2-го мн.: I. 1. покрадосте Збор. 276. — II. двигосте Ст. пис. 1, 33.

3-ће мн.: I. 1. обритоме М. 305. свсрнетоме Збор. 9. процкътоме М. 136. бљудоме Ст. пис. 1, 40. наведоме М. 89. јѡдоме Ст. пис. 1, 267. јѡдоме Н. Рањ. 706. Ст. пис. 5, 152. појѡдоме Збор. 266. падоме Вран. жив. 11. седоме Ст. пис. 1, 19. 70. 84. 274. Хект. 156. Мрн. 34. обседоме Ст. пис. 1, 71. — I. 2. донесоме М. 207. ѡднесоме Збор. 75. Вран. жив. 38. понесоме Кан. 198. удјезоме Гуч. 296. Орб. 116. испузоше² Банд. 198. — I. 4. обукоме Н. Рањ. 81. Ради. 73. рекоме Н. Рањ. 15. Збор. 35. сжегоме Ст. пис. 1, 244.³ — II. згнбоме Д. Рањ. 124. погнбоме Банд. 168. уздахоме Ст. пис. 1, 62. двнгоме Н. Рањ. 326. Збор. 91. Ст. пис. 4, 232. 5, 129. подвнгоме Мрн. 4. Кан. 64. поднгоме Банд. 93. скндоме Ст. пис. 5, 144. клекоме Збор. 976. кндоме Ст. пис. 4, 435. Хект. 156. макоме Хект. 226. сахоме (т. ј. сасахоме) Ст. пис. 5, 96. усахоме Зор. 736. Гунд. пс. 24. присгоме II. 111. тискоме Хект. 156. Андр. дев. 144.

Тако је и у глагола прве врсте шестогa раздјела које-му се основа од свагда шпри добивајући у садашњем вр. на крају *d*, па тако и у овом облику: 1-во јед.: ндохъ М. 187. прндохъ М. 5. обндох Ст. пис. 1, 105. 2, 27. узндох Бун. 51.⁴

¹ Погрјешка ће бити: омрже Ст. пис. 1, 256. мјесто *омрзе*.

² Може бити и од глагола друге врсте; испореди и треће лице јед.

³ Штампарска ће погрјешка бити: издубеше Андр. дев. 157.

⁴ Једном нађох и *их*: веће пута путујући *их* по дажду Д. Рањ. 486.

— 2-го и 3-ће јед.: иде Вран. жив. 42. изиде Н. Рањ. 34. Збор. 27. Ст. пис. 2, 55. 4, 372. Банд. 61. надиде Д. Рањ. 16. обиде Ст. пис. 2, 55. 4, 91. 5, 216. отиде Ст. пис. 2, 324. Вран. жив. 45. приде Ст. пис. 1, 6. Н. Рањ. 27. Збор. 276. Ст. пис. 4, 91. сиде М. 220. 235. сиде Ст. пис. 5, 148. Н. Рањ. 21. Злат. 876. Гуч. 148. Андр. пут 99. униде Ст. пис. 1, 30. зиде М. 438. — 1-во мн.: придосмо М. 137. — 2-го мн.: изидосте Н. Рањ. 14. придосте Ст. пис. 5, 218. — 3-ће мн.: изидоше П. 38. Гуч. 254. Андр. дев. 161. одидоше Ст. пис. 1, 64. придоше П. Рањ. 41. — У сложеном с приједлозима који се свршују на вокал слажу се вокали који тада дођу један до другога како је речено напријед (стр. 249): 1-во јед.: дондох М. 391. зајдох Ст. пис. 3, 352. 4, 121. надох М. 281. Ст. пис. 2, 108. 4, 47. Хект. 2. појдох Ст. пис. 4, 142. 185. пројдох Ст. пис. 4, 116. Зор. предгов. дојдох Мри. 27. — 2-го и 3-ће јед.: донде М. 444. П. 28. 71. 108. Ст. пис. 1, 44. 4, 203. Каш. 28. зајде Ст. пис. 4, 193. наиде М. 504. П. 114. 130. Н. Рањ. 1646. Зор. 29. Банд. 7. Каш. 4. изнаиде М. 249. поиде П. 64. Ст. пис. 1, 5. пројде Ст. пис. 1, 5. 4, 22. мимојде Мри. 32. — 1-во мн.: дојдосмо Ст. пис. 1, 94. 4, 137. зајдосмо Ст. пис. 3, 287. 4, 106. наидосмо М. 254. П. 50. Ст. пис. 3, 297. 4, 134. изнаидосмо П. 88. обинаидосмо М. 305. П. 107. ојдосмо Ст. пис. 3, 246. појдосмо Хект. 116. — 3-ће мн.: дондоше М. 231. П. 75. 96. Ст. пис. 1, 26. 3, 307. 4, 124. Каш. 10. зајдоше Ст. пис. 1, 40. мимојдоше Зор. 60. наидоше М. 260. 501. П. 55. 87. Н. Рањ. 1216. Ст. пис. 4, 124. Стар. 4, 114. ондоше Стар. 3, 274. поидоше М. 217. Ст. пис. 1, 49. 4, 157. Хект. 236. Банд. 10. Каш. 10. — тако и кад се приједлог свршује на сугласно али се умеће *а*: 1-во јед.: обајдох Ст. пис. 1, 150. 4, 83. 2-го и 3-ће јед.: изајде Ст. пис. 4, 81. Зор. 26. сајде Н. Рањ. 1636. Банд. 20. 1-во мн.: отајдосмо Хект. 236. 3-ће мн.: изајдоше Град. дјев. 11. Вран. жив. 37. одајдоше Вран. жив. 63. разајдоше се Вран. жив. 69. — али ако и донире тако у XVII вијек, ипак се још од XIV вијека саставља *ја* у *ђ* (види стр. 249. 279): 1-во јед.: догох М. 183. Н. Рањ. 73. Ст. пис. 4, 453. Злат. 216. Див. 12. зађох Ст. пис. 2, 199. нађох М. 367. Н. Рањ. 32. Ст. пис. 2, 120. 4, 309. 4, 453. Д. Рањ. 846. Град. дух. 4. Злат. 56. Гуч. 287. изађох Ст. пис. 4, 347. погох М.

241. Ст. пис. 2, 277. 464. 2-го и 3-ће јед. доге М. 174. 202. доге П. 21. 25. 42. 150. Пб. 113. Н. Рањ. 19. Збор. 26. Ст. пис. 2, 35. 416. 4, 201. Злат. 6. Гуч. 243. Див. 19. Бун. 13. Андр. нач. 57. зађе Ст. пис. 2, 232. позађе Д. Рањ. 216. мимође Гуч. 189. наге Пб. 18. 20. Н. Рањ. 97. Зор. 26. Ст. пис. 4, 310. Д. Рањ. VIIб. Злат. 20. Гуч. 18. нзмаге М. 117. надађе Гуч. 168. ође Злат. 956. поге Пб. 120. Н. Рањ. 166. Ст. пис. 2, 17. Злат. 27. Гуч. 148. Див. 31. прође Збор. 100. Злат. 166. сађе Злат. 15. узађе Гуч. 138. 1-во мн.: *окилгосмо* М. 230. *наџосмо* М. 503. *нагосмо* М. 513. Пб. 110. Н. Рањ. 104. пођосмо Ст. пис. 4, 295. дођосмо Ст. пис. 5, 317. 2-го мн.: дођосте Н. Рањ. 436. *изъмагосте* П. 35. пођосте Ст. пис. 2, 513. 3-ће мн.: *догосте* М. 204. 207. 472. 535. П. 20. *доџосте* М. 545. дођоше Н. Рањ. 216. Збор. 31. Ст. пис. 4, 447. 5, 129. Злат. 26. Гуч. 299. мимођоше Н. Рањ. 41. *наџоше* М. 493. Град. дјев. 13. Злат. 81. Гуч. 168. Бун. 48. обађоше Радн. 47. *прогоше* П. 28.¹ — из оваких сложенијех прешло је *ђ* и у сложене са *при* и *прије* од XVI вијека: *приџох* Ст. пис. 2, 435. Злат. 28. *приђе* Н. Рањ. 25. Збор. 356. 4, 224. 253. 327. Град. дјев. 18. 21. Злат. 79. Гуч. 38. *пријеђе* Ст. пис. 2, 391. *приђосмо* Злат. 16. *приђоше* Збор. 27. Град. дјев. 95. Злат. 806. по том је прешло *ђ* и у сложене у којима се не мијења *и* на *ј* него остаје, и то опет од XVI вијека, ако није из лозинџега пријеписа: *сиђоше* Ст. пис. 4, 306. поуздано XVII вијека: *отиђе* Див. 176. *отиђоше* Радн. 22. 24. 55. а тога је вијека прелазило и у прости: *иђох* Радн. 5.²

Глагол *дати* осим првога сложенога млађега аориста (види напријед стр. 322) има и овај други, и то још у старом словенском језику, прем да у познијим изворима³: имајући у садашњем вр. основу на сугласно, које му се у 3-ћем мн. једнако чувало, лако му је било помијешати се међу глаголе који имају основу на сугласно, и добити оваки аорист, а у том му је јамачно много помогао глагол *јести*, који је у

¹ Према говору у ком *ђ* гласи *ј* налази се и у овој прилици *ј*: дојосмо Мрн. 27. ојоше Ст. пис. 4, 312. у дну.

² Налази се — јамачно само написано — и *ђ* и пред њим *ј*: доиђе М. 229. *изъмагосте* П. 35.

³ Миклошић, *vergl. gram.* III. 164.

садашњем вр. био једнак с њим али је имајући у инфинитиву основу на сугласно имао и оба ова аориста, те је налазећи се у друштву с глаголом *дати* и у садашњем вр. и у првом сложеном аористу привлачно га и у други сложени: у нас долази у том облику много прије него му се у садашњем вр. разликло д из трећег лица мн. по осталијем, — долази XIII вијека: *прѣддохъ* М. 19. али то мјесто није поуздано, јер је познји пријенис; поуздано долази од средине XIV вијека и то у 3-ћем лицу јед.: *даде* Шаф. рат. 1873. 100. М. 164. а у 1-вом јед. истог вијека: *дахъ* М. 169. у множини долази истом XV и XVI вијека: истина било би XIV вијека *дахоме* М. 182. али нема јамства да је тако у оригиналу; по свему томе имамо: 1-во јед.: *прѣддохъ* М. 19. *дахъ* М. 169. 416. 526. 531. 552. *продадохъ* Пб. 79. *дахъ* Банд. 30. 68. *придахъ* Банд. 149. — 2-го и 3-ће јед.: *даде* Шаф. рат. 1873. 100. М. 164. 168. 171. 293. 308. 388. 391. 392. 524. Н. 71. 73. 89. Пб. 55. 59. 111. 122. 130. Ст. пис. 1, 16. 5, 56. Стар. 3, 326. Див. 216. Банд. 47. Радн. 11. Радој. 7. *прѣдде* М. 479. *подаде* Банд. 12. *придаде* Банд. 86. — 1-во мн.: а) без вокала пред личнијем наставком али са *х* пред њим: *дахомо* М. 554. б) без вокала пред личнијем наставком али са *с*: *дадосмо* Чубр. 46. — 2-го мн.: *продадосмо* Збор. 256. *дадосмо* Банд. 35. — 3-ће мн.: *дахоме* М. 182. 475. *прѣдахоме* М. 514. 552. *дадохоме* Банд. 84. Радн. 86. *подадохоме* Банд. 213. *придахоме* Банд. 86. 93.

И у глагола *имати* и *знати*, који имају основу на са-могласно али су у новије вријеме изједначајући се с глаголом *дати* узимали у садашњем вр. *д* на крају основе, преносила се така основа и у аорист, те се осим првога сложенога млађег аориста (види стр. 322. 325) налазе и у овом другом, али истом од XVII вијека: *имаде* Радн. 17. 25. 32. 55. *знадосмо* Мрн. 82. *познаде* Радн. 12. *знадохоме* 56. *познадохоме* 55.

ДВОЈИНА.

Разликује се од множине само личнијем наставцима, а они су као у садашњем вр.: 1-во лице налази се само у најстарије вријеме: *прѣсихомъ* Сав. 12. Стеф. 29.¹ *насладохомъ* се

¹ Биће погрјешка писарска *къселникъ* Сав. 8. мјесто *къселнихомъ*.

Сав. стар. 4, 231. — 2-го и 3-ће лице држало се дуже: тако за сва три рода до краја XIV вијека: *хотѣста* Стеф. 21. *прѣ-
быкаста* Стеф. 13. *погоуѣнста* М. 67. *възнесоста* Стеф. 21. XV
вијека: *бнста* М. 462. 544. *згѣднста* М. 462. *скръшнста* М. 462.
досласта М. 375. XVI вијека само у два извора: *ујѣзоста*
Н. Рањ. 154. *двигнѣста* Збор. 36. *плакаста* 31. за средњи род
и са *е* на крају мјесто *а*: *киднѣсте* (очи), *слзѣшасте* (уши) Збор.
149. XVII вијека *паѣох* само једном: *подаста* Вран. жив. 27.

ИМПЕРАТИВ.

Основе су онаке какве су у садашњем вр.; к њима приступа наставак ја, који се и сажима у ј, а иза њега долазе лични наставци онаки какви су у имперфекту и у аористу, те у 2. и 3. јед. стојећи на крају без самогласнога за собом отпадају. Првога лица јединине нема, нема ни трећег множине, него се оно кад кад замјењивало другим мн.¹ Онако како је речено напријед код садашњег времена долази и у императиву у првом лицу мн. лични наставак и са њ на крају: разумијте М. 100. доди Стар. 4, 234. (види још под II. А).

I. Основе које у садашњем вр. немају наставка:

а) у једнини основе добивају за овај облик наставак ја, од кога се глас ј са задњим гласом од основе слаже по својим законима, т. ј. од дј, које се тада састаје, бива у старом словенском језику жд а у српском ђ и по неким крајевима ј, које се иза гласа и често и не пише, а а од тога наставак слабећи у словенским језицима постаје ѣ, које се предњег гласа ради мијења на ѡ а по том у српском језику отпада: тако 2-го и 3-ће јед. имамо до краја XVII вијека од двије основе: од основе јед: јеђ Н. Рањ. 45. Збор. 40. Ст. пис. 5, 22. 254. јиј Ст. пис. 1, 137. Хект. 346. Брн. 546. изиј Стар. 1, 232. и XVII вијека: јиј Вран. жив. 91. — од основе кѡд: заповѡдъ П. 34. 57. 102. 109. 148. 163. заповѡдъ

наши трговци бидите ки припоручени П. 14. благословите те сви ангели Банд. 7. — Међу примјерима који ће се наводити за друго и треће лице јед. заједно има их довољно за треће, као: свети се име твоје Вран. рјеч. 127. бог обаруј Вран. жив. 102.

Бран. жив. 102.
 глаголи Kopma основна савршенија $\alpha, \epsilon = \text{I } 1-6, \text{II } \overline{\text{V}}_0$ и др.
 sing - i, plur - e shul - e;
 Kopma sa ja, je (I t, II 1, V 1, 2, 4, VI) - Langolje - e
 Takoder glagoli III, IV, ...

Ст. пис. 2, 151. 184. 215. 226. заповиј Стар. 1, 219. повисѣ Збор. 296. 30. 306. 406. 70. повиј Ст. пис. 1, 306. Хект. 49. пови Зор. 146. Стар. 3, 306. испови Зор. 646. Брн. 406. приповјеђ Ст. пис. 5, 60. спокисѣ Збор. 68. сповјеђ Ст. пис. 4, 401. Злат. 96. 576. 80. сповиј Ст. пис. 1, 303. сви Брн. 65. изувиј Ст. пис. 1, 24. и XVII вијека: повиј Вран. жив. 85. заповиј 55. оповјеђ Гунд. пс. 7. заповјеђ Андр. дев. 120. исповјеђ Андр. пут 54. — тако је у старом словенском језику и од основе дад: дажд Сав. 7. — Међу ове глаголе прешао је још у старом словенском језику у овом облику глагол треће врсте видѣти, те и у српском језику има у императиву у једнини као и поменути глаголи: киѣ П. 10. 84. 178. виђ Н. Рањ. 286. 316. 37. Збор. 34. Ст. пис. 2, 44. 276. 3, 41. 393. 4, 60. 5, 12. 34. 109. 111. 257. Злат. 2. Чубр. 66. виј Ст. пис. 1, 49. Хект. 406. Зор. 636. Стар. 3, 275. ви Стар. 4, 114. ненавиђ Н. Рањ. 396. извиђ Ст. пис. 2, 46. развиђ Ст. пис. 5, 143. и XVII вијека: виђ Гунд. суз. I, VII. Ђам. 6. Андр. пут 317. свиђ Гунд. суз. II, XLII. виј Вран. жив. 37. Орб. 27. 74. Јерк. 71. развиј Јерк. 39. — Али ови облици ако су се и држали до краја XVII вијека сви оспм онијех од основе дад, ипак су се још прије почели помијерати: најприје се помјерише тијем што једначећи се с истијем облицима других глагола примише на крају њихово и: тако је у глагола видјети од почетка XVI вијека: виђи Збор. 149. вији Брн. 65. XVII вијека: виђи Див. 17. 266. Андр. нач. 55. дев. 78. од основе кѣд тако се налази истом XVII вијека: сповиђи Андр. пут 57. 276. и са дј мјесто ђ у писца који је и у другим приликама тако писао (види код имперф.): одповидји Банд. 46. а најпослије једначећи се још више с другим глаголима пред примљеним и повратише д мјесто ђ, али истом XVII вијека: од основе кѣд: повиди Вран. жив. 17.¹ од основе јед: једи Радн. 17. у глагола видјети: види Банд. 144. Мик. грам. 23. — Глагол је дати у српском језику од првијех времена прешао у овијем облицима међу глаголе међу које припада инфинитивом (види даље П. Б. б.): XII вијека: дан М. 7. XIII вијека: дан М. 21. 43. подан М. 53. раздан Сав. 7. и даље: дан М. 215. 338. П.

¹ И без крајњега и, али истога времена: сповјед Ст. пис. 4, 401. у дну.

5. 25. 97. Пб. 21. 25. дај Ст. пис. 1, 119. Збор. 12. Ст. пис. 4, 209. 5, 5. Град. дух. 86. Хект. 26. Брн. 9. Злат. 76. Вран. жив. 68. Гунд. суз. I, XXV. Банд. 21. подај Злат. 11. Банд. IV. Јерк. 20. продај Збор. 29. Брн. 586.

б) у множини долази к основи наставак ја сажет у i, које у словенским језицима остаје: пропохѣдите М. 164. тако је било и у глагола дати до краја XIV вијека: 2-го мн.: предадите Пб. 37. у глагола видјети и послѣје једнако: видите Н. Рањ. 666. Мик. грам. 23. — Али што је бивало у јединици преносило се и у множини, и то од XIV вијека, те је било од основе кѣд 2-го мн.: кѣте М. 247. злпохѣте П. 1. 11. 12. 14. 16. заповијте Ст. пис. 1, 4. и у глагола видјети: виђмо Н. Рањ. 216. 94. Збор. 28. Град. дјев. 159. Мик. грам. 23. виђте Н. Рањ. 606. 126. Збор. 113. 122. Ст. пис. 2, 132. 342. 3, 93. 195. 4, 114. 333. 5, 134. 159. Банд. 193. вите Хект. 31. извиђте Н. Рањ. 31. али ако и долази тако до краја XVII вијека, ипак се од XV вијека узимало пред лични наставак још и и, које припада императиву у множини, као што се у јединици из других глагола дометало и: у глагола видјети још од XV вијека друго лице: виђите П. 59. Збор. 176. Див. 26. а прво истом XVII вијека: виђимо Див. 9. 96. — Глагол се дати као у јединици од првијех времена изједначио с глаголима међу које припада инфинитивом: 1-во мн.: дѣмо Збор. 124. Ст. пис. 5, 199. 2-го мн.: подѣте М. 50. предѣте М. 50. данте М. 185. 529. П. 1. 62. 71. 105. Пб. 25. 32. Збор. 25. дајте Ст. пис. 2, 42. Д. Рањ. 132. Злат. 356. Банд. 49. вздѣте Пб. 33. приданте М. 426. а ј се у јединици на крају и у множини пред личнијем наставцима могло и одбацити (види даље и код других глагола): да Ст. пис. 4, 10. 327. 362. 440. пода Див. 21. прида Ст. пис. 4, 192. дате Ст. пис. 5, 265.

II. Основе које у садашњем вр. имају наставак: међу глаголима с таким основама бивају разлике у императиву с тога што је у садашњем вр. у јединици наставак чисто а а других ја, што се од наставка ја глас j саставља с предњим сугласним а пза самогласнога остаје j, и што наставак ја имају неки глаголи само у првом лицу јед.:

А. Основе с наставком а: к такој основи приступа за императив наставак ја сажет у i, а то се i са задњим а од

at i = e

основе саставља у словенским језицима у *ѣ*, пред којим се гласови *г, к, х* мијењају на *з, џ, с*, али *ѣ* у једини слаби те бива *и*, а само је у множини остајало:

2-го и 3-ће јед.: I. 1. бљуди Ст. пис. 4, 48. поведи Н. Рањ. 62. греди М. 177. Н. Рањ. 45. клади Хект. 42. пади Ст. пис. 4, 409. допади Ст. пис. 2, 312. напади Ст. пис. 5, 231. попади Ст. пис. 1, 149. Мрн. 73. седи Ст. пис. 1, 89. сједи Ст. пис. 5, 186. саседи Стар. 3, 273. — I. 2. улјези Н. Рањ. 27. Гуч. 181. Андр. дев. 83. паси Н. Рањ. 184. — I. 3. дуби Ст. пис. 4, 383. оскуби Ст. пис. 4, 261. — I. 4. врзи Ст. пис. 4, 241. 309. 374. 5, 87. Вран. жив. 105. Банд. 261. одвкрзи П. 133. Ст. пис. 5, 237. Гуч. 108. Вран. жив. 114. поврзи Ст. пис. 1, 115, 5, 152. скрзи П. 133. лези Ст. пис. 5, 140. помози Ст. пис. 4, 143. мози Каш. грам. 156. стрзи Ст. пис. 3, 270. реци П. 23. 138. Н. Рањ. 62. Ст. пис. 5, 192. Злат. 886. у тога је глагола могло *с* ослабивши у *ѣ* испасти: рѣци П. 18. 30. 143. тако се може *с* избацити и у глагола *жећи*, а тада се *з* које постаје од *г* изједначује с предњим *ж*, па се *жж* замјењује гласовима *жд*: *зжди* П. 149.¹ — I. 5. вазми Н. Рањ. 161. Ст. пис. 1, 99. 2, 3. 4, 92. *зими* М. 501. *изми* Н. Рањ. 1966. Збор. 996. Ст. пис. 2, 430. 5, 243. Хект. 4. однеми Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 1, 50. Брн. 36. однами Ст. пис. 1, 53. *узми* Н. Рањ. 1656. *пропни* Н. Рањ. 93. *почни* Хект. 19. Каш. 64. у пошљедњега глагола и *м* мјесто *к*: *почми* Ст. пис. 1, 271. Мрн. 26. — I. 6. од основе која се шири добивајући од свагда на крају *д*: *приди* Ст. пис. 4, 217. 5, 41. Вран. рјеч. 127. *сиди* Злат. 946. Каш. 66. исти глагол сложен с приједлозима који се свршују на вокал: *донди* Збор. 1186. *појди* Вран. жив. 20. и кад се приједлог свршује на сугласно али се домеће *а*: *изајди* Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 4, 153. Вран. жив. 44. *обајди* Ст. пис. 3, 193. *јд* саставља се у *ђ*: *догн* П. 24. 38. Н. Рањ. 32. Збор. 98. *див*. 216. *зађи* Ст. пис. 3, 139. *нађи* Ст. пис. 3, 113. 4, 239. *пођи* Н. Рањ. 316. Збор. 256. Ст. пис. 2, 55. 224. 445. 4, 343.

¹ Што се находи: *сажми* Вран. жив. 27. *ужми* Мрн. 22. *Јерк*. 25. 34. 66. биће удешавано према инфинитиву *жжати*, као у садашњем вр.; види стр. 284.

Д. Рањ. 73. Град. дјев. 86. Злат. 716. прођи Збор. 1016.¹ тако и у сложеном са *при*: приђи Н. Рањ. 1716. Збор. 34. Град. дух. 85. Гуч. 277. Гунд. пс. 23. Мат. 99. из таквих сложених прелази *ђ* и у друге, у којима остаје *и* не мијењајући се у *ј*, и у прости, али истом XVII вијека: отиђи Радн. 3. иђи Радн. 36. 68. у глагола који такођер добија *д* од свагда на крају основе и мијења самогласно: буди Зор. 6. Вран. рјеч. 127. добуди Крн. 236. забуди Вран. жив. 94. сложен са *до* изједначаје се с осталијем глаголима овога раздјела којима се основа у инфинитиву свршује на самогласно од XVI вијека (види даље Б. б.): придоби Град. дјев. 28. у глагола који од свагда добија у садашњем вр. *и* на крају основе: устани Н. Рањ. 100. глагол *знати* како је у садашњем вр. примао од других глагола *д* на крају основе, налази се тако са *д* и у императиву, али истом XVII вијека: познади Вран. жив. 31. Радн. 80. — I. 7. умри Ст. пис. 5, 179. најери Стар. 1, 232. стари Брн. 44. потари Банд. 75. — II. побјегни Н. Рањ. 246. убигни Вран. жив. 44. обрни Ст. пис. 5, 42. дигни Н. Рањ. 286. Збор. 96. Ст. пис. 3, 79. 5, 196. Зор. 646. Мрн. 94. уздигни М. 513. Ст. пис. 1, 7. Н. Рањ. 176. Банд. 6. Јерк. 34. подвигни Ст. пис. 4, 438. Злат. 886. Гуч. 135. дигни Ст. пис. 4, 422. Д. Рањ. 45. Пос. 5. Радн. 3. уздигни Банд. 18. домъкни Пб. 110. измакни Ст. пис. 4, 299. падни Ст. пис. 2, 126. Зор. 14. присегни Ст. пис. 5, 187. такни Ст. пис. 4, 374. стегни Ст. пис. 4, 301. стисни Ст. пис. 1, 109. Хект. 266. Гунд. пс. 9. притисни Брн. 46. затисни Андр. пут 133. — V. 3. прожени Ст. пис. 4, 231. иждени Ст. пис. 4, 213. 5, 264. 273. оджени Д. Рањ. 276. Андр. нач. 56. одждени Ст. пис. 5, 151. Д. Рањ. 1426. 1476. с промјеном гласа *ж* у *р*: изрени Н. Рањ. 70. Ст. пис. 4, 213. зарени Ст. пис. 5, 189. одрени Зор. 41. Брн. 146. Гунд. пс. 19. Јерк. 16. прорени Брн. 466.² зови Н. Рањ. 656. одрви Ст. пис. 3, 448.

¹ По говору у ком *ђ* гласи *ј* налази се *ј* и у овој прилици: поји Ст. пис. 1, 11. 3, 399.

² У тога се глагола могло *е* и избацити а тада се и *г* повраћало мјесто *жс*: одагни Андр. пут 30. 205. 420. изагни Андр. дев. 64. пут 352. 373. тако би могло бити и одагни Ст. пис. 4, 480. премда би на том мјесту могао бити и глагол друге врсте.

1-во и 2-го мн. са *ѣ* пред личнијем наставцима долази само у прва времена нити прелази преко XV вијека, и у та-кога је првога лица мн. лични наставак само *мъ*: 1-во мн.: I. 2. *принесеъ* М. 140. — I. 4. *отъкрысеъ* М. 530. *облещеъ* Стар. 4, 234. — II. *взынхихъ* М. 86. — 2-го множ.: I. 1. *сблжодѣте* М. 570. *гредѣте* Стеф. 16. *гредѣте* Пб. 29. *хѣтѣте* М. 84. — I. 2. *принесѣте* М. 88. — I. 4. *помозѣте* Стар. 4, 233. — I. 5. *научѣте* Стеф. 18. *ишѣте* Стеф. 10. *ишѣте* М. 54. *взѣиѣте* М. 4. — I. 6. у глагола коме се основа у садашњем вр. од свагда шири добивајући на крају *д*: *идѣте* М. 160. 164. *идѣте* М. 179. *придѣте* Стеф. 7. М. 86. *поѣтѣте* М. 485. — II. *вздыкигѣте* Стар. 4, 233. — Али су се оба лица помјерила тијем што су се изједначивала с истијем лицима јединине, те је из јединине прешло *и* у множину пред личне наставке истиснувши *ѣ*: то се налази и у старом словенском језику, прем да врло ријетко (Миклошић, *vergl. gram.* III. 99), а у нас се јавља XIV вијека: *нагѣте* Пб. 15. *рѣтѣте* 27. *бѣдѣте* II. 14. *рѣцѣте* II. 20. а по том имамо:

1-во мн.: I. 4. одврзимо Н. Рањ. 13. Банд. 1. врзимо Збор. 776. Банд. 46. мозимо Каш. грам. 156. рецимо Збор. 886. изврзимо Мрн. 128. — I. 5. зачнимо Ст. пис. 5, 226. — I. 6. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући на крају *д*: сиднимо Ст. пис. 4, 306. сложено с приједлозима који се свршују на самогласно: прођнимо Н. Рањ. 21. нађнимо Ст. пис. 2, 444. ођнимо Злат. 98. пођнимо Ст. пис. 2, 444. 4, 438. 5, 128. — II. двигнимо Мрн. 65.

2-го мн.: I. 1. блудите Ст. пис. 4, 238. падите Ст. пис. 3, 306. 321. Банд. 125. Јерк. 76. сусретите Андр. дев. 62. — I. 2. улѣзите Злат. 306. — I. 3. успните Ст. пис. 4, 332. — I. 4. одврзите Вран. жив. 27. мозите Каш. грам. 156. обудите Н. Рањ. 586. теците Ст. пис. 5, 336. — I. 5. вазмите Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 4, 240. взамите Стар. 3, 325. почните Ст. пис. 5, 232. — I. 6. у глагола ком се основа шири од свагда добијајући *д*: придите Н. Рањ. 156. Ст. пис. 3, 342. 4, 335. сложено с приједлозима иза којих се *и* мјења на *ј* на се *ј* са *д* саставља у *ђ*: нагѣте Пб. 15. пођѣте Н. Рањ. 14. 29. Ст. пис. 2, 56. Злат. 31. ођѣте Ст. пис. 4, 208. Злат. 6. тако и сложено са *при*: приђѣте Н. Рањ. 118. Ст. пис. 4, 223. у глагола

ком се основа такођер шири од свагда добивајући *д*: *вздите* П. 14. Буд. 45. Јерк. 22. — I. 7. одрите Збор. 306. прострите Ст. пис. 5, 247. — II. уздвигните Н. Рањ. 136. Банд. 1. дивигните Ст. пис. 3, 152. 4, 388. Злат. 35. дигните Банд. 82. паниите Ст. пис. 2, 402. падните Банд. 99. — V. 3. ждените Ст. пис. 4, 331. срените 331. разрените Глав. 127.

Глагол *моћи* у порицању имао је још XVI и XVII вијека као и остали четвртога раздјела прве врсте: не мози Буд. 131. Мрн. 104. не мозите Буд. 132. али од XIV вијека избацује му се цијели слог *зи*, те се мјесто њега домеће *ј* у јединици и у множини: не мон П. 26. Н. Рањ. 40. Збор. 12. Ст. пис. 2, 58. 5, 221. Д. Рањ. IV. Град. дух. 14. Зор. 65. Злат. 6. Гуч. 286. Вран. жив. 26. Орб. 29. Банд. 6. не монте М. 185. 538. П. 9. Пб. 2. Н. Рањ. 19. Ст. пис. 2, 32. 3, 265. 5, 160. Злат. 3. Гуч. 11. Банд. 6. а *ј* се опет одбацује: не мо Ст. пис. 4, 421. Д. Рањ. 27. Див. 21. не моте Див. 26. (види и даље под Б. б.) а једном у слику налази се додано на крају *е*: не моје Ст. пис. 5, 4.

У неких глагола четвртога раздјела прве врсте мјесто гласа *з*, који у њих постаје у том облику од *г*, налази се кад кад и *ж* узето из садашњег вр. од свршетка XV вијека у јединици и у множини: бржи Ст. пис. 1, 222. жежи Ст. пис. 1, 332. Андр. дев. 70. ражежи Ст. пис. 1, 192. раждежи Ст. пис. 2, 341. ужежи Ст. пис. 2, 343. 344. 445. 5, 190. Град. дух. 64. Д. Рањ. 166. Банд. III. Андр. дев. 13. стражи Ст. пис. 1, 129. ижежите Н. Рањ. 108. Банд. 102. ждежите Ст. пис. 4, 383.¹

Доста се често од XV вијека одбацује *и* у јединици на крају и у множини пред личнијем наставцима, и то не само у цјесмама него и у прози: бљуд' Ст. пис. 5, 5. вед' Ст. пис. 1, 139. припад' Ст. пис. 4, 194. врз' Ст. пис. 5, 183. рец' Ст. пис. 2, 225. 4, 137. Д. Рањ. 676. Злат. 13. жив' Ст. пис. 4, 247. 271. пођ' Ст. пис. 2, 37. 3, 133. 4, 186. 202. Злат. 136. са *ј* мјесто *ђ*: пој' Ст. пис. 1, 46. 148. 180. Хект. 226. Зор. 14. Стар. 3, 294. Вран. жив. 89. буд' Злат. 9. Јерк. 22. придобуд' Ст. пис. 4, 480. не брин' се Злат. 346. — пођ'мо Н. Рањ. 56. Ст.

¹ Грвјешком је наштампано поњенте М. 417. мјесто инфинитива попеки се Пб. 123.

пис. 5, 208. са *ј* мјесто *ђ*: пој'мо Стар. 4, 112. 117. — вед'те Ст. пис. 1, 26. просед'те се Ст. пис. 1, 235. донес'те Н. Рањ. 31. помоз'те Злат. 10. свуц'те Ст. пис. 5, 269. рец'те Збор. 636. Ст. пис. 2, 10. 56. 3, 29. 288. 5, 129. 134. Д. Рањ. 67. Злат. 66. тец'те Ст. пис. 4, 361. 427. погыте П. 112. Ст. пис. 4, 295. 471. нађ'те Ст. пис. 3, 306. са *ј* мјесто *ђ*: пој'те Ст. пис. 4, 355. 5, 210. Стар. 3, 271. буд'те Ст. пис. 1, 240. стан'те Ст. пис. 5, 210. Злат. 34. устан'те Ст. пис. 4, 332. спомен'те Ст. пис. 3, 121. прожен'те Ст. пис. 3, 121. — Кад се тако одбаци *и* на на крају остане *о* пред ријечју која се почиње гласовима *м* или *т*, тада се *и* *о* често одбацује: жи ми Ст. пис. 2, 8.¹ 169. 229. 270. 319. 506. 4, 260. 273. 329. 5, 215. 241. жи ти Ст. пис. 4, 328. 5, 248. 254. Чубр. 136.² тако је одбачено *и* а за њим *и* *н*: огр Ст. пис. 5, 284. (види напрвијед стр. 11 смр).

Б. Основе с наставком *ја* у свијем лицима садашњег времена :

а) основе у којима *ј* од њихова наставка долази иза сугласнога, те се с њим саставља по својим законима: у глагола с такоом основом бива у императиву исто што у онијех под А., само је у њих *ѣ* у множини предњег гласа ради прелазило у *а*: тако је у старом словенском: *сѣвѣжѣмѣ*, *сѣвѣжѣте*; али у српском језику тога нема, него је *ѣ* из онијех предњих глагола (II. А) докле се у њима држало прелазило кад кад и у ове, па се није мијењало у *а*: *пошлѣте* М. 175. *скежете* Стар. 4, 137. али се то није одржало, прем да се и у старом словенском језику кад кад падази, него је као у онијех предњих из једине прешло *и* и у множину, а и то је бивало и у старом словенском језику (Миклошић *vergl. gram.* III. 98):

2-го и 3-ће јед.: I. 5. у глагола којему основа у садашњем вр. добива наставак *ја*: жањи Радн. 42. — I. 6. у глагола који је у садашњем вр. удвојавао основу и она му тада добивала наставак *ја*: одеђи Н. Рањ. 396. — V. 2. завежи Ст. пис. 5, 189. движи Ст. пис. 2, 496. уздвижи Н. Рањ. 39. урјежи Ст. пис. 5, 266. зиђи Збор. 35. попиђи Стар. 3, 292.

¹ Наштампано је *жи ми*.

² Тако је и адјективу одбачено *о* у примјерима: жи ми ја Ст. пис. 184. 294. жи ти ја Ст. пис. 261. 271.

пошљи Гунд. суз. I, III. Радн. 89. пошаљи Ст. пис. 5, 100. Банд. 45. Мат. 14. Радн. 57. Глав. 126. закољи Ст. пис. 5, 179.

1-во мн.: I. 6. у глагола којему се основа у садашњем вр. удвојавала те добијала наставак ја: одеђимо Н. Рањ. 13. — V. 2. ишћимо Ст. пис. 1, 104.

2-го мн. V. 2. ишћите Брн. 24. пошаљите Банд. 58. кољите Ст. пис. 4, 489.

И у тјех се глагола и у једнини на крају а у множини пред личнијем наставцима може и одбацити: движ' Ст. пис. 4, 107. каж' Ст. пис. 5, 220. пиш' 136. движ'те Ст. пис. 3, 290. 4, 70. плач'те Ст. пис. 3, 337. Гунд. суз. III, XXXVII. поплеш'те Ст. пис. 3, 427. обриш'те Ст. пис. пис. 5, 270.

б) основе у којима ј од њихова наставка долази иза самогласнога, те остаје: у глагола с таким основом у једнини и које постаје као и у предњих на крају отпада иза ј, а у множини се ѣ мијењало као и у предњих на а, али је и у тјех глагола у српском језику оно што бива у једнини прешло и у множину, те ни у множини нема ѣ нити каквога гласа мјесто њега, као што у једнини нема и, а тако је бивало и у старом словенском језику:

2-го и 3-ће јед.: I. 6. пролиј Хект. 10. униј Н. Рањ. 706. умј 38. зми П. 6. Ст. пис. 2, 486. 4, 402. познај Вран. жив. 43. одиј Ст. пис. 1, 99. заодиј Банд. 32. с промјеном гласа ѣ у ој: пој Ст. пис. 5, 80. Гунд. пс. 40. запој Ст. пис. 4, 99. — III. 1. жениен Збор. 2. разумјеј Збор. 48. Град. дјев. 143. Орб. 56. — V. 1. давај Ст. пис. 1, 130. иѣми М. 53. неими П. 36. упокај Злат. 976. озирај Ст. пис. 3, 267. прилаги М. 9. помаги М. 2. Ст. пис. 5, 307. питај Ст. пис. 4, 308. педјепсај Ст. пис. 3, 431. опраги П. 78. пријај (ассиреге) Ст. пис. 2, 3. зпкн П. 19. уфај Брн. 36. простирај Н. Рањ. 117. споменпвај Андр. дев. 199.¹ — V. 3. разгренен Збор. 98. кај Ст. пис. 2, 244. 5, 134. покај Ст. пис. 3, 224. у глагола који је прелазио из тога раздјела у први исте врсте: одагнај Брн. 44. — VI. вјеруј Д. Рањ. 17. даруј Ст. пис. 2, 154. казуј Злат. 2. утѣи Збор. 164. почтуј Н. Рањ. 636.штуј Стар. 1, 219. Мат. 42. Вран. жив. 10. поштуј Глав. 67.

¹ Мјесто *гледај* има и *глеј* Глав. 123.

1-во мн.: I. 6. познајмо Каш. 113. појмо Ст. пис. 5, 199. — V. 1. поминајмо Ст. пис. 1, 208. споминајмо Вран. жив. 33. — V. 3. страјмо Ст. пис. 5, 199. — VI. штјујмо Вран. жив. 33.

2-го мн.: I. 6. знајте Ст. пис. 4, 58. бијте Вран. жив. 61. испли(ј)те Ст. пис. 3, 41. — III. 1. развините II. 175. Н. Рањ. 636. Град. дјев. 42. разумијте Вран. жив. 76. — V. 1. давајте Ст. пис. 1, 44. имайте М. 483. Ст. пис. 5, 158. помагајте Збор. 56. поставите II. 20. — V. 3. у глагола ком се у основи самогласно и (пролипати) ширило у њ: прохите Стеф. 10. — VI. напредујте Ст. пис. 5, 158. почтујте Ст. пис. 3, 315.

Глагол *хтјети*, који у садашњем вр. осим трећег лица мн. прелази међу глаголе другога раздјела пете врсте, остаје у императиву међу глаголима првога раздјела треће врсте, те иде овамо: 2-го и 3-ће јед.: хотјеј Ст. пис. 2, 479. 485. 4, 143. 420. 5, 40. 52. 55. 196. 217. 237. 314. Злат. 106. хотиј Ст. пис. 1, 86. 2, 411. 5, 40. Вран. жив. 68. Мат. 15. Мрн. 37. Јерк. 25. Каш. грам. 104. хтјеј Ст. пис. 2, 10. 4, 298. 5, 5. 8. 12. 142. Злат. 22. Бун. 50. хтиј Ст. пис. 1, 7. Хект. 96. 206. 43. Стар. 4, 111. 115. — 1-во мн.: хотјејмо Ст. пис. 5, 222. хтијмо Хект. 326. — 2-го мн.: хотјејте Ст. пис. 2, 403. 5, 223. хотијте Банд. 61. хтјејте Н. Рањ. 38. 496. 84. Збор. 52. Ст. пис. 2, 403.

У јединини на крају и у множини пред личнијем наставком доста се често *ј* и избацује: проли Н. Рањ. 49. разумје Ст. пис. 2, 497. пожеме Збор. 1656. хотје Ст. пис. 2, 497. Андр. дев. 153. хтје Злат. 76. хоти Н. Рањ. 1726. Ст. пис. 5, 14. Д. Рањ. 74. хти Ст. пис. 5, 41. кти Д. Рањ. 7. прјеповиједа Н. Рањ. 64. бастига 27. гледа Ст. пис. 4, 249. 5, 232. Д. Рањ. 48. чува Ст. пис. 4, 238. вика Ст. пис. 5, 250. уфа Ст. пис. 5, 77. ражива Ст. пис. 5, 89. извида Д. Рањ. 17. гриска 206. пита Град. дух. 44. 45. Злат. 31. слуша Гунд. суз. I, VIII. погледа Андр. дев. 168. ужива 25. — хтјемо Каш. 46. гледамо Ст. пис. 5, 235. прамамо 212. чекамо 235. — развините Збор. 1736. хтјете Д. Рањ. IX. Злат. 16. хтите Н. Рањ. 17. 1606. имате Збор. 111. узклате М. 553. чувате Ст. пис. 5, 99. тако и кад је у пред *ј* налази се и без *ј*: вкря М. 553. чу Н. Рањ. 48.

У једнини налази се XVII вијека додано на крију *е*: заодје Радн. 95. 99. сије 95.¹

Само у једном глаголу налази се у једнога писца XVII вијека у оба лица *мн.* и пред личнијем наставцима, као што се у истом глаголу данас и говори: уздајимо (давати) Банд. 112. уздајите 41.

В. Основе које у садашњем вр. имају наставак *ја* само у првом лицу јед.: у таквих глагола основа онака каква је у другим лицима осим првога јед. долази у императив а иза њезина крајњега *и* отпада и у једнини и у множини наставак којим постаје императив, па и само њезино крајње *и* отпада кад стоји иза *ј*:

а) од основа које пред крајњим *и* немају *ј*, те им *и* остаје:

2-го и 3-ће јед.: III. 2. жели Н. Рањ. 32. позри Ст. пис. 5. 78. Јерк. 39. цени Збор. 106. Ст. пис. 2, 94. 5, 36. Злат. 856 Андр. нач. 57.² — IV. коуни М. 126. говори Н. Рањ. 63. слободи Ст. пис. 2, 132. одними Злат. 15. чти Ст. пис. 3, 112. Злат. 986. Гуч. 43. Вран. жив. 18. прочти Там. 6.

1-во *мн.*: III. 2. цкнимо Ст. пис. 4, 438. — IV. чинимо Н. Рањ. 158.

2-го *мн.* III. 2. бдите Каш. 43. позрите Ст. пис. 5, 160. свирите Ст. пис. 4, 335. ц(к)ните Збор. 1436. Ст. пис. 5, 217. — IV. плоуните М. 4. молит Н. Рањ. 91. чтите Ст. пис. 3, 327. Орб. 176.

У множини је кад кад из других глагола прелазило *ѣ* и у ове, у којих оно не може ни постати: видѣте Стеф. 7. поволѣте М. 417. здрѣжете Пб. 20. ѡстлѣте Стар. 4, 136. соудѣте Стар. 4, 134. (види напријед стр. 340. 342).

И у ових глагола *и* у једнини на крају и у множини пред личнијем наставком може се и избацити од XIV вијека

¹ Могло би се мислити да је и ту одбачено на крају *ј*, те да тако стоји мјесто *заодјеј*, *сјеј*, али у то вријеме и у тога писца тешко би ту могло бити *је* мјесто *и*, а и напријед је споменуто (стр. 341) да се налази *е* додано и прије и у другога писца.

² Што има волѣ Хвст. 30. мниј Ст. пис. 2, 271. 282. цкниј Ст. пис. 1, 243. тешко ће бити по првом раздјелу треће врсте, него ће *иј* стајати мјесто самога *и*.

(види друго мн.): учин' Н. Рањ. 586. 61. Злат. 11. Вран. жив. 99. учин' Збор. 60. 121. Ст. пис. 3, 391. 4, 231. Град. дјев. 37. Брн. 18. говор' Ст. пис. 5, 215. одговор' Брн. 236. отвор' Ст. пис. 3, 443. прим' Ст. пис. 4, 48. сцјен' Град. дјев. 78. — одријеш'мо Ст. пис. 4, 132. ход'мо Ст. пис. 5, 132. Хект. 4. — отпрате Пб. 30. испрате Пб. 30. Ст. пис. 3, 316. остав'те Ст. пис. 1, 35. учин'те Н. Рањ. 63. чин'те Збор. 80. Ст. пис. 4, 4. 255. 5, 213. Град. дјев. 4. Брн. 56. Злат. 3. бран'те Ст. пис. 5, 160. поклон'те Ст. пис. 3, 306. мол'те Ст. пис. 1, 35. 3, 327. скоч'те Ст. пис. 4, 478. прим'те Злат. 3. скуп'те Брн. 56. ход'те Ст. пис. 4, 222. 5, 211. Злат. 4. — у једнини кад остане на крају *ст*, може се и *т* одбацити: донус Ст. пис. 2, 426. 4, 48. 5, 40. 50. (испореди стр. 6).

б) од основа које пред крајњим *и* имају *ј*, те *им* и *отпада*: 2-го и 3 ће јед.: III. 2. стој Ст. пис. 5, 208. настој Вран. жив. 57. — IV. опој Ст. пис. 2, 341. тај Ст. пис. 3, 183. 4, 11. 5, 190. затај Вран. жив. 30.

2-го мн.: III. 1. бојте се Ст. пис. 5, 211. постојте 213. — IV. гојте Ст. пис. 4, 78. напојте Ст. пис. 5, 160. тајте Ст. пис. 3, 216. 4, 262. 386.

ДВОЈНА.

Разликује се од множине само личнијем наставцима, а они су као у садашњем времену; у нашим књигама долази само друго лице, и то само у старија времена: уѣтѣ Сав. 5. бодѣта 4. дѣта 5. зѣта 5. ѡсѣтѣта 5. забѣтѣта 4. прѣнема-ганѣта 5. кѣнуѣта 4. изпѣтѣта 4. — налази се и на свршетку XVI вијека, и то са *и* гдје је прије било *ѣ*, али за треће лице множине: (илин трѣговѣци) бѣдѣта прѣпорѣчени П. 16. 20. 22.

ПАРТИЦИП САДАШЊЕГА ВРЕМЕНА

АКТИВНИ.

Основе су онаке какве су у садашњем времену, а које у садашњем вр. само у првом лицу јед. имају наставак *ја*, оне долазе у овај партицип онаке какве су у осталијем ли-
цима осим првога јед.

И 1. пред. мнѣ, и 2. пред. одбѣ
+ а долази - у и - е.
Ко мнѣ - мнѣ - ја
и 2. пред. мнѣ - ја
и 2. пред. мнѣ - ја
и 2. пред. мнѣ - ја
и 2. пред. мнѣ - ја

Наставак је ant, али с таким наставком остаје партицип само у неким падежима, а у другима прелазећи међу ријечи с основом на ја добија још наставак ја, те му наставак тако од два сложен гласи antja. И простоме и сложеном наставку остаје а у почетку само иза основа које се свршују на сугласно, а то су основе које у садашњем вр. немају наставка, а иза основа које се свршују на самогласно отпада му речено а. Од основа садашњег времена састављенијех с тијем наставком простијем или сложенијем постају овоме партиципу основе за падеже.

I. Прости наставак. Основу постаду тијем наставком има партиципи само у номинативу јединине мушкога и средњег рода. Оба падежа постају онако као у имена, и то као у имена којима се основа свршује на сугласно, јер се и партиципу с простијем наставком основа свршује на сугласно: у мушком роду наставак s стојећи на крају отпада, а у средњем роду и нема наставак за тај падеж као што га нема ни у имена средњег рода с основом на сугласно (стр. 11-12): што остаје — а то је основа — једнако је за оба рода и за то је номинатив јед. и мушкога и средњег рода једнак у овога партиципа. Али у самој основи, која остаје за номинатив, бивају разлике према гласовима до којих долази њезин наставак: између глагола којима основе у садашњем времену немају наставак и оних којима основе у садашњем времену имају наставак а не може бити разлике, јер ако прве и добивају цијели наставак ant а друге само nt, опет ове друге већ имају а пред nt: јер се од њих разликују глаголи којима основе у садашњем вр. имају наставак ја, на се и између њих самијех одвајају они којима основе имају наставак ја само у првом лицу јед. садашњег вр.

а) Основе у садашњем вр. без наставка и с наставком
а: кад к првима приступи наставак ant а к другима само nt, тада (као на стр. 11. 16. 64. 103) а имајући за собом n и за њим t предази са n у дуго n, које у словенским језицима гласи ч, а сугласно t оставши на крају отпада: тако у нашој књижевности долази само у споменицима у којима претеже црквени језик а у њима се мјесто ч пише и н (а

nt
nu daga u=
t. tpara

долази тај падеж и сложен као у адјектива имајући у мушком роду још и на крају, види даље): дѣды Стеф. 23. сини 11. цѣкты 18. моги 20. пекы 10. М. 91. иды Стеф. 16. али од првијех времена долази са е мјесто њ преносећи основе на чисто а међу основе на ја: моге М. 2. 6. 255. вѣде М. 22. 237. 300. 336. П. 19. коке Зак. 49. тако допире у XVII вијек: иде Ст. пис. 5, 183. греде Збор. 476. Ст. пис. 2, 58. 5, 138. Зор. 76. Вран. жив. 38.

б) Основе у садашњем вр. с наставком ја у свијем лицима: крајње а у основи гласећи у словенским језицима о мијења се на е предњег гласа ради, па се е са п од наставка nt саставља у ѣ, које у српском језику гласи е, а т оставши на крају отпада: тако се партицип много јаче држао: I. 6. вѣише М. 9. — V. 1. гледѣе М. 444. имѣе 301. приимѣе 381. 412. 469. разимѣише 444. смиѣише 444. 507. припадѣе 9. 134. исправѣе 235. 282. срѣимѣе се 81. поткарѣе 20. оуѣиѣе 9. зѣиѣе 285. 300. — V. 2. пише П. 74. плаѣе Стеф. 18. скаѣе 16. шѣе 16. — V. 3. дѣе М. 9. 300. дѣе 221. 235. 288. дѣе 134. с промјеном гласа и на ѣ, као што је бивало и у садашњем вр.: лѣе Стеф. 26. — VI. господѣе М. 285. 288. 300. зѣиѣе 300. — тако још на крају XV и XVI вијека: I. 6. с промјеном гласа ѣ на ој као у садашњем вр.: поје Ст. пис. 2, 129. — III. 1. желије¹ Ст. пис. 2, 111. — V. 1. бираје Ст. пис. 3, 452. бигае Стар. 3, 301. враћаје Буд. 60. обраћаје Злат. 176. гледаје Ст. пис. 2, 13. 3, 471. 4, 319. 5, 297. Д. Рањ. 4. Злат. 7. згрѣшаје Ст. пис. 1, 296. имаје Ст. пис. 2, 442. складаје Ст. пис. 2, 94. 3, 217. 4, 28. клањаје Д. Рањ. 148. скончаје Злат. 7. покриваје Збор. 6. Злат. 93. кушаје Ст. пис. 3, 463. дјеваје Д. Рањ. 19. прољеваје Ст. пис. 3, 322. размишљаје Ст. пис. 3, 323. смишљаје Ст. пис. 2, 188. 3, 304. 5, 118. 297. Злат. 18. понављаје Ст. пис. 3, 24. пињаје Ст. пис. 4, 476. спјеваје Ст. пис. 2, 62. припѣваје Хект. 29. пѣиваје Ст. пис. 5, 103. прашаје Ст. пис. 3, 297. пуштаје Злат. 176. ругаје се Збор. 154. слишаје Ст. пис. 3, 3. 4, 269. услишаје Ст. пис. 3, 413. уѣаје Ст. пис. 2, 234. 3, 471. 5, 325. чекаје Ст. пис. 2, 129. шетаје Д. Рањ. 1026. — V. 2.

¹ На та ће оба мјеста бити средњи род, који је, како је речено, једнак с мушким у том падежу.

² Наштампано је želje, али мислим да је партицип и да треба читати: желије.

доче Ст. пис. 5, 306.¹ — Како се види, између свијех глагола којима основа у садашњем вр. има наставак *ја*, највише се још XVI вијека држао овај облик у онијех првога раздјела пете врсте; јамачно су за то у исто вријеме прелазили међу њих у овом облику и гдјекоји глаголи другога раздјела пете врсте, прем да су неки и у другим облицима онамо прелазили: гракаје Д. Рањ. 1196. двизаје Злат. 17. искаје Ст. пис. 4, 476. плакаје Ст. пис. 2, 129. 461. 5, 38. 56. Д. Рањ. 1036.

в) Основе које у садашњем вр. само у 1-вом јед. имају наставак *ја*, а у осталијем се лицима свршују на *и*: крајње *и* од основе саставља се са *и* од *nt* у *а*, које у српском језику гласи *е*, а *t* оставши на крају отпада: у таквих глагола овај облик допире у XVII вијек: тако до краја XV вијека: III. 2. које се М. 81. 90. П. 103. велe М. 9. виде 241. следе 412. и у глагола те врсте који у садашњем вр. само 3-ће мн. има по овој врсти: *хотe* М. 4. 9. 241. исти је глагол прелазно и у први раздио ове врсте те му овај облик припада и напријед под б): *хотe* П. 242. 260. — IV. кеселе се М. 90. гокоре 178. 233. диле 292. диле 233. 304. моле 241. просе 241. 367. 393. строе 4. творе 221. 282. ходе 48. 120. уине 221. 282. 304. — на крају XV и свега XVI вијека: III. 2. виде Хект. 76. држе Збор. 386. муче Ст. пис. 2, 45. 378. Зор. 126. Злат. 35. сједе Збор. 35. сиде Зор. 356. стоје Н. Рањ. 109. Ст. пис. 3, 3. 338. 4, 19. 73. 98. 162. 4, 103. 190. 290. 344. 5, 341. хоте Збор. 26. Буд. 9. — IV. говоре Н. Рањ. 91. 926. 986. 150. 169. Збор. 39. Ст. пис. 2, 249. 276. 5, 121. моле Ст. пис. 5, 9. просе М. 557. срде се Ст. пис. 1, 9. творе Д. Рањ. 636. 776. туже Ст. пис. 2, 126. 5, 182. ходе Ст. пис. 4, 9. 54. 95. 104. 112. 143. чуде се Ст. пис. 1, 9. — XVII вијека: III. 2. муче Див. 30. Мик. 679. стоје Гунд. суз. I, LXIV.

Сложени ном. јед. мушкога рода постаје као у адјектива кад к номинвалном приступи номинатив јед. истога рода *и*, али долази само у споменцима у којима претеже црквени језик: тако у партиципа поменутога под а): *вѣдѣи* М. 9. 90. *владѣи* М. 562. у онијех под б): *испытѣи* М. 90. *обладѣи* М.

¹ Једном у слику има *наде* Ст. пис. 1, 16. по свој прилици мјесто *надије*.

562. вѣземлен Стар. 4, 233. господьствоуѣи М. 15. 114. царьствоуѣи М. 562. у онијех под в): иснавиден М. 89. любен Сав. 2. творен Сав. 1. М. 203. исходен М. 277. Али од XIV вијека долази овај сложени облик и поремећен: из падежа у којима основа има сложени наставак (види под II) прешла је така основа и у овај сложени, те је са свијем онаки какав је у адјектива с основом на ја; али и тако долази до свршетка XV вијека само у споменицима у којима претеже превени језик, и за то има у основи шт мјесто љ: господьствоуѣиши М. 81. кладѣиши М. 135. кладѣи М. 205. 266. Пб. 66. скемогѣиши П. 14. (даље види под II. 3. б. в.). — У средњем се роду сложени номинатив јед. још у старом словенском језику замијењивао акусативом, а он је постајао од основе у којој је сложени наставак (види II).

Али номинални овај облик ако се и сачувао тако да у гдјекојега глагола допире и у XVII вијек, опет се много прије заборавило што је, те још од свршетка XIV вијека долази и за друге падеже, и то за номинатив мн. кога му драго рода, за номинатив јед. женскога рода и за акусатив јед. мушкога рода: а) за номинатив мн. кога му драго рода, на свршетку XIV вијека не само кад један говори о себи у множини: ми хоте хриш бити М. 241. него и кад је ријеч о правој множини: хтис (дубровчани) М. 239. и нисе кладѣише не кѣмо (дубровчани) дѣ стоп, иѣ пале смо послали заповѣдаше П. 20. догѣише нисеи людѣи тѣже П. 20. тако XV вијека: I. 6. бѣде (къ нѣиши дръжѣи дубровчани) М. 260. 307. 430. П. 72. 96. 144. не бѣде нѣкѣише цѣте П. 85. — III. 2. боє се М. 467. П. 38. 112. свише П. 103. хотє М. 258. 289. 308. П. 151. у пошљедњега и као у глагола првога раздјела исте врсте: хотѣ М. 497. — IV. моє М. 294. П. 127. 129. просє М. 294. тѣже П. 73. — V. 1. договарѣ М. 466. призивѣ Пб. 120. смишлѣ М. 466. П. 35. 133. пѣлѣ М. 467. 485. заповѣдає П. 31.¹ 41. 63. 98. 112. зѣниѣ М. 285. ѡфѣ П. 96. ѡсѣ П. 92. — VI. господѣ М. 285. прѣпорѣѣ П. 76. зѣхвалѣ П. 123. — на свршетку XV и свега XVI вијека: I. 1. гредє Ст. пис. 1, 13. Злат. 58. — I. 6. знаје Ст.

¹ Што има на истој страни и заповѣде, биће погрѣшка мјесто заповѣдѣ.

пис. 3, 430. 4, 373. 5, 35. — III. 2. виде Ст. пис. 5, 139. стоје Ст. пис. 3, 232. хоте Буд. 135. 140. — IV. воде Ст. пис. 3, 247. говоре Н. Рањ. 1036. 1566. Ст. пис. 2, 82. 5, 14. Збор. 296. ходе Ст. пис. 3, 239. 4, 138. 5, 127. 201. 208. обходе Ст. пис. 1, 28. чине Ст. пис. 1, 18. — V. свртаје Ст. пис. 1, 14. 28. гледаје Ст. пис. 4, 180. 317. подираје Ст. пис. 3, 240. играје Ст. пис. 1, 12. складаје Ст. пис. 3, 178. 4, 20. смишљаје Ст. пис. 2, 379. 5, 113. 145. припјеваје Ст. пис. 3, 246. сијеваје Д. Рањ. VIб. предаје Ст. пис. 4, 307. скрипаје (кола) Злат. 17. слишаје Ст. пис. 3, 305. поступаје Хект. 116. удараје Ст. пис. 5, 157. чекаје Ст. пис. 1, 19. 4, 307. 466. шетаје Ст. пис. 4, 60. — V. 3. даје Ст. пис. 1, 57. — б) за номинатив јед. женскога рода: XV вијека: зписа (госпођа Вукава) просе П. 91. из госпога Елма биде з Двброванику М. 359. јест зупинал госпога Елма хоте М. 415. моле се зписих (госпођа Јела) М. 417. истзипи Стѣланида питае а говоре Пб. 117. — на свршетку XV и свега XVI вијека: I. 1. јиде Ст. пис. 1, 64. греде Зор. 356. — I. 6. поје Д. Рањ. 91. — III. 2. муче Злат. 29. сједе Ст. пис. 3, 194. стоје Ст. пис. 3, 80. 250. 4, 183. 355. — IV. воде Злат. 486. говоре Ст. пис. 4, 289. ходе Ст. пис. 3, 336. 5, 263. Гуч. 158. — V. 1. набадаје Ст. пис. 4, 93. разбираје Ст. пис. 2, 506. 3, 322. повијаје Ст. пис. 4, 467. гледаје Ст. пис. 3, 435. Злат. 296. 426. играје Ст. пис. 5, 201. складаје Ст. пис. 3, 388. кушаје 178. лупаје 127. размишљаје Н. Рањ. 216. 30. Ст. пис. 3, 345. смишљаје Ст. пис. 3, 6. сијеваје Ст. пис. 2, 118. Д. Рањ. 1356. пуштаје Ст. пис. 2, 393. стриљаје 347. 373. танцаје Ст. пис. 2, 85. чегаје 467. чекаје Ст. пис. 4, 290. шетаје Д. Рањ. 23. тако и у глагола који су из другога раздјела ове врсте прелазили у овај (види напријед стр. 349): викаје Ст. пис. 2, 434. 5, 133. крекаје Ст. пис. 5, 11. махаје Ст. пис. 2, 434. — XVII вијека: хоте поднесла јест смрт Вран. жив. 38. Фебронија исплази свој језик хоте да се одриже Вран. жив. 62. — в) за акусатив јед. мушкога рода, или управо за генитив, кад се њим замјењује акусатив: XVI вијека: леже (јоште дан не бјеше, кад га сам састао дошадши туј леже) Ст. пис. 5, 212.

II. Сложени наставак. С њим се основе садашњега времена састављају двојако према свом завршетку:

а) све основе осим онијех које у садашњем вр. само у првом лицу јед. имају наставак **ја** састављају се једнако с наставком, јер ако наставак иза основа на сугласно и гласи **antja** а иза онијех на самогласно само **ntja**, опет је то самогласно свагда **а**, те се у свијех састају једнаки гласови који треба да се сложе, а гласови **nt** у наставку не стоје на крају да би се **п** с предњим **а** другачије слагало иза **ј** а другачије иза других сугласнијех, него **t** имајући за собом **ја** припада другом слогу: по томе се **п** од наставка с предњим **а** саставља у словенским језицима у ж, које у српском језику гласи **у**;

б) основе које у садашњем вр. само у првом лицу јед. имају наставак **ја** а у осталијем се свршују на **и** (у глагола другог раздјела треће врсте и четврте врсте), долазећи с тијем завршетком и у партицип, састављају своје крајње **и** са **п** од **ntja** у **ж**, које у српском језику гласи **е**.

У основама тако састављеним за партицип гласови се **tj** од наставка слажу по својим законима, т. ј. од њих бива у староме словенском језику **шт а** у српском **ћ**. Од основа тако састављенијех имао је партицип све надеже у сва три рода осим већ поменутога (под I) номинатива јед. мушкога и средњег рода; а будући да се те основе свршују на **ја**, за то су од њих сви надежи (осим поменутога два) постајали онако као у имена с основом на **ја**, осим номинатива мн. мушкога рода, који је постајао другачије, и номинатива јед. женскога рода, који се разликовао од обичнога.

1. Номинатив мн. мушкога рода одбацивао је својој основи крајње **а**, те постајао као у имена мушких којима се основа свршује на сугласно (види напријед стр. 66) и тако се свршивао на **е**: у основи му мјесто **ћ** долази **шт** у споменцима у којима претеже прквени језик: а) основе са **а** пред **ntja**: V. 1. **жъдлюще** М. 35. **спасяюще** М. 43. — V. 2. у глагола у којег је основа садашњег вр. имала наставак **а** мјесто **ја** за овај облик: **искоюще** Стеф. 22. — б) основе са **и** пред **ntja**: III. 2. **скътеще** М. 133. — IV. **проходеще** М. 84. — Али од пренијех времена долази по живом говору у основи **ћ**: **тръгъюще** М. 2. тако до краја XVI вијека:

а) основе са а пред *ntja*: у глагола којима основе у садашњем вр. немају наставка: *видѣће* М. 449. — у осталцјех: I. 1. *грѣдѣће* Збор. 256. — I. 5. *кнѣдѣће* М. 176. — I. 6. *внѣће* Збор. 256. *крнѣће* Збор. 276. *знѣће* М. 217. 462. Буд. 88. 90. 140. у глагола овога раздјела у којих основа у садашњем вр. добија д: *вздѣће* М. 239. 493. 499. *пндѣће* М. 34. *прндѣће* М. 34. — III. 1. *иннѣће* М. 448. у глагола који је из другога раздјела ове врсте прелазно и у овај овијем обликом (види и под б): *хотнѣће* М. 448. — V. 1. *прѣвнѣће* М. 211. *прѣвнѣће* М. 37. *вжнѣће* М. 295. *вжнѣће* М. 469. *смишлѣће* М. 473. *позвѣће* М. 249. *знѣће* II. 67. — V. 2. *уз(д)вѣће* Н. Рањ. 13. *вжнѣће* М. 368. *вжнѣће* М. 381. 412. — V. 3. *дѣће* М. 336. 412. II. 115. *прѣдѣће* М. 14. — VI. *блѣће* Н. Рањ. 180. *госпѣће* М. 295. *вдѣће* М. 336. *квѣће* М. 37. *квѣће* Збор. 29. *прнпѣће* М. 448. *скндѣће* М. 249. *трѣће* М. 2.

б) основе са и пред *ntja*: III. 2. *вѣће* М. 445. *видѣће* М. 445. Ст. пис. 1, 54. *жѣће* М. 210. *мнѣће* II. 143. *сндѣће* М. 469. *стѣће* М. 34. 211. *хѣће* М. 248. 445. 507. Буд. 128. *хѣће* М. 446. (види и под а). *цѣће* М. 226. — IV. *кранѣће* II. 115. *гѣће* М. 117. *гѣће* М. 158. *гѣће* М. 231. 248. 249. Н. Рањ. 93. Збор. 396. Стар. 3, 231. *дѣће* М. 381. *дѣће* М. 412. *крѣће* М. 486. *мѣће* II. 39. 94. *прѣте* II. 58. *слѣће* М. 319. 343. *стѣће* М. 498. *стрѣће* М. 249. *ходѣће* М. 46. *ходѣће* Ст. пис. 1, 54.

Сложени је облик постајао кад к оваком номиналном облику приступи номинатив мн. од прономна и, као у адјектива, али се налази само у споменицима у којима претеже црквени језик те је и у основи само ит мјесто љ: I. 3. *живѣће* М. 100. — IV. *гонѣће* Стеф. 28. *мѣће* Стеф. 28. *мыслѣће* Стеф. 28. — V. 1. *троѣће* М. 530. — V. 2. *мѣће* Сав. 8.

Како су друге ријечи мушке с основом на сугласно прешле у овом падежу међу мушке ријечи с основом на ја (види стр. 66), тако је онамо прешао и партицип те је и он своје крајње е у овом падежу замијенио гласом и: то се појављује још XIII вијека и најприје долази у сложеном облику, у ком се и које је дошло на мјесто е сажело са прономином

и у један глас, а пред њим је према црквеном језику шт мјесто *ћ*: *господьствоујући* М. 15. тако и послације у споменицима у којима претеже црквени језик: *идоући* М. 244. и с несажетијем *ни*: *соући* М. 332. у таким споменицима долази тако и у номиналном облику XIV вијека: *соући* М. 60. — По живом говору са *ћ* у основи долази номинални облик у правом свом послу тако промијењен од XIV вијека: *исходећи* М. 87. *сходећи* 87. *изглазећи* 181.¹ *хотећи* М. 210. *гокорски* П. 4. XV вијека: *узюћи* П. 63. *имюћи* М. 326. *видски* М. 315. *сјдски* Пб. 120. *стећи* М. 327. *гокорски* М. 484. *дхлски* М. 476. *молски* П. 46. 59. 61. 142. *доносски* М. 528. *ходећи* М. 327. *враћюћи* М. 327. *црзки* П. 138. *минзюћи* П. 60. у свијем је овим примјерима права множина, а има их тога времена и више у којима један говори о себи у множини изријеком тако да не може бити сумње да стоји множина: *вздзћи* М. 300. 493. *желзюћи* М. 325. *hotiuchi* М. 279. *прзносски* М. 494. *ообрзћюћи* М. 327. *процнзюћи* М. 494. и послације долази тако облик свега времена: I. 1. *ведући* Стар. 3, 321. — I. 3. *дубући* Ст. пис. 5, 313. *скубући* Ст. пис. 1, 102. *живући* Стар. 3, 254. — I. 4. *жегући* Ст. пис. 1, 58. *могући* Вран. жив. 50. *стргући* Банд. 11. *текући* Ст. пис. 1, 247. — I. 6. *бијући* Н. Рањ. 23. *вапијући* Ст. пис. 1, 31. *словући* Ст. пис. 4, 4. *појући* Збор. 1026. Ст. пис. 4, 4. 5, 198. *знајући* Стар. 3, 280. *Каш. 67. пдући* Збор. 76. *будући* Збор. 486. Ст. пис. 5, 224. *Див. 176. Банд. 11.* — I. 7. *мрући* Ст. пис. 2, 416. *трући* Ст. пис. 5, 101. — III. 1. *желијући* Ст. пис. 1, 186. *умјејући* Н. Рањ. 119. *разумјејући* Н. Рањ. 59. — III. 2. *бдећи* Вран. жив. 38. *видећи* Д. Рањ. VI. *Злат. 846. држећи* Злат. 17. *живећи* Ст. пис. 1, 151. 309. *седећи* 28. *стојећи* Збор. 56. Ст. пис. 2, 52. 4, 178. *Град. дјев. 142. хотећи* Ст. пис. 1, 72. Стар. 3, 231. *Брн. 58. Вран. жив. 59. хтећи* Ст. пис. 1, 19. 70. *Каш. 62. од истога глагола и по првом раздјелу*

¹ О ова три примјера могло би се сумњати је ли у њима допста овај падеж, јер долазе међу ријечима којима се казују међе па нема ријечи којој су придјевени, али мислим да је у њима овај падеж за то што у такој прилици долази и *спадључе, обьемлюче, опирающе, слазеце* Г. 13, 370. тој мисли не ће сметати што у такој прилици долази и једнина: *поући, обьшхъ* Г. 13, 371.

ове врсте: хтијући Ст. пис. 4, 107. од глагола овога раздјела ком је основа у садашњем вр. и д добијала, па је и у овај облик прелазило д XVII вијека: мнидући Вран. жив. 62. — IV. изводећи Ст. пис. 3, 66. возећи Хект. 12. говорећи Ст. пис. 1, 44. Н. Рањ. 34. Збор. 316. Стар. 3, 254. 4, 112. изго-нећи Н. Рањ. 23. ловећи Ст. пис. 1, 3. Хект. 34. мислећи Ст. пис. 2, 388. мрмљећи Ст. пис. 5, 64. носећи Ст. пис. 3, 309. подносећи Див. 31. просећи Ст. пис. 1, 9. слишећи Ст. пис. 1, 21. хвалећи Н. Рањ. 216. Збор. 896. Банд. 11. ходећи Ст. пис. 1, 8. 4, 115. Јерк. 25. приходећи Ст. пис. 3, 334. хрлећи Злат. 17. чинећи Ст. пис. 3, 208. Хект. 226. Буд. 88. Брн. 3. Див. 236. чтећи Ст. пис. 5, 350. Орб. 43. штећи Стар. 1, 227. чудећи се Каш. 20. у глагола који инфинитивом припада у пету врсту: спећи Орб. 113. — V. 1. одвраћајући Брн. 9. гле-дајући Збор. 27. карајући Ст. пис. 1, 186. споминајући Брн. 13. сповидајући Ст. пис. 1, 68. чекајући Н. Рањ. 206. Стар. 1, 224. — V. 2. нагињући Ст. пис. 1, 12. јишћући Вран. жив. 20. плачући Ст. пис. 1, 21. 3, 224. — V. 3. зовући Стар. 4, 116. дајући Ст. пис. 1, 58. Банд. 99. подајући Каш. 84. позна-јући Каш. 71. смјејући се Ст. пис. 5, 254. овамо је из првога раздјела ове врсте прелазило: даријући Ст. пис. 1, 3.¹ — VI. вјерујући Збор. 276. оглушујући се Гуч. 11. пљенују-ћи Ст. пис. 3, 20. потврдјујући Вран. жив. 23. тугујући Ст. пис. 3, 35.

Али оба ова номинатива, и онај прави на *е* и овај про-мијењени на *и*, ако се онај први и држао још XVI вијека а овај други остао до данас, опет се ни један ни други од давна није осјећао ни да је номинатив, ни да је у множини, ни да је мушкога рода: за то се баш и могао држати тако дуго један уз други не сметајући један другом, те најпослије од двије ствари истог значења једна пзађе из обичаја; што се ни један ни други није осјећао што је, с тога долазе оба и за друге падеже од XIV вијека:

а) прави ном. мн. на *е* долази: аа) за ном. јед. мушкога рода: XIV вијека: спомензюке (и господињ Блша) М. 193. гредѣе

¹ Испореди даље под б. „целијући“ и споменуто напријед стр. 297 „дарију“.

апсолутни стоји придјевен дативу: обладајуће понцноском. Пилату (Лук. 3, 1) Н. Рањ. 19.

б) промјењени ном. мн. на и долази: аа) за ном. јед. мушкога рода (кад прави ном. мн. мушкога рода долази и за ном. јед., нема сумње да долази и промјењени нити има разлога тражити други облик који би једнако с њим гласно); а тај номинатив мн. долази за ном. јед. мушкога рода још од XIV вијека, најпрвије долази са шт мјесто *ћ*, али у споменику познату само из рђава пријеписа и с тога у овој ствари по све непоуздану: поклањајући се М. 129. поуздано је тога вијека: хотећи М. 202. мислећи М. 210. али у то вријеме као да се је овај облик још колебао кад је замјењивао номинатив јед., јер се налази (и)цјеки М. 178. вѣдѣи М. 211. мјесто нштоући, боудући, а ту ће бити номинативом номинативу јед. нштѣ, боудѣ, који је овај замјењивао, додано његово *ћи*. XV вијека: I. 4. крѣгѣки П. 168. могући П. 99. — I. 6. од глагола коме основа у садашњем вр. добива *д*: вѣдѣићи М. 336. вѣдѣи М. 495. 511. 519. П. 52. 169. Пб. 120. — III. 2. бојеки се М. 409. Пб. 100. кидеки М. 518. — IV. молећи М. 326. П. 148. — V. 1. обећивајући М. 326. — V. 2. кљѣки П. 164. — V. 3. хлюки П. 168. — VI. скѣтѣјуки П. 154. потрѣбѣјући М. 339. и послѣје: у глагола којима основа садашњег вр. нема наставка: једући Ст. пис. 5, 89. Каш. 26. Радн. 17. Андр. пут 169. у других: I. 1. чтући Ст. пис. 1, 3. гредући Зор. 26. Радн. 45. гудући Зор. 15. 476. кредући Мрн. 53. — I. 2. љезући Ст. пис. 2, 334. — I. 3. живући Брн. 24. Вран. жив. 106. Див. 31. Банд. 49. Пос. 6.¹ — I. 4. могући Зор. 30. Злат. предгов. 2. Стар. 4, 114. стригући Зор. 466. рекући Н. Рањ. 876. Ст. пис. 5, 278. тукући Ст. пис. 4, 18. 160. — I. 5. кунући Ст. пис. 5, 38. Буд. 90. дмући Злат. 886. — I. 6. вапијући Ст. пис. 3, 25. кријући Ст. пис. 4, 472. чујући Збор. 1046. Каш. 35. рујући Вран. жив. 65. с промјеном гласа *у* у *ов*: пловући Ст. пис. 3, 4. 129. 284. ровући Ст. пис. 1, 31. смјејући Ст. пис. 5, 254. с промјеном гласа *ѣ* у *ој*: појући Ст. пис. 3, 4. 205. 4, 25. Д. Рањ. VII. од глагола коме основа у садашњем вр. добија *н*: денући Андр. пут 254. од глагола којима се основе

¹ Штампарска ће погрешка бити: жиући Радн. 10,

у садашњем вр. шире добивајући од свагда *д*: будући Ст. пис. 1, 128. Н. Рањ. 23. Злат. 14. ндући Збор. 92. Гунд. суз. III, LXXXVIII. како је у пошљедњега у садашњем вр. долазило и *ђ* мјесто *д*, тако и у овом облику XVII вијека: нђући Радн. 6. 7. 12. Пос. 16. знајући Ст. пис. 5, 126. како је у пошљедњега глагола у садашњем вр. основа добивала *д*, прелазно је тај глас и у овај облик XVII вијека: знадући Вран. жив. 22. 35. 69. 74. Мат. 18. 52. 53. Мрн. 34. Каш. 88. 92. Глав. 62. 63. 72. 77. 81. види и у трећој врсти. — I. 7. мрући Злат. 886. од глагола који је из другог раздјела треће врсте у садашњем вр. прелазно и овамо: врући Брн. 68. — II. сахнући Злат. 886. поникнући Бун. 49. — III. 1. желијући Хект. 356. 39. имјејући Н. Рањ. 1646. имијући Н. Рањ. 164. Буд. 86. Мрн. 39. Глав. 48. умпијући Андр. пут 207. разумијући Вран. жив. 75. Радн. 89. разумјејући Мат. 53. у овај су раздио прелазили овнјем обликом гдјекоји глаголи из других раздјела и врста прем да га имају и према глаголима међу које припадају: тако из другог раздјела ове врсте (види стр. 353) хотијући Збор. 926. Град. дјев. 78. 105. 172. дух. 4. Зор. 28. Стар. 3, 303. 308. Вран. жив. 92. Див. 206. Банд. 9. Мат. 27. Каш. грам. 108. Радн. 25. 34. хтијући Збор. 686. Андр. дев. 41. ктијући Гуч. 66. 123. Радн. 42. ћутијући Град. дјев. 103. из истог раздјела (види и на стр. 360): мапијући Пос. 30. глаголи којима је основа у садашњем вр. примала од других на крају *д*, XVII вијека: знадијући Радн. 15. имадијући Радн. 75. 91. — III. 2. бдећи Н. Рањ. 21. Хект. 26. бјеснећи Ст. пис. 3, 358. бижећи Стар. 3, 301. велећи Гуч. 12. видећи Ст. пис. 2, 385. 5, 119. Д. Рањ. IXб. Вран. жив. 35. горећи Ст. пис. 3, 262. Радн. 66. желећи Ст. пис. 2, 116. 3, 139. 4, 28. Хект. 426. Крн. 12. Јерк. 15. жеднећи Ст. пис. 3, 139. живећи Ст. пис. 2, 100. Хект. 276. Брн. 24. Јерк. 88. Андр. дев. 59. клећећи Ст. пис. 3, 140. лежећи Стар. 3, 273. летећи Збор. 966. мнећи Ст. пис. 2, 140. Вран. жив. 33. од истог глагола има и с доданим *д* на крају основе као у садашњем вр. а по том према глаголима прве врсте првога раздјела, XVII вијека: мнидући Вран. жив. 73. 80. прећи Н. Рањ. 23. пузећи Хект. 4. 336. растећи Град. дух. 68. рестећи Ст. пис. 1, 38. свпрећи Ст. пис. 4, 122. седећи Ст. пис. 1, 46. сједећи Ст. пис. 3, 217,

Д. Рањ. 12. стојећи Ст. пис. 2, 129. 276. 3, 352. 4, 157. 377. Град. дјев. 155. сажето: стећи Ст. пис. 2, 385. Зор. 26. Злат. 866. Стар. 1, 218. Вран. жив. 35. 39. 86. Јерк. 40. 88. хотећи Ст. пис. 1, 3. Н. Рањ. 266. Збор. 5. Ст. пис. 5, 127. Брн. 8. Пос. 186. хтећи Д. Рањ. IX. Хект. 426. Зор. 28. Злат. 46. Јерк. 8. Каш. 44. ктећи Злат. 16. цафтећи Ст. пис. 3, 272. цватећи Зор. 68. цвилећи Ст. пис. 2, 188. 3, 3. 5, 302. процвилећи Бун. 50. цвнећи Орб. 129. Гунд. суз. III, ХС. Андр. пут 283 — IV. вапећи Ст. пис. 5, 40. Злат. 76. 17. приводећи Банд. III. говорећи Ст. пис. 1, 9. Н. Рањ. 56. Збор. 66. Брн. 46. Стар. 3, 303. Гуч. 2. гојећи Ст. пис. 4, 394. грозећи Ст. пис. 3, 91. јидрећи Ст. пис. 1, 158. крстећи Н. Рањ. 15. ловећи Ст. пис. 3, 4. мислећи Н. Рањ. 20. Ст. пис. 4, 442. молећи Ст. пис. 3, 465. Вран. жив. 18. носећи Ст. пис. 3, 91. правећи Злат. 14. славећи Збор. 34. Ст. пис. 2, 121. служећи Ст. пис. 2, 438. сумњећи Н. Рањ. 336. ходећи Ст. пис. 3, 4. мимоходећи Н. Рањ. 37. чинећи Банд. 6. чтећи Град. дјев. 85. Хект. 366. Буд. 80. штећи Банд. 141. Јерк. 14. чудећи се Стар. 1, 220. од глагола који инфинитивом припада у пету врсту: спећи Ст. пис. 4, 3. — V. I. благосливљајући Н. Рањ. 576. благосливајући Вран. жив. 109. благосивљајући Гуч. 131. Банд. 48. разбирајући Гуч. 118. обећајући Д. Рањ. IVб. викајући Збор. 506. 766. 956. одговарајући Банд. 2. гукајући Зор. 686. давајући Андр. дев. 53. одавајући Вран. жив. 47. уздавајући Јерк. 41. даривајући Банд. 194. Каш. 25. дихајући Банд. 191. познавајући Банд. 243. Јерк. 45. имајући Н. Рањ. 164. Зор. 1. Вран. жив. 44. Банд. 227. Каш. 43. јахајући Стар. 3, 258. проклинајући Збор. 746. заклипајући Каш. 52. заклињајући Вран. жив. 12. искушавајући Банд. 170. лелекајући Ст. пис. 5, 186. умирајући Мрн. 13. размишљајући Д. Рањ. VIII. помагајући Орб. 103. Каш. 29. споминајући Зор. 546. наслањивајући Пос. 19. остаљајући Див. 136. уфајући Ст. пис. 1, 329. целивајући Зор. 296. Злат. 36g. Андр. дев. 44. читајући Вран. жив. 47. почијајући Зор. предгов. — V. 2. дрхћући Вран. жив. 47. Банд. 22. Мрн. 34. Јерк. 47. пштући Ст. пис. 2, 435. 3, 139. 4, 160. Радн. 62. јишћући Вран. жив. 71. Јерк. 8. јашући Збор. 16. Каш. 40. заклињући Н. Рањ. 2166.¹ кољући Ст. пис. 1, 48. подла-

¹ У рукопису стоји „заклинући“ може бити само писар. гријешком.

жући Радн. 56. одмећући Гуч. 14. умирући Пос. 36. пишући Ст. пис. 1, 19. Див. 20. плачући Ст. пис. 1, 110. Зор. 29. Брн. 126. Стар. 4, 114. Злат. 906. примљући Банд. 194. простирући Хект. 23. шаљући Радн. 56. храмљући Радн. 19. зачињући Хект. 156. Банд. 180. — V. 3. дајући Ст. пис. 1, 48. Збор. 94. Брн. 64. Вран. жив. 45. Банд. 230. Каш. 22. Радн. 2. про- дајући Буд. 91. Глав. 71. надијући се Ст. пис. 1, 67. позна- јући Злат. 756. Пос. 186. Јерк. 46. Каш. 92. Андр. нач. 19. Радн. 12. сазнајући Зор. 26. кајући Ст. пис. 3, 465. Радн. 62. рвући Ст. пис. 2, 42. овамо је прелазило из првога раздјела ове врсте: целијући Јерк. 71.¹ — VI. обитујући Ст. пис. 1, 5. завршујући Злат. 85. прикажујући Андр. дев. 47. купујући Буд. 91. милујући Стар. 1, 223. радујући се Стар. 3, 226. штуюћи Вран. жив. 15. у овој се врсти налази и одведујући Вран. жив. 90. упутујући Град. дух. 86. — 66) за номинатив јед. женскога рода: прем да и прави номинатив јед. женскога рода исто тако гласи (види даље под 2.), ипак кад прави но- минатив мн. мушкога рода долази и за номинатив јед. жен- скога рода (види напријед стр. 356) и кад промијењени ном. мн. долази и за ном. јед. мушкога и (како ће се одмах ви- дјети) средњег рода, не може бити сумње да исти проми- јењени ном. мн. долази и за ном. јед. женскога рода: ску- бући Злат. 100. живући 186. кунући Ст. пис. 4, 448. вапијући Стар. 4, 113. пијући Ст. пис. 1, 64. пловући Ст. пис. 4, 62. по- јући Ст. пис. 3, 4. словући Ст. пис. 2, 87. будући Вран. жив. 105. мрући Злат. 886. видећи Ст. пис. 5, 119. Вран. жив. 42. горећи Ст. пис. 2, 352. живећи Андр. пут 145. летећи Ст. пис. 2, 19. мњећи Злат. 876. мнијући Ст. пис. 2, 19. сједећи Ст. пис. 5, 276. стојећи Зор. 66. Каш. 94. стећи Ст. пис. 2, 444. Буд. 146. Јер. 24. хотећи Вран. жив. 113. хтећи Ст. пис. 1, 10. 2, 150. 334. 444. Бун. 14. цафтећи Ст. пис. 4, 30. говорећи Банд. 38. гојећи Ст. пис. 3, 88. мислећи Р. Рањ. 67. ронећи Ст. пис. 3, 88. норећи 129. находећи Каш. 89. штећи Каш. 86. имајући Банд. 9. целивајући Н. Рањ. 856. движући Ст. пис. 5, 196. дрћући Зор. 28. плачући Збор. 26. надијући се Зор. 286. позна- јући Каш. 92. остајући Каш. 81. смјејући се Ст. пис. 5, 257.

¹ Испореди напријед на стр. 355 споменуто „даријући.“

ничекујући Андр. дев. 92. — вв) за ном. јед. средњег рода од XVI вијека: цвијеће цтећи Ст. пис. 4, 133. будући усахнуло тило Каш. 70. будући писмо једно Там. 46. — гг) за ном. мн. женскога рода: текући Злат. 966. Андр. нач. 32. пловући Ст. пис. 2, 78. појући Ст. пис. 2, 78. 5, 208. хотијући Збор. 1056. видећи Ст. пис. 3, 330. цвилећи 88. веселећи Стар. 4, 115. хвалећи Вран. жив. 41. дршћући Ст. пис. 4, 222. берући Ст. пис. 5, 208. уздајући Стар. 4, 115. — дд) за ном. мн. средњег рода: видећи Ст. пис. 3, 330. цвилећи 330. пмајући Злат. предгов. 26. 846. — љљ) кад нема номинатива којему би био придјевен: доходећи мамъ на памети М. 326. с проштењем рекући Ст. пис. 5, 101. испореди и напријед на стр. 356. — ее) за акус. јед. мушкога рода и то не само кад је ријеч којој се придијева доиста у акус.: живи плам угледах горећи Ст. пис. 3, 353. од суза живући кладенац пролити Ст. пис. 3, 389. него и кад се акусатив замјењује генитивом: гдје чујаху Исуса будући Н. Рањ. 41. сина чловјечанскога стојећи 23. сина човјечанскога гредући 136. вука гредући 256. видивши сатира у дипли свирећи Ст. пис. 4, 117. зачује Радата делекајући Ст. пис. 5, 186. ако га гледа краљујући Брн. 24. кога види празнујући Брн. 55. види краља до паса у огањ стећи Стар. 4, 116. тада ће видити сина божјега приходећи у облаку Банд. 1.¹ — жж) за акус. јед. женскога рода: ходећи Н. Рањ. 67. нека ју не би састао цвилећи Ст. пис. 5, 121. види звизду гредући Стар. 4, 111. чула сам ју вапијући Вран. жив. 56. — зз) за акус. јед. средњег рода: видећ добро своје тако на криж мрући Ст. пис. 1, 188. — ии) за акус. мн. мушкога рода: видје друге стојећи Н. Рањ. 34. видећи ученике своје трудећи се 406. нађе их спећи 976. нађе их цвилећи Ст. пис. 2, 416. спећи их находи Ст. пис. 5, 129. анђеле у(з)лазећи Брн. 566. најде их бдећи Банд. 17. — јј) за датив јед. мушкога рода: ки би дал жејући капљу воде теби Ст. пис. 1, 188.

Исти овај облик у истој служби долази и без крајњег вокала: пије прилике мислити да би таки облик без вокала

¹ Тако и са шт мјесто љ према црквенијем књигама: слышл вспрл сиплющйи Стар. 4, 74.

био номинатив јед. мушкога рода начињен од основе у којој је сложени наставак, јер се служба за коју би био начињен већ није осјећала да је служба која ниште падеж, и ако би за ту службу био начињен, — ако би био начињен да буде номинални номинатив јед. мушкога рода, не би могао одмах чим је начињен замјењивати и друге падеже и друге родове; с тога облик без вокала на крају не ће бити ништа друго него исти номинатив мн. окрњен онако од прилике како се крњио инфинитив, те окрњен долази онако као цео и за друге облике: таки се облик јавља у почетку XV вијека на мјесту гдје један говори о себи у множини: творећ М. 248. то је једини примјер до свршетка XV вијека, а на свршетку тога вијека и послѣје долази чешће, али опет много рјеђе него цео: а) за номинатив јед. мушкога рода (тај падеж види још и даље под З. б.): I. 1. бљудућ Хект. 48. гредућ Ст. пис. 1, 16. гудућ Зор. 14. — I. 3. скубућ Крн. 226. живућ Злат. 636. Гунд. суз. I, LXVI. — I. 4. бргућ Ст. пис. 1, 278. могућ Ст. пис. 3, 185. 5, 82. Д. Рањ. 32.¹ — I. 6. пролијућ Ст. пис. 1, 75. полијућ Д. Рањ. 716. плијућ Д. Рањ. 586. чујућ Зор. 666. знајућ Ст. пис. 4, 392. од глагола којима основе у садашњем вр. од свагда добивају д: пдућ Д. Рањ. 29. будућ Ст. пис. 1, 189. 5, 81. Д. Рањ. 68. Зор. предгов. Злат. 2. Мат. 12. Радн. 21. — III. 1. желѣјућ Крн. 116. — III. 2. видећ Д. Рањ. 22. Хект. 26. Бун. 31. горећ Д. Рањ. 105. гудећ Зор. 57. држећ Зор. 2. Буд. 109. желећ Хект. 476. кишећ Мрн. 49. лежећ Ст. пис. 1, 9. пузећ Хект. 436. растећ Д. Рањ. 516. сидећ Банд. 98. достојећ Злат. 40. сажето: стећ Д. Рањ. 216. Хект. 7. 41. Злат. 76. 176. 306. такођер сажето: постећ Ст. пис. 1, 18. хотећ Ст. пис. 1, 18. Д. Рањ. VII. Стар. 3, 240. хтећ Ст. пис. 1, 31. Хект. 3. 156. Зор. 156. Злат. 146. Мрн. 46. ктећ Д. Радн. 27. Чубр. 196. од истога глагола и по првом раздјелу ове врсте: хотијућ Ст. пис. 1, 321. цтећ Д. Рањ. 41. штедећ Хект. 466. — IV. бранећ Радн. 39. вапећ Ст. пис. 3, 388. говорећ Банд. 21. Радн. 45. љубећ Хект. 33. мислећ Буд. 109. молећ Злат. 40. доносећ Радн. 24. служећ Злат. 82. судећ Радн. 23. утопећ Бун. 52. тужећ Зор. 26. находећ Буд. 114.

¹ И са *жс* мјесто *г*: жежућ Зор. 126. 226.

чтећ Хект. 2. — V. 1. разбирајућ Гунд. пс. 35. викајућ Злат. 816. владајућ Радн. 48. даривајућ Глав. 12. делајућ Глав. 12. имајућ Злат. 37. Радн. 35. размишљајућ Зор. 286. смишљајућ Ст. пнс. 5, 351. Мрн. 49. надајућ се Злат. 186. питајућ Хект. 326. предајућ Злат. 186. пуштајућ Злат. 17. устезајућ Злат. 176. ишчекивајућ Андр. пут 394. — V. 2. мажућ Хект. 22. плачућ Зор. 26. Мрн. 31. — V. 3. дајућ Буд. 153. — VI. обслужујућ Хект. 286. — б) за ном. јед. женскога рода: јидућ Ст. пнс. 1, 268. крадућ Д. Рањ. 76. могућ Злат. 456. текућ Ст. пнс. 4, 434. Хект. 86. 246. пијућ Ст. пнс. 1, 268. пловућ Крн. 226. идуч Д. Рањ. 1256. будућ Бун. 20. видећ Злат. 89. желећ Јерк. 47. стећ Ст. пнс. 1, 51. молећ Злат. 32. носећ Злат. 996. срдећ Ст. пнс. 1, 111. творећ Д. Рањ. 30. чинећ Ст. пнс. 1, 127. приближајућ Каш. 75. викајућ Злат. 76. згледајућ Злат. 53. дивјајућ Д. Рањ. 916. примајућ Злат. 27. движућ Ст. пнс. 1, 27. ишћућ Ст. пнс. 1, 268. кулчућ Д. Рањ. 22. берућ Злат. 456. трајућ Злат. 5. ткајућ Крн. 36. вјерујућ Злат. 46. — в) за ном. јед. средњега рода: зријућ Ст. пнс. 1, 223. видећ Д. Рањ. 22. пландујућ Д. Рањ. 22. — г) за ном. мн. свакога рода: гредућ Ст. пнс. 1, 29. бијућ Ст. пнс. 1, 20. 4, 422. вијућ Ст. пнс. 1, 117. пијућ Н. Рањ. 180. појућ Хект. 256. чујућ Злат. 176. с уметнутим у основи д XVII вијека: знадућ Банд. 21. жерућ Ст. пнс. 1, 294. стерућ Ст. пнс. 1, 38. 294. видећ Злат. 806. држећ Ст. пнс. 1, 13. Хект. 12. живећ Ст. пнс. 2, 444. лежећ Ст. пнс. 1, 112. с уметнутим у основи д XVII вијека: млидућ Радој. 19. бесједећ Злат 87. бранећ Злат. 866. возећ Хект. 3. говорећ Ст. пнс. 5, 125. Радн. 65. грдећ Радн. 17. жалећ Ст. пнс. 1, 66. словећ Ст. пнс. 1, 162. сусритећ Збор. 616. ходећ Д. Рањ. Vб. привртајућ Ст. пнс. 1, 195. гледајућ Ст. пнс. 4, 365. нукајућ Збор. 106. зачињајућ Крн. 126. размашућ Ст. пнс. 1, 14. дајућ Јерк. 25. постајућ Хект. 116. под-викујућ Хект. 226. путујућ Ст. пнс. 4, 264. Д. Рањ. VII.

2. Номинални номинатив јед. женскога рода разликовао се од обичнога само тиме што је на крају мјесто а имао и, као и нека имена женскога рода с основом на ја (види стр. 9), а тако долази само у споменицима у којима претеже црквени језик, те му је пшт мјесто ћ у основи:

оставајући М. 14. сојушти М. 65. У живом се говору тај облик замјењивао како је речено напријед под I. II. 1. Види и ниже под 3. — Сложени је облик постајао као у адјектива: к реченом номиналном облику приступао је ном. јед. женскога рода од прономина м: сѣштнѣ, али не долази изван споменика у којима претеже црквени језик.

3. Сви остали надежи осим већ поменутијех (номинатива јед. мушкога, средњега и женскога рода и номинатива мн. мушкога рода), како је речено, постајали су од основа у којима је сложени наставак са свијем онако као у имена с основом на ја:

а) Долазе са шт у основи мјесто ѣ у споменицима у којима претеже црквени језик, а тако са шт долазе кад кад и у другима до свршетка XV вијека, али јамачно и у њима према црквенијем књигама или према књигама старијим у којима се више држао црквени језик (испоређи даље под в.): Генитив једнине мушкога и средњега рода номинални: господствоујуща М. 27. кесногоуца М. 39. махаюшта Стар. 4, 74. сыца (гријешком мјесто соушта) П. 99. сложени: находещаго М. 4. животворещаго М. 10. 299. кладѣцаго Пб. 90. П. 145. изједначен с прономиналним (види стр. 160): соуцѣга М. 116. кладѣца Пб. 63. 90. животворещѣга М. 320. — Датив једнине мушкога и средњега рода номинални: дрѣжѣшѣ М. 161. кеселецѣ М. 161. сложени (види стр. 164): вѣдоущоумоу М. 90. 91. поспѣющеумоу Шаф. рат. 1873. 100. лежѣщоумоу Стеф. 22. глаголющоумоу Шаф. рат. 1873. 100. зѣкоущоумоу Стеф. 18. са о мјесто оу (види стр. 164) кладѣшомѣ Пб. 82. живоуштомоу Стар. 4, 74. прѣдрѣжѣшомоу М. 48. испѣняющеомоу Шаф. рат. 1873. 100. глаголющомоу 100. изједначен с прономиналним (види стр. 164): сѣдоушѣмоу Стеф. 17. кладѣшѣмѣ Пб. 42. — Аккусатив јед. мушкога рода номинални: глаголющѣ М. 3. лежѣщѣ Сав. 11. соуцѣ Стеф. 24. сложени: боудоущнѣ М. 27. придоущнѣ М. 114. сѣшнѣ П. 68. женскога рода: имѣшѣ М. 233. — Локатив јед. мушкога и средњега рода номинални: кляуци се М. 5. сложени (види стр. 182-3): боудоущнѣ М. 216. 278. животворѣщнѣ М. 273. изједначен с прономиналним (види стр. 183): вѣдоушѣмѣ М. 10. 223. 263. 333. 569. придоушѣмѣ М. 109. приходѣшѣмѣ М. 188. животворѣшѣмѣ М. 290. 295. 324. 331. 401.

413. са о мјесто е (јамачно гријешком према дативу): боу-доуштомъ Стар. 4, 139. — Генитив множ. за сва три рода сложени: владѹщихъ М. 68. 192. цвѣтешихъ Сав. 10. бороушихъ Стеф. 7. зфлюшихъ М. 427. — Датив множ. номинални мушкога рода: покланѹщемъ се Стеф. 29. сложени (види стр. 198): гредѹшћимъ Стар. 4, 233. зѣрешихъ М. 88. слоужещимъ М. 11. господьствоѹщимъ М. 15. жлоѹчимъ М. 88. — Номинатив и акусатив двојине мушкога рода номинални: носещи Сав. 13. просещи М. 166. припадаѹщи 166.

б) По живом говору са ѣ у основи долазе врло ријетко: XIII вијека само у једном споменуку, а у њему само три падежа сва три од исте основе: дат. јед. мушк. номинални: боудоукоу М. 20. дат. јед. жен. номинални: боудоуки М. 20. акус. јед. мушк. сложени: боудоуки М. 20. XIV вијека немам ни једнога примјера. XV вијека долази један пут ном. мн. женск. номинални: плѣхѹѹѣ М. 327. један пут дат. мн. сложени: доходѹчимъ М. 327. три пута инстр. мн. сложени, али од исте основе, која се је још и помјерила прешавши између основа садашњег времена на и међу оне на а: писѹћимъ М. 404. 509. писѹћимъ 510. три пута докатив мн. али само од једне основе: вѣдѹкѹхъ М. 299. 348. вѣдѹкѹхъ М. 414. један пут ном. дв. мушк.: слѹжеща М. 462. — Што свега тога времена тако — за чудо — мало примјера има, ако би се и мислило да су сви узети из живог говора, опет ће бити свједочанство да је већ у то вријеме у партиципу једва више живота било него данас. — На свршетку XV вијека и послѣ до свршетка XVII чешћи су примјери и за неке између поменутијех падежа и за друге: у писаца је било мисли за које треба партицип, јер су им долазиле из странијех књига, али у језику није било облика за њих, те су их писци из нова градили у основи према сачуваном номинативу мн. а у осталом према другим ријечима; а тако су из нова градили од основа у којима је сложени наставак — дакле од основа на ја — и оне напријед споменуте падеже који су се још чували у језику али се нијесу осјећали да су падежи, као номинатив јед. сва три рода. На тај начин од свршетка XV вијека долази: нов номинатив јед. мушкога рода и једнак с њим акусатив: смрдећ кин Ст. пис. 1, 107.

краљ грабећ Ст. пис. 4, 392. сложени, који замјењује и во-
катив: дух живући Ст. пис. 3, 130. 4, 82. од суза живући кла-
денац пролити Ст. пис. 3, 389. боже живући 442. свемогући
Вран. жив. 41. тамјан горећи Банд. 228. — Номинат. аку-
сатив и вокат. јед. средњег рода: свако живуће Ст.
пис. 3, 357. живуће све Ст. пис. 4, 212. пловуће Град. дјев.
54. смрдеће тијело Гуч. 11. — Номинат. јед. женскога
рода: смрдећа ствар Збор. 236. спећа Вран. жив. 35. ле-
жећа 62. сложени, којим се замјењује вокатив: около стојећа
браћо Банд. 112. — Генитив. јед. мушкога и сред-
њег рода номинални: пмијућа Буд. 152. умијућа Стар. 3, 240.
чинећа Буд. 85. говорећа Банд. 13. сложени, који долази и
мјесто номиналнога: лизућега Банд. 116. упијућега Н. Рањ. 196.
23. вапијућега (и говорећа) Банд. 13. идучега Н. Рањ. 226.
говорећега 23. невољећега 17. умирајућега (змиерливећега) Див.
27. — Генитив јед. женскога рода, који је номинални
и сложени једнак: живуће Андр. дев. 163. сијевајуће Банд.
226. — Датив јед. мушкога и средњег рода сложени:
живућему Вран. жив. 14. сједећему (узли на главу његову
сједећему, *super caput ipsius recumbentis*) Н. Рањ. 89. ходечему
Банд. 294. — Датив јед. женскога рода номинални: те-
кући (к једној врући раскошни, потоком текући) Зор 106.
летећи Ст. пис. 3, 429. сложени: живућој Ст. пис. 3, 287. стећој
Буд. 37. — Акусат. јед. женскога рода: носећу (траву но-
сећу сјеме) Н. Рањ. 1136. чинећу 1136. говорећу Вран. жив. 39.
— Иструментал јед. женскога рода: птећом Збор. 49.
— Локатив јед. мушкога и средњег рода: говоре-
ћем Банд. 14. замјењен дативом: у трпећему Андр. дев.
154. — Номинатив мн. мушкога рода сложени: траци
врући од сунца Ст. пис. 2, 405. — Номинатив мн. жен-
скога рода: пловуће Ст. пис. 3, 313. — Генитив мн.: жи-
вућијех Андр. дев. 92. упијућијех Н. Рањ. 53. саснућих Банд.
36. уфајућих Ст. пис. 1, 27. продавајућих Банд. 168. почи-
њућих Банд. 210. — Датив мн.: сједећијем Н. Рањ. 706.
193. стојећијем 986. блудећим Брн. 24. просећим Зор. 296.
чекајућијем Див. 76. кажућим Д. Рањ. 676. продајућим Банд.
253. празнујућим Брн. 24. наслидујућим Банд. 31. замјењен
инструменталом: љубећими Див. 8. — Акусатив мн. му-

шкога женскога рода: саснуће Банд. 29. нађе их спеше Н. Рањ. 97б. имајуће Н. Рањ. 24. продавајуће Банд. 61. видје друге стојећи на двору празнујуће Н. Рањ. 34.¹ — Инструментал мн.: сврбећими Н. Рањ. 26б. Банд. 17. плачућими Див. 31. наслидујућими Банд. 150. изједначен с дативом: стећим Н. Рањ. 173б. — Локатив мн.: минућих Град. дјев. 41. — Види још даље под в.

в) Гинући овај партицип није само надеже губио, како се напријед видјело, него су му се и основе помијерале, и то од друге половине XV вијека,² прем да су се сачувале и непомјерене, а помијерале су се на различне начине:

аа) основе које пред *птја* имају а изједначивале су се с онима које пред *птја* имају и: I. 5. дмећи Ст. пис. 1, 55. 4, 17. кунећи Ст. пис. 2, 518. — I. 6. од основе којој се *а* шири у *ој*: појећи Ст. пис. 5, 226. 349. Брн. 52. појећ Ст. пис. 1, 195. 252. од основе која је од других глагола примала д: знадећи Буд. 55. Мрн. 155. — I. 7. мрећи Ст. пис. 2, 394. 5, 186. Стар. 1, 234. Орб. 61. Јерк. 51. 96. — II. гинеће весеље Вран. жив. 49. — III. 1. разумећим (дат. мн.) Зор. 67. — V. 2. вичећи Ст. пис. 4, 137. иштећи Бун. 50. кољећи Мрн. 54. разлажећи Зор. 16. миршећи Ст. пис. 2, 361. — V. 3. зовећи Орб. 269. Андр. дев. 58. пут 437. рвећи се Буд. 100.

бб) основе које пред *птја* имају и изједначивале су се с онима које пред *птја* имају а: III. 2. хотећи Пб. 120. Ст. пис. 1, 62. хотућ Ст. пис. 1, 21. видући Ст. пис. 1, 31. горући Н. Рањ. 44б. Збор. 53б. Ст. пис. 2, 94. 3, 353. Вран. рјеч. 84. Злат. 18. Гунд. суз. II, LI. горућ Ст. пис. 2, 445. 344. Мик. 115. горуће (на молитви горуће сташе. ном. јед.) Град. дјев. 157. горућега Н. Рањ. 122. Брн. 41. Банд. 125. горућу (акус. јед. жен.) Ст. пис. 4, 114. горућијем (инстр. јед. муш.) Ст. пис. 2, 445. 3, 277. горућом (инстр. јед. жен.) Гуч. 14. Каш. 86. Радн. 56. горућу (локат. јед.) Зор. 18. горућему (за локат. јед.) Збор. 89. горућој (локат. јед. жен.) Андр. дев. 176. горући (плами) Ст. пис. 2, 44б. (свитњаци) Брн. 19б. горуће (акус.

¹ У примјерима Н. Рањине може бити и да није акусатив него мјесто њега номинатив на *е*; види напријед стр. 35б.

² Има и XIV вијека *последзцомъ* М. 229. али лако може бити да је само писарском гријешком иза првога *ѡ* изостављено *ю*.

мн. жен.) Град. дух. 37. (муш.) Каш. 66. горући (инстр. мн.) Ст. пис. 1, 186. горућими (инстр. мн.) Стар. 4, 114. горућијем (за инстр. мн.) Град. дјев. 177. Андр. пут 42. уздржући Каш. 105. уздржу Ст. пис. 1, 130. јиздући (ном. мн.) Ст. пис. 1, 12. кичући Вран. жив. 89. Мрн. 53. летућа (ном. мн. сред.) Брн. 53. сидући Ст. пис. 1, 11. стојући 31. стојуће Д. Рањ. 86. хитућ Ст. пис. 1, 16. 223. — IV. јидрући Ст. пис. 1, 31. слазући 57. мрмљући 29. мрмљући Брн. 52б. слишући Ст. пис. 1, 21. тишући 21. тртјући 31. носуће (акус. мн.) Н. Рањ. 114б. животворућега Банд. 133. плазућије (ген. мн.) Радн. 64.

вв) основе које пред птја имају и изједначивале су се с онима које у садашњем вр. имају наставак ја: III. 1. жељућ Зор. 49. — III. 2. мјући¹ Ст. пис. 1, 36. — IV. ~~о~~млюкљуће М. 444. мишљућим Брн. 57.

гг) основе које пред птја имају и изједначујући се с онима које у садашњем вр. имају наставак ја узимале су од њих само ј које се с предњим гласом слагало по својим законима: III. 2. живљећи Н. Рањ. 151. Орб. 120. 300. трпљећу (акус. јед. жен.) Мик. грам. 34. желећ Радн. 44. — IV. протнклеће Пб. 119.² слављећи Н. Рањ. 217. стављеће Н. Рањ. 174. љубљећи Град. дјев. 50. 53. дух. 78. 86. Брн. 16. 65б. љубљећим Н. Рањ. 204. љубљећега Орб. 70. и без л, које се и у другим таким приликама могло избацити: љубјећи Н. Рањ. 30б.

дд) основе су пред птја и гласом а, који пред њим имају, губиле друге наставке: тако у глагола V врсте другога раздјела: затварућ Ст. пис. 1, 49. размншљући Зор. 75. бјегуће (вријеме) Ст. пис. 2, 493. бјегућијем (инстр. јед.) Ст. пис. 4, 443. бјегућим 443. бјегућу Злат. 39. бигућих Мрн. 54. у глагола VI врсте: вјекуће Ст. пис. 3, 123.

ђе) основе какве су у глагола шесте врсте у инфинитиву прелазиле су цијеле међу основе глагола првога раздјела пете врсте: силовајућ Зор. 16. куповајући Банд. 168. приноћевајући 222.

¹ Ако не би требало читати: мнијући.

² Овамо би могло њи и дмекс М. 469. али може бити да је е стоји само писарском грцијешком мјесто е, као што стоји у истом споменику и босанскје, киднвншје.

(име) у основи се мјесто *ћ* узимало из црквенијех књига *ит*; то мислим да се догодило овако: кад се на свршетку XV и у почетку XVI вијека почеше повраћати падежи, онда се и сам номинални номинатив сачувани како је напријед показано тако слабо осјећаше шта је да не могаше бити довољан углед за остале падеже него се мишљаше да је *ит* у облицима који бијаху познати из црквенијех књига или из књига писанијех више црквенијем језиком нешто друго него његово *ћ*, те се и они узимаху за углед; а томе ће бити потврда што се номинални номинатив јед. мушкога рода не наводи са *ит*, него само други падежи и сложени номинатив јед., којих у живом говору већ није било; основа је или остајала помјерена само тијем начином или се и више помијерала: основа помјерена само пошљедњим начином: *језушта* (ном. мн. сред.) Н. Рањ. 114. *живушти* Н. Рањ. 1416. *живуште* (ном. јед. сред.) Збор. 65. *текуште* (ген. јед. жен.) Ст. пис. 3, 330. 4, 82. *звирљуште* (акус. јед. жен.) Збор. 33. — основа још више помјерена, и то *а*) још онако како је споменуто напријед под бб.: *горушта* (ном. јед. жен.) Ст. пис. 2, 343. 3, 465. Гуч. 183. (вок. јед.) Ст. пис. 2, 324. *горуште* (ном. јед. сред.) Ст. пис. 3, 357. 4, 258. (ген. јед. жен.) Ст. пис. 2, 111. Гуч. 155. *горушти* (акус. јед. мушк.) Ст. пис. 3, 357. *горуштега* Збор. 1266. Јерк. 96. *горушту* (акус. јед. жен.) Кап. 72. *горуштом* (инстр. јед. жен.) Ст. пис. 4, 243. *горушћем* (лок. јед. мушк.) Ст. пис. 1, 281. *горуштијех* (ген. мн.) Ст. пис. 5, 36. *горуште* (акус. мн. мушк.) Кап. 42. *летушта* (ном. мн. сред.) Н. Рањ. 114. (ном. јед. жен.) Ст. пис. 2, 19. 3, 142. *летуште* (акус. јед. сред.) Ст. пис. 3, 356. Град. дјев. 54. (ном. акус. мн. жен.) Ст. пис. 3, 354. 4, 318. *дјев. 20. свјетлушта* (ном. јед. жен.) Ст. пис. 3, 353. 4, 308. *свјетлуште* (ном. вок. јед. сред.) Ст. пис. 4, 204. 318. (ном. мн. жен.) Ст. пис. 3, 314. 5, 314. *свјетлуштем* Ст. пис. 3, 317. — б) још онако како је споменуто напријед под дд.: у глагола друге врсте: *гркуште* (ген. јед. жен.) Ст. пис. 3, 122. у глагола пете врсте: *бјегуште* (акус. мн. жен.) Ст. пис. 5, 93. у глагола шесте врсте: *вјекушти* (ном. акус. јед. мушк.) Ст. пис. 3, 58. 4, 245. *вјекуште* (акус. јед. сред.) Ст. пис. 3, 143. (ген. јед. жен.) Ст. пис. 4, 4. 204. *вјекуштем* Ст. пис. 3, 317. — Иза *ит* у ном. акус. јед. средњег рода

долази и *о* мјесто *е* изван слика, а то опет показује како се слабо осјећало да је *шт* исто што и *ћ*: вјекушто Ст. пис. 3, 143. 144. 145.¹

ПАРТИЦИП САДАШЊЕГА ВРЕМЕНА

ПАСИВНИ.

Постаје од основа садашњег времена наставком та, од којег остаје т у словенским језицима, а крајње се а слаже с падежним наставцима као у имена којима се основа свршује на чисто а. Основе које у садашњем вр. немају наставка, добивају у овом облику наставак а, који у словенским језицима гласи о. Изван споменика у којима претеже црквени језик врло је риједак, и гдје се наводи само је остатак из старијих књига у којима се више држао црквени језик: XIV и XV вијека од основе која у садашњем вр. нема наставка: вѣдомо II. 25. виѣдомо II. 66. 156. Што има XVI вијека: негасимаго Збор. 162. мислима Буд. 43. непаситиме 43. узето је из црквених књига.

ПАРТИЦИП ПРОШЛОГА ВРЕМЕНА

АКТИВНИ ПРВИ.

Основа му је онака каква је инфинитиву; у глагола друге врсте могло се основи крајње иѣ и одбацити, ако би се тада свршивала на сугласно.

Наставак је двојак: аиѣ и ваиѣ; први долази до основа које се свршују на сугласно, а други до основа које се свршују на самогласно; али између основа на самогласно оне у глагола четврте врсте примају и један и други наставак, и кад примају први, онда им се крајње и мијења на ј, које се с предњим сугласним слаже по својим законима; у српском се језику од скора наставак аиѣ иза сугласнијех замијенно наставком ваиѣ. И једнијем и другим наставком постаје основа овому партиципу само за номинатив једнине мушкога и средњег рода, а за све друге падеже добија још наставка ја (као у партиципа садашњег вр.), те оба

¹ Што и данас има нѣмушти (Вук. рјеч.) ни то није другачије дошло у народни језик (онолико колико је дошло).

наставка тако сложена гласе ausja и vansja. У сложеном се наставку глас ј с предњим s у словенским језицима саставља у ш; а у сложеном и у несложеном отпада п,¹ а а пред њим слаби у ѣ, које кад се основе у глагола четврте врсте састављају с наставком без ѣ прелазни предњег гласа ради у ѣ, а у српском језику отпада и ѣ и ѣ.

I. Прости наставци. Од основа које имају прости наставак, како је речено, постаје само номинатив јед. мушкога и средњег рода и то као у имена у којих је основа на сугласно, јер се и ове основе свршују на сугласно s: у мушком роду отпада наставак падежни, а у средњем га роду и нема, као што га нема ни у имена средњег рода с основом на сугласно; тада и крајње s од основе не имајући за собом самогласнога отпада; што остаје показано је напријед, и по томе у оба рода номинатив јед. једнако гласи, као што једнако гласи и у партиципа садашњег времена.

A. наставак ans:

а) иза сугласнога: I. 1. проуѣтъ Стар. 4, 75. довед Стар. 3, 275. изјид Ст. пис. 1, 77. идѣ Стеф. 14. Стар. 3, 228. Ст. пис. 1, 49. усед Стар. 3, 321. од основе којом се замјењује у овом облику глагол ићи: шад Ст. пис. 1, 19. дошад М. 394. П. 83.² 112. Ст. пис. 1, 21. Н. Рањ. 316. Ст. пис. 5, 201. Хект 66. Зор. 286. Злат. 296. Чубр. 86. Крн. 236. ишад (egressus) Н. Рањ. 1676. изашад Ст. пис. 4, 174. Злат. 876. Вран. жив. 37. нашад Н. Рањ. 406. Ст. пис. 2, 438. 3, 164. 4, 135. Д. Рањ. 216. изъишад П. 134. обишад М. 260. Пб. 19. ошад Злат. 96. обишад Г. 13, 371. обашад Ст. пис. 4, 9. одашад Н. Рањ. 61. пошад Н. Рањ. 976. Збор. 306. Хект. 46. Буд. 68. пришад Ст. пис. 3, 379. 4, 96. 151. Злат. 186. прошад Ст. пис. 4, 116. 5, 214. Зор. предгов. сашад Д. Рањ. 81. Вран. жив. 23. у сложеном с приједлогом на сугласно долази и од XVI вијека: изишад Н. Рањ. 59. узишад 2036. обишад Ст. пис. 2, 411. — I. 2. понесъ М. 162. изънесъ П. 139. улиз Стар. 3, 250. — I. 4. одъврѣгъ М. 457. рѣждегъ М. 134. помог Ст. пис. 1, 52. рек Стар. 3, 233. потек Н. Рањ. 996. утек Стар. 3, 301. с ра-

¹ Кад не би отпадало п, било би од њега и предњег а исто што је у партиципу садашњег времена.

² На том је мјесту средњег рода: дошадъ оно дрѣко.

ширеним коријеном као што се и у инфинитиву ширио: *изклаъ* Стеф. 15. — I. 5. *кльнъ* М. 1. *напан* Ст. пис. 1, 62. Зор. 416.¹ *поуънъ* Г. 13, 370. *почан* Ст. пис. 1, 47. 2, 385. 5, 146. Збор. 173. *Хект.* 276. 396.² *взъмъ* М. 53. *вземъ* М. 146. *взмъ* М. 462. Н. Рањ. 476. 102. 111. Збор. 256. Ст. пис. 5, 122. Д. Рањ. 556. *вазам* Ст. пис. 1, 20. 3, 119. *Хект.* 10. 32. Зор. 176. *изамъ* М. 508. Пб. 125. Ст. пис. 5, 37. *изнам* *Хект.* 25. *объемъ* Сав. 12. *обујам* Зор. 756. *однам* Ст. пис. 1, 84. 94. *поимъ* Збор. 26. *примъ* Стеф. 20. М. 137. *примъ* М. 317. *примъ* М. 427. Ст. пис. 1, 196. Д. Рањ. 286. *Радој.* 24. *снам* Стар. 3, 302. *дам* Ст. пис. 1, 94. *надам* 113. — I. 7. глас *p* узимао се за сугласно: *стар* (*conterere*) Ст. пис. 2, 482. *простръ* (*expan-dere*) Стеф. 18. *простръ* Стеф. 27. *простар* Ст. пис. 1, 35. — II. у глагола те врсте да би био партицип с овијем наставком, одбацивало се основи крајње *ну*, ако би се тада свршивала на сугласно: *двиг* Стар. 3, 282. *досег* Крн. 23. *истег* 6. *потег* 6. *протег* 23. *истрг* Стар. 3, 237. *замах* Ст. пис. 1, 254.

Према оваком партиципу од основа које се свршују на сугласно налази се на свршетку XV вијека у једнога књижевника начињен и од основа које се у инфинитиву свршују на самогласно: од глагола треће врсте другог раздјела: *потри* Ст. пис. 1, 16. од глагола четврте врсте: *свад* се Ст. пис. 1, 49. *поуџт* 17. од глагола пете врсте: *процвит* Ст. пис. 1, 233. у истога књижевника има тако и од глагола *стати*, *ити*, са сугласнима, која добијају основе у садашњем вр.: *устан* Ст. пис. 1, 231. *унид* 50.

б) иза самогласнога у глагола четврте врсте промијењенога на *ј*: налази се само у споменицима писаним више црквеним језиком: *обрацъ* Стеф. 24. *късклонъ* 18. *прѣклон* Стар. 4, 233. *коуѣъ* М. 10. *приложъ* Стеф. 23. *поуѣъ* 13. *оуѣъ* 30. *прѣстоуѣъ* 9. *створъ* 9. *сърхъ* Сав. 2.

Б. наставак *уаѣс*:

а) иза самогласнога: I. 5. основа се глаголска истина свршује на сугласно, те је био од ње партицип како је поменуто под А., али јој се крајње сугласно може саставити с предњим гласом у самогласно као у аористу, те долази и

¹ С промјеном крајњег *н* на *м*: *напам* Зор. 206.

² С промјеном крајњег *н* на *м*: *поуамъ* П. 101. Ст. пис. 1, 16.

с овијем наставком (од XIV вијека, види II. 1. Б.): пожав Ст. пис. 1, 84.¹ — I. 6. даж М. 41. Ст. пис. 1, 48. Хект. 41. уздав Ст. пис. 4, 454. знав Ст. пис. 4, 445. став Ст. пис. 4, 440. постав Хект. 156. пристав Ст. пис. 5, 339. установ Н. Рањ. 169. узбив Ст. пис. 2, 466. попив Ст. пис. 1, 196. узв М. 405. истрив Стар. 4, 143. — I. 7. глас се р истина узимао за сугласно, како је показано под А., али се узимао и за самогласно од свршетка XV вијека (види и даље стр. 375. и под II): затрв Стар. 3, 252. протрв Крн. 15. и у глагола којима се у инфинитиву р шири: подрв Сар. 3, 264. Карн. 176. раздрв 196. прострв Ст. пис. 1, 170. али се узимало и раширено р у рѣ као у инфинитиву: прострив Зор. (види још под II). — II. вриснув Стар. 3, 278. вздахнув Збор. 316. двигнув Ст. пис. 5, 128. Злат. 88. подвигнув Ст. пис. 4, 118. Зор. 30. дигнув Ст. пис. 5, 129. поклекнув Зор. 67. лискатнув Ст. пис. 2, 440. стиснув Ст. пис. 1, 188. целунув Ст. пис. 5, 216. — III. 2. видж П. 12. видж М. 159. 202. видјев Н. Рањ. 1036. Збор. 26. види М. 305. Н. Рањ. 816. Ст. пис. 2, 124. 4, 395. Банд. 15. гудив Зор. 476. погудив 126. попогудив 16. позрив Ст. пис. 2, 13. позрјев 458. цкнив 260. — IV. обратив Н. Рањ. 24. Стар. 4, 115. згрјешив Злат. 102. заграив Зор. 296. снѣдинив М. 457. оѣдинив М. 457. принив М. 405. Збор. 406. скупив Н. Рањ. 366. оѣложив Пб. 90. замислив Зор. 26. смислив М. 238. Зор. 1. допзстив М. 445. родив Ст. пис. 3, 435. сритив Зор. 40. оставив Н. Рањ. 1956. страив Ст. пис. 4, 392. приступив Н. Рањ. 57. осудив Ст. пис. 4, 486. присудив Ст. пис. 5, 220. удрив Стар. 3, 245. проѣниив М. 546. оцкврив Ст. пис. 4, 484. ѣуниив Збор. 38. оѣуниив М. 457. прочтив Стар. 3, 237. 250. Зор. 72. — V. 1. скекав М. 242. гледав Ст. пис. 5, 88. Д. Рањ. IXб. крсмав Ст. пис. 4, 471. послушав Збор. 35. проутав М. 166. Ст. пис. 1, 132. Стар. 3, 245. 319. — V. 2. указав Ст. пис. 4 396. сказав Хект. 286. — V. 3. разсѣрав П. 143. — VI. сѣтовак М. 242.²

¹ Тако би могло бити и пријав Ст. пис. 2, 163. Злат. 16. али се у тијех писаца узимао тај глагол у пету врсту, како је споменуто код садашњег вр.

² Писарске ће погрјешке бити: помилуѣкав М. 110. целовѣ (м. целовав) М. 14.

б) иза сугласнога долази овај наставак као данас пстом од XVI вијека, а међу два сугласна на крају умеће се а: могав Гуч. 47. види и под II. б. 66.

Једном такођер XVI вијека долази с овцијем наставком и основа јед, којој је пред њим одбачено д према садашњем вр.: изив Ст. пис. 5, 90. Види и под II. 1. Б.

Сложени облик за мушки род постаје као у адјектива, али долази само у споменицима у којима се држао првобитни језик: тако у партиципа који иде напријед под А. а.: приведи М. 277. реки М. 9. под Б. а.: I. 5. синеки Стар. 4, 138. IV. поустини М. 15. створени М. 25. V. 3. избрани М. 316. У онијех који постају како је речено под А. б., долази у сложеном облику на крају ни, које се могло и промијенити разједначавањем на ени: свршени М. 77. Али од XIV вијека долази у овом облику основа из других падежа, у којој су наставци сложени (види и код партиципа сад. вр.): бивши М. 231. 390. 393. 396. II. 177. поуки II. 7. 12. 63. М. 496. 497. — У средњем се роду сложени овај облик замјењивао акусативом као у активнога партиципа садашњег вр. (види напријед стр. 350).

Али овај партицип, кад постаје како је речено под А., ако се од гдјекојега глагола и налази у номиналном номинативу јед. још XVII вијека, а кад постаје како је речено под Б., ако се и одржао у томе падежу до данас, опет се и у њега, као и у активнога партиципа садашњег времена, тај падеж још на свршетку XIV вијека престао осјећати што је, те долази и за номинатив мн. свакога рода и за номинатив јед. женскога рода, и кад нема номинатива коме би био придјевен:

а) за ном. мн. кога му драго рода на крају XIV вијека: с наставком анс: дошади II. 14. — с наставком уапс: узи II. 17. види М. 239. звиди (вѣдѣти) II. 21. сисли М. 238. плати II. 5. зхати II. 13. — XV вијека: с наставком анс: I. 1. дошади II. 45. 75. 76. 110. 123. 151. М. 484. обѣнади II. 41. 152. 160. пошади II. 58. пришади II. 97. Пб. 69. — I. 5. ззи II. 121. — с наставком уапс: I. 6. узи II. 52. 74. 117. — II. присегиз II. 105. — III. 1. разуми II. 160. — III. 2. убомѣ се II. 38. види II. 66. 91. 118. звиди (вѣдѣти) II. 43. —

IV. смислихъ М. 258. 308. 315. 319. П. 103. размислихъ М. 308. смотрехъ М. 258. 319. платихъ М. 410. приимихъ П. 64. 77. 110. 116. 132. 145. зумиохъ П. 84. зумиохъ се П. 38. — V. 3. разсѣбавъ П. 74. 81. призвахъ П. 170. — тако и послѣје: с наставком апс: I. 1. пад Ст. пис. 1, 10. дошад Ст. пис. 5, 130. 237. Хект. 36. 5. 76. изашад Ст. пис. 3, 132. 4, 333. Мрн. 66. нашад Н. Раѣ. 296. Ст. пис. 2, 435. Хект. 19. Вран. жив. 78. пошад Н. Раѣ. 166. Злат. 87. (оне) Вран. жив. 95. пришад Ст. пис. 4, 49. 166. 5, 331. Буд. 152. прошад Ст. пис. 5, 315. сашад Ст. пис. 1, 26. — I. 5. вазам Ст. пис. 1, 197. појам Стар. 1, 223. напан Ст. пис. 1, 279. почан Ст. пис. 1, 85. почам 258. — с наставком уапс: I. 6. дав Ст. пис. 1, 51. став 17. постав Хект. 116. пристав Ст. пис. 5, 112. Д. Раѣ. 13. устав Хект. 8. 11. подбив Ст. пис. 5, 164. разбив Мрн. 42. бив (ѣм) Злат. 18. свив Крн. 19. — I. 7. стрв Стар. 3, 241. (види напријед под Б. а.) — II. двигнув Ст. пис. 5, 217. — II. 2. видив Ст. пис. 1, 6. 243. Д. Раѣ. 82. — IV. загазив Крн. 19. дилив Ст. пис. 1, 70. удијелив Ст. пис. 5, 161. удрив Мрн. 61. справив Хект. 24. примив Ст. пис. 5, 169. пустихъ Хект. 26. спустихъ 36. уресиив Ст. пис. 2, 352. поставив Злат. 18. приступив Ст. пис. 5, 217. учинив Злат. 3. — V. 1. вечерахъ Хект. 23. 31. уфав Ст. пис. 4, 3. — V. 2. свезав Ст. пис. 2, 403. пухав Ст. пис. 4, 434.

б) за ном. јед. женскога рода: у првој половини XV вијека: зинсавъ М. 387. пославъ М. 387. и послѣје: с наставком апс: I. 1. пад Ст. пис. 1, 29. дошад Ст. пис. 1, 45. 5, 205. 235. 270. Хект. 206. Злат. 886. Вран. жив. 54. изашад Ст. пис. 4, 185. Злат. 8. нашад Ст. пис. 2, 95. 5, 69. 173. 204. Вран. жив. 87. пошад Ст. пис. 5, 191. Вран. жив. 90. 94. пришад Ст. пис. 4, 95. 111. 127. Зор. 336. сашад Ст. пис. 1, 37. — I. 4. рек Стар. 3, 308. помог Ст. пис. 1, 37. — I. 5. напан Ст. пис. 1, 39. 51. зачан 167. почан Ст. пис. 5, 172. вазам Ст. пис. 1, 37. 3, 201. Злат. 906. узам Ст. пис. 5, 257. Д. Раѣ. 404. појам Зор. 8. 666. пријам Ст. пис. 1, 52. — II. замак Ст. пис. 1, 38. поклек 43. — с наставком уапс: I. 6. став Ст. пис. 2, 467. Д. Раѣ. 196. постав Крн. 19. пристав Ст. пис. 4, 461. бив (ѣм) Д. Раѣ. 716. Злат. 35. покрив Ст. пис. 2, 403. — I. 7. прострв Ст. пис. 1, 37. — II. пригнув Ст. пис. 1, 168. прикинув Д. Раѣ. 826. протегнув Зор. 326. — III. 2. убојав се Стар. 3, 308. видив Ст.

пис. 2, 276. обазрив се Зор. 316. хтив Крн. 9. — VI. избе-
чив Ст. пис. 4, 402. обратив Зор. 316. Банд. 142. одговорив
Н. Рањ. 183. загрлив Ст. пис. 5, 124. Злат. 886. пожалив
Злат. 676. словив Ст. пис. 5, 118. ранив Злат. 706. изранив
Ст. пис. 2, 26. уреспив Ст. пис. 2, 389. ставив Ст. пис. 4, 441.
Зор. 7. поставив Зор. 36. страшив Ст. пис. 4, 397. ступив Ст.
пис. 1, 42. — V. обећав Ст. пис. 1, 219. гледав Ст. пис. 4, 433.
угледав Ст. пис. 2, 467. разгнивав се Зор. 28. старав Ст. пис.
5, 6. заспав Ст. пис. 4, 402. — VI. путовав Хект. 206.

в) кад нема номинатива ком се придијева: объшѣхъ Г.
13, 370. поуѣхъ Г. 13, 370. поуѣхъ П. 101. изѣхъ М. 508. Пб. 125.

II. Сложени наставци. Од основа у којима се сложени
наставци састављају с основном глаголском имао је овај пар-
тицип као и активни партицип садашњег времена све па-
деже у сва три рода осим већ поменутога (под I) номинатива
јед. мушкога и средњег рода, и они су му сви постајали
као у имена с основном на ја осим номинатива мн. мушкога
рода и номинатива јед. женскога рода, који су се одвајали
онако као у активнога партиципа садашњег времена.

1. У номинативу мн. мушкога рода прелазно је
овај партицип онако као активни партицип садашњег вре-
мена (види стр. 352) међу имена с основном на сугласно, те
се свршивао у словенским језицима на е:

А. наставак ansja:

а) иза сугласнијех: I. 1. падше Н. Рањ. 1606. Зор. 26.
сритше Стар. 3, 244. дошадше Стар. 3, 305. одашадче (отъ-
шѣхъше) Н. Рањ. 14. пошадче Н. Рањ. 34. 94. пришауе (при-
шѣхъше) М. 496. — I. 2. излѣхъше П. 149. — I. 4. раздѣхъше М.
190. свукше Н. Рањ. 93. рекше Н. Рањ. 906. 97. — I. 5. емъше
М. 46. оуѣхъше М. 50. узамше Н. Рањ. 34.¹ прѣхъше М. 284.
296. 319. приѣхъше М. 381. прихъше М. 412. види и даље под Б.

б) иза самогласнога у глагола четврте врсте: оштакъше
М. 89. смотръше М. 238. 239.

Б. наставак ansja:

а) иза самогласнијех: I. 5. у глагола тога раздјела ако
се основа и свршује на сугласно, те је био партицип и

¹ Са н мјесто м: узамше Н. Рањ. 110.

с првијем наставком (види под А.), опет им се основа може свршивати на самогласно (види под I. Б.) па и од такве има партицип од XIV вијека: приекше М. 186. узевше Стар. 3, 287. — I. 6. дакше М. 7. 21. 46. подхкше М. 41. позхкше М. 217. 307. ставше Н. Рањ. 23. уставше 616. ѿдѣнкше Пб. 35. припохкше Стеф. 10. ххкше М. 230. 375. 491. П. 8. 11. 17. Н. Рањ. 23. Стар. 3, 264. ххкше М. 89. — I. 7. глас се р узима за самогласно (види под I. Б.): умрвше Стар. 3, 279. — II. приминувше Ст. пис. 1, 261. затискнувше Н. Рањ. 23. притиснувше Банд. 230. — III. 1. разхкше М. 236. 317. 412. 486. разхкше М. 295. разхкше М. 382. — III. 2. видхкше М. 270. видхкше М. 272. 289. 323. 448. видхкше М. 295. 343. видхкше М. 393. видхкше Н. Рањ. 406. Збор. 6. 29. видхкше Стар. 3, 259. скидхкше М. 302. — IV. бесхкше М. 367. згокорхкше М. 248. примхкше Н. Рањ. 92. проишхкше М. 217. смотрхкше М. 315. исплатхкше М. 232. приступивше Н. Рањ. 46. ѿкорхкше М. 497. ххкше М. 503. прочтивше Стар. 3, 254. — V. 1. разгледхкше М. 232. угледавше Ст. пис. 5, 228. пхкше М. 221. 236. 272. 293. 305. 486. оружавше Стар. 3, 260. слхкше М. 221. 226. 236. 317. 382. 412. 486. слхкше М. 529. — V. 2. оутесхкше Шаф. рат. 1873. 95. — V. 3. загнавше Зор. 186. — VI. ксерохкше Збор. 29.

Сложени је номинатив мн. мушкога рода постајао као у адјектива, кад к оваком номиналном облику приступи номинатив од прономина н, али се од XIII вијека изједначио с истијем обликом какав је у адјектива с основом на ја, те је мјесто свога еи на крају добио ни, које се сажима у н: згождхкши М. 25.

Овај номинални номинатив мн. на е долази од свршетка XIV вијека и за друге облике: а) за ном. јед. мушкога рода: на свршетку XIV вијека: смотрхкше П. 12. XV вијека чешће: пошхуе (пошхуе) М. 473. пошхуе (пошхуе) М. 529. прихкше М. 469. позхкше М. 281. ххкше П. 134. видхкше М. 281. припохкше М. 468. ѿдхложхкше Пб. 91. приложхкше 91. доххкше М. 445. XVI вијека: падше Н. Рањ. 122. дохадше (да и ја дохадше поклоним се) Н. Рањ. 29. узамше Н. Рањ. 1616. почамше Буд 24. ставше Н. Рањ. 37. 61. Збор. 6. уставше Н. Рањ. 246. 28. (уставше Јона) 81.

(установише наслједовао јест њега) 1956. бивше (би-) Н. Рањ. 99. чувше 32. 386. говоривше 88. одговоривше 45. 456. при-
мивше 93. отворивше (врата, изпде) 68. пославше 29. до-
злавше 29. — б) за ном. јед. женскога рода: XV и XVI вијека:
прѣстакше М. 418. сплетче (сплѣстѣше) Ст. пнс. 1, 56. дошадше
(звѣјезда) Н. Рањ. 29. — в) за ном. јед. средњега рода:
бикѣше (тон бикѣше, господокли бистѣ) П. 43. падше Н. Рањ.
876. изникнувшѣ 35. — г) за ном. мн. женскога рода: одрвшѣ
Стар. 3, 242. — д) кад нема номинатива ком се придијева
(од друге половине XIV вијека): рекше М. 157. поухише М.
249. изиашѣ М. 249. 481. приповидѣше М. 368. ѿтложивѣше
М. 176. ѿстакивѣше М. 211.

Као што се активни партицип садашњега времена из-
једначио у номинативу мн. мушкога рода с ријечима у којих
је основа на ја (види стр. 353), тако се изједначио с њима
и овај; а то се изједначивање и у њега почело још XIII ви-
јека и најприје се јавља у сложеном облику: згождѣши М.
25. у номиналном облику XIV вијека: кад је ријеч о пра-
вој множини: плативши М. 204. без номинатива ком се при-
дијева: ѿдѣбикѣши Пб. 35 (два пута). XV вијека кад је ријеч
о правој множини: доведѣши П. 135. зградѣши П. 134. прѣшадуи
М. 484. донесѣши П. 133. зградѣши М. 529. дѣши М. 521. про-
дѣши М. 529. зградиши П. 44. учѣши П. 47. видѣши П. 149.
165. кидѣши Пб. 79. скзпикши П. 141. кад један или једна
говори о себи у множини: razumifsi М. 279. razgledausi 279.
кидекши 536. кад нема номинатива ком се придијева: поухиши
М. 248. изиашши М. 249. 386. У исто врјеме долази овај облик
и за друге као што долази и прави номинатив множ. на е:
а) за ном. јед. мушк. рода XV вијека: ѿпикѣши се П. 160. 164.
ѿдложикши М. 518. б) за ном. јед. средњега рода XIV вијека:
приложивѣши и записавѣши (кралѣвство ми, молю) М. 116. рѣз-
ивѣши (кралѣвѣство ми, не хотѣ) М. 201. в) за ном. мн. жен-
скога рода: налазе се примјери од свршетка XV вијека:
свргши Ст. пнс. 1, 60. стргши 60. пошадчи Н. Рањ. 1236. до-
шадчи Ст. пнс. 5, 205. дошадши Д. Рањ. IXб. почанши Ст.
пнс. 2, 435. за друге падеже, осим номинатива, врло ријетко:
г) за акусатив мн. мушкога рода XV вијека: згодикиши М.
295. 456. (ако није помјерени акусатив множ.; види под 3).

д) за акусатив јед. женскога рода XVI вијека: њу најдоше размрзнувши се Стар. 3, 270. Као што је прави номинатив мн. на е долазио и за номинатив јед. женскога рода (види напријед), и као што је у активнога партиципа садашњег вр. промијењени ном. мн. дошао и за ном. јед. женскога рода (види стр. 360), тако је без сумње и у овога партиципа овај помјерени ном. мн. мушкога рода дошао и за ном. јед. женскога рода прем да оба облика једнако гласе (види даље под 2) те је у том послу остао до данас. — Да би се потпуно показало састављање сложенијех наставака с основама и колико се које држало, чему довле није било прилике, јер није било довољно примјера, стављам овдје примјере од свршетка XV вијека до свршетка XVII, у којима помјерени номинатив мн. долази за номинатив свакога рода и множине и јединине, а да долази за све те облике, то мислим да код онога што је већ речено није тријебе појединице потврђивати:

А. наставак апсја иза сугласнијех држи се до краја XVII вијека: I. 1. ободчи (ободџи) Збор. 476. прободши Зор. 336. доведши Ст. пис. 5, 144. Злат. предгов. 2. доветши Брн. 23. заведши Ст. пис. 4, 158. поведши Вран. жив. 33. приведши Град. дух. 26. кла(д)ши Ст. пис. 4, 279. падши Ст. пис. 1, 70. Н. Рањ. 42.¹ Ст. пис. 4, 124. 424. Зор. 86. Гуч. 118. Вран. жив. 5. Банд. 19. Мрн. 166. Јерк. 44. Каш. 15. попадши Хект. 306. Зор. 29. сједчи Н. Рањ. 229. сједши Град. дух. 32. седши Хект. 23. Зор. 556. Мрн. 102. сидши Банд. 136. засједши Ст. пис. 5, 320. основа шѣд долази само сложена: дошадчи Ст. пис. 1, 84. Н. Рањ. 28. Град. дјев. 37. Гуч. 143. Орб. 99. дошатчи Див. 296. дошачи Град. дјев. 88. дошадши Ст. пис. 5, 147. 310. Д. Рањ. V. Хект. 30. Брн. 686. Гуч. 243. Вран. жив. 5. Каш. 27. Радн. 32. Глав. 17. дошатши Брн. 61. Андр. дев. 2. изашадши Зор. 66. Банд. 24. Радн. 50. изашатчи Див. 25. нашадчи Н. Рањ. 60. Збор. 446. Гуч. 170. нашадши Ст. пис. 3, 224. Д. Рањ. V. Гуч. 42. Банд. 139. Каш. 15. Радн. 26. обашачи Зор. 2. обашадши Банд. 152. одашадши Ст. пис. 1, 35. Вран. жив. 112. Банд. 86. пошадши Ст. пис. 1, 16. Банд. 47. пошадчи Ст. пис. 1, 85. Н. Рањ. 1236. Збор. 9. Стар. 4, 111.

¹ Исти пише и начши (расхиј) 122.

Гуч. 129. пришадчи Ст. пис. 1, 183. пришадши 3, 134. 4, 233. 5, 25. Банд. 16. прошадчи Збор. 156. прошачи Град. дух. 60. прошадши Злат. 446. Банд. 84. Радн. 31. узашадши Хект. 24. са и пред шад у сложеном XVII вијека: отишадши Банд. 91. Каш. 75. узишадши Банд. 29. — I. 2. сљеши (сљезуши) Н. Рањ. 1416. улјеши Н. Рањ. 29. улиши Буд. 87. улиши Ст. пис. 1. 55. Вран. жив. 37. улизши Хект. 3. Буд. 144. Банд. 4. узлисши Стар. 3, 266. понесши Ст. пис. 1, 4. прпнеши Н. Рањ. 57. принесши Банд. 47. узнеши Н. Рањ. 416. „поднехчи“ (поднесиши) Див. 236. — I. 3. од основе која у инфинитиву губи задње и, а вокал њ шири у оџ, а у овом се облику и цијела држала још XVI вијека: просаши Ст. пис. 3, 90. — I. 4. основе на з: одбјегиши Град. дух. 79. вргши Ст. пис. 1, 47. Банд. 86. врхши Ст. пис. 2, 353. Град. дух. 32. вркши Д. Рањ. 916. Гуч. 105. Вран. жив. 91. одвргиши Ст. пис. 1, 60. Банд. 17. Јерк. 8. одврхши Ст. пис. 2, 467. разврхши Ст. пис. 2, 467. уврхши Ст. пис. 2, 496. Град. дух. 4. пожекши Збор. 826. легши Хект. 166. лекши Збор. 376. налегши Стар. 3, 329. изљегиши Ст. пис. 5, 244. улјегши Град. дјев. 86. могши Ст. пис. 2, 201. помогши Ст. пис. 1, 52. Орб. 149. пристргши Зор. 276. основе на к: извукши Зор. 66. Банд. 165. обукши Банд. 99. свукши Банд. 87. рекиши Ст. пис. 1, 22. 51. Н. Рањ. 1306. Збор. 76. Ст. пис. 2, 222. 388. 3, 149. 4, 99. 5, 99. 131. Хект. 186. Зор. 26. Буд. 39. Злат. 62. Гуч. 49. Вран. жив. 18. Див. 16. Орб. 49. Банд. 84. Мрн. 125. Јерк. 11. Каш. 65. изрекши Град. дух. 43. Чубр. 126. пзсикши Вран. жив. 13. одсикши Банд. 122. усјекши Н. Рањ. 1936. дотекши Ст. пис. 5, 223. Вран. жив. 65. истекши Ст. пис. 1, 56. Зор. 66. обтекши Стар. 4, 112. потекши Н. Рањ. 41. Ст. пис. 4, 111. Банд. 49. притекши Ст. пис. 1, 148. Н. Рањ. 586. Ст. пис. 4, 135. стекши Ст. пис. 1, 106. 2, 53. 438. 4, 85. 5, 169. утекши Ст. пис. 1, 106. 2, 40. 5, 80. Гуч. 164. стукши Ст. пис. 1, 36. — I. 5. основе на м: јамши Ст. пис. 1, 85. Зор. 76. ва-замши Ст. пис. 2, 130. 4, 112. Зор. 276. Стар. 1, 224. 3, 307. Вран. жив. 7. Јерк. 44. узамши Н. Рањ. 89. Збор. 47. Ст. пис. 3, 191. 5, 121. Д. Рањ. IV6. Град. дух. 18. Гуч. 198. Банд. 24. Каш. 42. Пос. 156. Радн. 50. зајамши Зор. 35. појамши Ст. пис. 1, 22. 3, 134. Банд. 92. појаниши Зор. 116. пријамши Ст. пис. 3, 455. Буд. 11. Брн. 72. Банд. 19. однамши Буд. 47. под-

намши Чубр. 12. ујамши Банд. 117. пријемши Глав. 105. знемши
 Крн. 216. ојамши Зор. 276. основе на *н*: разапамши Вран.
 жив. 17. 37. почамши Н. Рањ. 34. Ст. пис. 2, 435. Гуч. 86. Банд.
 25. Каш. 22. почамши Н. Рањ. 81. Збор. 113. Град. дух. 45.
 Пос. 106. Андр. дев. 12. Радн. 58. — I. 7. *р* се узима за су-
 гласно: потарши Ст. пис. 1, 18.¹ одпарши 45. настарши 45.
 умарши Банд. 145. — II. двигши Ст. пис. 1, 22. 3, 56. Зор.
 666. замахши Ст. пис. 4, 140. смакши Ст. пис. 1, 26. трешши
 (трѣгши) Ст. пис. 4, 376. стргши Ст. пис. 1, 60.

B. наставак *vansja*.

а) иза самогласнога: I. 3. од основе која се, истина,
 свршује на сугласно *и* те је и од таке био овај облик, како
 је поменуто (стр. 380), али која у инфинитиву губи задње
 сугласно а самогласно *ѣ* шири у *оу*, од ње тако промије-
 њене има овај облик с овијем наставком: просувши Ст. пис.
 2, 394. Д. Рањ. 71. носувши Пос. 256. — I. 5. основе и тога
 раздјела ако се и свршују на сугласно, па је и од таквих
 био овај облик (види напријед стр. 380), ипак како им у ин-
 финитиву од тога сугласнога и предњег самогласнога по-
 стаје самогласно, од њих и тако промијењених има овај облик:
 пријавши Ст. пис. 2, 146.² разаневши Вран. жив. 110. зачавши
 Зор. 266. 366. зачевши Див. 39. Каш. 81. — I. 6. давши Ст.
 пис. 2, 444. 3, 279. 4, 39. 5, 109. 334. Д. Рањ. V. Град. дјев. 4.
 Хект. 8. придавши Злат. предгов. 3. Чубр. 86. Орб. 13. Јерк.
 26. Каш. 63. Радн. 48. знавши Ст. пис. 4, 86. 5, 166. изазнавши
 Мрн. 13. познавши Орб. 88. узазнавши Каш. 88. ставши Ст.
 пис. 1, 182. Хект. 13. приставши Орб. 30. уставши Стар. 4,
 118. Хект. 6. бивши (*esse*) Ст. пис. 4, 447. добивши Ст. пис.
 1, 6. забивши (*oblivisci*) Ст. пис. 3, 165. разбивши (*frangere*)
 Ст. пис. 1, 8. завапивши Банд. 13. разгнивши Д. Рањ. 576. са-
 кривши Д. Рањ. 95. покривши Злат. 87. умнвши Ст. пис. 5,
 128. пивши Ст. пис. 1, 52. опивши се 70. изувши Пос. 376.
 чувши Ст. пис. 1, 4. 48. 2, 394. 4, 113. 5, 118. Збор. 10. Град.
 дјев. 86. Хект. 9. Стар. 3, 238. Злат. 61. Вран. жив. 18. Каш.

¹ Наштапиано је јамачно гријешком: потрши.

² Овај примјер није поуздан, јер може бити да је писац већ
 узимао овај глагол међу глаголе пете врсте, види напријед
 стр. 248. 266. 271. 283.

17. одивши Брн. 11. смивши Злат. 876. — I. 7. *p* се ширило у *рѣ* као у инфинитиву: тако се налази до краја XVII вијека, али ријетко: умривши Н. Рањ. 134. Д. Рањ. 134. помривши Радн. 51. ~~зпрнеки~~ Збор. 80. прострије(в)ши Н. Рањ. 1176. прост(р)ијевши 188. простривши Д. Рањ. 103. чешће се *p* узима за вокал, као данас, те се не шири, не само у основама које се ни у инфинитиву не шире: потрвши Ст. пис. 1, 244. сатрвши Мрн. 41. него ни у онијема које се у инфинитиву шире: подрвши Ст. пис. 1, 15. Мрн. 31. продрвши Мрн. 100. раздрвши Банд. 92. Радн. 10. умрвши Ст. пис. 1, 58. 150. 151. Н. Рањ. 28. Збор. 147. Град. дух. 26. Брн. 51. Банд. 18. Крн. 216. Радн. 84. замрвши Зор. 6. 29. 296. одпрвши Ст. пис. 1, 54. прострвши Град. дух. 32. Стар. 4, 111. Банд. 21. 37. 214. Радн. 58. — II. одвргнувши Вран. жив. 75. пригнувши Буд. 87. Каш. 70. Там. 3. ~~дигнукши~~ Збор. 826. Зор. 186. Стар. 1, 222. подвигнувши Град. дух. 69. Вран. жив. 63. Мрн. 13. уздвигнувши Гуч. 133. Јерк. 30. Каш. 8. здвигнувши Вран. жив. 14. 40. уздигнувши Гуч. 261. Гунд. ис. 25. Банд. 45. дигнувши Радн. 48.¹ клекнувши Ст. пис. 5, 151. Збор. 73. Гуч. 23. Вран. жив. 17. окренувши Радн. 26. ускренувши Јерк. 76. Каш. 39. макнувши Радн. 58. метнувши Радн. 34. размрзнувши се Стар. 3, 270. изникнувши Банд. 26. поникнувши Ст. пис. 1, 92. паднувши Ст. пис. 5, 61. Д. Рањ. 736. Гуч. 158. Вран. жив. 109. припаднувши 89. упаднувши Радн. 47. посрнувши Ст. пис. 1, 117. стигнувши Ст. пис. 2, 366. достигнувши Банд. 151. такнувши Стар. 4, 114. Вран. жив. 110. дотакнувши Радн. 92. стискнувши Д. Рањ. 926. затисну(в)ши Радн. 17. притиснувши Стар. 3, 322. стиснувши Д. Рањ. IXб. — III. 1. имивши Буд. 87. ~~размиеки~~ Збор. 45. — III. 2. видјевши Н. Рањ. 94. видивши Ст. пис. 2, 73. 378. 3, 326. 4, 116. 5, 133. Злат. 296. Каш. 35. жививши Брн. 26. Каш. 87. пожудивши Град. дјев. 61. позривши Н. Рањ. 986. Ст. пис. 5, 112. озривши Ст. пис. 4, 95. узривши Каш. 23. усмрдивши се Гуч. 11. хтивши Каш. 63. ктивши Ст. пис. 3, 386. зановидјевши Орб. 33. исповидјевши Мат. 17. Андр. дев. 31. — IV. благосовивши Гуч. 24. заборавивши Каш. 48. веселивши Ст. пис. 1, 5. вративши

¹ Исти има често без *в* иза *у* јамачно гријешком: дигнуши 21. 38.

Каш. 7. обративши Хект. 76. свршивши Хект. 156. одговоривши Јерк. 45. сагријешивши Збор. 166. удривши Мрн. 63. Банд. 274. примивши Каш. 75. снимивши Јерк. 70. слимивши Каш. 42. 75. поклонивши Хект. 166. скрушивши Орб. 170. покупивши Стар. 1, 221. окусивши Хект. 66. промисливши Див. 24. наредивши Хект. 16. заробивши Д. Рањ. V. услишивши Вран. жив. 15. услободивши Там. 3. ставивши Каш. 20. оставивши Ст. пис. 5, 163. приступивши Н. Рањ. 33. отворивши Брн. 58. створивши Ст. пис. 1, 35. ухитивши Н. Рањ. 56. чтивши Д. Рањ. 1406. прочтивши 54. зачудивши се Хект. 5. — V. 1. вечеравши Хект. 12. обећавши Злат. 67. разгњивавши се Вран. жив. 45. ужгавши Хект. 10. имавши Ст. пис. 3, 161. помањкавши Каш. 98. слишавши Ст. пис. 1, 10. Банд. 4. уздавши се Орб. 36. цсликавши М. 552. чекавши Зор. 19. — V. 2. приказавши Ст. пис. 1, 63. писавши М. 549. пославши Банд. 2. — V. 3. раж(в)авши Ст. пис. 5, 90. одагнавши Банд. 295. изарнавши Банд. 111. одарнавши 79. 294. (види напријед стр. 253. 284) покајавши Радн. 58. — VI. војевавши Мрн. 13.

б) иза сугласнога долази овај наставак као данас истом од XVI вијека а између задњег сугласнога од основе и првога од наставка умеће се а као и у другим приликама кад се стече више сугласнијех: једини је примјер XVI вијека: домсливши М. 549. (види напријед I. Б. 6). XVII вијека има их већ више: I. 1. доведавши Радн. 25. једавши 61. п основа шад (шѣд) долази у исто вријеме с тијем наставком, али се њојзи одбацује крајње д па се онда не умеће а између ње и наставка: дошавши Јерк. 18. Пос. 376. изашавши Јерк. 24. нашавши Јерк. 37. Пос. 246. пришавши Јерк. 45. са и пред шад у сложеном: отишавши Јерк. 44. основа јед још на свршетку XV вијека долази с овијем наставком, али јој се тада одбацивало крајње д према садашњем вр. како има без наставка: објивши Ст. пис. 1, 70. — I. 2. улјезавши Орб. 114. улизавши Банд. 138. 200. Радн. 93. — I. 4. вргавши Радн. 49. извргавши 96. сажегавши 94. помогавши 96. остригавши Банд. 292. обукавши Пос. 256. Радн. 92. провукавши Радн. 9. рекавши Радн. 39. 61. одсјекавши Радн. 47. 61. утекавши 54. — II. растргавши Радн. 2.

Исти облик у свакој поменутој служби долази од XVI вијека и окрњен, без крајњег *и*, па му је онда додано *а*: само окрњен долази XVI вијека само један пут: лупиши кога Зор. 3. с додатим *а* XVII вијека у два писца: рекша (како рекша, добро се могу штити) Мик. предгов. како рекша 182. заборавивша се Радп. 17. 83. озлосрдивша се (пригни убогому твоје ухо не озлосрдивша се) 97. поквасивша (ријеке остављају многе земље не поквасивша и[x]) 99. поклонивша се (сагриши пук поклонивша се јунцу) 47. намиривша 69. смутивша 48. осптивша 28. наслонивша 27. уставивша 55. 87. очистивша 52.¹

2. Номинални номинатив јед. женскога рода разликовао се од обичнога онако као у активнога партиципа садашњег вр.: пришѣхши М. 264. — Од тога је облика као и у адјектива с номинативом од прономина *и*, постајао сложен облик: рождѣши М. 569. мјесто такога сложенога облика налази се XV вијека као у адјектива с основом на *ја*, те је од номиналнога тако начињенога крајње *а* сажето с прономином: ѡстакши М. 501. Послеје сложени и не долази; а номинални како је једнак био с новцем номинативом *ми*. мушкога рода, замијено се њим као и у оба друга рода; види напријед под 1.

3. Остали су падежи били као у адјектива, али долазе само у споменцима који су писани више црквенијем језиком или на таким мјестима у споменицима гдје се хтјело да буде према црквеном језику: Генит. јед. мушкога и средњег рода номинални: бывѣша (мјесто чега стоји *бываши*) М. 112. сложени: дѣвѣшаго Сав. 7. бывѣшаго М. 400. поуиѣшаго П. 16. 32. изједначен с прономиналницјем (види стр. 160): бывѣша М. 457. поуиѣша М. 52. 55. 191. 352. 499. погрјешка ће бити поуиѣшаго П. 10. женскога рода: ѡстакше Пб. 55. 58. — Датив јед. мушкога и средњег рода номинални: процѣштѣ М. 133. пѣкольшоу М. 5. сложени: отидѣшоуиоу Сав. 7. дѣкшоуиоу 28. сѣздѣкшоуиоу 17. са *о* мјесто *оу* (види стр. 164): окинокѣшомоу

¹ „сврнув шуст“ Ст. пис. 1, 17. може бити да би требало читати: сврнувши уст, и то би био најстарији примјер.

² Што још XVI вијека има Будинић ном. јед. средњег рода: погнѣше 99. у њега има и другога којечега по црквеном језику.

М. 143. поуикшомъ П. 29. изједначен с прономиналним (види стр. 164): ѡбеселикшемъ П. 14. поуикшемъ М. 569. биккшемъ П. 155. женскога рода сложени изједначен с прономиналним: биккшѣн М. 100. истекшон Стар. 3, 249. — Акус. јед. мушкога рода од номиналнога биккшъ сложени: биккши М. 5. средњѣга рода номинални: иадѹе (иадѹѣ) М. 486. женскога рода номинални: сподоблѣшъ М. 233. бикшъ М. 457. сложени: погнѣбшю М. 4. ѡстаклѣшю М. 233.¹ — Локат. јед. мушкога и средњѣга рода сложени (види стр. 182-3): поуикшииъ М. 354. изједначен с прономиналним: прилѹикшѣмъ П. 104. женскога рода сложени изједначен с прономиналним: поуикшон М. 268. — Ген и т. мн. за сватрѣ рода сложени: згождѣшихъ (оугождѣшихъ) М. 73. изједначен с прономиналним: бикшихъ М. 207. — Дат. мн. номинални мушкога рода: исплѣнѣмъ Стеф. 18. сложени: оумножѣшииъ Стеф. 19. простикѣшииъ Сав. 11. — Акус. мн. мушкога и женскога рода сложени: погнѣбшѣ М. 6. налази се у номиналном облику п и на крају мјесто е начином споменутихъ напријед стр. 16: згодикши М. 295. 456. (ако није помјерени ном. мн. узет за акус. види напријед под 1), а по томе и у сложеном: погнѣбшиѣ М. 220. 282. — Инстр. мн. мушкога рода номинални: згодикши М. 260. сложени: расплѣшииъ М. 73. изједначен с прономиналним: згодикшѣмъ М. 457. окрѣен и изједначен с дативом: рекшииъ М. 167. згодикшииъ М. 431. 453. — Номин. двојине мушкога рода: ѡженѣнишѣ се М. 544.²

ПАРТИЦИП ПРОШЛОГА ВРЕМЕНА

АКТИВНИ ДРУГИ.

Основа му је онака каква је инфинитиву. Наставак је ја, у ком остаје у словенским језицима л, а а се саставља с падежнијем наставцима као у имена којима се основа свршује на чисто а. Пред л од наставка отпада основи крајње

¹ Погрјешке су: сподоблѣшъ М. 239. сподоблѣшю 275. сподоблѣшю 260. сподоблѣшю 430.

² Датив дв. грјѣшком: сѣстакѣшѣмъ Стеф. 27. — Од *остати* има грјѣшком ном. мн. мушк. ѡсталши Пб. 53. средње: ѡсталши Пб. 53. женско: ѡсталшѣ М. 361.

д п т, а између других сугласнијех и л од наставка кад за њим нема самогласнога умеће се у српском језику а, а л се и тада и кад год стоји на крају мијења на о, као и у другим приликама, прем да се дуго држало и непромијењено особито по неким странама; основе које се свршују на и или м (у глагола прве врсте петог раздјела) састављају те гласове с предњим самогласним пред наставком у самогласно као у инфинитиву.

И. 1. бљуи М. 308. бљул Ст. пис. 2, 21. увели Н. Рањ. 886. навел Вран. жив. 85. извео Банд. 62. изно П. 175. Збор. 336. појвл Ст. пис. 1, 254. јели Н. Рањ. 157. кralи Ст. пис. 1, 157. украо Збор. 276. крао Ст. пис. 4, 225. крал Зор. 656. укрел Буд. 67. укрео Стар. 4, 113. одпао Ст. пис. 1, 157. пал Злат. 26. упал Јерк. 38. упао Ст. пис. 4, 474. Јерк. 38. сео Ст. пис. 1, 155. сно Ст. пис. 1, 41. Н. Рањ. 85. Збор. 876. Ст. пис. 3, 362. 4, 22. Гуч. 299. Банд. 141. сел Хект. 206. обсел Вран. жив. 100. обрѣл Пб. 50.¹ срно Збор. 37. срил Хект. 24. процвала Хект. 36. од основе шѣд којом се у овом облику замјењује глагол ити: шли П. 23. 104. дошли Сав. стар. 4, 231. дошлѣ П. 9. М. 347. Вран. жив. 18. Јерк. 45. дошлѣ М. 326. 349. Ст. пис. 4, 439. Злат. 29. Банд. 58. изшли М. 535. изшлѣ М. 462. мимошло Банд. 91. мимошла Каш. 44. нашлѣ П. 109. Н. Рањ. 336. Ст. пис. 3, 441. 4, 4. Вран. жив. 39. нашлѣ М. 302. нашло 394. Ст. пис. 1, 3. Град. дух. 57. обнашло М. 459. обашал Ст. пис. 3, 267. 4, 97. одашлѣ М. 218. одашлѣ М. 461. Н. Рањ. 1166. одашли Банд. 46. оташао Хект. 146. пошлѣ М. 218. пошло М. 458. Банд. 45. пришлѣ М. 326. 496. Банд. 49. пришал Ст. пис. 2, 123. 3, 26. 4, 261. Банд. 15. сашал Банд. 21. у сложеном с приједлогом који се свршује на сугласно долази и додано пред шѣд јамачно од глагола ити од XIV вијека: изишло П. 24. XV вијека: рзнили П. 54. отишли 118. XVI и XVII вијека: изишао Збор. 1126. Каш. 9. Пос. 216. изишла Збор. 2. Ст. пис. 4, 397. Андр. дев. 438. изишли Буд. 130. изишло Орб. 117. Јерк. 27. Каш. 61. надишла Ст. пис. 2, 471. надишли Ст. пис. 5, 66. надишал Д. Рањ. 186. надишлѣ Гунд. пс. 12. обишли Ст. пис. 4, 334. отишао Збор. 936. Гуч.

¹ Писарском гријешком са њ мјесто ѣ: обрѣли М. 417. Пб. 122.

42. Банд. 55. Радн. 40. отишао Вран. жив. 47. отишли Див. Х. Орб. 112. Радн. 26. отишла Јерк. 37. отишле Каш. 78. сишла Ст. пис. 2, 351. сишао Банд. 156. Каш. 35. сишло Андр. нач. 38. узишао Банд. 36. узишло Каш. 111. с таким *и* долази и прости од XV вијека: *ишли* П. 75. али тај једини примјер тога времена није поуздан, јер може бити да стоји мјесто *ишли*; поуздано долази од XVI вијека: *ишли* Д. Рањ. 98. *ишло* Див. IX. *ишао* Радн. 12. *ишла* 66. и у сложенога с приједлозима који се свршују на самогласно долази тако додано *и* од XVI вијека: *пронишла* Стар. 4, 72. *мимонишлим* Буд. 123. основама које пред крајњим *т* имају још једно сугласно отпада такођер *т* пред *л*, осим кад их раставља *а*, које би се уметнуло између *с* и *л* кад би *т* и отпало: узресли Ст. пис. 1, 252. узресло Мрн. 13. изресли Стар. 3, 229. ресло Чубр. 15. кад се умеће *а*, остаје и *т*: *растал* Ст. пис. 4, 145. *узрастал* Јерк. 40. али *п* тада долази и без *т*: *проресал* Н. Рањ. 164. из облика у ком се *умеће а* па се и *т* повраћа преносили су неки писци *т* и у облике у којима се не умеће *а*: *изрестла* Вран. жив. 97. тако: *цафто* Чубр. 15. из глаголских облика у којима се држи *д* основама на крају налази се у једнога писца XVII вијека пренесено *д* и у овај облик: *поведал* Вран. жив. 14. *падла* 89. *упадла* 90.¹ — I. 2. *излезла* М. 447. *улјезао* Н. Рањ. 766. Град. дјев. 119. Орб. 39. *улизао* Ст. пис. 4, 115. *удјезла* Н. Рањ. 76. *опузле* Ст. пис. 3, 215. *папузле* Ст. пис. 4, 166. *изнеса* М. 477. *понесала* М. 184. *донесала* П. 42. Пб. 117. *изнеса* Ст. пис. 3, 357. *понесал* Вран. жив. 104. *изнеса* М. 457. 466. *донесла* Пб. 98. Злат. 68. *поднесао* Н. Рањ. 131. *принесео* Банд. 56. Каш. 74. *принесли* М. 383. *донесли* 512. *нанесла* Ст. пис. 4, 313. 346. *поднесла* Вран. жив. 38. *донесла* Банд. 215. та основа и онако промијењена како се мијења у првом сложеном аористу млађем и по њему у инфинитиву прелази из инфинитива у овај облик од XV вијека: *виџа* П. 33. *донџа* Пб. 51. *понџа* П. 123. *одџа* П. 173. тако и последије: *понил* Ст. пис. 2, 332. *поднил* Ст. пис. 5, 34. Буд. 94. Злат. 82. Јерк. 69. *донијел* Злат. 716. *поднио* Збор. 99.

¹ Што на једном мјесту у почетку XV вијека стоји *обрџетли* П. 32. не могу мислити да је што друго него писарска погрешка, ако није штампарска.

Ст. пис. 3, 324. Град. дух. 58. Гуч. 182. Див. 24. Банд. 238. Андр. дев. 8. донио Каш. 94. занијела Ст. пис. 2, 16. 54. 4, 101. занила Ст. пис. 2, 334. занела Крн. 116. донијела Ст. пис. 4, 450. 473. Гуч. 131. донили Злат. 346. однила Вран. жив. 108. Бун. 49. понила Зор. 6. 63. поднијеле Град. дјев. 100. поднијела Гуч. 311. поднијели Орб. 250. Андр. пут 334. — I. 3. издубао Банд. 88. озебал Ст. пис. 3, 302. пскубла Бун. 13. зацрпао Банд. 56. поцрпали Н. Рањ. 31. од основа промијењених као што се мијењају у инфинитиву: жили М. 46. П. 150. жила П. 162. просула Ст. пис. 4, 101. — I. 4. одхргло М. 260. 431. одхргли М. 218. стргли Мрн. 157. скљали П. 104. обукао Н. Рањ. 1706. обукал Вран. жив. 33. рекла М. 21. порекла 219. рекла П. 22. Ст. пис. 2, 54. 3, 297. Брн. 72. Вран. жив. 8. Банд. 12. одрекло М. 230. порекло М. 307. рекао М. 327. Н. Рањ. 65. Збор. 1. Ст. пис. 4, 308. Гуч. 10. Банд. 51. и од основе промијењене како се мијењала у првом сложеном аористу млађем а по њему и у инфинитиву, али само у једнога писца: рил Ст. пис. 1, 19. 33. — I. 5. пожели Н. Рањ. 1436. пожео Злат. 47. жњело Ст. пис. 2, 433. змлео М. 377. Н. Рањ. 1176. Банд. 62. закљел Вран. жив. 108. почео Хект. 36. Вран. жив. 37. Мрн. 165. почео Град. дјев. 3. почела Вран. жив. 30. зачала Јерк. 16. причао Хект. 15. почео Брн. 246. зачала Ст. пис. 1, 168. Зор. 2. почала Јерк. 15. изела П. 84. вдела П. 33. Злат. 10. вазел Д. Рањ. 6. Вран. жив. 36. вдео М. 373. 378. 380. Ст. пис. 1, 156. Град. дјев. 38. Злат. 84. Банд. 48. вазео Ст. пис. 3, 471. Злат. 57. изео Н. Рањ. 117. Збор. 456. обујел Вран. жив. 33. пријел 24. ели М. 21. втели П. 102. Н. Рањ. 926. вазела Ст. пис. 2, 26. 4, 272. Злат. 7. Вран. жив. 57. јал Ст. пис. 1, 51. пријал Буд. 39. Вран. жив. 18. пријао Стар. 4, 118. примали М. 323. П. 53. Буд. 135. Брн. 5. Вран. жив. 19. Мрн. 43. приало П. 160. обујало Н. Рањ. 150. прила Збор. 5. Ст. пис. 2, 6. Банд. 2. пријао Банд. 45. обујале Банд. 12. — I. 6. дла М. 312. Н. Рањ. 2266. Ст. пис. 3, 195. Буд. 78. Вран. жив.

¹ Тај глагол, кад му основа гласи *ја*, многи узимају међу глаголе пете врсте првога раздјела (види код садашњег вр.); за то онамо иду ови примјери а може бити и гдјекоји између горњих: пријал Д. Рањ. 536. пријали Ст. пис. 3, 216. пријала Ст. пис. 4, 74. Злат. 86.

8. Банд. 40. дио Пб. 14. М. 364. Ст. пис. 1, 45. Н. Рањ. 226б. Збор. 9. Ст. пис. 5, 36. Злат. 13. Банд. 56. виъ М. 101. Н. Рањ. 186. Ст. пис. 3, 204. 4, 225. Д. Рањ. 10. Буд. 59. Злат. 1. Вран. жив. 45. Банд. 2. вио М. 101. 237. 258. Пб. 54. Ст. пис. 1, 159. 4, 221. 5, 11. Хект. 34. Зор. 32. Злат. предгов. 26. Гуч. 23. Банд. 139. Мрн. 179. Јерк. 76. испила Ст. пис. 2, 347. 4, 182. стръъ М. 158. здио М. 411. дио Ст. пис. 3, 378. одно Хект. 25б. дида Ст. пис. 2, 46. Хект. 6б. одјела Ст. пис. 4, 260. запјели Ст. пис. 4, 312. сијела Град. дјев. 140. спил Ст. пис. 2, 80. пел Зор. 69б. пио Ст. пис. 3, 208. 410. спио Ст. пис. 3, 400. 4, 63. — I. 7. р се узима за самогласно, нити се шири, и то не само у основама у којима се у инфинитиву не шири: стрл Ст. пис. 4, 283. Злат. 16. отрѣо Каш. 62.¹ него остаје нераширено и у онцјем основама у којима се у инфинитиву шири: подврѣо Див. 20. раздрѣо Збор. 59. Ст. пис. 5, 31. Банд. 51. 163. пождрѣо Н. Рањ. 148б. Банд. 21б. умрл Злат. 16. Вран. жив. 47. Банд. 70. умрѣо Н. Рањ. 111. Збор. 51б. Ст. пис. 2, 407. 4, 473. Град. дјев. 140. Злат. 16. Див. 24. Банд. 49. Бун. 43. Пос. 12б.² допрѣо Злат. предгов. прострѣо Ст. пис. 1, 51. Н. Рањ. 76б. Банд. 118. обастрѣо Банд. 220. — II. побигнуле Вран. жив. 58. изгинуло Н. Рањ. 42б. погинуо Банд. 49. гнъи П. 87. пригнуо Ст. пис. 3, 475. нагнуо Банд. 139. гануо 49. издахнуо Збор. 84. Каш. 71. двигнуо Град. дјев. 62. Мрн. 130. двигнули Каш. 37. уздигнуо Банд. 125. раскиднуо Мрн. 130. ускрснули Н. Рањ. 123. ускрснул Вран. жив. 10. ускрснуо Банд. 139. умкнула Див. Х. узмакнула Див. Х. паднал Ст. пис. 5, 39. падноу Ст. пис. 2, 512. паднули Хект. 14. споменуо Ст. пис. 2, 483. пукнуло 49б. саснуо Вран. жив. 51. посегнуо М. 462. посмагнули Радн. 85. достигнуо Ст. пис. 4, 477. такнуо 13б. отврднул Ст. пис. 5, 35. тегнуо М. 367. притиснул Ст. пис. 1, 80.

¹ Да *р* и пред *о* остаје самогласно (чега ради за њим стављам њ) потврђује се тијем што неки писци пишу: раздрѣо Збор. 59б. змирѣо Збор. 51б. 64б. 67. 71. 96. Див. 24. подмирѣо Див. 20. razdaro Банд. 163. prostaro 118. razdarho 51. roždarho 21б. umarho 49. 52. 67. змирхо Пос. 12б. umarao Банд. 271.

² Што на једном мјесту има зирѣо М. 527. ту *е* нема ништа са *е* које је у инфинитиву, него вриједи онолико колико у ишѣо у истом споменњу.

отиснула Андр. дев. 103. притискинула Вран. жив. 12. у глагола ове врсте може основа у овом облику бити и без свога наставка -ну-: побигле Вран. жив. 58. повело Ст. пис. 2, 200. свехла Ст. пис. 4, 291. обисле (гране сухе) Ст. пис. 3, 253. погнели П. 47. 115. изгнеле Пб. 80. погнеле Н. Рањ. 466. погнело Ст. пис. 4, 21. Банд. 34. изгнело Брн. 20. згнбал Ст. пис. 1, 214. погнбал 219. изгнбал Јерк. 101. погнбао Збор. 26. 306. Јерк. 38. уздахал Ст. пис. 2, 412. задахла Ст. пис. 3, 437. дигла П. 88. Ст. пис. 1, 43. Злат. 18. дигао Ст. пис. 4, 422. Јерк. 38. уздигао Банд. 125. дигла М. 338. подигла П. 133. дигла Злат. 846. клеао Збор. 1146. размакла Злат. 76. одникао Ст. пис. 4, 105. присахал Ст. пис. 1, 292. усахал Ст. пис. 2, 412. 427. 460. присахло Гуч. 104. стискао Збор. 676. потискли Ст. пис. 3, 60. стискла Крн. 3. стисли Д. Рањ. 108. 142. стисле Злат. 876. — III. 1. имла Ст. пис. 2, 322. имили Хект. 296. имно Брн. 56. Мрн. 101. разумно Збор. 626. разумјели Н. Рањ. 126. — III. 2. бдјели Ст. пис. 4, 306. видно Збор. 946. Хект. 20. видјели Н. Рањ. 21. изаврила Ст. пис. 4, 57. изврјела 57. пазрио Андр. пут 299. назрјела Ст. пис. 2, 487. жнклъ П. 32. поживли Ст. пис. 2, 9. живио Ст. пис. 1, 128. 4, 303. живјела Ст. пис. 4, 242. Гуч. 288. хотио М. 445. Н. Рањ. 436. Хект. 9. хотјели Н. Рањ. 876. хтели М. 36. хтно Н. Рањ. 230. Хект. 19. процјеле Н. Рањ. 1866. процтно Ст. пис. 4, 30. процтјела 30. цафти 145. процаптно 30. процапти 57. од глагола ове врсте који има садашње вр. без наставка у основи: запокидѣлъ П. 52. запокидѣо П. 175. заповидно Н. Рањ. 48. сповидно Н. Рањ. 75. Збор. 35. исповидно Н. Рањ. 146. Гуч. 43. покидѣли П. 45. сповидјели Н. Рањ. 75. исповидјела Андр. пут 54. како је тај глагол у садашњем вр. био једнак с глаголом *јести*, налази се у једнога писца изједначен с њим и у овом облику: вила Ст. пис. 2, 111. — IV. живио М. 219. говорила Н. Рањ. 178. бугарила Хект. 366. водла Буд. 85. скупила Вран. жив. 7. заборавила Банд. 39. прогонила Гунд. пс. 35. кзпио М. 102. живио 261. 283. чинио Ст. пис. 1, 148. говорио Н. Рањ. 22. Хект. 9. — V. 1. имла М. 311. питао Вран. жив. 21. слышло М. 307. имло 327. сисао Н. Рањ. 60. — V. 2. зписла М. 298. послао Н. Рањ. 226. записао М. 306. послао М. 367. Н. Рањ.

436. — V. 3. посијал Н. Рањ. 33. дозвал Вран. жив. 9. всило М. 466. зкло М. 544. покајао се Ст. пис. 1, 303. обрао Брн. 36. изарнали (изагнали) Банд. 65. појал (сапеге) Д. Рањ. 11. — VI. показовал М. 420. војевал Вран. жив. 12. дрокло М. 258. целовао Н. Рањ. 586.

Пред крајњим *о* посталим од *л* кад стоји *а*, налази се кад кад изједначено с њим и сажето у дуго *о* од XV вијека, и то не само у пјесмама: најстарији је примјер: ждго М. 464. тако и послѣје: I. 1. дошо Н. Рањ. 208. Ст. пис. 4, 429. Андр. пут 328. — I. 4. пореко Ст. пис. 4, 249. реко Бун. 7. Андр. дев. 8.¹ помого Мик. 680. Андр. дев. VI. — I. 6. до Бун. 31. Андр. пут 80. зно Ст. пис. 4, 246. Бун. 31. — II. диго Ст. пис. 5, 80. Андр. пут 82. — III. 2. настојо Ст. пис. 4, 417. 5, 11. Андр. дев. 53. — V. 1. погледо Гун. пс. 27. сазидо 27. нмо Ст. пис. 5, 3. надо се Ст. пис. 5, 8. сачуво Андр. дев. 14. уфо Ст. пис. 5, 77. — V. 3. обро Гунд. суз. III, XXXVI. Андр. пут 405. зво Андр. пут 78. — VI. вјерово Андр. дев. 82. номилово Гунд. суз. предгов.

По неким се странама *л* стојећи на крају може и од-
бацити као и у другим приликама (види стр. 68), и то од XV вијека: ниа Пб. 119. пита Пб. 120. и послѣје: I. 1. набо Стар. 1, 231. приша 228. — I. 4. мога Брн. 2. — I. 5. прија Стар. 1, 227. — I. 6. би Стар. 1, 230. позна Радој. 40. — I. 7. умр Брн. 696. — III. 1. достоја Стар. 1, 223. лежа 234. — IV. сагриши Стар. 1, 230. скуни Брн. 716. љуби Стар. 1, 228. исправи Мрн. 40. пусти Стар. 4, 117. остави Ст. пис. 3, 201. сатвори Ст. пис. 4, 206. чуди Ст. пис. 1, 122. зачуди Стар. 1, 231. — V. 1. ваља Ст. пис. 1, 123. обећа 121. 4, 225. кара Стар. 1, 228. слиша Мрн. 31. — V. 2. писа Стар. 1, 235. — VI. блогова Стар. 1, 228. поштова 228.

Тако окрњеном онет се од XVI вијека додаје *а* (као у генитиву мн.), ако се већ не свршује на тај глас, па се и зијевање које би настало кад кад укпа гласом *ј*: I. 5. узеја (vzegia) Радој. 38. — I. 6. биа Зор. 3. Мрн. 95. ужиа Зор. 3. сакрија Крн. 20. дија Радој. 14. — I. 7. умрѣа Вран. жив. 53. 65. Банд. 68. 70. — III. 2. хотиа Мрн. 91. хтиа 72.

¹ Што ниа: рек би Ст. пис. 5, 72. ту као да се таково *о* одбија.

дојаздна 57. — IV. довршна Мрн. 143. сагришна Стар. 1, 228. скусна Зор. 706. сложна 56. 136. 206. подложња Радој. 10. помолја 9. чинна Мрн. 172. учинија Радој. 9. 10.

ПАРТИЦИП ПРОШЛОГА ВРЕМЕНА

ПАСИВНИ.

Основа му је онака каква је инфинитиву. А три су наставка: ана, па и та. Првому наставку прво а гласи у словенским језицима е, а задње се а у сва три наставка слаже с падежнијем наставцима као у адјектива у којих је основа на чисто а. Први наставак долази глаголима прве врсте осим онијех којима се основа свршује на а, и глаголима друге и четврте врсте; други наставак долази глаголима прве врсте којима се основа свршује на а, глаголима треће врсте и пете и шесте; трећи наставак долази неким глаголима прве врсте, свјема друге врсте и врло ријетко још којему.

А. Наставак ана: I. 1. заведен Ст. пис. 1, 24. зврѣдени М. 102. заседени Ст. пис. 1, 22. подседена Крн. 146. обсједени Андр. дев. 173. сметене Злат. 246. чене Ст. пис. 3, 250. чено Д. Рањ. 566. поутени М. 217. 515. поутене II. 145. почено Н. Рањ. 13. Збор. 100. почтене Ст. пис. 1, 3. почтен Ст. пис. 2, 107. 3, 200. 4, 185. 5, 12. почтена Д. Рањ. 36. Град. дјев. 79. почтено Хект. 27. Зор. 346. Стар. 3, 308. непочтено Буд. 57. почтен Злат. 90. Крн. 96. почтене Бун. 24. почтена Каш. 26. почтено Андр. дев. 14. поштен Ст. пис. 1, 149. 4, 266. поштени Ст. пис. 5, 29. поштена Зор. 436. поштен Вран. рјеч. 44. жив. 40. непоштено Див. 76. поштену Каш. 92. поштена Радн. 27. од основе шѣд с промјеном гласа д на т иза ш (тако бих рекао да је): наштен Н. Рањ. 199. 2276. (види и под В.) — I. 2. доксзени II. 12. покръзено Пб. 74. принесенихъ М. 380. донесено Збор. 86. разнесене Хект. 17. однесена Збор. 606. принесена Гуч. 80. донесен Орб. 235. понесен Банд. 45. принесено Каш. 14. поднесене Андр. дев. 159. однесена Радн. 70. (види и под В.) спасени Ст. пис. 1, 240. спасен Ст. пис. 5, 56. Хект. 30. Банд. 295. спасено Каш. 48. спасен Андр. дев. 28. Радн. 62. — I. 3. дубен Вран.

рјеч. 38. издубена Каш. 65. удубену Пос. 396. оскубена Ст. пис. 3, 321. Јерк. 58. оскубене Каш. 46. теиен Банд. 27. распен (т. ј. расут) Крп. 216. распене (цић мене распене, т. ј. расуте) Крп. 226. (види и под В.) — I. 4. гласови з, к, х на крају основе мијењају се пред е од наставка на ж, ч, ш: бржен Ст. пис. 1, 5. кржени П. 115. Ст. пис. 1, 240. одвржени Н. Рањ. 119. вржен Збор. 886. Гуч. 191. Вран. жив. 72. завржен Орб. 285. вржен Банд. 125. вржене Јерк. 33. развржене Андр. пут 64. завржен Радн 4. раждежени М. 109. раздежене Н. Рањ. 123. раждежене Збор. 162. здежено (сажежено) Збор. 86. раждежена Андр. пут 404. поможени Збор. 114. Гуч. 7. поможен Брн. 2. Орб. 126. Каш. 116. Радн. 10. с промјеном гласа ж на р: приморен Гуч. 248. стржени М. 37. стржен Банд. 211. обучен Н. Рањ. 98. Радн. 80. рученога М. 235.¹ — I. 5. змиене М. 493. змиени П. 176. најмено Ст. пис. 3, 213. надмена Збор. 110. надмен Ст. пис. 1, 49. 4, 85. 445. Гуч. 202. (види и под В.). — I. 6. и на крају основе пред е од наставка цијепа се у кј, од чега у српском језику отпада њ: збѣни П. 43. збѣнога П. 91. разбѣни П. 115. поразбѣни М. 498. бјен Ст. пис. 1, 143. бјена 83. убјена 89. бјен Ст. пис. 2, 383. прибјен Ст. пис. 3, 317. побјен 318. убен (читај убјен) Стар. 3, 273. убено (читај убјено) 292. разабен (разабјен) 309. разбјена („разбуена“) Јерк. 46. и на крају основе постало од и стојећи иза гласа у ком је ј цијепа се пред е од наставка у љ, од чега љ у српском језику отпада: зашкени Пб. 74. швено Ст. пис. 4, 109. швене Каш. 63. швену 66. 86. и на крају основе постало од и цијепа се пред е од наставка у љ: скрѣкени М. 91. скрѣкени М. 108. скрѣкено П. 56. 140. покрвена Стар. 4, 84. исти се глас и шири у ов: скровену Н. Рањ. 40. Ст. пис. 2, 11. скровена Ст. пис. 2, 418. 3, 100. 4, 116. 5, 18. скровен Д. Рањ. 1. скровена Град. дјев. 146. скровено Хект. 27. Буд. 108. Злат. 156. скровене Гуч. 1. скровено Орб. 2. скровен Гунд. пс. 42. скровена Каш. 112. скровене Андр. пут 124. ю замијењено иза гласа у ком је ј гласом оу цијепа се у љ, од чега отпада љ у српском је-

¹ Што има руени М. 235. непоручени П. 175. јамачно је тако грѣшном писарском.

зику: увано II. 9. 122. у се шири у ов: отровени Стар. 3, 326. исти вокали остају и непромијењени (управо враћају се у позиције вријеме из глаголских облика у којима се не мијењају) а тако и други, те се зијевање које би настало између њих и наставка укида а) гласом *j*, који се више пута и не пише: разъвиѣни Пб. 102. развиѣна М. 510. убијени Ст. пис. 4, 464. развиен Стар. 3, 301. развиен Вран. рјеч. 91. пробијена Вран. жив. 50. виен Гуч. 189. прибијене Каш. 46. б) гласом *в*: забивен (би-) Ст. пис. 3, 359. 453. пробивена Вран. жив. 50. придобивене (ви-) Град. дјев. 36. придобивен Радн. 59. бривеном Мрн. 33. скривена Ст. пис. 1, 116. Н. Рањ. 37. покривен Збор. 766. Хект. 256. одкривено Град. дух. 85. скривено Збор. 53. сакривен Вран. жив. 17. откривен Орб. 11. сакривена Банд. 168. покривене Гунд. пс. 6. откривена Јерк. 87. скривен Каш. 92. сакривена Андр. пут 398. покривено Радн. 73. сливени Вран. жив. 35. обливену Бун. 43. свишкени Пб. 61. ушвиен Зор. 65. шивена Банд. 105. чувен Н. Рањ. 25. Орб. 237. Каш. 47. одјевена Збор. 76. Ст. пис. 3, 416. 5, 39. одивен Хект. 256. одивена Вран. жив. 16. одивен Банд. 172. Јерк. 50. одивени Радн. 73. у глагола бити налази се једном XVII вијека и од основе раширене као у садашњем вр.: добудени Вран. жив. 9. а један пут и изједначен с глаголима четврте врсте: забљен Вран. жив. рјеч. 68. — I. 7. глас се *p* или узима за сугласно као у садашњем вр.: прождрени Орб. 154. потрено Н. Рањ. 356. стрене 286. сатрен Ст. пис. 2, 514. потрени Ст. пис. 3, 137. отрено Град. дух. 19. сатрено Злат. 18. сатрен Гунд. суз. III, LIX. стрену I, LXXI. трене Бун. 43. потарене Јерк. 57. или се узима за самогласно те се зијева ради умеће *в*: сатрвен Н. Рањ. 101. стрвен Зор. 62. трвени Банд. 244. (види и под В.) — II. основа мјесто наставка нж (на-н) који има у инфинитиву, има наставак ноу (пи), ком се крајње оу пред *с* шири у ов, али само у прва времена: отриновени М. 15. потънновениноу М. 75. 124. основа долази и без наставка који има у инфинитиву, те се изједначаје с основама у глагола прве врсте које се свршују на сугласно: тако се налази у гдјекојих глагола свега времена: раскидени М. 477. Злат. 726. постижени Сав. стар. 4, 230. спрежен Зор. 25. протежен Брн. 666. уздигена

Андр. пут 99. потиштенијех Гуч. 202. потиштен Орб. 190. Гунд. суз. III, LXXXI. потиштена Бун. 31. Каш. 33. потиштеној Андр. пут 26. (види и под В.) — IV. крајње се и од основе пред е од наставка хијења на ј, те се с предњим гласовима слаже по својим законима: клагословєнь М. 111. Ст. пис. 1, 180. Н. Рањ. 186. благословљени Збор. 176. Стар. 4, 117. Каш. 40. благословљено Брн. 436. благословљен Вран. жив. 81. благословљен Збор. 34. Банд. 5. обшнен Вран. жив. 10. кззврдѣне М. 486. повраћен Буд. 4. искрѣгєнь М. 23. задњена Хект. 31. удрен Ст. пис. 1, 254. удрена Хект. 21. Радн. 59. ожалоштени Банд. 33. 84. примљєнь П. 32. Ст. пис. 2, 435. обујмљен Збор. 130. Гуч. 155. слимљена Андр. пут 100. покријепљено Гуч. 104. ускришена Јерк. 78. крштени Див. 156. крштена Орб. 264. омаштен Ст. пис. 3, 137. помпрен Буд. 4. опаљен Вран. жив. 72. оплажене Ст. пис. 3, 10. приправљен Збор. 48. направљєна М. 302. исправљєни М. 510. оправљєнь П. 89. проићено М. 385. напућени Н. Рањ. 168. пуштена Злат. 88. одпуштене Гунд. пс. 5. запушћен Вран. рјеч. 28. допушћено Јерк. 15. израмљен (изравњен) Андр. пут 1. посагєно М. 46. слобођен Град. дјев. 38. ослобођена Зор. 646. постављєнь Пб. 66. оставаљєна П. 77. состављєна М. 220. 235. сталаљєнь П. 71. Пб. 104. сталаљєно П. 126. остаљєна Збор. 1016. стаљєну Хект. 76. стаљєн Див. 22. осѣгєнь М. 206. оскврњена Глав. 21. оцкврњено Ст. пис. 1, 4. Град. дјев. 154. оцкврњенога Гуч. 11. оцкврњеному Див. 34. оцкврњена Вран. жив. 49. Орб. 106. Каш. 121. сатворен Гуч. 10. потврѣєно М. 288. потлєєно М. 562. ухићена Зор. 1056. причешћен Гуч. 11. очиштен Н. Рањ. 61. Банд. 51. очишћен Вран. жив. 18.

У глагола четврте врсте л које им се у основи између крајњег ј и предњег б, в, и умеће, гдје гдје се опет и избацује од XVI вијека: пољубјени Ст. пис. 3, 257. љубјен Ст. пис. 5, 3. љубјена Гунд. пс. 41. раставјен Ст. пис. 4, 320. куцјен 239. склопјен 202. — У писаца који су писали говором у ком ђ гласи ј или који су се тога говора у гдјечему придржавали налази се дј мјесто ђ или мјесто ј тога говора, које се у њих такође наводи (види и на стр. 307-8): наредјен Буд. 12. осудјен 11. увриједјеному 143. потврдјена Брн. 22. родјен Вран. жив. 16. 21. одсудјени 19. родјени Банд.

12. наредјену Каш. 93. а неки су према овој замјени замјенивали и *ѣ* гласовима *тј*: ротјен Вран. рјеч. 52. крстјена Вран. жив. 78. — Од почетка XVI налази се овај облик и без *ј* на крају основе посталога од *и* а по том и без промјене предњих сугласнијех, али врло ријетко: најстарији је примјер: очистени Н. Рањ. 736. гдје врло лако може бити и писарска погрјешка;¹ по том се наводи: уресен Ст. пис. 2, 351. 367. Брн. 11. уресена Каш. 81. водена Стар. 1, 223. очистен Град. дух. 24. частено Д. Рањ. 726. 1516. допуштена Гуч. 3. ошћетен Буд. 104. крстен Каш. 97. омаштене 111. навиштену 105. очистено Банд. 127. раздрпена Каш. 99.

У гдјекога писца XVI и XVII вијека налази се гдјекоји глагол прве врсте пренесен у овом облику међу глаголе IV врсте: пробођена Град. дјев. 114. пробођени 182. украђен Мик. 722. искубљен Мик. 143.

Б. Наставак па: I. 6. у глагола којима се основа свршује на *а*: дан Ст. пис. 2, 215. дано Брн. 296. Злат. 266. издан Буд. 123. дан Мик. 55. знано Град. дјев. 127. не-знани Буд. 91. знан, познан Мик. 875. (види ниже код пете врсте) — III. видјени П. 46. видјен Н. Рањ. 526. 1216. 1256. видјено Збор. 71. видјене Град. дјев. 158. видин Хект. 35. видјенога Гуч. 85. невидјен Злат. 37. Гунд. пс. 41. невидини Банд. 111. видјен Банд. 120. видјенијех Андр. дев. 143. ненавидјен Збор. 206. Гуч. 141. ненавиден Брн. 466. изгорјене Гунд. пс. 24. разгорјена Андр. нач. 25. желином Ст. пис. 1, 195. желино Збор. 986. желинога Зор. 76. 53. желину 10. 666. желино Брн. 126. Јерк. 32. зазрено Град. дјев. 78. мнину Ст. пис. 1, 87. стрпина Ст. пис. 1, 174. устрпин 154. устрпјен Н. Рањ. 376. стрпјено Ст. пис. 3, 385. 4, 73. од основе кѣдѣ: кѣдио П. 10. зѣнокѣдио М. 513. сповијен Ст. пис. 1, 149. сповидјен Н. Рањ. 20. заповидјено Н. Рањ. 416. Збор. 1226. Град. дјев. 28. сповидјено Збор. 726. исповидјен Гуч. 11. али глаголи ове врсте од свршетка XV вијека прелазе у овом облику као и у имперфекту међу глаголе четврте

¹ Што има XV вијека потврђено М. 300. ту је јамачно само написано де мјесто ѣс, као и у толикоде на истој страни, као што и у зтврђенинѣмъ стоји дѣ мјесто ѣс у истом споменику.

врсте, те имају као они (види под А); најстарији су при-
мјери: жељеном Ст. пис. 1, 195. стрпљено 228. а послје:
вијене Јерк. 54. виђена Радн. 46. жељени Зор. 206. жељен
Град. дух. 20. Вран. жив. 71. жељену Банд. 266. жељено
Радн. 42. жуђени Ст. пис. 4. XI. Д. Рањ. 73. Злат. 286. Гуч.
275. Гунд. пс. 44. пожуђени Јерк. 85. жуђено Андр. дев. 84.
стрпљенијем Ст. пис. 4, 54. стрпљен Ст. пис. 5, 50. стрпљено
Гуч. 209. устрипљена Јерк. 96. трпљене Андр. дев. 159. хо-
ћен Радн. 2. заповиђене Радн. 34.¹ — V. 1. златенап М. 280.
зикапа П. 14. прјеповиједано Н. Рањ. 896. — V. 2. везан Буд.
85. обезан Хект. 5. писано Н. Рањ. 84. — V. 3. изларан М.
104. прогнан Вран. жив. 37.² зван Злат. 14. у глагола који
иначе иде овамо налази се и од основе какву би имао у
првој врсти: ненадину Ст. пис. 1, 52. ненадино Јерк. 47. —
VI. чтован Ст. пис. 1, 5. почтованому 3. почтована Збор. 906.
Брн. 2. почтован Зор. 756. Стар. 3, 257. Гуч. 34. почтовани
Злат. 366. штована Стар. 1, 221. поштован Зор. 8. пошто-
вани Вран. жив. 44. поштоване Банд. III. поштована Радн. 4.

В. Наставак та: I. 1. од основе иѣд налази се до краја
XVII вијека, а није свагда пасивнога значења: допасти Ст.
пис. 5, 78. допаста Радн. 71. мимошастих Буд. 3. нашаст Н.
Рањ. 206. нашаста Збор. 896. нашаст Гуч. 167. нашасте Буд.
107. нашаст Вран. жив. 16. Банд. 83. Јерк. 10. Пос. 24. Радн.
78. изнашасте Град. дјев. 121. изнашаста Орб. 67. изнаша-
стих Банд. 42. обашаст Радн. 26. прошастијех Андр. пут
52. Радн. 48. — I. 2. од основе иес промијењене као у ин-
финитиву од свршетка XV вијека: узниту Ст. пис. 1, 64.
узнит Зор. 35. однито Буд. 138. — I. 3. од основе сип про-
мијењене као у инфинитиву: расуто Радн. 65. — I. 5. про-
клет Буд. 85. пропет Вран. жив. 10. изажет Мик. 151. ва-
зето Буд. 71. вазет Вран. жив. 23. узет Мик. 753. изета Збор.
100. Д. Рањ. 77. изете Ст. пис. 5, 3. обујат Н. Рањ. 1576.
Вран. жив. 17. Банд. 15. обујет Вран. жив. 41. отет Мик.

¹ Гдјекоји писци који су писали говором у ком *ѣ* гласи *ј* имају
и у тих глагола кад кад *дј* мјесто *ѣ* или мјесто свога *ј*:
видјен Вран. жив. 45. Каш. 15.

² Налази се као и у инфинитиву (види стр. 253) према са-
дашњем вр. промијењено *г* у *ж*, па у *р*: изарпан Банд. 31. 64.

392. одвет Н. Рањ. 101. појата Зор. 15. примити П. 143. при-
јато Н. Рањ. 1436. пријати Хект. 35. пријат Вран. жив. 71.
пријата Глав. 30. снете Ст. пис. 1. 78. надут Ст. пис. 4. 85.
Вран. жив. 30. — I. 6. дат Н. Рањ. 156. Мик. 59. дата Град.
дух. 72. Банд. 5. датијех Гуч. 46. завата Банд. 10. осити
Сав. 11. позита Н. Рањ. 21. повите Хект. 43. свит Н. Рањ.
130. залите Хект. 43. полита Вран. жив. 90. пролиту Ст.
пис. 4. 383. Андр. дев. 43. пролита Банд. 13. слитим Буд.
67. улита Н. Рањ. 145. дит Ст. пис. 1. 75. здиту Ст. пис.
1. 64. пета Зор. 16. и од основе бм: з бонь с бмъ зписанъ
похмъ М. 508. бито ззето П. 50. 166. бмъ дмъ Пб. 119. бмъ
ззета П. 55. заведен бит Ст. пис. 1. 24. бито учињено Град.
дух. 74. свит је створен бит Хект. 19. власт бита је дана
Орб. 229. добито Андр. пут 291. — I. 7. орхиратъ П. 61. ра-
хирати М. 510. продрте Збор. 138. одрта Бун. 21. упрте Збор.
119. прострта Ст. пис. 4. 437. настрте Зор. 676. прострту
Банд. 90. прострт Гунд. суз. III. LXXXV. прострта Бун. 21.
прострт Андр. дев. 44. сатрт Ст. пис. 4. 432. — II. увезнута
Гунд. суз. I. XXXIV. сагнут Ст. пис. 5. 61. пригнути Збор.
96. ганут Мик. 99. уздвигнут Гуч. 240. двигнут Орб. 57. Мик.
93. уздвигнут Банд. 15. Андр. нач. 37. замкнута Ст. пис. 4. 137.
Злат. 61. тагнут Н. Рањ. 115. потиснути М. 371. стиснут Н.
Рањ. 696. стиснута Д. Рањ. 846. притиснут Злат. 796. при-
тиснута Брн. 56. стиснути Орб. 152. притиснут Град. дјев.
74. потиснут Гуч. 191. и од основе мину: минзотъ М. 380.
минуте Ст. пис. 3. 149. 4. 26. минутих Банд. V. — Од глагола
остадијех врста врло ријетко: III. кдито П. 143. минут Ст.
пис. 1. 89. 143. IV. примити П. 126.

Како се по неким странама гласови н и м на крају
захјењују, налази се кад кад и у овом облику м на крају
мјесто н: познам Д. Рањ. IX. послам Вран. жив. 72. посве-
ћем Буд. 81. излечем Брн. 126. смућем Стар. 1. 221. мучем
Банд. 133. постављем Банд. 259.

ДОПУНЕ И ПОПРАВЦИ.

Страна 9, врста 19. додај: **тепљун** М. 85.

Стр. 20, вр. 11. додај: и одбацивши **б** а задржавши **в**: **љубе**
Ст. пис. 2, 103 у дну.

Стр. 26, вр. 5. мјесто „Ст.“ треба **Стеф.**; мјесто „Д.“ треба **Дом.**

Стр. 26, вр. 7. иза „средњег“ додај: **рода.**

Стр. 26, вр. 10. мјесто „Ст.“ треба **Стеф.**

Стр. 31, вр. 18. додај: **конѡ** П. 56. М. 417.

Стр. 42, вр. 8. додај: и у адјектива: **милостию божниѡ** М. 469.

Стр. 43, вр. 19. мјесто „до“ треба од.

Стр. 45 у дну додај: мјесто инстр. јед. налази се датив,
прем да врло ријетко: меу пуку неверному Вран. жив. 40. испо-
реди дат. мн. на стр. 97.

Стр. 54, вр. 26. код **дѡне** додај: гдје ће основа бити на су-
гласно а наставак **і** ослабио у **е**.

Стр. 56, вр. 10. „рами“ припада међу ријечи с основом на
а, те треба премјести на стр. 47.

Стр. 61, вр. 4. мјесто **зунилуѡ** М. 79. треба: **зунилуѡ** П. 79.

Стр. 61, вр. 9. додај: двадесет и четири старце падоше Н.
Раѡ. 199. двадесет и четири старце поклањаху се Н. Раѡ. 1996.
испоређи на стр. 65. **люде**.

Стр. 63, вр. 30. додај: тако и између ријечи средњег рода
с основом на сугласно прешавши овамо: **копили** Ст. пис. 3, 229.

Стр. 65. вр. 1 и 2. **Конакле** и **Конакли** не ће бити с осно-
вом на **ја**: Вук у рјечнику има „Конавље п.“, али како ми каже
један пријатељ, сада се зову Конавли и Конавље, ген. Конавала,
дат. Конављима; по том у неким падежима треба то име премје-
стити међу ријечи с основом на чисто **а**, али међу женске, а у
неким међу ријечи с основом на **і**, јер да је било женскога рода,
о том рекао бих да нема сумње: **прѣ перѣ сѣ Конакли илѣе билѣ**
П. 173. види у мом рјечнику.

Стр. 88, вр. 24. мјесто **XV** треба **XVI**.

Стр. 90, вр. 22. додај: **охохо** (т. ј. **охо**, **охол**) Пос. 4.

Стр. 92, вр. 4. додај: **зизуѡ** М. 33.

Стр. 95, вр. 35. иза „македонам“ додај: (читај: **македоѡам**).

Стр. 96, вр. 26. иза „још“ додај: **XIII** вијека: **кѣкоѡ** у св.
Саве типичу хиландарском Г. 24, 224. и од снимка на другој страни
пошљедњег листа.

Стр. 97, вр. 4. додај: **дѡма** дитићи Ст. пис. 4, 294 у дну.

Стр. 266, вр. 13. додај: пријам Ст. пис. 4, 72. 89.

672064

Daničić, Đuro

Историја облика српског или хрватског
језика ...

LaSer.Gr
D1832isto

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED